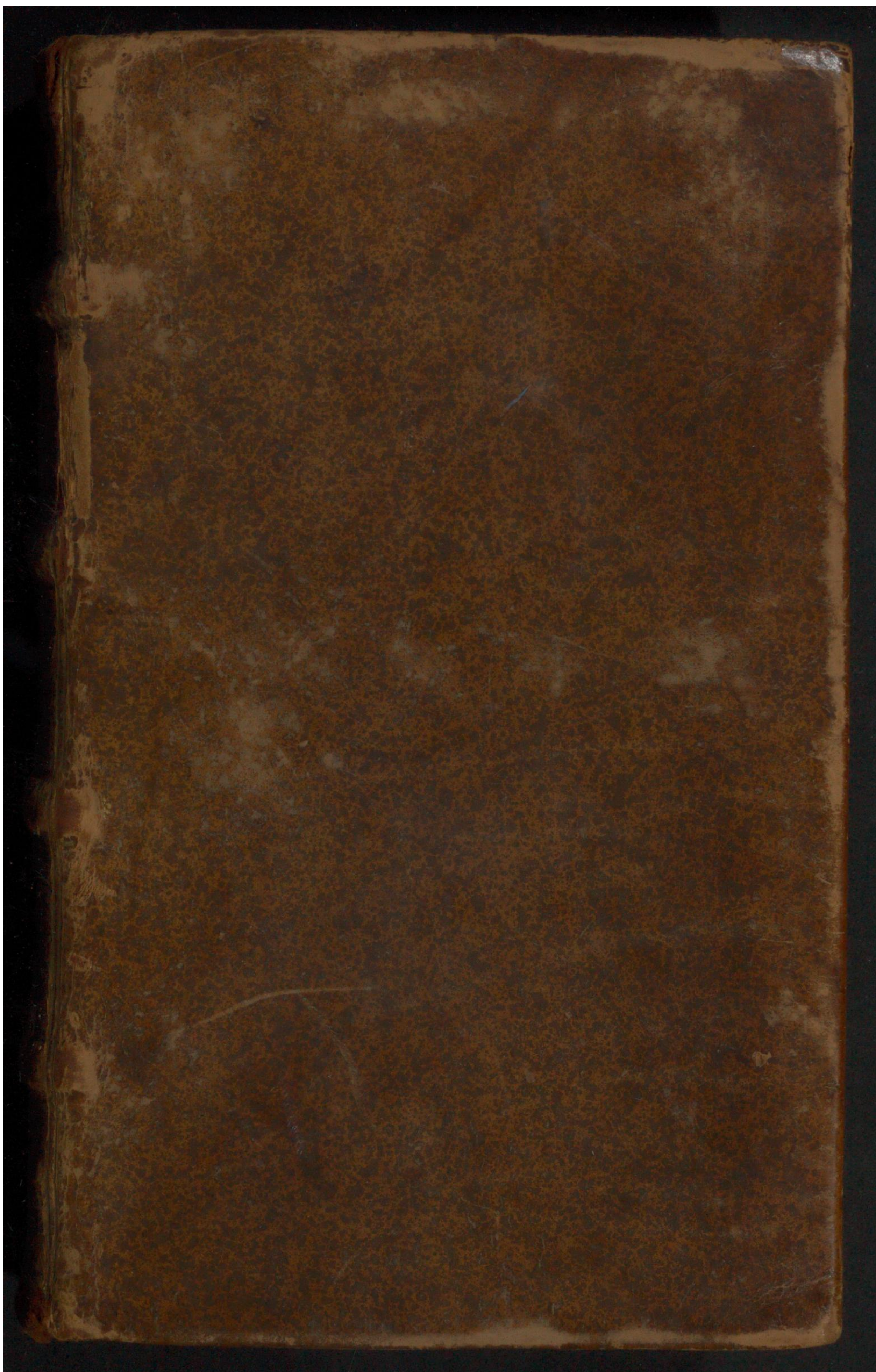
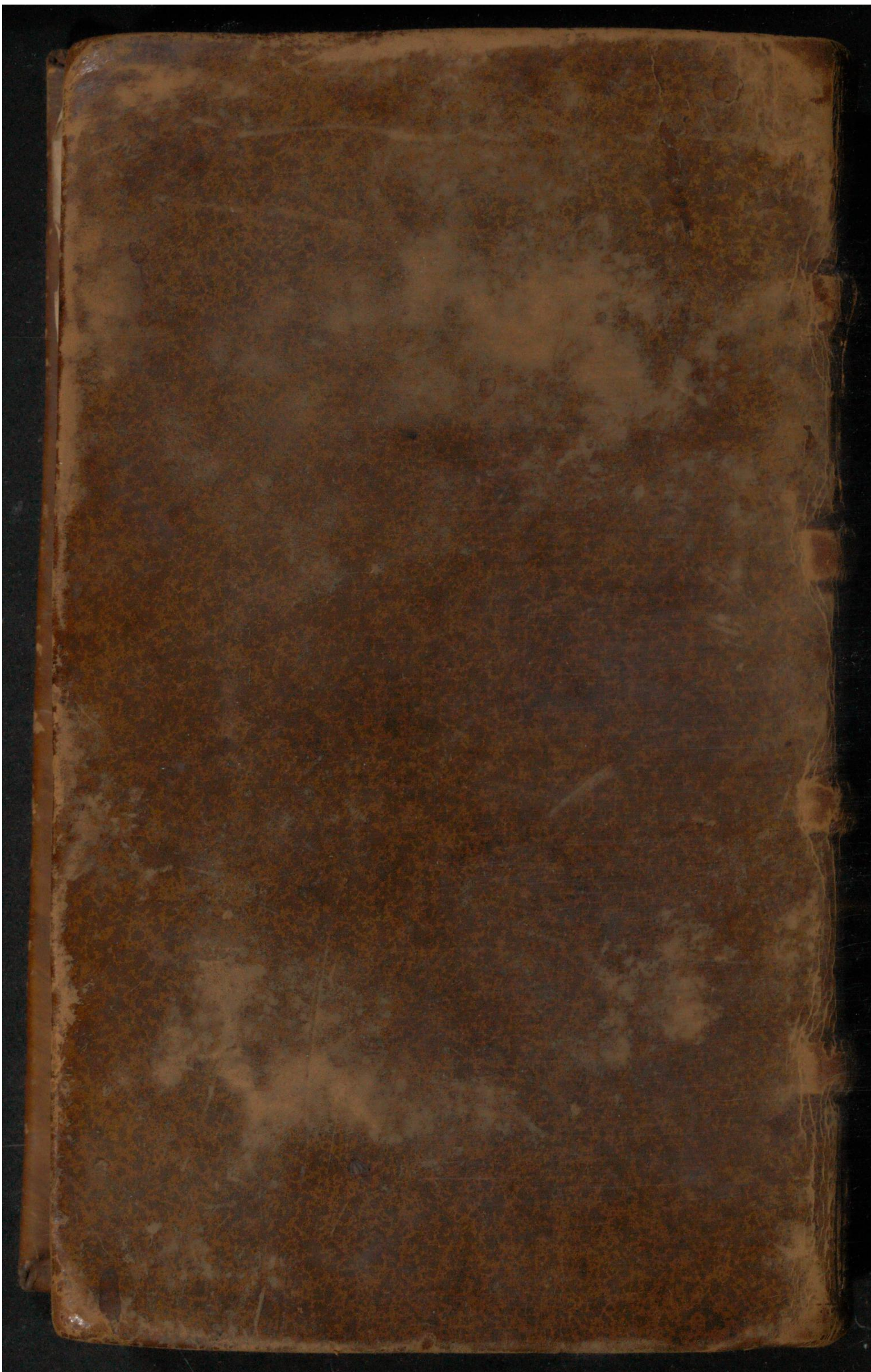

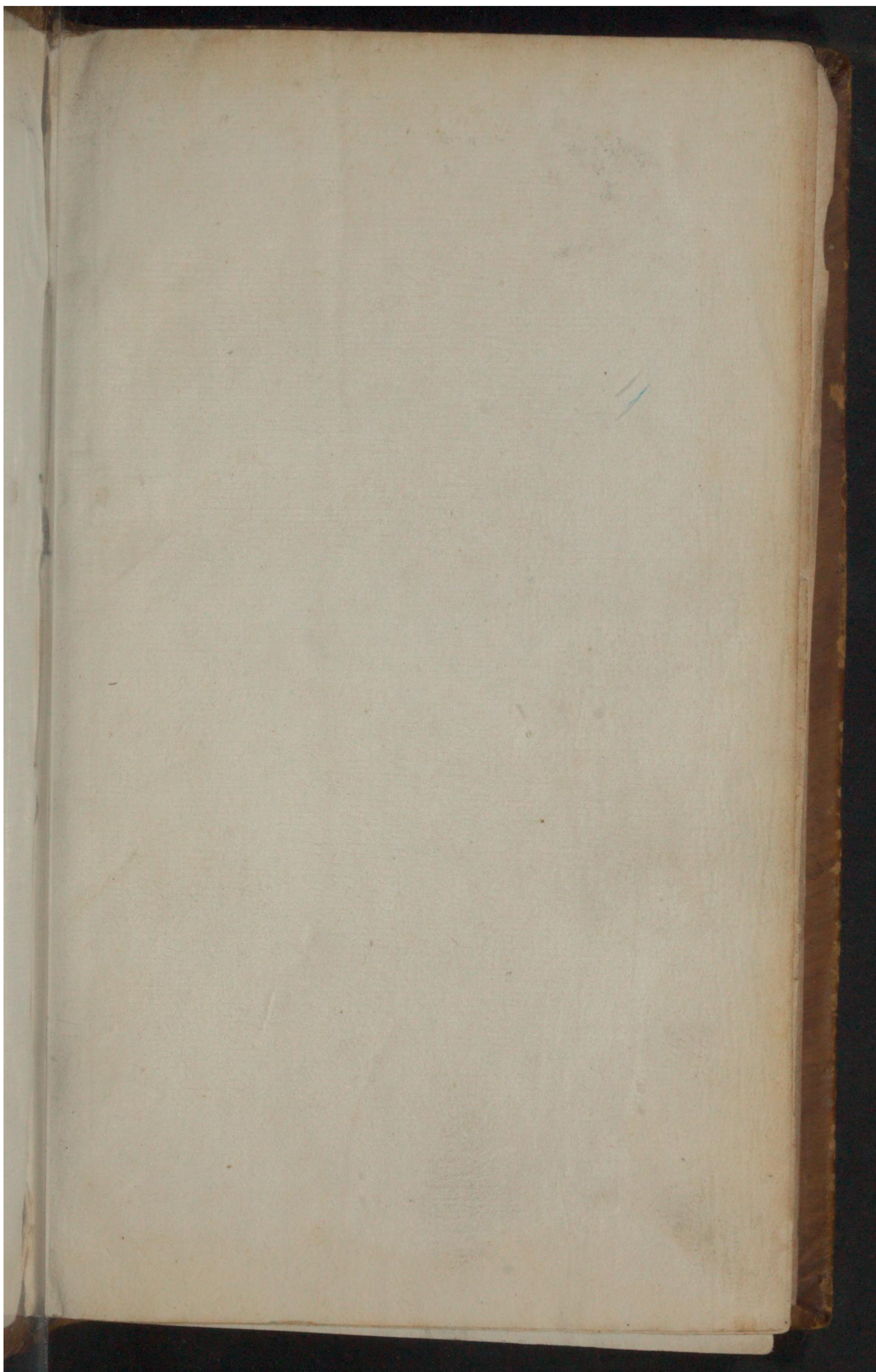

BOETHI
VARIOR
366
D 36

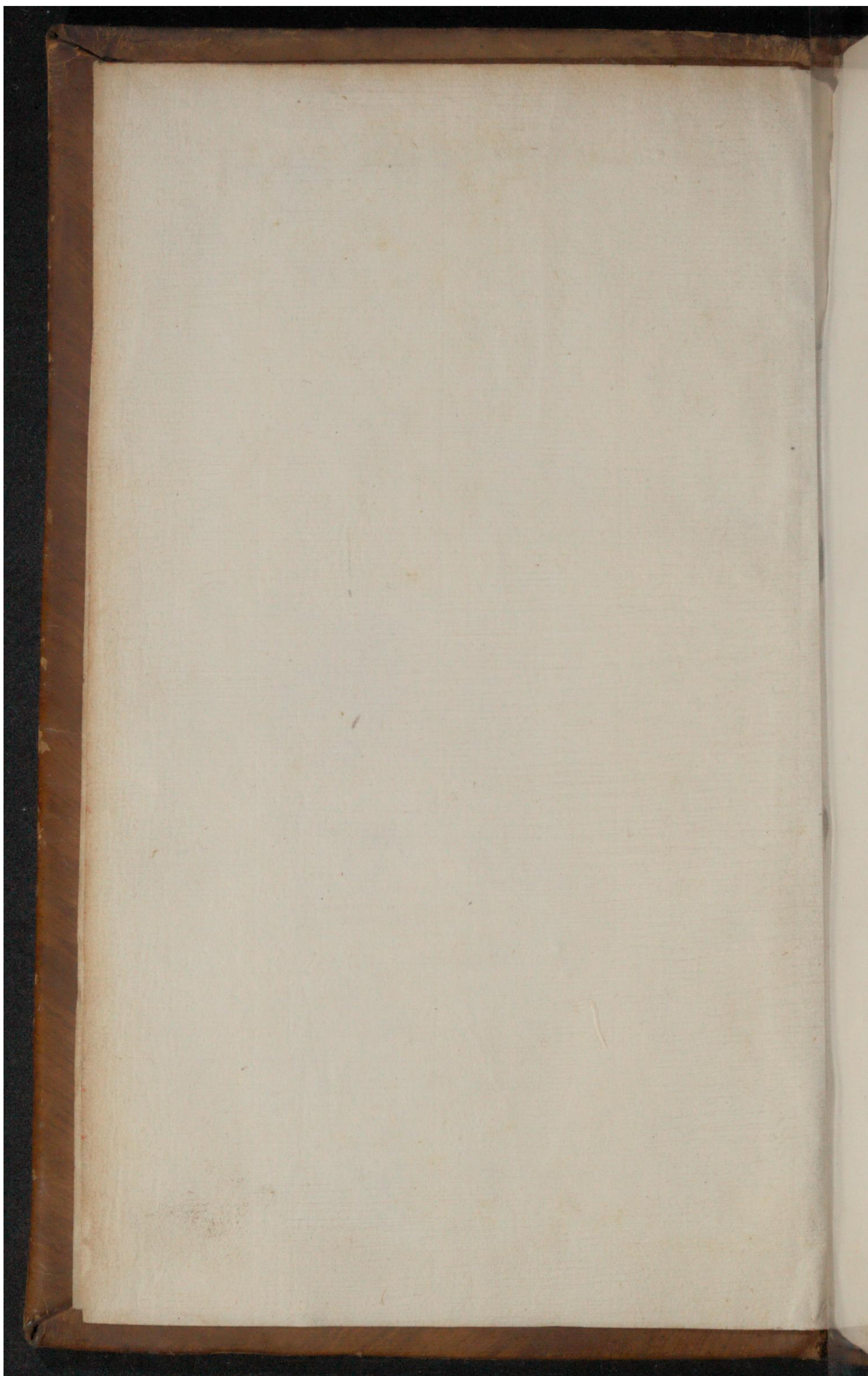

Collation Complete

L'Edition De Consolatione Philosophiae De Boece De l'an 1671 est celle qui on joint aux auteurs cum notis Variorum. Elle est citée par De Bure N. 1309.

On trouve dans cet Exemplaire le portrait de Boece qui manque très souvent.

AN. MANL. SEVER. BOETII, CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBRI V.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina HACKIANA A°. 1671.

AN. MANL. SEVER. BOETHII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBRI V.

EJUSD. OPUSCULA SACRA.

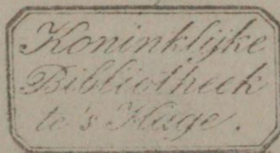
Cum integris Notis

JOHANNIS BERNARTII,
THEODORI SITZMANI
ET
RENATI VALLINI.

Accedit PETRI BERTII Præfatio.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ HACKIANA, A°. MDCLXXI.

LECTORI
S. P. D.
Hackii Fratres.

EN tibi, Amice Lector, novum noſtræ induſtriæ argumentum: publicavimus ante menſes majus opus tribus diſtinctum voluminibus, Ovidium, inquam, ſui ordinis facile principem, opus omnibus doctorum gentibus acceptiſſimum; nunc minori forma auctorem, ignorantiæ tenebris conditum præ exemplarium inopia, Boëtium, in almam lucem publicis commodis reducimus. Hæc enim eſt vita noſtra: Homines hominum cauſſa creati ſumus, ut alii aliis prodeſſe poſſemus. Noſtrum certe tuendæ ſocietatis ſtudium adſtruunt tot præſtantiſſima opera, tot communes utilitates in medium allatæ, teſtaturque novus hic Boëtius magna cura expolitus; auctor certe nobiliſſimus, & ſolida nec circumforanea eruditione refertus, verus humanæ vitæ fictor formatorque. Hunc vobis doctorem donamus, qui excitet animos ad fortunæ contemptum, & doceat æqua mente pati commoda & incommoda.

Lectori.

Textum à Vallino caſtigatum ſequuti ſumus, & ſolito more integras textui notas ſubjecimus: Sed non ſatis fecit nobis viri unius labor, cæteras quoque editiones adhibere operæ pretium fuit, Sitzmani & Bernartii, quorum commentaria, quæ multum ad auctoris illuſtrationem conferre videbantur, exhibemus integra: inſuper Amici cujuſdam monitu luculentiſſimam Petri Bertii in Boëtium præfationem: ita ut, quicquid operæ à doctis viris in Boëtium, variis voluminibus, diverſo tempore collatum eſt, ſimul uno intuitu parvum volumen contineat; Quem laborem noſtrum æqui Lector, conſule & ea, qua ſoles, dexteritate accipe.

AD

AD GENEROSÆ INDOLIS, PRISCÆQUE NOBILITATIS JUVENEM,

Dn. RUTGERUM BOETZELERIUM AB ASPEREN,

LIBERI BARONIS ASPERANI FILIUM,

PETRI BERTII PRÆFATIO.

LIBROS ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI BOETHII *de Consolatione Philosophiæ, quos in tanta dignatione viri eruditi semper habuerunt, ut in illis legendis, enarrandis, recensendis, evulgandis, laudem non exiguam positam existimarent, (scripsere enim in eos ex antiquioribus, Albertus Magnus & Thomas Aquinas, Deus bone! qui viri, & quanti post illos Rudolphus Agricola Frisius, & Joannes Murmellius Ruremundanus, ac nuper admodum Joannes Bernartius & Theodorus Zitzmanus:) libros igitur Boëthii de Consolatione Philosophiæ, nuper à me publicis lectionibus in Academia explicatos, tibi inscribo, Juvenis Nobilissime. Exiguum mole munus, sed ingens pondere. Etsi enim brevitati ipse quondam studuerit Boëthius, brevitatemque operis contractiorem adhuc fecerit typographi nostri solertia: tamen ubique adhuc effulget magnum illud & cælo adfine ingenium. Certe inter posterioris ævi scriptores, Græcos pariter ac Latinos, nemo fuit in omni genere sapientiæ Boëthio nostro par. Philippum Pulchrum Francorum Regem constat tanti hos libros fecisse, ut quamvis ipse*

Latine intelligeret, tamen pro beneficio habuerit, quod ipsi Joannes Magdunensis, Poëta (ut tunc ferebant tempora) eruditus, eos Gallice à se redditos inscripsisset: adservaturque ejus Operis exemplar adhuc hodie Lutetiæ in Bibliotheca Augustinianorum. Merito autem authorem istum tanti fecit magnus Rex. Nihil quippe in eo non est eximium. Religionem spectamus? Christianus est, & quidem inter Christianos fidei Orthodoxæ sectator atque adsertor. Patriam? Romanus. Dignitatem? Patritius, Exconsul ordinarius, Exmagister Officiorum. Familiam? Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boëthius. Studium & vitæ genus? Logicus acutißimus, Theologus gravißimus, Mathematicus solertißimus, Mechanicus artificiosißimus, Musicus suavißimus: adhæc Orator & Poëta optimus. Dictionis modum? Utroque in genere, fuso pariter & numeris adstricto, egregius, sed in hoc præcipue excellens. Argumentum scriptionis? Id vero est Consolatio in rebus adversis, quod ille argumentum tractavit in carcere Ticinensi, quum jussu Theodorici Ostrogothi, Regis Italiæ, captivus illic detineretur, ubi etiam postea resecto capite vitam finiit; suntque huic Tractationi multa alia capita adnexa, De summo bono, De malo, De Fato, Providentia, Concordia liberi arbitrii cum præscientia divina, aliaque Usum? Solus hic auctor sufficere potest componendis controversiis omnibus quibus hoc tempore multorum ingenia agitantur.

Sed priusquam ipsum inspicias operis contextum, videntur mihi præmittenda quædam quæ huic nostræ tractationi lucem aliquam possunt adfundere. Principio igitur illud occurrit; Plures olim fuisse Boëthios: nam & Stoïcum quendam nominat Laërtius in vita Zenonis; & Epicureum Plutarchus loquentem fecit in Symposiacis, & Cretensem alium citat Galenus. Aristotelis studiosum, virum Consularem: noster quoque iste in Commentario in Porphyrium, quendam nominat Boëthium Philosophum, citatum pridem ab Ammonio & Simplicio. Patrem quoque Boëthii nostri Boëthium appellatum fuisse suspicio est, sicut postea liquebit. Sed nostrum istum ab aliis omnibus distinguunt adjecta nomina: vocatur enim Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus:

addun-

adduntur tituli ex honoribus in Rep. gestis, Exconsul Ordinarius, Exmagister officiorum, Vir Clarissimus, & Illustrissimus.

Sed unde tot unius hominis nomina? Fuit illius sæculi moribus receptum, ut præstantes viri nomen suum ad alios transmitterent. Hæc res tot Antonios inter Cæsares dedit, tot Aurelios, Severos, Flavios, Valerianos, Valentinianos, Constantes, Constantios, & Constantinos: tot longa serie Othones, Henricos. Putaverunt enim grata in vulgus nomina commendationem personis adferre posse. Video etiam adsumta interdum nomina excellentium virorum ab iis, qui extra familiam erant. Illius ergo temporis more factum est, ut noster iste Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boëthius vocaretur, abavi, proavi, avi, patris nominibus conjunctis.

Primum ergo nomen referendum est ad ANICIOS, *quorum genus antiquum & nobile non uno loco prædicat B. Hieronymus. Emicuit autem inter eos præ cæteris Boëthii nostri atavus Anicius Sextus Petronius Probus, cujus frequens est & honorata mentio apud Ammianum Marcellinum, Ausonium, Symmachum, inque Codice Theodosiano. Gessit enim Consulatum cum Gratiano Imperatore Anno Christi* CCCLXXI: *idemque quum in Italia Prætorio Præfectus esset, provincias, Insubriam, Æmyliam, atque Liguriam cum insignibus Consularibus Ambrosio (ei qui postea Mediolanensis Ecclesiæ Episcopus factus est) administrandas dedit. Qui Hieronymum & Augustinum legunt, offendunt crebra Aniciorum familiæ elogia. Claudianus non dubitat illam cæteris omnibus Romæ viventibus nobilitate præferre.*

—— Quemcunque requiris, *inquit*,
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur avi, semperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur
Continuum simili servantia lege tenorem
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem. ———

 Fuere

Fuere autem Anicio Sexto Petronio Probo filii duo, Probinus & Probus: filia unica, Turriana Anicia Juliana; quæ nupta Q. Claudio Hermogeniano Olybrio, mater fuit Demetriadis, Christianorum Rhetorum præconiis decantatissimæ virginis, utpote cujus in laudibus prædicandis certatim laborarint Pelagius monachus, Hieronymus presbyter, Augustinus Episcopus, & post illos Prosper quoque Aquitanicus; quemadmodum matrem Julianam viduam celebrarunt idem ille Pelagius, Hieronymus, Augustinus. Hieronymi ad Demetriadem verba de genere Anica hæc sunt: Scilicet nunc mihi Proborum & Olybriorum clara repetenda sunt nomina, & illustris Anicii sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus erit, qui non meruerit Consulatum. Proferendus Olybrius, virginis nostræ pater, quem immatura morte subtractum Roma congemuit. Uxor Anicio illi fuit Faltonia Proba, dicta quoque ipsa Anicia, Consulis uxor, Consulum filia, Consulum mater, mulier erudita, cujus hodieque exstat Cento Virgilianus. Honores illius, quem dixi, Anicii indicant auctores à me citati, sed imprimis crebræ inscriptiones Romæ. Unam tibi hoc tempore in medium proferemus, ex basi statuæ ipsi positæ à filiis Probino & Probo.

SEXTO. PETRONIO. PROBO. V.C.
PROCONSULI. AFRICÆ. PRÆFECTO. PRÆTORIO. QUATER. ITALIÆ. ILLYRICI. AFRICÆ. GALLIARUM. CONSULI. ORDINARIO. PATRI. CONSULUM.
ANICIUS. PROBINUS. V.C.
CONSUL. ORDINARIUS. ET. ANICIUS. PROBUS. V.C.
QUÆSTOR. CANDIDATUS. FILII. MUNUS. SINGULARI. RELIGIONE. DEBITUM. DEDICARUNT.

Cui similis etiam alia inscriptio conspicitur, posita ab Hermogeniano Olybrio, & uxore Anicia Juliana.

Præcipuum autem familiæ Aniciæ decus fuit, quod Christi fidem

fidem amplexa, multis aliis Romæ exemplum dedit deserendi Gentilismi. Prudentius:

Fertur enim ante alios generosus Anicius urbis
Illustrasse caput. Sic se Roma inclyta jactat.
Quin & Olybriaci gentisque & nominis hæres,
Abjectis fastis, palmata insignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim.

Spectatur Romæ adhuc Anicii Petronii & Faltoniæ Probæ sepulchrum, adeo magnificum, ut vix aliud splendidius credatur in ea urbe exstare. Ejus inscriptionem unam carmine factam, quia id meretur, & quia ad Aniciæ gentis gloriam facit, adponam.

Sublimes quisquis tumuli miraberis arces,
  Dicas, quantus erat qui Probus hic situs est?
Consulibus proavis soceroque exconsule major,
  Quod geminas consul reddidit ipse domos.
Præfectus quartum toto dilectus in orbe,
  Sed fama emensus quicquid in orbe hominum est,
Æternos, heu, Roma tibi qui posceret annos,
  Cur non vota tui vixit ad usque boni?
Nunc quum sexdenos mensis suspenderet annos
  Dilectæ è gremio raptus in æthra Probæ.
Sed periisse Probum meritis pro talibus absit
  Credas Roma tuum: Vivit, & astra tenet.
Virtutis, fidei, pietatis, honoris amicus,
  Parcus opum nulli, largus at ipse fuit.
Solamen tanti conjunx tamen optima luctus
  Hoc Proba sortita est, jungat ut urna pares.
Fælix! heu nimium fælix, dum vita maneret,
  Digno juncta viro, digna simul tumulo.

Atque hic quidem Anicius atavus fuit nostri Boëthii. Filii istius Anicii (ut ante diximus) fuere Probus & Probinus. quorum ille, Boëthii nostri abavus, tanta fuit per orbem universum virtutis fama, ut Persæ duo potentissimi & sapientissimi (teste Paulino

lino in vita B. Ambrosii) Romam venerint, ipsius videndi ac salutandi gratia.

Hujus Probi filia nupta fuit Manlio Theodoro, quem codices quidam Mallium vocant; Et quia gens Manlia Torquata fuit, eo factum est, ut Boëthius noster dictus fuerit ANICIUS MANLIUS TORQUATUS. *Fuit autem Manlius iste Boëthii nostri proavus: eumque Fasti Consulem signant cum Eutropio. Ejusdem Manlii memoria exstat apud Augustinum, qui matrem suam Monicam alloquens, His, inquit, temporibus (ut omittam cæteros) vir & ingenio & eloquentia, & ipsis insignis muneribus fortunæ, &, quod ante omnia est, mente præstantissimus, Theodorus, quem bene nosti, id agit, ut & nunc, & apud posteros, nullus hominum de litteris nostrorum temporum jure conqueratur. Ejusdem Manlii Consulatum luculento carmine Panegyrico celebravit Claudianus, cujus in extrema parte, ubi vota sua exponit pro gente Manlia, quasi de Boëthio nostro vaticinatur. Sic enim canit:*

Consul per populos idemque gravissimus auctor
Eloquii, duplici vita subnixus, in ævum
Procedat, pariter libris fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne desit fascibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, servatoque ordine fati
Manlia continuo numeretur Consule proles.

Adhæsit autem genti Manliæ TORQUATORUM *nomen, ex eo, quod T. Manlius L. F. A. N. Imperiosus, Sulpitio dictatore tribunum agens militum, Gallum provocantem singulari certamine prostravit, corporeque ejus ab omni alia vexatione intacto, unum torquem abstulit, eoque se induit, ut est apud Livium. Sic igitur, Boëthius noster ab atavo nomen habet Anicii, ab avo Manlii Torquati.*

SEVERINI *nomen unde tractum sit, video dubitari. Sunt qui ex gentis Manliæ severitate illud petitum existiment. Constatque, severam imprimis atque imperiosam hanc familiam*

fuisse.

fuisse. L. Manlius Titum filium suum, qui postea Torquatus dictus fuit, rus ab hominum conversatione relegavit: idem Dictator tanta severitate delectum habuit, ut Imperiosi nomen retulerit. Ipse T. Manlius Torquatus, filium suum, quod provocatus à Geminio Metio, duce Tusculanorum, ad dimicandum, se ignaro, descenderat, abripi à lictore, & in modum hostiæ, mactari jussit, satius judicans, patrem filio forti, quam patriam militaris disciplinæ exemplo carere: quo quidem functo Manlius usque adeo invisum se atque exosum juventuti Romanæ effecit, ut ipsi, de Latinis, Campanis, Sidicinis, Auruncis triumphum agenti, nemo adolescens nobilis obviam processerit. Ad hanc severitatem respexit Virgilius, quum scripsit,

——— Sævumque securi
Adspice Torquatum. ———

L. quoque Manlius Torquatus, is qui Consul cum Cn. Octavio fuit, filium suum, accusatum à Macedonum legatis, quod in Prætura sua provinciam pecunia spoliasset, vetuit in conspectum suum prodire, negans eum videri tali ingenio fuisse, quales ejus majores fuissent: quam quidem notam filius tam acerbe tulit, ut eadem nocte se laqueo interemerit. Ab hac igitur Manliæ gentis severitate credunt quidam Boëthium nostrum dictum fuisse SEVERINUM: *quibus tamen ego adstipulari non possum; eo quod nusquam videam cognomen istud genti Manliæ tributum: nam Imperiosos quidem Manlios lego, Severos aut Severinos non lego. Et quia Severinorum familiam nobilem tunc temporis fuisse constat, quæ tamen non fuerit gentis Manliæ, malo ego ad Severinos illos nomen istud referre: Fuerunt autem hoc nomine Consules plures Fastis notati, sub Imperatoribus Leone & Zenone. Ac fieri potest, ut vel Manlii Theodori filia Severino alicui nupta fuerit, avo nostri Boëthii, vel filius Manlius adoptione transierit in familiam Severinorum, ex quo natus sit* BOETHIUS, *nostri Boëthii pater; is qui quum Præfecturam gereret Prætorii, à Valentiniano Imperatore una cum Aëtio Patritio innocens in Palatio interfectus est. Hic ille est, cujus mentionem facit in Chronico suo Caßiodorus.*

Aëtius,

Aëtius, inquit, Patritius in Palatio manu Valentiniani III. Imperatoris extinctus est. Boëthius vero præfectus Prætorio amicis ejus circumstantibus interemptus. Hæc refert Caßiodorus ad Consulatum Aëtii & Studii, qui incidit in annum Christi CCCCLV. *quo ipso anno Boëthius noster natus esse creditur. Eodem anno Fl. Anicius Petronius Maximus, qui Valentinianum, justo uxoris ab ipso vitiatæ dolore ardens, occidit, ejusque contra uxorem Eudoxiam stupravit, & imperium sibi vindicare conatus est, à Genserici militibus interemptus occubuit.*

Referenda sunt igitur ad Boëthii majores, à quibus petita sunt ista nomina: Anicii, ad Anicium Petronium Probum atavum. Manlii Torquati, ad Manlium Theodorum proavum. Severini, ad avum Severinum. Boëthii ad patrem Boëthium. Duravit vero etiam post Boëthii & Theodorici obitum Aniciorum gens: Justinus enim & Justinianus Imperatores Anicii dicti sunt: Fratrem quoque Justiniani nomine Germanum, ait Jornandes, ducta Malhasuenta, Wittigis Gothi vidua, Aniciorum gentem cum Amale stirpe conjunxisse.

Prænomen Boëthii nulli libri præferunt. Mihi dubium non est, prænomen ipsi fuisse Flavii: ita enim vocari video in Actis Ecclesiasticis, quæ sic habent: Fl. Boëthio V. C. *Consule, die* III. *Iduum Martiarum, in Basilica Constantiana, residente venerabili viro, Papa Felice, &c. Quæ verba ad primum Boëthii Consulatum referenda sunt.*

Floruit autem Boëthius noster Theodorici Amali regis Ostrogothi temporibus. Hic ille est Theodoricus Theodemiri filius, qui delatum sibi à Zenone Imperatore Italiæ regnum, quod tunc quidem Odoacer Herulus occupaverat, cum ingentibus Ostrogothorum copiis invasit, ipsoque interfecto, regni Gothorum in Italia sedem Ravennæ fixit, atque inde toti Italiæ & Siciliæ jus dixit, rescripta sua quaquaversum mittens, quorum magnam partem M. Aurelius Caßiodorus libris suis Variarum inseruit.

Fuit autem tempestas illa gravis admodum Romanæ urbi: nam inter tot magnos & præstantes viros quos adhuc habebat Respublica optimus quisque dignitatem Imperii & majestatem

summam alio translatam tacite indignabatur. Imperatoris enim sedem aulamque habebat Constantinopolis, quæ tunc nova Roma dicebatur. Italiam vero omnem occupatam primum à Vandalis, postea ab Herulis, tenebant tunc Gothi, qui regni sui sedem non Romæ, sed Ravennæ posuerant. Una in tanto dignitatis naufragio supererat tabula, Consulatus: sed & is quoque altera parte erat imminutus, quum à Constantini inde temporibus alter Consulum Constantinopoli, alter Romæ designaretur.

Natus est Boëthius anno Christi (ut ante dixi) CCCCLV. *hoc est, quinquaginta annis post captam ab Athalarico Gotho Romam. Ex quo apparet, non multo ipsum posteriorem fuisse Hieronymo & Augustino, quorum ætas incidit in extremos annos Anicii Petronii Probi. Coævus fuit Caßiodori, Cæsarii Arelatensis, Fulgentii, Virgilii, Prisciani, Victoris Africani, Sidonii Apollinaris, Sancti quoque Benedicti, à quo fertur in monte Caßino una cum Tertullo Placidi monachi patre, Senatore Romano, mensæ monasticæ adhibitus.*

Puerum Deus miris ingenii dotibus imbuerat: sed & aliis omnibus instruxerat rebus quæ ad vitam bene beateque degendam exoptari solent: Opes enim dederat, valetudinem, formam, amicos.

Sed, orbatum patre, amicorum fides atque industria ad Eruditionis & Sapientiæ templa perduxit. Missus est enim infans statim Athenas; ubi jam restaurata litterarum & Philosophiæ studia magno præstantißimorum ingeniorum confluxu atque ardore agitabantur. Ibi ille totos annos XVIII, *cum aliorum Philosophorum, tum Aristotelis imprimis atque Euclidis & Ptolemæi lectioni vacavit. Ac videtur quidem Eleaticæ primum, postea Academicæ, tandem vero Peripateticæ sectæ addictus fuisse. Huc illud refero quod initio hujus libri legitur: ubi Philosophia, Poëticas Musas apud Boëthium in carcere conspiciens, fingitur ægre ferre illarum præsentiam, & dicere, Hunc vos, Eleaticis atque Academicis studiis innutritum, ausæ fuistis adire? Quod de annis* XVIII *Athenis exactis dixi, confirmatur ipsius Boëthii testimonio, ex libro de disciplina Scholarium: Exercuit*

cuit autem in prima illa ætate ſtudium Poëticæ; itaque ipſe de ſe,

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi,
Flebilis, heu, mœſtos cogor inire modos.

Sic ergo Boëthius pueritiam & juvenilem ætatem conſumpſit. Atque huc pertinent illa Fortunæ ad ipſum verba: Quum te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus inopemque ſuſcepi, meis opibus fovi, &, quod te nunc impatientem noſtri facit, favore prono indulgentius educavi, & omnium quæ mei ſunt juris adfluentia & ſplendore circumdedi.

Reverſum Athenis in urbem, ſtatim egregia animi virtus, moreſque ad humanitatem facti commendavere præcipuis in Rep. Viris, qui juvenem ad ſumma natum ambire, & affinitates ſuas ipſi ultro etiam offerre non inhoneſtum ſibi putavere. Duxit autem uxorem primam Elpidem Siculam, virginem nobilem, ex eaque duos filios Patritium & Hypatium ſuſcepit. Fuit autem Elpis iſta non probitatis tantum, ſed etiam litterarum laude celebris, imprimiſque Poëticæ amans. Ejus creduntur eſſe Hymni duo, qui in Eccleſia canuntur, Aurea lux, &, Felix per omnes.

Elpidis iſtius quis pater fuerit, neſcitur: primæ illum dignitatis virum fuiſſe, conſtat ex iis quæ libro ſecundo Philoſophia Boëthium alloquens dicit, Taceo, inquit, quod deſolatum parente, ſummorum te virorum cura ſuſcepit, delectuſque in affinitatem Principum civitatis (quod pretioſiſſimum propinquitatis genus eſt) prius carus quam proximus fuiſti. Quis non te fæliciſſimum cum tanto ſplendore ſocerorum, cum conjugis pudore, tum maſculæ quoque prolis opportunitate, prædicavit.

Ita ille juvenis admodum admotus eſt præcipuis in Rep. honoribus, ac per eos tandem ad ſummum faſtigium, hoc eſt, Conſulatum, pervenit. Huc ſpectant illa Philoſophiæ verba, Prætereo (libet enim præterire communia) ſumptas in adoleſcentia negatas ſenibus dignitates. Incidit autem primus ille Boëthii Conſulatus in annum Chriſti CCCCLXXXVII. *quo anno, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico, Odoacer Herulus Phœba. Rugorum*

rege victo captoque potitus est. Ex quo apparet, Boëthium ante occupatum à Theodorico regnum Italiæ Consulem fuisse. Biennio enim post consulatum Boëthii ingressus est Italiam Theodoricus, & postea imperante Anastasio, Consuleque Albino Ravennam venit & Odacrem interemit.

Filii Boëthii Patritius & Hypatius annis XIII. *post patrem Consules facti sunt. Fuit autem is annus à Christo nato quingentesimus, Regis Theodorici octavus. Scribit autem Caßiodorus in Chronico, eo anno Theodoricum Romam cunctorum votis expetitum advenisse, & Senatum suum mira affabilitate tractasse, Romanæ urbi donasse annonas, atque admirandis mœnibus, deputata per annos singulos maxima pecuniæ quantitate, subvenisse. Hic ille est annus quo Boëthius noster filiis suis curules insidentibus, Theodoricum regem diserta admodum oratione in Curia laudavit: cui ille respondens, Senatum mira comitate appellavit, ac se dignitati & commodis ejus nunquam defuturum ostendit. Progressus tunc è Curia in Circum Theodoricus, ad locum qui Palma aurea dicebatur, concionem habuit ad populum cum Senatoribus in gradibus considentem. Hic vero Boëthius, medius inter filios suos consistens, congiarium populo dedit. Profectus autem è Circo Theodoricus, triumphale epulum Senatoribus dedit, ac plebi Romanæ frumentum donavit. Quanta vero fuerit illius actus celebritas, ex eo cognosci potest, quod B. Fulgentius, qui tunc temporis nova Thrasimundi sævitia exanimatus deserta Africa Romam venerat, pompam illam conspiciens, acclamationes audiens, ordinemque rerum admirabilem secum expendens exclamavit: Quam speciosa debet esse Ierusalem illa cælestis, si sic fulget Roma terrestris? & si in hoc seculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria tribuetur sanctis contemplantibus veritatem? Sed splendorem istius actus eleganter descripsit ipse Boëthius hujus operis libro secundo, ubi Philosophiam sic loquentem introducit: Siquis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, quum duos pariter liberos tuos domo provehi sub*

frequentia Patrum, ſub plebis alacritate vidiſti? quum eiſdem in Curia curules inſidentibus, tu Regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruiſti? quum in circo duorum medius Conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem Conſularis triumphali largitione ſatiaſti? Secundus Boëthii noſtri Conſulatus incidit in annum Chriſti DX. Theodorici Regis XVIII. Hoc anno Boëthius, Conſul, Prædicamenta Ariſtotelis commentariis illuſtrare aggreſſus eſt. Teſtatur id ipſe initio ſui Commentarii. *Etſi, inquit, nos curæ officii Conſularis impediunt, quo minus in his ſtudiis omne otium, plenamque operam conſumamus; pertinere tamen videtur ad aliquam Reip. curam, elucubratæ rei doctrina cives inſtruere, ne male de civibus meis merear, ſi, quum priſca hominum virtus urbium cæterarum in hanc unam Rempublicam Imperium tranſtulerit, ego, id ſaltem quod reliquum eſt, Græcæ ſapientiæ artibus mores noſtræ civitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidem ipſum Conſulis vacat officio; quum Romani moris ſemper fuerit, quod ubicumque gentium pulcherrimum eſſet atque laudabile, id magis ac magis imitatione honeſtare.* Judicabat enim graviſſimus vir, non poſſe à ſe tempus quod à Rep. vacuum habebat, melius collocari, quam ſi illud maximorum virorum, Catonis, M. Tullii, Senecæ, aliorumque exemplo, ſapientiæ ſtudiis, atque Ariſtotelis imprimis, Philoſophorum maximi, lectioni, verſioni atque explicationi tribueret. Nam & ipſe à prima ætate illis ſtudiis fuerat delectatus, & intelligebat, nihil eſſe, quo æque humana mens gaudeat, atque veri cognitio: & ſperabat Romanam juventutem ſua opera ad priſcam illam virtutem poſſe excitari. Habebat autem Bibliothecam optimorum utriuſque linguæ librorum copia inſtructiſſimam, cujus parietes ebore ac vitro compti nitebant, neque in carcere poſtea quicquam tulit moleſtius, quam quod ea carere debuerit: quocirca ipſe cum Philoſophia ſua de hac re ita in catenis conqueritur: *Hæccine, inquit, eſt Bibliotheca illa, quam certiſſimam tibi ſedem noſtris in laribus ipſa delegeras? in qua mecum ſæpe reſidens de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas?*

Hisce igitur præsidiis instructus Boëthius omnem Philosophiam Latinis litteris illustrare instituerat. Sic enim scribit: Ego omne Aristotelis opus quodcumque in manus venerit, in Romanum stylum vertens, eorum omnium commenta Latina oratione perscribam: ut siquid ex Logicæ artis subtilitate, vel ex Moralis gravitate peritiæ, & ex Naturalis acumine veritatis, ab Aristotele perspicuum est, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lumine Commentariorum illustrem.

Hac ille contentione multa in universa Philosophia vel è Græcis vertit, vel ipse Latine scripsit.

In LOGICIS ista,

Ad Isagogen Porphyrii libros II.
Secundæ editionis librum I.
In Categorias Aristotelis libr. II.
In Librum περὶ ἑρμηνείας. *lib. I.*
Editionis secundæ libros VI.
De Divisione librum I.
De Definitionibus librum I.
Ad Categoricos Syllogismos introductionis librum I.
In Topica Ciceronis libros VI.
De Differentiis Topicis libros IV.
De Syllogismo Categorico libr. II.
De Syllogismo Hypothetico libr. II.

In RHETORICIS,

De locis Rhetoricis libr. I.

In ARITHMETICIS,

Transtulit Nicomachum Arithmeticum Caßiodor. de Arith. Hanc apud Græcos Nicomachus diligenter exposuit: quem primum Madaurensis Apuleius, deinde magnificus vir Boëthius, Latino sermone translatum, Romanis contulit lectitandum.
De Arithmetica lib. II.

In MUSICA,

Transtulit Pythagoram Musicum.
Scripsit de Musica libros V.

In GEOMETRIA,

Transtulit Euclidem. Caßiodorus loquens de Geometria. Cujus disciplinæ, inquit, apud Græcos Euclides, Apollonius, Archimedes, nec non & alii scriptores probabiles exstiterunt: ex quibus Euclidem translatum in Romanam linguam idem vir magnificus Boëthius dedit, qui si diligenti cura relegatur, hoc quod de divisionibus prædictis apertum est, manifesta intelligentia & clara veritate cognoscetur.

Scripsit in Geometriam Euclidis libros tres.

De Quadratura circuli.

In GEOGRAPHIA & ASTRONOMIA,

Transtulit Ptolemæum Alexandrinum.

In METAPHYSICIS,

De unitate & Uno lib. 1.

In MECHANICIS,

Transtulit Archimedem Mechanicum. Edidit præterea Platonem à se versum. Epistolarum ad diversos librum 1. Concordiam quoque Philosophiæ Aristotelicæ cum Platonicis scribere adgressus est.

De hebdomadibus lib. 1.

Crediderim etiam Romæ vel ipsum extra ordinem quosdam nobiles juvenes docuisse, vel docentibus aliis præfuisse, & varia omnis sapientiæ exercitia domi suæ instituisse. Fuit enim tunc temporis ipsa etiam Roma litterarum, & Philosophiæ, & humaniorum disciplinarum artiumque celebritate clara: quemadmodum ex Rescripto Theodorici Regis ad Symmachum Boëthii socerum apparet: in quo ille Romam eloquentiæ vocat fœcundam matrem, virtutumque omnium latißimum templum; vetatque, ne Valeriani liberi è Syracusana civitate studiorum causa Romam deducti, ipso inconsulto aut inscio ad patrem redeant.

Nota quoque exteris fuit Boëthii nostri eruditionis fama. Nam quum Theodoricus Francorum regi Chlodovæo, & Burgundionum regi Gundibaldo adfinitate junctus esset, quod illius quidem sororem Audafledam uxorem ipse duxisset, alteri vero ipse filiam elocasset, forte evenit, ut Gundibaldus, qui Ravennæ so-

cerum inviſerat, Romam quoque excurreret, urbis fama, & Boëthii nominis celebritate excitus. cui quum Boëthius inter alia mechanici operis organa oſtendiſſet horologia duo, quorum alterum in Sphæra mobili curſum Solis ſignificabat, alterum aquis ſtillantibus indicabat horarum ſpatia, cujuſmodi Græci clepſydras vocant, obſtupefactus eorum conſpectu homo Barbarus, ſimulatque in ſuum regnum reverſus eſt, miſſis legatis petiit à Theodorico ejuſmodi ad ſe horologia tranſmitti. Theodoricus Boëthium ut talia adfini ſuo concinnaret, rogavit; concinnata vero miſit. Exſtant ejus apud Caſſiodorum Epiſtolæ duæ, harum rerum teſtes, quas operæ pretium eſt cognoſcere, tum ad confirmandam fidem eorum quæ dixi, tum quia eximiam continent Boëthii prædicationem. Audi ergo quid priore Epiſtola Theodoricus ſcribat: Burgundionum Dominus à nobis magno opere poſtulavit, ut horologium quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod Solis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum ei tranſmittere debemus. * * * * *Merito ſiquidem reſpicere cupiunt, quod legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt. Hoc te, multa eruditione ſaginatum, ita noſſe didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaveris. Sic enim Athenienſium Scholas longe poſitas introiſti, ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, qua profunditate cum ſuis Speculativa cogitetur; qua ratione Activa cum ſua diviſione diſcatur: deducens ad Romuleos Senatores quicquid Cecropidæ mundo fecerant ſingulare. Tranſlationibus enim tuis Pythagoras Muſicus, Ptolemæus Aſtronomus leguntur Itali: Nicomachus Arithmeticus, Geometricus Euclides, audiuntur Auſoniis: Plato Theologus, Ariſtoteles Logicus, Quirinali voce diſceptant: Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti. Et quaſcumque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te uno auctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit: quos tanta verborum luculentia reddidiſti claros, tanta linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent.*

Tu artem prædictam, ex disciplinis nobilibus natam, per quadrifarias Mathesis januas introisti. Tu illam in Naturæ penetralibus considentem, auctorum libris invitantibus, cordis lumine cognovisti. ***. *Hæc quia studiosius te legisse comperimus, prædicta nobis horologia quantocius transmittere maturabis; ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoscant per te exteræ gentes, tales non habere nobiles, quales leguntur auctores. Quoties non sunt crediture quod viderint? Quoties hanc veritatem lusoria somnia putabunt? Et quando fuerint à stupore conversi, non audebunt se æquales nobis dicere, apud quos sciunt sapientes talia cogitasse.*

In Epistola Theodorici ad Gundibaldum Burgundionum regem leguntur ista. Quapropter salutantes gratia consueta, per harum portitores, præsentiæ vestræ, horologia, cum suis dispositoribus, credidimus destinanda; Unum, in quo humana solertia videtur colligi, quod totius cæli noscitur spatia pervagari; aliud, ubi Solis meatus sine Sole cognoscitur, & aquis guttantibus horarum spatia terminantur. Habetote in vestra patria, quod aliquando vidistis in civitate Romana. Dignum est, ut nostris bonis vestra gratia perfruatur, quæ nobis etiam adfinitate conjungitur.

Sed &, citharœdum missurus Theodoricus ad Chlodovæum Francorum regem, Boëthium nostrum consuluit, deditque ipsi curam deligendi alicujus idonei. Apparet id ex epistola ipsius Theodorici ad Boëthium, in qua hæc leguntur: Quum Rex Francorum, convivii nostri fama pellectus, à nobis citharœdum magnis precibus expetisset, sola ratione complendum esse promisimus, quod te eruditionis Musicæ peritum esse noveramus. Adjacet enim vobis, doctum eligere, qui disciplinam ipsam in arduo collocatam potuistis attingere.

Idem quoque ad Chlodovæum (quem Caßiodorus Luduin vocat) victoria Alemannica elatum scribens, eum, ut moderatione & clementia victos sibi devinciat, hortatur, ac tandem addidit, Citharœdum etiam arte sua doctum pariter destinavimus expeditum, qui ore manibusque consona voce cantando, gloriam vestræ potestatis oblectet: quem ideo fore credimus gratum, quia

ad vos eum judicaſtis magno opere dirigendum. Hæc igitur ſtudia fuere Boëthii.

Quæ dum tractat, eripitur ipſi morte Elpis, fida curarum, & gaudiorum, & ſtudiorum ſocia. Ejus Epitaphium (incertum, ſcriptumne à Boëthio, an alio ab aliquo) tale legitur:

Elpis dicta fui, Siculæ regionis alumna,
Quam procul à patria conjugis egit amor.
Quo ſine mœſta dies, nox anxia, flebilis hora,
* * *
Porticibus ſacris jam nunc peregrina quieſco
Judicis æterni teſtificata thronum.

Defuncta Elpide, Boëthius ſecundam uxorem duxit, Symmachi Senatoris & Conſularis viri filiam Ruſticianam, ex qua duos filios paterni avitique ingenii ſpeciem præferentes ſuſcepit. Atque hos quidem Conſulares vocat, non quod Conſules fuiſſent, ſed quod viro Conſulari eſſent progeniti.

Sequutus eſt poſtea Boëthii tertius ultimuſque Conſulatus, quem ille cum Symmacho ſocero ſuo geſſit, anno Chriſti DXXII, *ætatis ſuæ* LXVII. *Ad eum vero petendum, ut & alios quoque honores, non ambitio Boëthium, aut lucri ſpes, ſed bonorum commune ſtudium impulit. Ac videtur Symmachum quidem Conſulem dediſſe Senatus Romæ novæ, Boëthium vero Senatus Romæ veteris. Huic Symmacho Boëthius libellum inſcripſit à ſe compoſitum de S. Trinitate adverſus Neſtorii & Eutychetis errores. Fuit enim S. Theologiæ imprimis ſtudioſus Boëthius; ac tunc quidem eo impenſius, quod videret Orthodoxam de S. Trinitate ſententiam vehementer ab Oſtrogothis, Arianis, ipſorumque rege Theodorico oppugnari. Scripſit ergo de Unitate Trinitatis, Utrum Pater, Filius, & Sp. Sanctus de divinitate ſubſtantialiter prædicentur. Præterea, de Fide, ad Joannem Diaconum: &, de duabus in Chriſto naturis: Sed Boëthius editis iſtis operibus odium ſibi Theodorici Regis conflavit, & in ſuſpicionem apud ipſum venit capti de mutando Reip. ſtatu, & vindicanda in libertatem Italia, conſilii. Nec deſuere, qui hac*

occasione in ipsum aperte insurgerent, Consulisque authoritatem aperte oppugnarent: quibus omnibus Boëthius, fretus recti animi conscientia, fortiter sese opposuit, neque est veritus, pro tuenda Rep. & privatorum civium jure, inimicitias potentiorum suscipere.

Primum ergo Conigastum exactorem repressit, miserorum civium fortunas nefarie invadentem. neque id semel tantum fecit, suo Consulatu, sed sæpius. Postea Triguillam, Regiæ domui præfectum, ab incepta, jamque perpetrata injuria, revocavit. Bona & innocuos cives, quos infinitis calumniis effrenis Gothorum avaritia divexabat, objecta periculis nominis sui auctoritate protexit. Provincialium quoque fortunas privatis præfectorum rapinis & publicis vectigalibus pessumdari, apud Regem Theodoricum questus est. Quumque acerba fame fervente, gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura Campaniam provinciam videretur, ipse communis commodi causa certamen adversus præfectum Prætorii suscepit, & Rege ipso cognoscente pro Campanis acriter contendit, & ne coëmptio illa exigeretur, orationis suæ vi effecit. Paulinum, Consularem virum, cujus opes Palatinæ hirudines jam spe atque animo exsuxerant, faucibus accusatorum famelicis eripuit. Albinum quoque, & ipsum virum Consularem, Cypriani delatoris accusatione pressum, defendit Veronæ, derivato etiam in se Cypriani odio: quumque Rex ipse majestatis crimen, in Albinum delatum, ad universum Senatum transferre conaretur, faceretque pro uno reos plures, Boëthius noster ingenti cum securitatis suæ periculo Senatum omnem gravissima oratione defendit. Sed audiamus gesta à se in suo Consulatu referentem Boëthium. Susceptæ sunt mihi cum improbis graves inexorabilesque discordiæ: &, quod conscientiæ libertas habet, pro tuendo jure spreta potentiorum semper offensio. Quoties ego Conigastum in imbecillis cujusque fortunas impetum facientem obvius excepi? Quoties Triguillam regiæ præpositum domus ab incepta perpetrataque jam prorsus injuria dejeci? Quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum semper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi?

Nun-

Nunquam me ab jure ad injuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessumdari, non aliter quam qui patiebantur, indolui. Quum acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia Campaniam Provinciam videretur, certamen adversum præfectum Prætorii communis commodi ratione suscepi, Rege cognoscente contendi, ne coëmtio exigeretur, evici. Paullinum, Consularem virum, cujus opes Palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum Consularem virum præjudicatæ accusationis pœna corrigeret, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne magnas in me videor exacerbasse discordias?

Hisce à Boëthio tempore sui Consulatus gestis, quum Regis & aulicorum odia in ipsum flagrarent, sequente anno, qui in Fastis Maximum Consulem habet, accusatus est à Basilio, Opilione, & Gaudentio, hominibus flagitiose improbis, & (quia ipsi impium quoque Arii dogma ad exemplum sui regis sequebantur) Orthodoxo nomini infensissimis. Ex his Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem Boëthii æris alieni necessitate, & spe Regii favoris, descendit: Opilio vero & Gaudentius, qui ob multa flagitia exilio destinati, ædium sacrarum, ad quas confugerant, se præsidio tuebantur, (etsi Rex dixisset, nisi intra præstitutum diem Ravenna excederent, futurum, ut extracti è templis, frontibus suis inusti urbe pellerentur) simulatque Boëthii accusationem professi sunt, (quod quidem eopse die quo Rex id ipsis comminatus fuerat, accidit) repente admissi, auditi, in gratiam Regis recepti, ac pristinæ dignitati restituti sunt. Summa vero accusationis, vel delationis potius, hæc fuit: Quod Boëthius salvum Senatum, ejusque auctoritatem, esse voluisset. Quod delatori obstitisset, ne documenta adferret, quibus Senatum reum læsæ majestatis probaret. Quot restitutionem Imperii Romani molitus fuisset; ad cujus capitis confirmationem ipsi litteras quasdam tanquam à Boëthio scriptas proferebant, quum essent à se conficta. Dicebant etiam, Boëthium ob ambitum dignitatis conscientiam suam sacrilegio polluisse. Theodoricus autem Ostrogothorum Rex,

qui hactenus, etsi ab Ecclesiæ sententia dissideret in articulo de Sancta Trinitate, æquum se atque humanum Orthodoxis præbuerat, ab hoc inde tempore cœpit ingenium à clementia ad crudelitatem, & ab humanitate consueta ad barbariem tyrannidemque transferre, sive blandientis fortunæ aura elatus, sive odio eorum quos intelligebat à sua sententia in Religione alienos, sive quod ab illis prætextu Religionis propagandæ & oppugnandæ hæreseos mutationem Reip. metuebat. Tantum enim falsis accusationibus & fictis criminibus tribuit fidei, ut Boëthium, quo vix alius, sicut antea intelleximus, ipsi fuerat dilectior, etiam insontem condemnarit, & publicatis ejus bonis omnibus, Ticinum (quod posteriores Papiam vocaverunt) relegarit, quingentis, ut ipse conqueritur, ab urbe passuum millibus. Ipse ait, se bonis omnibus pulsum, dignitatibus exutum, existimatione fœdatum, ob beneficium supplicium retulisse, & ob studium propensius in Senatum morti proscriptionique damnatum fuisse.

In hoc carceris pedore, remotus à bibliotheca, pressus catenis, non fuit otiosus, neque dolori succubuit, sed medicinam petiit ex studiis sapientiæ, quæ sola animi ægritudinem lenire potest, & in summis malis sola est viri boni hæreditas. Primum ergo scripsit, ad exemplum Socratis, Apologiæ, vel defensionis suæ librum, contra falsas malevolorum accusationes: id enim ipse indicat his verbis. Cujus rei seriem atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam memoriæque mandavi. *Scripsit quoque in eodem carcere ad Symmachum librum de S. Trinitate, quo sententiam B. Augustini breviter expressit. Scripsit leniendo dolori suo libros istos quinque de Consolatione Philosophiæ. Neque vero opus ille totum, prout instituerat, absolvit: habeo enim certissima argumenta, quibus possum evincere, propositum Boëthio fuisse, ex doctrina quoque Christiana ea superioribus addere, quibus ad considerationem æternæ vitæ animus humanus attolli posset. Nam primum, non est verisimile partem istam à Christiano homine, mortem ob oculos habente, fuisse præteritam; eumque qui de S. Trinitate in carcere scripsit, consolationem in adversis non petiisse ex disciplina Christi, & doctrina rerum credenda-*

rum ac sperandarum libris sacris explicata. Deinde ipse, Philosophica ista proponens, pollicetur quædam altiora. Hæc, inquit, nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis adversus curationem doloris fomenta quædam sunt. Nam quæ in profundam sese penetrent, quum tempestivum fuerit, exponam. Videsne N. Iu. Sapientiam ipsi promittere majora quædam, & efficaciora? Adhæc, libro quarto Boëthius, Philosophiam compellans, eam vocat veri præviam luminis: non igitur in parte illa statuit subsistere, sed progredi ulterius ad majus lumen. Jam, quod paullo post dicitur, Decursis omnibus quæ præmittere necessarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, ostendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus se in altum tollere poßit, affigam, ut perturbatione depulsa, sospes in patriam, meo ductu, mea semita, meis etiam vehiculis, revertaris. Nemo non videt, rerum tractandarum propositionem hisce verbis contineri. Promittit autem, se primum præmissurum quædam, postea se quædam subjuncturum. Quæ præmissurum se ait, habemus: alteram partem desideramus, in qua erat ostensurus viam quæ hominem domum, id est, in cælum, ducat; quæque pennas ipsius menti affixura erat, quibus se in altum posset tollere, atque ita sospes in patriam, hoc est, cælum, reverti. Ex his apparet, libros istos nondum esse perfectos. Sed quid cesso valido & inconcussæ autoritatis argumento idem probare? Initio libri quinti sic loquitur Boëthius de Philosophia. Dixerat, orationisque cursum ad alia quædam tractanda & expedienda vertebat: Quænam? illa scilicet, quæ ex Christianæ religionis mysteriis peti possunt; quum Boëthius sermonem injicit de Casu, De Libero arbitrio, & Concordia Præscientiæ divinæ cum libertate arbitrii, quæ tractatio usque ad finem libri sese extendit. Sequitur igitur, nondum id quod docere instituerat, plene esse absolutum, sed desiderari partem illam quæ viam ad cælum monstrat, quæ ex sola Christi doctrina peti debet. Indicat hoc ipsum clarius postea Philosophia, quum ait: Festino debitum promißionis absolvere, viamque tibi qua in patriam evebaris, aperire. Hæc autem etsi perutilia cognitu, tamen à propositi nostri tramite paulisper aversa sunt; verendumque est, ne deviis

fati-

fatigatus, ad emetiendum rectum iter sufficere non poßis. Devia vocat disputationem de Casu, de libertate arbitrii humani, & Concordia divinæ præscientiæ cum libertate arbitrii. Emensio autem recti itineris, & via quæ in patriam ducit, quam nos desideramus, erat futura pars illa propria Christianitatis, in qua Philosophia ipsum per infamiam, accusationes, carceres, mortem, omniaque adversa duxisset ad vitam æternam, & beato Christi Servatoris, ac Prophetarum atque Apostolorum choro conjunxisset.

Neque vero quia Christi, & Apostolorum non meminit in his libris Boëthius, propterea minus efficax consolatio ejus videri debet, quandoquidem ea ipsa quæ dicuntur, vera, & scripturis divinis sunt congrua. Magis autem æstimanda est divina veritas ex ratione, quam ex verbis hoc aut illo modo prolatis. Ratio enim semper uniformis est, verba pro scribentis aut loquentis arbitrio mutari possunt. Joannes Sarisberiensis, vir, etiam quum de nugis scribit, gravißimus; Licet, inquit, liber ille verbum non exprimat incarnatum, tamen apud eos qui ratione nituntur, non mediocris auctoritatis est, quum ad reprimendum quemlibet exulceratæ mentis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat.

Cætera quæ ad Boëthii nostri in carcere Ticinensi agentis statum conditionemque pertinent, possunt intelligi ex sermone Philosophiæ ad Boëthium. Viget, inquit, incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, &, quod vitæ pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Vivit uxor, ingenio modesta, pudicitiæ pudore præcellens, &, ut omnes ejus dotes breviter includam, patri similis. Vivit, inquam, tibique tantum, vitæ hujus exosa, spiritum servat, &, (quo uno felicitatem minui tuam vel ipsa concesserim) tui desiderio lacrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos Consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti specimen elucet ingenii. Atque hæc quidem ita sese habent. Nunc ea videamus, quæ ad ipsius obitum faciunt.

Præerat in Oriente rebus humanis Justinus Imperator, ipse etiam ex gente Anicia. vocatus enim fuit FL. ANICIUS JUSTINUS, *atque ita nomen ejus numi referunt. Hunc necesse est cognatum fuisse nostro Boëthio. Proposuit autem Justinus Edictum, ut Arianorum Ecclesiæ ubique Catholicis cederent. Per id ægre tulit Theodoricus Italiæ Rex, quod & ipse Arianus esset, & toti sectæ faveret. Is idcirco Joannem Episcopum Romanum Constantinopolim misit, qui ipsius verbis Imperatorem Justinum moneret, ut ereptas Arianis in Græcia & Asia Ecclesias restitueret, neque ullum ipsis negotium facesseret: sin minus, se eadem omnia Catholicis in Italia illaturum, quæ Arianis intelligeret in Asia omnique Græcia facta esse. Profectus ad Justinum Joannes Papa, non paruit Regis mandatis, sed, ex consilio & jussu Justini, quacumque iter fecit, Ecclesias omnes sententiæ Orthodoxæ consecravit. Itaque reversum Theodoricus Ravennam à se evocavit, una cum Symmacho Boëthii socero: atque illic primum Joannem, tanquam reum majestatis, carceri inclusum, fame, siti, aliisque incommodis interemit: postea etiam Symmachum, ut conscium rerum adversus Arianos gestarum; ac tandem quoque Boëthium, quem ille Ticini, resecta in carcere cervice, occidi jussit, anno Christi* DXXVI, *qui Theodorici regis fuit* XXXIV. *Justini Imperatoris nonus, Boëthii vitæ* LXXII. *Joannis Papæ ultimus, & Felicis primus. Ostenditur hodieque Ticini Turris lateritia, in qua Boëthius detentus in vinculis fuit. Corpus ejus cives in templo B. Petri condidere, sub cælo aureo, sacello B. Augustini, qua parte in aditum templi adscensus incipit, estque ejus monumento insculptum hoc Epitaphium:*

Mæoniæ & Latiæ linguæ clarissimus, & qui
Consul eram, hic perii, missus in exilium.
Sed quem mors rapuit, probitas evexit ad auras.
Et nunc fama viget maxima, viget opus.

Nec superfuit diu Joanni, Symmacho, Boëthio, Theodoricus, ipso enim illo anno mortuus est.

Post obitum ejus Amalisuenta, Theodorici filia Athalarici mater,

mater, vidua Eutharici, omnes Boëthii ſtatuas proſtratas Romæ erexit, & hæredibus patrimonium incolume reddidit. Theodobatus quoque Rex, quem Amaliſuenta ſoror ad regnum promoverat, Maximum quendam, ex gente Anicia ad Primiceriatus provehens dignitatem, adſcivit in regiæ ſtirpis conjugium, ut eſt apud Caßiodorum *lib.*X. *Ep.*XI.

Denique ducentis ſeptuaginta poſt annis, hoc eſt, anno Chriſti CMXCVI, *Otho* III, *Auguſtus, oſſa Boëthii, ſepulchro, in quo eum in diem uſque abdita jacuerant, educta, elevari, & in tumba marmorea exaltari fecit. In cujus rei memoriam Gerbertus, is qui Rhemenſi Archiepiſcopatu abdicato Epiſcopus Ravennas ac tandem Pontifex Max. adſumpto nomine Sylveſtri* II. *factus eſt, hoc carmen eo tempore condidit.*

Roma potens, dum jura ſuo declarat in orbe,
Tu pater & patriæ lumen Severine Boëthi
Conſulis officio rerum diſponis habenas,
Infundis lumen ſtudiis, & cedere neſcis
Græcorum ingeniis: ſed mens divina coërcet
Imperium mundi. Gladio bacchante Gothorum
Libertas Romana perit. Tu Conſul & exſul
Inſignes titulos præclara morte relinquis.
Nunc decus Imperii, ſummas qui prægravat artes,
Tertius Otho ſua dignum te judicat aula,
Æternumque tui ſtatuit monumenta laboris,
Et bene promeritum meritis exornat honeſtis.

Expoſui breviter, Nob. I. ea quæ de vita Fl. Anicii Manlii Torquati Severini Boëthii dicere habui. Supereſt ut de hoc opere pauca ſubjiciam. Sunt quidem omnes Boëthii libri graves & eruditi. ſed in his, de Conſolatione Philoſophiæ, neſcio quomodo noſter auctor ſeipſum vicerit. Ac puto, homines, quo ſunt morti viciniores, eo plus experiri in ſe divinitatis; eoque communem vitæ ordinem egreſſos, majora dicere, facere, videre, cogitare, quam in omni vita acta fecerint. quæ res ingens momentum habet ad probandam immortalitatem animorum. Boëthius igitur in carcere animum ſuum à rebus aliis omnibus abductum revocavit

ad

ad considerationem Beatitudinis; scripsitque Consolationem istam verbis sententiisque ita numerosam, ut nihil possit concipi elegantius. Accipe Julii Cæsaris Scaligeri judicium, ex ipsius Hypercritico. Boëthii Severini ingenium, eruditio, ars, sapientia, facile provocat omnes auctores, sive illi Græci sint, sive Latini. Sæculi barbarie ejus oratio soluta deterior invenitur; at quæ libuit ludere in Poësi, divina sane sunt: Nihil illis cultius, nihil gravius; neque densitas sententiarum, Venerem, neque acumen abstulit ardorem. Equidem censeo, paucos cum illo comparari posse. Valla docet illum latine loqui; at Vallam Boëthius bene sapere.

Forma libri est Dialogistica, non μονοπρόσωπος: *& in Dialogo ipso non interloquuntur nudæ personæ, sed intercedit sæpe ipse Boëthius, narrans multa, & filo orationis suæ consuens atque contexens ea, quæ à se, quæque à Philosophia differuntur. Dictio est varia, modo soluta, modo pedibus adstricta; ipse prosam vocat & metrum.*

Libri sunt quinque: Primus habet querelam & lamentationem Boëthii, ex collatione status prioris cum præsente.

II. Secundo libro applicat Philosophia leviora quædam fomenta, docetque, injuste Boëthium de fortuna queri.

III. Tertius liber certiora continet adversus animi ægritudinem remedia, & rejecta falsæ felicitatis specie, veram beatitudinem ostendit.

IV. Quartus docet, Omnes malos infelices & imbecilles esse, Bonos vero semper beatos & potentes, Deo cuncta regente. Hic agitur de Providentia & Fato; doceturque, nullam esse fortunam malam.

V. Quintus est de Casu, de libertate arbitrii, & Concordia libertatis cum præscientia divina.

Quibus si sextus accessisset de vita æterna, in quo ostendisset, ad vitam illam contendentibus ferenda esse multa adversa, exemplo Christi, Prophetarum, Apostolorum, haberemus plenam & consummatam adversus omnia hujus vitæ mala consolationem.

Habes, Nobilißime juvenis, ea quæ ad aureolum hunc Boëthii libellum præmittenda duxi: Hæc autem ſub tuo nomine publice conſpici volui, ut exſtaret aliquod mei in te adfectus, amicitiæque ab utroque avo, patreque inſuper, & patruo, viris omni ſeculorum memoria dignißimis, ad te uſque cum vero cultu derivatæ, teſtimonium. Si jam hæc uſui non ſunt, proderunt forte olim. Non debet autem te offendere, quod partes docendi Boëthius tribuat Philoſophiæ; neque enim vel alienum eſt à Philoſophiæ munere, tractare res divinas; vel proprium ejus, tractare tantum res profanas. Omnis veri conſideratio pertinet ad Philoſophum. Philoſophatur Phyſicus de rebus naturalibus; Ethicus de moribus; Mathematicus de quantitatibus; Metaphyſicus de ſupernaturalibus; Theologus de rebus divinis. Nulla veri conſideratio à Philoſopho aliena, nulla non ejus propria eſt. Philoſophatur Paulus, philoſophantur Prophetæ; Ipſe etiam Dominus noſter in divinis ſuis & ſalutaribus concionibus philoſophatur. Quæ quum ita ſint, cogita, Philoſophiam noſtram, dum adverſus animi ægritudinem remedia proponit, proprio ſuo fungi munere; & Boëthium noſtrum æſtima, vel propter ſe, vel propter me, vel propter remedia adverſus ancipites humanæ vitæ caſus. Vale.

ALIQUOT

ALIQUOT SCRIPTORUM
EJUSDEM ÆTATIS
AC
RECENTIORUM,
DE
BOETIO TESTIMONIA.

I.

ENNODII *Episcopi Ticinensis Epist.* XIII. *lib.* VII. BOETIO.

TU in me, emendatissime hominum, dignaris prædicare virtutes, quem in annis puerilibus sine ætatis præjudicio, industria fecit antiquum: qui per diligentiam imples omne quod cogitur; cui inter vitæ exordia ludus est lectionis assiduitas, & deliciæ sudor alienus. in cujus manibus duplicato igne rutilat, qua veteres face fulserunt. nam quod vix majoribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.

EJUSDEM *Epist.* I. *lib.* VIII. *eid. COS. facto.*

OPTIMÆ spei plenus, cui fautum cupio, ad curam officii epistolaris adspiro. Decet enim vestris fascibus hac præfatione delibari; & inter purpuras possessoris luce crescentes, qualicumque non abstinere colloquio. Numquid solius doctrinæ beneficiis amor agnoscitur, nec fas esse credendum est, prodire in medium desideria rusticantis? Simplicius innotescunt vota nullo peritiæ velata præstigio. Ergo nos hoc sumus ore, quod pectore. non amara præcordiorum delenificis possumus mutare sermonibus. pudens laudator est, cui in concinnatione blandimenti dicenda mens suggerit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera familiæ vestræ bona custodit, nova

multiplicat; & quod plus eſt apice dignitatis, dignos facit eſſe culminibus. Redditur quidem veſtræ gloria iſta origini, ſed quod eſt clarius, merito impetrante perſonæ. Fuerit in morem veteribus, curulium celſitudinem campi ſudore mercari, & contemptu lucis honorum luce fulgere; ſed aliud genus virtutis quæritur, poſtquam præmium facta eſt Roma victorum. Noſter candidatus poſt manifeſtam decertationem, debitum triumphum, dum numquam viderit bella, ſortitur. Judicio exigit laureas, & congredi non neceſſarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladios & Demoſthenis enituit, & utriuſque propoſiti acumina, quaſi natus in ipſa artium pace, collegit. Nemo diſſonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ; nec præcipua gentium bona in ſocietatem dubitet convenire. Unus es qui utrumque complecteris, & quicquid viritim diſtributum poterat ſatis eſſe, avidus maximarum rerum poſſeſſor includis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exſuperas. dicendi formam doctiſſimis tribuis dum requiris. Eſt apud me epiſtolæ veſtræ, quæ hujus rei fidem faciat, veneranda compoſitio. Utinam quæ à vobis diriguntur, tam eſſent crebra, quam ſuavia! Dicatis forſitan, Par fuit propinquum laudare, in commune augmentum laborantem. quia non eſt proprium, quod quaſi ſingulariter videtur palmata conferre. Venit ad me equidem portio de curuli; ſed ſi mihi conceditis, plus erigor de genio & ſtudiis ſublimati. Interdum acceſſerunt iſta de caſibus, ſoli contigerunt illa virtuti. prope inops ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum.

II.

CASSIODORI *Epist.* XLV. *lib.* I.

BOETIO V. INL. PATRICIO THEODERICUS REX.

SPERNENDA non ſunt quæ à vicinis regibus præſumptionis gratia poſtulantur; dum plerumque res parvæ plus prævalent præſtare, quam magnæ poſſunt obtinere divitiæ. Frequenter enim quod arma explere nequeunt, oblectamina ſuavitatis imponunt. Sit ergo pro repub. & cùm ludere videmur. nam ideo voluptuoſa quærimus, ut per ipſa, ſeria compleamus. Burgundionum itaque dominus à nobis magnopere poſtulavit, ut horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum, ei tranſmittere deberemus. quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quod nobis eſt quotidianum, illis videatur eſſe miraculum. merito ſiquidem reſpicere cupiunt, quod legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt. Hoc te, multâ eruditione ſaginatum, ita noſſe didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaveris. Sic enim Athenienſium ſcholas longe poſitus introiſti; ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, quâ profunditate cum ſuis partibus ſpeculativa cogitetur: quâ ratione Activa cum ſua diviſione diſcatur; deducens ad Romuleos ſenatores, quicquid Cecropidæ mundo fecerant ſingulare. Tranſlationibus enim tuis Pythagoras muſicus, Ptolemæus aſtronomus leguntur Italis. Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Auſoniis. Plato theologus, Ariſtoteles logicus Quirinali voce diſceptant. Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti: & quaſcumque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te uno au-

ctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit. quos tantâ verborum luculentiâ reddidiſti claros, tantâ linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent. Tu illam in naturæ penetralibus conſidentem, auctorum libris invitantibus cordis lumine cognoviſti; cui ardua noſſe uſus miracula, monſtrare propoſitum eſt, molitur oſtendere quod obſtupeſcant homines eveniſſe: miroque modo naturis converſis facti detrahit fidem, cum oſtentet ex oculis viſionem. *Et paulo poſt*, Quale eſt hoc homini etiam facere, quod vel intellexiſſe poteſt eſſe mirabile? Quare cum vos ornet talium rerum prædicanda notitia, horologia nobis, publicis expenſis, ſine veſtro diſpendio, deſtinate. Primum ſit, ubi ſtilus diei index, per umbram exiguam horas conſuevit oſtendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda magnitudo ſolis diſcurrit, & fugam ſolis æquiparat, quod motum ſemper ignorat. Inviderent talibus, ſi aſtra ſentirent, & meatum ſuum fortaſſe deflecterent, ne tali ludibrio ſubjacerent. Ubi eſt illud horarum de lumine venientium ſingulare miraculum, ſi has & umbra demonſtrat? Ubi prædicabilis indefecta rotatio, ſi hoc & metalla peragunt, quæ ſitu perpetuo continentur? O artis inæſtimabilis virtus quæ dum ſe dicit ludere, natura prævalet ſecreta vulgare! Secundum ſit, ubi præter ſolis radios hora dignoſcitur, noctes in partes dividens: quod ut nihil deberet aſtris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta convertit; quorum motibus oſtendit, quod cœlum volvitur; & audaci præſumptione conceptâ, ars elementis confert, quod originis conditio denegavit univerſæ diſciplinæ, cunctus prudentium labor naturæ potentiam, ut tantum poſſint noſſe, perquirit. Mechaniſma ſolum eſt, quod illam ex contrariis appetit imitari, &, ſi fas eſt dicere, in quibuſdam etiam nititur velle ſuperare. Hoc enim feciſſe dignoſcitur Dædalum volare, hoc ferreum Cupidinem in Dianæ templo ſine aliqua alligatione pen-

pendere. hoc hodie facit muta cantare, insensata vivere, immobilia moveri. Mechanicus, si fas est dicere, pene socius est naturæ; occulta reserans, manifesta convertens, miraculis ludens, ita pulchre simulans, ut quod compositum non ambigitur, veritas æstimetur. Hæc quia studiosius te legisse comperimus, prædicta nobis horologia quantocius transmittere maturabis, ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoscant per te exteræ gentes, tales nos habuisse nobiles, quales loquuntur auctores. Quoties non sunt credituri qui viderint: quoties hanc veritatem lusoria somnia putabunt. Et quando fuerint à stupore conversi, non audebunt se æquales nobis dicere, apud quos sciunt sapientes talia cogitasse.

EJUSDEM *Epistola* XL. *lib.* II.

BOETIO PATRICIO THEODORICUS REX.

CUM Rex Francorum, convivii nostri famâ pellectus, à nobis cytharœdum magnis precibus expetisset, solâ ratione complendum esse promisimus, quod te eruditionis musicæ peritum esse noveramus. Adjacet enim vobis doctum eligere, qui disciplinam ipsam in arduo collocatam, potuistis attingere. Quid enim illa præstantius, quæ cœli machinam sonorâ dulcedine modulatur, & naturæ convenientiam ubique dispersam virtutis suæ gratiâ comprehendit? *Et paulo post:* Sed quoniam nobis facta est voluptuosa digressio (quia semper gratum est de doctrinâ colloqui cum peritis) cytharœdum, quem à nobis diximus postulatum, sapientia vestra eligat præsenti tempore meliorem; facturus aliquid Orphei, cum dulci sono gentilium fera corda domuerit. Et quantæ nobis gratiæ fuerint actæ, tantæ vobis ex nostra æquabili compensatione referentur, qui & imperio nostro paretis, &, quod vos clarificare possit, efficitis.

III.

PROCOPII *Hist. Gothicæ lib.* I.

Σύμμαχος καὶ Βοέτιος, ὁ τούτου γαμβρὸς, εὐπατρίδαι μὲν τὸ ἀνέκαθεν ἤστην. πρώτω δὲ βουλῆς τῆς Ῥωμαίων καὶ ὑπάτω ἐγενέσθην. ἄμφω τὲ φιλοσοφίαν ἀσκήσαντε, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελησαμένω οὐδενὸς ἧσσον. πολλοῖς τε αὐτῶν καὶ ξένων χρήμασι τὴν ἀπορίαν ἰασαμένω. καὶ δόξης ἐπὶ μέγα χωρήσαντε, ἄνδρας ἐς φθόνον τοὺς πικροτάτους ἐπηγαγέτην. οἷς δὴ συκοφαντοῦσι Θευδέριχος ἀναπεισθεὶς, ἅτε νεωτέροις πράγμασιν ἐγχειροῦντε τὼ ἄνδρε τούτω ἔκτεινε, καὶ τὰ χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτα ἐποιήσατο. Δειπνοῦντι δὲ οἱ, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον, ἰχθύος μεγάλου κεφαλὴν οἱ θεράποντες παρετίθεσαν. αὕτη Θευδερίχῳ ἔδοξε κεφαλὴ Συμμάχου νεοσφαγοῦς εἶναι, καὶ τοῖς μὲν ὀδοῦσιν ἐς χεῖλος τὸ κάτω ἐμπεπηγόσι, τοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς βλοσυρόν τι καὶ μανικὸν ὁρῶσιν, ἀπειλοῦντι οἱ ἐπιπλεῖστον ἐῴκει. περιδεὴς δὲ τοῦ τέρατος τῷ ὑπερβάλλοντι γεγονὼς, καὶ ῥιγώσας ἐκτόπως. ἐς κοίτην τὴν αὑτοῦ ἀπεχώρησε δρόμῳ. τριβώνια τε πολλὰ οἱ ἐπιθεῖναι κελεύσας, ἡσύχαζε. μετὰ δὲ, ἅπαντα ἐς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ξυμπεσόντα ἐξενεγκὼν, τὴν ἐς Σύμμαχόν τε καὶ Βοέτιον ἁμαρτάδα ἔκλαιεν. ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιαλγήσας τῇ συμφορᾷ, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτελεύτησεν. ἀδίκημα τοῦτο πρῶτον καὶ τελευταῖον ἐς τοὺς ὑπηκόους τοὺς αὑτοῦ δράσας. ὅτι δὴ οὐ διερευνησάμενος, ὥσπερ εἰώθει τὴν περὶ τοῖν ἀνδροῖν γνῶσιν ἤνεγκε.

Symmachus, & ejus gener, Boëtius, Patricii, alto majorum sanguine, principes vero senatus Romani, & Consules fuere, Philosophiæ & æquitati supra cæteros mortales studuerant, multisque egenis tum Romanorum, tum externorum opibus suis subvenere. Hi ad ingentem gloriam evecti, deterrimos quosque in sui invidiam concitarunt. quibus delatoribus Theodoricus rex persuasus, viros clarissimos perinde ac res novas molientes occidit, eorumque bona omnia publicavit. Sed paucis post diebus cœnanti illi cum ingentis piscis caput ministri adposuissent, illud Theodorico visum est caput esse Symmachi nuper occisi, dentibus quidem in inferius labrum impactis, oculis vero torve & furibunde intuentibus minari sibi plurimum videbatur. Unde prodigii novitate perterritus, membrisque præter modum tremebundus & horrens, in lectum citato gradu se recepit. identidemque sibi togarum vim magnam ingeri jubendo paulum quievit. Elpidio deinde Medico omnibus, quemadmodum accidissent, explicatis, in Symmachum Boëtiumque patratum à se scelus deflebat. quo denique deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti adfectus, haud longe post moritur. cum primum hoc, & ultimum injuriæ exemplum in sibi subjectos idcirco exercuisset, quia non, uti consueverat, diligenter pervestigatâ causâ, in tantos viros animadverterat.

EJUSDEM *lib.* III. *ejusd. Histor.*

Καὶ οὐχ ἥκιστα Ῥουστικιανῇ, τῇ Βοετίου μὲν γαμετῇ γενομένῃ, παιδὶ δὲ Συμμάχου, καὶ τὴν οὐσίαν ἀεὶ τοῖς δεομένοις προϊεμένῃ, δούλων τε καὶ ἀγροίκων ἀμπεχομένῃ ἱμάτια, πρὸς τῶν πολεμίων ἄρτον ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων αἰτουμένῃ βιοῦν. ἔς τε τὰς οἰκίας περιϊόντες, καὶ τὰς θύρας ἐς ἀεὶ κόπτοντες, τροφὴν διδόναι σφίσιν ἐδέοντο, οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου. καὶ Γότθοι μὲν Ῥουστικιανὴν κτείνειν ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο. ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ χρήματα προϊεμένη τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχουσι, τὰς Θευδερίχου εἰκόνας διαφθείρειε, τοὺς φόνους ἀμυνομένη Συμμάχου τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Βοετίου τοῦ ξυνοικήσαντος. Τωτίλας δὲ οὐδὲν ἄχαρι παθεῖν αὐτὴν ξυνεχώρησεν, ἀλλ' αὐτήν τε καὶ τὰς ἄλλας ἀπάσας ὕβρεως ἐκτὸς διεφύλαξε.

Unde vel Rusticianæ Boëtii quondam uxori, & Symmachi filiæ, id reliquum fuit ad vitam, & ad miseriarum cumulum ut servili & rustico habitu induta, quæ egentibus facultates suas erogaverat, panem, cæteraque ad victum necessaria ab hostibus mendicaret. domos enim circumeundo, foresque oppulsando, cibum dari sibi suppliciter precabantur, nil prorsus his ignominiæ ea re adferente. Et certe Gothi in Rusticianæ mortem conspiraverant, illi objicientes, quod exercitus Romani ducibus pecunias largiens, Theodorici statuas disturbasset, cædem Symmachi patris Boëtiique mariti ulta. Totilas tamen nulla hanc affici injuria permisit, sed eam aliasque omnes ab contumelia immunes conservavit.

PAULUS DIACONUS *lib.* VII. *ad Eutropii historiam addito.*

DUM hi, *Ioannes Papa*, *Theodorus*, *Importunus*, *&* *Agapitus consulares viri*, *aliusque Agapitus patritius*, *ad Iustinum Legati*, in itinere demorantur, Theodericus rabie suæ iniquitatis stimulatus, Symmachum exconsulem ac patritium, & Boëtium seniorem & exconsulem Catholicos viros gladio trucidavit.

IV.

MARII *Episc. Chronico.*

Iustino II. & Opilione COS. *IND.* II. *hoc est anno* DXXIV,

Eo anno interfectus est Boëtius patricius in territorio Mediolanense.

Probo juniore & Philoxeno IND. III. *id est anno* DXXV.

His COSS, occisus est Symmachus Patricius Ravennæ.

V.

ANASTASII *Bibliothecar. in Ioanne I.*

EODEM tempore cum hi ſupraſcripti, id eſt Papa Joannes cum Senatoribus, Theodoro exconſule, Importuno exconſule, Agapito exconſule, (Agapito patritio defunctо Theſſalonicæ) poſiti eſſent Conſtantinopoli, Theodoricus rex hæreticus tenuit duos ſenatores præclaros, & exconſules Symmachum & Boëtium; & occidit, interficiens gladio.

V I.

ADONIS *Viennenſis in Chronico.*

QUI cum rediens, *Ioannes Papa*, Ravennam veniſſet, Theodoricus eum cum comitibus cæteris carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia Catholicæ pietatis defenſor Juſtinus eum honorifice ſuſcepiſſet. Quo tempore Symmachum atque Boëtium conſulares viros pro Catholica pietate idem Theodoricus occidit.

V I I.

AIMOINI *de geſtis Franc. lib.*II.*cap.*I.

ALIOS quoque qui cum eo, *Ioanne Papa*, fuerant partim igne cremavit, partim variis pœnis interfecit. inter quos Symmachum patritium & Boëtium ejus generum poſt carceris cuſtodiam, gladio puniri juſſit. Qui, videlicet Boëtius, quam diſertus fuerit in literis ſæcularibus, quàmque fuerit Catholicus, ex ejus comprobatur codicibus. Teſtatur hoc Arithmetica, nec non Dialectica, ipſa etiam omnium animis gratiſſima Muſica ab eo tranſlata, & Latinorum jamdudum eam deſiderantium auribus delectabiliter infuſa. Porrò ejuſdem de ſanctæ Trinitatis conſubſtantialitate liber, liquido oſtendit quam eximius ſuo, ſi licuiſſet, tempore ſanctæ Eccleſiæ colonus exſtitiſſet.

VIII. JOAN-

VIII.

JOANNIS *Saresberienſis Epiſc. Carnot. Policratici lib.* VII. *cap.* XV.

SI mihi non credis, liber de Conſolatione Philoſophiæ revolvatur attentius, & planum erit hæc in contrarium cedere. Et licet liber ille Verbum non exprimat incarnatum, tamen apud eos, qui ratione nituntur, non mediocris auctoritatis eſt; cum, ad reprimendum quemlibet exulceratæ mentis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat. Nec Judæus quidem nec Græcus ſub prætextu religionis medicinæ declinet uſum, cum ſapientibus in fide, & in perfidia deſipientibus ſic vividæ rationis confectio proficiat artificioſa, ut nulla religio quod miſcet abominari audeat, niſi quis rationis expers eſt. Sine difficultate profundus eſt in ſententiis, in verbis ſine levitate conſpicuus, orator vehemens, efficax demonſtrator. Ad id quod ſequendum eſt, nunc prolabitur ſuadens, nunc quaſi ſtimulo neceſſitatis impellens.

THEODORI PULMANI CRANEBURGII
DE
METRIS BOETHIANIS
LIBELLUS,

GENERA metrorum, quibus in libris de Consolatione Philosophiæ usus est Boëthius, sunt sex & viginti,

Metrum primum, Dicolon distrophon: constat enim heroico, & pentametro: quo bis utitur.

LIB. I. MET. I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mæstos cogor inire modos.

V, 1 *Rupis Achamenia scopulis, ubi versa sequentum*
Pectoribus figit spicula pugna fugax.

- υυ - υυ - υυ - υυ - υυ - -
- υυ - - - - υυ - υυ -

II Monocolon. Versus est dactylicus Alcmanius tetrameter hypercatalectus: qui constat cæsura semiquinaria heroica, dactylo, & spondeo, sive trochæo: quo semel utitur.

I, 2 *Heu, quam pracipiti mersa profundo.*

- - - υυ - - υυ - -

III Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus. Secundus Alcmanius dactylicus tetrameter acatalectus, qui quatuor dactylis componitur: interdum tamen, præterquam in quarta regione, spondeum admittit. Utitur hoc metro semel.

I, 3 *Tunc me discussa liquerunt nocte tenebra,*
Luminibusque prior rediit vigor.

- - - - - - - - - υυ - -
- υυ - υυ - υυ - υυ

IV Monocolon. Versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus, constans spondeo, dactylo, & tribus trochæis: quo bis utitur.

I, 4 *Quisquis composito serenus avo.*

- - - υυ - υ - υ - -

III, 10 *Huc omnes pariter venite capti.*

- - - υυ - υ - υ - -

Heic vero in prima regione non numquam pro spondeo trochæum invenies.

V Monocolon. Versus est anapæsticus Pindaricus dimeter acatalectus, constans anapæsto: recipit tamen spondeum & dactylum: non numquam proceleusmaticum, sed rarius. Utitur hoc carminis genere quinquies.

I, 5 O

I, 5 *O stelliferi conditor orbis!*
III, 2 *Quantas rerum flectat habenas.*
IV, 6 *Si vis celsi jura tonantis.*
V, 2 *Puro clarum lumine Phœbum.*
V, 3 *Quænam discors fœdera rerum.*

-- -- -vv -v

Hoc Adonio finivit.

VI Monocolon. Versus est Glyconius choriambicus trimeter acatalectus. Constat spondeo, choriambo & Pyrrhichio: quo quinquies utitur.

I, 6 *Cum Phœbi radiis grave.*
II, 8 *Quod mundus stabili fide.*
III, 12 *Felix qui potuit boni.*
IV, 3 *Vela Neritii ducis.*

Verum in hoc carmine primus quisque pes fere trochæus est, excepto ultimo versu: in quo nonnulli tamen *ulcere* legunt.

V, 4 *Quondam porticus attulit.*

-- -vv -vv

VII Monocolon. Versus est dactylicus Adonius dimeter catalecticus, constans dactylo, & spondeo, sive trochæo. Semel hoc utitur.

I, 7 *Nubibus atris.*

-vv --

VIII Monocolon. Versus est jambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, qui scazon appellatur, quod in sexta regione spondeum, vel trochæum habeat. Recipit imparibus locis jambum, tribrachyn, spondeum, dactylum, & anapæstum: paribus jambum, & tribrachyn: apud comicos frequenter & anapæstum. Bis hoc utitur.

II, 1 *Hæc cum superba verterit vices dextra.*

-- v- -- v- v- --

III, 11 *Quisquis profunda mente vestigat verum.*

-- v- -- v- -- --

IX. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus choriambicus tetrameter acatalectus, constans spondeo, duobus choriambis, & Pyrrhichio. Secundus est dactylus Pherecratius trimeter acatalectus, constans spondeo, vel anapæsto, dactylo, & spondeo. Hoc metro semel utitur.

II, 2 *Si quantas rapidis flatibus incitus*
Pontus versat arenas.

-- -vv- -vv- vv
-- -vv --

X Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus, constans trochæo, spondeo, dactylo & duobus trochæis. Secundus est Glyconius: cujus supra VI. carminis genere meminimus. Hoc metro semel utitur.

II, 3 Cum

II, 3 *Cum polo Phœbus roſeis quadrigis*
Lucem ſpargere cœperit.

-υ -- -υυ -υ --
-- -υυ- υυ

XI Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus Anacreontius dimeter catalecticus, conſtans tribus pedibus & ſyllaba. Primo enim loco habet jambum vel ſpondeum, ſecundo jambum, tertio jambum vel ſpondeum. Secundus, Pherecratius: de quo IX. carminis genere diximus. Hoc metro ſemel utitur.

II, 4 *Quiſquis volet perennem*
Cautus ponere ſedem.

-- υ- υ- υ
-- -υυ --

XII Monocolon. Verſus eſt anapæſticus Partheniacus dimeter catalecticus. In prima & ſecunda regione anapæſtum, vel ſpondeum recipit, tertia ſolum anapæſtum, poſtea ſupereſt ſyllaba. Hoc carminis genere bis utitur.

II, 5 *Felix nimium prior ætas.*
III, 5 *Qui ſe volet eſſe potentem.*

-- υυ- υυ- -

XIII Monocolon. Verſus eſt dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus: de quo paullo ante X. carminis genere memoravimus. Hoc carmine bis utitur.

II, 6 *Novimus quantas dederit ruinas.*
IV, 7 *Bella bis quinis operatus annis.*

Hoc Adonio terminavit.

-υ -- -υυ -υ --
-υυ -υ

XIV Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus Archilochius ſenarius acatalectus, imparibus locis recipiens interdum anapæſtum, in fine Pyrrhichium, vel ſpondeum. Secundus eſt jambicus Archilochius dimeter acatalectus. Hoc metro ſemel utitur.

II, 7 *Quicumque ſolam mente præcipiti petit*
Summumque credit gloriam.

-- υ- -- υ- υυ- υυ
-- υ- -- υυ

XV Monocolon. Verſus eſt dactylicus Ityphallicus tetrameter acatalectus, conſtans tribus dactylis, & Pyrrhichio: quo ſemel utitur.

III, 1 *Qui ſerere ingenuum volet agrum.*

-υυ -υυ -υυ υυ

XVI Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt jambicus ſenarius acatalectus: de quo XIII. carminis genere diximus. Secundus eſt elegejacus pentameter. Hoc metro ſemel utitur.

III, 3 *Quam-*

III, 3 *Quamvis fluente dives auri gurgite*
Non expleturas cogit avarus opes.

-- υ- υ- υ- -- υυ

-- -- - -υυ -υυ -

XVII Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus. Heic jambum pro spondeo in prima sede positum reperies. Secundus Archilochius, vel, ut aliis placet, Alcmanius tetrameter acatalectus, constans duobus dactylis & totidem trochæis: quo metro semel utitur.

III, 4 *Quamvis se Tyrio superbus ostro*
Comeret, & niveis lapillis.

-- -υυ -υ -υ --

-υυ -υυ -υ --

XVIII Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius trimeter hypercatalectus, constans tribus pedibus heroici versus, & syllaba: ita tamen, ut non sit ex meris spondeis. Secundus est Pherecratius, de quo supra IX. carminis genere memoravimus, Hoc metro semel utitur.

III, 6 *Omne hominum genus in terris,*
Simili surgit ab ortu.

-υυ -υυ -- υ

υυ- -υυ --

XIX Monocolon. Versus est jambicus Anacreontius dimeter catalecticus: qui constat ex anapæsto, duobus jambis, & syllaba. Hoc semel utitur.

III, 7 *Habet omnis hoc voluptas.*

υυ- υ- υ- -

XX Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus: de quo IX. carminis genere diximus. Secundus est jambicus Archilochius dimeter catalecticus: cujus XIV. metri genere meminimus. Hoc carmine semel utitur.

III, 8 *Eheu, quam miseros tramite devio*
Abducit ignorantia!

-- -υυ- -υυ- υ-

-- υ- -- υυ

XXI Monocolon. Versus est heroicus hexameter: quo semel utitur.

III, 9 *O qui perpetua mundum ratione gubernas.*

-- -υυ -- -υυ -υυ --

XXII Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius tetrameter acatalectus: cujus III. metri genere mentionem fecimus. Secundus est jambicus Archilochius dimeter acatalectus: de quo supra XIV. carminis genere diximus. Hoc metro semel utitur.

V. 1 Sunt

IV, 1 *Sunt etenim pennæ volucres mihi,*
Quæ celsa conscendant poli.

-vv -- -vv -vv
-- v- -- v-

XXIII Dicolon distrophon. Primus quisque versus est trochaicus Alcmanius dimeter acatalectus. Recipit locis imparibus trochæum, tribrachyn, non numquam dactylum: paribus vero cum supradictos, tum etiam spondeum & anapæstum. Secundus Pherecratius: cujus ante IX. carminis genere meminimus. Hoc metro semel utitur.

IV, 2 *Quos vides sedere celso*
Solii culmine Reges.

-v -v -v --
vv- -vv --

XXIV. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Phalæcius pentameter hendecasyllabus: de quo supra XVII. metri genere diximus. Secundus est elegeiacus. Hoc metro semel utitur.

IV, 4 *Quid tantos juvat excitare motus,*
Et propria fatum sollicitare manu?

-- -vv -v -v -v
-vv -- - -vv -vv -

XXV. Dicolon distrophon. Primus versus mistus videtur ex Sapphico & Alcmanio, constans trochæo, spondeo, vel dactylo, cum syllaba, dactylo & spondeo, vel trochæo. Secundus est Alcaicus tetrameter jambicus, constans ex penthemimere jambica, dactylo, & spondeo. Quid si hunc dixerimus compositum ex Alcaico dimidiato & dimidiato Alcmanio? Hoc carminis genere semel utitur.

IV, 5 *Si quis Arcturi sidera nescit*
Propinqua summo cardine labi.

-- -- - -vv -v
v- v- - -vv --

XXVI Monocolon. Versus est dactylicus Archilochius, constans tetrametro bucolico, & tribus trochæis: quo semel utitur.

V, 5 *Quam variis terras animalia permeant figuris!*

-vv -- -vv -vv -v -v -v

ANICII

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS.
Ex veteri statua marmorea quæ est Romæ.
H. Bary sculp.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBER I. INCIPIT.

ARGUMENTUM LIBRI.

Apparet Philosophia Boëtio, ac Musas fugat. quæ, ab illo agnita, sapientum virorum simili discrimine oppressorum, eum exemplo consolatur. exponit ille merita sua in senatum senatoresque, ac in ipsam Italiam. tum accusationis seriem atque exsilii sui causas aperit, vitæ factorumque suorum innocentiam probans. mox de injuria sibi illata & læsa nominis dignitatisque existimatione queritur. postremo quæ sint mentis ejus perturbationes earumque origo, inquirit Philosophia; quod nimirum est subjectum totius reliqui operis.

METRUM I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mæstos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camenæ,

Et

ANICII.] Anicii, florentis jam olim reip. Ro. temporibus, clari atque illustres habiti sunt; L. enim Anicius Gallus Lucii filius, Marci nepos de Illyriis & eorum rege Gentio triumphavit proprætor an. urb. D. LXXXV. & L. Anicius Gallus Lucii fil. Lucii nepos cons. fuit, collega Cor. Cethego an. urb. DXCIII. Anicius Cerealis sub Nerone cons. designatus. Ex ea familia primus ille Christianus senator Anicius Julianus. ex ea v. c. Probus sub Valentiniano præfectus prætorio; ejusque filii Anicius Hermogenian. Olybrius, Probinus & Probus. ex ea Anicius Faustus, Anicius Maximus Boëtii ætate, omnes diversis temporibus consules, cæterique plures, quos recensere singulos, operæ longioris esset. Nomen autem hoc, Boëtii præsertim sæculo, celebratum est, ob Anicium illum Julianum, qui, quemadmodum Flavius Constantinus primus imperatorum, ita primus senatorum Romanorum Christianus fuit. Unde postea omnes ferè imperatores Flavii, sicut & senatores Anicii, affectata primaria illa familia, cognominabantur; ut Romanorum Græcorumque fasti annotant & vetera monumenta loquuntur. Aniciorum, Proborum scilicet & Olybriorum splendorem, Secundinus ad D. Augustinum scribens notat, cum ait, *Ego namque fateor, non tali diligentia, nec tanta industria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua scripta prælucent eloquentia.* quod & S. Gaudentius sermone de Machabæis confirmat. *Anicios*, inquit apud Cassiodorum [epist. XI. lib. X.] rex Theodahadus, *penè principibus pares ætas prisca progenuit. familiam*, inquit paulo post [epist. sequenti] *toto orbe prædicatam.* Vallinus.

ANICII *Manlii Torquati.*] Phœbus Ecclesiasticæ historiæ Illustrissimus

Baro-

Baronius lucem dabit. Ann. VI. de Boëtio scribens: *Nobilitate generis nulli secundus, prognatus nimirum ex antiqua Manlii Torquati familia, & eo qui Christianitate resplenduit Anicio gaudens atavo; adolescens Athenas, in quibus fuerant litteræ Philosophicæ restitutæ, petiit, ubi varia Philosophiæ pervestigans dogmata, Aristotelicis tandem sese totum addixit, toto illo decem & octo annorum curriculo, quibus est moratus Athenis. testatur id quidem ipse in libro quem edidit de disciplina scholarum, prope finem. c. IV.* Bernart.

MANLII SEVERINI.] Utramque familiam videtur sanguine aut affinitate attigisse. Illa, à primis etiam reip. temporibus clara & patricia, consules & dictatores tulit. Hæc, Boëtii præsertim ætate, duos consules, patrem anno Christi CDLXI, filium anno CDLXXXII. Romanis dedit. *Vallin.*

BOETII.] Serius nomen istud apud Romanos notum, atque nisi me conjectura fallit, ex Oriente Latio donatum est. Postquam enim apud Bizantium imperii sedem constituere imperatores, Græcæ familiæ miscuere se Romanis; unde prout quæque illustres fama viros tulit, ita nepotibus aut in eam ascitis nomen dedit. Porrò cum Boëtii (hæc enim fuit veterum olim lapidum vetustiorumque dehinc omnium codicum scriptura) seu Boëthii plures fuerint; ut aliorum, qui penè omnes Græci fuerunt, memoriam omittamus, nostros tantum, hoc est, Romanos, hoc veluti stemmate recensebimus, ut referatur fuisse,

I. BOETIUS V. C. sub Valentiniano Præfectus Prætorio, in ejusdem palatio unà cum Aëtio amico, anno Christi CDLIV. trucidatus, ut meminere Victor Tuneti, Marcellinus Comes, & Cassiodorus in Chronicis. Paull. Diaconus lib. XV. qui *senatorem nobilissimum* vocat.

II. ANIC. MANL. FLAV. BOETIUS, nostri pater, anno CDLXXXVII. Consul. Cujus Synodus Romæ eod. an. coacta mentionem facit. EumqueOnuphr. Panvinius in Fastis, nostri patrem fuisse existimat, licet illi non Flavii, sed Severini, prænomen adscribat. Nos quoque in hoc inclinamus, quòd nimirum ab Ennodio epist. I. lib. VIII. Boëtio nostro fuisse dicatur *vena purpurarum. Prope inops, inquit, ad scipionem adducitur suffragii Consularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio est, Latiaris scientia, & vena purpurarum.* Vena purpurarum, quia nempe pater, ut & multi alii majores, Consul fuerat. quia & mater fortasse illi ex Severinis Consularibus fuit. Sæpe enim ex avo materno sibi prænomen asciscebant. Porro *venam* dixit Ennodius, hoc est, parentum sanguinem, eo sensu quo Focas Grammaticus, Virgilii patrem designavit his verbis,

——— *Quis non miracula rerum*
Hac stupeat? Dives partus de paupere vena
Emicuit.

III. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS Patricius primum, deinde Consul anno DX. postremo Magister Officiorum. summus utriusque Philosophiæ, ac Theologiæ, Mathematicarumque disciplinarum antistes. Quem multis elogiis, iisque clarissimis, idem ipse rex Theodericus ornavit, qui occidit. cujus mortem miraculis illustrem, is ipse, qui imperavit, flevit, ut Cassiodorus lib. I. variar. & Procopius lib. I. hist. Gothicæ auctores certissimi testantur. Quem celebrat Ennodius propinquus multis epistolis. Cujus & meminere auctor hist. Miscellæ lib. XV. Paull. Diaconus lib. XVII. Anastasius bibliothecar. in Joanne I. atque alii multi. Cujus filius fuit,

IV. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS, qui puer cum Symmacho fratre item puero natu majore, Consul fuit ordinarius anno DXXII. Quem ingenio excelluisse testatum lib. II. Consol. modestissimus pater reliquit.

EXCONS. ORD.] Non amplius quam semel, anno videlicet DX. Neque enim Boëtii consulatus ille anni CDLXXXVII. nostri fuit, ut multi existimavere, sed patris. Ejus neque ipse meminit, data non semel occasione, nec propinquus Ennodius, gratulatus illi de unico ejus Consulatu anni DX. longiore epistola, primi illius memoriam alioqui non omissurus.

EXMAG.

Exmag. Off.] Monuerat jam olim Jo. Bernartius cod. ms. optimum Berchemianum, quo usus fuerat, titulum hunc prætulisse, cui nos quoque consentire alterum Thuanum, & S. Victoris item alterum, optimæ notæ libros permonemus. Fuit igitur Magister Officiorum Boëtius, & quidem suo maximo malo. Cum enim, inter cætera hujus magistratus munia, incumberet illi aulicos seu Palatinos penè omnes Officiales seu Ministros, Fabricarumque armorum per provincias Præfectos judicare, & querelis provincialium acceptis, de iis ad principem, cujus in aula versabatur, referre; dum æquitati studet vir sapientissimus, Gothorum aulicorum potentia tunc & avaricia, in miseros Italos sævientium, sceleratorumque omnium inimicitias incurrit. Utque se eum magistratum gessisse invitum lib. III. Consol. ipse refert, cum alioquin recusanti grave periculum immineret; ita, ut eo minimè ad fastum aut injuriam functum se ostendat, quæ causa non recusandi ejus fuerit, sic lib. I. subjungit, Philosophiam compellans: *Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti, Beatas fore respublicas, si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset. Tu ejusdem viri ore hanc sapientibus capessendæ reip. necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque civibus, urbium relicta gubernacula, pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod à te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi. Tu mihi, &, qui te sapientium mentibus inseruit, Deus, conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse. inde cum improbis graves inexorabilesque discordiæ, &c., quod conscientiæ libertas habet, pro tuendo jure spreta semper potentiorum offensio.* Quæ omnia haud dubiè eo magistratu abs se facta fuisse innuit; Adjutoremque, sic enim vocabatur, qui eo absente judicabat & jus dicenti aderat, sibi fuisse in eo Decoratum, nequissimum hominem lib. III. conqueritur. De quo eo loci. Non igitur absurdum fortasse fuerit, si quis supra pro *nullum me ad Magistratum*, reponat, *nullum me ad Magisteriatum*. ut & lib. III. *gerere Magisteriatum*. Ea enim dignitas passim Magisteria, Magisteriatus, Magisterium; & qui gerit, Magister appellatur.

Patricii.] Ut disertè affirmat Ennodius Parænesi didascalica, *Est Boëtius Patricius, in quo vix discendi annos respicis, & intelligis peritiam sufficere jam docendi.* Et ipse lib. II. innuere videtur dum ait; *Prætereo, libet enim præterire communia, sumptas in adolescentia negatas senibus dignitates.* Quod omnes veteres libri confirmant. *Vallin.*

Severini Boetii.] Manuss. ἐπιγραφὴ, ut exertè demit illud τὸ *Torquati*, ita disertim addit *Exconsulis ordinarii & Patricii.* quin Berchemianus optimus codex præfert, *Exconf. ordinar. Exmag. Offic. atque Patricii.* Notum discrimen inter ordinarios & suffectos Consules. Constat ex fastis, non semel sed sæpiùs ordinarium Consulem Boëtium fuisse. Nota etiam Magisterii & Patriciatus dignitas. inter titulos verò inferiori ævo hæc relata, qui vel Cassiodori decem paginas evolverit, non ignorat. Consule Epist. XII. libro I. Var. Epist. II. libro II. Epist. XLVII. lib. IV. Denique ut plenè & planè capias, lege formulas Consulatus, Patriciatus & Magisterii, apud eundem Cassiodorum lib. VI. *Bernart.*

Consolationis Philosophiæ.] Sic repositum ex vett. codd. manuscriptis, iisque optimæ notæ. neque aliam scripturam habent plerique Senecæ Consolationum libri in vett. membranis. Sensit quippe Boëtius, ut & alii scriptores, sæculorum superiorum barbariem, dum quisque infelix interpres aut temerarius scholiastes, audet & titulum, & orationis seriem turbare, plerumque & sententiarum ipsarum vim acumenque adulterare ac frangere; quod in nostro ita manifestum est, ut penè alius sit Boëtius, qui cum Commentariis D. Thomæ falsò ascriptis legitur, quam qui in vetustis codicibus. *Vallin.*

1 *Carmina peregi.*] Diu equidem valdeque dubitavi, an satis Latine dici posset *Peragere carmen*; quem tamen meum

Et veris elegi [1] *fletibus ora rigant.*
[2] *Has ſaltem nullus potuit pervincere terror,*
[3] *Ne noſtrum comites proſequerentur iter;*
Gloria felicis olim viridiſque juventæ!
[4] *Solantur mæſti nunc mea fata ſenis.*

Ve-

ſcrupulum probati poſtea exemere auctores. Valerius Flaccus lib. 4. Argonaut. de Orpheo:

Thracius at ſumma ſociis è puppe ſacerdos
Fata Deûm, & miſeræ ſolans incommoda vitæ
Securum numeris agit, & medicabile carmen.

Auſonius de Ludo VII. ſapientum:

Unam trecentis verſibus ſententiam
Tandem peregit, meque reſpectans abit.

Peragere volumina, dixit Plinius Secundus, lib. 3. Epiſt. 5. *Hac intentione tot iſta volumina peregit, Electorumque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit.* Et: *Peragere libros*, lib. 9. Epiſt. 1. *Libros incolumi eo peregiſti.* Iſti loquendi formulæ non abſimilis illa Horat. Carm. 3. Od. ult.

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ovid. in fine Metam.

Iamque opus exegi. ———

Sitzm.

1 *Fletibus ora rigant.*] Senecæ teſtimonio frequentiſſime utar in hiſce Notis, annitarque demonſtrare nullum fere legi carmen Boëthii, ex quo non appareat, eum ſtudioſum fuiſſe imitatorem illius Tragici, qui ita in Octav. ℣ſ. 322. & ſeqq.

—— *ſcindit veſtes*
Auguſta ſuas, laceratque comas,
Rigat & mæſtis fletibus ora. Idem.

2 *Has ſaltem.*] Imitatus eſſe Ovidium videtur, ex IV. Triſtium elegia I. non ſemel,

Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem,
Sola comes noſtræ perſtitit illa fugæ:
Sola nec inſidias inter, nec militis enſem,
Nec mare, nec ventos, barbariamque timet.

aliiſque verſibus ibid. Patetque ex hoc loco exulem noſtrum, Theoderici aut metu aut terrore, ab omnibus amicis deſertum. quid enim, poſt everſam Romam, à Gotho non cruentum exſpectaretur? *Vallin.*

3 *Ne noſtrum comites proſequerentur iter.*] Tanta eſt vis, tanta efficacia liberalium artium, ut conjunctæ cum animis nullo tempore deficiant, ſed permaneant ſtabiliter ad ſummum exitum vitæ. Ovid. 3. Triſt. eleg. 7.

——— *nil non mortale tenemus*
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego cum patria caream, vobiſque domoque,
Raptaque ſint adimi quæ potuere mihi:
Ingenio tamen ipſe meo comitorque fruorque,
Cæſar in hoc potuit juris habere nihil.

Et illud erat quod Stilpo apud Diogenem Laërtium lib. 1. Demetrio Antigoni filio, ſcriptis ſibi tradere ea quæ amiſerat volenti nihil ſuum ſe perdidiſſe reſpondit: quippe doctrinam & eruditionem ſibi ademiſſe neminem, reliquaque ſibi eſſe & eloquentiam & diſciplinam. Neque hic omittenda aurea Ariſtippi verba, qui comitibus naufragio ejectis, Rhodoque in patriam reverti volentibus, ita domi mandavit dicere: *Ejuſmodi poſſeſſiones & viatica liberis oportere parari, quæ etiam naufragio una poſſent enatare.* Rectiſſime. Nam ea ſunt vera præſidia vitæ, quibus neque fortunæ tempeſtas iniqua, neque publicarum rerum mutatio neque belli vaſtatio poteſt nocere. vide Vitruvium in Prooem. lib. 6. de Architectura. *Sitzm.*

4 *Solatur mæſti nunc mea fata ſenis.*] Mss. & Edit. Florentina: *Solantur.* quæ lectio & verior & melior, præſertim ſi antecedentia excutiantur. *Idem.*

1 *Ve-*

[1] Venit enim [2] properata malis inopina senectus,
Et dolor ætatem jussit inesse suam.
[3] Intempestivi funduntur vertice cani,
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
[4] Mors hominum felix, [5] quæ se nec dulcibus annis
Inserit, [6] & mæstis sæpè vocata venit.
[7] Eheu, quàm [8] surdâ miseros avertitur aure,
Et flenteis oculos claudere sæva negat!

Dùm

1 *Venit enim p. m.*] Bion apud Diogenem Laërt. lib. IV. de vitis Philosophorum: τὸ γῆρας ἔλεγεν ὅρμον εἶναι τῶν κακῶν· εἰς αὐτὸ γοῦν πάντα καταφεύγειν. Non de nihilo itaque eam timere jubemur veteri Iambo:

Φοβοῦ τὸ γῆρας· οὐ γὰρ ἔρχεται μόνον.
Time senectutem. haud enim sola advenit.

Maximinianus, seu, ut alii volunt, Cornel. Gallus:

His veniens onerata malis inopina senectus,
Cedere ponderibus se docet ipsa suis.

Idem.

2 *Properata malis inopina senectus.*] Hinc colligitur, Boëtium, nondum senem, fuisse anno DXXV. occisum; puer enim desolatur parente, qui anno CDLXXXVII. Consul fuit. Circa annum DVIII. Patricius sed juvenis adhuc, ab Ennodio propinquo celebratur. Natum igitur credibile est circa annum CDXCV. Deinde solis sese ærumnis senem factum queritur, dum anno DXXIII. aut XXIV. tædia exilii, alii volunt carceris sui, describit his versibus:

Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor ætatem jussit inesse suam.
Intempestivi funduntur vertice cani.

Ante senectam igitur soloque dolore senex, & circa annum vitæ quinquagesimum sublatus est. Quam ejus ætatem refert quoque ejus marmorea vetus statua, quæ Romæ est in ædib. interque τὰ σύμμικτα Justiniani v. c. ejusque imago, quam inde optima manu expressam in hac editione exhiberi curavimus. *Vallin.*

3 *Intempestivi cani.*] Ovid. I. de Ponto, Eleg. 5.

Ante meum tempus cogor & esse senex.

Sitzm.

4 *Mors hominum felix.*] Hecuba apud Senec. in Troad. ℣s. 1170. & seqq.

—— sola mors votum meum.
Infantibus violenta, virginibus venis;
Ubicunque properas sæva: me solam times,
Vitasque gladios inter, ac tela & faces;
Quæsita tota nocte cupientem fugis.

In Agamemnone ℣s. 996.

EL. *Mortem aliquid ultra est?* ÆG. *Vita si cupias mori.* Quintilian. Declamat. IV. *O mors laudanda fortibus, expetenda miseris, non recusanda felicibus, quantum te quæsivimus in bello.* Sitzm.

5 *Quæ se nec dulcibus annis inserit.*] Aliter Pub. Syrus:

Dum vita grata est, mortis conditio optima est. Idem.

6 *Et mæstis sæpe vocata venit.*] Pub. Syrus:

Bona homini mors est { vitæ / animi } quæ extinguit mala.

7 *Eheu quàm.*] Senec. in Hercule Oet. ℣s. 122.

Felices si queris Mors, miseros fugis.

Idem.

8 *Surda avertitur aure.*] Statius 2. sylvar.

Odistique chelyn, surdaque averteris aure. Idem.

 1 Mey-

Dùm levibus malefida bonis fortuna faveret,
Pænè caput tristis [1] *merserat hora meum.*
Nunc, quia fallacem mutavit nubila vultum,
[2] *Protrahit ingratas* [3] *impia vita moras.*
[4] *Quid me felicem toties jactastis amici?*
Qui cecidit, [5] *stabili non erat ille gradu.*

PROSA I.

Hæc dum tacitus mecum ipse reputarem, querimoniamque lacrymabilem [6] styli officio designarem, adstitisse mihi supra verticem [7] visa est mulier, reverendi admo-

1 *Merserat hora.*] Locutio Boëtio familiaris lib. II. initio,

Suique magnum monstrat ostentum si quis
Visatur una stratus ac felix hora.

Et epitaphio Elpes, quod ejus esse putatur,

Quo sine mœsta dies, nox anxia, flebilis hora. Vallin.

2 *Protrahit moras.*] Senec. in Thyest. ℣s. 45. & seqq.

Desertor anime, fortis in partem tui,
Omitte pœnas languidas longæ moræ,
Mortemque totam recipe. quid segnis traho? Sitzm.

3 *Impia vita.*] *Impia vivacitas* apud Quintilian. in Prooem. lib. 6. Institut. Orator. *Tunc igitur optimum fuit* (inquit) *in faustum opus, & quicquid hoc est in me infelicium litterarum, super immaturum funus consumpturis viscera mea flammis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis insuper curis fatigare.* Idem.

4 *Quid me felicem.*] Senec. in Agam. ℣s. 741.

Quid me vocatis sospitem solam è meis
Umbræ meorum? Idem.

5 *Stabili non erat ille gradu.*] Prudentius in præfat. lib. 2. contra Symmachum:

Mortalem Deus increpat
Qui sit non stabili fide. Idem.

6 *Styli officio designarem.*] Veteres, *signarem.* planè id germanum est. *Bern.*

7 *Visa est mulier.*] Non absimilis est Prodicianæ virtutis pictura apud Xenophontem ἀπομνημονευμάτων lib. II. Sed eadem apud Philonem expressius lib. Μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι. Recteque hic Philosophia consolatrix inducitur; *quæ ubi pectore recepta est hominum, inhonesto atque inutili affectu dispulso, totos in solido virtutis munimento confirmat, potentiores metu ac dolore faciens*, inquit Val. Max. l. III. c. III. Philosophi enim est mentis morbos curare atque expellere: ἔργον γὰρ ἕξει οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν. κοινός τε πάντων ἔσται πατὴρ καὶ παιδαγωγὸς, διορθωτής τε καὶ σύμβουλος καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργὸς ὢν παντὸς ἀγαθοῦ. τοῖς μὲν εὐημεροῦσι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συνταλαιπωρῶν καὶ παραμυθούμενος αὐτούς. *Nec enim aliud munus ejus erit*, inquit Simplicius in Epict. Enchirid. c. XXXI. *quam & sese & alios ita repurgare, ut vitam naturæ humanæ convenientem agant, omniumque communis pater erit & pædagogus, & corrector, & consiliarius, seque curatorem præbebit omnium, & adjutor erit omnis boni. Congratulabitur iis quibus res secundæ sunt, vicem dolebit calamitosorum, eosque consolabitur.* Nec alium olim ob usum proceribus, ut Pericli Anaxagoras, Alexandro Antisthenes, Lysis Pythagoræus Epaminondæ, Scipioni Panætius, Athenodorus & Apollonides

Stoici

admodum vultus, [1] oculis ardentibus, & [2] ultra communem hominum valentiam perſpicacibus, [3] colore vivido, atque [4] inexhauſti vigoris, quamvis ita ævi plena foret, ut nullo modo noſtræ crederetur ætatis. Statura diſcretionis ambiguæ. nam nunc quidem ad communem ſeſe hominum menſuram cohibebat; nunc verò [5] pulſare cælum ſummi verticis cacumine videbatur: quæ cùm caput altiùs extuliſſet, ipſum etiam cælum penetrabat, reſpicientiumque hominum fruſtrabatur intuitum. Veſtes erant tenuiſſimis filis, ſubtili artificio, indiſſolubilique materiâ perfectæ; quas, uti poſt eadem prodente cognovi, ſuis manibus ipſa texue-

Stoici ac Demetrius Peripateticus Catoni, Athenodorus alter Auguſto, Licinio Silano Heliodorus, Bareæ Sorano Egnatius Celer, Pæto Thraſeæ Demetrius Cynicus, Epaphrodito Epictetus, Canio Julio ſuus, Juliano Cæſ. Salluſtius ac Maximus, magniſque aliis viris Philoſophi in familia erant. qui eos in ipſo vitæ curſu præceptis ſapientiæ inſtituerent; & inſtante morte, labantem aut certè nutantem animum contra vim fortunæ & fati neceſſitatem firmarent. *Vallin.*

1 *Oculis ardentibus.*] Virg. 4. Georg. de Proteo:

Ardentes oculos intorſit lumine glauco.

Oculis ardentibus &c. *atque inexhauſti vigoris.*] In Panegyr. Maxim. & Conſtant. dicto: *Te vero in quo adhuc iſtæ ſunt integræ ſolidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturum otium ſperaſſe miramur.* Q. Curtius lib. 10. de Alexandro extincto: *Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum.* Sitzm.

2 *Ultra communem hominum valentiam.*] Plin. Epiſt. lib. VIII. Ep. ult. *Longeque valentior amor ad obtinendum quod velis.* Noſter lib. III. Proſa IX. *Sed hoc modo ne ſufficientia quidem contingit ei quem valentia deſerit.* Et l. IV. Proſa II. *defuiſſe valentiam dubitare non poſſis*: idem valet quod *potentia* ῥώμη. Romanæ urbis etymon ſanè hinc derivant veteres. Solinus c. II. *Sunt qui videri velint Romæ vocabulum ab Evandro primùm natum, cùm oppidum ibi offendiſſet, quod extructum antea Valentiam dixerat juventus Latina: ſervataque ſignificatione impoſiti priùs nominis, ῥώμην Græcè Valentiam nuncupatam.* Adi Feſtum in Roma. *Bern.*

3 *Colore vivido, atque inexhauſti vigoris, quamvis ita ævi plena foret.*] Sic diſtingue ex MSS. *colore vivido, atque inexhauſti vigoris. Quamvis ita ævi p f.* Sitzmannus.

4 *Inexhauſti vigoris.*] Auſonius ad Paulinum:

—— noſtra ſenectus
Servat inexhauſtum, tibi gratificata, vigorem. Idem.

5 *Pulſare cœlum ſummi verticis cacumine videbatur.*] Horat. I. Carm. Od. I.

Quod ſi me Lyricis vatibus inſeris
Sublimi feriam ſidera vertice.

Martialis lib. 8. Epig. 36.

Hæc Auguſte tamen, quæ vertice ſidera pulſat,
Par domus eſt cælo, ſed minor eſt Domino. Idem.

texuerat. quarum speciem, veluti fumosas imagines solet, caligo quædam neglectæ vetustatis obduxerat. [1] Harum in extremo margine Π, in supremo vero Θ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, [2] gradus quidam insigniti videbantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset adscensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundam sciderant manus, & particulas, quas quisque potuit, abstulerant. Et dextera quidem ejus libellos, sceptrum verò sinistra gestabat. Quæ ubi [3] poëticas Musas

1 *Harum in extremo margine π, in supremo vero θ legebatur intextum.*] Practicam intelligit Philosophiam & Theoricam. De utraque vide B. Augustin. l. 8. de Civit. Dei, cap. 4. Illam *Activam*, hanc *Speculativam* vocat Cassiodorus, 1. Variar. Epist. 45. Aliter vero alii (ut Cicero & Apulejus) Philosophiam partiuntur. Ex quibus Cicero lib. 1. Acad. Quæst. sic ait: *Fuit jam à Platone accepta philosophandi ratio triplex. Una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de disserendo, & quid verum & quid falsum, quid rectum in oratione pravumve, quid consentiens, quid repugnans, judicando.* Et idem lib. 5. Tuscul. Quæst. ubi triplicem hunc animi fœtum ait existere: quorum *unus* sit *in cognitione rerum positus & in explicatione naturæ: alter in descriptione expetendarum fugiendarumve rerum: tertius in judicando, quid cuique rei sit consequens, quid repugnans; in quo inest omnis tum subtilitas disserendi, tum veritas judicandi.* Idem.

Π. Θ.] Designari his elementis Philosophiam πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν, *activam & contemplativam* certum est. Hæc enim est apud Platonicos totius tum vitæ, tum philosophiæ divisio, quam utramque qui complectitur, is demum Sapiens est. Hæc ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, *in veritatis cognitione*, versatur, quod τὰ νοητὰ καὶ τὸ θεῖον, *intelligibilia ipsamque divinitatem* intelligat. Illa verò ἐν τῷ πράξαι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου, *in iis rebus agendis, quas recta ratio præscribit*, hoc est in exercitatione virtutum. Unde Hierocles in carm. Pyth. scribit, Ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν φύσεως ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελεῖται. ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ὁμοιότητα Θεοῦ καθίστησι νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει, *philosophiam, quæ versatur in agendo, virtutum vi hominem probum efficere. quæ autem in contemplando, illustratione mentis atque veritatis Deo similem reddere.* Hinc eidem, fit homo primum ἀγαθὸς, deinde θεός. Quam Platonis sententiam exponit tum idem Hierocles procemio aurei commentarii, tum Alcinous εἰσαγωγῆς cap. 11. Nihil enim hoc toto opere aliud ferè Boëtius quam Πλατωνίζει: quamquam ea quoque divisio Aristotelis sit ac Theophrasti, ut exponit Plutarchus procemio lib. 1. de placit. philosophor. Et noster Boëtius præfatione in Porphyrii εἰσαγωγὴν doctissima. *Vallinus.*

2 *Gradus quidam.*] Eos recenset idem Hierocles commentario illo aureo in Pythagor. aurea carmina; ea præsertim quorum initium est:

Μὴ δ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμ-
μασι προσδέξασθαι.

Quibus vero gradibus Christiani ad sapientiam, hoc est ad Deum contemplandum, perveniant, docet D. Augustinus lib. 11. de doctrina Christ. cap. VII. & lib. IV. de Trinit. cap. I. *Idem.*

3 *Poëticas Musas.*] Quas Philosophia

Musas vidit, nostro assistenteis toro, fletibusque meis verba dictanteis, [1]commota paullisper, ac torvis inflammata luminibus, Quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc ægrum permisit accedere? quę dolores ejus non modò nullis remediis foverent, verùm dulcibus insuper alerent venenis? [2] Hæ sunt enim quæ infructuosis affectuum spinis, uberem fructibus rationis segetem necant, hominumque menteis assuefaciunt mor-

phia è conspectu suo fugat, quia, ut inquit Plato lib. x. de rep. παλαιὰ μέν τις διαφορὰ φιλοσοφίᾳ τε καὶ ποιητικῇ, *vetus est Philosophiæ & Poëtices dissensio.* Quod nimirum Poëtæ in movendis ad voluptatem affectibus toti ferè sint, quos rectæ rationi subjicere philosophiæ præcipuum officium est. Neque alia de causa Poësim è sua civitate pellit ibidem Plato, ait enim, εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλεσιν ἢ ἔπεσιν ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον, ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ δόξαντος ἀεὶ εἶναι βελτίστου λόγου, *Si autem voluptuosam Musam in canticis & carminibus acceptaveris, voluptas in civitate ac dolor, legis & ejus, quod semper optimum visum est, rationis videlicet loco, dominabuntur.* Hinc eas noster *Scenicas meretriculas* vocat, hoc est, molli, scenico & ad voluptatem comparato habitu cultuque comptas, ut qui Philosophiam non deceat. Philonis quoque Virtus ad Voluptatem, Τὴν περίεργον καὶ μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονὴν τραγικώτερον ἐνεσκευασμένην, καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προσομιλοῦσαν, *Hanc aspicio præstigiatricem, impudicam & nugatricem splendidè ac scenicè ornatam blanditiis te aggredi.* Unde in Gorgia ait, Poësim, Rhetoricam, Sophisticen esse κολακείας *adulationes*, ὅτι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου, *quod* earum unaquæque *nulla optimi habita ratione ad voluptatem tanquam scopum tendat.* Quamquam Poësim quoque in eodem de rep. libro in rep. admittit ac laudat, eam videlicet quæ ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια, *hymnos in deos, &* fortium illustriumque virorum *laudationes* continet. Quod ille ab Hesiodi θεογονίᾳ acceperat, ubi officium Poëtæ materiemque sic illi præscribit,

—— αὐτὰρ ἀοιδὸς
Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων
ἀνθρώπων
Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς οἳ
Ὄλυμπον ἔχουσιν.
—— *nempe Poëta*
Res priscorum hominum claras, divosque
beatos,
Summo stellantis regnant qui in culmine
Olympi
Cantarit, famulus Musarum.

Quam dialogo Ἴων multis summisque laudibus effert idem Plato. *Vall.*

1 *Commota paulisper.*] Ex decoro, neque enim decuit Philosophiam diu irasci. benè Aristoteles: τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ μὴ εἶναι. *Sapientem mediocres affectus habere, nullos non habere.* Bern.

2 *Hæ sunt enim quæ infructuosis.*] Pontius Paulinus ad Ausonium, de Poëtis aliisque Ethnicorum scriptoribus:

Qui corda falsis atque vanis imbuunt:
Tantumque linguas instruunt,
Nihil adferentes, ut salutem conferant:
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum
queant,
Qui non tenent summum caput,
Veri bonique fomitem, & fontem Deum?
Quem nemo nisi in Christo videt.

Sitzm.

morbo, non liberant. [1] At ſi quem profanum, uti vulgò ſolitum vobis, blanditiæ veſtræ detraherent, minùs moleſtè ferendum putarem. nihil quippe in eo noſtræ operæ læderentur. [2] hunc verò Eleaticis, atque Academicis ſtudiis innutritum? [3] Sed abite potiùs Seirenes uſque in exitium dulces, meiſque eum Muſis curandum, ſanandumque relinquite. His ille chorus increpitus, dejecit humi mæſtior vultum, confeſſuſque rubore verecundiam, limen triſtis exceſſit. At ego, cujus acies lacrymis merſa caligarat, [4] ne dignoſcere poſſem, quænam hæc eſſet mulier tam imperioſæ auctoritatis, obſtupui, viſuque in terram defixo, quidnam dein-

1 *At ſi quem profanum, uti vulgo ſolitum, nobis blanditiæ veſtræ detraherent.*] MSS. *At ſi quem profanum, uti vulgo ſolitum vobis, blanditiæ veſtræ detraherent.* Idem.

2 *Hunc verò Eleaticis atque Academicis ſtudiis attigiſtis enutritum?*] Reſtitui ex ſcriptis inſigni Apoſiopeſi: *Hunc verò Eleaticis atque Academicis ſtudiis enutritum? Sed abite potiùs.* Theodor. l. 11. de Princ. *Gens verò Philoſophorum, qui apud nos Eleatici nominantur, à Xenophane atque altiùs initium ducens.* vide, ſi pretium operæ tibi, Clem. 1. Stromat. Euſeb. x. de præparatione Euangelica. *Bern.*

Eleaticis ſtudiis.] Dialecticis. Zeno ex Elea Lucaniæ urbe, quæ poſt Silarim juxta ſinum Poſſidoniatem ſita eſt, fuit oriundus. Hic ipſe fuit inventor primus Dialecticæ. Diog. Laërt. in Procem. Alexander ab Alex. lib. 1. cap. 30. *Sitzm.*

Academicis.] Platonicis, quibus Boëthius fuit addictiſſimus. *Academicis ſtudiis attigiſtis enutritum.*] MSS. & Edit. Flor. non habent voculam *attigiſtis* & pro *enutritum* ponitur *innutritum*, quæ lectio præſtabilior. Apulejus lib. IV. Metam. *Omnibus delitiis innutrita.* de virgine captiva loquitur. *Idem.*

Eleaticis atque Academicis.] *Eleaticis*, hoc eſt, iis quæ pertinent ad Dialecticam, cujus inventor fuit Zeno Eleates, quam multi coluere, & præcipuè [cujus libros tranſtulit commentatuſque eſt Boëtius] Ariſtoteles, qui in ea excelluit. Cicero lib. 1. de oratore, refert *multo plura* de arte dicendi *Ariſtotelem, quàm omnes dicendi magiſtros dixiſſe, multoque meliora.* Is enim, ut Symmachi lectiſſimis verbis utar, *naturam benè loquendi, in artem redegit.* Cum igitur non ſolùm univerſam Dialecticam Ariſtotelis, quùm interpretationibus, tum commentariis illuſtrarit, ſed ad eam enucleandam multa ipſe pepererit, jure per Eleatica ſtudia, Dialecticam ſeu λογικὴν, diſſerendi rationem intelligas. *Academicis*, iis ſcilicet, quæ ex Platonis Platonicorumque libris hauſerat, quibus addictiſſimus fuit. Cui enim dubium eſt Platonicos, Academicos vocari? *Vallin.*

3 *Sed abite Seirenes uſque in exitium dulces.*] Pindarus Olymp. Od. 1. ſcribit *Poëticen omnia facere, quæ* μείλιχα *ſint hominibus.* Sitzm.

4 *Ne dignoſcere poſſem, quænam* &c.] MSS. *Nec dignoſcere.* Ita in vetuſtiſs. membranis Vegetii lib. 3. cap. 5. legitur: *Sunt & alia multa* (al. *muta*) *ſigna, quæ Dux belli in equis, aut indumentis, & in ipſis armis, ut dinoſcatur hoſtis, præcepit cuſtodiri.* Idem.

1 *Tum*

deinceps eſſet actura, exſpectare tacitus cœpi. [1] Tum illa propius accedens, in extrema lectuli mei parte conſedit, meumque intuens vultum luctu gravem, atque in humum mærore dejectum, [2] his verſibus de noſtræ mentis perturbatione conqueſta eſt.

METRUM II.

[3] Heu, quàm præcipiti merſa profundo
Mens hebet, &, propriâ luce relictâ,
[4] Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus aucta
Creſcit in immenſum noxia cura!
Hic quondam cælo liber aperto
[5] Suetus in ætherios ire meatus,
[6] Cernebat roſei [7] lumina ſolis,
Viſebat gelidæ [8] ſidera lunæ,
[9] Et quæcunque vagos ſtella recurſus

Exer-

1 *Tum illa propius accedens.*] MSS. Erfurt. omittit voculam, *illa*. Sitzm.

2 *His verſibus de noſtræ mentis perturbatione conqueſta eſt.*] MS. Erfurt. *His verbis d. n.* &c. *Idem.*

3 *Heu quam præcipiti merſa profundo.*] Lactantius de reſurrect. Dom. die:

Qui genus humanum cernens merſum eſſe profundo. Idem.

4 *Tendit in externas ire tenebras.*] Prudent. περὶ στεφάνων Hym. 1.

Abſit ut cæleſtis ignis ſe tenebris miſceat.

vid. quæ not. ad Metr. 9. lib. 3. ℣ſ. 25. *Idem.*

5 *Suetus in ætherios ire meatus.*] Apul. in principio lib. De Mundo: *Homines philoſophiam Ducem nacti, ejuſque inventis imbuti, animo peregrinari auſi ſunt per cæli plagas, his itineribus, quæ exploratione acuminis ſui pervia ſapientiæ, ſolis cogitationibus viderant.* Idem.

6 *Cernebat roſei lumina ſolis.*] Senec. in Oct. ℣ſ. 378.

Cælum intueri, Solis & currus ſacros,
Mundique motus, Solis alternas vices,
Orbemque Phœbes, aſtra quem cingunt vaga,
Lateque fulgens ætheris magni decus.

Diog. Laërt. libro 2. de Anaxagora: ἐρωτηθείς ποτε εἰς τί γεγέννηται, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ οὐρανοῦ. Vid. quæ not. ad Carm. ult. lib. 5. *Idem.*

7 *Lumina ſolis.*] Val. Flacc. lib. 5. Solem vocat *Æternum lumen*:

—— non aliter quam ſi radiantis adiret
Ora Dei, veraſque æterni luminis arces;
Tale jubar per tecta micat ——

De diverſis vero nominibus Solis ejuſque magnitudine vid. Macrob. in ſomn. Scip. lib. 1. cap. 20. *Idem.*

8 *Sidera Lunæ.*] Manil. lib. 2.

—— nunc ſidera Lunæ
Mota tenens ——

Q. Curt. lib. IV. de Reb. Geſt. Alexandri Magni: *Prima fere vigilia Luna deficiens primum nitorem ſideris ſui condidit. Deinde ſanguinis colore ſuffuſo, lumen omne fœdavit.* Quid inter ſtellam & ſidus interſit, docet Macrob. l. 1. in ſomn. Scip. c. 14. Lactant. lib. 2. Div. Inſtit. cap. 5. *Illi Solem & Lunam: vos etiam ſidera Deos putatis.* Idem.

9 *Et quæcunque vagos ſtella rec.*] Seneca in Herc. Fur. v. 125.

—— nox

Exercet, varios flexa per orbeis,
Comprensam in numeris victor habebat.
[1] *Quin etiam caussas, unde sonora*
[2] *Flamina sollicitent æquora Ponti,*
Quis volvat stabilem spiritus orbem,
Vel cur Hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu:
Quid veris placidas temperet horas,
[3] *Ut terram roseis floribus ornet:*
[4] *Quid dedit ut pleno fertilis anno*
[5] *Autumnus gravidis influat uvis,*

Rimari

—— nox victa vagos
Contrahit ignes ——

Quintilian. Declam. v. *Alia toto sparsa cælo vagos cursus certis emetiuntur erroribus.* Vide Apulei. de Mundo & de Deo Socratis, ubi Planetas ab imperitis *Vagas stellas* appellari asserit. At Macrob. in somn. Scip. lib. 1. cap. 18. non solum manifestissimam rationem, sed visum quoque ipsum monstrare, quod Planetæ errent, firmis probat rationibus. Ut porro hoc tralaticie addam, videtur mihi Boëthius illorum accedere opinioni, qui Sole & Luna exclusis, quinque duntaxat stellas in errantium censum venire voluerunt. Diog. Laërtius in Platone: Πρὸς χρόνου γένεσιν, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὰ πλανώμενα γίνεσθαι. ὅπως δὲ διάδηλος τῶν ὡρῶν ᾖ ἀριθμὸς, καὶ μετάσχῃ τὰ ζῶα ἀριθμοῦ, τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἀνάψαι τὸν θεόν. εἶναι δὲ ὑπὲρ μὲν τὸν τῆς γῆς κύκλον σελήνην, ἐν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἥλιον, ἐν δὲ τοῖς ἐπάνω τοὺς πλανήτας. quæ hausisse liquet Diogenem ex Platonis Timæo. Macrob. lib. 2. in som. Scip. cap. 10. *Ut omnis latitudo qua Sol cum quinque vagis & Luna ultro citroque discurrunt habeat subjecti humoris alimoniam.* Alia vid. in Collectan. Jani Dusæ filii ad Propert. Eleg. 1. lib. IV. *Sitzm.*

1 *Quin etiam caussas.*] Manil. lib. 1.
Cur imbres ruerent, ventos quæ caussa moveret
Pervidit. —— Idem.

2 *Flamina soll. æq. P.*] Arnobius lib. 1. Adv. Gentes, *Flaturas* nominat. *Quid enim si hoc pacto navigationis cupidissimus conqueratur ventos jam diu non esse, & cæli conquievisse flaturas?* Et lib. 6. *Aëris fluores. Intelligimus omnes ventos aëris esse fluores, pulsos & mundanis rationibus concitatos.* Valer. Flacc. lib. 3.
Flamina conticuere; jacet sine flatibus æquor. Idem.

3 *Ut terras roseis floribus ornet.*] MSS. *Ut terram ros. f. o.* Idem.

4 *Quis dedit ut pleno f. a.*] MS. Erfurt. *Quid dedit ut p. f. a.* —— Idem.

5 *Autumnus gravidis influat uvis.*] Stat. 1. Sylvar.
Et multo gravidus mero December.
Claudian. de Laudib. Stilic. l. 2. vs. 466.
—— autumni maturet gramina Virgo,
Lenior & gravidis allatret Sirius uvis.
Autumnum pro ipso fructu autumnali posuit Ovid. 9. Met. Fab. 1.
Incessit, totumque tulit prædivite cornu
Autumnum ——
Item Seneca Thyest. vs. 167.
—— totus in arduum
Autumnus rapitur, sylvaque mobilis.
Mustulentæ Autumni delitiæ Apul. l. 9 Dicitur & *Autumnitas*, quo nomine usi veteres. Vide Notas eruditiss. Joh. à Wouwern ad Minutium Felicem, & Miscellanea Francisci Jureti, ad lib. 3. Symmachi, Epist. 23. *Idem.*

1 La-

Rimari ſolitus, atque [1] *latentis*
Naturæ varias reddere cauſſas.
Nunc jacet effeto lumine mentis,
Et preſſus gravibus colla catenis,
[2] *Declivemque gerens pondere vultum,*
Cogitur, heu, ſtolidam cernere terram.

PROSA II.

Sed medicinæ, inquit, tempus eſt, non querelæ. Tum verò totis in me intenta luminibus; Tune ille es, ait, qui noſtro quondam lacte nutritus, noſtris educatus alimentis, in virilis animi robur evaſeras? Atqui talia contuleramus arma: [3] quæ niſi prius abjeciſſes, [4] invicta te firmitate tuerentur. Agnoſciſne me? Quid taces? pudore, an ſtupore ſiluiſti? mallem pudore; ſed te, ut video, ſtupor oppreſſit. Cumque me non modò tacitum, ſed elinguem prorſus, mutumque vidiſſet, admovit pectori meo leniter manum. &, Nihil, inquit, periculi eſt; [5] lethargum patitur, communem illuſarum mentium morbum. Sui paulliſper oblitus eſt; recordabitur facilè, ſiquidem nos ante cognoverit. quod ut poſſit, paulliſper lumina ejus, mortalium rerum nube

1 *Latentis Naturæ varias reddere cauſſas.*] Eadem fere ſcribit de Archimede Silius Ital. lib. 14. Et Lucret. lib. 1. de Epicuro:

Virtutem irritat animi, confringere ut arta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret. Idem.

2 *Declivemque gerens pondere vultum.*] Prudent. in Hamartig.

Nam quia Naturam tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt —

Vid. quæ not. ad vſ. 5. Met. lib. 4. *Idem.*

3 *Quæ niſi prius abjeciſſes.*] MSS. *Quæ niſi prior abjeciſſes.* Idem.

4 *Invicta te firmitate tuerentur.*] P. Syrus:

Non eripit fortuna, niſi quod & dedit. Idem.

5 *Lethargum patitur.*] Horat. Serm. 2. Sat. 3.

— *lethargo grandi eſt oppreſſus* —

De hoc morbo præter Lucret. lib. 3. Q. Serenus, cap. 56.

Denique nonnunquam ſomno ſic membra gravantur,
Ut conjungatur lecto ſopor altus acerbo.

Et Cornel. Celſus, lib. 3. cap. 20. *Alter quoque morbus eſt aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: at in hac marcor, & inexpugnabilis pæne dormiendi neceſſitas,* λήθαργος *Græce nominatur. atque id quoque genus acutum eſt, & niſi ſuccurritur, celeriter jugulat.* Idem.

be caligantia, tergamus. Hæc dixit, [1] oculosque meos fletibus undanteis, contracta in rugam veste, siccavit.

METRUM III.

Tunc me [2] discussâ liquerunt nocte tenebræ,
Luminibusque prior rediit vigor:
[3] Ut cùm præcipiti glomerantur sidera [4] Coro,
Nimbosisque polus stetit imbribus,
Sol latet, ac nondum cælo venientibus astris,
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si Threïcio [5] Boreas emissus ab antro
Verberet, [6] & clausum reseret diem,
Emicat, & subito vibratus lumine Phœbus,
Miranteis [7] oculos radiis ferit.

PROSA

1 *Oculosque meos siccavit.*] Propert. lib. 3. Eleg. 5.

Humidaque impressa siccabat lumina lana. Sitzm.

2 *Discussa nocte.*] Senec. in Herc. Oet. vs. 1707.

—— nube discussa diem
Pande ——

Claudian. De Laudib. Stilic. l. 2. vs. 11.

—— vultuque sereno
Discussis tenebris in lucem sæcula fudit.

Min. Felix in Octavio: *Et cum discussa caligine de tenebrarum profundo in lucem Sapientiæ & Veritatis emergerem, non respuit comitem, sed quod est gloriosius præcucurrit.* Apulejus Metam. lib. 2. *Nocte discussa sol novus diem fecit.* Idem.

3 *Ut cum præcipiti.*] Senec. in Hippolyto, vs. 734.

Fugit insanæ similis procellæ
Ocyor nubes glomerante Coro.

Virgil. 1. Georg.

Sæpe etiam immensum cœlo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes ——

Silius Ital. lib. 3.

Interdum adverso glomeratus turbine Corus
In media ora nives fuscis agit horridus alis. Idem.

4 *Corus.*] Est idem qui *Caurus*. Nam & *plostrum* & *plaustrum*: *clostrum* & *claustrum* dixere veteres. Apulejus de Mundo: *Caurus Græcè* ἀργέστης *vocatur, is est adversus Aquiloni.* Idem.

5 *Boreas.*] Apulejus de Mundo: *Qui ab æstiva & solstitialis Orientis meta venit* βορέας *Græce, Latinè Aquilo nominatur. Hinc* αἰθρηγενέτην, *quod sit alias serenus, Homerus ait: Boream vero* ἀπὸ τῆς βοῆς, *quod non sine clamore soleat intonare.* Agellius lib. 2. cap. 22. *Boream putant dictum* ἀπὸ τῆς βοῆς, *quoniam sit violenti flatus & sonori.* De honore isti vento ab Atheniensibus, Thuriis, Megalopolitis exhibito habes apud Ælian. lib. 12. Var. Hist. cap. 61. *Idem.*

6 *Et clausum reseret diem, Emicat.*] Martianus Capella lib. 1. de Phœbo: *Atque idem pallio rutilante, ac reserato stellantis poli limine, Sol repente clarus emicuit.* Idem.

7 *Oculos radiis ferit.*] Ennius 1. Ann.

Exin candida se radiis dedit ista foras lux.

Silius lib. 3. in fine:

—— majorque repente
Lux oculos ferit —— Idem.

1 *Hansi*

PROSA III.

Haud aliter triſtitiæ nebulis diſſolutis, [1] hauſi cælum, & ad cognoſcendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque, ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi, reſpicio nutricem meam, [2] in cujus ab adoleſcentia Laribus obverſatus fueram, Philoſophiam. Et quid, inquam, tu in has exſilii noſtri ſolitudines, ô omnium magiſtra virtutum, [3] ſupero cardine delapſa veniſti? [4] an ut tu quoque mecum rea falſis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, alumne, deſererem, [5] nec ſarcinam quam mei nominis invidiâ ſuſtuliſti, communicato tecum labore partirer? Atqui Philoſophiæ fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis. meam ſcilicet criminationem vererer, &, [6] quaſi novum aliquid acciderit, perhorreſcerem? Nunc enim primùm cenſes apud improbos mores laceſſitam periculis eſſe ſapientiam? Nonne apud veteres quoque, [7] ante noſtri Platonis ætatem, magnum ſæpe cer-

1 *Hauſi cælum.*] Q. Curt. libro 5. de Reb. geſtis Alex. *Alium domi eſſe cœli hauſtum, alium lucis aſpectum.* Sitzm.

2 *In cujus ab adoleſcentia laribus verſatus.*] Probè ſcripti: *laribus obverſatus.* Bern.

In cujus ab adoleſcentia laribus verſatus fueram.] MSS. *laribus obverſatus fueram.* Sitzm.

3 *Supero cardine delapſa.*] Vetus: *ſuperno cardine*, quod non diſplicet. *Bern.*

Supero cardine delapſa.] Themiſtius orat. I. Σωκράτης δὲ ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου θείᾳ μοίρᾳ μόνῃ παραγενέσθαι ἐς ἀνθρώπους, *Socrates* denique *Sophroniſci* ille filius *divina duntaxat ſorte* Philoſophiam *in hominum genus delapſam fuiſſe teſtatus eſt*; In Sophiſta Platonis ubi & Prodicus ſapiens θεῖος dicitur. Quod ſit nimirum (ut ait rex Indorum Phraotes apud Philoſtr. in vita Apollonii l. II. cap. XII.) θειότατον τῶν κατ' ἀνθρώπους, *omnium, quæ ſunt apud homines, diviniſſimum.* Seneca epiſt. XC. *Quis dubitare, mi Lucili, poteſt, quin deorum immortalium munus ſit, quod vivimus: Philoſophiæ, quod benè vivimus? Itaque tanto plus nos debere huic quam diis, quanto majus beneficium eſt bona vita, quam vita?* Quid enim cœleſtius, aut ad deos propius accedit, quam homo omnia cum recta ratione faciens. *Vall.*

4 *An ut tu quoque mecum rea falſis criminationibus agiteris.*] MSS. Rittershuſii: *agitaris.* forte, (quod etiam in Gloſſ.) *agitareris.* Sitzm.

5 *Nec ſarcinam.*] MSS. Rittersh. *ne ſarcinam.* Idem.

6 *Quaſi novi aliquid acciderit, perhorreſcerem.*] MSS. Rittersh. plenius: *quaſi novi aliquid acciderit, ſic perhorreſcerem.* Idem.

7 *Ante noſtri Platonis æſtatem.*] Solone, Anaxagora & Pythagora in exilium actis: Zenone verò Eleate aliiſque optimis viris morte damnatis. *Vall.*

1 *Certa-*

[1] certamen cum ſtultitiæ temeritate certavimus? eodemque ſuperſtite, præceptor ejus Socrates injuſtæ victoriam mortis me adſtante promeruit? [2] Cujus hereditatem cum deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, ceterique pro ſua quiſque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemque, [3] velut in partem prædæ, traherent, veſtem, quam meis texueram manibus, diſciderunt, abreptiſque ab ea panniculis, totam me ſibi ceſſiſſe credentes, abiere. In quibus, quoniam quædam [4] noſtri habitus veſtigia videbantur, meos eſſe familiareis imprudentia rata, non nullos eorum profanæ multitudinis errore pervertit. [5] Quod ſi nec

1 *Certamen certavimus.*] Ita Homerus Iliad. γ. πόλεμον πολεμίζειν. *Pugnare pugnam* apud Plautum in Pſeudolo Act.1.ſcen.5.

Priuſquam iſtam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.

Gaudet autem noſter Boëtius hac verborum figuratione, nam & infra lib.2. Proſ.1. dixit, *Ludere ludum*, & lib. eod. Proſ.5. *Ornare ornamentis.* Græcis maxime familiare hoc loquendi genus eſſe docet C. Rittersh. ad Oppianum. *Sitzm.*

2 *Cujus hereditatem.*] Huic loco non abſimilis habetur apud Philoſtr. vitæ Apollonii lib.II. cap.XII. ubi Phraotes Indorum rex ait, Τοὺς δὲ πολλοὺς ὥσπερ σκυλεύσαντας αὐτὸ ἑτέρων, περιβεβλῆσθαί τε αὐτὸ ἀναρμόστως, καὶ σοβεῖν ἀλλοτρίαν ἐσθῆτα ἐπισύροντας. Et mox, Τὸ δὲ αἴτιον, νόμοι ὑμῖν οἶμαι εἰσίν. εἰ μὲν τὸ νόμισμα διαφθείροι τίς, ἀποθνήσκειν αὐτόν. καὶ παιδίον, εἴ τις παρεγγράφοιτο ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἐπὶ τούτῳ. τοὺς δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑποβαλλομένους, ἢ διαφθείροντας, οὐδεὶς οἶμαι νόμος παρ' ὑμῖν ἴσχει, οὐδὲ ἀρχή τις ἐπ' αὐτοὺς τέτακται), *Plurimos autem apud vos eſſe audio, qui tanquam alienam rem* Philoſophiam *deprædantes, eaque tanquam veſte ineptè tamen ſe induentes, elati incedunt veſtem trahentes alienam. Hujus autem mali cauſam eſſe arbitror leges veſtras. Si quis enim numiſma adulterinum cuderit, capite plectitur: ſi quis etiam pupillum circumvenerit, aut aliud quidpiam fecerit ejuſmodi. Philoſophiæ verò ſimulatores aut corruptores, nulla ut audio apud vos lex coërcet, nec ullus huic rei magiſtratus præficitur.* Vall.

Cujus hereditatem.] Vide hac de re præter Diogenem Laërt. B. Auguſtinum lib.8. De Civ. Dei cap.7. & ibi Lud. Vivem. *Sitzm.*

3 *Velut in partem prædæ traherent.*] MS. Rittershuſ. *detraherent.* Idem.

4 *Noſtri habitus.*] Seneca epiſt. LV. *Adeo Philoſophia ſacrum quiddam eſt & venerabile, ut etiam ſi quid illi ſimile eſt, mendacio placeat.* Vall.

5 *Quod ſi nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina* &c.] Minime erunt peregrina, ſi legatur Diog. Laërtius de vitis Philoſophorum. Nobis ſingulorum vitam fortunamque multis dictis jam recenſere, —— *perdelirum eſſe videtur.* Sitzm.

Quòd ſi nec Anaxagoræ fugam.] Cùm quinque talentis multatus, exilioque ab Athenienſibus damnatus, Lampſacum profectus eſt, ubi & diem ſuum obiit. Adi Laërtium in Anaxagora. *Bern.*

Anaxagoræ fugam.] Nempe exilium, quod

nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, [1] nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina, noviſti; at

quod eſt φυγὴ, in quod Athenienſium decreto actus eſt. Sive fugam, quod ut alii volunt, ipſe ſua ſponte in exilium iverit. Vid. Diogen. Laërt. *Vall.*

1 *Nec Zenonis tormenta.*] Zenonem Eleatem intelligit, Dialecticæ inventorem. de cujus tormentis non eadem ſcriptores tradidere. Laërtius, cùm Learchum tyrannum ſeu ut alii volunt Diomedontem profligare voluiſſet, conſtantiſſimè tormentis omnibus reſtitiſſe, tandem ne dolore victus ſocios proderet, linguam dentibus præcidiſſe & in tyranni faciem expuiſſe ſcribit. eadem Cicero, Tuſc. quæſt. l. II. eadem Theodoritus de Græcarum affect. cur. l. VIII. Eraſthenem citans. Valerius verò, lib. III. c. III. Zeno Eleates, *Agrigentum,* inquit, *miſerabili ſervitute obrutum petiit, tanta fiducia ingenii ac morum ſuorum fretus, ut ſperaret & tyranno & Phalari veſanæ mentis feritatem à ſe deripi poſſe. Poſtquam deinde apud illum plus conſuetudinem dominationis, quàm conſilii ſalubritatem valere animadvertit; nobiliſſimos ejus civitatis adoleſcentes, cupiditate liberandæ patriæ inflammavit. cujus rei cùm indicium ad tyrannum manaſſet, convocato in forum populo, torquere eum vario cruciatus genere cœpit, ſubinde quærens quoſnam conſilii participes haberet. At ille nec eorum quempiam nominavit, & proximum quemque ac fidiſſimum tyranno ſuſpectum reddidit, increpitanſque Agrigentinis ignaviam ac timiditatem, effecit, ut ſubito mentis impulſu concitati, Phalarim lapidibus proſternerent. Senis ergo unius eculeo impoſiti non ſupplex vox, nec miſerabilis ejulatus, ſed fortis cohortatio, totius urbis animum fortunamque mutavit.* A quibus omnibus diverſum it Tertullianus Apologetico: *Zeno Eleates conſultus,* inquit, *à Dionyſio, quidnam Philoſophia præſtaret, quum reſpondiſſet contemptum mortis: flagellis tyranni objectus, ſententiam ſuam ad mortem uſque ſignabat.* Æſtuo profectò, nec cuneum reperio huic nodo. *Bern.*

Zenonis.] In cruciatus auctore & genere penitus variant auctores. Diogenes Laërtius [ex quo idem Suidas ſcripſit] in Nearchi tyranni os linguam præciſam conſpuiſſe; deinde ex Hermippo, illum in cavum lapidem injectum contuſùmque fuiſſe inquit. Ab eo Val. Maximus diſſentit, qui lib. III. c. III. Phalaridis Agrigentinor. tyranni juſſu cruciatum refert, ut & Cicero, Anaxarchum Nicocreonti Cypriorum tyranno ad ultimum amputationem linguæ minitanti reſpondiſſe; *Non erit,* inquit, *effœminate adoleſcens, hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis: protinuſque dentibus abſciſſam & commanducatam linguam in os ejus ira patens exſpuit.* Tertullianus quoque ſub finem apologetici diverſum abit, *Zeno Eleates,* inquit, *conſultus à Dionyſio, quidnam philoſophia præſtaret, cum reſpondiſſet contemptum mortis, impaßibilibus flagellis tyranni objectus, ſententiam ſuam uſque ad mortem ſignabat.* Credas omnes in id conſpiraſſe, ut diverſa ſcriberent. Sed is tamen nodus ſolvetur ſi diſtinctis illis patientiæ exemplis, pro comperto & certo maneat, ut certè ex Plutarcho lib. περὶ ἀδολεσχίας, Clemente Alexandrino IV. Στρωματέων, Theodoreto Ἑλληνικῶν παθημάτων ſerm. VIII. aliiſque conſtat, Zenonem, non alium quemquam, Eleam patriam dum in libertatem vindicare conatur, Nearchi tyranni juſſu cruciatum, inter tormenta *avulſam ſedibus linguam ſuam,* ut ait Amm. Marcellinus l. XIIII. *cum cruento ſputamine in oculos interrogantis Cyprii regis impegiſſe.* Anaxarchum verò, ut cum Laërtio omnes pœnè auctores affirmant, Nicocreontis Cyprii tyranni juſſu in pilam ſaxeam conjectum, ibique ferreis malleis cæſum, celebre hoc dictum geminaſſe, Πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις, *Tunde, tunde Anaxarchi capſam, Anaxarchum autem non tundis.* Vall.

[1] at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetusta, [2] nec incelebris memoria est, scire potuisti. [3] Quos nihil aliud in cladem detraxit, nisi [4] quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi videbantur. [5] Itaque nihil est quod admirere, si in hoc

1 *At Canios, at Senecas, at Soranos.*] Canii Julii viri magni constantiam in morte perferenda, describit Seneca de Tranquillitate cap. XIV. ipsius Senecæ deplorandam mortem Annal. XV. Sorani viri illustris necem Annalium XVI. Tacitus refert. *Bern.*

At Canios, at Senecas, at Soranos.] *Canii Julii* mortem constantiamque videre est apud Senecam lib. de tranquill. cap. XIV. ubi scribendum censet Lipsius *Canus*, non *Canius*. *Annæi Senecæ*, apud Suetonium in Nerone: veterem interpretem Juvenalis Satyr. V. Annalium Taciti XV. *Bareæ Sorani*, eorumdem Annalium XVI. *Vall.*

At Canios.] Canii Julii, quem *natrix Pop. Romani, Phaëtonque orbis terrarum C. Cæsar Caligula* est prosequutus, passim meminit Seneca philosophus. *Sitzm.*

At Senecas.] Vetus Interpres Juvenalis in Sat. 5. *Hic sub Claudio quasi conscius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ, in Corsicam relegatus, post triennium revocatus est. Qui etsi magno desiderio Athenas intenderet, ab Agrippina tamen erudiendo Neroni in palatium adductus, sævum immanemque natum & sensit cito & mitigavit, inter familiares solitus dicere: Non fore sævo illi leoni quin gustato semel hominis cruore ingenita redeat sævitia. Huic postremo, quod habitus esset inter conscios conjurationis Pisonianæ, Nero per tribunum ultimam necessitatem denuntiavit. Hic interritus amicorum animos, quibus jam ejus casus lacrimas exciverat, ad firmitudinem revocavit, rogitans: Ubi præcepta sapientiæ? ubi tot per annos meditata ratio adversus imminentia? cui præterea ignara fuerit Neronis sævitia? neque aliud superesse post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris præceptorisque necem adjiceret. Deinde sibi venas præscans, crurumque venas abrumpens, & durante tractu lentitudineque mortis, hausto veneno, & postremo calidæ aquæ stagnum introiens, exanimatus est.* Idem.

At Soranos.] Bareas Soranus Proconsul Asiæ, justitiæ atque industriæ studiosior Neronem sibi offensum reddidit, à quo tandem mortis dato arbitrio vita excedere est jussus. De hoc Tacitus l. 16. Annalium: *Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam exscindere concupivit, interfecto Barea Sorano & Thrasea Pæto, olim utrisque infensus.* Idem.

2 *Nec incelebris memoria est.*] MSS. Rittersh. respuit voculam, *est*, quæ temere etiam in sequentia verba irrepsit. Ita enim ex d. MS. ut & Erfurt. Norimbergensi itidem editione, omnium quas equidem vidi vetustissima, legendum: *Quorum quidem, tametsi numerosus exercitus, spernendus tamen est.* Idem.

3 *Quos nihil aliud in cladem detraxit.*] MS. Rittersh. *dejecit*. De tribus posterioribus, quorum mentionem facit, pauca dicemus. *Idem.*

4 *Quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi videbantur.*] In eundem sensum Petronius Arbiter: *Non dubium est, si quis vitiorum omnium inimicus rectum vitæ iter cœpit inspicere, primùm propter morum differentiam odium habet. quis enim potest probare diversa.* Id.

5 *Itaque nihil est, quod admirere.*] Salvianus lib. 5. de Gubernatione Dei, convenienter ait: *Ac per hoc infelicissimi pauperes sic sunt, quasi inter concertantes procellas in medio mari positi, nunc istorum scilicet, nunc illorum fluctibus obruuntur.* Et Cassiodor. lib. 5. Variar. Epist. 40. *Inter mundi fluctuantes procellas unde se humana fragilitas contineret, si nostris actibus mentis firmitas non adesset?* Idem.

1 *Cir-*

hoc vitæ ſalo [1] circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propoſitum eſt, peſſimis diſplicere. Quorum quidem tametſi numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt; quoniam nullo duce regitur, ſed errore tantùm temere, ac paſſim lymphante raptatur. Qui ſi quando contra nos aciem ſtruens valentior incubuerit, noſtra quidem dux copias ſuas in arcem contrahit; illi verò circa diripiendas inutileis ſarcinulas occupantur. At nos deſuper irridemus, viliſſima rerum quæque rapienteis, ſecuri totius furioſi tumultus, eoque vallo muniti, quo graſſanti ſtultitiæ adſpirare fas non ſit.

METRUM IV.

[2] Quiſquis compoſito ſerenus ævo,
Fatum ſub pedibus dedit ſuperbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies [3] minæque Ponti
Verſum funditus excitantis æſtum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
[4] Torquet fumificos [5] Veſevus igneis,

Aut

1 *Circumflantibus.*] Creſcius & Pulmannus ex vetuſtiſs. libris hanc vocem eruerunt, cum in aliis editionibus legeretur *circumſtantibus*. Eandem correctionem ſibi aſcribit Fr. Juretus in Miſcellan. ad Symmach lib. 7. Epiſt. 114. *Idem.*

2 *Quiſquis compoſito ſerenus ævo.*] Senec. in Herc. Oet. ℣ſ. 107. & ſeqq.

Quiſquis ſub pedibus fata rapacia
Et puppem poſuit luminis ultimi.
Non captiva dabit brachia vinculis
Nec pompæ veniet nobile ferculum.

Et ℣ſ. 1834.

Non eſt gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute quiſquis abſtulit fatis iter.

In Thyeſt. ℣ſ. 365.

Qui tuto poſitus loco
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.

Idem.

3 *Minæque Ponti.*] Senec. in Herc. Oet. ℣ſ. 49.

—— tulimus Oceani minas.

Idem.

4 *Torquet ignes.*] Val. Flaccus lib. 4.

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Veſevi
Heſperiæ letalis apex; vix dum ignea montem
Torſit hiems, jamque Æoas cinis induit urbes. Idem.

5 *Veſevus.*] Mons Campaniæ, ab æſtu & igne nobiliſſimus. Apulejus de Mundo: *Quibuſdam ſubter occulti ſunt ſpiritus, & flantes incendia indidem ſuſpirant: ut Lipara, ut Ætna, ut Veſuvius etiam noſter ſolet.* Minutius Felix: *Sicut ignes Ætnæ*

[1] *Aut celsas soliti ferire turreis*
Ardentis [2] *via fulminis movebit.*
Quid tantum miseri feros tyrannos
Mirantur sine viribus furenteis?
[3] *Nec speres aliquid, nec extimescas,*
Exarmaveris impotentis iram:

At

næ & Vesuvii & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur. Eleganter Silius lib. 12.

Monstrantur Veseva juga, atque in vertice summo
Depasti flammis scopuli, fractusque ruina
Mons circum, atque Ætnæ fatis certantia saxa. Sitzm.

1 *Aut celsas soliti ferire turres.*] Horat. 3. Carm. Od. 3.

Iustum & tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster
Dux inquieti turbidus Hadriæ,
Nec fulminantis magna Iovis manus,
Si fractus illabatur orbis
Impavidum ferient ruinæ.

Senec. in Thyest. ✝ſ. 355.

Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis,
Non Eurus rapiens mare,
Aut sævo rapidus freto
Ventosi tumor Hadriæ.

Idem.

2 *Via fulminis movebit.*] Senec. in Agam. ✝ſ. 593.

Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ movet,
Aut iniqui flamma Tonantis.

Secus de sceleratis, qui ob commissa trepidant. Juvenalis Satyra 13.

Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli,
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & judicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.

In quorum numero habendus C. Cæsar Caligula, de quo Suetonius lib. 4. *Nam qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere; ad vero majora proripere se è strato, sub lectumque condere solebat.* Idem.

3 *Nec speres aliquid, nec extimescas.*] Expressit elegantissimè primum illud sapientiæ & beatitudinis Stoicæ decretum, quod Epictetus enchirid. sic profert, Ὅστις ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις. εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη. *Quisquis liber esse volet, neque cupiat quicquam, neque aversetur, eorum quæ penes alios sunt. Sin minus, servire necesse erit.* Sen. de beata vita cap. v. *Potest beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis.* & divinè epist. LXXX. *Nunquam major est animus, quam ubi aliena disposuit, & fecit sibi pacem nihil timendo; divitias, nihil concupiscendo.* Philosophiæ finem esse volunt Val. Maximus l. III. cap. III. & Simplicius prooemio in enchirid. Epicteti. Sed Plato, cujus sententiam sibi usurparunt illi, longè divinius in Philebo jamdudum censuerat, Μηδὲν δεῖν μήτε μέγα, μήτε σμικρὸν χαίρειν τῷ τὸν τοῦ νοεῖν καὶ φρονεῖν βίον ἑλομένῳ. ΠΡΩ. Καὶ μάλα οὕτως ἐῤῥήθη. ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος ἂν ἐκείνῳ γε ὑπάρχοι· καὶ ἴσως οὐδὲν ἄτοπον εἰ πάντων τῶν βίων ἐστὶ θειότατος, *Nihil oportere prorsus ullave ex parte vel gaudere vel dolere eum, qui intelligendi sapiendique vitam elegit.* PROTARCH. *Id quidem certè dictum est.* SOC. *Nonne illa vivendi ratio eidem homini sapienti maximè fuerit consentanea? ac nihil absurdi erit fortasse, si con-*

At quisquis trepidus pavet, vel optat,
[1] *Quòd non sit stabilis, suique juris,*
[2] *Abjecit clypeum, locoque motus*
Nectit, quâ valeat trahi, catenam.

PROSA IV.

Sentisne, inquit, hæc, atque animo illabuntur tuo? [3] Es'ne ὄνος λύρας? Quid fles? Quid lacrymis manas? [4] Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. Si operam medicantis exspectas, opor-

si constituamus ex omnibus vivendi generibus hoc esse divinissimum. Hinc eidem Senecæ in Hippolyto ruris cultor felix dicitur quòd,

Non ille regno servit, aut regno imminens
Vanos honores sequitur, aut fluxas opes,
Spei metusque liber.

Itemque Virgilio II. Georgic. quia

— *Metus omnes & inexorabile fatum*
Subjecit pedibus. Vall.

Nec speres aliquid nec extim.] Senec. in Troad. ℣ſ. 424.

Miserrimum est timere, cum speres nihil.

Martial. lib. 10. Epigramm. 47.

Summum nec metuas diem, nec optes.

Ausonius ex mente Periandri:

Mortem optare malum, timere pejus.

Sitzm.

1 *Quod non sit stabilis.*] Lactant. De Ira Dei, cap. 3. *Caligantibus veritatis fulgore luminibus, qui stabilem gressum tenere non possunt, revolvuntur in planum.* Idem.

2 *Abjecit clypeum.*] Flavius Caper de Orthographia: *Clypeum ἀσπίδα: clupeum ornamentum dices.* Vide de eod. vocabulo Charis. lib. I. Instit. Grammat. Fronton. de diff. vocum, Velium Longum de Orthographia, quos cum ceteris Latinæ linguæ auctoribus pulcerrimo volumine edidit amicus noster (non sine gravissimo omnium bonorum luctu nuper in ipso ætatis flore vivis exemptus) HELIAS PUTSCHIUS. Accipitur autem hoc loco *Clypeus* pro recta ratione, quemadmodum *Regimen* apud Senec. in Agam. ℣ſ. 139.

Proinde omisi regimen è manibus meis:
Quocunque me ira, quo dolor, quo spes feret,
Huc ire pergam ——

Idem.

3 Esne ὄνος λύρας.] Intellige, ἀκροατὴς auditor. Sic omnes veteres libri, non πρὸς λύραν. Ut & omnes veteres scripsere, Varro in satyra quæ Testamen um inscribitur apud Agellium libro III. cap. XVI. *Ii liberi, si erunt ὄνοι λύρας, exheredes sunto.* Suidas ex Menandro, Lucianus, Mart. Capella lib. VIII. atque alii quos refert Erasmus, in eo adagio. Imo & apud Varronem id nominis satyra extitit. Quidam codd. pro *Esne*, habebant, *An* ὄνος, &c. *Vall.*

Esne ὄνος πρὸς λύραν;] *Asinus ad lyram.* Proverbium vetus; quod nec pueri septennes ignorant. *Bern.*

4 Ἐξαύδα.] Ἡμιστίχιον ex Iliados α. Ubi Thetis Achillem filium non satis doloris sui causas aperientem alloquitur, aitque,

Ἐξαύδα μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.

Dic, ne occulta animo fili, *noscamus ut ambo.*

Pro quo nescio quis Thomas Volfius, substituit σύμφραθί μοι, μὴ κρύπτης, in editione Antverp. anni M.D.XXXIII. nec solum hunc locum, sed omnes alios corrupit, Græcis versibus pro libito mutatis, vel interpolatis; ita ut ne uni quidem pepercerit, egregiè scilicet insc ientiam suam, ne impudentiam dicam, professus. *Vall.*

[1] oportet vulnus detegas. Tum ego collecto in vires animo: An ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminet fortunæ in nos sævientis asperitas? Nihilne te ipsa loci facies movet? [2] Hæccine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in Laribus ipsa delegeras? in qua mecum sæpè residens, de divinarum humanarumque rerum scientia disserebas? [3] Talis habitus, talisque vultus erat cùm tecum naturæ secreta rimarer, cùm mihi [4] siderum vias radio describeres, cùm

1 *Oportet ut vulnus detegas tuum.*] Succincte eleganterque MS. Erfurt. *Oportet vulnus detegas.* Quin & in MS. Rittersh. & edit. Flor. τὸ *tuum* abest. *Sitzm.*

2 *Hæccine est bibliotheca.*] Latinos eadem notione pro loco in quo libri reponuntur, τὸ *libraria* accipere, ex Cicerone Philippica II. Agel. lib. V. cap. IV. aliisque vulgatum. *Bern.*

3 *Talis habitus talisque.*] Interponendæ hic interrogationes ex MS. Rittersh. *Talis habitus, talisque vultus erat, cum tecum naturæ secreta rimarer? cum mihi siderum vias radio describeres? cum mores nostros, totiusque vitæ rationem ad cælestis ordinis exemplar formares?* Sitzm.

4 *Siderum vias radio describeres.*] Virgil. 6. Æneid.

— cælique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent. Sitzm.

Siderum vias.] Ea pulcherrima est imprimis disciplina, rerum cœlestium cognitio, & homine cum doctrinæ tum pietatis studioso digna. adeo ut Anaxagoras huic uni tota sibi vita incumbendum diceret; Is enim, ut est apud Laërtium, ἐρωτηθείς ποτε εἰς τί γεγόνοι), Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ, *rogatus cujus rei causa natus esset, Inspiciendi, inquit, cœli, & solis & lunæ.* Cujus rationem reddit Plotinus ennead. VII. lib. VII. Ὡς δὴ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ τῶν ἄστρων φέγγος ἰδὼν, τὸν ποιήσαντα ἐνθυμεῖται καὶ ζητεῖ· οὕτω χρὴ, καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ὃς ἐθεάσατο· καὶ ἐνεῖδε καὶ ἐθαύμασε τὸν κἀκείνου ποιητήν. *Nempe quemadmodum qui in cœlum diligentius suspicit, stellarumque splendorem impensius contuetur, protinus auctorem* mundi *cogitat atque perquirit: sic oportet & eum qui mundum intelligibilem intuetur, cernit, admiratur, effectorem ejus diligenter inquirere.* Hermes trism. Asclepio, *Itaque* Deus *hominem conformavit ex animi & corporis, id est, ex æterna & mortali natura, ut animal ita conformatum utrique origini suæ satisfacere possit, & mirari atque orare cœlestia & æterna, incolere atque gubernare terrena.* Et paulo post, *Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequiis cœlum cœlestesque delectantur. nec immerito in hominum cœtum Musarum chorus est à summa divinitate demissus, scilicet ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset; sed potius ut modulatis hominum cantilenis concelebraretur laudibus, qui solus omnia ut pater est omnium, atque ita cœlestibus laudibus nec in terris harmoniæ suavitas defuisset. Aliqui enim ipsique paucissimi, pura mente præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi venerabiliorem curam.* Ovid. I. Fast.

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primis,
Inque domos superas scandere, cura fuit.
Credibile est, illos pariter vitiisque locisque
Altius humanis exseruisse caput.

Quam scientiam Ægyptii seu Chaldæi

χρυ-

cùm mores noſtros, totiuſque vitæ rationem [1] ad cæleſtis ordinis exemplar formares? Hæccine præmia referimus tibi obſequentes? Atqui tu hanc ſententiam [2] Platonis ore ſanxiſti, [3] Beatas fore reſpublicas, ſi eas vel

γενεθλιακοὶ in vetitas artes converterunt, auſi ſcilicet prædicere mortalibus, ut ait Manilius,

Naſcendi quæ cuique dies, quæ vita fuiſſet,
In quas fortunæ leges quæque hora valeret. Vall.

1 *Ad cœleſtis ordinis exemplar.*] Platonis verba ſunt ultima lib. IX. de rep. Μανθάνω· (ἔφη) ἐν ᾗ νῦν διήλθομεν οἰκίζοντες πόλει λέγεις, τῇ ἐν λόγοις κειμένῃ· ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ᾽ (ἦν δ᾽ ἐγὼ) ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὁρᾷν, καὶ ὁρῶντι, ἑαυτὸν κατοικίζειν. *Intelligo;* inquit, *eam civitatem ſignificas, de qua conſtituenda longum hunc ſermonem habuimus, quæ quidem verbis ſolum, in terris vero nuſquam (opinor) revera exſtat. Atqui in cœlo, inquam, illius exſtat exemplar, conſpicuum ei qui & intueri ipſum voluerit, & cum intuitus fuerit ſeipſum ad illud inſtituere.* Idemque ſcripſerat l. VI. de rep. Hinc noſter carm. ultimo libri ſecundi,

O felix hominum genus,
Si veſtros animos amor,
Quo cœlum regitur, regat! Idem.

2 *Platonis ore.*] Lib. V. de rep. Ἐὰν μὴ (ἦν δ᾽ ἐγὼ) ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς τ᾽ αὐτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία· τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ᾽ ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα, ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλεσιν· δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. *Niſi Philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potenteſque dicuntur, legitimè ſufficienterque philoſophentur, in idemque civilis potentia & philoſophia concurrant, neque (quod nunc fit) à diverſis duo hæc tractentur ingeniis; non erit civitati, vel, ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum.* Idemque ex eo refert Alcinous cap. XXVII. Apulejus lib. de morali ejuſdem philoſophia. & Valer. Max. lib. VII. c. II. I. Capitolinus in M. Antonino phil. & Prudentius contra Symmachum. Sed eam ſententiam multis exponit Muſonius apud Stobæum ſerm. XLVI. ſolidiſſimiſque rationibus demonſtrat, & tandem ſtatuit Τὸν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν εὐθὺς καὶ φιλόσοφον ἐξ ἀνάγκης εἶναι. καὶ τόν γε φιλόσοφον, εὐθὺς καὶ βασιλικὸν εἶναι, *bonum regem, ſtatim & philoſophum, eſſe neceſſario: & philoſophum, animo ſtatim præditum eſſe regio.* Quod & deinde declarat quoque fuſius. Aut ſi philoſophus non eſt optimus quiſque princeps, Οὐ πόῤῥω τῆς ἀλουργίδος τοὺς πατέρας λόγων ἐτίθετο, ἀλλ᾽ ἐγγὺς ἄγων τοῦ θρόνου, καὶ δωρεαῖς διατελῶν συχναῖς, καὶ τιμῆς οὐκοῦν ἐλαχίστης μεταδιδοὺς, ἐδείκνυ ἑαυτὸν καὶ φιλοσοφίαν οὐρανοβάμονα ὡς μέγα τι χρῆμα οἰόμενον καὶ πλείστου τιμώμενον, καὶ σοφιστὴν ἐγκωμιάζοντα καλλιῤῥήμονα, καὶ τοὺς νομοθετεῖς ἄνδρας περὶ πλείστου μάλα τιθέμενον, *eruditos non procul à purpura, ſed prope ſolium ſuum collocatos & muneribus frequentibus fovit, & honores eis non minimos habendo, cœleſtem philoſophiam divinarumque rerum doctores, diſertos & juris peritos, magnam rem & ſummi pretii ſe æſtimare declaravit,* inquit Nicetas in Andronico. *Idem.*

3 *Beatas fore Reſpub. ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet.*] Platonis ſententia in Alcibiad. I. quam verbis diverſis ab iſtis Valerius expreſſit lib. VII. cap. II. *Iam Platonis verbis adſtricta,* inquit,

vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu [1] ejuſdem viri ore, hanc ſapientibus capeſſendæ reipublicæ neceſſariam cauſſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus urbium relicta gubernacula, [2] peſtem bonis ac perniciem inferrent. [3] Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecreta otia didiceram, transferre in actum publicæ adminiſtrationis optavi. [4] Tu mihi, & qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, conſcii, nullum me [5] ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. Inde cum improbis graves, inexorabileſque diſcordiæ, [6] & quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure [7] ſpreta potentiorum ſemper offenſio. [8] Quoties ego [9] Conigaſtum in im-

be-

quit, *ſed ſenſu prævalens ſententia: qui tum demum beatum terrarum orbem futurum prædicavit, cùm aut ſapientes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent.* Et cum Valerio Prudentius contra Symmachum:

Nimirum pulchrè quidam doctiſſimus: Eſſet
Publica res, inquit, tunc fortunata ſatis, ſi
Vel reges ſaperent, vel regnarent ſapientes.

At noſtro Boëtio conſentiens Julius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho, *Sententia Platonis ſemper in ore illius fuit,* inquit, *florere civitates, ſi aut Philoſophi imperarent, aut imperatores philoſopharentur.* Bern.

1 *Ejuſdem viri ore.*] Dialogo VI. de rep. *Vall.*

2 *Peſtem bonis ac perniciem inferrent.*] Veteres: *perniciem ferrent.* quod rectum puto. *Bern.*

3 *Hanc auctoritatem ſequutus.*] Quod Philoſophia ab adminiſtranda Repub. non ſit aliena, & quod ex Philoſophis quidam Rempub. gubernarint, teſtatur Ælianus Variar. Hiſt. lib. 3. cap. 17. Nec immerito Plutarchus illud Epicuri Λάθε βιώσας refutavit. *Sitzm.*

4 *Tu mihi, & qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, eſtis conſcii.*] In MSS. & edit. Florent. abeſt vocula *eſtis*. Idem.

5 *Ad magiſtratum.*] Monuimus ſupra ſcribendum hic eſſe *Magiſteriatum.* verique ſimile eſt ea, quæ Boëtius præclarè à ſe facta mox recenſet, in ea dignitate conſtitutum feciſſe. Neque enim tanquam ſenator iſta Romæ, ſed Ravennæ in aula principis egit. quod nemo eſt qui non ſtatim videat ac judicet. *Vall.*

6 *Et quod conſcientiæ libertas habet.*] MS. Erfurt. *& quod ſcientiæ libertas habet.* Sitzm.

7 *Spreta potentum ſemper offenſio.*] MS. Rittersh. *ſpreta potentiorum ſ. o.* Idem.

8 *Quoties ego &c.*] In MSS. Erfurt. hæc ita leguntur: *Quoties ego, obvius ei, Conigaſtum in imbecillis cujuſque fortunas impetum facientem excepi!* Idem.

9 *Conigaſtum.*] Seu *Cunigaſtum*, ut habet Caſſiodorus. cùm Gothum illum Athalaricus rex illuſtrem appellet, ad eum apud Caſſiodorum lib. VIII. epiſt. XXVIII. ſcribens, apud Theodoricum potentem fuiſſe apparet. *Vall.*

Conigaſtum.] Fuit dubio procul unus exactorum, de quibus vide Caſſiodorum libro ſecundo Variar. Epiſtol. 24. Apud eundem libro octavo legitur Epiſtola ad Cunigaſtum. *Sitzm.*

1 *Re-*

becillis cujuſque fortunas impetum facientem obvius excepi! Quoties Triguillam [1] regiæ præpoſitum domus, ab incepta, perpetrataque jam prorſus injuria dejeci! Quoties miſeros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quiſquam detraxit. [2] Provincialium fortunas, [3] tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus peſſumdari, [4] non aliter, quam qui patiebantur, indolui. [5] Cùm, acerbæ famis tempore, gravis atque inexplicabilis indicta [6] coëmtio profligatura inopia Cam-

1 *Regiæ præpoſitum domus.*] Vide Cujacium ad legem ſecundam Codic. De Excuſationibus munerum, libro decimo. *Idem.*

2 *Provincialium fortunas.*] Salvian. l. 4. de Gubern. Dei; *Illud latrocinium ac ſcelus quis digne eloqui poßit, quod cum Reſp. vel jam mortua, vel certe extremum ſpiritum agens in ea parte, qua adhuc vivere videtur, tributorum vinculis, quaſi prædonum manibus ſtrangulata moriatur: inveniuntur tamen plurimi divitum, quorum tributa pauperes ferunt. hoc eſt, inveniuntur plurimi divitum, quorum tributa pauperes necant.* Idem.

3 *Tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus.*] Apud Caſſiodorum Var. 5. Epiſt. 39. Theodericus Rex ægerrime fert compulſorum arbitrio provincialium ſubjacere fortunas; inde ſubjungit: *Genus evidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere.* Salvianus quoque lib. 5. De Gub. Dei, vulturios iſtos, qui ad rapacitatem convertunt animum, vario & exquiſitiſſimo calumniarum & auctionum & vectigalium genere, his verbis reprehendit: *Illud gravius eſt, quod plurimi proſcribuntur à paucis, quibus exactio publica peculiaris eſt præda, qui fiſcalis debiti titulos faciunt quæſtus eſſe privatos: & hoc non ſummi tantum, ſed pæne infimi: non judices ſolum, ſed etiam judicibus obſequentes. Quæ enim ſunt non modo urbes, ſed etiam mancipia atque vici, ubi non quot Curiales fuerint, tot tyranni ſunt.* Idem.

4 *Non aliter, quam qui patiebantur, indolui.*] Congrua verba invenies in libro Job, cap. 29. *Idem.*

5 *Cum acerbæ famis tempore.*] Hæc ut melius intelligas, vide paſſim Caſſiodorum Variar. 12. *Certe ad tantam penuriam provincialium tum pervenerunt fortunæ, ut vitæ pericula ſuſtinere non potuiſſent, niſi eis pietas regalis ſolita humanitate proſpexiſſet*, ut loquitur idem d. lib. Epiſt. 26. *Idem.*

6 *Coëmptio.*] Ipſa coëmptio συνωνὴ, publicè verò ſpecies annonarias vel urbi vel exercitui neceſſarias etiam ab invitis provincialibus exigendi conſuetudo, συνώνητον vocabatur. Quamquam & onus illud, quod Juſtinianus Bithyniæ, Phrygiæ & Thraciæ incolis frumentum Byzantium perferendi conditione duriſſima impoſuit, notat Suidas ab illis συνωνὴν eſſe appellatum. *Vall.*

Coëmptio.] Publica comparatio ſpecierum Græce συνώνητον appellatur, ἐκ τοῦ σὺν καὶ ὠνεῖσθαι. Latine *Coëmptio.* Quemadmodum autem hujuſmodi coemptio accipienda ſit, non æque conſtat inter omnes. Alii ſic eam accipiunt, ut provinciales à fiſco ſpecies annonarias emere cogantur. Alii, ut eas fiſco vendere forenſibus preciis compellantur. Quorum ſententia verior. Coëmebat

[1] Campaniam provinciam videretur, certamen adversum [2] præfectum prætorii, communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, & ne coëmtio exigeretur, evici. [3] Paulinum consularem virum, cujus

enim undique fiscus à provincialibus etiam invitis species annonarias, usui publico vel exercitui necessarias. Necessarias dico. Non enim nisi urgente aliqua necessitate συνωνὴν indicebatur, veluti militum aut urbis sublevandæ caussa; ac tum cogebantur omnes (excepta Thraciæ diœcesi, ubi tributa fiscalia in solidum non inferebantur, cum barbarorum incursibus coloni attererentur) species fisco vendere, neque ulli penitus possidentium sese sub cujuscunque privilegii occasione excusandi tribuebatur facultas. Non autem fiebat coëmptio sine auctoritate principis, nisi si qua municipia annonæ caritate laborarent. Cura porro emendarum specierum ad eum proprie pertinebat, cui princeps eam demandarat. Hæc de Synoneto collegimus ex Jurisconsultorum Phœnice Jac. Cujacio, quem vide Observat. I. c. 35. & Commentar. ad Cod. l. 10. t. 27. Operæ precium autem mihi facere sum visus, si adjicerem locum Cassiodori ex libro 2. Var. Epist. 38. ubi Theodericus Rex negotiatoribus quibusdam, depopulatione vastatis, inducias concedens, ita ad Faustum præpositum scribit: *Quia egentium levamina nostras potius divitias æstimamus, illustris magnificentia tua per hoc juge biennium nuncupatos nulla faciat coëmptione vexari.* Sitzm.

I *Campaniam.*] L. Florus de Gestis Romanor. lib. I. cap. 16. *Omnium non modo Italiæ, sed toto orbe terrarum pulcerrima Campaniæ plaga est. Nil mollius cælo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius solo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur.* Solinus Polyhist. cap. 8. *Amœnissimus Campaniæ tractus.* Utcunque tamen sit amœna Campania, sæpenumero Vesuvii, Ætnei ignis imitatoris, hostilitate sive incendio vastatur. unde Cassiodor. 4. Var. Epist. 50. *Laborat hoc uno malo provincia, quæ ne perfecta beatitudine frueretur, hujus timoris frequenter acerbitate concutitur.* Vide & C. Plin. Cæcil. Secundum, lib. 6. Epist. 16. & 20. *Idem.*

2 *Præfectum Prætorii.*] De dignitate Præfecturæ Prætorianæ Casſiodorus 8. Variar. Epist. 20. *Redeat ad nomen antiquum Præfectura illa Prætorii, toto orbe laudabilis. Cujus si principium quæramus, per Joseph à beneficiis inchoavit: nec immerito à legibus nostris pater provinciarum, pater etiam prædicatur imperii: quia sic juste, sic provide agi voluerunt, ut non districtum judicis nomen, sed vocabulum illi pietatis imponerent.* Idem.

3 *Paulinum.*] Non Decium Theodorum Paulinum juniorem illum, qui Indict. XII. hoc est anno DXXXIV. ultimus Consulum Occidentis collega Justiniano imp. fuit, Venantii patricii filius, jam mortuo Boëtio; cujus consulatus ab Athalarico dati exstat formula apud Cassiodorum l. IX. epist. XXII. Sed Decium Paulinum anno CDXCVIII. Consulem, quem etiam Patricium vocat Theodericus in rescripto ad Argolicum urb. præf. XXIX. lib. III. apud Cassiodorum: quo idem illi rex collapsa in urbe horrea donat. Inter quem, & Symmachum ac Festum etiam patricios & senatus principes, ut componatur orta ingens contentio, constituit controversiæ judices Theodericus viros alios illustres epist. XXIII. lib. I. Variar. Ex Deciorum familia fuit, quemadmodum Importuni & Venantii. *Vall.*

Paullinum consularem virum.] Existimo eumdem esse, qui cum Joanne Scytha consul fuit anno Christi CCCC. & XCVIII. Anastasii Papæ a. II. Anastasii Imperatoris VIII. Theodosii VI. Adi Cassiod. l. IX. Var. epist. XXII. Baronium Ann. VII. Onufrium, & alios. *Bern.*

Pauli-

jus [1] opes [2] Palatini canes jam ſpe atque ambitione devoraſſent, ab ipſis hiantium faucibus traxi. [3] Ne Albinum conſularem virum præjudicatæ accuſationis pœna corriperet, [4] odiis me [5] Cypriani delatoris oppoſui. Sa-

Paulinum.] De hoc vide Caſſiodor. Variar. lib. 1. Epiſt. 23. lib. 2. Epiſt. 3. lib. 3. Epiſt. 29. *Sitzm.*

1 *Opes devoraſſent.*] Hæc illuſtrabis ex Salviani lib. 5. de Gub. Dei. ubi agit de Bagaudis, inter alia aſſerendo, *fuiſſe quoſdam qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerint traditos ſibi, ſed devorarint.* Idem.

2 *Palatini canes.*] Ariſtippum, *quem* (teſte Horatio) *omnis decuit color*, Diogenes βασιλικὸν κύνα appellavit. Vid. Diog. Laërt. lib. 2. Prudentius quoque περὶ στεφ. Hymn. 5. miniſtros pœnæ ſive carnifices *canes* nuncupat. *Idem.*

3 *Ne Albinum.*] Decium illum Albinum juniorem fortaſſe innuit, qui anno CDXCIII. conſul fuit. ex eadem, ut videtur Deciorum familia. Ad quem ſcribit Theodericus apud Caſsiod. epiſt. XXX. lib. IV. & Ennodius ep. XXI. lib. II. Cui collega additur in conſulatu Euſebius à Marcellino. *Vall.*

Ne Albinum conſularem virum.] Intelligit Albinum juniorem. qui anno Chriſti CCCC. & XCIII. Gelaſii Papæ II. Anaſtaſii Imp. III. Theodorici regis I. ſolus conſul fuit, ut Caſsiodorus in faſtis refert. at apud Marcellinum collega Euſebius additur. Conſule & Caſsiodorum Var. IV. epiſt. XXX. *Bern.*

Ne Albinum.] Ad Albinum extant apud Caſsiodorum lib. 1. Var. Epiſt. 20. & lib. 4. Epiſt. 30. *Sitzm.*

4 *Odiis me Cypriani delatoris oppoſui.*] Quis ille? idem ne de quo Athalaricus Rex apud Caſſiodorum l. VIII. Variar. epiſtola XXI. *Seneſcis quidem corpore, ſed laude juveneſcis.* & poſt multa: *Quamobrem multis laboribus multaque fide & conſtantia comprobato, Patriciatus tibi, Deo auſpice, conferimus dignitatem, honorem quidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis.* Sanè vix credo: utique cùm apud Procopium legerim de bello Gothorum lib. 1. *Theodorico igitur ſuo fato perfuncto, Athalaricus hujus ex filia nepos ſuſcepit imperium, annos octenos natus, ſub matre Amalaſuntha adhuc educatus. nam hujus pater ex humanis exceſſerat, nec longo pòſt tempore quàm Iuſtinianus iniiſſet imperium. Amalaſuntha itaque, filii procuratione ſuſcepta, regnum adminiſtrabat. prudentia & æquitate mirificè pollens, virilem præ ſe ferebat naturam. quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanorum neminem vel corporis affecit pœna, vel rerum jactura. quinetiam nec Gothos ipſos, etſi laceſſendi Romanos percupidos, his quoquo pacto injuriam permittebat inferre. quin potiùs Symmachi ac Boëtii liberis paterna bona reſtituit, dudum* (ait Aretinus lib. 1. de bello Ital. contr. Got.) *à Theodorico publicata, aſſerens eos falſis delationibus & temerè à rege creditis fuiſſe damnatos.* Bern.

5 *Cypriani.*] Cyprianus & Opilio fratres fuere. Non ille Opilio qui a. DXXIV. conſulatum cum Juſtino imp. geſſit. quem virum ſublimem & magnificum Ennodius ep. III. l. V. quem & Onuphr. Panvinius, perperam puto, Aëtii magni illius ducis filium vocat; fortaſſe melius, ex Gaudentio Aëtii filio, cujus meminit in Chronico Idatius, nepotem dixiſſet: Aëtius enim occiſus eſt a. CDLIV. Opilio verò iſte anno DXXXIV. cum Liberio patricio Theodahadi de pace ad Juſtinianum legatus Conſtantinopolim miſſus eſt, ut ſcribit Procopius lib. 1. hiſt. Gothicæ, cùm ſupra annum octogeſimum conſtitutus, minus legationi iſti aptus fuiſſe cenſeatur. Non is inquam; ſed, ut doctiſſimi Sirmondi ad epiſt. III. lib. V. Ennodii verbis utar, *diverſus ab hoc conſulari hic eadem ætate Opilio Boëtii delator, quem perſtringit l. 1. de Conſolatione. Is nimirum quem Athalari-*

[1] Satiſne in me magnas videor exacervaſſe diſcordias? ſed eſſe apud ceteros tutior debui, qui mihi amore juſtitiæ [2] nihil apud aulicos, quo magis eſſem tutior, reſervavi. [3] Quibus autem deferentibus perculſi ſumus? [4] quorum Baſilius, olim regio miniſterio depulſus, in delationem noſtri nominis, alieni æris neceſſitate compulſus eſt. [5] Opilionem verò, atque Gaudentium, [6] cùm ob innumeras multipliceſque fraudes ire in exſilium

laricus poſtea, ut eſt apud Caßiodorum lib. VIII. *epiſt.* XVI. *Comitem ſacrarum largitionum fecit indict.* VI. *hoc eſt a.* DXXVIII. *triennio poſtquam à Theoderico ead. Comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator & ipſe, ut ſcribit Boëtius, Albini conſularis. Quin & horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui Comes item ſacrarum largitionum fuerat ſub Odoacre lib. var.* V. *epiſt.* XI. Vall.

Cypriani.) Fallor an? fuit ille ipſe, cui Referendarii officium laborioſis primum conditionibus obeunti, propter eloquentiam aliarumque rerum peritiam Theodericus Rex contulit dignitatem Sacrarum Largitionum: Athalaricus vero, hujus ſucceſſor, dignitatem Patriciatus? Vide Caſſiodorum libro quinto Variar. Epiſt. 40. & 141. libro octavo Epiſt. 21. *Sitzm.*

1 *Satiſne magnas in me videor exacerbaſſe diſcordias.*] MS. Rittersh. *exacuiſſe diſcordias.* Idem.

2 *Nihil apud aulicos, quo magis eſſem tutior, ſervavi.*] MSS. *reſervavi.* Edit. Norimb. *obſervavi.* Idem.

3 *Quibus autem deferentibus perculſi.*] Ita rectiſſimè veteres: excuſi perversè, *percußi.* Tacitus Ann. XIV. *Perculſo Seneca, promptum fuit Rufum Fenium imminuere.* Bern.

Quibus autem deferentibus percußi ſumus.] MSS. & editiones Florentina & Norimbergenſis *perculſi ſumus.* Sitzm.

4 *Quorum Baſilius olim regio miniſterio depulſus.*] Propter magiæ crimen. Theodoricus rex apud Caſſ. Var. IV. ep. XXII. ad Argol. Præf. Urb. *Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum artis ſiniſtræ jamdiu contagione pollutos.* apertiùs epiſt. XXIII. *Baſilium & Prætextatum magicis artibus involutos.* Hoc ita pronuntio, ut legis Valeriæ beneficium non tollam. *Bern.*

Baſilius.] Mentionem Baſilii facit Caſſiodor. Var. 2. Epiſt. 11. lib. 4. Epiſt. 22. 23. & 40. an vero idem ille fuerit, de quo noſter loquitur, valde dubito. Quin & Caſsiodorus de duobus hoc vocabulo nuncupatis, loqui videtur. *Sitzm.*

Quorum Baſilius.] Edit. Norimb. *Quorum unus Baſilius olim à Regis depulſus miniſterio.* Idem.

5 *Opilionem vero atque Gaudentium.*] Et hic hæſito. Apud Caſsiodorum duos reperio Opiliones, patrem & filium. De illo Variarum libro quinto Epiſtol. 42. De hoc libro octavo Epiſt. 16. & 17. certum eſt utrinque eos commendari. Quis Gaudentius fuerit, qualeve officium, aut qualem vicem in aula Theodorici ſuſtinuerit, non habeo compertum. *Idem.*

Opilionem verò atque Gaudentium.] Romani fuere non Gothi, optimi viri nequiſsimi accuſatores. Joh. Magnus Gothus, Archiepiſcopus Uſpalenſis in Hiſtoria Gothor. lib. IX. cap. XXXII. de Theodorico: *Fuiſſet nimirum longè felicior ejus exitus, ſi ſuorum Gothorum conſilia ita in extremo anno attendiſſet, quemadmodum ſemper anteà audiverat; & illorum ſeditioſorum Romanorum, Gaudentii & Opilionis, delationes ſuſpectas & pernicioſas à ſe longiùs removiſſet.* Bern.

6 *Cum ob injurias atque multiplices frau-*

lium regia cenſura decreviſſet, cumque illi parere nolentes [1] ſacrarum ſeſe ædium defenſione tuerentur, [2] compertumque id regi foret, edixit, [3] ut ni intra præſcriptum diem [4] Ravenna urbe decederent, [5] notas inſigni-

fraudes.] MSS. & editio Norimberg. *cum ob innumeras multipliceſque fraudes.* Sitzmannus.

1 *Sacrarum ſeſe ædium defenſione tuerentur.*] De perfugio illo ad templa, ſtatuas, aras vide J. Lipſium in Commentar. ad librum tertium Annal. Taciti, Joh. Mariam Catanæum ad C. Plin. Secundi Epiſt. 78. libri decimi. Meminit etiam reſcriptum Imp. D. Antonini, cujus verba ſunt inſerta t. 8. Inſt. l. 1. *Idem.*

2 *Compertumque id regi foret.*] Theoderico regi Italiæ. Is Theodemeris Oſtrogothorum regis ex concubina Erelieva filius, puer Conſtantinopoli in aula Zenonis imp. obſes educatus, anno CDXXCIV. Conſul ordinarius, ſtatua equeſtri ibidem donatus fuit. Deinde Zenone non repugnante Italiam ab Erulis vindicaturus petiit, eorumque regem Odoacrem vicit & mox interfecit. Rex Italiæ anno CDXIC. factus, Clodovæi Francorum regis ſororem Audefledam uxorem duxit. Ipſe duas ex concubina filias, unam, Alarico Viſigothorum, alteram Sigiſmundo Burgundionum regibus nuptiis copulavit. quemadmodum & filiam ſuam Amalaſuentam Euthari co ex Amalorum eadem ſtirpe nato. & mox Amalafredam germanam ſuam, matrem Theodahadi, Traſamundo in Africa Vandalorum regi; filiamque ejus neptem ſuam Amalabergam Thuringiorum in Germania regi Hermenfredo collocat. Ita rex prudentiſsimus vicinos omnes reges ſibi affinitate propinquos facit. Occiſo Alarico, Amalaricum ejus filium in regni, ab Clodovæo occupati, partem reſtituit; dum, comparato ingenti exercitu, per Hibbam ducem obſeſsis apud Arelaten & Carcaſſonam Viſigothis ſubvenit, non triginta millibus Francorum in prælio cæſis, ut falſo ſcripſit Jornandes, ſed multis utrinque deſideratis, dum ex obſidiones tandem ſolvuntur. Omnia denique proſperè illi feliciterque ceſſerant, ſed imperante præſertim Anaſtaſio, quem, utpote Arianum, oderat univerſa Italia. Sed ubi Catholicus Juſtinus Orienti affulſit, tum deſiderari colique ab Italis cœpit: Theodericus verò Arianus quoque timeri, amari non item. Inde per ſuſpicionem conjurationum tot patratæ ab illo cædes, quarum pœnitentiam mors tandem ejus anno DXXVI. ſecuta eſt. *Vall.*

3 *Ut niſi infra præſcriptum diem.*] MS. Rittersh. *ut niſi intra p. d.* Proclivis prolapſio fuit à *t.* ad *f.* eadem opera corrigendus ex MS. noſtro Caſsiodorus libro primo Variar. Epiſt. 2. *Si te ſalutis propriæ tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore, cum blatta, quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueſti, venire feſtina.* Sitzm.

4 *Ravenna urbe.*] In qua regni ſui ſedem poſt Odoacrum Theodericus conſtituerat; quamque ſucceſſores quoque ejus reges Gothi inhabitarunt. *Vall.*

Ravenna urbe decederent.] Sede imperii Gothici. Aretin. lib. 1. de bello Italico: *Ceterùm civitates per ſeipſas, ac per cives ſuos gubernari permiſit. Ipſe verò* (Theodoricus videlicet) *ſedem regni Ravennæ conſtituit, ibique inhabitavit.* Bern.

Ravenna urbe decederent.] MS. Rittersh. *Ravenna urbe diſcenderent.* forte legendum *diſcederent.* Sitzm.

5 *Notas inſigniti frontibus.*] Notas illas Threicias vocat Cicero lib. II. Officiorum, ex more Thracibus ſolito. Genus illud ſupplicii antiquum, ſervorum primùm, hinc Juvenalis Sat. XIV.

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti propter duo lintea ferro.

Ejus poſt Plautum meminit Cicero loco citato, Martialis lib. II. epigr. XXIX. Deinde & quorumlibet reorum infamium viliumque, ut hic & apud Guill.

Neu-

signiti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui [1] eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostræ ne artes ita meruerunt? an illos accusatores justos fecit [2] præmissa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, si minus accusatæ innocentiæ, at accusantium vilitatis? [3] At cujus criminis arguimur, summam quæris?

Neubrigensem hist. Angl. lib. II. c. XIII. ubi hæretici Publicani tanquam infames clave candenti notantur in fronte, eorumque præterea magister & in mento. His stigmatibus seu cauterio inustos vocat Cicero *stigmatias*. Et quia quasdam veluti litteras referebant ejusmodi notæ, *inscriptiones frontis* vocat Seneca. *Vallin.*

Notas insigniti frontibus.] Ita MS. Erfurt. & edit. Norimberg. & Florentin. MS. vero Rittersh. *notis insigniti frontibus.* Sitzm.

Notas insigniti frontibus pellerentur.] Cujacius Observationum libro septimo, cap. 13. de Fugitivorum notis & suppliciis: Solebant & ita plerique reorum frontibus notari, veluti lege Remnia calumniatores, quod tollitur l. si quis C. de Pœnis. Boëtius de Consolatione Philosoph. *Edixit ut notas insigniti frontibus pellerentur.* Seneca de Ira: *Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inscriptiones frontis, & bestiarum immanium cavernæ.* Hæc ille. *Idem.*

Notas insigniti frontibus.] Ἑλληνικῶς, pro *notis insigniti*. Papinius Theb. II.

DI benè quòd tales stirpemque animosque venitis.

accusandi casu pro auferendi, *stirpeque animoque*. Bern.

1 *Eodem die.*] Quo anno, nedum die, id acciderit, non facile quisquam conjectura assequatur. Filiis tamen consulibus, hoc est anno DXXII. factum voluit, quisquis quædam de vita ejus præfatus est in vet. cod. Consol. Philosophiæ S. Victoris, *Duo filii ejus*, inquit, *in Consulatu permanserunt sub regia potestate.* Cui consentit quod & de ea re scribit Ricobaldus. *Vall.*

2 *Præmissa damnatio.*] Significat Boëtius & quodammodo innuit non solum accusatores in se ad senatum Romam regem misisse, sed clàm dedisse quoque operam, forte & ut condemnaretur mandasse. *Idem.*

3 *At cujus criminis arguimur? summam quæris? Senatum dicimur salvum esse voluisse.*] Causam injustæ proscriptionis hic aperit: quòd videlicet innocentem Senatum majestatis crimine postulatum defenderit ac liberaverit: quod calumniosè per adversarios factum, ut suo nomine litteræ vulgarentur, quibus significabantur ejus conatus de restituenda in statum pristinum collapsa jacente Romana Republica. Hæ exilii causæ: at quæ mortis? Dicam. Ticini in carcere detentus, non præclarissimos solùm libellos De Consolatione Philosophiæ scripsit, sed adversus Arrianos quoque (quorum labe & plerique Gothorum, & ipse Theodoricus rex infectus) clarissimum Commentarium, cujus titulus: *Quomodo Trinitas sit unus Deus.* qua illustri confessione hæreticus rex magis exacerbatus, Boëtius verò noster martyrii palmam est consecutus. Auctores mihi affirmandi fidi testes. Joh. Magnus Gothus Archiep. Uspal. in Historia Gothorum & Sueonum lib. IX. cap. XXXII. de Theodorico: *Nec dissimili furore desævit in nonnullos Romani Senatus principes: in quorum numero, Boëtium & Symmachum, jampridem apud Papiam relegatos, interfici jussit. Boëtium quidem, quasi librum illum nobilissimum, quem de Trinitate adversus Arrianos conscripsit, in ejus contumeliam* com-

ris? Senatum dicimur ſalvum eſſe voluiſſe. Modum deſideras? delatorem, ne documenta deferret, [1] quibus Senatum majeſtatis reum faceret, impediſſe criminamur. Quid igitur ô magiſtra cenſes? infitiabimur crimen, ne tibi pudori ſimus? At volui, nec umquam velle deſiſtam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera ceſſabit. An optaſſe illius ordinis ſalutem nefas vocabo? Ille quidem ſuis de me decretis, uti hoc nefas eſſet, effecerat. [2] Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare; nec mihi [3] Socratico decreto fas eſſe arbitror, vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe mendacium. [4] Verùm id quoquo mo-

compoſuiſſet. Hæc Magnus. Julius Martianus verò, qui Boëtii vitam eruditè conſcripſit, illuſtre narrat miraculum. *Ticini incolæ*, inquiens, *ſemper à majoribus traditum conſtanter aſſeverant, Severinum cùm regius ſpiculator letale vulnus intuliſſet, utraque manu divulſum caput ſuſtinuiſſe, interrogatumque à quonam ſe percuſſum exiſtimaret? ab impiis, reſpondiſſe: atque ita cùm in vicinum templum veniſſet, & flexis genibus ante altare ſacra percepiſſet, poſt paululum exſpiraſſe. Extinctus divinos honores, illos videlicet qui ſanctis martyribus exhiberi ſolent, à noſtris conſecutus eſt, quòd pro Catholicis contra perfidiam Arrii mortem ſuſtinuerit.* Accidêre hæc anno Chriſti quingenteſimo vigeſimo ſexto. Joannis Papæ anno III. Juſtini Imp. IX. Theod. ult. Adi Illuſtriſſimum Baronium Annal. tom. VII. ubi inter alia, honorifico ſed merito elogio Boëtium celebrans, ſcribit: *Qui enim literarum peritia Dionyſio magno illi Areopagitæ Athenienſi jure fuit abſque invidia comparandus, Boëtius & illud à Deo accepit, ut & genere mortis inſuper & inſigni operatione miraculi eidem fuerit exæquandus; id operante Dei ſummi potentia, dives in omnibus qui invocant eum.* Bern.

1 *Quibus Senatum læſæ majeſtatis reum faceret.*] MS. Rittersh. omittit dictionem *læſæ.* non dubito quin elegantius. Sic infra eadem proſa, *majeſtatis crimen.* Sitzm.

2 *Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia rerum, merita non poteſt immutare.*] Hunc locum ita ex editione Florentina diſtingue: *ſed ſibi ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare.* Ita infra hac eadem Proſ. noſter: *Exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum.* Idem.

3 *Socratico decreto.*] Illud eſt & pulcherrimum apud Platonem lib. VI. de rep. Quo requirit in philoſophis Socrates ſancitque Τὴν ἀψεύδειαν, καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δ' ἀλήθειαν στέργειν, *ut mendacii omnis natura expertes ſint, neque ſponte mentiantur umquam, ſed omnem oderint falſitatem, diligant veritatem*: Quod nihil, ut inquit paulò poſt, οἰκειότερον σοφίᾳ ἀληθείας, *Sapientiæ affinius, quàm Veritas,* inveniatur. Ariſtoteles l. II. Metaphyſ. Philoſophiam vocat, ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας, *veritatis ſcientiam.* P. Nigidius apud Agellium lib. XI. cap. XI. *Vir bonus,* inquit, *præſtare debet, ne mentiatur; prudens, ne mendacium dicat.* Vall.

4 *Verum id quomodo ſit.*] MS. Erfurt. *Verum id quoquo modo ſit.* Sitzm.

1 *Unde*

modo ſit, tuo, ſapientiumque judicio, æſtimandum relinquo. Cujus rei ſeriem, atque veritatem, ne latere poſteros queat, ſtylo etiam, memoriæque mandavi. Nam de compoſitis falsò litteris, quibus libertatem arguor ſperaſſe Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuiſſet, ſi nobis ipſorum confeſſione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuiſſet. Nam quæ ſperari reliqua libertas poteſt? Atque utinam poſſet ulla! Reſpondiſſem Canii verbo: qui cùm à C. Cæſare Germanici filio conſcius contra ſe factæ conjurationis fuiſſe diceretur: Si ego, inquit, ſciſſem, tu neſciſſes. Qua in re non ita ſenſus noſtros mæror hebetavit, ut impios ſcelerata contra virtutem querar molitos: ſed quæ ſperaverint effeciſſe vehementer admiror. Nam deteriora velle, noſtri fuerit fortaſſe defectus: poſſe verò contra innocentiam, quæ ſceleratus quiſque conceperit, inſpectante Deo, monſtri ſimile eſt. [1] Unde haud injuria tuorum quidam familiarium quæſivit: Siquidem Deus, inquit, eſt, unde mala? bona verò unde, ſi non eſt? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium, totiuſque Senatus ſanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis Senatuique viderant, perditum ire voluiſſe. Sed num idem de patribus quoque merebamur? Meminiſti, ut opinor, quoniam me dicturum quid, facturumve præſens ſemper ipſa dirigebas. Meminiſti inquam, Veronæ cùm rex avidus communis exitii, [2] majeſtatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre moliretur, univerſi innocentiam Senatus, quanta mei ſecuritate periculi defenderim. Scis me hæc & vera proferre, [3] & in nulla umquam

1 *Unde haud injuria tuorum quidam familiarium.*] Epicureum illud dogma diſerte refutat Salvia. lib. 1. de Gub. Dei, aliiſque. Et Arnob. lib. 1. Adver. Gentes, Lactantius paſſim. *Idem.*

2 *Majeſtatis crimen.*] Arnob. lib. 4. *Majeſtatis ſunt apud vos rei, qui de veſtris ſecus obmurmuraverint aliquid Regibus.* Idem.

3 *Et in nulla unquam mei laude jactaſſe.*]

quam mei laude jactasse. Minuit enim quodam modo se probantis conscientiæ secretum, quoties ostentando quis [1] factum, [2] recipit famæ pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus vides. Pro veræ virtutis præmiis falsi sceleris pœnas subimus. Et cujus umquam facinoris manifesta confessio ita judices habuit in severitate concordes, ut non aliquos vel ipse humani error ingenii, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? Si [3] inflamare sacras ædes voluisse, si sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, præsentem tamen sententia confessum, convictumve punisset. Nunc quingentis ferè passuum millibus procul moti, atque indefensi, ob studium propensius in Senatum, morti, [4] proscriptionique damnamur. ô meritos, de simili crimine neminem posse convinci! cujus [5] dignitatem reatus ipsi etiam, qui detulere, viderunt: quam, uti alicujus sceleris admistione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt.

se.] MS. Erfurt. *Et in nullam unquam mei laudem jactasse.* Idem.

1 *Factum recipit famæ precium.*] MS. Erfurt. *recepit.* Idem.

2 *Recipit famæ pretium.*] Nimirum præceptum est Stoicum *Ne te quæsiveris extra.* Ideoque, ait Macrobius cap. x. lib. II. in somnium Scipionis, *Virtutis fructum sapiens in conscientia ponit, minus perfectus in gloria.* Et Plinius epist. VIII. lib. I. *Si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se aut de suis differentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquanto magis gloriæ ejus prædicationique invidemus; atque ea demum rectè facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obscuritate & silentio reponuntur.* Vallinus.

3 *Inflammare sacras ædes.*] Petron. Arbiter:

—— *non sanguine tristi*
Perfusus venio; non templis impius hostis
Admovi dextram.

Hoc ipsum facinus exprobrat Persis Alexan. Magnus apud Q. Curt. lib. 3. *Cum adierat Græcos, admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bella Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque postulantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Dein Deûm templa ruinis & ignibus esse deleta. Urbes eorum expugnatas, fœdera humani divinique juris violata referebat.* Sitzm.

4 *Proscriptioni damnamur.*] Magis ergo oratorie quam vere Ennodius in Panegyrico Regi Theoderico dicto ait: *Nusquam in aula tua ambitio; & opum ubique confusio est. Nemo indonatus abscedit; & nullus incommoda proscriptionis ingemiscit.* Idem.

5 *Dignitatem fuscarent.*] Familiaris loquutio Symmacho aliisque. Vide Juret. ad Epist. 53. lib. 9. *Idem.*

ſunt. Atqui & tu inſita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de noſtri animi ſede pellebas, & ſub tuis oculis ſacrilegio locum eſſe fas non erat. Inſtillabas enim auribus, cogitationibuſque quotidie meis Pythagoricum illud, [1] ἕπου θεῷ. Nec conveniebat viliſſimo-

1 Ἕπου θεῷ.] Jamblichus enim [vitæ Pythagoræ l. II. ſymb. VII.] eorum, quæ ad Sapientiam conferunt, primum Pythagoræ Symbolum ejuſmodi fuiſſe refert,

> Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος.
>
> *Linguam ante omnia contineto Deos ſequens.*

Quod ita exponit, Πρῶτον γὰρ ἐστι Σοφίας ἔργον, τὸ τὸν λόγον ἐπιστρέφειν εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐθίζειν μὴ ἔξω προϊέναι τελειοῦσθαι τε καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τῷ τοῖς θεοῖς ἕπεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτω τελειοῖ τὸν νοῦν, ἢ ὅταν ἐπιστρεφόμενος εἰς ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς συνακολουθῇ. *Primum enim Sapientiæ opus eſt ſermonem [ſeu animi diſcurſum] in ſeipſum convertere, & ita aſſuefacere ut foras non progrediatur perfectuſque reddatur in ſeipſo, & in converſione ac conſideratione ad ſeipſum. deinde in eo conſiſtit, ut Deos ſequaris. Nihil enim aliud mentem ſic perficit, quam ſi in ſe converſus Deos quoque ſequitur.* Idemque habet Hierocles commentarii in carm. aurea Pythagoræorum capitulo II. eademque ratione explicat. Sed & latius de ea re diſſerit idem Jamblichus ejuſd. vitæ lib. I. c. XIIX. & XXIIX. gratiamque habiturus eſt indici quiſquis legerit. Et Hippodamus Thurius Pythagoræus apud Stobæum ſerm. CI. Qui omnes Pythagoricum effatum eſſe cum Boëtio exiſtimaverunt. Alii vero ut Cicero, Plutarchus, Clem. Alexandr. Str. II. & D. Ambroſius unum è veteribus VII. ſapientum præceptis agnoſcunt. Quicquid ſit, illud ab antiquis acceptum Plato egregiè celebravit. Siquidem in libris de rep. omne hominis bonum in primi ſummique boni ſcientia poſitum, hocque in omnibus ſequendum cæteriſque relictis huic uni adhærendum præſcribit. docetque Alcinous εἰσαγωγῆς c. XX. ex verbis ejus in Phædro & IV. de rep. hominis bonum & finem eſſe hoc ipſum, Θεῷ ἕπεσθαι. Idemque penitus ſcribit Apulejus lib. de ejuſd. Morali philoſophia, interpretaturque ita, nimirum ut Sapiens *æmulatione vitæ ad Deorum actus accedat.* Philo quoque lib. περὶ ἀποικίας. De qua re videndus & Proclus Inſtitutionum theologic. cap. CCIII. & ſequentibus. Alium vero Stoici hujus præcepti uſum peculiarem fecerunt, quo ſe, adverſus omnia quæ humanis accidunt adverſa, ſolarentur. Ajunt enim ſequi Deum eſſe τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτάξασθαι τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως, *mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia* Menti, *ſicut boni cives Legi civitatis.* Cleanthes apud Epictetum

> Ἄγε δή μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύ ἡ πεπρωμένη,
>
> Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος,
>
> Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος.

Hoc eſt,

> *Me Iupiter duc & fati neceßitas,*
>
> *Quocunque veſtro deſtinatus numine*
>
> *Sum. nam volens ſequar.*

Ipſe Epictetus non ſemel, ut apud Lipſium videre eſt: ſed & celebri illo loco Diſſert. ultimæ lib. III. Προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει με ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾷν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει ὀρέγεσθαι; κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινὸς; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν θέλει; ἀποθανεῖν οὖν θέλω. I. *Appetitum meum obedientem præ-*

morum me ſpirituum præſidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut [1] conſimilem Deo fa-

præbui Deo. Vult ille me febricitare? Volo & ipſe. Vultne me ad *aliquid agendum impellere? Et ego volo. Vult me aliquid appetere? volo & ipſe. Vult me aliqua re potiri? Volo & ipſe. non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo.* Seneca quoque lib. de beata vita, *Omnem temporum difficultatem ſciet* Sapiens *legem eſſe naturæ. Et, ut bonus miles, feret vulnera, enumerabit cicatrices, & transverberatus telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, imperatorem. habebit in animo illud vetus præceptum,* DEUM SEQUERE. Et Epiſtola xc. Sapiens Democritus *non noſſe tantum, ſed ſequi docuit Deos, & accidentia non aliter excipere, quam imperata.* Et XCVIII. *Non pareo Deo, ſed aſſentior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor.* Cujus præcepti non veteres illi modo, ſed & noſtri meminerunt. D. enim Auguſtinus lib. de Virginitate ait, *ſequi Deum* eſſe *imitari* Deum. *Qui Deum ſequitur,* inquit D. Ambroſius l. 1. de Abraham, *tutus ſemper eſt.* In eoque *perfectionem* D. Hieronym. in Math. 19. collocat. *Vall.*

1 *Conſimilem Deo faceres.*] Et hoc Pythagoricum eſſe ex ejuſdem Jamblichi vitæ Pythagoræ lib. II. patet, φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε, δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὡς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. 1. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt, ut quantum poſſibile eſt, Deo ſimiles fiamus.* Et; *Deus* enim *nullo omnino pacto injuſtus, ſed, ut ſic dicam, quam juſtiſſimus. nec quicquam ei ſimilius, quàm ut noſtrum quiſque ſit juſtiſſimus.* Voluitque Pythagoras, ut refert vitæ ejus auctor anonymus apud Photium, homines eam ſimilitudinem conſequi, aſſiduè τῇ ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς, *cum Diis colloquendo.* ἀνάγκη γὰρ προσιόντα αὐτοῖς, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χωρίζεσθαι αὐτὸν πάσης κακίας, εἰς δύναμιν ὁμοιοῦντα ἑαυτὸν τῷ θεῷ. *Accedentem enim ad eos tunc potiſſimum ab omni ſe maleficio abſtinere neceſſe eſt, & quo ad fieri poteſt, Deo aſſimilari,* inquiebat. Quo ex fonte, ut & alia multa hauſit Plato, illud protulit quoque in Theæteto, Φυγὴ δὲ, ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Et, Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. περὶ τούτου ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός. 1. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt, ut, quam proximè fieri poterit, Deo ſimiles fiamus.* Et mox, *Deus nullo omnino pacto injuſtus eſt, ſed quantum fieri poteſt juſtiſſimus. nec quicquam ei ſimilius, quam cum ex nobis* hominibus *aliquis quàm juſtiſſimus eſt. In hoc nimirum vera hominis præſtantia verſatur.* Ubi notandum eſt Platonem cenſere cum Pythagoræis Juſtitiam & Sanctitatem cum Prudentia ſeu Sapientia homines Deo aſſimilare κατὰ τὸ δυνατὸν ſcilicet; ut & de rep. libro ultimo. ſicut & refert Alcinous cap. xx. Quod *cum Deo colloqui* dixit Pythagoras; *contemplari divinam effigiem* ſcripſit Apulejus lib. de Deo Socratis. quam virtutem, ſi cuiquam mortalium contigerit, in Socrate fuiſſe ait, *Quod ſi cuivis poteſt evenire facultas contemplandi divinam effigiem, cur non apprimè potuerit Socrati obtingere, quem cuivis ampliſſimo numini Sapientiæ dignitas coæquarat? Nihil enim eſt Deo ſimilius & gratius, quam vir animo perfectè bonus. qui tam hominibus cæteris antecellit, quam ipſe à Diis immortalibus diſtat.* Idemque Socrates Platonis præceptor, eadem cum diſcipulo ſentiens, ſolam juſtitiam ſeu probitatem, μόνον δίκαιον, felicitatem eſſe dicebat. ut refert Theodoretus Gr. aff. cur. ſerm. XI. Plato enim hanc ὁμοίωσιν τῷ θεῷ, *cum Deo ſimilitudinem,*

Finem totius Philoſophiæ ſeu Sapientiæ conſtituit, ut ex loco ſuperius allato aliiſque conſtat; ex quibus idem colligunt Alcinous eod. xx. c. Apulejus lib. de Morali ejuſd. Philoſophia. & Diogenes Laërtius in ejus vita. Theodoretus loco citato. Pachyméres compendii log. cap. II. Quid vero ſit aſsimilari Deo, aut qua ratione quis eam ſimilitudinem poſsit aſſequi, exponit poſt Platonem latè Plotinus Ennead. I. lib. II. initio. Ammonius Præfatione illa pulcherrima in Porphyrii v. voces. ubi rectè etiam cur Platoni ſit illa ὁμοίωσις, κατὰ τὸ δυνατὸν duntaxat, recenſet. Hierocles optimè Commentario aureo in eum Pythagoreorum verſum

Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι. ἀλλὰ διδάσκευ
Ὅσσα χρεών.

Nimirum edit. Pariſien. pag. 174. & pag. 257. Egregiè Alcinous loco cit. Lactantius etiam de falſa relig. lib. I. c. IX. De vero cultu l. VI. cap. XIII. & XXIII. & de ira Dei cap. XIX. Simplicius in Epicteti Enchirid. cap. XXXII. Quibus in locis ſanctiſſima maximeque Chriſtiano homine digna præcepta continentur. unde germanum celebris hujus dicti ſenſum explanationemque petas licet. tantum enim hic fungimur vice cotis. Hinc quoque varii auctores illud imitati ſunt: Plinius initio Panegyr. *Quid enim præſtabilius, aut pulchrius munere Deorum, quam caſtus & ſanctus & diis ſimillimus princeps?* Idem Muſonius de re eadem apud Stobæum ſerm. XLVI. Ariſtoteles enim Politic. lib. III. c. IX. hominem virtute præſtantem θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, *eſſe* tanquam *Deum inter homines* exiſtimat. Hinc & illa Homeri ac Virgilii de eximiis heroicæque majeſtatis viris,

Θεῷ τὸ εἶδος ὅμοιος.
Os humeroſque Deo ſimilis.

Porro non ſolum Plato hominis finem voluit eſſe τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ, *aſsimilari Deo*, ſed ἕπεσθαι *ſequi* quoque *Deum*: de quo ſupra. Ut in Phædro, Ἡ μὲν ἀρίστη θεῶν ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν. Animus *ille qui Deos optimè ſecutus eſt & ad ejus ſimilitudinem conformatus, in ſupercœleſtem locum aurigæ extulit caput.* Idemque omnino ſed clarius ait lib. IV. de Legibus. Unde utrumque confundit Alcinous, cum tamen videatur Plato in his duobus locis velle primum nos *ſequi Deum*; hoc eſt, virtutum exercitio probos, pios, juſtos & ſapientes fieri: *aſsimilari* verò, mente per virtutes illuſtrata Deum contemplari, ſeu, ut Pythagoras volebat, cum eo colloqui, illique adhærere. Quo & ſenſu accipere videtur Lactantius Firmianus lib. de ira Dei cap. XIX. *Qui autem Deum ſecuti, eique parentes, corporis deſideria contempſerint, & virtutem præferentes, voluptatibus, innocentiam juſtitiamque ſervaverint, hos Deus ut ſui ſimiles recognoſcit.* Stoicorum autem de ea re ſententias hic non attingimus. nemo enim eſt qui blaſphemas eorum voces non horreat & execretur. Quis enim illud ferat Senecæ epiſt. LIII. *Tantum ſapientia ſua* (ſapienti) *quantum Deo omnis ætas patet. Eſt aliquid quo Sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio non ſuo ſapiens eſt.* Item LIX. *Sapiens ille eſt, qui plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum diis ex pari vivit.* Καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν ὁ Χρύσιππός φησι. *Atque hanc,* hominis nempe, *felicitatem & ſecuritatem nihil à divina differre, Chryſippus ait*; apud Stob. Eclog. ethic. lib. II. Pudet errorum, tædetque verborum adeo, ut mens & impetus ſit probatam ſuperius tot magnis viris ſimilitudinem, jam omnem cum Theodoreto tollere. Plato, inquit loco citato, τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, τέλος ἄριστον τῶν ἀγαθῶν ἀξιέπαινος μὲν οὖν καὶ ἡ περὶ τὴν μίμησιν τῶν θείων προαίρεσις. ἡ δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν προσθήκη, ἀξιαγαστότερον τὸν ὅρον ἀπέφηνεν. οὐ γὰρ κατὰ πάντα δυνατὸν ὁμοιωθῆναι θεῷ. πῶς γὰρ ἄν τις, ὁρατὸς ὤν, ὁμοιωθείη τῷ ἀοράτῳ; καὶ βραχὺς ὢν καὶ τόπῳ σμικρῷ περιγεγραμμένος, τῷ ἀπεριγράφῳ καὶ τὴν κτίσιν συνέχοντι. τοιγάρτοι οὔτε τὴν φύσιν ἐκείνην, οὔτε τὴν δυνα-

faceres. Præterea [1] penetral innocens domus, honestissimorum cœtus amicorum, [2] socer etiam Symmachus sanctus, [3] & æquè ac tu ipsa reverendus, ab omni
nos

δύναμιν, οὔτε μὴν τὴν σοφίαν μιμήσασθαι δυνατόν. 1. *Bonorum Finem statuit, ut quantum fieri potest, Deo perquam similes evadamus. Laudabilis sane adhortatio; quæ nos ad divinorum imitationem invitat. Illa tamen verborum additio, ut id faciamus* quantum fieri potest, *admirabile id magis homini quam præstabile esse ostendit. neque enim fieri potest, ut in omnibus Deo similes evadamus. Quo enim pacto visibilis homo, invisibilem imitetur? quo modo qui brèvis est, ac exiguo loco concluditur, illi queat esse persimilis, qui extra omnem terminum constitutus, ipse continet universa? Nulli est ergo natura illa, nulli potentia, nulli sapientia imitabilis.* Censueratque idem jam olim apud Philonem Philolaus Pythagor. κοσμοποιΐας libro, Ἔστι γάρ, φησιν, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς, εἷς ἀεὶ ὢν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων. 1. *Est, inquit, auctor & princeps rerum omnium Deus, semper unus, stabilis, immobilis, ipse sui similis, aliorum dißimilis.* Aut si quæ statuenda est, eam amplecti decet, quæ est Clementis Alex. Str. 11. circa finem. Lact. Firmiani locis cit. & præsertim Sixti philosophi ex mente summi illius, qui instar omnium est, Augustini lib. de Natura & Gratia; *Quis item Christianus ignorat, quod beatißimum Sixtum Romanæ Ecclesiæ episcopum & domini martyrem dixisse commemorat,* Quia libertatem arbitrii sui permisit hominibus Deus, ut purè & sine peccato viventes, similes fiant Deo? *Sed ad ipsum arbitrium pertinet, vocantem audire & credere; & ab eo, in quem credit, non peccandi adjutorium postulare. Nam utique cum dicit,* similes fiant Deo, *per Charitatem Dei futuri sunt similes Deo,* quæ diffusa est in cordibus nostris, *non naturæ poßibilitate, nec libero arbitrio, quod est in nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Sixtum pontificem pro Sixto philosopho Pythagoræo hic se perperam usurpasse agnoscit ipse August. retractation. libro. *Idem.*

1 *Penetral innocens domus.*] *Penetral animi*, apud Symmach. lib. 2. Epist. 34. ad quam vide Miscellan. Fr. Jureti. *Sitzm.*

2 *Socer Symmachus sanctus.*] Laudat socerum Boëtius, & jure. amabat eundem, sed indicio non officit amor, qui ex judicio natus. ambigis? testes oculatos dabo: quorum unus pluris quàm auriti decem. Priscianus Cæsariensis, qui his ipsis temporibus vixit, docens Constantinopoli, libro de ponderibus & mensuris: *Omni te Symmache*, inquit, *nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omni virtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artium disciplinarumque florentem, justißimeque prosperæ fortunæ meritis vitæ probantem, fama quidem antea nobis absentem venerabilem faciebat: nunc autem præsentem veritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altißimæ, qua superbiæ calcas tumores, & pietatis ponderibus gravißimis superas omnia,* &c. Ennodius verò, dum Urbis cives clarissimos, quos imitandos proponit, recenset: *Festus & Symmachus*, inquit, *omnium disciplinarum materia & constantes forma sapientiæ, de Urbe sacratißima non recedunt. In ipsis est nobilis curiæ principatus: quos vidisse, erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix cognoscenda commemoratio. Isti auram popularem per pudoris detrimenta non cupiunt, contenti rectis magis placere, quàm plurimis. Sortiuntur de innocenti actione testimonium.* Bern.

Symmachus sanctus.] Vide Elogia Symmachorum, quæ Fr. Juretus suis præfixit Miscell. Item Cassiodorum, lib. 4. Var. Epist. 6. 22. & 51. *Sitzm.*

3 *Et æque actu ipso reverendus.*] Mire heic variant exemplaria. Si liceat ita legerem & distinguerem: *Et æque, ac tu*

 ipsa,

nos hujus criminis ſuſpicione defendunt. Sed ô nefas! Illi verò de te tanti criminis fidem capiunt; [1] atque hoc ipſo videbimur affines fuiſſe maleficio, quod tuis imbuti diſciplinis, [2] tuis inſtituti moribus ſumus. Ita non eſt ſatis nihil mihi profuiſſe tuam reverentiam, niſi ultrò tu mea potiùs offenſione lacereris. At verò hic etiam noſtris malis cumulus accedit, quod exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum, eaque tantùm judicat eſſe proviſa, quæ felicitas commendaverit. [3] Quo fit, ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm diſſonæ, multipliceſque ſententiæ, piget reminiſci. Hoc tantum dixerim; ultimam eſſe adverſæ fortunæ ſarcinam, quod dum miſeris [4] aliquod crimen affingitur, quæ perferunt, meruiſſe creduntur. [5] Et ego ſiquidem bonis omnibus pulſus, dignitatibus exutus, exiſtimatione fœdatus, ob beneficium ſupplicium tuli. Videre autem videor nefarias ſceleratorum officinas gaudio lætitiaque fluitanteis: perditiſſimum quemque novis delationum fraudibus imminentem: jacere bonos, noſtri diſcriminis terrore proſtratos: flagitioſum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmiis incitari: inſon-

ipſa, reverendus. Infra lib. 2. Proſ. 4. *Viget incolumis illud pretioſiſſimum generis humani decus, Symmachus ſocer, & quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis.* Idem.

1 *Atque hoc ipſo affines fuiſſe videmur maleficio.*] MSS. *atque hoc ipſo videbimur adfines fuiſſe maleficio.* Idem.

2 *Tuis inſtituti moribus ſumus.*] Vetus, quem ſequor: *tuis inſtitutionibus eruditi ſumus.* Bern.

3 *Quo fit ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices.*] Arnob. l. 4. Adv. Gentes: *Illud acerbiſſime vulnerat, quod inurit innoxios, & quod decus nominis atque exiſtimationem infamat.* Sitzmanus.

4 *Aliquod crimen affigitur.*] MS. Rittersh. *affligitur*, male. Malim, ſi quid mutandum ſit, legere *affingitur*. Aurelius Victor, de Meſſalina Claudii conjuge: *Nobiliores quaſque nuptas, & virgines, ſcortorum modo ſecum proſtituerat: coactique mares uti adeſſent. Quod ſi quis talia horruerat; afficto crimine, in ipſum omnemque familiam ſæviebatur.* Idem.

5 *Et ego quidem omnibus pulſus* &c. *ob beneficium ſupplicium tuli.*] Edit. Norimb. *Et ego, ſiquidem bonis omnibus pulſus* &c. *ob beneficium pertuli ſupplicium.* Idem.

1 *O ſtelli-*

ſonteis autem non modò ſecuritate, verùm ipſa etiam defenſione privatos. Itaque libet exclamare;

METRUM V.

[1] O ſtelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus ſolio
Rapido cælum turbine verſas,
[2] Legemque pati ſidera cogis,
[3] Ut nunc pleno lucida cornu,
[4] Totis fratris & obvia flamis,
[5] Condat ſtellas Luna minores;
Nunc obſcuro pallida cornu,
Phœbo propior, lumina perdat.
[6] Et qui primæ tempore noctis

Agit

1 *O ſtelliferi.*] Cum toto hoc Carmine confer Apuleii librum de Mundo &c.

O ſtelliferi conditor orbis.] Senec. in Hippol. ℣ſ.957. & ſeq.

—— igniferi rector Olympi,
Qui ſparſa cito ſidera mundo
Curſuſque vagos rapis aſtrorum,
Celerique polos cardine verſas. Sitzm.

2 *Legemque pati ſidera cogis.*] Manil. lib. 1. Aſtron.

Nec quicquam in tanta magis eſt mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent. Idem.

3 *Ut nunc pleno.*] Senec. in Med. ℣ſ. 788. & ſeq.

—— video Triviæ currus agiles,
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat ——

In Hippolyto ℣ſ.416.

—— ſic te lucidi vultus ferant,
Et nube rupta cornibus puris eas.

Idem.

4 *Totis fratris & obvia flammis.*] Senec. in Thyeſt. ℣ſ.836.

Non Phœbeis obvia flammis
Demet nocti Luna timores,
Vincetque ſui fratris habenas,
Curvo brevis limite currens. Idem.

5 *Condat ſtellas Luna minores.*] Manifeſta imitatio Horatii:

—— micat inter omnes
Iulium ſidus, velut inter ignes
Luna minores.

Sic & Senec. in Hipp. ℣ſ.740.

Cum ſuos ignes coeunte cornu
Iunxit, & curru properante pernox
Exerit vultus rubicunda Phœbe,
Nec tenent ſtellæ faciem minores.

Idem.

6 *Et qui primæ tempore.*] Senec. in Hipp. ℣ſ.746.

Qualis eſt primas referens tenebras
Nuntius noctis, modo lotus undis
Heſperus, pulſis iterum tenebris
Lucifer idem.

Manilius lib. 1. Aſtron.

Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Heſperus immerſo dederat qui lumen Olympo.

Senec. in Ludo de Morte Claudii:

Qualis diſcutiens fugientia Lucifer aſtra,
Aut qualis ſurgit redeuntibus Heſperus aſtris.

Columella lib. 10.

—— ore coruſco
Heſperus, Eoo remeat cum Lucifer ortu.

Martian. Capella, de Nupt. Philolog.

Heſperus intactam ſervet licet uſque puellam,

Agit algenteis Heſperus ortus,
Solitas iterum mutet habenas
Phœbi pallens Lucifer ortu.
[1] Tu frondifluæ frigore brumæ
[2] Stringis lucem breviore mora:
Tu, [3] cùm fervida venerit æſtas,
Agileis [4] noctis dividis horas.
[5] Tua vis varium temperat annum,
Ut quas Boreæ ſpiritus aufert,
[6] Revehat mitis Zephyrus, frondeis;
[7] Quæque Arcturus ſemina vidit,
Seirius altas urat ſegetes.
Nihil antiqua lege ſolutum
Linquit propriæ ſtationis opus.
[8] Omnia certo fine gubernans,

Homi-

Nuptam videbis Phoſphore.
Sitzm.

1 *Tu frondifluæ.*] Senec. in Hippolyt. ꝟſ. 963.

Ut nunc canæ frigora brumæ
Nudent ſylvas ——

Idem.

2 *Stringis lucem breviore mora.*] Vide Senec. in Thyeſt. ꝟſ. 839. & ibi Mart. Ant. Del-rio. *Idem.*

3 *Cum fervida venerit æſtas.*] Senec. in Hipp. ꝟſ. 965.

—— *æſtivi*
Colla leonis Cererem magno
Fervore coquant ——

Idem.

4 *Noctis dividis horas.*] Sen. in Med. ꝟſ. 5.

Clarumque Titan dividens orbi diem.

Claudianus de Apono:

Ille pater rerum, qui ſæcula dividit aſtris,
Inter prima poli te quoque ſacra dedit.

Apulejus de Mundo: *Quam pulcræ & fœcundæ horæ procreantur nunc æſtivos vapores reſolventes, nunc pruinas hiemis circumferentes? Dierum etiam noctiumque curriculis ordiuntur menſes, texunt annos, anni ſeriem conficiunt ſæculorum.* Conferes utiliter Iſidori Peluſiotæ epiſt. 1. lib. 4. *Idem.*

5 *Tua vis varium temperat annum.*] Senec. in Hipp. verſu 968.

—— *vireſque ſuas*
Temperet annus ——

Idem.

6 *Revehat mitis Zephyrus frondes.*] Seneca in Hippolyt. ꝟſ. 12.

Qui rorifera mulcens aura
Zephyrus vernas evocat herbas.

Idem.

7 *Quæque Arcturus.*] *Arcturus* ſtella eſt poſt Urſæ caudam, alias *Bootes* & *Arctophylax.* Vegetius lib. 4. de re militar. c. 30. *Poſt Idus Septembris oritur Arcturus vehementiſſimum ſidus.* Idem.

8 *Omnia certo fine gubernans, Hominum ſolos reſpuis actus.*] Senec. in Hippolyt. ꝟſ. 968.

—— *ſed cur idem*
Qui tanta regis, ſub quo vaſti
Pondera mundi librata ſuos
Ducunt orbes, hominum nimium
Securus ades, non ſollicitus
Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?

Idem.

1 *Nam*

Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
[1] *Nam cur tantas* [2] *lubrica versat*
Fortuna vices? [3] *premit insonteis*
Debita sceleri noxia pœna:
[4] *At perversi* [5] *resident celso*
Mores solio, sanctaque [6] *calcant*
Injusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris, [7] *justusque tulit*
Crimen iniqui.
Nil perjuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendaci compta colore.

Sed

1 *Nam cur tantas lubrica versat Fortuna vices?*] Sen. in Hippolyt. ℣ſ.974.

Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitque manu
Munera cæca, pejora fovens.

In Herc. Fur. ℣ſ.524.

O Fortuna viris invida fortibus,
Quam non æqua bonis præmia dividis.

Idem.

2 *Lubrica fortuna.*] Cæcilius apud Minut. Felicem, in Oct. *Variis & lubricis casibus soluta legibus fortuna dominatur.* Idem.

3 *Premit insontes Debita sceleri noxia pœna.*] Senecæ similis est querela in Herc. Fur. ℣ſ.251.

—— prosperum ac felix scelus
Virtus vocatur, sontibus parent boni,
Ius est in armis, opprimit leges timor.

Sic Minutius Felix: *Non tantum æquatur nequitia melioribus, sed & colitur: ut in pluribus nescias, utrum sit eorum detestanda pravitas, an optanda felicitas.* Vide præterea Salvian. lib. 1. De Gub. Dei, in princip. *Idem.*

4 *At perversi resident celso Mores solio.*] Senec. in Hippolyt. ℣ſ.978.

Vincit sanctos dira libido,
Fraus sublimi regnat in aula,
Tradere turpi fasces populus
Gaudet.

Min. Felix: *Nisi forte vos decipit, quod Deum nescientes divitiis affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. Hi enim ut victimæ ad supplicium saginantur, ut hostiæ ad pœnam coronantur.* Idem.

5 *Resident solio.*] Prudent. in fin. Psychom.

Hoc residet solio pollens Sapientia, & omne
Consilium regni celsa disponit ab aula.

Idem.

6 *Calcant.*] Seneca in Octav. ℣ſ.446.

—— calcat jacentem vulgus.

In Herc. Oet. ℣ſ.637.

Colit hic Reges, calcet ut omnes,
Perdatque aliquos, nullumque levet,
Tantum ut noceat cupit esse potens.

Macrob. 1. Saturnal. cap. 11. *At nos jugo à fortuna imposito subjacentem tanquam miserum vilemque calcamus.* Idem.

7 *Iustusque tulit crimen iniqui.*] Senec. in Hipp. ℣ſ.981.

Tristis virtus perversa tulit
Præmia recti ——

Lactant. lib. de Ira Dei, cap. 16. *Plerunque scelerati feliciores sunt, & boni miseriores, & justi ab injustis impune vexantur.* Confer Senecam alterum de Providentia. *Idem.*

Sed cùm libuit viribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent ſubdere reges.
O jam [1] *miſeras reſpice terras,*
Quiſquis rerum fœdera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunæ ſalo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et, quo cælum regis immenſum,
Firma ſtabileis fœdere terras.

PROSA V.

[2] Hæc ubi continuato dolore delatravi, illa vultu placido, nihilque meis queſtibus mota: Cùm te, inquit, mæſtum, lacrymantemque vidiſſem, illico miſerum, exſulemque cognovi. Sed quàm id longinquum eſſet exſilium, niſi tua prodidiſſet oratio, neſciebam. [3] Sed tu procul à patria non quidem pulſus es, ſed aberraſti. At ſi te pulſum exiſtimari mavis, [4] te potiùs ipſe pepuliſti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuiſſet. Si enim cujus oriundus ſis patriæ reminiſcaris, [5] non, uti Athenienſium quondam, multitudinis impe-

1 *Miſeras reſpice terras.*] Senec. in Oed. ℣ſ. 112.
—— viduas colonis
Reſpicis terras miſeranda Thebe.
Horat. lib. 1. Carm. Od. 2.
Sive neglectum genus & nepotes
Reſpicis auctor. Sitzm.

2 *Hæc ubi continuato dolore delatravi.*] MSS. *dilatravi.* Ita Agell. lib. 1. Noct. Atticar. cap. 2. *Theorematibus tantum nugalibus, & puerilium Iſagogarum commentationibus dilatrantes, objurgatione juſta inceſſuit.* Idem.

3 *Sed tu quam procul à patria non quidem pulſus es.*] Ejice particulam *quam*, ſuadente MS. Rittersh. *Idem.*

4 *Te potius ipſe pepuliſti.*] MS. Rittersh. *te ipſe repuliſti.* Idem.

5 *Non uti Athenienſium.*] Male ob id frequenter audiunt Athenienſes, quod non ſaltem depulſione civium benemeritorum lætati fuerint, ſed etiam non raro eos mori coëgerint. Exempla ſunt ubivis obvia: & de Oſtraciſmo ipſorum etiam Ariſtoteles agit in Politicis. *Idem.*

Athenienſium.] Areopagum Solon ex optimatibus primariiſque Athenienſium viris, civium ſuffragio electis, conſtitui componique probavit. ſed ne ii inſolentius ſeſe gererent aut tyrannidem uſurparent, populo judicandi judicumque aliorum judicia mutandi abrogandive jus poteſtatemque fecit. Quod cum aliquandiu feliciter ſucceſſiſſet, tandem victis Darii Perſarum regis ad Marathonem, Xerxis ad Salaminem & Platæas copiis,

perio regitur: sed εἷς κοίρανός ἐστιν, [1] εἷς βασιλεύς; qui frequentiâ civium, non depulsione lætatur: cujus agi frenis, atque obtemperare justitiæ, summa libertas est. An ignoras illam [2] tuæ civitatis antiquissimam legem, quâ

copiis, Atheniensis populus iis victoriis elatus, ab Aristide, Ephialte, Pericle aliisque δημαγωγοῖς suis permotus, non jam optimates nobilesque, sed quoslibet è multitudine judiciis præfecit. qui cum pecunia aliisque artibus facillimè corrumperentur, mirum quæ exilia quasque cædes optimis viris, quas urbi ipsi calamitates importarint. Id legere est apud Isocratem passim, & Plutarchum in istorum δημαγωγῶν vitis. referturque apud Aristotelem lib. Politic. II. Solon maximè populi potentiam auxisse, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἴσχυεν ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι, τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Id est, *dum nullum non ad causas judicandas admittit. Posteaquam enim id invaluit, populo, tanquam tyranno, gratificantes, rempublicam in eam, quæ nunc est, multitudinis potestatem perduxere.* Quod ita lib. IV. aversatur, ut eum reip. statum tyrannidi comparet. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτό, καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων, καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγὸς, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον. καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι παρ' ἑκατέροις ἰσχύουσιν. οἱ μὲν κόλακες, παρὰ τυράννοις· οἱ δὲ δημαγωγοὶ, παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. Αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον. Id est, *Proportioneque respondet hujusmodi Populus, è numero principatuum, Tyrannidi. unde & mores iidem sunt: amboque hi status dominantur melioribus. & plebiscita sunt, ut & illic edicta. & qui multitudini blanditur, &* tyranni *assentator iidem sunt, & sibi respondent. atque utrque gratia plurimum valet; assentator quidem apud tyrannum; orator autem popularis apud hujusmodi populum. Causa verò hi sunt, cur plebiscita rata sint & non leges, cum de rebus omnibus ad populum referant.* Et demum concludit ejusmodi populi statum non esse remp. Ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων. *Neque enim respublica est, ubi leges non imperant: oportet enim legem, in omnes res habere imperium.* Vall.

1 Εἷς βασιλεύς.] Verba illa ex Homero mutuatur, apud quem hunc in modum Ulysses Græcos adfatur:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεὺς ——

Eadem jactavit C. Cæsar Caligula, monstrum humani generis sacrum & execrabile. Sueton. lib. 4. *Cum audiret Reges, qui officii caussa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit:* Εἷς κοίρανος ἔστω, Εἷς βασιλεύς. *Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret.* Alio autem accommodarunt Homerica tum Aristoteles in Metaphysicis, tum Justinus Martyr in de Monarchia Dei. Vide & Commentar. C. Rittershusii ad Oppian. 2. Cynegetic. ✝ſ. 46. *Suzm.*

2 *Tuæ civitatis.*] Hoc est, cœli. quod paulo antè *patriam* vocaverat, ut & libro IV.

Huc te si reducem referat via.
Quam nunc requiris immemor;
Hæc dices, memini, patria est mihi;
Hinc ortus, hic sistam gradum.

Anaxagoras quoque publicarum rerum negligentior, cum interrogaretur, an nulla illi patriæ cura esset, Εὐφήμει. (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. δείξας τὸν οὐρανόν, dii meliora, in-

quâ sancitum est, ei jus exsulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam [1] qui vallo ejus, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exsul esse mereatur. [2] At quisquis inhabitare eam velle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci hujus, quàm tua facies movet. Nec [3] bibliothecæ potiùs

inquit! mihi enim patriæ cura & quidem summa est, digitum in cœlum intendens. Philo libro περὶ γεωργίας. Ὅτι παροικεῖν, οὐ κατοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα μὲν ψυχὴ σοφοῦ πατρίδα μὲν οὐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. *Ut inquilini essemus, non habitatores perpetui, venimus, revera enim omnis sapientis anima cœlum habet patriam, in terra vero peregrinatur.* Unde idem hominem οὐράνιον ζῶον vocat, alibi verò οὐράνιον φυτόν. *Civitatis* verò nomine, τῶν μακαρειτῶν, cœlum ipsaque beatitudo apud Christianos ferè designatur. ii enim sunt, non ut in terris, ubi peregrinamur à domino, ξένοι καὶ πάροικοι, sed συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ. D. Augustinus lib. de eadem Civitate Dei XXII. *Ipse est enim, qui in principio condidit mundum, plenum bonis omnibus visibilibus atque intelligibilibus rebus, in quo nihil melius instituit quam spiritus, quibus intelligentiam dedit, & suæ contemplationis habiles capacesque sui præstitit, atque una societate devinxit, quam sanctam & supernam dicimus Civitatem, in qua res, qua sustententur beatique sint, Deus ipse illis est, tanquam vita victusque communis.* Et paulò post, *Qui fecit hominem, ipsum etiam rectum cum eodem libero arbitrio; terrenum quidem animal, sed cœlo dignum, si suo cohæreret auctori. miseria similiter si eum desereret secutura, qualis naturæ hujusmodi conveniret.* Quod postremum hoc videtur loco attigisse Boëtius. Non solum autem beatorum cœlum, *Patria* & *Civitas* dicitur, sed etiam *Domus*. Paulus II. ad Corinth. cap. V. *Scimus enim; quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam sed æternam in cœlis. nam & hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cœlo est, superindui cupientes.* Hinc vocantur Ephes. II. ut supra notatum est, οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, *domestici Dei*. Cui convenit & illud quod ex Aristotele refert Cicero lib. I. de Divinat. locum quia contrahi non potest, integrum dabimus. *Quid singulari vir ingenio Aristoteles & penè divino? Ipsene errat, an vult alios errare cum scribit, Eudemum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem Pheras venisse: quæ erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur? In eo igitur oppido ita graviter ægrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent. ei visum in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convalesceret, paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum esse rediturum. Atque ita quidem prima statim scribit Aristoteles consecuta, & convaluisse Eudemum, & ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. quinto autem anno exeunte cum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, prælian tem cum ad Syracusas occidisse: ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut cum animus Eudemi è corpore excesserit, tum domum revertisse videatur.* Seneca Præfatione lib. I. natural. quæst. Cicero lib. I. de Legib. *Vall.*

1 *Qui vallo ejus ac munimine continetur.*] MS. Rittersh. pro *munimine*, *munitione*. Sitzm.

2 *Quisquis inhabitare eam velle desierit.*] MS. Rittersh. *destiterit*. *Idem.*

3 *Bibliothecæ potiùs comptos ebore ac vitro parietes.*] Aliter Apul. in pr. lib. 5. Metam. *Summa laquearia citro & ebore cu-*

tiùs [1] comptos ebore, ac vitro parietes, quàm tuæ mentis ſedem requiro. In qua non libros, ſed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum ſententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, ſed pro multitudine geſtorum tibi, pauca dixiſti. De objectorum tibi vel honeſtate, vel falſitate, cunctis nota memoraſti. De ſceleribus fraudibuſque delatorum rectè tu quidem ſtrictim attingendum putaſti, quòd ea meliùs, uberiuſque recognoſcentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuiſti etiam vehementer injuſti factum Senatus. De noſtra etiam criminatione doluiſti, læſæ quoque opinionis damna fleviſti. Poſtremus adverſus fortunam dolor incanduit, conqueſtuſque es non æqua meritis præmia penſari. In extremo Muſæ ſævientis, uti quæ cælum, terras quoque pax regeret, vota poſuiſti. Sed, quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diverſumque te dolor, ira, mæror diſtrahunt, uti nunc mentis es,

curioſe cavata ſubeunt aureæ columnæ. parietes omnes argenteo cælamine conteguntur. Idem.

1 *Comptos ebore, ac vitro parietes.*] Fuit pictura ars quondam nobilis, inquit Plinius lib xxxv. cap. I. *tunc cum expeteretur à regibus populiſque, & illos nobilitaret, quos eſſet dignata poſteris tradere. nunc verò in totum marmoribus pulſa, jam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, verum & interraſo marmore, vermiculatis ad effigies rerum & animalium cruſtis.* Raræque lautiorum ædes ubi lacunaria auro ornata non eſſent; Virgil. I. Æneid.

Dependent lychni laquearibus aureis.

Nec auro ſolum, ſed ebore etiam. Horat. carm. lib. II.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Seneca lib. I. nat. quæſt. *Lacunaria ebore fulgentia.* Non igitur mirum ſi, cum domorum lacunaria auro & ebore, parietes vero auro & marmore tegerentur, Boëtianæ quoque Bibliothecæ parietes ebore & vitro compti eſſent. vitro autem fortaſſe diverſicolore, unde Bibliothecam ingreſſo variæ eæque jucundæ redderentur imagines. Quod ſuo tempore ita in uſu fuiſſe obſervat Plinius lib. xxxvI. ut vitrum Obſidianum, parietibus applicari conſuetum, pro imagine umbras reddere ſolitum notet. *In genere vitri & Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinem lapidis quem in Æthiopia invenit Obſidius, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craßiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente.* Porro ejuſmodi vitra & ſpecula per cubicula diſpoſuiſſe veteres, quæ nunc majores, nunc minores ipſis rebus imagines redderent, nemo eſt qui neſciat, cui modo vita Horatii, quam edidit Pet. Nannius, lecta ſit; aut fabula illa Hoſtii [ſi tamen iſtud portentum hominis nominandum eſt] apud Senecam lib. I. nat. quæſt. *Vall.*

es, nondum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paullisper utemur, ut quæ in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore mollescant.

METRUM VI.

[1] Cum Phœbi radiis grave
[2] Cancri sidus [3] inæstuat,
[4] Tum qui larga negantibus
[5] Sulcis semina credidit,
[6] Elusus [7] Cereris fide,
[8] Quernas pergat ad arbores.
Numquam [9] purpureum nemus

Le-

1 *Cum Phœbi radiis grave.*] Manil. lib. 1.

—— *solis radiis ardescit torridus aër.*

Sitzm.

2 *Cancri sidus.*] Idem lib. 3.

—— *Cancri cum sidere Phœbus*
Solstitium facit, & summo versatur Olympo. Idem.

3 *Inæstuat.*] Silius lib. 1.

Æstifero Libye torquetur subdita Cancro. Idem.

4 *Tum qui.*] Boëtius cum ista scriberet, sine dubietate in animo habuit hosce versus Virgilianos 1. Georg.

—— *ardentis decedat stella coronæ*
Debita quam sulcis committas semina, quamque
Invitæ properes anni spem credere terræ.
Multi ante occasum Majæ cepere, sed illos
Expectata seges vanis elusit aristis.

Idem.

5 *Sulcis semina credidit.*] Totum hunc versum Tibullo debet noster Auctor, qui lib. 2. Eleg. ult.

—— *spes sulcis credit aratis*
Semina, quæ magno fenore reddat ager.

Idem.

6 *Elusus.*] Manil. lib. 1.

Nunquam futilibus excanduit ignibus æther,
Squalidaque elusi deplorant arva coloni,
Et steriles inter sulcos defessus arator,
Ad juga mærentes cogit frustrata juvencos. Idem.

7 *Cereris fide.*] *Fides aëris*, apud Cassiodor. 1. Var. Epist. 35. *Cum stellarum non mergentium lucidum sidus tendi carbasa festinanter invitet, & aëris sereni fides properantium nequeat vota terrere.* Idem.

8 *Quernas pergat ad arbores.*] Symmach. lib. 10. Epist. 54. *Sylvestribus arbustis vita producitur, & rursus ad Dodonæas arbores plebis rusticæ inopia convolavit.* vide quæ not. ad Met. 5. ℣. 5. libro 2. *Idem.*

9 *Purpureum nemus.*] Usitatum est optimis auctoribus, ut quicquid formositate, pulcritudine, amœnitate est conspicuum, id esse *purpureum* dicant, speciei vocabulo pro genere posito. Virgil. Eclog. 9.

Hic Ver purpureum, varios hic flumina circum
Fundit humus flores ——

Tibull. lib. 1. Eleg. 4. ℣. 29.

Quam cito purpureos deperdit terra colores.

Val.

Lecturus violas petas,
[1] *Cùm ſævis Aquilonibus*
Stridens campus inhorruit.
Nec quæras avida manu
[2] *Vernos ſtringere palmites,*
Uvis ſi libeat frui;
[3] *Autumno potiùs ſua*
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus,
Nec, quas ipſe coërcuit,
[4] *Miſceri patitur vices.*
[5] *Sic quod præcipiti viâ*
[6] *Certum deſerit ordinem,*
Lætos non habet exitus.

PRO-

Val. Flaccus, lib. 1.

—— placida & mediis in frontibus hæſit
Protinus amborum, lumenque innoxia fundit
Purpureum, miſeris olim implorabile nautis.

Oenone Ovidiana, Epiſt. Heroid. 5.

—— purpureo ſum magis apta toro.

Aër purpureus, apud Lactant. in Phœnice, ℣ſ. 55. *Idem.*

1 *Cum ſævis Aquilonibus ſtridens campus inhorruit.*] Virgil. 1. Georg.

Spicea jam campis cum meßis inhorruit. ——

Seneca in Hippol. ℣ſ. 1028.

Inhorruit concuſſus undarum globus.

Idem.

2 *Vernos ſtringere palmites.*] Virgil. 1. Georg.

—— & fragili jam ſtringent hordea culmo. Idem.

3 *Autumno potius.*] Lucret. lib. 1.

Vites Autumno fundi ſudante videmus.

Idem.

4 *Miſceri.*] Id eſt turbari, à ſuo officio ſive inconcuſſa ſtabilitate moveri. Phædrus lib. 1. Fab. 2.

Athenæ cum florerent æquis legibus
Procax libertas civitatem miſcuit.

Apulejus lib. 7. *procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miſcuit.* Mart. Capella, lib. 5. de Rhetorica: *Athenis vero curiam, gymnaſia, theatraque pro arbitrio reflexiſſe, ac totam funditus Græciam miſcuiſſe ferebatur.* Idem.

Nec miſceri patitur vices.] Tibull. l. 1. Eleg. 4. ℣ſ. 20.

Annus agit certa lucida ſigna vice.

Val. Flaccus lib. 1.

Summe ſator, cui noſtra dies volventibus annis
Tot peragit, reficitque vices: tuane iſta voluntas. Idem.

5 *Sic quod præcipiti.*] Senec. in Oed. ℣ſ. 909.

Quicquid exceßit modum
Pendet inſtabili loco. Idem.

6 *Certum ordinem.*] Quintilianus: *Nec mihi videntur errare qui ipſam rerum naturam ſtare ordine putant: quo confuſo, peritura ſunt omnia.* Orpheus, in Fragment. de Deo loquens:

—— σὴ μὲν ἐν ἄστροις
Τάξις ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύνῃσι τρέχουσα. Idem.

1 *Operi*

PROSA VI.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tuæ mentis attingere, atque tentare, ut, qui modus sit tuæ curationis, intelligam? Tu verò arbitratu, inquam, tuo quæ voles, ut responsurum rogato. Tum illa, Hunccine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei regimen inesse rationis? Atqui, inquam, nullo existimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum [1] operi suo conditorem præsidere Deum scio; nec umquam fuerit dies, qui me ab hac sententiæ veritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paullo antè cecinisti, [2] hominesque tantùm divinæ exsortes curæ esse deplorasti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papæ autem vehementer admiror, cur, in tam salubri sententia locatus ægrotes. Verùm altiùs perscrutemur; nescio, quid abesse conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur advertis? Vix, inquam, rogationis tuæ sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod, velut hiante valli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? Sed dic mihi, meministine, quis sit rerum finis? quove totius naturæ tendat intentio? Audieram, inquam, sed [3] memoriam mæror hebetavit. At quî scis, unde cuncta processerint? Novi, inquam, Deumque esse respondi. Et quî fieri potest, ut principio cognito, quis

1 *Operi suo præsidere conditorem deum scio.*] Salvianus lib. 4. de Gub. Dei: *Quid enim tam furiosum est, quam ut aliquis, cum Deum creatorem rerum omnium non neget, gubernatorem neget? & cum factorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit?* Sitzm.

2 *Homines tantum divinæ exortes curæ esse deplorasti.*] Deleatur τὸ *esse*, adminiculante MS. Erfurtensi. *Idem.*

3 *Memoriam mæror hebetavit.*] Qui memoriæ conservandæ Præcepta tradidere, præcipiunt, fugiendas esse hujusmodi perturbationes animi, quæ memoriæ officiant quam maxime. *Idem.*

1 *Ve-*

quis sit rerum finis, ignores? [1] Verùm hi perturbationum mores sunt, ea valentia est, ut movere quidem loco hominem possint: convellere autem, sibique totum extirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas velim, hominemne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit, poterisne proferre? Hoccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale? Scio, & id me esse confiteor. Et illa: Nihilne te aliud esse novisti? Nihil. Jam scio, inquit, morbi tui, aliam vel maximam caussam, quid ipse sis, nosse desisti. Quare plenissimè vel ægritudinis tuæ rationem, vel aditum reconciliandæ sospitatis inveni. Nam quoniam tui oblivione confunderis, [2] & exsulem te, & expoliatum propriis bonis esse doluisti. Quoniam verò, quis sit rerum finis, ignoras, nequam homines, atque nefarios, potenteis, felicesque arbitraris. Quoniam verò, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum vices existimas sine rectore fluitare. Magnæ non ad morbum modò, verùm ad interitum quoque caussæ. Sed sospitatis auctori grates, quòd te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tuæ fomitem salutis, veram de mundi gubernatione sententiam, quòd eam non casuum temeritati, sed divinæ rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Jam tibi ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum tempus est, & eam mentium constat esse naturam, ut quoties abjecerint veras, [3] falsis opi-

nio-

1 *Verùm hi perturbationum mores, & ea valentia est.*] Phœnicis Belgii, clarissimi virorum J. Lipsii, amici & cognati nostri scriptus codex, ad alium sensum præit: *Verùm his perturbationum morbis ea valentia est.* quidni rectè? *Bern.*

Hi perturbationum mores & ea valentia est.] MS. Rittersh. *Hi perturbationum mores sunt, ea valentia est.* In hanc autem sententiam etiam Pindarus Olymp. Od. 7.

Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ
Παρέπλαξαν καὶ σοφόν.

Sitzm.

2 *Et exulem, & exspoliatum.*] MSS. Rittersh. & edit. Flor. *Et exulem te, & exspoliatum.* Idem.

3 *Falsis opinionibus induantur?*] Manuscripti;

nionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum; [1] hanc paullisper lenibus, mediocribusque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris, splendorem veræ lucis possis agnoscere.

METRUM VII.

[2] Nubibus atris
Condita nullum
[3] Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auster
Misceat æstum,
Vitrea dudum,
Parque serenis
Unda diebus,
Mox, resoluto
Sordida cœno,
Visibus obstat.
Quique vagatur
Montibus altis
[4] Defluus amnis,
Sæpè resistit
Rupe soluti
Objice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,

Pelle

scripti: *Falsis opinationibus.* bellè. Cicero Tusculanarum quæstionum lib. IV. *Definiunt autem animi ægrotationem, opinationem vehementem de re non expetenda, tanquam valdè expetenda sit inhærentem, & penitus insitam.* Bern.

Falsis opinionibus induantur.] Quid si, *imbuantur*? Sitzm.

1 *Hanc paulisper lenibus mediocribusque fomentis atttenuare tentabo.*] *Fomentis.* i. medelis. Sic Plin. Secundus, l.2. Ep.7. *Pater hoc quoque merebatur, cujus gravissimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit.* Apulejus lib. 2. Metam. *Tenuato admodum viatico paupertatis meæ fomenta acquiro.* Idem.

2 *Nubibus, &c.*] Cum hoc Carmine confer B. Augustin. De Civ. Dei, c. 8. lib. 18. Senecam Philosophum passim. *Idem.*

Nubibus atris condita.] Senec. in Hipp. ℣s.672.

— omnis impulsus ruat
Æther, & atris nubibus condat diem.

Q. Curt. lib.4. *Repente sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ cœlo nubes condidere solem.* Idem.

3 *Fundere possunt sidera lumen.*] Lucret. lib.1.

— solis lumina cumque
Insertim fundunt radios per opaca domorum.

Virgil.2. Georg.

Pascunturque ignes nocturni & lumina fundunt.

Silius Ital. lib.10.

— claro perfundit lumine campos.

Idem.

4 *Defluus amnis sæpe resistit.*] Senec. in Hipp. ℣.178.

Ut dura cautes undique intractabilis
Resistit undis, & lacessentes aquas
Longe remittit; verba sic spernit mea.

Idem.

1 Pelle

[1] Pelle timorem;
[2] Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque frenis,
Hæc ubi regnant.

1 *Pelle timorem.*] Senec. in Med. v. 42.
— *pelle femineos metus.*
Statius lib. 2. Sylvar.
— *qui pectore magno*
Spemque metumque domas vitio sublimior omni
Exemptus fatis, indignantemque refellis
Fortunam —

2 *Spemque fugato.*] Claudian. de Prob. & Olybr. Consulatu, vs. 64.
— *non anxia mentem*
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Ælian. lib. 3. Var. Hist. cap. 29. ἔλεγε ὁ Πλάτων τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρους εἶναι. Idem.

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Rhetoricis rationibus persuadet Philosophia, immerito Boëtium prioris fortunæ desiderio teneri. Fortunæ descriptio. ejus ad Boëtium adlocutio. illum non infelicem esse; sed maxima adhuc felicitatis parte beatum. humanæ ejusdem Felicitatis, sed falsæ descriptio. eam non esse in fortuitis, non in divitiis, non in dignitatibus ac potentia, non in gloria & fama: imo ipsam quandoque adversam fortunam, utilem esse.

PROSA I.

POsthæc paullisper obticuit, atque ubi attentionem meam modestâ taciturnitate collegit, sic exorsa est: Si penitus ægritudinis tuæ caussas, habitumque cognovi, fortunæ prioris affectu, desiderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, [1] sicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo multiformeis illius prodigii fucos, & eo usque cum

1 *Sicuti tu tibi fingis.*] Edit. Norimb. non habet particulam *tu.* Sitzm.

[1] cum iis,quos eludere nititur, [2] blandiſſimam familiaritatem, dum intolerabili dolore confundat, quos inſperata reliquerit. cujus ſi naturam,mores,ac meritum reminiſcare, nec habuiſſe te in ea pulcrum aliquid, nec amiſiſſe cognoſces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revocare laboraverim. Solebas enim præſentem quoque, blandientemque virilibus inceſſere verbis, eamque de noſtro adyto prolatis inſectabare ſententiis. Verùm omnis [3] ſubita mutatio rerum, non ſine quodam quaſi fluctu contingit animorum. Sic factum eſt,ut tu quoque paullisper à tua tranquillitate diſceſſeris. Sed tempus eſt,haurire te aliquid ac deguſtare molle, atque jucundum, quod ad interiora tranſmiſſum, validioribus hauſtibus viam fecerit. Adſit igitur rhetoricæ ſuadela dulcedinis, quæ tùm tantum recto calle procedit, cùm noſtra inſtituta non deſerit; cumque hac, [4] Muſica, [5] Laris noſtri vernula, nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat. Quid eſt igitur ô homo, quod te in mæſtitiam, luctumque dejecit? novum credo aliquid, inuſitatumque vidiſti. [6] Tu, fortunam putas erga te eſſe mutatam? erras. Hi

1 *Cum iis,quos eludere nititur,& blandiſſimam familiaritatem exercet.*] Bene MS. & Edition. Nor. & Flor. omittunt conjunctionem &. Idem.

2 *Blandiſſimam familiaritatem.*] Pub. Syrus:

Fortuna cum blanditur captatum venit.

Idem.

3 *Subita mutatio.*] Videtur imitari illud Eurip.

Κεκλημένῳ δ᾽ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν.

Viro, qui felix aliquando vocatus fuit,
Acerba res eſt mutatio.

Unde interrogatus Bias, Τί δυσχερὲς, Τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἔφη, μεταβολὴν εὐγενῶς ἐνεγκεῖν, *quidnam eſſet difficile; Ferre, inquit, fortiter mutationem rerum in deterius.* Diog. Laërt. in eo. Pub. Syrus,

Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Seneca lib. de Provid. *Magis urgent ſæva inexpertos.* Vall.

4 *Muſica nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat.*] Muſicæ laudes, ejuſque vim pulcerrima Epiſtola exequitur Caſſiodor.2. Variar.40. *Sitzm.*

5 *Laris noſtri vernula.*] MSS. & Edit. Florent. *vernacula.* quam voculam etiam Martianus Capella utitur in pr. lib. 6. De Nupt. Philologiæ: *Vernaculæ Bromiales tantos cachinnos concuſſis admodum tulere ſingultibus.* Idem.

6 *Tu ſi fortunam putas erga te eſſe mutatam, erras.*] Non malè. tamen in ſcriptis ſuo & probo item ſenſu: *Tu fortunam putas erga te mutatam? erras.* Bern.

Tu ſi fortunam erga te putas eſſe mutatam, erras.]Longe melius MS.Rittersh.

Tu

[1] Hi ſemper ejus mores ſunt; iſta natura. Servavit circa te propriam potiùs in ipſa ſui mutabilitate conſtantiam. [2] Talis erat, cùm blandiebatur, cùm tibi falſæ illecebris felicitatis alluderet. [3] Deprehendiſti cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ ſeſe adhuc aliis velat, tota tibi prorſus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. [4] Si perfidam perhorreſcis, ſperne atque [5] abjice perniciosa ludentem. [6] Nam quæ nunc tibi eſt tanti cauſſa mæroris, hæc eadem tranquillitatis eſſe debuiſſet. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit eſſe ſecurus. An verò tu pretioſam æſtimas abituram felicitatem? & cara tibi eſt fortuna præſens, nec manendi fida, & [7] cùm diſceſſerit allatura mærorem? [8] Quòd ſi nec ex arbitrio retineri po-

Tu Fortunam putas erga te mutatam? erras. Sitzm.

1 *Hi ſemper ejus mores; hæc natura eſt.*] MS. *hi ſemper ejus ſunt mores, iſta natura.* Idem.

2 *Talis erat cum blandiebatur.*] MSS. Rittersh. συνδέσμῳ auctior: *Talis enim erat, cum bland.* Idem.

3 *Deprehendiſti cæci numinis ambiguos vultus.*] Apulejus lib. 7. *Subibat me, non de nihilo veteris priſcæque doctrinæ viros finxiſſe ac pronunciaſſe cæcam & prorſus exoculatam eſſe fortunam: quæ ſemper ſuas opes ad malos & indignos conferat; nec unquam judicio quenquam mortalium eligat: immo vero cum his potiſſimum diverſetur, quos, procul ſi videret, fugere deberet: quodque cunctis eſt extremius, varias opiniones, immo contrarias nobis attribuat; ut & malus boni viri fama glorietur, & innocentiſſimus contra noxiorum more plectatur.* Non videtur hic nobis omittenda vetus pictura & ſculptura Fortunæ, quam his verbis exprimit Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 154. τὸ τῆς τύχης τὴν μοχθηρίαν δηλῶσαι ἐθελήσαντες οἱ γράφοντές τε καὶ πλάττοντες, οὐ μόνον εἴδει γυναικὸς ἠρκέσθησαν (καίτοι καὶ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀλογιστίας καὶ ἀνοίας τεκμήριον) ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδοσαν ἐν χερσὶν ἔχειν αὐτῇ, καὶ τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν βάσιν σφαιρικήν· ἐστέρησαν δὲ καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν· διὰ τούτων ἁπάντων ἐνδεικνύμενοι τὸ ἀνόητον καὶ ἔμπληκτον καὶ τυφλὸν καὶ ἄστατον αὐτῆς. Et mox Fortunam vocat φαντασίαν τυφλὴν καὶ ἄστατον καὶ μοχθηράν, cui opponit τὴν τὰ πάντα κυβερνῶσαν δεξιάν, quæ eſt divina Providentia. *Idem.*

4 *Si perfidiam perhorreſcis.*] Non male MS. Erfurt. *ſi perfidam perhorreſcis.* Idem.

5 *Abjice perniciosè alludentem.*] Non prætervolat me ſcripta lectio: *perniciosa ludentem.* Bern.

Abjice perniciosè alludentem.] MSS. Rittersh. & Edit. Florent. *abjice perniciosa ludentem.* MS. Erfurt. *perniciose ludentem.* Sitzm.

6 *Nam quæ nunc mæroris tibi cauſſa tanti eſt.*] MSS. ita tranſpoſita habent hæc verba: *Nam quæ nunc tibi eſt tanti cauſſa mæroris.* Idem.

7 *Cum diſceſſerit allatura mærorem.*] MS. Rittersh. *illatura mærorem.* Idem.

8 *Quod ſi nec arbitrio retineri poteſt.*] MS. Rittersh & Editio Florentina plenius: *Quod ſi nec ex arbitrio retineri poteſt.* Idem.

poteſt, & calamitoſos fugiens facit, quid eſt aliud fugax, quàm futuræ quoddam calamitatis indicium? [1] Neque enim quod ante oculos ſitum eſt, ſuffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademque in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunæ minas, nec exoptandas facit eſſe blanditias. [2] Poſtremò æquo animo toleres oportet, quidquid intra fortunæ aream geritur, cùm ſemel jugo ejus colla ſubmiſeris. Quòd ſi manendi, abeundique [3] ſcribere legem velis ei, [4] quam tù dominam ſponte elegiſti, nonne injurius fueris, & [5] impatientiâ ſortem exacerbes, quam permutare non poſſis? Si ventis vela committeres, non quò voluntas peteret, ſed [6] quò flatus impellerent, promovereris. [7] Si arvis ſemina crederes, [8] feraces inter ſe annos, ſterileiſque penſares. Fortunæ te regendum dediſti, dominæ moribus oportet obtemperes.

Tu

1 *Neque quod ante oculos ſitum.*] Caſſiodor. 3. Var. Epiſt. 48. *Prudentiæ nihilominus eſt cavere etiam quæ non putantur emergere.* Quo nomine laudatur Ulpianus JC. nam & recte rebus uti præſentibus, ac futura proſpicere ſolerter poterat. Ita enim Zoſimus Hiſt. libro I. de ipſo prædicat: καὶ νομοθέτης ἦν ἄριστος, καὶ τὸ παρὸν εὖ διαθεῖναι, καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνιδεῖν δυνατός. Idem.

2 *Poſtremo æquo animo toleres oportet.*] MS. Rittersh. *tolerare oportet.* Idem.

3 *Scribere legem velis ei, quam tu Dominam ſponte elegiſti.*] MS. Rittersh. *quam tu tamen Dom. ſ. e.* MS. Erfurt. & Edit. Nor. *quam tu tibi D. ſ. e.* Idem.

4 *Quam tu dominam ſponte delegiſti, nonne injurius fueris, & impatientia ſortem tuam exacerbabis.*] Nunquid purius in manuſs. *tu ſi dominam ſponte legiſti.* Bern.

5 *Impatientia tua ſortem exacerbes.*] MSS. Rittersh. & Edit. Flor. non recipiunt τὸ *tua.* Sitzm.

Impatientia ſortem exacerbabis, quam permutare non poßis.] Horat. I. Carm. Od. 24.

— levius fit patentia
Quicquid corrigere eſt nefas.

Idem.

6 *Quo flatus impelleret.*] MS. Rittersh. *impellerent.* Idem.

7 *Si arvis ſemina crederes, feraces inter ſe annos.*] Editio Norimb. *ſi arvis ſemina traderes, fertiles inter ſe.* Quæ lectio non omnino faſtidienda. Neſcio tamen, quomodo magis recepta placet. Nam & ſupra Carm. 6. libro primo dixit:

— qui larga negantibus
Sulcis ſemina credidit.

Idem.

8 *Feraces inter ſe annos ſterileſque penſares.*] Sic Imp. Alexander loquitur in l. 8. licet. C. de Locato & cond. *Si expreſſum non eſt in locatione (ut mos regionis poſtulabat) ut ſi qua lue tempeſtatis, vel alio cæli vitio damna accidiſſent, ad onus tuum pertinerent, & quæ evenerunt ſterilitates, ubertate aliorum annorum repenſatæ non probabuntur* &c. Vide & l. 15. ex conducto. §. Papinianus. D. eod. Item Pindar. Nem. Od. ult. Manil. lib. 4. Ariſt. lib. 2. Rhetoric. & Ambroſi. contra Relat. Symmachi. *Idem.*

I *Su-*

Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris? At, omnium mortalium ſtolidiſſime, ſi manere incipit, fors eſſe deſiſtit.

METRUM I.

Hæc cùm [1] *ſuperba verterit vices dextra,*
[2] *Exæſtuantis* [3] *more fertur Euripi;*
[4] *Dudum* [5] *tremendos ſæva proterit reges,*

Hu-

1 *Superba dextra.*] Senec. in Med. ℣ſ. 205.

Sceptris ſuperbas quiſquis admovit manus. Idem.

2 *Et æſtuantis.*] MS. Erfurt. & edit. Baſilienſ. *exæſtuantis*, quæ vox reddenda Boëtio. Ita Q. Curt. libro 9. de rebus geſt. Alex. Magni: *Tertia ferme hora erat, cum ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coercitum, deinde vehementius pulſum, majore impetu adverſum agebatur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt.* Idem.

3 *More Euripi.*] Huc referendum Græcum proverbium, quod exſtat apud Suidam: Τύχη εὔριπος, *Fortuna Euripus.* Senec. in Herc. Oet. ℣ſ. 779.

Euripus undas flectit inſtabiles vagus,
Septemque curſus flectit; & totidem refert. Idem.

4 *Dudum.*] Significat hic ſubito, illico, ſtatim. Sic *jamdudum* ſæpe apud auctores accipitur. Unius duntaxat utar teſtimonio. Seneca in Medea, ℣ſ. 191.

Monſtrumque ſævum, horribile, jamdudum avehe.

Idem.

5 *Tremendos ſæva proterit Reges.*] Aſcribam locum Ammiani Marcellini, ex lib. 14. de fortunæ inconſtantia & ludo inſolente quem ludere pertinax ſolet, qui mirifice hoſce verſus illuſtraverit. Loquitur autem de Cæſare Gallo: *Aſſumptus in ampliſſimum fortunæ faſtigium, verſabiles ejus motus expertus eſt, qui ludunt mortalitatem: nunc evehentes quoſdam in ſidera, nunc ad Cocyti profunda mergentes. cujus rei cum innumera ſint exempla, pauca tractu ſummo tranſcurram. Hæc fortuna mutabilis & inconſtans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, & Dionyſium gentium quondam terrorem Corinthi litterario ludo præfecit. Hæc Adramittenum Andriſcum in fullonia natum ob Pſeudophilippi nomen evexit: & Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit victum. Eadem Mancinum poſt imperium Numantinis, ſumma atrocitate Veturium & Claudium Corſis ſubſtravit, feritati Carthaginis Regulum: iſtius iniquitate Pompejus poſt quæſitum Magni ex rerum geſtarum amplitudine cognomentum, ad ſpadonum libidinem in Ægypto trucidatur. Et Eunus quidam ergaſtularius ſervus ductavit in Sicilia fugitivos. Quam ſplendido loco multi nati, eadem rerum Domina connivente, Viriati genua ſunt amplexi vel Spartaci? quot capita quæ horruere gentes, funeſti carnifices abſciderunt? Alter in vincula ducitur, alter inſperatæ præficitur poteſtati, alius à ſummo culmine dignitatis excutitur. Quæ omnia ſi ſcire quiſquam velit quam varia ſunt & aſſidua, arenarum numerum idem deſipiens & montium pondera ſcrutari poterit.* Confer cum his inſignem locum de rerum humanarum inconſtantia, qui eſt apud Philonem libro de Joſepho. Porro ex pluribus in Fortunæ potentiam Epigrammatibus adſcribam hoc loco unicum Luciani, quod extat in 1. Anthol. tit. εἰς τύχην:

Πολλὰ τὸ δαιμόνιον δύναται, κἂν ᾖ παράδοξα·
Τοὺς μικροὺς ἀνάγει, τοὺς μεγάλους καθαιρεῖ.
Καὶ σοῦ τὴν ὀφρὺν, καὶ τὸν τῦφον καταπαύσει,

[1] Humilemque victi ſublevat fallax vultum;
Non illa miſeros audit; [2] haud curat fletus,
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.
[3] Sic illa ludit, ſic ſuas probat vires,
Suique magnum [4] monſtrat oſtentum, ſi quis
Viſatur [5] una ſtratus ac felix hora.

PROSA II.

Vellem autem pauca tecum fortunæ ipſius verbis agitare. [6] Tu igitur an jus poſtulet, animadverte. Quid tu ô homo ream me cotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona? Quo-

Κἂν ποταμὸς χρυσοῦ νάματα σοὶ παρέχῃ.
Οὐ θρύον, οὐ μαλάχην ἄνεμος ποτέ, τὰς δὲ μεγίστας
Ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ καθάγειν.

Quod ſic in Latinos verſus tranſtulit C. Rittershuſius:

Admiranda valet ludens Fortuna patrare:
Deprimit elatos, tollit ad alta humiles.
Illa ſupercilium ac faſtum & tibi comprimet, auri
Quamvis jam det uti flumina plena fluant.
Aſpicis ut ſoleat quercus platanoſque proceras,
Non malvam aut juncum, ſternere ventus humi.

Idem.

1 *Humilemque victi.*] Senec. in Thyeſt. ỳſ. 35.

Miſer ex potente fiat, ex miſero potens,
Fluctuque regnum caſus adſiduo ferat.

Idem.

2 *Haut curat fletus.*] MSS. *aut curat.* Bern.

3 *Sic illa ludit.*] In Proſa ſeq. Fortuna de ſe ipſa: *Hæc noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus. Ludus fortunæ.* Caſſiodorus lib. 1. Var. Epiſt. 4. *Non fragili felicitate provectus, fortunæ ludo ad apicem faſcium repentinis ſucceſſionibus evolavit.* Horat. 1. Carm. Od. 2.

Heu nimis longo ſatiate ludo.

quo in loco *ludum* pro *bello* poſuit. *Sitzm.*

4 *Monſtrat oſtentum.*] B. Auguſt l. 21. De Civ. Dei cap. 18. *Illorum quoque miraculorum multitudo ſylveſcit, quæ monſtra, oſtenta, portenta, prodigia nuncupantur. Quæ recolere & commemorare ſi velim, hujus operis quis erit finis? Monſtra ſane dicta perhibent à monſtrando, quod aliquid ſignificando demonſtrent: & oſtenta ab oſtendendo; & portenta à portendendo, id eſt, præoſtendendo; & prodigia quod porro dicant, id eſt, futura prædicant.* De duobus Oſtentorum generibus vide L. 38. ff. de V. S. *Idem.*

5 *Una ſtratus ac felix hora.*] Senec. in Hippol. ỳſ. 1136.

——— volat ambiguis
Mobilis alis hora. Nec ulli
Præſtat velox fortuna fidem.

Idem.

6 *Tu igitur an jus poſtulet animadvertere.*] Ita in Edit. Pulmanni, & recentiſs. Fr. Raphelengii legitur. MSS. item Norimb. & Baſil. Edition. rectius *animadverte.* Idem.

An jus poſtulet animadverte.] Hanc lectionem ut liquidò veram in contextum recepi. vulgati ineptè *animadvertere.* Bern.

Quovis judice de opum, dignitatumque mecum possessione contende. Et, si cujusquam mortalium proprium quid horum esse monstraveris, [1] ego jam tua fuisse, quæ repetis, sponte concedam. [2] Cùm te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus, inopemque suscepi, meis opibus fovi, & , quod te nunc impatientem nostri facit, favore prona indulgentiùs educavi, & omnium, quæ mei sunt juris, affluentiâ, & splendore circumdedi. [3] Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, velut [4] usus alienis. non habes jus querelæ, tamquam prorsus tua perdideris. Quid igitur ingemiscis? nulla tibi à nobis est allata violentia. Opes, honores, ceteraque talia mei sunt juris. Dominam famulæ cognoscunt; mecum veniunt, me abeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quæ amissa conquereris, nullo modo perdidisses. [5] An ego sola meum jus exercere prohibebor? Licet cælo, proferre luci-

1 *Ego jam tua.*] Lipsii codex, *ego ea tua.* Idem.

2 *Cum te matris ex utero Natura produxit, nudum rebus omnibus.*] MSS. & Edition. Nor. Flor. non habent voculam *ex*. His autem Boëtianis fere geminum illud Q. Sereni capite 59.

Nudum hominem primum mater Natura profundit,
Insuper excruciat ———

Sitzm.

3 *Nunc mihi retrahere manum libet.*] Pub. Syrus:

Levis est Fortuna, cito reposcit, quod dedit.

Et alibi:

Fortuna usu dat, mancupio nihil.

Idem.

4 *Usus alienis.*] Maximi momenti est hic è philosophia Stoica locus, quem præcipuè inculcat Epictetus, *Nihil nostrum esse quod externum sit.* Is enim Enchiridii cap. xv. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. *Nunquam te quicquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obiit? redditus est. Prædium est ereptum? annon id quoque redditum est?* Cui autem nisi Deo ejusque voluntati, & bonitati quæ dederat: Ἀπαιτοῦντι τῷ Θεῷ ἃ δέδωκεν ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ; οὐχ' ὡς Πλάτων λέγει, μελετήσεις, οὐχ ἀποθνήσκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρεβλοῦσθαι, καὶ φεύγειν, καὶ δέρεσθαι καὶ πάνθ' ἁπλῶς ἀποδιδόναι τ' ἀλλότρια. *Cum Deus ea, quæ dedit, repetit, non ultro reddes? non [ut Plato ait] meditaberis, non modo mori, sed & excruciari, & exsulare, & verberibus affici, omnia denique reddere aliena?* Epictetus idem apud Arrianum diss. 1. lib. IV. Ut sit nimirum quod ait Jobus, *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Vall.

5 *An ego sola meum jus exercere prohibeor.*] MSS. *prohibebor.* Sitzm.

lucidos dies, eosdemque tenebrosis noctibus condere. licet anno, terræ vultum nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere. jus est mari, nunc strato æquore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam, nostris moribus alienam, inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc continuum [1] ludum ludimus. [2] Rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed ea lege, uti ne, cùm ludicri mei ratio poscet, descendere injuriam putes. An tu mores ignorabas meos? [3] Nesciebas Crœsum regem Lydorum Cyro paullò antè formidabilem, mox deinde miserandum rogi flammis traditum, misso cælitus imbre defensum? [4] Num te præterit Paullum [5] Persi regis à se capti calamitatibus pias impendisse lacrymas? Quid tragœdiarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam

1 *Ludum ludimus.*] Plautus in Pseudolo, Act. 1. Sc. 1.

—— *Ludis me ludo tuo.*

Idem.

2 *Rotam volubili orbe versamus.*] Videtur imitari illud Tibulli lib. 2. Eleg. 5.

Versatur celeri fors levis orbe rotæ.

Veteres, ut Fortunæ inconstantiam exprimerent, & quod volubiliter errando nullo in loco certa tenaxque permaneret, apertius demonstrarent, Rotæ eam insidere finxerunt, subindeque revolvi. Sed & Pittacus Fortunæ scalam Mitylene dedicavit, quo adumbraret repentinos ejus ascensus & descensus. Vid. Ælian. lib. 2. Var. Hist. cap. 29. *Idem.*

3 *Nesciebas Crœsum misso cælitus imbre defensum.*] Ausonius de Ludo Septem Sapientum succinctis versibus pæne totam de Crœso Historiam commemorans, inter alia hæc ponit verba:

Clamore magno ter Solonem, nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui jubet
Gyrum per omnem, & destrui ardentem pyram.
Et commodum profusus imber nubibus
Repressit ignem, &c. Idem.

4 *Num te præterit Paullum.*] Par fere pietas M. Marcelli, de quo B. Augustin. de Civ. Dei libro primo, cap. 5. *Egregius Romani nominis M. Marcellus, qui Syracusas, urbem ornatißimam, cepit, refertur eam prius flevisse ruituram, & ante ejus sanguinem suas illi lacrimas effudisse.* Et Alexandri Magni, de quo Q. Curt. l. 3. *Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrimasse fertur.* De Lucio vero Æmilio Paullo ita scribit Sext. Aurelius Victor: *Iterum consul Persen Philippi filium Regem Macedonum apud Samothracas cepit, victum flevit, & aßidere sibi jußit: tamen in triumphum duxit.* Idem.

5 *Persei regis.*] Regis scilicet Macedonum ultimi. de quo Paul. Æmilius triumphavit. ut legere est apud Livium lib. XLV. & Plutarchum in vita Æmilii. ubi inedia se confecisse, aut certè ob ereptum somnum interiisse scribit Plutarchus. *Vall.*

1 Nonne

nam felicia regna vertentem? [1] Nonne adolescentulus δύο τοὺς πίθους, τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν, in Jovis limine jacere

1 *Nonne adolescentulus* δύο τοὺς πίθους.] Apponam verba D. Thomæ Aquinatis, quibus simpliciter citraque pompam hunc locum ita explicat: *Homerus volens ostendere mutabilitatem Fortunæ, describit in domo Iovis jacere duo dolia vini; unum boni, alterum mali. Et omnes intrantes domum de utroque oportebat gustare, sed quosdam plus de bono, quosdam vero plus de malo. Et hæc descriptio publice depingebatur Athenis in templo Iovis, ubi Boëtius studuit adolescens, sicut ipse testatur de Scholarium disciplina. Per domum autem Iovis Homerus significabat mundum: per duo dolia prosperitatem & adversitatem; & omnes qui vivunt in mundo de utroque gustant: quidam plus de prosperitate, quidam plus de adversitate.* Hæc D. Thomas. Quoniam vero dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ, non omittemus ipsum accedere Homerum, ejusque versus subscribere, qui leguntur Iliad. ω.

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι
Ζώειν ἀχνυμένους· αὐτοὶ δέ τ᾽ ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων.
Ὧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ᾽ ἐσθλῷ.
Ὧ δέ κε τῶν λυγρῶν δώῃ, λωβητὸν ἔθηκε
Καί ἑ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει,
Φοιτᾷ δ᾽ οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν.

Quæ ad hunc modum Latina fecit Eobanus Hessus:

Sic enim statuere Dei mortalibus ægris,
Ut vitam mœrore refertam & luctibus ægram
Traducant: sine tristitia cœlestibus ævum
Omne sit, & nullos possint sentire dolores.
Præterea posuisse Iovem duo vasa loquuntur
Ante fores, primoque domus in limine cœli,
Quæ sint muneribus dandis mortalibus ægris
Plena, bonis aliud, pejoribus illud abundet.
E quibus, ut voluit, Deus omnia sortibus æquis
Distribuit generi humano, simul omnia miscens,
Nunc bona, nunc mala; nunc læva, nunc lance secunda,
Cui mala contigerint, curæ hunc exponit iniquæ,
Tristibus ærumnis, miserique laboribus ævi.
Vivet enim neque diis gratus, neque gentibus ullis. Sitzm.

Nonne adolescentulus, δύο τοὺς πίθους, τὸν μὲν ἕνα καλῶν, τὸν δὲ ἕτερον κακῶν, *in Iovis limine jacere dedicisti?*] Id est: Duo dolia, alterum bonorum, alterum malorum. Respicit fabulam quæ in Homeri Iliad. ω. oratione Achillis ad Priamum. *Bern.*

Δύο τοὺς πίθους.] Certum est hic Boëtium attingere eos Homeri versus Il. Ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἐάων,

Dolia quippe Iovis duo sunt in limine primo,
Donis plena, malis unum, melioribus illud.

Versum secundum sic legit Plutarchus lib. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν.

Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν.

Et hæc Platonicorum mens est, animæ, postquam in hæc inferiora lapsa est, datos ob corporis societatem motus sibi contrarios atque inter se maximè dissiden-

cere didicisti? Quid si uberiùs de bonorum parte sumsisti? quid si à te non tota discessi? quid si hæc ipsa mei mutabilitas justa tibi caussa est sperandi meliora? Tamen ne animo contabescas, & intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere desideres.

METRUM II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot [1] *stelliferis edita noctibus*
Cælo sidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
[2] *Pleno copia cornu;*
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset [3] *flere querelas.*
[4] *Quamvis vota libens excipiat Deus.*
Multi prodigus auri,

Et

dentes. quos qui ratione rexerit ἐν δίκῃ βιώσοιτο, *justè vixerit*; qui autem his se dederit ἀδικίᾳ, *injustè*. Hinc Maximo Tyr. dissert. xxxv. fontes sunt ejusmodi doliorum, ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία, *virtus animi atque improbitas*. Eum vide. Cui convenit & illud Prophetæ regis Psal. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto.* Imo & longè illud Diphili apud Stobæum verius est,

Ὥσπερ κυαθίζουσ' ἐνίοθ' ἡμῖν ἡ τύχη,
Ἓν ἀγαθὸν ἐπιχέασα τρί' ἐπαντλεῖ κακά.
Fortuna nobis, tanquam cyathos exsiccantibus,
Si unum bonum infundat, tria mala affundit. Vall.

1 *Stelliferis edita noctibus sidera.*] Venuste siderum matrem Noctem indigetat, quod etiam fecit suavissimus Tibullus lib. 2. Eleg. 1.

Ludite: jam nox jungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.

ad quem locum vide quæ post M. Anton. Muretum Var. Lect. lib. 5. cap. 2. attulit I. Dusa filius. *Sitzm.*

2 *Pleno copia cornu.*] Senec. in Medea, de Venere:

Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet divite copiam.

Statius in Sylvis:

—— & quæ tibi cunque beato
Larga dedit Fortuna sinu.

Prudent. contra Symmachum:

—— saxa illita ceris
Viderat, unguentoque lares humescere nigros,
Formatum Fortunæ habitum cum divite cornu.

Idem.

3 *Flere querelas.*] Nova phrasis, quam non facile apud alios invenies authores. Neutrum active ponitur, addito nomine cognatæ significationis. *Idem.*

4 *Quamvis vota libens excipiat Deus.*] Senec. in Troad. ỳs.6. 16.

Et huc & illuc anxios gressus refert,
Missasque voces aure sollicita excipit.

Idem.

I Avi-

Et claris [1] *avidos ornet honoribus,*
Nil jam parta videntur:
Sed quæsita vorans sæva [2] *rapacitas*
Altos pandit hiatus.
[3] *Quæ jam præcipitem frena cupidinem*
Certo fine retentent,
Largis cùm potiùs muneribus fluens
[4] *Sitis ardeſcit habendi?*
[5] *Numquam dives agit qui trepidus gemens*
Seſe credit egentem.

PROSA

1 *Avidos.*] Senec. in Herc. Oet. v. 631.
Avidis avidis Natura parum eſt.
Idem.

2 *Rapacitas.*] Senec. in Oct. ℣ſ. 424.
Luxuria victrix orbis immenſas opes
Iampridem avaris manibus, ut perdat, rapit.
In rapacitatem, ſive mavis avaritiam, acriter invehitur, ejuſque ſordes graphice depingit Prudent. in Pſychom. Rapaces autem iſtos *Harpyias* nominat Rutilius Itinerarii libro 1.
—— ſacri juſtiſſimus arbiter ævi
Circumſiſtentes reppulit Harpyias;
Harpyias, quarum decerpitur unguibus orbis,
Qui pede glutineo quod tetigere trahunt.
Idem.

3 *Quæ jam præcipitem frena Cupidinem.*] Senec. in Octav. ℣ſ. 416.
Cupido belli crevit, atque auri fames.
Juvenalis Sat. 14.
Inde fere ſcelerum cauſſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam ſæva cupido
Immodici cenſus ——
Vide quoque B. Auguſtinum lib. 3. de Civitate Dei, cap. 10. *Idem.*

4 *Sitis ardeſcit habendi.*] C. Plin. Sec. lib. 9. Epiſt. 30. *Ea invaſit homines habendi cupido, ut poſſideri magis, quam poſſidere videantur.* Prudent. in Hamartig.
Gurges avaritiæ, finis quem nullus habendi
Temperat ——
Quî vero dubitem, Salvianum ad Carmen hoc Boëtianum reſpexiſſe? vide ſis quid ille lib. 4. de Gubernat. Dei, de avaro quodam proferat: *Tum ille ejus rebus ſiti avida inhiaverat, ac prædam jam ſpe & cupiditate ardentiſſima devoraverat, reſpiciens ac vibrans in os meum truces oculos, utpote qui tolli ſibi à me putaret, quod ipſe alteri non tuliſſet, nequaquam hoc quod peterem facere ſe poſſe reſpondit.* Alia adducit Andreas Tiraquellus, de Nobilitate cap. 3. num. 5. & ſeqq. Multis quoque hoc malum paſſim in ſuis homiliis exagitat S. Chryſoſtomus: cujus loca omnia recenſere hic nimis longum eſſet. *Idem.*

5 *Nunquam dives agit.*] *Ille* ſiquidem, teſte Seneca Epiſt. 15. *maxime divitiis fruitur, qui minime divitiis indiget.* Claudian. 1. in Rufin. ℣ſ. 200.
Nunquam dives eris, nunquam ſatiabere quæſtu:
Semper inops, quicunque cupit. ——
Min. Felix in Oct. *Quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt? Magis pauper ille eſt, qui cum multa habeat, plura deſiderat.* & quæ ſequuntur. *Idem.*

I Obli-

PROSA III.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profectò contrà hisceres non haberes. aut si quid est, quo querelam tuam jure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, [1] oblitaque rhetoricæ ac musicæ melle dulcedinis; tum tantùm, cùm audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cùm hæc auribus insonare desierint, insitus animum mæror prægravat. Et illa, Ita est, inquit. Hæc enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis adversus curationem doloris fomenta quædam sunt. Nam quæ in profundum sese penetrent, cùm tempestivum fuerit, admovebo. Veruntamen ne te existimari miserum velis, an numerum modumque tuæ felicitatis oblitus es? [2] Taceo quòd desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit; delectusque in affinitatem [3] principum civitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, priùs carus, quam proximus esse cœpisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum conjugis pudore, tum masculæ quoque prolis op-

por-

1 *Oblitaque Rhetoricæ ac Musicæ melle dulcedinis.*] MS. Rittersh. *mellis dulcedine.* Idem.

2 *Taceo quod desolatum parente.*] MSS. Rittersh. *Taceo quod derelictum parente.* Idem.

3 *Principum civitatis.*] Festi nimirum & Symmachi. Festum quidem, caput senatus & exconsulem, ab anno scilicet CDLXXII. Anastasius biblioth. in Symmacho; Avitus vero episcopus Viennensis epist. II. Symmachum inter primos senatores urbis agnoscit. Sed dubium omne tollit Ennodius Parænesi didascalica his verbis, *Patricii Festus & Symmachus, omnium disciplinarum materia & constantes forma sapientiæ, ab urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis Curiæ Principatus: quos vidisse, erudiri est.* Iidem igitur sunt Boëtio & Ennodio principes Senatus seu civitatis, Consularium antiquissimi, Festus & Symmachus. iidem quoque quos postea soceros suos vocat Boëtius. Atque ut *in eorum affinitatem delectum se* ab eis testatur; ita & idem confirmat ead. Parænesi Ennodius hoc modo, *Est Boëtius Patricius, in quo vix discendi annos respicis, & intelligis peritiam sufficere jam docendi: de quo emendatorum judicavit electio.* per emendatos, ut mihi quidem videtur, viros illos summos intelligens. Elpis igitur Festi filia, ut Symmachi Rusticiana. Ambo enim rectè de Boëtio judicaverunt, dum eum uterque in generum elegit; Festus quidem data Elpe, Symmachus verò Rusticiana. *Vall.*

1 *Nega-*

portunitate pręedicavit? Pręetereo (libet enim pręterire communia) ſumptas in adoleſcentia [1] negatas ſenibus dignitates: ad ſingularem felicitatis tuæ cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cùm duos pariter [2] conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cùm eiſdem [3] in curia curules inſidentibus tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam, facundiæque meruiſti: [4] cùm in

1 *Negatas ſenibus dignitates.*] Patriciatum, quo admodum juvenis ornatus eſt, & Conſulatum fortaſſis intelligit. *Idem.*

2 *Conſules liberos tuos.*] Ii ordinarii Conſules fuere anno DXXII. adhuc pueri: Crediderim equidem conſilio & ductu Symmachi avi, omnia in eorum Conſulatu eſſe acta geſtaque, maneat modò pro comperto [quod aliter ſentire pleroſque video] verè Conſules fuiſſe. Ipſe diſertiſſimè affirmat hoc loco: ſic enim ad eum Philoſophia, *Poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cum eiſdem in Curia Curules inſidentibus tu regiæ laudis orator ingenii gloriam facundiæque meruiſti; cum in Circo duorum medius Conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem triumphali largitione ſatiaſti?* Et paulo poſt, *Quid dicam liberos Conſulares* [ſcribit Boëtius poſt eorum Conſulatum] *quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti ſpecimen elucet ingenii?* E domo patris profecti ſunt frequenti ſenatu, in Curia ſellas Curules conſcenderunt, pro ea dignitate pater Theodericum abſentem laudavit, in Circo ludos & largitionem exhibuerunt, exacto Conſulatu Conſulares nominantur. igitur Conſules fuere. Quod confirmat auctor Hiſt. Miſcellæ l. XV. dum ait, *Theod. Symmachum Exconſulem ac Patricium, & Boëtium ſeniorem & Exconſulem gladio trucidavit.* Niſi enim Boëtius junior Exconſul fuiſſet, quî neceſſe fuit patrem Boëtium Exconſulem, ſeniorem nuncupare. *Idem.*

3 *In curia Curules inſidentibus.*] Agell. lib. 3. c. 18. ex Commentariis C. Baſſi: *Senatores dicit in veterum ætate, qui Curulem magiſtratum geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in Curiam vehi, in quo curru Sella eſſet, quæ ob eam cauſſam Curulis appellatur.* De Conſularibus ornamentis (inter quæ etiam Curules) ſcite Caſſiodorus lib. 6. Variar. Form. I. *Atque ideo per illam indictionem Conſulatus te decoramus inſignibus. Pinge vaſtos humeros vario colore palmatæ: validam manum victoriali ſcipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere: ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus enſus aſcende: ut in ocio ſubjectus merearis, quod nos per maximos labores aſſumimus imperantes.* Hæc ſaltem ex Gellio & Caſſiodoro annotare libuit: plura ſi ſcire deſideras, vide Antiquitatum Romanarum Johannis Roſini, viri in his rebus eximii, libri noni caput nonum. *Sitzm.*

4 *Cum in circo.*] In Circo magnifica Ludorum Conſularium functio obibatur. In edendis vero ejuſcemodi ſpectaculis oportebat Conſules maximam opum copiam profundere, totoque abuti patrimonio: alioquin non poterant grati eſſe populo, neque videri ſatis implere perſonam ampliſſimi Magiſtratus. Vide G. Fornerium in Notis ad Caſſiodor. Epiſt. 2. Variar. lib. 2. Fr. Jure-

in circo [1] duorum [2] medius consulum circumfusæ multitudinis exspectationem, triumphali largitione satiasti. Dedisti, ut opinor, verba fortunæ, dum te illa demulcet, dum te, ut delicias suas, fovet. [3] Munus, quod [4] nulli umquam privato commodaverat, abstulisti. [5] Visne igitur cum fortuna [6] calculum ponere? [7] Nunc te primùm liventi oculo perstrinxit. Si numerum, modumque lætorum, tristiumve consideres, adhuc te felicem negare non possis. Quòd si idcirco te fortunatum esse non existimas, quoniam quæ tunc læta videbantur, abierunt; non est quòd te miserum putes, quoniam, quæ nunc creduntur mæsta, prætereunt. An tu in hanc vitæ scenam nunc primum subitus, hospesque venisti? ullamne humanis rebus inesse constantiam reris, cùm ipsum sæpè hominem velox hora dissolvat?

Nam

Juretum in Miscell. ad Symmach. lib. 4. Epist. 61. Cujac. ad t. C. De spectac. & scen. & len. Alex. ab Alexandro, l. 4. Genial. dier. cap. 25. Et Jul. Cæs. Bulengerum de venatione Circi & Amphitheatri. Unicum hic subnectam locum ex Cassiodori Variar. libro 2. Epist. 2. in qua Theodericus Rex Felicem ad fastigium dignitatum ordinarie promovens, sic loquitur: *Sume igitur per indictionem quartam Consulatus insignia: dignumque te tantorum desideriis præsenti comproba largitate. Hic profecto locus est, ubi præconium meretur effusio: quando virtutis genus est, propriam substantiam non amare, ubi tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. Respice te supra omnium humeros atque ora volitare: talemque te præbe, ut dignus genere, dignus urbe, dignus nostro judicio, dignus trabeis æstimeris.* Sitzm.

1 *Duorum medius Consularis.*] MSS. & editiones Norimber. Florentin. Basil. *Duorum medius Consulum*, quod rectius procul dubio. *Idem.*

2 *Medius.*] Primus apud Romanos locus medius proximus dexter; ut docet contra Becanum I. Lipsius libro 2. Elector. cap. 3. Inter Consulares vero præferebatur is, qui prior gesserat consulatum, etiamsi posterior bis consul fuerat. Vide Jacob. Cujac. ad C. t. 3. l. 2. lib. 12. *Idem.*

3 *Munus, quod nulli unquam privato commodaverat, abstulisti.*] MS. Rittersh. *Munus, quod nunquam ulli privato obtulerat, abstulisti.* quæ lectio elegantior videtur. *Idem.*

4 *Nulli unquam privato.*] Neque enim quisquam, etiam princeps, eodem anno duos filios Consules & quidem pueros vidit. Olybrium & Probinum, Probi filios, in Consulatu collegas Roma anno cccvc. spectavit, sed jam viros. *Vall.*

5 *Visne igitur cum Fort.*] In MS. Rittersh. deest *igitur*. Sitzm.

6 *Calculum ponere.*] Petron. Arbiter, in Satyr. *Si bene calculum ponas, ubique naufragium est.* Plin. Secundus lib. 2. Epistola 14. *Hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus.* Idem.

7 *Nunc te primum liventi oculo præstrinxit.*] Hæc vera est lectio. *Præstrinxit*, id est, leviter & sine aliqua læsione aut periculo tetigit. Al. *perstrinxit.* Idem.

1 Nam

[1] Nam etsi rara est fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitæ dies mors quædam fortunæ est etiam manentis. Quid igitur referre putas? Tune illam moriendo deseras, [2] an te illa fugiendo?

METRUM III.

[3] Cum polo Phœbus roseis quadrigis
Lucem spargere cœperit,
Pallet albenteis hebetata vultus
Flammis stella prementibus,
Cum nemus flatu Zephyri tepentis
[4] Vernis inrubuit rosis,
[5] Spiret insanum [6] nebulosus [7] Auster,
Jam spinis abeat decus:
[8] Sæpe tranquillo [9] radiat sereno
Immotis mare fluctibus;

Sæpe

1 *Nam etsi rara est fortuitis reb. man. fides.*] Expunge τὸ *rebus*, suadentibus MSS. Edition. Norimberg & Basiliensi. *Sitzm.*

2 *Illa an te fugiendo.*] Hæc ex MSS. & edit. Flor. ita disponi debent: *An te illa fugiendo?* Idem.

3 *Cum Phœbus lucem spargere cœperit.*] Lucret. lib. 2.

— aurora novo cum spargit lumine terras.

Idem.

4 *Vernis irrubuit rosis.*] Manil. lib. 5.

— Tyrias imitata papavera luces,
Vernantisque rosæ rubicundo sanguine florem.

Idem.

5 *Spiret insanum.*] Plaut. in Bacchid. *Insanum magnum molior negotium.* Idem in Mostellar. vocat *porticum insanum bonum.* Plin. Sec. lib. 4. Epist. 2. *Luget insane.* Senec. in Thebaid. ꝟs. 429.

— qualis insano ratis
Premente vento rapitur.

Idem.

6 *Nebulosus Auster.*] Agellius lib. 2. cap. 22. *Auster Græce νότος nominatur, quoniam est nebulosus atque humectus: νοτὶς enim Græce humor nominatur.* Senec. in Med. ꝟs. 583.

Non ubi hybernos nebulosus imbres
Auster advexit. —

Idem.

7 *Auster.*] Apuleius de Mundo: *Meridies vero, quoniam eadem semper regione signatur, uno Austro, id est, νότῳ flatur.* Vegetius de re milit. lib. 4. *Meridianum cardinem possidet νότος, id est, Auster.* Idem.

8 *Sæpe tranquillo radiat sereno.*] Ambiguum utrum horum sit adjectivum, siquidem ambo promiscue usurpantur. Multorum instar sit locus ille Vegetii lib. 4. De re Militari, cap. 41. *Multis quoque signis de tranquillo procellæ, & de tempestatibus serena producuntur.* Idem.

9 *Radiat sereno.*] Rutil. Itin. lib. 2.

Arridet placidum radiis crispantibus æquor.

Lactantius de Resurrect. Dom. die:

Tempora florigero rutilant distincta sereno.

Idem.

Sæpe [1] ferventeis Aquilo procellas
[2] Verso concitat æquore.
Rara si constat sua forma mundo,
[3] Si tantas variat vices,
[4] Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
[5] Constat, [6] æterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil.

PROSA IV.

1 *Ferventes procellas.*] Virg. 1 Georg.
—— cava flumina crescunt
Cum sonitu : fervetque fretis spumantibus æquor.
Idem.

2 *Verso concitat æquore.*] Ovid. Heroid. Epist. 7.
Aspice ut eversas concitet Eurus aquas.
Idem.

3 *Si tantas variat vices.*] Senec. in Med. ☧ſ. 287.
—— regnorum status
Fortuna varia dubia quos agitat vice.
Prudent. lib. 2. Contr. Symmach.
Sic ævi mortalis habet se mobilis ordo,
Sic variat Natura vices. ——
Idem.

4 *Crede fortunis hominum caducis.*] Certissima Ironia, qua præmonemur nulli rei esse fidendum; propter multiformes, quæ in mundo, varietates. Bene, nec tamen minus ironice Seneca in Medea, ☧ſ. 221.
Confide regnis cum levis magnas opes
Huc ferat & illuc casus. ——
Idem.

5 *Constat, æterna pos.*] Senec. in Herc. Oet. ☧ſ. 1035.
Verum est quod cecinit sacer
Thressæ sub Rhodopes jugis
Tangens Thraciam chelym
Orpheus, Calliopæ genus :
Æternum fieri nihil.
Ibidem, ☧ſ. 1099.
Quod natum est, poterit mori.
Idem.

6 *Æterna positumque lege.*] Æternam legem theologia nostra decernit esse, Rationem divinæ sapientiæ, secundum quam dirigit omnium creaturarum motus & actiones in suos fines. Cujus auctor Hierocli Commentario aureo est δημιουργικὸς νοῦς, καὶ ἡ θεία βούλησις, *mens opifex, ipsaque voluntas divina*, respectu scilicet Dei; eam vero respectu hominum consideratam ibidem esse dicit, ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀϊδίως καὶ ἀτρέπτως τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγουσαν, *Dei actionem eodem modo se habentem, perpetuaque & immutabili ratione res omnes producentem.* Hinc Seneca lib. de Providentia cœlum fortuito motu non agi, sed tam varios siderum discursus *procedere æternæ legis imperio* ait. Passim quoque *divina* dicitur. quam Apuleius vult esse, ex mente Platonis, lib. de natur. Philosophia Platon. *fatum, per quod inevitabiles cogitationes Dei atque incepta complentur.* Eam sic describit Cicero lib. II. de Legib. *Hanc igitur video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec scitum aliquod esse populorum : sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem esse dicebant, omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei. ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte est laudata : est enim ratio mensque sapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.* Et paulo post, *Quæ vis non modo senior est quam ætas populorum & civitatum, sed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis Dei. nunquam enim esse mens divina sine ratione*

PROSA IV.

Tum ego, Vera, inquam, commemoras ô virtutum omnium nutrix, nec infitiari possum prosperitatis meæ velocissimum cursum. Sed [1] hoc est, quod recolentem vehementiùs coquit. Nam in omni adversitate fortunæ [2] infelicissimum genus est infortunii, fuisse feli-

tione potest: nec ratio divina non hanc vim in rectis pravisque sanciendis habet. Et iterum paulo post, *Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans: quæ non tum denique incipit lex esse cum scripta est, sed cum orta est. orta est autem simul cum mente divina. quamobrem lex vera atque princeps apta ad jubendum & ad vetandum, ratio est recta summi Iovis.* Archytas apud Stobæum serm. XLI. Πονηρῶν ἀθέων νόμοι θεῶν ἄγραφοι ἀντινομιζόμενοι πονηρὰν μοῖραν καὶ ζημίαν τῷ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἡγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τεθέντων. *Adversus improbos mores institutæ sunt Deorum non scriptæ leges, malam sortem mulctamque non obedienti inferentes, parentes ac principes scriptarum legum & constitutionum inter homines.* Ex iis igitur pulcherrimis locis quid sit æterna lex patet; nimirum æternum quiddam, νόμος ἄγραφος, æqualis cum Deo ætatis, νοῦς seu ratio summi Dei, denique *æterna* seu *divina lex.* ex qua aliæ humano generi datæ & tanquam ex fonte derivatæ sunt: hinc illa princeps seu ἡγεμὼν dicta. Eadem & lumen illud est hominum animis insitum, cujus eos participes fecit Deus, de quo propheta rex, ubi quæsivit *Quis ostendit nobis bona?* subjungit, *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* At Stoici post ejuratam veteris Academiæ rectam de Deo & religione opinionem *divinam* legem, obscuro verbo *naturalem* vocarunt; quemadmodum scripsisse Zenonem notat Cicero lib. I. de nat. deor. hinc *naturam sequi*, non *Deum* dixerunt; *Dei nomine* τὸ Θεὸν εἰς φύσιν *in naturam commutato*, inquit Clemens Alex. Strom. lib. II. Nimirum *hi*, ut est apud Ciceronem lib V. de finibus, *totam ad se nostram philosophiam transtulerunt: atque ut reliqui fures earum rerum quas ceperunt, signa commutant; sic illi ut nostris sententiis pro suis uterentur, nomina tanquam rerum notas mutaverunt.* Postremo legi æternæ Augustinus lib. I. de lib. arbitr. *temporalem opponit, quæ nihil aliud est*, inquit, *quàm neglectis rebus æternis, quibus per seipsam mens fruitur & per seipsam percipit & quas amans amittere non potest; temporalia & quæ per corpus hominis partem vilissimam sentiuntur & nunquam esse certa possunt, quasi magna & miranda sectari.* Unde Paulus ad Rom. VII. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Et, Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati quæ est in membris meis.* Et, *Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati.* Vall.

1 *Hoc est, quod recolentem me veh.*] In MS. Rittersh. *me* omittitur. *Sitzm.*

2 *Infelicissimum est genus infortunii, fuisse felicem.*] P. Syrus:

Nulla hominum major pœna est, quàm infelicitas. Sitzm.

 1 *Falsæ*

ſe felicem. Sed quod tu, inquit, [1] falſæ opinionis ſupplicium luis, id rebus jure imputare non poſſis. Nam ſi te hoc inane nomen fortuitæ felicitatis movet, quàm plurimis maximiſque abundes, mecum reputes licet. [2] Igitur ſi quod in omni fortunæ tuæ cenſu pretioſiſſimum poſſidebas, id tibi divinitùs illæſum adhuc,

1 *Falſæ opinionis.*] Hoc quoque Stoicorum præceptum eſt, quod ad tranquillitatem contra omnes caſus maximè confert; ſi unuſquiſque, dum externis percellitur, ſciat non ſe rebus adfligi, ſed concepta de eis opinione. Decretum vetus audi. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὑτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαιρεῖ παρὰ σεαυτῷ, καὶ ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκός, (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει) ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. *Cum ejulantem quempiam videris in luctu, ſive peregre profecto filio, ſive rebus amiſſis: cave ne te viſum illud moveat, ut exiſtimes verſari eum in malis ob externa: ſed ſtatim ipſe tecum diſtinguito, ſitque in promptu ut dicas, Iſtum affligit non caſus ille (alium enim non affligit) ſed concepta de eo opinio.* inquit Epictetus enchirid. Gemendum videtur ob mortem cariſsimi filii. imo, alias Anaxagoræ, quippe ſapientiſsimo, gemendum quoque fuiſſet. is vero audito filii ſui obitu, Ἤδειν φησὶ θνητὸν γεννήσας, *Noram, inquit, me eum genuiſſe mortalem.* Seneca item lib. conſol. ad Marciam, *Movet lugentem deſiderium ejus, quem dilexit. id per ſe tolerabile apparet: Abſentes enim abfuturoſque, dum viverent, non flemus, quamvis omnis uſus illorum nobis & conſpectus ereptus eſt. Opinio eſt ergo quæ nos cruciat: & tanti quodque malum eſt, quanti illud taxavimus.* Neque gemendum ob exilium; alioqui & Marcellus doluiſſet. ipſe vero ſic de ſe ipſo apud Senecam [Conſol. ad Helviam] aliter affirmat, *Quod patria cares, non eſt miſerum: Ita te diſciplinis imbuiſti, ut ſcires omnem locum ſapienti viro patriam eſſe.* Neque enim vir ſapiens ob res externas, quæ ſibi alienæ ſunt, movetur: neque ultra quam ut animus ſibi benè ſit conſcius, inquirit. Cogitandum eſt, inquit apud Arrianum Epictetus, τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν. καὶ τί μοι ἔξεστι, καὶ τί μοι οὐκ ἔξεστιν. ἀποθανεῖν με δεῖ. μή τι οὖν καὶ στένοντα; δεθῆναι. μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυγαδευθῆναι· μή τι οὖν κωλύει, γελῶντα, καὶ εὐθυμοῦντα καὶ εὐροοῦντα; εἰπὲ τὰ ἀπόῤῥητα. οὐ λέγω. τοῦτο γὰρ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν. ἀλλὰ δήσω σε. ἄνθρωπε τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις. τὴν προαίρεσιν δὲ, οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται). εἰς φυλακήν σε βαλῶ. τὸ σωμάτιον ἀποκεφαλίσω σου. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ἀναπότμητός ἐστι; *quid tuum ſit, quid non tuum; & quid tibi liceat, quid non liceat. Eſt tibi moriendum: nunquid etiam gementi? In vinculis eſſe oportet: nunquid ejulantem? Ire in exilium: ecquis prohibet ire cum riſu, hilaritate & alacritate? Dic arcana. Non dico. hoc enim penes me eſt. At in vincula te conjiciam. Homo quid ais? me? pedem meum vincies, inſtitutum autem meum ne ipſe quidem Jupiter ſuperabit. In cuſtodiam te dabo: corpuſculum capite truncabo. Quando ergo tibi dixi meas unius cervices ferro eſſe inviolabiles?* Chriſtianiſmum hæc ſpirant, ſed paucis immutatis. abeſſet modo ab hac Stoicorum conſtantia, illa ἀπάθεια, ἀναλγησία, ἀνελεημοσύνη. *Vallin.*

2 *Igitur ſi quod in omni fortunæ cenſu.*] MSS. *in omni fortunæ tuæ cenſu.* Sitzm.

adhuc, inviolatumque ſervatur, poteriſne, meliora quæque retinens, de infortunio jure cauſſari? Atqui viget incolumis, illud pretioſiſſimum generis humani decus, [1] Symmachus ſocer, &c, quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis. Vivit

1 *Symmachus ſocer.*] Symmachorum ſtemma vir doctiſſ. Jac. Sirmondus erudita diligentia contexuit Notis ſuis ad VII. lib. epiſt. Ennodii; quas conſule. Nos donec ad noſtrum pervenerimus, pauca tantum ex eis excerpemus. Erat autem

I. L. AURELIUS AVIANIUS SYMMACHUS *Præfectus urbi anno* CCCLXIV. *Cujus ſunt inſignes illæ duarum ſtatuarum Romæ & Conſtantinopoli inſcriptiones.*

II. Q. AURELIUS SYMMACHUS L. F *Orator. Cujus ſunt Epiſtolar. lib.* IX. *Relationum unus. in quibus famoſa illa de Ara Victoriæ. Conſul fuit ordinar. anno* CCCXCI.

III. Q. FABIANUS MEMMIUS SYMMACHUS *Patris Oratoris Epiſtolas digeßit & edidit Africæ Proconſul fuit anno* CDXV. *Præfectus urbi anno* CDXX.

IV. Q. AURELIUS SYMMACHUS *Conſul ordinarius cum Aëtio anno* CDXLVI.

V. Q. AURELIUS MEMMIUS SYMMACHUS EXCONS. ORD. ET PATRICIUS. *Ut legere memini in antiquis exemplaribus Boëtii generi, qui aliquot ei opuſcula ſua inſcribit. de quo hoc loco Boëtius. Conſul fuit ſine collega ſub Odoacre anno* CDXXCV. *à Theoderico rege Judex in cauſa Baſilii & Prætextati, qui magicarum artium accuſabantur, inter alios delectus epiſtolar.* XXII. *lib.* IV. *apud Caßiodorum. apud quem & aliæ ſunt Theoderici ejuſdem ad Symmachum epiſtolæ. De eodem Hormiſda Pontifex epiſt.* XXXVII. *&* LXVI. & Avitus epiſcopus Viennenſis epiſtola II. *Cæterum ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boëtio genero cæſus eſt, ut narrat Procopius lib.* I. *de bello Gothico. Hujus filiæ duæ memorantur, Ruſticiana uxor Boëtii, & Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus* IV. *Dial.* XIII. *Filium nullum reliquit. Nam qui ſequitur*

VI. SYMMACHUS *Collega Boëtii in Conſulatu anni* DXXII. *non Symmachi Patricii filius, ſed nepos fuit ex filia Ruſticiana & Boëtio prognatus.* His quoque à nobis additur

VII. SYMMACHUS V. C. hujus fortaſſe filius. Cujus meminit Gregorius Magnus epiſt. XXXVIII. lib. IX. ad Ruſticianam ejus, ut apparet, ſororem per Indictionem IV. hoc eſt anno DC. ſcribens. Fuit &

VIII. SYMMACHUS V. C. & INL. in Oriente, qui anno DXVII. Anaſtaſii imp. legatus Eutharico Cillicæ Theoderici genero Conſulatus inſignia detulit. ejuſque Romæ magnificis ſpectaculis interfuit, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico. Quem Priſcianus dicato de Ponderibus & menſuris libro laudat: Conſtantinopoli enim Priſcianum docuiſſe coævi ejus Caſsiodorus lib. de Orthographia, & Paulus Diaconus lib. I. Hiſtor. Langobardorum teſtantur: & veteres ejus libri *Conſtantinopolitani doctoris* titulo prænotantur. De quo haud dubie Hormiſda ſcripſit ep. XXXVII. & LXVI. Quem & Procopius lib. II. de bello Vandalico ait, Senatorem Conſtantinopoli fuiſſe Præfectumque equitatui & ſumptibus ejus belli quod Germanus Juſtiniani imp. ex fratre nepos, in Stozam rebellis exercitus ducem movit & feliciter confecit. Romanum fuiſſe ibidem Priſcianus ſcribit & ex Hormiſda conjicitur. Cujus ædes magnificæ Conſtantinopoli in inſigni illa populi ſeditione anno Juſtiniani V. incendio conſumtæ ſunt. ut eſt in Chron. Alexandr. *Vallin.*

1 Vivit uxor ingenio modesta, pudicitiæ pudore præcellens, &, ut omneis ejus dotes breviter includam, patri similis. Vivit, inquam, tibique tantùm, vitæ hujus exosa, spiritum servat; quoque uno felicitatem minui tuam, vel ipsa concesserim, tui desiderio lacrymis,

1 *Vivit uxor.*] Scilicet Rusticiana non Elpis. Elpis enim nullis ex Boëtio procreatis liberis decessit. doctam fuisse Lil. Giraldus memoriæ prodidit, ut quæ eos Hymnos, qui in Ecclesia die Apostolis Petro & Paulo sacra canuntur, & jam à sanctissimo Papa Urbano VIII. emendati incipiunt, *Decora lux æternitatis.* & *Beate pastor Petre*, composuerit. Nos ejus epitaphium ex vet. cod. nostro descriptum integrum publicamus. Lil. Giraldus tres duntaxat priores versus protulit. quatuor P. Pithæus in editione Poëmat. veterum, non servato ordine, ut qui scilicet hic septimus & octavus est, ibi tertius esset & ultimus. Scripturam codicis repræsentavimus, tantum pro *aterque* in ultimo versu, reposuimus *uterque*; & pro *socius*, *socios*, optimo sensu. Porro Boëtii esse, ipsa carminis venustas declarat, quod etiamnum casta felicis conjugii sacra egregiè refert. aut si illius non sunt, ejus certè temporis esse videntur. Ea amissa Rusticianam duxit. Ejus nominis tres celebres fœminæ fuere.

I. Doctissima, filia Orfiti, Acyndini conf. soror, uxor fuit Q. AURELII SYMMACHI Oratoris: cui propterea *legenti meditantique candelas & candelabra tenuisse* ait Sidonius. Epistola x. libro II.

II. Hæc nostra, avo, patre, socero, marito, & filiis consulibus illustris, Q. AURELII MEMMII SYMMACHI filia, Boëtii uxor, qui ex ea duos filios, anno DXXII. Consules, suscepit. Cujus non aliud elogium clarius aut illustrius esse possit, quam quo hic ab sapientissimo marito ornatur, aut à Procopio libro III. Hist. Gothicæ. Roma enim à Gothis sub Totila obsessa, Romanis ducibus pecuniam largiendo, læsos afflictosque cohortatione opibusque tum impellendo, tum juvando, tenuiorum denique civium inopiæ subveniendo, facultatibus omnibus, quæ penes se erant, consumptis, nullum non exhibuit animi supra muliebres exemplum. Unde anno DXLVII. urbe capta parum abfuit quin à Gothis in ejus necem conspirantibus occideretur, [quod data Romani exercitus ducibus pecunia, Theoderici statuas, patris virique cædem ulta, collidi disturbarique curasset] ni esset à Totila barbaris suis mitiore, servata.

III. Ea ad quam Constantinopolim profectam scribit Gregorius Magnus epist. XXI. lib. II. Indict. x. hoc est anno DXCII. Et epistol. XXIII. lib. VII. epistol. XXXVIII. lib. IX. epist. XXIV. lib. XI. Eamque quantum coluerit his verbis ostendit epistola XXXVIII. libro IX. *Excellentiæ vestræ scripta suscepi, quæ me in gravissima ægritudine positum, de salute, de devotione ac de dulcedine tua omnino relevarunt. Unum vero ægre suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, quod semel esse poterat, sæpius dicebatur*, ancilla vestra, ancilla vestra. *Ego enim qui per episcopatus onera servus sum omnium factus, qua ratione mihi se ancillam dicit, cujus, ante susceptum episcopatum, proprius fui?* Unde fœminæ patriciæ multis titulis obstrictum fuisse B. Gregorium appareat. Videtur illi Appio V. C. [filius fortasse Flav. Appionis anno DXXXIX. Conf. Strategii filii] gener & Strategius nepos ex filia Eusebia; itemque Eudoxius & Gregoria liberi fuisse. Eidem Gregorio Magno auri x. libras in captivorum redemptionem, & vela pretiosissima B. Petro offerenda Constantinopoli Romam transmisit. quibus testimoniis magnificentia ejus pietasque non vulgaris elucent. *Vall.*

1 *Quid*

mis, ac dolore tabescit. [1] Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti specimen elucet ingenii? Cùm igitur præcipua sit mortalibus vitæ cura retinendæ, [2] ô te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quæ vita nemo dubitat esse cariora! Quare sicca jam lacrymas. Nondum est ad unum omneis exosa fortuna, nec tibi nimium valida tempestas incubuit, [3] quando tenaces hærent ancoræ, quæ nec præsentis solamen, nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hæreant, inquam, precor; illis namque manentibus, utcumque se res habeant, enatabimus. [4] Sed, quantum decus ornamentis nostris decesserit, vides.

1 *Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti specimen elucet ingenii?*] Jure ambigas, cur filios suos consulares nominarit Boëtius, cum in fastis eorundem consulatum non reperias, & ipse fateatur pueros fuisse. video dici posse appellatos consulares, quod patrem consulem habebant; sicut & consulis uxor, fæmina consularis dicitur. Et tamen sustinet assensionem meam ipse Boëtius, apud quem Philosophia hoc eodem libro, prosa III. *Si quis rerum mortalium fructus* (inquit) *ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantumlibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti? cum eisdem in curia curules insidentibus, tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam facundiæque meruisti?* Hæc certa, clara, nec dubium quin verè Consules fuerint. Fasti nihil movent, cùm fieri possit ut suffecti fuerint non ordinarii Consules, nec mirum ideo si in fastis nomen non relatum. illud nexum injicit quod inter pueros. Vidimus nodum, & solvemus. Dum moribus antiquis stetit res Romana virisque annariæ leges viguere, sub Imperatoribus quod libuit sæpe licuit. Tacitus Annal. I. De Augusto. *Cajum ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat, necdum posita puerili prætexta principes juventutis appellari, destinare Consules, specie recusantis flagrantissime cupiverat.* Quid cupiverat? perfecerat. Romæ marmor de Cajo: QUEM. POPULUS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATUM. XIIII. Denique ut omne posticum occludam, Capitolinus in Gordiano juniore exerte: *Et hic finis belli intestini fuit*, inquit, *cum esset delatus Gordiano puero consulatus.* Quid hæres? principes re aut destinatione isti, scio. sed & ideo eadem ista prosa III. Philosophia, eximium hunc honorem respiciens, *Munus*, inquit, *quod nulli unquam privato commodaverat, abstulisti.* Bernard.

2 *O te si tua bona cognoscas, felicem.*] Virg. 2. Georg. vs. 77. 458.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas. ——

Sitzm.

3 *Quoniam tenaces hærent.*] MS. Rittersh. *Quoniam tenaces hæserint ancoræ.* Idem.

4 *Sed quantum decus ornamentis nostris decesserit vides.*] Bene MS. Rittersh. *Sed quantum ornamentis nostris decesserit vides.* Idem.

vides. Et illa, Promovimus, inquit, aliquantum, ſi te nondum totius tuæ ſortis piget. Sed delicias tuas ferre non poſſum, qui abeſſe aliquid tuæ beatitudini tam luctuoſus atque anxius conqueraris. Quis eſt enim tam compoſitæ felicitatis, ut non aliqua ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, & quæ vel numquam tota proveniat, vel numquam perpetua ſubſiſtat. Huic cenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. [1] Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtiâ rei familiaris incluſus, eſſe mallet ignotus. Ille utroque circumfluus vitam cælibem deflet. Ille nuptiis felix, [2] orbus liberis, [3] alieno cenſum nutrit heredi. [4] Alius prole lætatus, filii, filiæve delictis mæſtus illacrymat. Iccirco nemo facilè cum fortunæ ſuæ conditione concordat. ineſt enim ſingulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde quòd feliciſſimi cujuſque delicatiſſimus ſenſus eſt, &, niſi ad nutum cuncta ſuppetant, omnis adverſitatis inſolens, minimis quibuſque

1 *Hunc nobilitas notum facit, ſed ang.*] Menander:

Πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ.

Salvian. lib. 3. De Gub. Dei: *Tanta eſt miſeria hujus temporis, ut nullus habeatur magis nobilis, quam qui eſt plurimum dives.* His addi poſſunt notata ab Andr. Tiraquello in Lib. de Nobilitate, cap. 3. & 25. in quibus accurate inquirit; *An generis ſplendor perdatur ob paupertatem?* Sitzm.

2 *Orbus liberis.*] Theſeus ad Senec. in Hipp. ỳſ. 1248.

O triſte fractis orbitas annis malum.

Quintilian. Declamat. 6. *Quid ego putarem in rerum natura poſſe reperiri, quod orbitate acerbius videtur?* Vetus ſuperſtitio in tutela Orbonæ orbatos liberis parentes eſſe credidit, de qua Arnobius lib 4. Adver. Gentes, Cyprianus de Idolis. *Idem.*

3 *Alieno cenſum nutrit heredi.*] Hoc genus divitias poſſeſſori inviſas eſſe ait Pindarus Olymp. 11. ἐπεὶ ὁ πλοῦτος ὁ λαχὼν ποιμένα ἐπακτὸν ἀλλότριον, θνάσκοντι στυγερώτατος. Et Menander triſtem eſſe rem pronuntiat, ſi quis in re lauta ſine herede ſuo moriatur.

Ὀδυνηρόν ἐστιν, εὐτυχοῦντα τοῦ βίου,
Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.

vide Andr. Gail. l. 1. obſervation. 122. Ejuſmodi vero fortunam expertus eſt Quintilianus, qui in Præfat. lib. 6. ita flebilibus modis conqueritur: *Nos miſeri, ſicut facultates patrimonii noſtri, ita hoc opus aliis paramus, aliis relinquemus.* Idem.

4 *Alius prole lætatus, filii filiæve delictis mæſtus illacrimat.*] Exempla huc pertinentia vide apud M. Anton. Muretum in Ethica Ariſtotelis libro primo & quæ notabo infra ad Proſ. 7. libro 3. *Idem.*

1 Beata

que prosternitur, adeò perexigua sunt, quæ fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam multos esse conjectas, qui sese cælo proximos arbitrentur, si de fortunæ tuæ reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exsilium vocas, incolentibus patria est. adeò nihil est miserum, nisi cùm putes: contraque [1] beata sors omnis est æquanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui cùm dederit impatientiæ manus, statum suum mutare non optet? Quam multis [2] amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo respersa est! quæ si etiam fruenti jucunda esse videatur, tamen, quò minùs, cùm velit, abeat, [3] retineri non possit. Liquet igitur quàm sit mortalium rerum misera beatitudo, quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. [4] Quid igitur ô mortales extrà petitis intrà vos positam felicitatem? Error vos, inscitiaque confundit. Ostendam breviter tibi summæ cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu amittere umquam velis, nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige:

1 *Beata sors omnis æquanimitate tolerantis.*] Prudentius in Psychomachia ita loquentem introducit Patientiam:

— lex habet istud
Nostra: genus belli, Furias, omnemque malorum
Militiam, & rabidas tolerando extinguere vires.

Sitzm.

2 *Amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo respersa est.*] MS. Rittersh. *amaritudinibus vitæ humanæ respersa est dulcedo.* Lucretius elegantiss. lib, 4.

— medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid quod in ipsis floribus angat. Idem.

3 *Retineri non poßit.*] Edit. Nor. *retineri non potest.* Idem.

4 *Quid igitur ô mortales.*] Agellius lib. 2. cap. 29. *Quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extraque nostrum animum sunt, neque pro nostris neque pro nobis ducamus.* Macrobius in Somnium Scipionis libro primo, capite nono: *Homini autem una est agnitio sui, si originis natalisque principia atque exordia prima respexerit, nec se quæsierit extra.* Cassiodorus lib. 11. Variar. 2. *Vigor ille rationabilis nobis consilium præstet: facies veritatis albescat, ne mentem nostrum innubilet caligo corporea: sequamur quod intus est, ne foris à nobis simus: instruat, quod de vera sapientia sapit: illuminet, quod cælesti claritate resplendet.* Idem.

collige: Si beatitudo eſt ſummum naturæ bonum ratione degentis, nec illud eſt ſummum bonum, quod eripi ullo modo poteſt; quoniam præcellit id, quod nequeat auferri: manifeſtum eſt, quod ad beatitudinem percipiendam fortunæ inſtabilitas aſpirare non poſſit. Ad hæc, quem caduca iſta felicitas vehit, vel ſcit eam, vel neſcit eſſe mutabilem. [1] Si neſcit, quænam beata ſors eſſe poteſt ignorantiæ cæcitate? Si ſcit, metuat neceſſe eſt, ne amittat, quod amitti poſſe non dubitat. quare continuus timor non ſinit eſſe felicem. An vel ſi amiſerit, negligendum putat? Sic quoque perexile bonum eſt, quod æquo animo feratur amiſſum. [2] Et quoniam tu idem es, cui perſuaſum atque inſitum permultis demonſtrationibus ſcio, menteis hominum nullo modo eſſe mortaleis: cumque clarum ſit, fortuitam felicitatem corporis, morte finiri: dubitari nequit, [3] ſi hæc auferre beatitudinem poteſt, quin omne mortalium genus in miſeriam, mortis fine, labatur. Quod ſi multos ſcimus beatitudinis fructum non morte ſolùm, verùm etiam doloribus, ſuppliciiſque quæſiſſe, quonam modo præſens vita facere beatos poteſt, quæ miſeros tranſacta non efficit?

METRUM IV.

Quiſquis volet perennem
Cautus ponere ſedem,
[4] *Stabiliſque, nec ſonori*

Sterni

1 *Si neſcit, quænam beata ſors eſſe poteſt ignorantiæ cæcitate.*] Auctior MS. Rittersh. *ſi neſcit, quænam beata ſors eſſe poterit ignorantiæ in cæcitate.* Sitzm.

2 *Et quoniam tu idem es, cui perſuaſum eſſe atque inſitum.*] MS. Erfurt. *Et quoniam idem es, cui perſuaſum atque inſitum permultis demonſtr.* Idem.

3 *Si hæc auferre beatitudinem poteſt.*] MS. Rittersh. *ſi hæc beatitudinem auferre non poteſt.* Edit. Flor. *ſi hæc afferre beatitudinem non poteſt.* Idem.

4 *Stabiliſque nec ſonori.*] *Stabilis*, id eſt, conſtans, impavidus. *Stabilis animus* apud Valerium Flaccum libro ſecundo:

—— *ſtabilem quando optima facta*
Dant animum, majorque piis audacia cœptis. Idem.

1 *Euri.*]

Sterni flatibus [1] *Euri,*
Et fluctibus [2] *minantem*
Curat ſpernere Pontum;
[3] *Montis cacumen alti,*
Bibulas vitet arenas.
[4] *Illud protervus Auſter*
Totis viribus urget;
Hæ pendulum ſolutæ
Pondus ferre recuſant.
Fugiens periculoſam
Sortem ſedis amœnæ,
[5] *Humili domum memento*
Certus figere ſaxo.
[6] *Quamvis tonet ruinis*
Miſcens æquora ventus,
[7] *Tu conditus quieti*
Felix robore valli,

Du-

1 *Euri.*] Agellius lib. 2. cap.22. *Qui ventus ab oriente verno id eſt æquinoctiali venit, nominatur Eurus, ficto vocabulo, ut iſti ἐτυμολογικοὶ ajunt, ἀπὸ τοῦ ἕω ῥέειν. Is alio quoque à Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis Subſolanus cognominatur.* Idem.

2 *Minantem Pontum.*] Sen. in Thyeſt. ℣ſ. 290.

Hac ſpe ſubibit gurgitis tumidi minas.

Idem.

3 *Montis cacumen alti.*] Senec. in Agam. ℣ſ. 90. & ſeq.

——— nubibus ipſis
Inſerta caput turris pluvio
Vapulat Auſtro: denſaſque nemus
Spargens umbras annoſa videt
Robora frangi. feriunt celſos
Fulmina colles.

Vid. Virgil. 1. Georg. ubi Juppiter coruſca dextra fulmina molitur, & *aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia cælo, Dejicit.* Idem.

4 *Illud protervus Auſter.*] Senec. in Hipp. ℣ſ. 1125.

Admota æthereis culmina ſedibus
Duros excipiunt Notos,
Inſani Boreæ minas,
Imbriferumque Corum.

In Oedipo ℣ſ. 8. & ſeq.

Ut alta ventos ſemper excipiunt juga;
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamvis quieti verberant fluctus maris;
Imperia ſic excelſa Fortunæ objacent.

Idem.

5 *Humili domum memento.*] Nimis longum foret omnia ex Seneca huc quadrantia aſſcribere. vide ipſemet in Thyeſt v. 447. & ſeq. in Oedip. ℣ſ. 890. in Herc. Fur. ℣ſ. 199. in Octav. ℣ſ. 884. & alibi paſſim. *Idem.*

6 *Quamvis tonet ruinis.*] Virgil. 1. Æneid.

Una Eurúſque Notuſque ruunt ——

Et 1. Georg.

At Boreæ de parte trucis cum fulminat, &c. cum
Eurique Zephyrique tonat domus ——

Idem.

7 *Tu conditus quieti.*] Vid. Senec. in Hip-

Duces serenus ævum,
Ridens [1] *ætheris iras.*

PROSA V.

Sed quoniam rationum jam in te mearum fomenta descendunt, paullo validioribus utendum puto. Agè enim, si jam caduca & [2] momentaria fortunæ dona non essent, quid in eis est, quod aut vestrum umquam fieri queat, aut non perspectum consideratumque vilescat? [3] Divitiæne vel vestri, vel sui naturâ pretiosæ sunt? Quid earum potiùs, aurumne, an [4] vis congestæ pecuniæ? [5] Atqui hæc effundendo magis quàm coacervando meliùs nitent: siquidem avaritia semper odiosos, claros largitas facit. Quòd si manere apud quemquam non potest, quod transfertur in alterum: [6] tunc est pretiosa pecunia, cùm, translata in alios, largiendi usu desinit possideri. At eadem si apud unum, quanta est ubique gentium, congeratur, cæteros sui inopes fecerit. Et [7] vox quidem tota pariter multorum replet auditum;

Hippolyt. ℣s. 1129. in Thyest. ℣s. 467. in Agamemn. ℣s. 100. *Idem.*

1 *Ætheris iras.*] Sic *Æquoris iræ* apud Val. Flaccum lib. 2.

— quos sternere Bessi,
Nec Geticæ potuere manus, aut æquoris iræ. Idem.

2 *Momentanea fortunæ dona.*] Magis arridet scripta lectio, *momentaria*. Bern.

3 *Divitiæne vel vestri vel sui natura preciosæ sunt.*] MS. Rittersh. *Divitiæne vel vestra, vel sui.* Idem.

4 *Vis congestæ pecuniæ.*] Senec. in Herc. Fur. ℣s. 168.

— hic nullo fine beatus
Componit opes gazis inhians,
Et congesto pauper in auro.

Juvenalis Sat. 10.

Sed plureis nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census. Idem.

5 *Atqui hæ.*] Germanius quod in scriptis; *atqui hac.* Bern.

6 *Tunc est preciosa pecunia.*] Horat. Carm. 2. Od. 2.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

Diog. Laërtius de Bione lib. 4. πρὸς πλούσιον μικρολόγον, Οὐχ οὗτος (ἔφη) τὴν οὐσίαν κέκτηται, ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦτον. Apul. lib. 5. Metam. *Nec sunt enim beati, quorum divitias nemo novit.* Cassiodor. lib. 4. Var. 36. *Auri vena similis est reliquæ terræ, si jaceat: usu crescit ad pretium, quando & apud vivos sepulta sunt quæ tenacium manibus includuntur.* Vide & Pindar. Isthm. Od. 1. Martial. l. 12. Epig. 53. *Sitzm.*

7 *Vox quidem tota pariter multor. replet auditum.*] Lucretius lib. 4. quo vocem esse corpoream comminiscitur:

Præterea edictum sæpe unum perciet aures
Omnibus in populo missum præconis ab ore:

In

tum; vestræ verò divitiæ, nisi comminutæ, in plureis transire non possunt. [1] quod cùm factum est, [2] pauperes necesse est faciant, quos relinquunt. O igitur angustas, inopesque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt! [3] An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hoc splendore præcipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehementer admiror. [4] Quid est enim carens [5] animæ motu, atque membrorum compage, quod animatæ rationabilique naturæ pulcrum esse jure videatur? Quæ tametsi conditoris operâ, suique distinctione postremæ aliquid pulcritudinis trahunt, infra vestram tamen excellentiam collocatæ, admirationem vestram nullo modo merebantur. [6] An vos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? [7] Est enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam sereni maris facie gaudemus: [8] sic Cælum, Sidera, Solem, Lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicujus talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse distin-

In multas igitur voces vox una repente
Diffugit, in privas quoniam se dividit aures;
Obsignans famam verbis, clarumque sonorem. Idem.

1 *Quod cum factum est, pauperes.*] MS. Rittersh. *Quod cum factum sit.* Idem.

2 *Pauperes necesse est faciant.*] Pub. Syrus:
Lucrum sine damno alterius fieri non potest. Idem.

3 *An gemmarum fulgor.*] De Gemmarum vanitate Tertullianus de Habitu Mulieb. & Alcim. Avitus his versibus:
Negligit hic virides riparum margo lapillos,
Et quas miratur mundi jactantia gemmas. Idem.

4 *Quid est enim carens animæ motu.*] Vide B. Augustin. lib. 11. De Civ. Dei, cap. 16. *Idem.*

5 *Animæ motu atque membrorum compage.*] In MSS. saltem: *animæ motu atque compage.* Idem.

6 *Agrorum pulcritudo vos delectat.*] Quomodo Socrates fastum Alcibiadis, divitias multosque agros possidentis retuderit, lege apud Ælian. lib. 3. Var. Hist. cap. 28. *Idem.*

7 *Est enim pulcerrimi operis pulcra portio.*] Vide Andr. Tiraquellum de Nobilitate cap. 30. Phocylides:
Χρηΐζων πλούτου, μελέτην ἔχε πίονος ἀγροῦ.
Ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι.
Quod Phocylideum nihil loci habuit apud veteres Germanos, de quibus Cæsar 6. De Bello Gallico. *Idem.*

8 *Sic cœlum, sidera &c. miramur.*] Vide quæ notavimus ad Metr. 2. ℣. 8. & 9. lib. 1. *Idem.*

1 *Aut*

ſtingueris? [1]aut tua in æſtivos fructus intumeſcit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet eſſe fortuna, quæ à te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus, animantium proculdubio debentur alimentis. Sed ſi, [2] quod naturæ ſatis eſt, replere indigentiam velis, nihil eſt quòd fortunæ affluentiam petis. [3] Paucis enim, minimiſque natura contenta eſt: cujus ſatietatem ſi ſuperfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium. Jam verò [4] pulcrum variis fulgere veſtibus putas? quarum ſi grata intuitu ſpecies eſt, aut materiæ naturam, aut ingenium mirabor artificis. [5] An verò te longus ordo famulorum facit eſſe felicem? Qui ſi vitioſi moribus ſunt, [6] perniciosa domus ſarcina, & ipſi domino vehementer inimica: ſin verò probi, quonam modo in tuis opibus aliena

1 *Aut tua in æſtivos fructus intumeſcit ubertas.*] MS. Rittersh. *An tua in* &c. *Idem.*

2 *Quod naturæ ſatis eſt.*]Horat. Carm. 3. Od. 16.

—— multa petentibus
Deſunt multa. bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.

Lucret. lib. 5.

Quod ſi quis vera vitam ratione gubernet;
Divitiæ grandes homini ſunt vivere parce
Æquo animo: neque enim eſt unquam penuria parvi. Idem.

3 *Paucis enim minimiſque.*] Manilius in princ. lib. 3.

Cumque ſui parvos uſus natura repoſcat
Materiem ſtruimus magnæ per vota ruinæ,
Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas,
Et ſummum cenſus precium eſt offundere cenſum.
Solvite mortales animos, curaſque levate,
Totque ſupervacuis vitam deplete querelis. Idem.

4 *Pulcrum variis fulgere veſtibus.*] Lucret. lib. 2.

Nec calidæ citius decedunt corpore febres
Textilibus ſi picturis, oſtroque rubenti
Iacteris, quam ſi plebeia in veſte cubandum eſt.

Quam mordaciter Solon ditiſſimo Regum Crœſo, precioſiſſimis compto induviis, reſponderit, indicat prætet Herodotum Diog. Laërt. lib. 1. *Idem.*

5 *An vero te longus ordo famulorum facit eſſe felicem? qui ſi vitioſi moribus ſunt.*] MS. Rittersh. *An vero longus o. f. f. e. f. q. ſ. v. moribus ſint.* Idem.

6 *Pernicioſa domus ſarcina.*] Cui ſententiæ congruunt verba illa Varronis Ephebo ſeu περὶ ἐμμονῆς apud Nonium; *Crede mihi plures dominos ſervi comedere quàm canes. Quod ſi Actæon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, nunc non eſſet ſaltatoribus in theatro fabula.* Qui locus ſic rectè emendatur ex vet. cod. Nonii; in quo non *fieret*, ut in hactenus editis, ſed *fabula* optimè exaratum fuit. *Vall.*

Pernicioſa domus ſarcina.] MS. Erfurt. *pernicioſa domus eſt ſarcina.* Sitzm.

aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quæ in tuis computas bonis, tuum esse bonum liquidò monstratur. Quibus si nihil inest appetendæ pulcritudinis, [1] quid est, quòd vel amissis doleas, vel læteris retentis? Quòd si naturâ pulcra sunt, quid id tua refert? Nam hæc per se à tuis quoque opibus [2] sequestrata placuissent. Neque enim iccirco sunt pretiosa, quòd in tuas venere divitias: sed quoniam pretiosa videbantur, tuis ea divitiis annumerare maluisti. Quid autem tanto fortunæ strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quæritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosæ suppellectilis varietatem: verumque illud est, [3] permultis eos indigere, qui permulta possideant; contraque minimo, qui abundantiam suam naturæ necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium vobis, atque insitum bonum, ut in externis, ac sepositis rebus bona vestra quæratis? [4] Sic rerum versa conditio est, ut divinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatæ supellectilis possessione videatur? Et alia quidem suis con-

1 *Quid est, quod amißis doleas vel læteris.*] MS. *quid est quod, vel amißis doleas, vel læteris.* &c. *Idem.*

2 *Sequestrata.*] Id est, separata, divisa, sejuncta. Hoc verbo, à *sequestre* notissimo JC. deducto, usi sequioris ævi scriptores. Arnob. libro 5. Adv. Gentes: *Quibus furore mentito, & sequestrata pectoris sanitate circumplicatis vos anguibus?* Cassiodorus lib. 1. Variar. 3. *Omnia bona suis sunt conjuncta cum fructibus: nec credi potest virtus, quæ sequestratur à præmio.* Inde *sequestratim* pro separatim, divisim, apud eundem 11. Variar. 1. *Quæratis forsitan sequestratim principis bona? abunde prædicat sobolem, qui ejus laudat auctorem.* Idem.

3 *Permultis indigere eos, qui permulta poßident.*] Horat. 4. Carm. Od. 9.

Non poßidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati;
Pejusque leto flagitium timet.

Cassiodorus 4. Variar. 39. *Avaritia tali sorte punita est, ut cum multa rapiat, semper egeat.* Plura in hanc sententiam habet Seneca Philosophus. Et plura annotabo infra ad prosam 3. lib. 3. *Idem.*

4 *Sic rerum versa conditio est.*] Auctior lectio MS. Rittersh. *sic rerum versa lex & conditio est.* Idem.

1 *Vos*

contenta sunt: [1] vos autem Deo mente consimiles, ab rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis; nec intelligitis quantum conditori vestro faciatis injuriam. [2] Ille genus humanum terrenis omnibus præstare voluit: vos dignitatem vestram infra infima quæque detruditis. [3] Nam si omne cujusque bonum, eo cujus est, constat esse pretiosius, cùm vilissima rerum vestra bona esse judicatis, eisdem vosmetipsos vestra æstimatione summittis: quod quidem haud immeritò cadit. Humanæ quippe naturæ ista conditio est, ut tum tantùm ceteris rebus, [4] cùm se cognoscit,

1 *Vos autem Deo mente consimiles.*] Silius Ital. lib. 15. de homine:

Cui ratio & magnæ cælestia semina mentis
Munere sunt concessa Deûm ——

Pindarus Neme. Od. 6. initio:

—— ἀλλά τι προσφέρομεν
Ἔμπας, ἢ μέγαν νόον, ἢ ——
Τοι φύσιν ἀθανάτοις.

Hinc & Oppian. ἀντίτυπον μακάρεσσι γένος vocavit humanum genus Halieutic. lib. 5. vers. 7. ubi v. c. Rittersh. Commentaria. *Idem.*

2 *Ille genus humanum terrenis omnibus præstare voluit.*] Augustin. l. 11. De Civ. Dei, cap. 16. *In ipsorum hominum æstimatione, quorum certe natura tantæ est dignitatis, plerunque carius comparatur equus, quam servus: gemma, quam famula.* Idem.

3 *Nam si omne cujusque bonum eo cujus est.*] MS. Rittersh. *Nam si omne, quod cujusque bonum, id eo cujus est.* Idem.

4 *Cum se cognoscit.*] Cognitio sui ipsius, quod est præceptum verè divinum, duo apud philosophos complectitur, ne se infra dignitatem suam homo deprimat: ne se supra naturam suam efferat. Utriusque in id præceptum peccati una causa, falsum de rebus judicium. Ταπείνωσις enim illa, seu nimia demissio fit, cum timemus quod timendum non est, videlicet aut hominem animi impotentem, aut divitiarum jacturam; cum tamen vitæ nostræ studium esse potissimum sciamus ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ προεβάλλετο· ὥστε μήτε φοβεῖσθαί τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι, μήτε ὑπό τινος τῶν χειρόνων. *animum nostrum in eam asserere libertatem, in qua à parente & auctore Deo productus fuit: ut neque formidet quicquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ serviat.* inquit Simplicius in Epict. Ench. Et eos etiam nobis naturæ lex divitiarum terminos statuat, *Non esurire, non sitire, non algere. Ut famem sitimque depellas, non est necesse superbis assidere liminibus, nec supercilium grave, & contumeliosam etiam humanitatem pati: non est necesse maria tentare, nec sequi castra. Parabile est quod natura desiderat, & expositum.* Seneca epist. IV. Ea igitur falsa bona [quæ Platonici fortunæ quidem commoda, non verò simpliciter bona nuncupant] dum animus noster esse vera bona credit, credendo ea exquirit, exquirendo verò se eis privari molestè fert. ideoque omni quod possidet bono ea præfert, seque miserum donec iis perfruatur existimat. hinc servitur potentiæ, opibus omnique alii fumo. Ἔπαρσις verò seu nimia elatio, cum quis ob earumdem rerum externarum possessionem superbit & inflatur. quem, quia id minime cum moderatione & judicio facit, in vanitatem & insipientiam labi necesse est. quod nimirum plus

ſcit, excellat: eadem tamen [1] infra beſtias redigatur, ſi ſe noſſe deſierit. [2] Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare, natura eſt: hominibus verò, vitio venit. Quam verò latè patet veſter hic error, qui ornari poſſe aliquid ornamentis exiſtimatis alienis. At id fieri nequit. Nam ſi quid ex appoſitis luceat, [3] ipſa quidem, quæ ſunt appoſita, laudantur: illud vero his tectum, atque velatum [4] in ſua nihilo minùs fœditate perdurat. [5] Ego verò nego illud eſſe bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minimè, inquies. [6] Atqui divitiæ poſſidentibus perſæpè nocuerunt, cùm peſſimus quiſque, eóque alieni magis avidus, quidquid auri uſquam, gemmarumque eſt, ſe ſolum, qui habeat, digniſſimum putat. Tu igitur, [7] qui nunc contum gladiumque ſolicitus

plus rebus quam earum natura patitur, attribuat. Rectè Apulejus libro de Intellectuali philoſophia Platonis, ſeu de Deo Socratis, *Aliena autem voco quæ parentes pepererunt, & quæ Fortuna largita eſt: quorum nihil laudibus Socratis mei admiſceo; nullam generoſitatem, nullam proſapiam, nullos longos natales, nullas invidioſas divitias. hæc enim cuncta, ut dixi, aliena ſunt. Igitur omnia ſimiliter aliena numeres licebit: Generoſus eſt. parentes laudas. Dives eſt. non credo Fortunæ. Magis iſta dinumero: Validus eſt. ægritudine fatigabitur. Pernix eſt. abibit in ſenectutem. Formoſus eſt. expecta pauliſper, & non erit.* Pro vero igitur ſanctiſſimoque habeatur hoc Simplicii decretum, Οὐδὲν οὕτω φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπασμένη ὀφρὺς καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη τὸ γνῶθι σεαυτὸν τοῦ θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομένη· ὃ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας. *Nihil æquè à philoſophia & recta vivendi ratione alienum eſt, quam elatum ſupercilium, & inanis iſta elatio, divinum illud de ſeipſo cognoſcendo præceptum non reputans: quod & principium & finis eſt philoſophiæ totius & omnis rectè vivendi rationis.* Vall.

1 *Infra beſtias redigatur.*] Vid. Ariſt. 1. Polit. cap. 2. *Sitzm.*

2 *Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare.*] Eadem eſt opinio Turcarum, teſte Augerio Busbequio Epiſt. 3. *Idem.*

3 *Ipſa quidem quæ ſunt appoſita.*] Ferri poteſt. cur tamen à veteri non ſtem? *ipſa ſiquidem.* Bern.

4 *In ſua nihilominus fœditate perduret.*] MS. Rittersh. & edit. Flor. *Nihilominus in ſua fœditate perdurat.* Sitzm.

5 *Ego vero nego illud eſſe bonum.*] MSS. *Ego vero nego ullum eſſe bonum.* Idem.

6 *Atqui divitiæ poſſidentibus perſæpe nocuerunt.*] Nec vivis tantum, ſed defunctis quoque. ut luculenta oratione demonſtrarunt S. Chryſoſtomus homilia περὶ τελείας ἀγάπης, & hunc opt. magiſtrum imitatus optimus diſcipulus Iſidorus Peluſ. libro ſecundo epiſt. 146. Plautus in Captiv. Act. 2. Scen. 2.

Odi ego aurum: multa multis ſuaſit perperam. Idem.

7 *Qui nunc contum.*] Tacitus Annal. XIV. *contis & remis & quæ ſors obtulerat navalibus telis conficitur.* Suet. Caligula c. XXXII. *contis remiſque detruſit in mare.* Epictetus apud Arrianum l. III. c. XXVI. ἐπ' ἄλλους ἔχουσι τὰς ῥάβδους καὶ τοὺς

tus pertimescis, si vitæ hujus callem vacuus viator intrasses, coram latrone cantares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam cùm adeptus fueris, securus esse desistis!

METRUM V.

[1] *Felix nimium prior ætas,*
Contenta [2] *fidelibus arvis,*
Nec inerti perdita luxu;
[3] *Facili quæ sera solebat*

Jeju-

κόντους, καὶ τὰς μαχαίρας. *Adversus alios habent fasces, & contos, & gladios.* Isidorus lib. XVIIII. cap. VII. *Hasta & contus cum ferro, cujus diminutivum facit hastile. Nomen autem hasta ab astu sumpsit, unde & astutia. contus ferrum non habet, sed tantùm cuspide acuta est.* Bern.

Qui contum gladiumque sollicitus pertimescis.] Alludit ad Historiam Dionysii, quam retulimus ad Prof. 5. l. 3. Mutuatur autem hæc & sequentia ex Juvenale, cujus verba apponere non gravabor:

Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram;
Cantabit vacuus coram latrone viator.

Apulejus lib. 1. Metam. *Quid viatori de summa pauperie latrones auferre possunt? An ignoras, inepte, nudum nec à decem palæstritis despoliari posse?* Eodem pertinet Jambicus Senarius iste:

Ἀπὸ τοῦ γὰρ οὐδὲν ἔχοντος οὐδὲν ἂν λάβῃς.

hoc est,

A nil habente auferre nil quisquam potest.

Et proverbium simile Græcorum refert Chrysostomus homil. 84. in Matth. ἢ οὐκ ἀκούεις τῆς παροιμίας λεγούσης· ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ δέκα τῶν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε; μεγίστην γὰρ ἔχει προστάτιν τὴν πενίαν, ἣν οὐδὲ ὁ βασιλεύων αὐτὸς χειρώσασθαι δυναιτ' ἂν καὶ ἑλεῖν. Sitzm.

1 *Felix*, &c.] Cum toto hoc Carmine conferendus Virgil. 1. & 3. Geor. Tibull. l. 1. Eleg. 3. Lucret. lib. 5. in pr. Senec. in Med. ℣ſ. 329. & seqq. Horat. Epod. Od. 16. Ovid. 1. Metam. Juvenal. Sat. 6. aliique. *Idem.*

2 *Fidelibus arvis.*] Cur *fidelia arva*? forte quia tellus sponte sua fructus suppeditabat, nec unquam frustrabatur expectationem hominum, quod in aureo sæculo factum? Vid. Sen. in Hip. ℣ſ. 535. *Idem.*

3 *Facili quæ sera solebat.*] Antequam agrestem incultamque hominum vitam à communione brutorum animalium vel ferarum Liberi & Cereris sollertia & constitutio prima discerneret, mortales βαλανοφάγοι καὶ ὑδροπόται fuerunt, siquidem Poëtis aliisque scriptoribus (quod tamen majus fide) credimus; quorum testimoniis omissis apponam solummodo dulcissimos Sulpiciæ Poëtriæ versus. Ea in Satyra de statu Reipub. temporibus Domitiani, cum edicto Philosophos urbe exegisset, ita queritur:

——— *quidnam pater ille Deorum*
Cogitat? an terras & patria sæcula mutat?
Quasque dedit quondam morientibus eripit artes?
Nosque jubet tacitos, & jam rationis egenos,
Non aliter, primo quam cum surreximus ævo,

Glan-

[1] *Jejunia solvere glande.*
[2] *Non Bacchica munera norant*
[3] *Liquido confundere melle,*
[4] *Nec lucida* [5] *vellera Serum*
[6] *Tyrio miscere veneno.*

Somnos

Glandibus & puræ rursus procumbere lymphæ?

Notabile illud Cassiodori 6. Variar. 18. *Ceres frumenta dicitur invenisse: Pan autem primus conspersas fruges coxisse perhibetur: unde & nomine ejus panis est appellatus.* Idem.

1 *Iejunia solvere glande.*] Totum hunc versum Rustico suo inseruit Angelus Politianus:

Et perferre sitim & jejunia solvere glande,
Et lassare feras cursu ——

Idem.

2 *Non Bacchica munera norant.*] Virg. 1. Georg. De Baccho & Venere:

—— *vestro si munere tellus*
Chaoniam pingui glandem mutavit arista
Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.

Quod Virg. dixit *miscere*, noster *confundere*, pari significatu. *Idem.*

3 *Liquido confundere melle.*] Notus mos priscus. vinum & mel principio cœnæ apponi consuevisse. ut conviva quisque pro arbitrio id temperans mulsum sibi conficeret. Adi Minervæ & Musarum amores J. Lipsium amicissimum cognatum meum Antiq. lection. lib. III. *Bern.*

4 *Nec lucida vellera Serum.*] Pellucebant siquidem sericæ vestes, ut Ammianus ait, *tenerrima subtilitate.* Idem.

5 *Vellera Serum.*] Vellera illa tenuia, quæ Seres foliis depectunt, *crines lacteos* nominat Casiodorus, qui carneo poculo bis terque satiati pulcerrima ebrietate rubeant. Senec. in Hippolyt. v. 386.

Removete famulæ purpura atque auro illitas
Vestes, procul sit muricis Tyrii rubor,
Quæ fila ramis ultimi Seres legunt.

In Thyest. ℣s. 378.

—— *quocunque loco jacent*
Seres vellere nobiles.

In Herc. Oet. ℣s. 667.

Nec Mæonia distinguit acu,
Quæ Phœbeis subditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

Avitus Alcimus lib. ad Fuscinam sororem:

Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.

Solinus cap. 53. de Seribus & Serico vellere: *Seres aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, & humoris teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum, & quo ostentare potius corpora, quam vestire, primo feminis, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido* &c. *Idem.*

6 *Tyrio miscere veneno.*] Puniceam infecturam, apud Tyrios inventam intelligit, de qua Casiodor. 1. Variar. 2. *Verum talis tantaque res quam facili legitur inventa compendio? Nam cum fame canis avida in Tyrio littore projecta conchylia impressis mandibulis contudisset, illa naturaliter humorem sanguineum defluentia, ora ejus mirabili colore tinxerunt: & ut est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt principibus decus nobile dare, quod substantiam noscitur habere mediocrem.* Propert. lib. 3. Eleg. 12. ℣s. 7.

-- *Tyros ostrinos præbet Cadmea colores.*

Alia ex Polluce & Nonno attulit Politis. Politianus Miscellaneor. cap. 12. *Idem.*

[1] Somnos dabat herba salubreis,
[2] Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altißima pinus.
[3] Non dum maris alta secabat,
[4] Nec mercibus undique lectis
[5] Nova litora viderat hospes.
[6] Tunc claßica sæva tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
[7] Cruor horrida tinxerat arma.

Quid

1 *Somnos dabat herba.*] Senec. in Hippolyt. ☧ſ. 508.

—— juvit aut amnis vagi
Preßisse ripas, cespite aut nudo leves
Duxisse somnos ——

Vide Jacob. Pontan. ad Virgil. Eclog. 1. *Idem.*

Somnos salubres.] Virgil. 3. Georg.

—— nec somnos abrumpit cura salubres.

Idem.

2 *Potum quoque lubricus amnis.*] Lucret. lib. 5.

-- sedare sitim fluvii, fontesque vocabant.

Senec. in Hipp. ☧ſ. 513.

Excussa sylvis poma compescunt famem,
Et fraga parvis vulsa dumetis cibos
Facile ministrant. regios luxus procul
Est impetus fugisse: sollicito bibant
Auro superbi. quam juvat nuda manu
Captasse fontem! certior somnus premit
Secura duro membra versantem toro.

Idem.

3 *Nondum maris alta secabat.*] Senec. in Hipp. ☧ſ. 228.

Nondum secabant credulæ pontum rates,
Sua quisque norat maria ——

Idem.

4 *Nec mercibus undique lectis.*] Manil. lib. 1.

Et vagus incertum penetravit navita Pontum,
Fecit & ignotis itiner commercia terris.

Parisima autem hisce tribus versibus illa Tibulli lib. 1. Eleg. 3.

Nondum cæruleas pinus contempserat undas,
Effusum ventis præbueratque sinum,
Nec vagus ignotis repetens compendia terris,
Presserat externa navita merce ratem. Idem.

5 *Nova litora.*] Senec. in Med. v. 331. & seqq.

Candida nostri secula patres
Videre, procul fraude remota;
Sua quisque piger litora tangens
Patrio senex factus in arvo,
Parvo dives, nisi quas tulerat
Natale solum, non norat opes.

Rex Colchorum ad Argonautas apud Val. Flacc. lib. 7.

Orbe satos alio, sua litora, regnaque habentes,
Quis furor has mediis tot fluctibus egit in oras?

De audacia primorum Nautarum multa Senec. in Medea, Chor. 2. Stat. lib. 1. Achill. Horat. 1. Carm. Od. 2. Phædrus 4. Fab. Claudian. in Præfat. lib. 1. de Rapt. Proserp. *Idem.*

6 *Tunc claßica sæva tacebant.*] Virg. 2. Georg.

Nec dum etiam audierant inflari claßica, nec dum
Impositos duris crepitare incudibus enses.

Horat. Epod. Od. 2.

Nec excitatur claßico miles truci,
Nec horret iratum mare.

Idem.

7 *Cruor horrida tinxerat arma.*] MS. *Cruor horrida tinxerat arva.* Senec. in Oct. ☧ſ. 390. & seq.

—— humanum genus

Non

[1] Quid enim [2] furor hoſticus ulla
Vellet prior arma movere,
Cùm vulnera ſæva viderent,
Nec præmia ſanguinis ulla?
[3] Utinam modò noſtra redirent
In mores tempora priſcos!
[4] Sed ſævior ignibus Ætnæ
[5] Fervens amor ardet habendi.
[6] Heu, primus quis fuit ille,
[7] Auri qui pondera tecti,

Gem-

Non bella norat, non tubæ fremitus truces,
Non arma gentes, cingere aſſuerant ſuas
Muris nec urbes ——

Idem in Hipp. ꝟſ.531.

Non arma ſæva miles aptabat manu.

Idem.

1 *Quid enim furor hoſtibus.*] MSS. *Quid enim furor hoſticus ulla.* Idem.

2 *Furor.*] Statius 7. Thebaid. Satellites Martis ait eſſe, Impetum, Nefas, Iram, Metum, Inſidias, Diſcordiam, Furorem, Crudelitatem, Mortem. *Idem.*

3 *Utinam modo noſtra redirent.*] Prudentius 2. contra Symmachum in re quidem diverſa, iiſdem tamen verbis:

Edomiti jam triſte fremant, iterumque ferinos
In mores redeant, atque ad ſua priſca recurrant. Idem.

4 *Sed ſævior ignibus Ætnæ.*] Senec. in Herc. Oet. ꝟſ.286.

—— *quis ignis tantus in cælum furit*
Ardentis Ætnæ ——

Lucret. lib. 2.

Eximiis vero furit ignibus impetus Ætnæ.

Idem.

5 *Fervens amor ardet habendi.*] Lucret. lib. 5.

Nimirum quia non cognovit qui ſit habendi
Finis ——

Evander apud Virgil. 8. Æneid.

Deterior donec paullatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor ſucceßit habendi.

Prudent. in Pſychom.

Nec parcit propriis amor inſatiatus habendi
Pignoribus ——

Arnob. lib. 2. Adv. Gentes: *Iccirco animas miſit, ut quæ ſecum commorantes poſſeßonis alicujus nullum unquam habuiſſent amorem: avarißimæ hic fierent, & in habendi ſtudium inexaturabili pectoris ardeſcerent appetitu: effoderent altos montes, & viſcera ignota terrarum in materias verterent alieni nominis atque uſus.* Idem.

6 *Heu primus quis fuit ille.*] Si credimus Caſſiodoro, primi *aurum Æacus, argentum Indus rex Scythiæ repererunt.* & humano uſui tradiderunt. Vid. 3. Variar. 25. Videtur autem noſter imitari Tibullum qui lib. 1. Eleg. 10. inquit,

Quis fuit horrendos primus qui protulit enſes? Idem.

7 *Auri qui pondera tecti.*] At quanto meliores Babytaces incolæ? de quibus Solinus cap. 8. *A Suſis Babytace oppidum 135. millibus paſſuum diſtat, in quo mortales univerſi odio auri coemunt hoc genus metalli, & abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti uſu ejus avaritia corrumpant æquitatem.* Et Cyreni, quos hoc encomio celebrat Severus Sulpicius Dialog. 1. De Miraculis S. Martini Epiſcopi: *Cum hominum mores quæreremus, illud præclarum animadvertimus, nihil eos neque emere neque vendere. Quid ſit fraus atque furtum neſciunt. Aurum atque argentum, quæ prima mortales putant, neque habent neque habere cupiunt.* Quin & C. Julius Cæſar lib. 6. de Bello Gallico affirmat Germa-

Gemmasque latere volenteis,
[1] Pretiosa pericula fodit?

PROSA VI.

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram, quas vos, veræ dignitatis ac potestatis inscii, cælo exæquatis? Quæ si in improbissimum quemque ceciderint, quæ [2] flammis Ætnæ eructantibus, quod diluvium tantas strages dederint? Certè, uti meminisse te arbitror, [3] consulare imperium, quod libertatis principium

nos veteres accuratius prospexisse, *ne oriretur pecuniæ cupiditas, quæ ex re factiones dissensionesque nascerentur.* Idem.

1 *Preciosa pericula fodit.*] Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 8.

Non tamen hæc loca sunt ullo preciosa metallo:
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi Id.

2 *Flammis Ætnæ.*] Silius Italicus lib. 14. eleganter Ætnæ montis ingenium depingit hisce versibus:

Ast Ætna eructat tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus pelagique imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores,
Nocte dieque simul fonte è Phlegetontis, ut atro
Flammarum exundat torrens, piceaque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cavernis.
Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus
Turbine, & assidue subnascens profluit ignis:
Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore
Ardentes horrent scopuli, stat vertice celsi
Collis hiems, calidaque nivem tegit atra favilla:

Ovidius lib. 2. de Ponto, Eleg. 10. fingit Ætnæ Gigantem esse suppositum, qui flammas ore evomat. Ita enim ille:

Vidimus Ætnæa cælum splendescere flamma,
Suppositus monti cum vomit ore gigas.

De Ætna præterea Pindarus Pyth. Od. 1. Oppian. 1. Cyneget. Lucret. libro primo & libro sexto. Ælian. lib. 8. Variar. Hist. cap. 11. Solin. cap. 42. Seneca Epist. 80. Vibius Sequester de Montibus. B. August. libro 3. De Civ. Dei cap. 2. & libro quarto, cap. 2. ubi citat Apulejum de Mundo, qui scripserit, flumina flammarum ex Ætna cucurrisse, Martian. Capell. lib. 6. De Nupt. Philolog. Salvian. lib. 7. De Gubernatione Dei, aliique plurimi. *Idem.*

3 *Consulare imperium.*] Tunc scilicet cum creati sunt Decemviri: qui paulo post ob Virginiæ cædem seditione orta, coacti magistratu se abdicavere: ut legere est apud Livium decad. 1. lib. III. ubi inter cætera ait, *Anno trecentesimo altero, quam condita Roma erat, iterum mutatur forma civitatis ab Consulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus ante ad Consules venerat, translato imperio. Minus insignis, quia non diuturna mutatio fuit. læta enim principia magistratus ejus nimis luxuriavere: repetitumque, duobus uti mandaretur Consulum nomen imperiumque.* Vall.

Consulare imperium.] B. Augustinus libro quinto De Civ. Dei, cap. 12. *Hinc est quod regalem dominationem non ferentes, annua imperia binosque imperatores sibi fecerunt, qui Consules appellati sunt à consulen-*

cipium fuerat, ob ſuperbiam conſulum [1] veſtri veteres abolere cupierunt: qui [2] ob eandem ſuperbiam priùs regium de civitate nomen abſtulerant. [3] At, ſi quando, quod perrarum eſt, probis honores deferantur, quid in eis aliud, quàm probitas utentium, placet? Ita fit, ut non virtutibus ex dignitate, ſed ex virtute dignitatibus honor accedat. Quæ verò eſt iſta veſtra expetibilis, ac præclara potentia? Nonne ô terrena animalia conſideratis, [4] quibus qui præſidere videamini? Nam ſi inter mures videres unum aliquem [5] jus ſibi, ac poteſtatem præ ceteris vendicantem; quanto movereris cachinno! [6] Quid verò, ſi corpus ſpectes, imbecillius homine reperire queas, quos ſæpè muſcularum quoque vel morſus, vel in ſecreta quæque reptantium necat introi-

lendo, &c. Vide eundem libro tertio, cap. 16. *Sitzm.*

1 *Veſtri veteres.*] Ὑμέτεροι πρόγονοι. Gellius lib. 1. c. 15. *Veteres quoque noſtri hoc genus homines in verba provectos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt.* Idem.

2 *Ob ſuperbiam regium de civitate nomen abſtulerant.*] Quod factum eſt regnante Tarquinio Superbo, qui occiſo Servio Tullio Romanorum Rege VI. imperium ſceleſte occupavit. Tum enim bini Conſules cœperunt pro uno Rege annis ſingulis adminiſtrare Rempub. L. Florus lib. 1. cap. 7. *Tamdiù ſuperbiam Regis populus Romanus perpeſſus eſt, donec aberat libido: hanc ex liberis ejus importunitatem tolerare non potuit, quorum cum alter ornatiſſimæ feminæ Lucretiæ ſtuprum intuliſſet, matrona dedecus ferro expiavit: imperium tum regibus abrogatum.* Tarquinium autem cognomen moribus meruiſſe, etiam confirmat Propertius libro tertio Eleg. 10. his verſibus:

Quid nunc Tarquinii fractas juvat eſſe ſecures,
Nomine quem ſimili vita ſuperba notat. Idem.

3 *At ſi quando, quod perrarum eſt, probis honores deferantur.*] MS. Erfurt. *At ſi quando, quod perrarum, pr. h. d.* prætermiſſo *eſt*. Idem.

4 *Quibus qui præſidere videamini.*] Imitari locum illum Arriani videtur cap. XIII. lib. 1. Ἀλλ' εἰ ἔν τινι τοιαύτῃ χώρᾳ κατετάγης ὑπερεχούσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τίς εἶ, καὶ τίνων ἄρχεις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελφῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς ἀπογόνων. *An ſi tali quopiam loco es conſtitutus, qui excellat, ſtatim ipſe tyrannidem occupabis? non recordaberis qui ſis & quibus imperes? nonne cognatis? nonne fratribus germanis? nonne à Jove optimo maximo oriundis?* Prudentius periſteph. Hymn. X. optimè

Dei parentis eſſe ab ore cœpimus,
Cui quiſque ſervit, ille verè eſt nobilis:
Patri rebellis invenitur deneger.

Vall.

5 *Ius ſibi ac poteſtatem præ ceteris vindicantem.*] MS. & edit. Flor. *vendicantem.* Sitzm.

6 *Quid vero, ſi corpus ſpectes, imbecillius homine reperire queas, quos ſæpe.*] MS. Rittersh. *Quid vero, ſi corpus ſpectes, imbecillius in homine reperire queas, quod ſæpe.* Idem.

troitus? [1] Quo verò quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi in ſolum corpus, & quod infra corpus eſt, fortunam loquor, poſſit exercere? [2] Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma ſibi ratione cohærentem de ſtatu propriæ quietis amovebis? [3] Cùm liberum quendam virum ſuppliciis ſe tyrannus adacturum putaret, ut adverſum ſe factæ conjurationis conſcios proderet, linguam ille momordit atque abſcidit, & in os tyranni ſævientis abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, [4] vir ſapiens fecit eſſe virtutis. Quid autem eſt, [5] quod in alium facere quiſquam poteſt, quod ſuſtinere ab alio ipſe non poſſit? [6] Buſiridem accipimus necare hoſpites ſolitum, ab Hercule hoſpite fuiſſe mactatum. [7] Regulus plures Pœnorum bello captos in vincula conjecerat: ſed mox ipſe victorum catenis manus præbuit. Ullamne igitur ejus hominis potentiam putas, qui, quod ipſe in alio poteſt, ne id in ſe alter valeat, efficere non poſſit? Ad hæc, ſi ipſis dignitatibus ac poteſtatibus ineſſet aliquid naturalis ac proprii boni, numquam peſſimis provenirent. Neque enim ſibi ſolent adverſa ſociari. Natura reſpuit, ut contraria quæque jungantur. Ita cùm peſſimos plerumque dignitatibus fungi dubium non ſit, illud etiam liquet, natura ſui

1 *Quo vero quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi in ſolum corpus.*] Senec. lib. 3. de Benefic. *Errat ſi quis exiſtimat ſervitutem in totum hominem deſcendere. Pars melior ejus excepta eſt. Corpora obnoxia ſunt & aſſcripta dominis. Mens quidem ſui juris, quæ adeo libera & vaga eſt, ut ne ab hoc quidem carcere, cui incluſa eſt, teneri queat, quo minus impetu ſuo utatur, & ingentia agat, & in infinitum comes cæleſtibus exeat. Corpus itaque eſt, quod domino fortuna tradidit.* Idem.

2 *Num quicquam libero imperabis animo.*] Vide Diog. Laërt. lib. 2. in Ariſtippo: Macrob. 1. Saturn. cap. 11. *Idem.*

3 *Cum liberum quendam:*] Zenonem, de quo ad lib. 1. diſſeruimus. *Vall.*

4 *Vir ſapiens fecit etiam virtutis.*] MSS. & edit. Flor. *Vir ſapiens fecit eſſe virtutis.* Sitzm.

5 *Quod in alium quiſquam facere poſſit.*] MS. Erfurt. *facere poteſt.* Idem.

6 *Buſiridem.*] B. Auguſtinus lib. 18. De Civ. Dei, cap. 12. *Illo tempore vel Rex vel potius tyrannus Buſiris ſuis Diis ſuos hoſpites immolabat, quem filium perhibent fuiſſe Neptuni, ex matre Libya, filia Epaphi.* Hinc notæ Buſiridis aræ apud Poëtas.

7 *Regulus.*] Idem libro tertio, c. 18. *Nihil ſane miſerabilius primo bello Punico accidit, quam quod ita Romani victi ſunt, ut etiam Regulus ille caperetur, cujus in primo*

ſui bona non eſſe, quæ ſe peſſimis hærere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunæ muneribus dignius exiſtimari poteſt, quæ ad improbiſſimum quemque uberiora proveniunt. De quibus illud etiam conſiderandum puto, quòd nemo dubitat eſſe fortem, cui fortitudinem ineſſe conſpexerit: & [1] cuicumque velocitas adeſt, manifeſtum eſt, eſſe velocem. Sic muſica quidem muſicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cujuſque rei natura quod proprium eſt, [2] nec contrariarum rerum miſcetur effectibus, & ultrò, quæ ſunt adverſa, depellit. [3] Atqui nec opes inexpletam reſtinguere avaritiam queunt; nec poteſtas ſui compotem fecerit, quem vitioſæ libidines inſolubilibus adſtrictum retinent catenis. & [4] collata improbis

primo & in altero libro mentionem fecimus, vir plane magnus & victor antea domitorque Pœnorum, qui etiam ipſum primum bellum Punicum confeciſſet, niſi aviditate nimia laudis & gloriæ duriores conditiones, quam ferre poſſent, feſſis Carthaginienſibus imperaſſet. Illius viri & captivitas inopinatiſſima, & ſervitus indigniſſima, & juratio fideliſſima, & mors crudeliſſima ſi Deos illos non cogit erubeſcere, verum eſt quod ærei ſunt, & non habent ſanguinem. Sed & Agellius l.6. Noct. Atticar. c.4. Tuberonem in Hiſtoriis de Reguli ſupplicio ita ſcripſiſſe dicit: *In atras & profundiſſimas tenebras eum claudebant: ac diu poſt ubi erat viſus ſol ardentiſſimus, repente educebant: & adverſus ictus ſolis oppoſitum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus ne connivere poſſent, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant.* Alii autem ſomno diu prohibitum atque ita vita privatum referunt. Quorum ſententiæ accedit Aur. Victor, de Viris illuſtribus, hiſce verbis: *Legatus de permutandis captivis Romam miſſus, dato jurejurando, ut ſi non impetraſſet, ita demum rediret; in Senatu conditionem diſſuaſit: rejectiſque à ſe conjuge & liberis, Carthaginem regreſſus; ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrſum actis vigiliis ac dolore punitus eſt.* Hæc Victor. Nota quoque de jurejurando & exitu Reguli diſputatio eſt Ciceronis in libris Officialibus &c. *Idem.*

1 *Cuicunque velocitas adeſt.*] Palmam velocitatis quinam fuerint adepti, percipies ex Solini Polyhiſtore, c.6. *Idem.*

2 *Nec contrariarum rerum miſcetur effectibus, & ultro.*] Rectius MSS. *ſed ultro.* Idem.

3 *Atqui nec opes inexpletam.*] Juvenalis Sat.14.

Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit,
Et minus hanc optat qui non habet ——

Idem.

4 *Collata improbis dignitas non modo non.*] Salvian. lib.4. De Gub. Dei: *Quid eſt dignitas in indigno, niſi ornamentum in luto?* Pub. Syrus:

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Scite etiam Caſſiodorus 6. Variar. 15. *Talis eſt unaquæque dignitas, qualis adminiſtrantium eſt voluntas. Nihil abjectum eſt, quod in Repub. geritur, niſi malis fuerit moribus forte vitiatum.* Idem.

bis dignitas, non modò non efficit dignos, ſed prodit potiùs, & oſtentat indignos. Cur ita provenit? Gaudetis enim res ſeſe aliter habentes [1] falſis compellare nominibus, quæ facilè ipſarum rerum redarguuntur effectu: itaque nec illæ divitiæ, nec illa potentia, nec hæc dignitas jure appellari poteſt. Poſtremò idem de tota concludere fortuna licet, in qua nihil expetendum, nihil nativæ bonitatis ineſſe manifeſtum eſt, quæ nec ſe bonis ſemper adjungit, & bonos, quibus fuerit adjuncta, non efficit.

METRUM VI.

[2] *Novimus quantas dederit ruinas,*
[3] *Urbe flammata* [4] *patribuſque cæſis,*
[5] *Fratre qui quondam ferus interemto,*
[6] *Matris effuſo maduit cruore.*

Corpus

1 *Falſis compellare nominibus.*] MS. Rittersh. *appellare nominibus.* Sitzm.

2 *Novimus, &c.*] In hoc Carmine perſtringit immanitatem Neronis, horrendoſque cruciatus & exempla, quæ in fratrem, matrem, alios denique edidit, evidenter recenſet. *Idem.*

Novimus quantas dederit ruinas.] Neque tamen impune. Dignum enim ſceleribus ſuis vitæ terminum μητροκτόνος iſte poſuit. Auſonius:

Matricida Nero proprio ſe perculit enſe.
Idem.

3 *Urbe flammata.*] Incendium Romæ reſpicit; à Nerone procuratum, ſi Suetonio credimus, Nerone cap. XXXVIII. Tacitus cautè Annal. XV. *Sequitur clades, forte, an dolo Principis incertum; nam utrumque Auctores prodidere; ſed omnibus quæ huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior.* Bernart.

Urbe flammata.] Vide Sueton. lib. 6. Statius in Genethliaco Lucani, libro 2. Sylvar.

Dices culminibus Remi vagantis
Infandos Domini nocentis ignes. Sitzm.

4 *Patribuſque cæſis.*] Vide præter Suetonium, Tacitum lib. 16. Annalium. *Idem.*

5 *Fratre.*] Britannico ſcilicet. Cum enim Nero matris Agrippinæ artibus à Claudio adoptatus fuiſſet proprioque filio Britannico ex Meſſalina nato prælatus: eum Nero adoleſcentulum prius ſtupro pollutum, mox inter ſacra menſæ veneno tam lethali repetitum ſuſtulit, ut eo ſtatim ſumpto vox pariter & ſpiritus ejus raperentur. Fratricidium hoc infandum Tacitus lib. Annalium XIII. Suetonius & Dion in Nerone exponunt. *Vallin. Bernart.*

Fratre qui quondam.] De Britannico loquitur, quem Nero veneno aggreſſus eſt. Senec. in Oct. ℣. 240.

— *ſpiritum fratri abſtulit.*

Eutropius lib. 7. *Parricidia multa commiſit, fratre, uxore, matre interfectis.* Sitzm.

6 *Matris effuſo maduit cruore.*] Huc refer argutiſſimum mordaciſſimumque Epigramma quod extat apud Suetonium lib. 6.

Quis

[1] Corpus & visu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, [2] sed esse
Censor [3] exstincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat,
[4] Quos videt condens radios sub undas
Phœbus, extremo veniens ab ortu:
[5] Quos premunt [6] septem gelidi triones:
Quos Notus sicco violentus æstu
Torret, ardenteis recoquens arenas.
Celsa num tandem valuit potestas

Ver-

Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem. Sitzm.

1 *Corpus & visu gelidum pererrans.*] Id ne fecerit dubium relinquere Tacitus maluit. cum tam propudiosum facinus hominem, nedum Romanum principem admisisse sibi quidem persuadere non posset ut crederet. Sed cur Suetonius vulgavit? *Adduntur*, inquit, *his atrociora, nec incertis auctoribus ad visendum interfectæ* matris *cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse.* Sed ô pudet verborum Dionis! Μαθὼν δὲ ὁ Νέρων ὅτι τέθνηκεν, οὐκ ἐπίστευσεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ τολμήματος ἀπιστία αὐτῷ ὑπεχύθη, καὶ διὰ τοῦτο αὐτόπτης ἐπεθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι. καὶ αὐτήν τε πᾶσαν εἶδε γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο. καὶ τέλος, πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγξατο. εἶπε γὰρ ὅτι Οὐκ ᾔδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. Ita certè est; occidisse minus fuit. *Vall.*

Corpus & visu gelidum pererrans.] Suetonius lib. 6. *Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta bibisse.* Sitzm.

2 *Sed esse Censor extincti potuit decoris.*] Tacitus Annal. XIV. *Adspexeritne matrem exanimem Nero, & formam corporis ejus laudaverit, sunt qui tradiderunt, sunt qui abnuunt.* Bernart.

3 *Extincti decoris.*] *Integer decor*, apud Vegetium lib. 4. cap. 9. De re militari: *Maluerunt enim pudicissimæ feminæ deformato ad tempus capite libere vivere cum maritis, quam hostibus integro decore servire.* Sitzm.

4 *Quos videt condens.*] Virgil. 1. Georg.
Sol quoque & exoriens, & cum se condet in undas
Signa dabit. —
Senec. in Troad. vs. 381.
Quicquid Sol oriens, quicquid & occidens
Novit: cæruleis Oceanus fretis
Quicquid vel veniens, vel fugiens lavat,
Ætas Pegaseo corripiet gradu.
In Herc. Fur. v. 871.
— *tibi crescit omne*
Et quod occasus vidit, & quod ortus.
Idem.

5 *Quos premunt septem g. t.*] Senec. in Herc. Fur. vs. 129.
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades ursæ
Lucem verso temone vocant.
Idem.

6 *Septem triones.*] Quod ἁμάξας Græci, *Septentriones* Latini vocant. Adi Agell. lib. 2. cap. 21. *Idem.*

1 Ver-

[1]Vertere inſani rabiem Neronis?
[2]Heu gravem ſortem, quoties iniquus
Additur ſævo [3]gladius veneno!

PROSA VII.

Tum ego, Scis, inquam, ipſa minimùm nobis ambitionem mortalium rerum fuiſſe dominatam: ſed [4]materiam gerendis rebus optavimus, quo ne virtus tacita conſeneſceret. Et illa: Atqui hoc unum eſt, quod præſtantes quidem natura mentes, ſed non dum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere poſſit, gloriæ ſcilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum: [5]quæ quàm ſit exilis & totius vacua ponderis, ſic conſidera: [6]Omnem terræ ambitum, ſicuti aſtrologicis demonſtrationibus accepiſti, ad cæli ſpatium, [7]puncti conſtat obtinere ratio-

1 *Vertere inſani rabiem Neronis.*] MSS. & Edit. Norimberg. *Vertere pravi rabiem Neronis.* Sitzm.

2 *Heu gravem ſortem.*] Ovid. De Ponto, Eleg. 9.

— queror ô jucunde ſodalis
Accedunt noſtris ſæva quod arma malis.
Idem.

3 *Gladius veneno.*] Cum enim Nero ter matrem veneno tollere tentaſſet, ſenſiſſetque antidotis præmunitam; ubi eam neque naufragio quoque, neque navis ſolutilis ruina opprimere potuit: miſſus Anicetus, gladio occidit. Tacitus, Suetonius, Dion. *Vall.*

4 *Materiam gerendis rebus optavimus.*] Secus fecit Plato, qui ad Rempub. accedere noluit, licet maxime civilis eſſet. Vide Diog. Laërt. lib. 3. Et Arceſilaus omne tempus vixit in Academia, Reipub. negotia fugiens. vid. eund. lib. 4. *Sitzm.*

5 *Quæ quam ſit exilis.*] De reſecando amore laudis humanæ vide Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 13. & plurimis locis Homiliarum ſuarum D. Ioan. Chryſoſtomus κενοδοξίαν inſectatur. *Idem.*

6 *Omnem terræ ambitum.*] Macrob. lib. 2. in Somn. Scip. cap. 9. *Ideo terræ brevitas tam diligenter aſſeritur, ut parvi pendendum ambitum famæ vir fortis intelligat, quæ in tam parvo magna eſſe non poterit, ut contentus potius conſcientiæ præmio gloriam non requirat.* Idem.

7 *Puncti.*] Hoc ante ſcripſerat Cicero Tuſcul. quæſt. lib. 1. *Perſuadent enim mathematici terram, in medio mundi ſitam, ad univerſi cœli complexum quaſi puncti inſtar obtinere, quod κέντρον illi vocant.* Quem locum imitatus eſt Amm. Marcellinus lib. XV. & Plinius libro II. cap. LXVIII. Quod demonſtrat Ptolemæus magnæ συντάξεως lib. I. cap. VI. & ad eum locum Thoon. Imo, *Omnis terra*, inquit Macrobius cap. IX. lib. II. in Somnium Scipionis, *ad quemvis cœleſtem circulum, quaſi centron, puncti obtinet locum.* Vall.

Puncti conſtat obtinere rationem.] Ammian. Marcellin. lib. 15. *Ambitus terræ totius quæ nobis videtur immenſa, ad magnitu-*

rationem: id eſt, ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis [1] quarta ferè portio eſt, ſicut [2] Ptolemæo probante didiciſti, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, ſi quantum maria, paludeſque premunt, quantumque ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumſepti, atque concluſi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam anguſtis exiguiſque limitibus arctata? Adde quòd hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitæ ratione diſtantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum [3] loquendi diverſitate, tum commercii inſolentiâ, non modò fama hominum ſingulorum, ſed ne urbium quidem pervenire queat. [4] Ætate denique Marci Tullii, [5] ſicut ipſe [6] quodam loco ſignificat, non dum [7] Caucaſum montem Romanæ

gnitudinem univerſitatis inſtar brevis obtinet puncti. Martial. Capella, lib.6. De Nupt. Philolog.

Tellus, quæ rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
Puncti inſtar medio hæſerat una loco.

Sitzm.

1 *Quarta fere portio.*] Vide Macrob. lib.2. in ſomn. Scip.cap.5. Lud. Vivem, in Comment. ad Auguſtin. lib. 16. De Civit. Dei, cap.9. *Idem.*

2 *Ptolemæo probante.*] Initio lib.11. magnæ Συντάξεως cui conſentit Plinius eod. loco: quem quia reſpexiſſe videtur hic Boëtius, tu quoque inſpice. Eam tamen habitati orbis rationem veteribus creditam, minus veram fuiſſe, jamdudum nautarum noſtrorum docuit crebris navigationibus parta experientia. *Vall.*

3 *Loquendi diverſitate.*] Vide B. Auguſtin. lib. 19. de Civit. Dei, cap.7. *Sitzm.*

4 *Ætate denique Marci Tullii, ſicuti ipſe quodam loco ſignificat.*] In ſomnio Scipionis. *Ex his ipſis*, inquit, *cultis notiſque terris, num aut tuum aut cujuſquam noſtrum nomen ultra Caucaſum hunc, quem cernis, tranſcendere potuit, vel illum Gangem tranſnatare?* Bernart.

5 *Sicut ipſe quodam loco ſignificat.*] In libro ſcilicet de Somnio Scipionis. Macrobius libro ſecundo, capite decimo: *Gangem tranſnare, vel tranſcendere Caucaſum Romani nominis fama non valuit.* Sitzm.

6 *Quodam loco.*] Libro VI. de Repub. in Somnio Scipionis. *Vall.*

7 *Caucaſum.*] Jordanus de Rebus Geticis ita deſcribit Caucaſum: *Cujus montis quia facta iterum mentio eſt, non ab re arbitror ejus tractum ſitumque deſcribere, quando*

næ reipublicæ fama tranſcenderat, & erat tunc adulta, Parthis etiam, ceteriſque id locorum gentibus formidoloſa. Videſne igitur quàm ſit anguſta, quàm compreſſa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi Romani nominis tranſire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid, quòd diverſarum gentium mores inter ſe, atque inſtituta diſcordant, ut quod apud alios laude, apud alios ſupplicio dignum judicetur. Quo fit, ut ſi quem famæ prædicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducat. [1] Erit igitur pervagata inter ſuos gloria quiſque contentus, & intra unius gentis terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur. Sed [2] quàm multos clariſſimos ſuis temporibus viros ſcriptorum inops delevit oblivio! [3] Quamquam quid ipſa ſcripta proficiant, quæ cum

quando maximam partem orbis noſcitur circuire jugo continuo. Is namque ab Indico mari ſurgens, qua meridiem reſpicit, ſole vaporatus ardeſcit. Qua ſeptentrioni patet, rigentibus ventis eſt obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curvato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat; in Aſianam tamen regionem Euphratem Tigrimque navigeros ad opinionem maximam perennium fontium copioſis fundit uberibus. Qui amplexantes terras Aſſyriorum, Meſopotamiam & appellari faciunt, & videri, in ſinum maris rubri fluenta deponentes. Tunc in Boream revertens, Scythiam terram jugum antefatum magnis flexibus pervagatur: atque ibidem opinatiſſima flumina in Caſpium mare profundens, Araxen, Cyſſum, & Cambyſen, continuatoque jugo ad Riphæos uſque montes extenditur. Indeque Scythicis gentibus dorſo ſuo terminum præbens, ad Pontum uſque deſcendit: conſertiſque collibus Hiſtri quoque fluenta contingit, quo amnis ſciſſus dehiſcens, in Scythia quoque Taurus vocatur. Talis ergo tantuſque & pæne omnium montium maximus excelſas ſuas erigens ſummitates, naturali conſtructione præſtat gentibus inexpugnanda munimina. Sitzm.

1 *Erit igitur pervagata.*] MS. Rittersh. *Erit igitur pervulgata inter ſuos, &c.* Idem.

2 *Quam multos clariſsimos ſui temporis.*] Hac querimonia utitur etiam Salluſt. in Catil. huncce in modum verba faciens: *Provenere ibi magna ſcriptorum ingenia, per terrarum orbem Athenienſium facta pro maxumis celebrantur. Ita eorum qui ea fecere virtus tanta habetur, quantum verbis ea potuere extollere præclara ingenia. At populo Romano nunquam ea copia fuit: quia prudentiſsimus quiſque negotioſus maxume erat. ingenium nemo ſine corpore exercebat. optimus quiſque facere, quam dicere; ſua ab aliis benefacta laudari, quam ipſe aliorum narrare malebat.* Horat. 4. Carm. Od. 9.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi. ſed omnes illacrimabiles
Urgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.

Idem.

3 *Quanquam quid ipſa ſcripta proficiunt.*] MS. Rittersh *proferant.* Idem.

1 *Quod*

cum ſuis auctoribus premit longior, atque obſcura vetuſtas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cùm futuri famam temporis cogitatis. [1] Quòd ſi ad æternitatis infinita ſpatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate læteris? Unius etenim mora momenti, ſi decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque ſpatium definitum eſt, minimam licet, habet tamen aliquam portionem. At hic ipſe numerus annorum, ejuſque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem poteſt. Etenim finitis ad ſe invicem fuerit quædam; infiniti verò, atque finiti, nulla umquam poterit eſſe collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, ſi cum inexhauſta æternitate cogitetur, non parva, ſed planè nulla eſſe videatur. [2] Vos autem niſi ad populareis auras, [3] inaneiſque rumores, rectè facere neſcitis, & [4] relicta conſcientiæ, vir-

1 *Quod ſi ad æternitatis inf.*] Vide Macrobium lib. 2. in Somn. Scip. c. 10. & quæ notavi ad fin. lib. 5. *Sitzm.*

2 *Vos autem niſi ad populares aulas.*] MSS. *Vos autem niſi ad populares aures.* Videtur tamen recepta lectio eſſe plauſibilior, quam confirmat illud Senecæ in Herc. Fur. ỳſ. 179. & ſeqq.

Illum populi favor attonitum,
Fluctuque magis mobile vulgus
Aura tumidum volvit inani.

Idem.

3 *Inaneſque rumores.*] Alcimus Avitus lib. ad Fuſcinam ſororem:

Una tibi modo conſtiterit mens conſcia recti,
Neglige quid de te rumor divulget inanis.

Idem.

4 *Relicta conſcientiæ virtutiſque.*] Juvenal. Sat. 10.

— *Tanto major famæ ſitis eſt, quam*
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas? —

Ovid. 2. de Ponto, Eleg. 3.

Nec facile invenies multis in millibus unum,
Virtutem precium qui putet eſſe ſui.

Pub. Syrus:

Conſcientiæ potius quam famæ attenderis.

Plinius Secundus lib. 1. Epiſt. 8. *Meminimus quanto majore animo honeſtatis fructus in conſcientia quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet.* Et Epiſt. 22. lib. eod. *Magnitudo animi nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: recteque facti non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit.* Idem lib. 3. Epiſtol. 20. *Multi famam, conſcientiam pauci verentur.* Macrobius lib. 2. in Somn. Scip. cap. 10. *Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria.* Ennodius Ticinenſis, in Panegyr. Theoderico dicto: *Rex meus vitam agat ex fructu conſcientiæ, nec requirat pompoſæ vocabula nuda jactantiæ.* B. Auguſt. lib. 12. De Civ. Dei, cap. 8. *Nec jactantia vitium eſt laudis humanæ, ſed*

virtutiſque præſtantiâ, [1] de alienis præmia ſermunculis poſtulatis. Accipe in hujuſmodi arrogantiæ levitate quàm feſtivè aliquis illuſerit. Nam cùm quidam adortus eſſet hominem contumeliis, qui non ad veræ virtutis uſum, [2] ſed ad ſuperbam gloriam falſum ſibi philoſophi nomen induerat, adjeciſſetque jam ſe ſciturum, an ille philoſophus eſſet, ſiquidem illatas injurias leniter, patienterque toleraſſet. Ille patientiam paulliſper aſſumſit, acceptâque contumeliâ velut inſultans, Jam tandem, inquit, [3] intelligis me eſſe philoſophum? Tum ille nimium mordaciter, [4] Intellexeram, inquit, ſi tacuiſſes. [5] Quid autem eſt, quod ad præcipuos viros (de his enim ſermo eſt) [6] qui virtute gloriam

ſed animæ perverſe amantis laudari ab hominibus, ſpreto teſtimonio conſcientiæ. D. etiam Baſilius in Orat. De Poëtar. Orator. Hiſtoricor. & Philoſophor. ſcriptis legendis, ait: *Nihil eſt quod æque fugere ſapiens debeat, quam ad oſtentationem vivere.* Sitzm.

1 *De alienis præmia ſermunculis poſtulatis.*] Plinius, *ut ſermunculis etiam & fabulis ducantur.* Bernart.

2 *Sed ad ſuperbam gloriam.*] Ita ſcripti: excuſi inſulsè *ſuperbiam.* Idem.

3 *Intelligiſne me eſſe Philoſophum.*] MSS. & edit. Florent. *Intelligis me eſſe philoſophum? ne* omiſſo. Inſipientem vero ſophum! qui propriæ laudis ſtudioſior patientiam ſuam verbis glorioſis adornavit. Næ! quod admiratione dignum referente alio fuiſſet, ipſo, qui injurias pertulerat, recenſente, evanuit. *Sitzm.*

4 *Intellexeram, inquit, ſi tacuiſſes.*] Eximie eximius ille ſapientum. Proverb. cap. XVII. *Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt, & pretioſi ſpiritus vir eruditus. Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur; & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.* Bernart.

5 *Quid autem eſt quod ad præcipuos viros.*] Atqui alia mens fuit Platoni, qui optabat memoriam ſui vel in amicis, vel in litteris vigere ſuperſtitem, teſte Laërtio lib. 3. Pindarus Olymp. Od. 7.

... ὁ δ' ὄλβιος, ὃν
Φᾶμαι κατέχοντ' ἀγαθαί.

Silius Ital. lib. 13.

Ipſa quidem Virtus ſibimet pulcerrima merces,
Dulce tamen venit ad manes cùm gloria vitæ
Durat apud ſuperos, nec edunt oblivia laudem.

Ang. Politianus in Sylva, cui titulus Ambra:

Namque licet Virtus ſemet contenta quieſcat,
Sola tamen juſtos Virtus aſſciſcit honores,
Solaque ſe merito laudum fulgore coronat.

Philoſophos vero qui negant appetendam gloriam eſſe, eamque rectius à Virtute, velut minime neceſſariam negligi autumant, ingenioſe refellit ille ipſe Politianus in Præfatione ad Suetonium. Marquardus item Freherus, egregius noſtri ævi Juriſconſultus, lib. 2. de Fama, cap. 9. n. 3. De duplici gloria, cui integrum, legat Manuelem Palæologum, in Inſtit. Regia, Orat. 2. Sitzm.

6 *Qui virtute gloriam petunt.*] MS. Rittersh.

gloriam petunt; quid, inquam, eſt, quod ad hos de fama poſt reſolutum morte ſuprema corpus attineat? [1] Nam ſi, quod noſtræ rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla eſt omnino gloria: cùm is, cujus ea eſſe dicitur, non exſtet omnino. Sin verò bene mens ſibi conſcia, [2] terreno carcere reſoluta, cælum libera petit, nonne omne terrenum negotium ſpernet, quæ ſe, cælo fruens, terrenis gaudet exemtam?

METRUM VII.

[3] Quicumque ſolam mente præcipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Latè patentes ætheris cernat plagas,
Arctumque terrarum ſitum:
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô ſuperbi colla mortali jugo
Fruſtrà levare geſtiunt?
[4] Licet remotos fama per populos means
Diffuſa, linguas explicet,
[5] Et magna titulis fulgeat claris domus,
[6] Mors ſpernit altam gloriam,

Invol-

Rittersh. *Qui virtute gloriam quærunt.* Sitzm.

1 *Nam ſit, &c. toti moriuntur homines.*] Falſiſſima Lectio. Recte MS. cum Edit. Norimb. & Flor. *Nam ſi, &c. toti moriuntur homines.* Idem.

2 *Terreno carcere reſoluta.*] Nemo damnet. nec illud quoque, quod in Lipſii codice, *reſoluto.* Bernart.

3 *Quicunque, &c.*] Hoc Carmine graviter invehitur in eos, qui, quoniam vita ipſa, qua fruuntur, brevis eſt, memoriam ſui quam maxime longam efficere conantur. *Sitzm.*

Quicunque ſolam ment. p.] MS. Rittersh. *Quicunque ſolùm m. p.* —— Idem.

4 *Licet remotos fama per pop.*] Senec. in Herc. Fur. ỽſ.91.

Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per urbes
Garrula laudet, cæloque parem
Tollat, & aſtris.

Idem.

5 *Et magna titulis fulgeat claris domus.*] Silius lib.4.

—— multuſque in imagine claris
Præfulgebat avus titulis ——

Senec. in Oct. ỽſ.602.

Simulacra, titulos deſtruit. ——

Idem.

6 *Mors ſpernit altam gloriam.*] Vetus quidem, nimis tamen verum verbum eſt, *omne humanum genus hiſtrioniam in*

terris

[1] Involvit humile pariter, & celsum caput,
[2] Æquatque summis infima.
[3] Ubi nunc [4] fidelis ossa Fabricii jacent?
*Quid [5] Brutus, aut rigidus * Cato?*

Signat

terris agere. Posteaquam enim personam quam Deus nobis imposuit exsuimus, vitaque privati sumus, mista divitum & pauperum funera densantur, nullumque caput sæva fugit Proserpina. Sibylla Scipioni fata reclusura apud Silium Italic. lib. 13.

—— hic tenebras agitant volitantque per umbras
Innumeri quondam populi, domus omnibus una
In medio vastum late se tendit inane,
Huc quicquid terræ, quicquid freta & igneus æther
Nutrivit primo mundi genitalis ab ævo,
Mors communis agit. descendunt cuncta, capitque
Campus iners quantum interiit restatque futurum.

Sitzm.

1 *Involvit humile pariter ac celsum caput.*] Pindarus Nem. Od. 7.

Ἀφνεός τε πενιχρός τε θανάτου
Παρὰ σᾶμα νέονται.

Lucretius lib. 3. de Scipione:

Ossa dedit terræ proinde ac famul infimus esset.

Horat. Carm. 1. Od. 4.

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turres. ——

Idem.

2 *Æquatque summis infima.*] Claudian. de Raptu Proserpinæ lib. 2. ℣. 300.

Sub tua purpurei venient vestigia Reges,
Deposito luxu turba cum paupere misti.
Omnia Mors æquat. ——

Silius Ital. lib. 13.

—— Crœsi mox advolat umbra
Dives apud superos, sed mors æquarat egenis. Idem.

3 *Ubi nunc fidelis ossa Fabricii jacent.*] MSS. *Ubi nunc f. o. F. manent?* Idem.

4 *Fidelis Fabricii.*] Merito *fidelis* nuncupandus, qui muneribus Pyrrhi Regis Epirotarum, promissa etiam quarta parte regni, à Romulea civitate non potuerit divelli, sed potius ibi in sua paupertate privatus manere voluerit. Quid? qui etiam infensissimo patriæ hosti æquus fuerit? *eam* sciens *veram esse victoriam, quæ salva fide & integra pietate pararetur*; planeque respuens illud Poëtæ: *Dolus an virtus quis in hoste requirat?* Istud vero verius: Cum vicina castra ipse & Rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quicquam pollicitaretur; Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spondisset. Quam magnanimitatem fidelitatemque Rex admiratus, dixisse fertur: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol à suo cursu averti posset.* Quid idem dixerit feceritque C. Fabricius, cum ei Samnites, tanquam indigenti, grave aurum donarent, docet Agellius libro 1. cap. 14. De hoc etiam Claudian. de Bello Getico, ℣s. 131.

—— & nulli pervia culpæ
Pectora Fabricii, donis invicta vel armis.

Vide præterea Florum libro 1. cap. 18. Senecam Epistol. 120. Martial. lib. 11. Epig. 6. Aurel. Vict. de viris illustribus urbis Romæ, Lactant. lib. 6. Divin. instit. cap. 6. in fin. B. Augustin. De Civit. Dei lib. 5. cap. 18. Salvian. lib. 1. De Gub. Dei, Manil. libro 1. Astron. multosque alios. *Idem.*

5 *Brutus.*] Senec. in Oct. ℣s. 489. istius Bruti meminit, qui cum aliis interfecit Cæsarem:

—— Brutus in cædem ducis
A quo salutem tulerat armavit manus.

Facile autem statuerim, nostrum Auctorem

[1] *Signat superstes fama tenuis pauculis*
[2] *Inane nomen litteris.*
Sed quòd decora novimus [3] *vocabula,*
Num scire consumtos datur?
Jacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longiùs vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
[4] *Jam vos secunda mors manet.*

PROSA

ctorem non loqui de isto, sed intelligere L. Brutum, qui Tarquiniis expulsis libertatem Romanis asseruit, de quo Claudianus lib. 2. de Laudib. Stiliconis ỷs. 320.

Libertas populi primo tunc consule Bruto
Reddita per fasces, his fascibus expulit ipsis
Servitium. ——

Et argutissime Casanova:

Natorum cæde orbasti te nomine patris,
Cerneret ut verum te tua Roma patrem.
Et semel optasti pulcram per vulnera mortem,
Ut nullo posses tempore Brute mori.

Sitzm.

* *Cato.*] Ad Censorium aut Uticensem respicit. Fuerunt & alii, sed minus clari Catones, quos Sulpitius Apollinaris sigillatim enumerat, apud Agellium lib. 13. cap. 18. *Idem.*

1 *Signat superstes.*] Primo perit homo, inde cadaver, deinde nomen ipsum. Nec saltem hoc fit in homine, sed etiam in celebribus urbibus. Reipub. Romanæ forma & materia periit: vix nomen adhuc superest. *Idem.*

2 *Inane nomen.*] Hannibal apud Silium lib. 3.

Et pace & bello cunctis stat terminus ævi,
Extremumque diem primus tulit: ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Quos Pater æthereis cælestum destinat oris. Idem.

3 *Vocabula.*] Nomina. Cic. 10. Epist. Famil. *Crede igitur, mi Plance, omnes quos adhuc gradus dignitatis consequutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Romani, & cum senatus auctoritate conjunxeris.* Solinus cap. 41. de appellationibus montis Tauri agens: *Ad hæc vocabula multa habet alia.* Apuleius libro 2. Metam. *Hic, utpote vivus quidem, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exurgit.* Arnobius lib. 6. *Cum vocabulum templo daret.* Cassiod. 10. Var. 12. *Minorum fluminum vocabula major amnis absorbet.* Silius in princip. lib. 5.

Lydius huic genitor Tmoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in Latias advexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.

Prudentius Peristeph. Hymn. 1,

Scripta sunt cælo duorum martyrum vocabula,
Aureis quæ Christus illic annotavit litteris. Idem.

4 *Jam vos secunda mors manet.*] In Epigrammate Sulpitii Carthaginiensis de Æneide Virgilii:

Infelix gemino cecidit prope Pergamon igne,
Et pæne est alio Troja cremata rogo.

PROSA VIII.

[1] Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, eſt aliquando, cùm de hominibus fallax illa non nihil bene mereatur; tum ſcilicet, cùm ſe aperit, cum frontem detegit moreſque profitetur. Nondum fortè quid loquar, intelligis. Mirum eſt, quod dicere geſtio, eoque ſententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adverſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam. Illa enim ſemper ſpecie felicitatis, cùm videtur blanda, mentitur: hæc ſemper vera eſt, cùm ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. illa fallit; hæc inſtruit: [2] illa mendacium ſpecie bonorum, mentes fruentium ligat; hæc cognitione fragilis felicitatis abſolvit. Itaque illam videas ventoſam, fluentem, ſuique ſemper ignaram: hanc ſobriam, ſuccinctamque, & ipſius adverſitatis exercitatione prudentem. Poſtremò felix, à vero bono devios blanditiis trahit: [3] adverſa plerumque ad vera bona reduces unco retrahit. An hoc inter minima æſtimandum putas, quòd amicorum tibi fidelium menteis hæc aſpera, hæc horribilis fortuna detexit: hæc tibi certos ſodalium vultus, ambiguoſque ſecrevit; diſcedens, ſuos abſtulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, &, ut videbaris tibi, fortunatus emiſſes? Deſine nunc & amiſſas opes quærere, quod pretioſiſſimum divitiarum genus eſt, [4] amicos inveniſti.

ME-

1 *Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes.*] Johannes Saresberienſis in Policratici lib. 5. cap. 10. *Ne tamen cum his me bellum inexorabile gerere putes, munera Curiales licenter accipiant, dum non extorqueant impudenter.* Sitzm.

2 *Illa mendacium ſpecie bonorum mentes fruentium ligat.*] MS. Rittersh. *Illa mendax ſpecie bonor. &c.* Idem.

3 *Adverſa plerumque ad vera bona reducens, unco retrahit.*] Aſſentior libens ſcriptis: *reduces unco retrahet.* Bernart.

4 *Amicos inveniſti.*] Epaminondas non prius diſceſſit è foro quotidie, quam novum aliquem amicum ad veteres adjeciſſet. Ælian. lib. 14. Variar. Hiſt. cap. 8. Et Alexander interrogatus à quodam in quo loco eſſent theſauri ipſius, demonſtravit amicos, vide Chreian 1. Progymnaſmat. Libanii Sophiſtæ. Manil. lib. 4.

Iccirco

METRUM VIII.

[1] *Quod mundus stabili fide*
[2] *Concordes variat vices,*
[3] *Quòd pugnantia semina*
[4] *Fædus perpetuum tenent,*
Quòd Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
[5] *Phœbe noctibus imperet,*
Ut fluctus [6] avidum mare
[7] *Certo fine coërceat,*

Ne

Iccirco nihil ex semet Natura creavit
Pectore Amicitiæ majus, nec rarius unquam. Sitzm.

1 *Quod mundus, &c.*] Hoc Carmen potissimum illustrabit Apulejus de Mundo, ubi de Elementorum concordia disserit. Item Arnobius in princip. lib. 1. Adversus Gentes. *Idem.*

2 *Concordes variat vices.*] Manil. libro 1.

Omnia concordi tractu veniuntque caduntque
Qua semel incubuit cælum, versumque resurgit. Idem.

3 *Quod pugnantia semina.*] Quintil. Declamat. 4. *Dissentientia* appellat *primordia.* Claudian. de Raptu Proserp. lib. 1. ℣. 42.

Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupissent elementa fidem. ——

Prudent. lib. 2. Contra Symmach.

—— *servant elementa suum pugnantia cursum.*

Cassiodor. lib. 2. Var. 39. *Merito dicunt Philosophi elementa sibi mutuis complexionibus illigari, & mirabili conjungi fœderatione, quæ inter se contraria intelliguntur varietate pugnare.* Martian. Capella libro primo Nupt. Philolog. de Hymenæo:

Semina qui arcanis stringens pugnantia vinclis,
Complexuque sacro dissona nexa foves:
Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas:
Atque auram mentis corporibus socias.
Fœdere complacito sub quo Natura jugatur,
Sexus concilias & sub amore fidem.

Idem.

4 *Fœdus perpetuum tenent.*] Lucret. lib. 5.

—— *doceo dictis quo quæque creata*
Fœdere sint, neo quam sit durare necessum,
Nec validas ævi valeant rescindere leges. Idem.

5 *Phœbe noctibus imperet.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. *Luna quoque nocturni temporis gubernatrix, & amissi ac recepti luminis vicibus menstrua spacia moderatur, & cæcas tenebris horrentibus noctes fulgore suæ claritatis illustrat, ut æstiva itinera & expeditiones & opera sine labore ac molestia confici possint.* Idem.

6 *Avidum mare.*] Lucret. lib. 1.

Efficit ut longis avidum mare fluminis undis
Integrent amnes. ——

Idem.

7 *Certo fine.*] Propert. l. 3. Eleg. 4. ℣. 59.

Ne terris liceat vagis
[1] *Latos tendere terminos.*
Hanc rerum seriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,
Et [2] *cælo imperitans amor.*
[3] *Hic si frena remiserit,*
Quidquid nunc amat invicem,
[4] *Bellum continuò geret:*
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent solvere machinam.
Hic sancto [5] *populos quoque*

Jun-

—— *suos fines altum non exeat æquor.* Sitzm.

1 *Latos tundere terminos.*] MS. Erfurt. & Edit. Norim. *Latos tendere terminos.* Alteram tamen lectionem rectam esse, probo hisce Tibull. lib. 2. Eleg. 4.

—— cautes obnoxia ventis
Naufraga quam vasti tunderet unda maris.

Minutius Felix: *Ibi arenas extimas, velut sterneret ambulacro, perfundens leni aura tundebat.* Prudentius Cathm. Hymno 7.

Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salsosque candens spuma tundit pumices.

Idem.

2 *Cælo imperitans amor.*] In animo habuit versus illos Empedoclis, qui exstant in Com. Simplicii ad 1. Phys. quibus omnia cœlestia inferioraque regi temperamento illo τῆς φιλίας καὶ τοῦ νείκους *amoris ac litis* scribit. *Cælo imperitans amor.* Deos quoque, inquit ille, amor ligat.

Καί τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῆσι φέριστοι.
Dii quoque longævi præstantes laudibus.

Vall.

3 *Hic si frena remiserit.*] Phædrus l. 1. Fab. 2.

Frenumque solvit pristinum licentia.

Silius lib. 1.

Hæc postquam Tyrio gentes cessere tyranno,
Utque dati rerum freni. ——

Hinc *Frenare*, pro regere. Val. Flaccus lib. 1.

Hæmoniam primis Pelias frenabat ab annis,
Jam gravis, & longus populis metus. ——

Senec. in Medea, ℣ſ. 3.

—— quæque domitorem freti
Tiphyn novam frenare docuisti ratem.

In Agamemnone ℣ſ. 201.

Regina frena temet, & siste impetus.

Sitzm.

4 *Bellum.*] Cassiodor. 1. Var. 30. *Inter ipsos adversarios, ut scitis, non erant prius armata certamina, sed pugnis se, quamlibet fervida, lacessebat intentio. Unde & pugna nomen accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, à quo & bellum placuit nominari.* Idem.

5 *Populos quoque Junctos fœdere continet.*] Seneca in Medea de Venere:

Quæ das belligeris fœdera gentibus.

Huc pertinet exclamatio illa Silii Italici, libro 13.

Fœdera mortales ne sævo rumpite ferro,
Sed castam servate fidem. fulgentibus ostro
Hæc potior regnis. Dubio qui frangere rerum

Gau-

Junctos fœdere continet:
[1] Hic & conjugii sacrum
[2] Castis nectit amoribus:
[3] Hic fidis etiam sua
Dictat jura [4] sodalibus.

O felix

Gaudebit pacta, ac tenues spes linquere amici,
Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit
Unquam expers luctus, lacrimæque, aget æquore semper
Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque
Despecta ac violata fides. adit omnia jamque
Concilia & mensas contingit, & abdita nube,
Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnys.
Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo
Porrigit, & large pœnas lethumque ministrat. Sitzm.

1 *Hic &c.*] Ita Claudian. de Fide, lib. 2. de Laudibus Stiliconis, ✠ſ. 38.

Hæc & amicitias longo post tempore firmat,
Mansuroque adamante ligat. ———

Idem.

Hic & conjugii sacrum.] Salvianus lib. 7. De Gub. Dei: *Venerabilis conjugii sacramentum.* Seneca in Agamemnone ✠ſ. 79.

— *jura pudorque*
Et conjugii sacrata fides
Fugiunt aulas. ——— ———

Idem.

Conjugii.] Evagabor, vel vocabuli hujus causa, quod mihi valde arridet. Arnob. lib. 2. Adversſ. Gentes: *Conjugalia copulatis consortia, non futura esse credentes casta & officiosi fœderis in maritos?* Hæc Arnobius. Unde disco, *Conjugalia consortia* poni pro ipsis conjugibus, qua significatione boni Auctores usurpant vocem *Conjugium.* Helena apud Senecam in Troade, ad Andromacham:

— *tale conjugium tibi*
Non ipsa sospes Troja, non Priamus daret.

Propertius lib. 3. Eleg. 12.

Et certamen habent lethi, quæ viva sequatur
Conjugium; pudor est, non licuisse mori.

Ovidius in Epist. Heroid.

Hæc ego conjugio fraudata Thoantias oro.

Seneca in Troad. ✠ſ. 59. & seq. pulcre variat:

Hic Hectoris conjugia despondet sibi,
Hic optat Heleni conjugem, hic Antenoris.

Aurelius Victor de Romulo: *Cum videret conjugia deesse, per legatos à finitimis civitatibus petiit.* Cassiodorus lib. 5. Variar. 43. *Nulli æstimamus nos aliquid simile contulisse, quam quod germanam nostram vestrum fecimus esse conjugium: feminam prudentiam vestræ parem.* Ita etiam accipio illa Alcimi Aviti libro de Origine Mundi:

Femina persistat de semine sumpta virili
Conjugio servare fidem. ——

Hæc de Conjugalibus consortiis sive conjugio. Nunc in viam liber reflectam. *Idem.*

2 *Castis nectit amoribus.*] Seneca in Octavia versu 189.

Amor perennis conjugis castæ manet.

Idem.

3 *Hic fidis etiam sua Dictat jura sodalibus.*] Convenienti iteratione utitur Cassiodorus libro quinto Variarum 40. *Hæc inter socios amicitiam servat; hæc dominis pura integritate famulatur; hæc supernæ majestati reverentiam piæ credulitatis impendit: & si beneficium tantæ rei latius quæras, incommutabilis fidei est omne, quod bene vivitur.* Idem.

4 *Fidis sodalibus.*] Prudentius Peristephanon Hymno 1.

O felix hominum genus,
Si vestros animos [1] amor,
Quo cælum regitur, regat!

Hic duorum chara fratrum convalescunt pectora,
Fida quos per omne tempus junxerat sodalitas. Sitzm.

1 *Amor quo cælum regitur.*] Quem *θεῖαν φιλότητα* appellavit Oraculum apud Ælianum Variæ Historiæ 2. *Sitzman.*

ANICII MANLII SEVERINI
BOETII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Validioribus jam argumentis agit Philosophia. omnes mortales beatitudinem quidem appetere; sed in ea adipiscenda aberrare; dum scilicet hi in cumulandis divitiis eam reponunt, illi verò in dignitatibus, regum amicitia, præclarè factorum gloria, nobilitate, corporis voluptatibus. quam minimè in iis esse demonstrat; quòd non bona, imo multis malis implicita sint, sed in Deo, qui est summum bonum atque unum. ejusque gubernaculis mundum regi.

PROSA I.

IAM cantum illa finierat, cum me audiendi avidum, stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paulo post, O, inquam, summum lassorum solamen animorum, quantum me vel sententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate refovisti! adeò [1] ut jam me posthac imparem fortunæ ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paullò acriora esse dicebas, non modò non perhorresco, sed audiendi avidus

1 *Ut jam me posthac imp. fortunæ ictibus non arbitrer.*] MSS. *non esse arbitrer.* Sitzm.

1 *Quò*

dus vehementer efflagito. Tum illa, Senſi, inquit, cum verba noſtra tacitus, attentuſque rapiebas, eumque tuæ mentis habitum vel exſpectavi, vel, quod eſt verius, ipſa perfeci. talia ſunt quippe, quæ reſtant, ut deguſtata quidem mordeant, interius autem recepta dulceſcant. Sed quòd tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, ſi, quonam te ducere aggredimur, agnoſceres. Quonam, inquam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque ſomniat animus; ſed occupato ad imagines viſu, ipſam illam non poteſt intueri. Tum ego: Fac obſecro, & quæ illa vera ſit, ſine cunctatione demonſtra. Faciam, inquit illa, tui cauſa libenter: ſed quæ tibi cauſſa notior eſt, eam prius deſignare verbis, atque informare conabor: ut ea perſpecta, cum in contrariam partem flexeris oculos, veræ ſpecimen beatitudinis poſſis agnoſcere.

METRUM I.

[1] Qui ſerere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, [2] filicemque reſecat,
Ut nova fruge [3] gravis Ceres eat.
[4] Dulcior eſt apium mage labor,

Sì

1 *Qui ſerere ingenuum volet agrum.*] Prudent. Cathem. Hymn. 3.

Fundit opes ager ingenuas
Dives ariſtiferæ ſegetis.

Probati ſcriptores varie & frequenter voce *ingenii* utuntur. *Ingenium loci*, Florus lib. 2. cap. 2. Statius 2. Sylvar. *collis*, Silius libro 4. *metalli*, Apulejus 9. Metam. *herbarum*, Tertullianus de Habitu Muliebri. *venti*, Politianus in Ruſtico. *lympharum*, Claudianus de Cryſtallis. Obſervandum & illud apud eundem de Bello Getico ℣. 227.

Utque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor. —

Sitzm.

2 *Filicemque reſecat.*] MS. Rittersh. *felicemque reſ.* Flav. Caper: *Filicem, non felicem dicere debemus: unde & filicata opera dixerunt celata.* Virg. 2. Georg.

Et filicem curvis inviſam paſcit aratris.

Columella lib. 11. *Filix quoque aut carex ubicunque naſcitur, Auguſto menſe recte exſtirpatur, melius tamen circa Idus Iulias, ante caniculæ exortum.* Idem.

3 *Gravis Ceres eat.*] Martianus Capella, libro 1. de Nupt. Philol. *Cum his grata Ceres admodum gravis femina, alumnaque terrarum ac nutrix mortalium videbatur.* Idem.

4 *Dulcior eſt apium labor.*] Caſſiodor. Variar. 10. Epiſt. 33. *Dulcior ſolet eſſe gratia, poſt amaritudines expiatas.* Idem.

[1] Si malus ora prius ſapor edat.
Gratiùs aſtra nitent, ubi Notus
Deſinit [2] imbriferos dare ſonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies [3] roſeos agit equos:
Tu quoque falſa tuens bona prius,
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum ſubierint.

PROSA II.

Tum defixo paullulum viſu, [4] & velut in auguſtam ſuæ mentis ſedem recepta, ſic cœpit: Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diverſo quidem calle procedit, ſed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. [5] Id autem eſt bonum, quo quis adepto, nihil ulterius deſiderare queat. Quod quidem eſt omnium ſummum bonorum, cunctaque intra ſe bona continens: cui ſi quid abforet, ſummum eſſe non poſſet, quoniam relin-

1 *Si malus ora prius ſapor edat.*] Ὑπαλλαγὴ, pro, ſi ora prius imbuantur malo ſapore. *Sitzm.*

2 *Imbriferos dare ſonos.*] *Imbriferum anhelitum* vento attribuit Prudentius Cathemer. Hymno 4. *Idem.*

3 *Roſeos agit equos.*] *Agere* interdum verbum eſt curſorium. Lucret. lib. 3.

Currit agens mannos in villam præcipitanter.

Manilius lib. 5.

Aut mulos aget, aut mannos, miſtoſque jugabit
Semine quadrupedes, aut curru celſior ibit.

Aurelius Victor, de Tullia: *Cum domum rediret, viſo patris corpore, mulionem evitantem ſuper ipſum corpus carpentum agere præcepit.* Q. Curtius, lib. 8. *Illi, qui currus agebant, illud ultimum auxilium ſuorum rati, effuſis habenis in medium diſcrimen ruere cœperunt.* Et *Agitare.* Virg. 3. Georg.

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

Propertius lib. 2. Eleg. 15. ℣ſ. 32.

Et citius nigros Sol agitabit equos.

Idem.

4 *Et velut in auguſtam.*] A Lipſii bono boni ſcriptoris libro eſt. vulgati: *anguſtam.* Bernart.

5 *Id autem eſt bonum, quo quis adepto.*] B. Auguſt. de Civit. Dei lib. 8. cap. 8. *Reliqua eſt pars moralis, quam Græco vocabulo dicunt ἠθικὴν, ubi quæritur de ſummo bono: quo referentes omnia quæ agimus, & quod non propter aliud, ſed propter ſe ipſum appetentes, idque adipiſcentes, nihil quo beati ſimus ulterius requiramus. Ideo quippe & finis eſt dictus, quia propter hunc cetera volumus: ipſum autem non, niſi propter ipſum.* Vide totum caput, quod maxime facit ad illa, quæ mox in noſtro ſequentur auctore. Item lib. 19. cap. 1. 2. 3. & 4. *Sitzm.*

1 *Adeptis*

linqueretur extrinſecus, quod poſſet optari. Liquet igitur, eſſe beatitudinem ſtatum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diverſo tramite mortales omnes conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas: ſed ad falſa devius error abducit. Quorum quidem alii ſummum eſſe bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant: alii verò bonum, quòd ſit digniſſimum veneratione, judicantes, [1] adeptis honoribus, reverendi civibus ſuis eſſe nituntur. Sunt qui ſummum bonum in ſumma potentia eſſe conſtituant: hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhærere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur; [2] hi vel belli, vel pacis artibus glorioſum nomen propagare feſtinant. Plurimi verò boni fructum gaudio, lætitiâque metiuntur: hi feliciſſimum putant voluptate diffluere. [3] Sunt etiam, qui horum fineis, cauſaſque alterutro permutant. ut, qui divitias ob potentiam, voluptateſque deſiderant, vel qui potentiam ſeu pecuniæ cauſsâ, ſeu proferendi nominis petunt. In his igitur, ceteriſque talibus humanorum actuum, votorumque verſatur intentio; veluti nobilitas, [4] favorque popularis, quæ videntur quandam claritudinem comparare; uxor, ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum vero, quod

1 *Adeptis honoribus reverendi civibus.*] MS. Rittersh. *adeptis h. verendi civibus.* Sitzm.

2 *Hi vel belli.*] Quod fecit Jul. Cæſar, qui ſibi magnum imperium, exercitum, bellum novum exoptabat, ubi virtus eniteſcere poſſet. Vide B. Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 12. *Idem.*

3 *Sunt etiam qui horum fines cauſaſque alterutro permutant.*] MSS. *permutent.* Idem.

4 *Favor popularis.*] Petron. Arbiter:
— *nullos trepidum timere caſus,*
Nec vano populi favore tangi.
Symmachus libro 4. Epiſt. 61. *Quare ex ſummis opibus juva Romani animi ſpecioſum calorem; venturus in partem popularis favoris, ſi nobis ex tuo beneficio celebrior fama provenerit.* Quam facile autem populus capiatur, palpoque obtruſo in diverſa rapiatur, demonſtrat & deplorat Ariſtophanes in Equitibus, Act. 3. Scen. 2. Unde ob hanc inconſtantiam Euripo eleganter ab optimis auctoribus, ut Cicerone & aliis, comparatur. *Idem.*

quod ſanctiſſimum quidem genus eſt, non in fortuna, ſed in virtute numeratur. Reliquum verò vel potentiæ cauſa, vel delectationis aſſumitur. Jam verò corporis bona promtum eſt, ut ad ſuperiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur præſtare valentiam; pulcritudo atque velocitas celebritatem; ſalubritas, voluptatem. [1] Quibus omnibus ſolam beatitudinem [2] deſiderari liquet. Nam quod quiſque præ ceteris petit, [3] id ſummum eſſe judicat bonum. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe definivimus. Quare beatum eſſe judicat ſtatum, quem præ ceteris quiſque deſiderat. Habes igitur ante oculos propoſitam fere formam felicitatis humanæ, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates. [4] Quæ quidem ſola conſiderans Epicurus, conſequenter ſibi ſummum bonum voluptatem eſſe conſtituit, quòd cetera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum ſtudia revertor: quorum animus, & ſi caligante memoria, tamen bonum ſummum repetit, ſed velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non eſt aliud, quod æquè perficere beatitudinem poſſit, quàm copioſus bonorum omnium ſtatus, nec alieni egens, ſed ſibi ipſe ſufficiens. Num verò labuntur hi, qui quod ſit optimum, id etiam reverentiæ cultu digniſſimum putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendumque eſt, quod adipiſci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non eſt numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac ſine viribus æſtimandum eſt, quod omni-

1 *Quibus omnibus ſolam beatitudinem deſiderare liquet.*] Emenda ex MSS. *deſiderari liquet.* Sitzm.

2 *Deſiderare liquet.*] Repoſui ex veteribus, oratione flagitante, *deſiderari.* Bernart.

3 *Id ſummum judicat bonum.*] MS. & Edit. Norimb. *id ſummum judicat eſſe bonum.* Sitzm.

4 *Quæ quidem ſola conſid. Epicurus.*] Vide B. Auguſt. lib. 19. De Civit. Dei, cap. I. *Idem.*

omnibus rebus constat esse præstantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne quod excellentissimum sit, id etiam videatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam, tristemque beatitudinem, nec doloribus, molestiisque subjectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruique delectet? Atqui hæc sunt, quæ adipisci homines volunt, eaque de causa divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatesque desiderant, quòd per hæc sibi sufficientiam, reverentiam, [1] potentiam, celebritatem, lætitiamque credunt esse venturam. Bonum est igitur, quod tam diversis studiis homines petunt: in quo quanta sit naturæ vis, facilè monstratur, cùm licet variæ dissidentesque sententiæ, tamen in deligendo boni fine consentiunt.

METRUM II.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, [2] quibus immensum
Legibus orbem provida servet,
Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis [3] Pœni pulcra leones

Vincula

1 *Potentiam, celebritatem, lætitiam credunt esse venturam.*] MSS. *potent. cel. Lætitiamque credunt venturam.* Sitzm.

2 *Quibus immensum Legibus orbem pr. s.*] Statius libro 3. Sylvar.

—— quid enim terrisque poloque
Parendi sine lege manet ——

Sitzm.

3 *Pœni leones.*] Africani. quorum major est feritas & sævitia. vide Solin. cap. 30. & Oppian. Cynegetic. Seneca in Hippolyt. ỽs.347.

Pœni quatiunt colla leones
Cum movit amor ——

Similia fere verba sunt apud Statium 2. Achill. quem noster imitatur:

Ut leo materno cum raptus ab ubere mores
Accepit, pectique comas, hominemque vereri
Edidicit, nullasque ruit nisi jussus in iras:
Si semel adverso radiavit lumine ferrum,
It jurata fides, domitorque inimicus in illum
Prima fames, timidoque pudet servire magistro.;

Senec.

Vincula gestent, manibusque datas
Captent escas, [1] metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas [2] imbuit iras.
[3] Quæ canit altis garrula ramis
Ales, caveæ clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasque dapes dulci studio

Ludens

Senec. Ep. 86. *Tigres Leonesque nunquam feritatem exuunt, aliquando submittunt, & cum minime expectaveris, exasperatur tarditas mitigata.* Idem.

1 -- *Metuantque trucem Soliti verbera ferre magistrum.*] Ex illo Martialis lib. 2. Epigram. 75.

Verbera securi solitus leo ferre magistri.

Idem.

2 *Imbuit iras.*] Multiplex usus hujus verbi ex sequentibus patebit. Senec. in Herc. Fur. ℣s. 455.

Primus sagittas imbuit Phœbi Draco.

Lucretius lib. 6.

Multaque præterea prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt, quam comminus imbuat ignis.

Propertius lib. 4.

Imbuis exemplum primæ tu Romule pugnæ.

Phalaris Perillo, apud Ovid. 3. Trist. Eleg. 11.

Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.

Martialis lib. 7. Epig. 25.

—— hoc facetum carmen imbuant aures.

Silius Ital. lib. 3.

Virgineis juvenem tedis, primoque Hymenæo
Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.

Val. Flaccus lib. 2.

Sævit amor, thalamos excussaque vincla quod ausæ
Imbuere, atque iterum tales admittere curas.

Idem lib. 3. de Triptolemo:

—— ignaras Cereris qui vomere terras
Imbuit, & flava quercum donavit arista.

C. Plinius Secundus libro 8. Epist. 14. *Adulescentuli statim castrensibus stipendiis imbuebantur.* Vegetius libro tertio, capite nono: *Sed ante minoribus prælius imbuendi.* Q. Curtius libro sexto de Alexandro: *Iacere humi venerabundos pati cœpit, paullatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat.* Cassiodorus lib. 8. Variar. 12. *Grues, qui classem consociant, alphabeti formas, natura imbuente, describunt.* *Imbui dapibus,* Prudentius in Psychomachia. Idem Cathemer. Hymno 3. dixit:

Nec juvat ore quid appetere,
Pocula ni prius atque cibos
Christe tuus favor imbuerit,
Omnia sanctificante fide.

Idem.

3 *Quæ canit altis garrula ramis.*] Sen. in Oed. ℣s. 454.

Garrula per ramos avis obstrepit.

In Herc. Fur. de Philomela:

Pendet summo stridula ramo. Idem.

1 Pe-

Ludens hominum cura ministret,
Si tamen, arto saliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras;
Sparsas [1] *pedibus proterit escas,*
[2] *Silvas tantum mæsta requirit,*
Silvas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc si curvans dextra remisit,
Recto spectat vertice cælum.
[3] *Cadit Hesperias Phœbus in undas;*
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
[4] *Repetunt proprios quæque recursus,*
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quod fini junxerit ortum,
[5] *Stabilemque sui fecerit orbem.*

PRO-

1 *Pedibus proterit escas.*] Prudent. Peristeph. Hymn. 3.

Idola protero sub pedibus.

Claud. De Rapt. Proserp. lib. I. v. 129.

—— pedibus quæ nondum proterit escas.

Idem.

2 *Sylvas tantum mæsta requirit.*] Ovid. lib. 2. de Ponto, Eleg 4.

Cum bene sint clausæ cavea Pandione natæ,
Nititur in sylvas quæque redire suas.

Idem.

3 *Cadit Hesperias Phœbus in undas.*] Seneca in Thyest. versu 791.

Cur Phœbe tuos rapis aspectus?
Nondum seræ nuncius horæ,
Nocturna vocas lumina vesper:
Nondum Hesperiæ flexura rotæ
Iubet emeritos solvere currus.

Idem.

Hesperias undas.] Quas *Phœbæa cubilia* nominat Silius libro tertio:

Non aliter quoties perlabitur æquora curru
Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus aquis ——

Idem.

4 *Repetunt proprios quæque recursus.*] Senec. Epist. 36. *Observa orbem rerum in se remeantium, videbis in hoc mundo nihil extingui, sed vicibus descendere ac resurgere. Æstas abit, sed alter annus illam adducit. Hiems cecidit, referent illam sui menses. Solem nox obruit, sed ipsam statim dies abiget. Stellarum iste discursus quicquid præteriit, repetit, pars cæli levatur aßidue, pars mergitur* &c. *Idem.*

5 *Stabilemque sui fecerit orbem.*] Planudes reddidit malè

Ὡς γὰρ στέριμον τὸν δρόμον ἕξει.

Hujus loci hic sensus est; Is orbis seu potius circulus perfectus demum est, cujus extrema junguntur. data enim aliqua ejusdem continuitatis solutione & interruptione, certum est circulum esse desinere: ideoque ut verus circulus constet, fini jungi initium necesse est. Sic

animæ

PROSA III.

Vos quoque ô terrena animalia, tenui licet imagine, veſtrum tamen principium ſomniatis, verumque illum beatitudinis finem, licet minimè perſpicaci, qualicumque tamen cogitatione proſpicitis, eoque vos, & ad verum bonum naturalis ducit intentio, & ab eodem multiplex error abducit. Conſidera namque, an per ea, quibus ſe homines adepturos beatitudinem putant, ad deſtinatum finem valeant pervenire. Si enim vel pecunia, vel honores, [1] ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abeſſe videatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quòd ſi neque id valent efficere, quod promittunt, boniſque pluribus carent, nonne liquidò falſa in eis beatitudinis ſpecies deprehenditur? Primum igitur te ipſum, qui paullo antè divitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantiſſimas opes numquam ne animum tuum concepta ex qualibet injuria confudit anxietas? [2] Atqui, inquam, tam libero me fuiſſe animo, quin aliquid ſemper angeret, reminiſci nequeo. Nonne quia vel aberat, quod abeſſe non velles; vel aderat, quod adeſſe noluiſſes? Ita eſt, inquam. Illius igitur præſentiam, hujus abſentiam deſiderabas. Confiteor, inquam. [3] Eget verò, inquit,

animæ noſtræ peregrinationis atque errorum ſuorum ambages, dum vivitur, abſolventi, nulla quies eſſe debet, donec motu ſibi naturali ad ſummum bonum, hoc eſt, ad Deum pervenerit; & veluti orbem ſtabilem à Deo creatore ad Deum quo fruendum eſt, quique ſolus eſt & ſtat, effecerit. Hinc alibi noſter,

Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri,
Quia non aliter durare queant
Niſi, converſo rurſus amore,
Refluant cauſæ quæ dedit eſſe.

Hic nimirum eſt vitæ κύκλος. Empedoclis verſus exprimit, qui ſunt apud Simplicium. & locum Ariſtotelis l. VII. Phyſ. ante medium. *Vall.*

1 *Ceteraque tale quid afferunt.*] MS. Rittersh. *quid appetunt.* Sitzm.

Ceteraque tale.] Meus codex: *talia.* benè. *Bern.*

2 *Atqui, inquam, tam libero me fuiſſe animo, quin aliquid ſemper angeret, reminiſci nequeo.*] MSS. omittunt particulam *tam*: & pro *angeret*, habent *angerer.* Sitzm.

3 *Eget vero, inquit, eo, quod quiſque deſiderat.*] MS. Rittersh. *Eget vero quiſque, inquit, eo, quod deſiderat.* Idem.

1 *Num*

quit, eo, quod quiſque deſiderat. Eget, inquam. Qui verò eget aliquo, [1] num eſt uſquequaque ſibi ipſe ſufficiens? Minimè, inquam. Tu itaque hanc inſufficientiam [2] plenus, inquit, opibus ſuſtinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, ſufficientemque ſibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur. Atqui hoc quoque maximè conſiderandum puto, quod nihil habeat ſuapte naturâ pecunia, ut his, à quibus poſſidetur, invitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cùm eam cotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim forenſes querimoniæ, niſi quòd vel vi, vel fraude à nolentibus pecuniæ repetuntur ereptæ? Ita eſt, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinſecus petito præſidio, quo ſuam pecuniam quiſque tueatur. Quis, inquam, neget? Atqui non egeret eo, niſi poſſideret pecuniam, quam poſſet amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapſa res eſt: nam quæ ſufficientes ſibi facere putabantur opes, alieno potiùs præſidio faciunt indigentes. Quis autem modus eſt, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites eſurire nequeunt? num ſitire non poſſunt? num frigus hibernum pecunioſorum membra non ſentiunt? Sed adeſt, inquies, opulentis, quo famem ſatient; quo ſitim, friguſque depellant. Sed hoc modo conſolari quidem divitiis indigentia poteſt, auferri penitus non poteſt. [3] Nam ſi hæc hians ſemper, atque aliquid poſcens, opibus non expletur, maneat neceſſe eſt, quæ poſſit expleri. Taceo, quòd naturæ minimum, quòd [4] avaritiæ nihil ſatis eſt. Quare ſi opes nec

1 *Num eſt uſquequaque ſibi ipſe ſufficiens.*] MSS. *ſibi ipſi ſufficiens.* Idem.

2 *Plenus, inquit, opibus ſuſtinebas.*] Et hîc meus, *opibus ſuſtentabas.* placet. *Bern.*

3 *Nam ſi hæc hians ſemper atque aliquid poſcens.*] MS. Rittersh. *Nam ſi hæc inhians* &c. Ita Seneca in Hercul. Fur. verſu 107.

—— *hic nullo fine beatus*
Componit opes, gazis inhians.

Sitzm.

4 *Avaritiæ nihil ſatis eſt.*] Appoſite Theognis, vſ. 227. & ſeqq.

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον
ἀνθρώποισιν.

nec ſummovere indigentiam poſſunt, & ipſæ ſuam faciunt, quid eſt quòd eas ſufficientiam præſtare credatis?

METRUM III.

[1] Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
[2] Oneretque baccis colla [3] rubri litoris;

Rura-

Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστοι ἔχουσι βίον,
Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας;

Salluſtius in Bello Catil. *Avaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupivit. ea quaſi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat; ſemper infinita, inſatiabilis eſt; neque copia neque inopia minuitur.* Publius Syrus: *Avarum irritat, non ſatiat pecunia.* Idem: *Inopiæ deſunt pauca, avaritiæ omnia.* Scytharum Legatus ad Alexandrum, recenſente Q. Curtio libro ſeptimo: *Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut quo plura haberes, acrius, quæ non haberes, cuperes.* Caſſiodorus libro 12. Variar. 1. *Reginam illam procacium vitiorum Avaritiam fuge, cui cuncta crimina deteſtabili devotione famulantur. Quæ dum pectus hominis ingreſſa fuerit, gregatim quoque maleſidas cohortes admittit. Ferri non poteſt recepta, quia neſcit eſſe ſolitaria. Agmen habet blandiſſimum; arma ſuſcipit ex talentis, & per dulcedinem ſuperat, quos amara deceptione captivat.* Idem lib. 4. Var. 39. *Avaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum, & lectio divina teſtatur* (1. Tim. 6. ℣ſ. 10.) *quæ tali ſorte punita eſt, ut cum multa rapiat, ſemper egeat.* Optime & Phocylides:

Ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης.

hoc eſt,

Mater avaritia eſt vitiorum quicquid ubique eſt. Idem.

1 *Quamvis fluente.*] Ov. 3. Am. El. 6.
Quid mihi fortunæ tantum? quid regna ſine uſu?
Quid niſi poſſedi dives avarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in undis,
Pomaque, quæ nullo tempore tangat, habet. Idem.

2 *Oneretque baccis colla.*] Non per *baccas* hic ſignificat quaſlibet gemmas & lapillos pretioſos, ut ſcribunt & volunt Commentatores, ſed uniones: à figura nempe. ſimilitudine enim referunt palmæ, lauri, oleæ, corni, aliarumque arborum fructus; qui baccæ dicuntur. Sic Virgilius Culice,

—— nec Indi
Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius Epod. ode VIII.

Non ſit marita quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.

Et Satyra III. lib. II.

—— aceto
Diluit inſignem baccam.

Dixit colla onerari; quo conſtaret eſſe uniones ſeu margaritas. *auribus* enim, *collo* & *capite*, ait Plinius circumferebantur, *gemmæ digitis.* quin & matronarum quoque digitis ſuſpendi, imo earum crepidis ſocculiſque addi olim idem obſervat, pudendo luxu. *Vallin.*

Ornetque baccis.] Nec damnes ſcriptum: *oneretque.* Tertull. De Hab. Mulier. *Saltus & inſulas tenera cervix fert. Graciles aurium cutes calendarium expendunt, & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit. Hæ ſunt vires ambitionis, tantarum uſurarum ſubſtantiam uno & muliebri corpuſculo bajulare.* Seneca: *Non ſatis muliebris inſania viros ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.* Bern.

Ornetque baccis.] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Oneretque baccis* —— Sitzm.

3 *Rubri littoris.*] Seu Erythræi. In eo enim

[1] *Ruraque centeno scindat opima bove:*
[2] *Nec cura mordax deserit superstitem,*
[3] *Defunctumque leves non comitantur opes.*

PROSA IV.

[4] Sed dignitates honorabilem, reverendumque, cui provenerint, reddunt. Num vis ea est magistratibus, ut utentium mentibus virtutes inserant, vitia depellant?

enim mari præstantissimos forma, crassitudine, & colore uniones inveniri scribit Plinius cap. xxxv. lib. IX. *Præcipuè autem laudantur*, inquit, *circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.* Testis Tibullus:

Quidve in Erythræo legitur quæ littore concha?

Unde passim λίθ☉ Ἐρυθραῖ☉ dicitur. *Vall.*

Rubri litoris.] Q. Curtius, lib. 10. *Cetera incolis crediderat: inter quæ Rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro rege appellari.* Martianus Capella, lib. 6. De Nupt. Phil. *Ultra Pelusiacum ostium Arabia est, ad rubrum pertingens mare, quod Erythræum ab Erythro rege, Persæ & Andromedæ filio, vocitatum, à colore etiam dictum rubrum. Nam fons est in litore, quem cum greges biberint, in rubrum colorem incipiunt mutare lanas.*

Seneca in Thyest. ℣s. 370.

Qui rubri vada litoris,
Aut gemmis mare lucidum
Late sanguineum tenent.

Tibullus lib. 4. Carm. 2.

-- quascunque niger rubro de litore conchas
Proximus Eois colligit Indus aquis.

Sitzm.

1 *Ruraque centeno scindat opima bove.*] Seneca in Troad. versu 1020.

—— remoueto centum
Rura qui scindant opulenta bobus,
Pauperi surgent animi jacentes.

in Hippolyto ℣s. 497.

—— fruge nec sparsi sacra
Centena nivei colla submittunt boves.

Encomium numeri centenarii habes apud Julianum Imperatorem Epist. 24. *Idem.*

2 *Nec cura mordax deserit superstitem.*] Ironice, ut solet, Juvenalis, Satyra 14.

Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi posthæc fato meliora dabuntur:
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus habebat.

Varro περὶ ἐγκεθλ.

Non fit thesauris non auro pectus solutum,
Non demunt animis curas ac relligiones
Persarum montes, non atria divitis Crœsi.

Idem.

Cura mordax.] Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 1.

-- mea perpetuos curarum pectora morsus
Fine quibus nullo conficiantur habent.

Cornel. Gallus:

Iurabam curis animum mordacibus uri.

Idem.

3 *Defunctumque leves non comitantur opes.*] Propertius lib. 3. Eleg. 6. ℣s. 35.

Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas:
Nudus ad infernas stulte vehere rates.

Huc commode referes Epigramma Ausonii, in quo Diogenes Crœsum omnium Regum ditissimum deridet. *Idem.*

4 *Sed dignitates.*] Quomodo Aristoteles erga honores & dignitates affectus fuerit, docet Ælian. lib. 14. Variar. Histor. cap. 1. *Idem.*

lant? Atqui non fugare,ſed illuſtrare potiùs nequitiam ſolent. quò fit, ut indignemur eas ſæpè nequiſſimis hominibus contigiſſe. [1] unde Catullus licet in curuli [2] Nonium ſedentem, [3] ſtrumam tamen appellat. Videſne quantum malis dedecus adjiciant dignitates? Atqui

1 *Unde Catullus licet in curuli Nonium ſedentem, ſtrumam appellat.*] Non dubiè intelligit Catulli verſus. *ad ſeipſum de Struma & Vatinio:*

Quid eſt Catulle, quid moraris emori?
Stella in curuli Struma Nonius ſedet.

At videamus tamen, ne guttulam hîc hauſerit è flumine Lethes vir maximus. ſcimus quidem quodnam morbi genus vitiumve ſtruma notet, ſed & illud non ignoramus Plinium de Opali gemma lib. XXXVII. cap. VI. ſcripſiſſe: *Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonii, ejus quem Catullus poëta in ſella curuli viſum indignè tulit*: ut meritò ambigas an ſine ulla metaphora hominem nominarit Catullus, an glandulas reſpexerit, quæ pure & ſanguine plenæ oriuntur in corpore, unde ſtrumoſi dicuntur, quod Boëtius credidit. *Bern.*

Unde Catullus.] Carmine LIII.

Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per conſulatum pejerat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?

Sitzm.

2 *Nonium Strumam appellat.*] Notanda hoc loco ἀνιςορησία noſtri Boëtii, in eo quod Strumam non cognomen Nonii putat, ſed convicium. Plinius lib. 37. cap. 6. *Ab Antonio proſcriptus Nonius eſt, filius Strumæ Nonii ejus, quem Catullus Poëta in ſella curuli viſum indigne tulit.* Vide Caſtigationes in Val. Catullum illuſtris & incomparabilis viri Joſephi Scaligeri: item Commentar. M. Anton. Mureti ad ejuſdem Poëtæ Carmin. 53. *Idem.*

3 *Strumam appellat.*] Neque hic guttulam è flumine Lethes hauſit vir maximus, neque ἀνιςορησία in eo notatur, quod ſtrumam in Catulli verſu convicium eſſe exiſtimaverit; ut poſt Joh. Murmelium ſcripſerunt Joh. Bernartius & Theod. Sitzmanus. Fuerit quidem Nonio, Strumæ prænomen, ut ex Plinio colligere ſibi videntur, quis vero neget non eo fortaſſe tumore deformem fuiſſe Nonium, atque inde id nominis adeptum, ut Fabii, Lentuli, Cicerones, Cæſares, Frontones, Flacci, Strabones dicti ſunt atque alii? Videtur ſanè, tum quia nemo eſt qui agnoſcat ullam iſtius nominis familiam, tum quia peculiare hoc illi agnomen fuit, quo illum à filio diſtingui volunt. Ad hoc facit quod Romani veteres inter laudandum nomina agnominaque congerebant, ut *Cai Cæſar*, Ciceroni; *Marce Tulli*, Catullo; & aliis aliter: cum vero inveherentur aut convitiarentur, non item, ut paſſim apud oratores poëtaſque videre eſt. Unde apparet ignominiæ conviciique, non autem verſus aut honoris cauſa Nonium *ſtrumam* appellatum à Catullo poëtarum omnium caſtigatiſſimo. qui Aſinium quoque, convicio in ſtupidos vulgari, Marrucinum vocat. neque enim ex Marrucinis Campaniæ populis ortum fuiſſe indicat: quod tamen ſi ſcripſiſſet Plinius, nemo non illi fidem habiturus fuerat. Poſtremo quid ſi, quoniam Vatinius ſtruma notatus erat, voluit Catullus gemino verſu, geminas ſtrumas, ſeu ſtrumoſorum par componere, multumque ſalis in eo poſuit? id certè niſi intelligas, præcipua Catulliani epigrammatis vis acumenque perierit. Vatinium autem ſtruma inſignitum fuiſſe ait ipſe inimicus ejus Cicero, oratione pro Seſtio, epiſt. ad Atticum IX. lib. II. Unde ejuſdem in eundem cauſam quandam agentem jocus, *Tumidum habemus oratorem.* Vall.

Atqui minus eorum patebit indignitas, ſi nullis [1] honoribus inclareſcant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuiſti, ut [2] cum Decorato gerere magiſtratum putares, cùm in eo mentem nequiſſimi ſcurræ, [3] delatoriſque reſpiceres? Non enim poſſumus ob honores reverentia dignos judicare, quos ipſis honoribus judicamus indignos. At ſi quem ſapientia præditum videres, num poſſes eum vel reverentia, vel ea, qua præditus eſt, ſapientia, non dignum putare? Minimè. Ineſt enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adjuncta, transfundit. Quod quia populares facere nequeunt honores, liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud eſt animadvertendum magis: nam ſi eò abjectior eſt, quò magis à pluribus quiſque contemnitur, cùm

1 *Honoribus inclareſcant.*] Veteres, *clareſcant*. Bern.

2 *Cum Decorato.*] Is ipſe eſt ad quem apud Caſſiodorum ſcribit Theodericus. Eum vero *virum Devotum* vocat, nomine Adjutoribus peculiari. Adjutor enim Magiſtro Officiorum judicanti aderat. cujus ille opera ad condenda Acta, reſponſa, reſcriptaque utebatur. Adjutores viros devotos vocari, confirmat ea ſubſcriptio à doctiſſ. Cujacio prolata, Theodori Memorialis epiſtolarum ſacri ſcrinii atque unius ex iis qui Quæſtori ſacri palatii Adjutorum nomine, ſub ditione tamen Magiſtri Officiorum conſtituti, inſerviebant. Ea ſic ſe habet, FLAVIUS THEODORUS V. D. MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARUM ET ADJUTOR V. M. QUÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANU MEA IN URBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. JUNII. MAVORTIO V.C. COS. JUSTINO ET JUSTINIANO IMPP. Hoc eſt anno Chriſti DXXVII. Unde jam clarum eſt, cur peſſimus ille ſcurra delatorque Boëtii V. D. hoc eſt, *vir Devotus*. & *Devotio tua*, dicatur in illa epiſtola quæ apud Caſſiodorum eſt XXXI. lib. V. Notæ quoque Probi V. D. *Vir Devotus*. alio omnino ſenſu, quàm quo accepit doctiſſ. Scaliger ad Auſonium. Una cum Magiſtro Officiorum jus dixiſſe ejuſque vices ſuppleviſſe certum eſt. principi quoque ab eo præſentari, antequam ad id officii admitteretur, ſolitum, apud Caſſiodorum legas in formula Magiſteriæ dignitatis l. VI. his verbis, *Adjutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: ut vicaria ſorte beneficii eligamus ejus præſidium, qui nobis præſtat fide ſolatium.* Porro Decoratus hic filius fuiſſe videtur Decorati Quæſtoris, fratris natu majoris Honorati, qui fratri in Quæſtura palatina ſucceſſit, apud Caſſiodorum ep. III. & IV. lib. V. De quibus doctiſſ. Sirmondus ad epiſt. XVII. lib. IV. Ennodii, quæ eſt ejus ad eundem Decoratum ſeniorem. *Vall.*

Ut cum Decorato.] Quis ille? Nequiſſimus ſcurra & delator, ut noſter ſubdit. hæreo num idem ad quem Theodorici Regis extat epiſtola apud Caſſiodorum lib V. Epiſt. XXXI. *Bern.*

3 *Delatoris reſpiceres.*] Meliùs Manuſs. *vidiſſes*. Idem.

[1] cùm reverendos facere nequeat, quos pluribus oſtentat, deſpectiores potiùs improbos dignitas facit. Verùm non impunè: [2] reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ſua contagione commaculant. Atque ut agnoſcas veram illam reverentiam per has [3] umbratileis [4] dignitates non poſſe contingere; Si quis multiplici [5] conſulatu functus in Barbaras nationes fortè devenerit, venerandum ne Barbaris honor faciet? Atqui ſi hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio ſuo quoquo gentium nullo modo ceſſarent. ſicut ignis ubique terrarum, numquam tamen calere deſiſtit. Sed quoniam id eis non propria vis, ſed hominum fallax adnectit opinio, vaneſcunt illico, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas eſſe non æſtimant. Sed hoc apud exteras nationes, Inter eos verò, apud quos ortæ ſunt, num perpetuò perdurant? [6] Atqui prætura magna

1 *Cum reverendos facere nequeant.*] MSS. cum Edit. Nor. & Flor. *fac. nequeat.* Sitzm.

2 *Reddunt improbi parem dignitatibus vicem.*] Vide quæ notavi ad Proſ.6. l. 2. *Idem.*

3 *Umbratiles dignitates.*] Umbræ enim inſtar vaneſcunt illico. *Imperium umbratile*, Ammian. Marcellin. in fin. lib. 21. *Eidem Ioviano imperium quidem, ſed caſſum & umbratile, ut miniſtro rerum funebrium portendebant.* Idem.

4 *Dignitates non poſſe contingere. ſic collige.*] MSS. poſteriora illa verba, *ſic collige*, non habent; & omitti ſane optime poſſunt. *Idem.*

5 *Conſulatu.*] Elogia præcipua hujus dignitatis congeſſit Fr. Juretus in Miſcellan. ad Symmachi librum quartum Epiſt. 8. *Idem.*

6 *Atqui prætura.*] Sic legimus ex cod. altero Thuano, jamdudum idem cenſente doctiſſ. Ja. Cujacio. Vigente repub. Rom. dignitatis hujus magna poteſtas fuit. poſtquam Imperatores tot poſt magiſtratus inſtituerunt, ea oneri exercentibus ſenatoribus tantum fuit, quod ſuis ſumptibus Circenſes & Scenicos ludos exhiberent. *Vall.*

Atqui Præfectura magna olim poteſtas.] Rectiſſime MS. Erfurt. *Atqui Prætura*, &c. Prætores enim non ſine immenſis ſumptibus ludos Circenſes edere ſolebant. Priorem lectionem falſam eſſe, ante aliquot annos etiam obſervavit excellentiſs. Cujacius. Lex 1. t. 2. De Prætoribus & honore Præt. &c. l. 12. *Nemo ex clariſſimis & ſpectabilibus, qui in Provinciis degunt, ad Præturam poſtea devocetur: maneat unuſquiſque domi ſuæ tutus atque ſecurus, ſua & dignitate lætetur.* Ad quam l. ille: Prætura, inquit, onus fuit Senatorium, No. Th. ne dec. ad Senat. dig. aſp. Hanc enim dignitatem Senator qui ſuſcipiebat, ſuis ſumptibus Circenſes & Scenicos ludos exhibebat. Boëtius 3. De Conſolat. *Prætura magna olim poteſtas, nunc inane nomen & Senatorii cenſus gravis ſarcina.* ubi vulgo male legitur *Præfectura*, ſicut & in hac lege quibuſdam codicibus, & in l. ult. infra de Silent. Hæc magnus ille Juris antiſtes. Vide etiam Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. 2. c. 15. in quo agit quando

magna olim poteſtas, nunc inane nomen eſt, & ſenatorii cenſus gravis ſarcina. [1] Si quis quondam populi curaſſet annonam, [2] magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius? Ut enim paullo antè diximus, quòd nihil habet [3] proprii decoris, opinione utentium nunc ſplendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates, ſi ultrò improborum contagione ſordeſcunt, ſi mutatione temporum ſplendere deſinunt, ſi gentium æſtimatione vileſcunt, quid eſt, quod in ſe expetendæ pulcritudinis habeant, ne dum aliis præſtent?

METRUM

do Prætores creari cœperint, & quod jus, quæve illorum poteſtas fuerit. *Sitzmanus.*

1 *Si quis quondam populi curaſſet annonam, magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius?*] Quàm magnus, inde colligas, quod Auguſtus ipſe acceptam à populo præfecturam annonæ tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortem ſubſtituit ſibi C. Turranium. qui inter primos in verba Tiberii juravit, quaſi inter præcipuos magiſtratus. Adi Tacitum Annal. I. Quàm vilis verò Boëtii ſæculo fuerit, ex formula Præfecturæ annonæ videre licet, quæ apud Caſſiodorum lib. VI. Variarum, formula XVIII. exſtat. *Bern.*

Si quis quondam populi curaſſet annonam.] Symmachus libro 3. Epiſt. 36. *Filius meus Cæcilianus, Vir CL. qui nunc communis patriæ gubernat annonam*, &c. ad quem locum vide Fr. Juretum. *Sitzmanus.*

2 *Magnus habebatur.*] Intelligere Pompejum videtur, quem ob res præclarè geſtas, ſed præcipuè ob procuratam populo Rom. rem frumentariam, qua fames ingens ſedata eſt, idem populus Magnum vocavit. ut & exiſtimat Caſſiod. var. lib. VI. in Formula Præfecti annonæ. De ea re videndi Dio & Plutarchus in Pompejo. Nihil ea Præfectura tempore Boëtii abjectius, ex quo ſcilicet annonæ per provincias cogendæ, non annonæ ſed prætorio Præfectus poteſtate fungeretur. ita ut nulla illi præterquam in urbis piſtores & ſuarios cenſura & animadverſio ſupereſſet: ut ex ead. Caſsiodori Formula quivis intelligat. *Vall.*

Magnus habebatur.] Caſsiodorus in Formula Præfecti annonæ ejuſque Excellentiæ l. 6. Variar. *Non immerito Pompejus fertur copiæ quantitate præviſa, uſque ad rerum perveniſſe faſtigia. Quia merito ſingularis eſt amor populi, cum potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plauſumque populorum. Hinc unice ſemper amatus eſt, & in gratia civium omnium vicit facta majorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur Magnus.* Sitzm.

3 *Proprii decoris.*] Ariſtoteles quoque lib. Ethic. I. cap. V. ex eo quod honor ſit potius in honorante quam in honorato, honorem non eſſe felicitatem concludit, & τ᾽ ἀγαθὸν οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι, *Bonum eſſe proprium quiddam &, quod auferri difficulter poteſt.* Vall.

METRUM IV.

[1] *Quamvis se, [2] Tyrio superbus ostro,*
[3] Comeret & niveis lapillis,
Invisus tamen omnibus vigebat
[4] Luxuriæ Nero sævientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
[5] Quis illos igitur putet beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

PROSA V.

An verò regna regumque familiaritas efficere potentem valent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuò

1 *Quamvis se Tyrio superbus ostro.*] De purpura sive ostro quædam notavimus ad Met. 5. lib. 2. ℣ſ. 9. Vestem autem principalem ex hac confici solitam præter alios etiam indicat Caſsiodor. 1. Var. 2. simulque tantum non ad vivum virtutes ostri depingit: *Color* (ait) *nimio lepore vernans, obscuritas rubens nigreolo sanguine regnantem discernit, dum conspicuum facit: & præstat humano generi, ne de aspectu principis poßit errari. Mirum est. substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exudare, qui vix solet vivis corporibus vulnere sauciatis effluere. Nam cum sex pæne mensibus marinæ delitiæ à vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse gravißimæ. Scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cum infecta semel substantia perseverat, nescit ante subtrahi, quam vestis poßit absumi.* Sitzm.

2 *Tyrio ostro.*] Senec. in Thyest. v. 952.

Libet & Tyrio saturas ostro
Rumpere vestes ———

In Herc. Oet. ℣ſ. 644.

Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impavidos ducere somnos.

Idem.

3 *Comeret.*] Artemidorus l. 1. Oneirocrit. cap. 20. Κομεῖν τὸ ἐπιμελεῖσθαι ἐστίν. Suidas: Κομμωτίζω, τὸ ἐπιμελοῦμαι. Κομμὸς, περίεργος κόσμησις. Vide Notas Nic. Rigaltii ad d. l. Artemidori. *Idem.*

4 *Luxuriæ Nero sævientis.*] Suetonius Tranquillus libro sexto: *Petulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem sensim quidem primo & occulte, velut juvenili errore exercuit: sed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia, non ætatis esse.* Et paullo post: *Divitiarum & pecuniæ fructum non alium putabat, quam profusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus ratio impensarum constaret: prælautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent.* De Luxuria Seneca in Oed. ℣ſ. 417.

Totum per orbem maximum exortum
est malum
Luxuria, pestis blanda, cui vires dedit
Roburque longum tempus, atque error
gravis.

Eandem depingit Claudianus lib. 2. De Laudib. Stiliconis ℣ſ. 131. & seqq. Item Prudent. in Psychom. *Idem.*

Luxuriæ Nero sævientis.] Senec. in Oed. ℣ſ. 763. de Diana:

Nimium sævi Diva pudoris.

5 *Quis illos igitur putes beatos.*] MSS. & Edit. Nor. & Flor. *putes beatos.* Idem.

1 *Præ-*

petuò perdurat? Atqui plena est exemplorum vetustas, plena etiam [1] præsens ætas, [2] qui reges felicitatem cala-

1 *Præsens ætas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint.*] Nulla quippe tot in Cæsares ac Reges patrata scelera aut cædes vidit, nedum fortasse post homines natos. Notiores tantum libet referre, qui in hostium potestatem venere interfective sunt, aut se imperio abdicarunt. Anno Christi

CDLV. *Valentinianus princeps dolo Maximi Patricii, cujus etiam fraude Aëtius perierat, in campo Martio per Optilam & Transtilam Aëtii Satellites truncatus est. Idem Maximus invasit Imperium, tertioque tyrannidis suæ mense membratim Romæ à Romanis tractus discerptusque est.* Marcelinus Comes.

CDLVI. *Avitus ante Olybrium paucos dies tenens imperium, ultro recessit Placentiam ibique episcopus est ordinatus.* Jornandes de reb. Geticis.

CDLX. *Majorianus Cæsar apud Dertonam, juxta fluvium qui Hyra dicitur immissione Ricimeris, interemptus est.* Marcellinus Comes Chronico.

CDLXIII. Rex *Alanorum Bergor apud Bergomum à Patricio Ricimere peremptus est.* Cassiod. Chron.

CDLXIV. *Ricimeris fraude Severus Imp. Romæ in palatio veneno peremptus est.* Cassiod. Chron.

CDLXXII. *Patricius Ricimer Romæ facto Imp. Olybrio Anthemium* socerum *contra reverentiam principis & jus affinitatis cum gravi clade civitatis extinxit.* Cassiod. Chronico.

CDLXXIV. *Glycerius Cæs. Romæ imperium tenens à Nepote, Marcellini quondam Patricii sororis filio, imperio expulsus in portu urbis Romæ ex Cæsare episcopus ordinatus est, & interiit.* Marcell. Com.

CDLXXV. *Orestes Nepote in Dalmatias fugato, filio suo Augustulo dedit imperium.* Cassiod. Chron.

CDLXXVI. *Basiliscus tyrannus cum Marco filio suo Cæs. facto, & cum Zenonida uxore sua; jam Zenone pristinum ad imperium remeante, in exilium missus est, atque in oppidulum, quod Leminis in provincia Cappadociæ dicitur, trusus fame extabuit.* Mar. Com.

Eod. anno. *Odoacer rex Gothorum*, Herulorum, *Romam obtinuit. Orestem Odoacer ilico trucidavit. Augustulum filium Orestis Odoacer in Lucullano Campaniæ Castello exilii pœna damnavit. Hesperium Rom. gentis imperium, quod septingentesimo nono urb. conditæ anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo periit.* Marcellin. Comes.

CDLXXXVIII. *Leontius rex & Illus tyrannus, in Papyrio Isauriæ castello capti decollatique sunt. capita eorum Constantinopolim allata præfixa hastilibus tabuere.* Marcell. Com.

CDLXXXIX. *Syagrius Romanorum rex Ægidii filius apud civitatem Suessionas, quam quondam memoratus Ægidius tenuerat, sedem habebat. Is cum in pugna victus esset ad Alaricum regem Tholosam confugit. Chlodovæus verò ad Alaricum mittit ut eum redderet: alioquin noverit, sibi bellum ob ejus retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret, vinctum legatis tradidit. Quem Chlodovæus receptum custodiæ mancipari præcepit. regnoque ejus accepto, eum gladio clam feriri mandavit.* Greg. Turon.

DIX. *Eurico mortuo, Alaricus filius ejus apud Tolosensem urbem princeps efficitur eosque rexit annis XXIII. Qui cum à pueritia vitam in otio & convivio peregisset, provocatus à Francis, in regione Pictaviensis urbis prælio inito extinguitur; eoque interfecto regnum Tolosanum occupantibus Francis destruitur.* Isidorus Chron. Hæc Boëtii ævo visa terris portenta, rupto pietatis fideique omni fœdere. Sic nimirum mortales agi sinit Deus, & moribus principum populorumque offensus, urbes adfligit, provincias pessundat, regna evertit, cum transferre libet imperia. *Vall.*

2 *Qui Reges felicitatem calamitate muta-*

calamitate mutaverint. O præclara potentia, quæ ne ad conservationem quidem sui satis efficax invenitur! Quòd si hæc regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam importet? Sed [1] quamvis latè humana tendantur imperia, plures necesse est gentes relinqui, quibus regum quisque non imperet. Qua verò parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quæ miseros facit: hoc igitur modo majorem regibus inesse necesse est miseriæ portionem. [2] Expertus sortis suæ periculorum [3] Tyrannus, regni metus pendentis supra verticem gladii terrore simulavit. Quæ est igitur hæc potestas, quæ solicitudinum morsus expellere, quæ formidinum aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipsi vixisse securi, sed nequeunt. dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem videas velle, quod non possit efficere? [4] Potentem censes,

verint.] Manilius lib. I.

Quot post excidium Trojæ sunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem
Servitium imperiumque tulit, varieque reverrit
Trojanos cineres? ——

Idem.

1 *Quamvis late humana tendantur imperia.*] Vide Augustinum libro quarto De Civitate Dei, capite: An congruat bonis latius velle regnare. Item Isocratem, Oratione ad Nicoclem. *Idem.*

2 *Expertus sortis suæ periculorum Tyrannus.*] Macrob. lib. I. in Somn. Scip. cap. 20. *Dionysius aulæ Siculæ inclementißimus incubator, familiari quondam suo solum beatam existimanti vitam tyranni, volens quam perpetuo metu misera, quamque impendentium semper periculorum plena esset ostendere, gladium vagina raptum, & à capulo de filo tenui pendentem, mucrone demisso, jußit familiaris illius capiti inter epulas imminere: cumque ille inter & Siculas & tyrannicas copias præsentis mortis periculo gravaretur, Talis est, inquit, Dionysius, vita quam beatam putabas: sic nobis semper mortem imminentem videmus. æstima quando esse felix poterit, qui timere non desinit.* Nota etiam ex Cicerone hæc historia. *Idem.*

3 *Tyrannus.*] Nota historia Dionysii Siciliæ tyranni, & Damoclis, ex ejus assentatorum numero; ex Cicer. Tusc. quæst. l. v. Macrobii in som. Scip. l. I. cap. xx. & ex Horatii clarissimo illo carmine lib. II.

Districtus ensis cui semper impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Vall.

4 *Potentem censes, qui satellite latus ambit.*] Senec. in Herc. Oet. ỷs. 604.

Tu quicunque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset;
Cum tot populis stipatus eas,
In tot populis vix una fides.

Ausonius:

Multis terribilis, caveto multos.

Præ-

ses, qui satellite latus ambit, qui quos terret, ipse plus metuit; qui ut potens esse videatur, in servientium manu situm est? Nam [1] quid ego de regum familiaribus disseram, cùm regna ipsa tantæ imbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia potestas sæpè incolumis, sæpè autem lapsa prosternit? [2] Nero Senecam familiarem, præceptoremque suum ad eligendæ mortis coëgit arbitrium. [3] Papinianum diu inter aulicos

Præclara, & quæ huc referantur plane digna verba Marci Imp. apud Herodian. lib. 1. *Neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere; aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi eorum, quibus imperat, prius adsit benevolentia. Quippe ii demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed sui desiderium ex bonitate civium suorum animis instillant. Neque enim quos servire necessitas coëgit, sed quos obtemperare sua quemque voluntas adegit, ii sunt in agendo patiendoque à suspicione omni assentationeque vacui: numquamque imperia detrectant, nisi violenter contumeliosequë sint habiti.* Sitzm.

1 *Quid de Regum familiaribus disseram.*] Solon, referente Diogene Laërtio, eos qui penetrant aulas & limina Regum, auctoritateque valent aliqua, calculis, quibus in componendis rationibus utimur, elegantissime comparare est solitus, quorum pro situ alius atque alius est valor. *Idem.*

2 *Nero Senecam familiarem.*] Vide quæ notavi ad Prosam 2. lib. 1. *Idem.*

3 *Papinianum militum gladiis Antoninus objecit.*] Severus Imperator, principatum victrici manu penitus adeptus, cum multas urbes sumptuosis admodum ædificiis ornasset, & Antoninum filium designassent imperatorem, moriturus ipsi Getæque, alteri filio, imperii heredibus institutis, Papinianum sibi longe amicissimum, affinemque per secundam uxorem, tutorem reliquit. Vir ille erat justissimus, & qui tam cognitione quam expositione Legum omnes ante pariter & post se Romanos Jurisconsultos superavit. Hunc autem in cothurnum magnæ potestatis erectum, Præfectique Prætorio munere fungentem, suspectum Antoninus habebat, alia nulla de caussa, quam quod Papinianus animadvertens eum infesto erga Getam fratrem animo esse, quo illi minus insidiaretur, pro viribus, impediret. Quod impedimentum è medio removere volens, & magnum illum virum, multosque alios qui vel concordiæ faverant, vel partium Getæ fuerant, per milites interemit: ita ut utriusque ordinis viri & in balneo cœnantes, & in publico percuterentur: Papinianus ipse securi (non gladio, ut noster Auctor tradit) percussus interierit, improbante Bassiano, quod non gladio res peracta esset. Enimvero gravior & quodammodo ignominiosior erat, censeturque adhuc securis pœna quam gladii. Multi dicunt Ant. Bassianum occiso fratre illi mandasse, ut in Senatu & apud populum facinus dilueret, illum autem respondisse: *Haudquaquam pari facilitate velari parricidium, qua fieret.* Est etiam hoc: quod dictare noluerit Orationem, qua invehendum erat in fratrem, ut caussa ejus melior fieret, qui occiderat: illum autem negantem respondisse: *Aliud est parricidium, accusare innocentem occisum.* Utut sit, constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Et fertur quidem Papinianum, cum raptus à militibus ad palatium traheretur interficiendus, prædivinasse dicentem, *Stultissimum fore qui in suum subrogatur locum, nisi appetitam crudeliter Præfecturam vindicaret.* Quod factum est. Nam Macrinus Antoninum occi-

cos potentem, militum gladiis [1] Antoninus objecit. Atqui uterque potentiæ ſuæ renuntiare voluerunt; [2] quorum Seneca opes etiam ſuas tradere Neroni, ſeque in otium conferre conatus eſt. ſed dum ruituros moles ipſa trahit, neuter, quod voluit, effecit. Quæ eſt igitur iſta potentia, quam pertimeſcunt habentes, quam, nec, cùm habere velis, tutus ſis, & cùm deponere cupias, vitare non poſſis? An præſidio ſunt amici, quos non

occidit, ad quem poſtea devenit imperium, non tam quod eum milites benevolentia proſequerentur eique fiderent, quam neceſſitate, & quod eo tempore id expediret. Vide Xiphilinum in Anton. Caracalla; Zoſim. lib. I. Hiſt. Spartian. in Anton. Carac. & in Anton. Geta; Aurel. Victorem de Cæſarib. Pet. Fabrum I. Semeſtr. *Idem.*

I *Antoninus.*] Baſſianus Antoninus Caracalla, Imper. Romanorum poſt C. Jul. Cæſarem XXI. Hujus vitam, mores, facinora, exitum, ejuſmodi incluſit tetraſticho Auſonius Burdegalenſis,

Diſsimilis virtute patri, & multo magis illi,
Cujus adoptivo nomine te perhibes:
Fratris morte nocens; punitus ſine cruento.
In riſu populi tu Caracalla magis.

Idem.

2 *Quorum Seneca opes etiam ſuas tradere Neroni, ſeque in otium conferre conatus eſt.*] In mente habuit Senecæ orationem, quæ apud Tacitum extat Annal. lib. XIV. Digna ut non ibi ſolùm legatur. vel ut juventus diſcat non ſuaſiſſe ſolùm Sophum noſtrum, ſed exemplo docuiſſe, ſapientes divitias in domum quidem ſed non in animum recipere. *Quartuſdecimus annus eſt, Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum, octavus ut imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulaſti, ut nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ ſed tuæ. Atavus tuus Auguſtus, M. Agrippæ Mitilenenſe ſecretum; C. Mæcenati, urbe in ipſa, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm ſtudia, ut ſic dixerim, in umbra educata? è quibus claritudo venit, quod juventæ tuæ rudimentis affuiſſe videor, grande hujus rei pretium. At tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti, adeò ut plerumque intra me ipſum volvam: Egone equeſtri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, novitas mea enituit? ubi eſt animus ille modicis contentus? Tales hortos inſtruit, & per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpatiis, tam lato fœnore exuberat? una defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque menſuram implevimus, & tu quantum Princeps tribuere amico poſſet, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera invidiam augent: quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet, ſed mihi incumbit. mihi ſubveniendum eſt. Quo modo in militia aut via feſſus adminiculum orarem, ita in hoc itinere vitæ, ſenex, & leviſsimis quoque curis impar, cùm opes meas ultrà ſuſtinere non poſſum, præſidium peto. Iube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed traditis quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum revocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſtigii regimen: poſſumus ſeniores amici quietè reſpondere. hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos ad ſumma vexiſſe, qui & modica tolerarent.* Bern.

I *Quem*

non virtus, ſed fortuna conciliat? [1] Sed quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. [2] Quæ verò peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus?

METRUM V.

Qui ſe volet eſſe potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis ſummittat habenis.
Etenim licet Indica longè
[3] *Tellus tua jura tremiſcat,*
[4] *Et ſerviat ultima Thule;*
Tamen atras pellere curas,
Miſeraſque fugare querelas
Non poſſe, [5] *potentia non eſt.*

PROSA VI.

Gloria verò quàm fallax ſæpè, quàm turpis eſt! Unde

1 *Quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum.*] De Vertumnis iſtis qui amicitias utilitate probant, neque indignum putant ſe fieri comites ſtantis in orbe Deæ, venuſte Petron. Arbiter:

Cum Fortuna manet vultum ſervatis amici:
Cum cecidit turpi vertitis ora fuga.

Huc etiam faciunt illa Ovid. 2. de Ponto, Eleg. 3.

Diligitur nemo niſi cui fortuna ſecunda eſt:
Quæ ſimul intonuit, proxima quæque fugat.

Sitzm.

2 *Quæ peſtis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.*] Vide B. Auguſtin. libro 19. De Civit. Dei, capite 5. *Idem.*

3 *Tellus tua jura tremiſcat.*] MSS. Rittersh. *timeſcat.* Idem.

4 *Et ſerviat ultima Thule.*] Senec. Med. ℣. 359.

—— Tiphyſque novos
Detegat orbes, nec ſit terris
Ultima Thule.

Solinus Polyhiſt. cap. 25. *Multæ & aliæ circum Britanniam inſulæ, è quibus Thule ultima, in qua æſtivo ſolſtitio Sole de Cancri ſidere faciente tranſitum, nox pæne nulla.* Totus vero ille verſus deſumptus ex illo Virg. 1. Georg.

—— ac tua nautæ
Numina ſola canant, tibi ſerviat ultima Thule.

Idem.

5 *Potentia non eſt.*] Huc pertinent vere aurea Iſocratis verba in Orat. ad Nicoclem: Ἄρχε σεαυτοῦ μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῶν ἄλλων· καὶ τοῦτο ἡγοῦ βασιλικώτατον, ἐὰν μηδεμιᾷ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. Idem.

[1] Unde non injuria Tragicus exclamat: Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν. [2] Plures enim magnum sæpè nomen [3] falsis vulgi opinionibus abstulerunt, quo quid turpius excogitari potest? Nam [4] qui falso prædicantur, suis ipsi necesse est

1 *Non injuria Tragicus exclamat:*
Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν
Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν!]
Scilicet Tragicum illum, quem hic laudat Boëthius noster, Euripidem esse: cujus sunt isti versus in Andromacha: ex qua fabula pretium operæ est etiam sequentia adscribere, cum totius loci Latina interpretatione Georgii Ratalleri JC. præsidis clariss.

Εὔκλεια δ' οἷς μέν ἐστ' ἀληθείας ὕπο,
Εὐδαιμονίζω· τοὺς δ' ὑπὸ ψευδῶν, ἔχειν
Οὐκ ἀξιώσω, πλὴν τύχῃ φρονεῖν δοκεῖ.

Opinio, ô opinio; quam multa tu
Milia hominum nihili, locique nullius
Inflas tumente spiritu! Sed gloriam,
Quæ fonte vero profluit, egregiam puto:
Quæ falsa origine nascitur, flocci æstimo.
Fortunæ enim acceptum hoc referre convenit.

Alium ejusdem Euripidis locum laudat Philosophia Boëthiana infra prosa VII. *Sitzm.*

Unde non injuria Tragicus exclamat ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν.] Id est, ô gloria, gloria, decies mille hominibus, cùm nihil sint, animum tumidum reddis. *Bern.*

2 *Plures magnum sæpe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt.*] Ælianus de Gorgia & Protagora: ἔοικε γάρ πως ἡ δόξα μήτε πάνυ τι ἀκριβὲς μήτε ὁρᾶν, μήτε ἀκούειν. ἔνθεν τοι καὶ πολλὰ σφάλλεται. καὶ τὰ μὲν καταχαρίζεται, τὰ δὲ ψεύδεται. Alexander Magnus apud Q. Curtium libro nono: *Nunquam ad liquidum fama producitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria cum sit ex solido, plus tamen habet nominis quam operis.* Libanius Sophista: πᾶς γὰρ ὁ δόξαν κτῆμα νομίζων, οὐκ ἀγαθὸς τῶν ὡς ἀληθῶς κτημάτων φύλαξ. ἀλλ' ὁ προσελθών, καὶ κολακεύσας, ἀπῆλθέ τι λαβών, ὁ τὸν ἄριστα καλέσας, μισθὸν ἔχει τοῦ ῥήματος. εἶτ' ἐκ τούτων, εἰ μὲν ἀποφέρονται χρυσόν· αὐτὸς δὲ εἰρωνείαν. Sitzm.

3 *Falsis vulgi opinionibus.*] Vulgus enim (ut Persium loquentem faciam) aut nunquam aut rarissime

—— veri speciem dignoscere callet,
Ne qua subærato mendosum tinniat auro.

Et mirum! si sæpius à fortuna, quam à judicio celebris fama proficiscatur? Exemplum memorabile de Pallante Claudii liberto omnium nebulonum postremissimo invenies apud Plin. Secundum libro septimo, Epistol. 29. & libro nono Epist. 6. *Idem.*

4 *Qui falso prædicantur, suis ipsi, &c.*] Cassiodor. 8. Variar. 18. *Cum omnis appellatio ad declarandas res videatur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum, & aliud dici, quam possit in moribus inveniri.* Huc pertinet quod Jurisconsulti ajunt: *Nomina rebus consequentia esse debere.* Et divinitus scribit Gregorius Nyssenus in libro περὶ τελειότητος, καὶ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν χριστιανόν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοῦ μεγίστου τε καὶ θειοτάτου καὶ πρώτου τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ χριστοῦ τιμηθέντας χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι. ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι· ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν.

οὐ γὰρ

ſe eſt laudibus erubeſcant. Quæ ſi etiam meritis conquiſitæ ſint, quid tamen ſapientis adjecerint conſcientiæ, qui bonum ſuum non populari rumore, ſed conſcientiæ veritate metitur? Quod ſi hoc ipſum propagaſſe nomen, pulcrum videtur; conſequens eſt, ut fœdum non extendiſſe judicetur. Sed cum, uti paullo ante diſſerui, plures gentes eſſe neceſſe ſit, ad quas unius fama hominis nequeat pervenire, ſit, ut [1] quem tu æſtimas glorioſum, pro maxima parte terrarum videatur inglorius. [2] Inter hæc verò popularem gratiam, ne commemoratione quidem dignam puto, quæ nec judicio provenit, nec umquam firma perdurat, Jam verò quàm ſit inane, quàm futile [3] nobilitatis nomen,

οὐ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται· ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, οἵα δ' ἂν οὖσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τοῦ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται· οἷόν τι λέγω, εἰ δένδρῳ τις ἢ πέτρᾳ προσηγορίαν ἀνθρώπου χαρίσαιτο· ἆρα ἄνθρωπος ἔσται διὰ τὴν κλῆσιν ἢ τὸ φυτὸν ἢ ὁ λίθος: οὐκ ἔστι ταῦτα· ἀλλὰ χρὴ πρῶτον εἶναι ἄνθρωπον, εἶθ' οὕτως ὀνομάζεσθαι τῇ προσηγορίᾳ τῆς φύσεως. Et quæ ibidem plura ſequuntur. quem locum ex ſacris lectionibus ſuis mihi condonavit C. Rittershuſius. *Idem.*

1 *Quem tu æſtimas glorioſum.*] MS. Rittersh. *quem tu æſtimas eſſe glorioſum.* Idem.

2 *Inter hæc vero popularem gratiam.*] MS. Rittersh. *pop. gloriam.* Recepta tamen lectio non deſtituitur auctoritate quorundam vett. exemplarium, & confirmatur ab Herodiano, qui de Commodo ſic ſcribit: μέχρι μὲν τούτων, οἱ καὶ βασιλείας τὰ πραττόμενα ἦν ἀλλότρια, πολλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας παρὰ τοῖς δημώδεσιν εἶχε τινὰ χάριν. Idem.

3 *Nobilitatis nomen.*] Nobilitatis apud omnes fere populos magna ſemper laus fuit, non γνώσεως, aut λαμπρότητος, ſed εὐγενείας, à genere. Ἡ δ' εὐγένεια, inquit Ariſtoteles libro VI. Politic. παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. *Nobilitas enim apud cunctos mortales domi honorata. propterea quod meliores veriſimile eſt è melioribus procreari: nobilitas enim eſt generis virtus.* Inde crevit adeo reſp. illa Romana, in qua ut plurimum probi iique nobiles & nobilibus nati, non ut Athenis quivis è populo, præfuere. *Omnes boni*, inquit ejuſdem reip. lumen Cicero, *ſemper nobilitati favemus, & quia utile eſt reip. nobiles homines eſſe dignos majoribus ſuis; & quia valet apud nos clarorum hominum & benè de republ. meritorum memoria, etiam mortuorum.* Neque aliunde extremis ejuſdem reip. temporibus, nobilitatis nomen tanto in honore habitum, ut ipſi Imperatores quos ſibi ſucceſſores deligebant, prius Nobiliſſimos declararent. Id feciſſe Juſtinum, antequam Juſtinianum ſororis filium Cæſarem ſucceſſoremque crearet, auctor eſt in Chronico Marcellinus Comes anno DXXVI. Hinc Auguſtinus contra Creſconium lib. III. c. XXIX. ſignificaturus annum CCCXXV. ſcribit, *Conſtantio Maximo Auguſto, & Conſtantino juniore, nobiliſſimo Cæſare, Conſulibus, &c.* Et ut auctor Miſcellæ M. Aurel.

men, quis non videat? [1] quæ si ad claritudinem refertur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd si claritudinem prædicatio facit, illi sint clari necesse est, qui prædicantur. Quare [2] splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. [3] Quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.

METRUM VI.

[4] *Omne hominum genus in terris*

Simili

Aurel. Antoninum verum, tot virtutibus ornatum, imperio dignissimum ostendat, nobilissimum quoque fuisse probat. *Vall.*

1 *Quæ si ad claritudinem refertur, aliena est.*] Juvenalis Satyr. 8.

—sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Sitzm.

2 *Splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit.*] Hinc etiam Plato illud præstantissimum nobilitatis genus esse dixit, si quis per se animi magnitudine excelleret. Vide Diog. Laërt. in ejus vita. Cassiodorus Var. 3. Ep. 17. *Tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis & luculenta facultate reluxerit.* Idem libro quinto Variar. 12. *Hæc est indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata.* Theodoricus Rex apud Ennodium in Panegyrico: *Sine causa parentum titulis nitimur, nisi propriis adjuvemur.* Auctor Carminis ad Pisonem:

Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Profuerint, si vita labat? perit omnis in illo
Gentis honos, cujus laus est in origine sola.
Idem.

3 *Quod si quid est in nobilitate bonum.*] Cassiodorus 8. Var. 16. *Similitudinem suorum felix vena custodit: quando pudet delinquere, qui similia nequeunt reperire. Hinc est, quod melius agnoscitur, elegisse nobilem, quam fecisse felicem: quia iste commonitus, per veterum se facta custodit: ille exemplum non habet, nisi quod fecerit.* Idem.

4 *Omne, &c.*] In hoc Carmine suggillat illos, qui memores magni generis, virtute illud minime adaugebant: sed claritate majorum tantummodo gloriantes, non animo reputabant illud Cleobuli: *Majorum meritis gloria non datur*; multoque minus illud Solonis: *Pulcrius parari, quam creari nobilem.* De quibus vide And. Tiraquellum De Nobilitate cap. 22. in quo hosce versus Boëthii citat, aliaque ibidem lectu dignissima more suo ex variis congerit auctoribus. *Idem.*

Omne humanum genus.] MS. Rittersh. *Omne hominum genus.* Ita Virgilius 3. Georg.

Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque.

Et Silius lib. 7.

Omne hominum in terris trepidat genus. ——

Idem.

[1] *Simili surgit ab ortu:*
[2] *Unus enim rerum pater est,*
Unus cuncta ministrat.
Ille dedit Phœbo radios,
[3] *Dedit & cornua Lunæ.*
Ille homines etiam terris
Dedit, & sidera cælo.
Hic [4] *clausit membris* [5] *animos*
Celsa sede petitos.
[6] *Mortaleis igitur cunctos*
Edit, nobile germen.
[7] *Quid genus, & proavos strepitis?*

Si

1 *Simili surgit ab ortu.*] Manuel Palæologus Orat. 7. Institut. Regiæ, De Humilitate: πάντες ἐσμὲν ἐξ ἑνὸς φυράματος, καὶ μιᾷ τῇ τοῦ θεοῦ πεπλασμένοι πρὸς ἓν καὶ εἶδος. Sitzm.

2 *Unus rerum pater est.*] Prima Dei appellatio, inquit Hermes Poëmandri cap. 11. est τ' ἀγαθὸν, *Ipsum bonum.* quæ essentiam Dei spectat. Ἡ δὲ ἑτέρα προσηγορία ἐστὶν ἡ τοῦ πατρός. πάλιν διὰ τὸ ποιητικὸν πάντων. πατρὸς γὰρ τὸ ποιεῖν. *Altera vero appellatio, Pater est. ideo quia omnia gignit. patris est enim generare.* quam ex totius universi creatione & providentia sortitus est. Unde persequitur Boëtius,

Unus cuncta ministrat, &c.

Vall.

3 *Dedit & cornua Lunæ.*] Lactant. lib. 1. Div. Instit. cap. 21. *Lunæ taurus mactatur, quia similiter habet cornua.* Sitzman.

4 *Clausit membris animos.*] Lactant. De Opif. Dei, cap. 20. *Corpusculum hoc, quo induti sumus, hominis receptaculum est. Nam ipse homo neque tangi, neque adspici, neque comprehendi potest, quia latet intra hoc quod videtur.* Claudian. lib. 1. De Rapt. Proserpinæ, ℣s. 63.

—— *corporeos animæ mittuntur in artus.*

Similia sunt apud Platonem & Ciceron. in Somnio Scipionis. Est enim hoc Socraticum dogma. *Idem.*

5 *Animos.*] L. *animas.* Lucret. libro 3.

Nunc animas quoque ut in membris cognoscere possis
Esse. ——

Idem.

6 *Mortales igitur cunctos Edit, nobile germen.*] Ita lego, ut sit appositio. *Germen* metaphora pulcra dicit pro sobole. Vide non vulgaria hac de re in Comment. Rittersh. ad 1. Cyneget. Oppian. *Idem.*

7 *Quid genus & proavos strepitis.*] Lycus Thebanus apud Senecam in Herc. Fur. ℣. 137.

Non vetera patriæ jura possideo domus
Ignavus heres: nobiles non sunt mihi
Avi, nec altis inclytum titulis genus;
Sed clara virtus. qui genus jactat suum,
Aliena laudat. ——

Juvenal. Sat. 8.

—— *quis enim generosum dixerit hunc, qui*
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? ——

Min. Felix in Oct. *Nobilitate generosus es? parentes tuos laudas. Omnes tamen pari sorte nascimur, sola virtute distinguimur.* Ælian. lib. 12. Variar. Hist. cap. 6. ὅτι καλῶν ἔξεστιν ἐπὶ τοῖς μεγάλως φρο-

Si [1] primordia vestra,
Auctoremque Deum spectes,
[2] Nullus degener exstat,
Ni vitiis pejora fovens
Proprium deserat ortum.

PROSA VII.

[3] Quid autem [4] de corporis voluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena est anxietatis, [5] satietas

φρονοῦσι διὰ τοὺς πατέρας. Quam pulcre vero Romanus Martyr apud Prudent. Peristeph. Hymno 10.

—— absit ut me nobilem
Sanguis parentum præstet, aut lex Curiæ,
Generosa CHRISTI *secta nobilitat viros.*
Si prima nostris quæ sit incunabulis
Origo textu stemmatis recenseas,
Dei parentis esse ab ore cœpimus,
Cui quisque servit, ille vere est nobilis,
Patri rebellis, invenitur degener.

Sitzm.

1 *Primordia.*] *Primordia rerum* Lucret. libro 1. *vocum*, idem lib. 4. *vini*, idem l. 6. *ignis*, l. eod. *generis*, Ovid. l. 2. Amor. *cladis*, Silius l. 4. *belli*, idem lib. 17. *tedæ*, Val. Flacc. lib. 8. *noctis*, Claud. l. 1. de Raptu Proserp. ỳſ. 112. *mentis*, Alcimus Avitus de l. de Diluvio, *legis*, idem l. eod. *gentis*, idem l. de Transf. maris. *Primordiis rationis imbutus*, Arnobius l. 3. *Idem.*

2 *Nullus degener exstat.*] Silius libro 10.

——— proh degener altæ
Virtutis patrum. ———

Idem.

3 *Quid autem de corporis voluptatibus.*] Confer B. August. lib. 14. de Civ. Dei, cap. 16. & seqq. *Idem.*

4 *De corporis voluptatibus.*] Quam voluptatem probaverit Plato, recenset Apulejus lib. de ejusd. Philosophia naturali. *Voluptatem vero neque bonum esse absolute, neque simpliciter malum. Sed eam quæ sit honesta nec pudendis rebus, sed gloriosis actibus veniat, non esse fugiendam. illam vero quam aspernatur natura ipsa turpi delectatione quæsitam, vitari oportere censebat.* Eandem esse mentem Aristotelis suamque aperit Alexander Aphrodis. natur. quæstion. lib. IV. cap. XXIII. nimirum eam non fugiendam quæ cum honestate conjuncta est; quæ vero ab turpibus actionibus proficiscitur, pœnitentia finiri. Nec ii solum, sed omnis semper Philosophia, ait Seneca epistol. xc. *damnavit mixtas pœnitentiæ voluptates.* Quas in pudendi gulæque intemperantia positas sic Turpilius Thrasyleone expressit, *Venerem; mensam, talos, vinum: in hæc hujusmodi, quibus rebus vita amatur, tum invitari solemus.* sic enim ex vet. cod. mſ. Nonii legendum. Juvenalis quoque

—— dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.

Sardanapali quoque [bovis maluisset Aristoteles] sepulchro inscriptum fuit,

Hæc habeo quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit: at illa jacent multa & præclara relicta.

Vallin.

5 *Satietas vero pœnitentiæ.*] Respicit forte ad verba Demosthenis, rem cum Thaide habere volentis. Vid. Agell. l. 1. Noct. Atticar. cap. 8. *Sitzm.*

1 *Quan-*

tietas verò pœnitentiæ? [1] Quantos illæ morbos, quàm intolerabileis dolores, quasi quendam fructum nequitiæ fruentium solent referre corporibus! quarum motus quid habeat jucunditatis, ignoro. Tristeis verò esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget. Quæ si beatos explicare possunt, [2] nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur; quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. [3] Honestissima quidem conjugis foret, liberorumque jucunditas, sed nimis [4] è natura dictum est, [5] nescio quem filios invenisse

1 *Quantos illæ morbos!*] Teste enim Pindaro in Isthm. Oda 7.

--- τὸ πὰρ δίκαν
Γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.

Sitzm.

2 *Nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ dicantur.*] Graviter in hunc modum disputat Maximus Tyrius, Sermone 32. ἐντεῦθεν ἄρξαι, τί ἀνθρώπου διασωστικόν; ἡδονή. πρᾶγμά μοι κοινὸν λέγεις, ἐπὶ πάσας φύσεις ἐξικνούμενον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῦ τὴν προθυμίαν οὐκ ἀνέχομαι. ἥδεται καὶ βοῦς καὶ ὄνος καὶ σῦς καὶ πίθηκος. Idem.

3 *Honestissima quidem conjugis.*] Augustinus lib. 19. De Civit. Dei, cap. 1. *Pertinet ad virtutis officium, & vivere patriæ, & propter patriam filios procreare, quorum neutrum fieri potest sine corporis voluptate.* De puritate autem consuetudinis conjugalis memorabile est apophthegma illud Pythagoricum, quod Theano quidam adscribunt, ὡς ἀπὸ μὲν τοῦ συνοικοῦντος ἀνδρὸς ὅσιόν ἐστιν αὐθήμερον προσιέναι τοῖς ἱεροῖς· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ προσήκοντος, οὐδέ ποτε. ut est apud Jamblichum de vita Pythag. c. 11. ubi περιβόητον ἀπόφθεγμα vocat: sicut capite 27. καλὸν καὶ περίβλεπτον ῥῆμα censet, τὸ τὴν γυναῖκα δεῖν θύειν αὐθήμερον ἀνισταμένην ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός. Nec minus est memorabile judicium D. Chrysostomi, eum qui à cœtu complexuque maritali surgat, purum esse etiam ante quam se abluerit: secus atque qui à meretrice veniat. hunc etenim nullis lavacris mundari. Paulo durius & iniquius est S. Hieronymi hac de re judicium in libb. contra Jovinianum. *Idem.*

4 *E natura dictum est.*] Designat, ut mihi videtur, locum illum Aristotelis Ethic. lib. VIII. cap VI. Ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ὁ δὲ θυμὸς, φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι. καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ· κἀκεῖνος, τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. *Præterea naturales appetitiones sequi majori venia dignum est.* Et, *Ira vero & asperitas magis è natura est, quam exsuperantia cupiditatum & eorum quæ necessaria non sunt. Quemadmodum ille, qui se defendebat, quod patrem verberasset; nam hic, inquit, suum, & ille item suum verberavit; & commonstrans filiolum, Et iste me, inquit, verberabit, cum vir factus fuerit. hoc enim proprium familiæ nostræ est.* Vall.

5 *Nescio quem filios invenisse tortores.*] Eueni pentameter hujus sententiæ memorabilis est, apud Plutarchum & Artemidorum relatus:

nisse tortores: quorum quàm sit mordax quæcumque conditio, neque aliàs expertum te, neque nunc anxium necesse est admonere. In quo [1] Euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

METRUM VII.

Habet omnis hoc [2] *voluptas,*
[2] *Stimulis agit fruenteis,*
[3] *Apiumque par volantum,*

Ubi

Ἰδὲ, ὅση λύπη παῖς πατρὶ πάντα
χρόνον.

hoc est:

Tristitia ex nato est tempus in omne
patri.

Apud Artemidorum lib. I. Onirocrit. cap. 16. male editum est nulloque sensu initium versus: υἱὸς ἡ λύπη. Sed indicio magnorum virorum restituendum didici, ἰδὲ, ὅση λύπη, ut apparet ex Plutarcho περὶ φιλοστοργίας, sub finem. *Sitzm.*

1 *Euripidis mei.*] Scilicet non solum Ciceronem tanti fecisse hunc scenicum philosophum, ut singulos ejus versus pro singulis habuerit testimoniis (quemadmodum Tironi suo per Epistolam significat) verum etiam Boëtium nostrum. Sententia vero ista, *Carentem liberis infortunio esse felicem*, exstat in Andromacha Euripidis, ubi sic Menelaus:

-- πᾶσι δ' ἀνθρώποις ἄρ' ἦν
Ψυχὴ τέκν'. ὅστις δ' αὔτ' ἄπειρος
ὢν ψέγει,
Ἧσσον μὲν ἀλγεῖ, δυστυχῶν δ' εὐ-
δαιμονεῖ.

hoc est, interprete C. R.

—— mortalibus quippe omnibus
Sunt liberi anima. Ignarus hoc qui car-
pserit,
Dolet minus, felix suo infortunio.

Clariss. Ratallerus ita vertit:

—— Mortalibus sunt omnibus
Jucundiores liberi vita, ipsa sunt
Illi anima. qui dictum hoc inexpertus
negans
Sugillat, ille & angitur animo minus,
Eaque in ipsa adversitate beatus est.

In quibus ultimis verbis elegans & suave inest ὀξύμωρον. cujus generis plura vide apud Commentat. Oppiani, Cyneg. l. I. vers. 260. & seq. *Idem.*

2 *Voluptas Stimulis agit fruentes.*] Plinius Secundus l. 8. *Fruenti voluptatibus crescit carendi dolor.* P. Syrus:

Omnis voluptas, quemcumque arrisit,
nocet.

Idem.

3 *Apiumque par volantum.*] Socrates, apud Xenophontem tantam osculo vim inesse permonet, ut phalangiorum, tenuium licet animalium, acerbis tamen morsibus tumoremque inducentibus comparet. nec apte minus in re simili apium mella, morsusque statim inde sequentes, Boëtius descripsit: quo alludit & ille amator poëta Græco epigrammate nondum edito,

Ποιεῖς πάντα Μέλισσα φιλάνθεος
ἔργα μελίσσης.
Οἶδα καὶ ἐς κραδίην τοῦτο γυναῖ
τίθεμαι.
Καὶ μέλι μὲν στάζεις ὑπὸ χείλεσιν ἡδὺ
φιλεῦσα,
Ἢν δ' αἰτῇς κέντρῳ τύμματα φέρεις
ἄδικον.

Nec solum sequitur voluptatem dolor, sed & comitatur: Antiphanes,

Ἐν τῷ αὐτῷ δέ γε τούτῳ, ἔνθα τὸ
Ἡδὺ,

[1] *Ubi grata mella fudit,*
[2] *Fugit, & nimis tenaci*
Ferit icta corda morsu.

PROSA VIII.

Nihil igitur dubium est, quin hæ ad beatitudinem viæ deviæ quædam sint, nec perducere quemquam eò valeant, ad quod se perducturas esse promittunt. [3] Quantis vero implicitæ malis sint, brevissime monstrabo. Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti supplicabis; & qui præire ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces. Potentiamne desideras? subjectorum insidiis obnoxius, periculis subjacebis. [4] Gloriam petis? sed per aspera quæque distractus, secu-

Ἡδὺ ἔνεστι, πλησίον που καὶ τὸ λυπηρόν. αἱ γὰρ ἡδοναὶ
Οὐκ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἐμπορεύονται,
ἀλλ᾽ ἀκολουθοῦσ᾽ αὐταῖς
Λῦπαι καὶ πόνοι.

Id est,

At in eodem ipso, in quo
Jucunditas inest, propè sanè & molestia præsto est. voluptates enim
Non ipsæ solæ ingrediuntur, sed earum comites sunt
Dolores ac labores.

Vallin.

1 *Ubi grata mella fudit.*] Voluptas ad Mercurium, apud Martian. Capellam, lib. 7. De Nupt. Philologiæ:

Nec te cura tori? nec te puer ambit herilis?
Nec mea mella rapis?

Sitzm.

2 *Fugit.*] Periander apud Diogen. Laërt. lib. I. αἱ μὲν ἡδοναὶ φθαρταί· αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι. Porro hoc metrum sic Græce reddidit Cunradus Rittershusius:

Τόδ᾽ ἔχει ἅπαν τὸ ἡδύ,
Ἔτυπε ξυνόντας κέντροις·
Μέλι χεῦσ᾽ ὅπου ποθεινὸν
Πεμφρήδων δίκην μελισσῶν
Δραπετεύει, ἠδ᾽ ἀπιοῦσα
Κραδίην ἔτρωσεν ἕλκει.

Quoniam vero de Voluptatibus cujus gaudia non remanent, sed fugitiva volant, dicere cœpimus, subjiciam memorabiles Silii Italici versus, apud quem ita in Voluptatem Virtus invehitur:

Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec hostes,
Quantum sola noces animis illapsa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te semper volitans infamia pennis.
Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,
Et decus & niveis victoria concolor alis,
Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.

Idem.

3 *Quamvis vero implicitæ malis sint.*] Tenebras tibi has illuminavi litterula mutata ex scriptis: *Quantis vero implicitæ.* Bern. Sitzm.

4 *Gloriam petis? sed per aspera quæque distractus, securus esse desistis.*] MS. Rittersh. *securus esse desistes.* Sitzm.

ſecurus eſſe deſiſtis. Voluptariam vitam degas. ſed quis non ſpernat, atque abjiciat viliſſimæ fragiliſſimæque rei, corporis, ſervum? Jam verò qui bona præ ſe corporis ferunt, quàm exigua, quàm fragili poſſeſſione nituntur! [1] Num enim elephantos mole, [2] tauros robore ſuperare poteritis? [3] num tigres velocitate præibitis? Reſpicite cæli ſpatium, firmitudinem, celeritatem, & aliquando deſinite vilia mirari. Quod quidem cælum non his potius eſt, quàm ſua, qua regitur, ratione, mirandum. [4] Formæ vero nitor ut rapidus eſt, ut velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior! Quòd ſi, [5] ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? Igitur te pulcrum videri, non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. Sed æſtimate, quam vultis nimio corporis bona, dum ſciatis hoc, quodcumque miramini, triduanæ febris igniculo poſſe diſſolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in ſummam licet: quod hæc, quæ nec præſtare, quæ polli-

centur,

1 *Num Elephantes mole.*] Vide Solinum in Polyhiſt. cap. 28. Caſſiod. 10. Variar. 30. Veget. libro tertio de re militari, cap. 24. I. Lipſium Cent. 1. Ep. 10. *Sitzm.*

2 *Tauros robore ſuperare poteritis?*] De Taurorum ingenio & robore videndus Oppian. in princip. lib. 2. Cyneget. & in eundem Commentar. C. Rittershuſii. *Idem.*

3 *Num tigres velocitate præibitis.*] Martialis libro 12. Epigr. 36. in Labullum:

Vis curſu pedibuſque gloriari?
Tigrim vince. ———

Solinus in Polyhiſt. cap. 21. De Hircanis: *Gens ſylvis aſpera, copioſa immanibus feris, fœtaque tigribus. Quod beſtiarum genus inſignes maculis notæ, & pernicitas memorabile reddiderunt.* Eidem vero credentes, comperimus tigride animal quoddam eſſe pernicius. ita enim cap. 55. ait: *Leucrocota velocitate præcedit feras univerſas.* Idem.

4 *Formæ vero nitor ut rapidus eſt, ut velox, &c.*] Iſocrates ad Demonicum: Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνάλωσεν, ἢ νόσος ἐμάρανε. Ovidius lib. 2. De Arte:

Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.

Tibullus lib. 1. Eleg. 4. ℣ſ. 36.

Forma non ullam fata dedere moram.

Idem.

5 *Ut Ariſtoteles ait.*] Locum illum ſummi Philoſophi, ſicut & librum deſiderari puto. *Vall.*

1 Quam

centur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

METRUM VIII.

[1] Eheu, quæ miseros tramite devios
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapes.
Nec vobis capreas si libeat sequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus æquoris,
Quæ gemmis niveis unda feracior,
Vel quæ rubentis purpuræ,
Nec non quæ tenero pisce, vel [2] asperis
Præstent echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
[3] Nescire cæci sustinent,
Et, quod [4] stelliferum trans abiit polum,

Tellure

1 *Quam miseros tramite devio Abducit ignor.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 7. *Cum sæpe philosophi per ignorantiam veritatis à ratione desciverint, atque in errores inciderint inextricabiles (id enim solet his evenire, quod viatori viam nescienti, & non fatenti se ignorare ut vagetur, dum percontari obvios erubescit) illud tamen nullus philosophus asseruit unquam, nihil inter hominem & pecudem interesse.* In eandem fere sententiam Octavius, apud Min. Felicem. *Sitzm.*

2 *Asperis echinis.*] Horat in Epod. Od. 8.

Horret, capillis ut marinus asperis
Echinus, aut currens aper.

De Echinis Ælian. l. 4. Var. Hist. c. 13. Cassiodor. 3. Varior. 48. Oppian. lib. 2. Halieut. versu 228. & sequentibus, Johan. Maria Catanæus in Comment. ad Plinii Secundi librum 1. Epistola 15. *Idem.*

3 *Nescire cæci sustinent.*] Seneca in Thyeste, ℣s. 1003.

—— sustines tantum nefas
Gestare tellus? ——

Idem.

4 *Stelliferum polum.*] Senec. in Hipp. ℣s. 782.

—— de stellifero despiciens polo
Sidus. ——

Lactant. de Phœnice:

—— rores
Stellifero teneri quæ cecidere polo.

Idem.

Tellure demersi petunt.
[1] *Quid dignum stolidis mentibus imprecer?*
Opes, honores ambiant,
Et cùm falsa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoscant bona.

PROSA IX.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit; [2] quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quæ sit vera monstrare. Atqui video, inquam, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, [3] nec celebritatem gloriâ, nec lætitiam voluptatibus posse contingere. [4] An etiam causas, cur id ita sit, deprehendisti? Tenui quidem veluti rimulâ mihi videor intueri; sed ex te cognoscere malim apertiùs. Atqui promtissima ratio est. Quod enim simplex est, indivisumque naturâ, id error humanus separat, & à vero, atque perfecto ad falsum, imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minimè, inquam. Rectè tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris valentiæ sit, in hac præsidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientiæ, potentiæque una est, eademque natura. Sic videtur. Quod verò hujusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contra rerum omnium veneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientiæ, potentiæque reverentiam, ut hæc tria unum esse judicemus. Addamus, siquidem vera volumus confiteri. Quid igitur? inquit,

1 *Quid dignum stolidis mentibus imprecer.*] Martial. lib. I. Epigr. 99.
Quid dignum meritis precemur istis.
Prudent. Peristeph. Hymno 10.
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus stultis Deos?
Idem.

2 *Quam si perspicaciter.*] Meus: *si veraciter.* Bern.

3 *Nec celebritatem gloria.*] Malim, *celebritati gloriam.* Idem.

4 *An etiam causas cur ita sit, deprehendisti.*] MS. Rittersh. *An etiam causas, cur ita sit, depr.* Sitzm.

1 Non

quit, obſcurum ne hoc, atque ignobile cenſes eſſe, an omni celebritate clariſſimum? Conſidera verò, ne, quod nihilo indigere, quod potentiſſimum, quod honore dignißimum eſſe conceſſum eſt, egere claritudine, quam ſibi præſtare non poſsit, atque ob id aliqua ex parte videatur abjectius. [1] Non poſſum, inquam, quin hoc uti eſt, ita etiam celeberrimum eſſe confitear. Conſequens igitur eſt, ut claritudinem ſuperioribus tribus nihil differre fateamur. Conſequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod ſuis cuncta viribus poſsit, quod ſit clarum, atque reverendum, nonne hoc etiam conſtat eſſe lætiſsimum? Sed unde huic, inquam, tali mæror ullus obrepat, ne cogitare quidem poſſum. quare plenum eſſe lætitiæ, ſiquidem ſuperiora manebunt, neceſſe eſt confiteri. Atqui illud quoque per eadem neceſſarium eſt, ſufficientiæ, potentiæ, claritudinis, reverentiæ, jucunditatis, nomina quidem eſſe diverſa, nullo verò modo diſcrepare ſubſtantiam. Neceſſe eſt, inquam. Hoc igitur, quod eſt unum ſimplexque natura, pravitas humana diſpertit, &c, dum rei, quæ partibus caret, partem conatur adipiſci, nec portionem, quæ nulla eſt, nec ipſam, quam minimè affectat, aſſequitur. Quonam, inquam, modo? [2] Qui divitias, inquit, petit, penuriæ fugâ, de potentia nihil laborat: vilis, obſcuruſque eſſe mavult, multas etiam ſibi naturaleis quoque ſubtrahit voluptates, ne pecuniam, quam paravit, amittat. Sed hoc modo nec ſufficientia quidem contingit ei, quem valentia deſerit, quem moleſtia pungit, quem vilitas abjicit, quem recondit obſcuritas.

1 *Non poſſumus, inquam, quin hoc uti eſt, ita etiam celeberrimum eſſe confitear.*] MSS. cum Editione Florentina & Norimbergenſi: *Non poſſum, inquam, quin, &c.* Sitzm.

2 *Qui divitias, inquit, petit.*] Veteres duxere ad veri latebras. vulgata lectio confuſa, nec ſanæ mentis, *Quid divitias.* Bern.

Quid divitias, inquit, petit.] MS. Rittersh. *Qui divitias.* Idem.

tas. Qui verò solùm posse desiderat; [1] profligat opes, despicit voluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. [2] Sed hunc quoque quàm multa deficiant vides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, [3] potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, voluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem, quod cetera, sit, quisquis horum aliquid sine ceteris petit, nec illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur, inquam, Si quis cuncta simul cupiat adipisci? Summam quidem ille beatitudinis velit; sed num in his eam reperiet, quæ demonstravimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minimè, inquam. In his igitur, [4] quæ singula quæque expetendorum præstare creduntur, beatitudo nullo modo investiganda est. Fateor, inquam, & hoc nihil dici verius potest. Habes igitur, inquit, & formam falsæ felicitatis, & causas: deflecte nunc in adversum mentis intuitum; ibi enim veram, quam promisimus, statim videbis. Atqui hæc, inquam, vel cæco perspicua est, eamque tu paullo antè monstrasti, [5] dum falsæ causas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea vera est, & perfecta felicitas, quæ sufficientem, potentem, reverendum, celebrem, lætumque perficiat. Atque ut me interius animadvertisse cognoscas, quæ unum horum, quoniam idem cuncta sunt, veraciter præ-

1 *Profligat opes.*] Meus codex, *profligit.* Elegans locutio, *profligare opes* id est prodigè consumere; qua notione Suetonius in Tiberio dixit: *Ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque.* Bern.

2 *Sed huic quoque quam multa deficiant vides.*] MS. Erfurtens. item Editio Norimberg. & Florent. *Sed hunc quoque, &c.* Sitzm.

3 *Potens esse desistit.*] MSS. cum Edit. Norimberg. & Flor. *potens esse desistat.* Idem.

4 *Quæ singula quæque.*] Nonne melius Manuss. ? *quæ singula quædam.* Bern.

5 *Dum falsas causas aperire conabaris.*] Prætuli jure quod in scriptis, *dum falsæ beatitudinis causas.* Idem.

Dum falsas causas aperire conabaris.] MSS. cum Editione Norimbergensi & Florentina: *Dum falsæ causas, &c.* Sitzm.

præstare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. [1] O te alumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adjeceris! Quid nam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod hujusmodi statum posit afferre? Minimè, inquam, puto, idque à te, nihil ut ampliùs desideretur, ostensum est. Hæc igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnovisti, quæ vera illa sit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc superest, ut unde veram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer exspecto. Sed cùm, uti [2] in Timæo Platoni, inquit, nostro placet, [3] in minimis quoque rebus divinum præsidium debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium

1 *O te alumne hac opinione felicem sentio, siquidem hoc, &c.*] MSS. & Edit. Flor. non habent voculam *sentio.* & ni fallor melius. *Sitzm.*

2 *In Timæo, Platoni nostro placet.*] Timæi de universi natura acturi apud Platonem hæc verba sunt sanctissimè prolata, Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος Θεὸν ἀεί που καλοῦσιν. *Atqui Socrates, omnes ii qui vel minimam sanæ mentis particulam habent, cum aliquid sive parvum sive magnum aggrediuntur, semper solent Deum invocare.* Idem habet epist. VIII. Eam doctrinam piumque morem accepit Plato à Timæo Pythagorico. Timæus ex ipso Pythagoræ protulit præcepto, quod inter aurea ejusdem carmina tale est,

--- Ἀλλ' ἔρχου ἐπ' ἔργον
Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι.

--- *Finem dein ante precatus*
Numina, opus facito.

Cui quanta religione parendum sit, diviné Hierocles, aureo ad eum locum Commentario, exponit. Hinc vitam Pythagoræ Jamblichus ex philosophia Pythagoreæ debito, ut inquit, orditur. quod facit & Proclus Theol. Platon. libro I. cap. I. *Vall.*

3 *Cum in minimis rebus divinum præsidium debeat implorari.*] Plinius initio Panegyrici: *Bene ac sapienter majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium à precationibus capere* (sic legit Cunradus Rittershusius pro, *caperetur*) *quod nihil rite nihilque providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.* Non latuit hoc Alexandrum Magnum, de quo Q. Curtius: *Orto sole priusquam admoveret exercitum, opem Deûm exposcens, sacrum patrio more faciebat.* Sitzm.

1 *O qui*

omnium* patrem, quo prætermisso, nullum ritè fundatur exordium. Rectè, inquit, ac simul ita modulata est.

METRUM IX.

[1] O qui perpetua mundum ratione gubernas,
*[2] Terrarum cælique sator, * qui tempus ab ævo*

1 *O qui perpetua mundum ratione gubernas.*] His versibus mirum est quam multas res compendiose Boëtius absolverit. sunt enim veluti quædam ἐπιτομὴ primæ partis Timæi: ubi agit Plato de creatione universi. Quare monendus est quisquis hæc adyta recludere instituerit, ne non accurate perlecto Platonis Timæo, accedat. PERP. RATIONE. quod Dei solius est. *quippe*, ait Tertullianus de Pœnitentia, *res Dei Ratio. quia Deus omnium conditor, nihil non ratione providit, disposuit, ordinavit: nihil non ratione tractari intelligique voluit.* Et Philo, omnia ἄρχει ὁ Θεὸς, ὁ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγή, *regit Deus, qui rationis fons est antiquissimus.* Vallin.

O qui perpetua mundum ratione gubernas.] Manilius lib. 1. Astron.

Deprendit tacitis dominantia legibus
astra
Et totum æterna mundum ratione moveri.

Lactantius De Ira Dei, cap. 9. *Cum sententiæ philosophorum prioris temporis consensissent, nec ulla esset dubitatio, quin Mundus à Deo & ratione esset instructus, & ratione regeretur: primus omnium Protagoras exstitit temporibus Socratis, qui sibi diceret non liquere, utrum esset aliqua divinitas, necne. Quæ disputatio ejus adeo impia & contra veritatem & religionem judicata est, ut & ipsum Athenienses expulerint suis finibus, & libros ejus in concione, quibus hæc continebantur, exusserint.* Sitzm.

2 *Terrarum cælique sator.*] Sibylla Erythræa, apud Lactant. libro 1. Divin. Instit.

Ἀλλὰ θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν ἠέλιόν τε καὶ ἀστέρας ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου.

Hinc propria Dei veri nota est opus creationis rerum, qua in Psalmis, item apud Esaiam aliosque Prophetas discernitur ab idolis. Quid? quod Pythagoras quoque hoc ipsum agnovit in versibus, quos refert Justinus Martyr libro de Monarchia, dignos hic etiam legi. Sunt autem isti:

Εἴ τις ἐρεῖ, Θεός εἰμι, παρὲξ ἑνὸς, οὗτος ὀφείλει
Κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς οὗτος.
Κοὐχὶ μόνον στήσας, εἰπεῖν, Ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν
Αὐτὸς ἐν ᾧ πεποίηκε, πεποίηται δ᾽ ἀπὸ τούτου.

hoc est, vertente C. Rittershusio:

Si quis erit, qui se pro numine poscat haberi,
Huic mundo similem debet producere mundum.
De quo dicere ei liceat, Meus exstat hic orbis.
Nec tantum statuens mundum, sic dicat, Hic à me
Conditus est, sed opus simul incolat ipse suum: Et tunc
Facta fidem facient, certum ipsi numen inesse.

Neque omittenda pulcerrima Minucii Felicis verba: *Palam est* (inquit) *parentem omnium Deum, nec principium habere, nec terminum; qui nativitatem omni-*

Ire jubes, [1] stabilisque manens das cuncta moveri;

Quem

bus præstet, sibi perpetuitatem: qui ante mundum sibi fuerit ipse pro mundo, qui universa quæcunque sunt, verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat, &c. Sitzm.

* *Qui tempus ab ævo ire jubes.*] Æternitas, soli Deo: Ævum, mundo, cœlo, Dæmonibus: Tempus, rebus hisce inferioribus mutabilibus competit. Æternitas ingenita tota simul permanet. ævum neque ingenitum, neque simul totum, non enim erat antequam fieret, permanet tamen. tempus verò neque ingenitum est, neque totum simul est, neque permanet, sed continuo labitur. Est tamen tempus & æternitatis & ævi quædam imago, ut inquit Plato in Timæo. non quod illi præteritum præsens sit, quemadmodum æterno Deo; non quod sit illi præsens permanens, ut mundo, cœlo, beatis, angelis, sed quod sit illi præsens fluens. Idcirco Plato vocat tempus μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, *æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem.* Jam vero ab ævo tempus ire certum est. Plato ait, Χρόνος γὰρ μετ' οὐρανοῦ γέγονεν. ἵν', ἅμα καὶ λυθέντες ἅμα καὶ λυθῶσι. *Tempus enim ortum est una cum cœlo; ut simul nata, simul etiam dissolvantur.* Durationem vero cœli & τῆς ἀϊδίου ζωῆς *æternorum vitæ* ævum cum veteribus diximus. Ex quo igitur factus est mundus, cœlum, ævum; ex eo fluxit & tempus, ejus ideo velut effectus, sicut ævum æternitatis. Hinc optime Hermes Trismegistus in Poëmandro, Καὶ τοῦ μὲν αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεός; τοῦ δὲ κόσμου ἡ ψυχὴ, ὁ αἰών; τῆς δὲ γῆς, ὁ οὐρανός. *Æternitatis anima, Deus est; mundi anima, æternitas; terræ anima, cœlum.* Estque Deus Proclo quoque Theol. Plat. πηγὴ τῆς ὅλης ἀϊδιότητος. *Omnis æternitatis fons.* Porro αἰὼν nunc est Dei ἀϊδιότης, *sempiternitas, semper æternitas*; vocaturque à Proclo νοητὸν, νοερὸν, ævum *intellectuale*, quod attribuitur primæ menti, seu Deo; qui tamen Dionysio de div. nom. πρὸ αἰώνων, καὶ πρὸ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἐστι, *ante æternitates, ante ævum & super ævum est.* nunc est angeli, beatorum aliorumque quæ æterna vocantur. non quod Deo συναΐδια *coæterna* sint. sed μέσα ὄντων καὶ γιγνομένων. ὅσα πῆ μὲν αἰῶνος, πῆ δὲ χρόνου μετέχει, *media inter illa quæ verè sunt, & ista quæ fluunt: quæcunque* scilicet *partim quidem æternitatis, partim vero temporis participia sunt.* inquit idem. æternitatis, quia æterna futura sunt. temporis, quia esse cœperunt. Unde omnes post summum Jovem Dii æviterni ab Ennio, ævintegri ab Apuleio nuncupantur, quod æternum ævum illis adsit. homines vero sint ævi mutabilis, ut quibus est [Virgil. Æneidos IX.]

—— *Angustus terminus ævi.*

Vall.

1 *Stabilisque manens das cuncta moveri.*] Esse primum movens immotum probat Aristoteles libro VIII. Physic. Ibique laudatur Anaxagoras, quod dicat τὸν νοῦν ἀπαθῆ καὶ ἀμιγῆ εἶναι; ἐπειδήπερ κινήσεως ἀρχὴν ποιεῖ αὐτὸν εἶναι. οὕτω γὰρ μόνως ἂν κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγὴς ὤν, *mentem impatibilem esse & non mixtam, quippe qui eam motus principium faciat. hoc enim duntaxat modo immobilis manens movebit, & mixtionis expers dominabitur.* Hinc Proclo Theol. Plat. lib. I. cap. XII. est quidem anima universi αὐτοκίνητος, *per se mobilis.* πρὸ δὲ ταύτης, ὁ νοῦς ἀκίνητος ὤν. *Ante vero istam* animam est *ipsa mens immobilis existens.* Sequitur verò, Καί μοι τοῦτο τὸ ἀκίνητον μὴ τοιοῦτον ὑπολάβῃς· οἷον τὸ ἀργὸν, καὶ ἄζων, καὶ ἄπνουν μὲν εἶναι φαμὲν, ἀλλὰ τὸ

1 Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
2 Materiæ fluitantis opus, verùm insita summi
Forma

διὰ τὸ πάσης κινήσεως ἀρχηγικὸν αἴτιον, καὶ τὴν πηγὴν, εἰ βούλει, πάσης ζωῆς. *Hoc autem immobile, ne mihi tale esse putes, quale dicimus esse, otiosum, & expers vitæ, & nullo spiritu præditum; sed omnis motionis principem causam, & (si velis) fontem omnis vitæ.* Ideo rectè D. Dionysius de divin. nominib. Τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας στάσεως, ἤτοι καθέδρας φαμέν; τί δὲ ἄλλό γε παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ τὸν θεόν; καὶ ἐν ἀκινήτῳ τῇ αὐτότητι μονίμως πεπηγέναι; καὶ ἀφιδρύτως ὑπερϊδρῦσθαι, καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἐνεργεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετάστατον αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ πάντως ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετακίνητον αὐτὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς πάντων στάσεως, καὶ ἕδρας αἴτιος. ὁ ὑπὲρ πᾶσαν ἕδραν καὶ στάσιν. καὶ ἐν αὐτῷ πάντα συνέστηκεν, ἐκ τῆς τῶν οἰκείων ἀγαθῶν στάσεως ἀσάλευτα διαφυλαττόμενα. *Quid autem de divino statu vel sede dicemus? quid nam aliud, nisi in seipso permanere Deum, in sua immobili identitate firmiter constanterque collocatum, & secundum eadem ac circa idem eodemque modo agere, atque per id, quod ipsum immutabile, & ipsum immobile est, ab omni sui mutatione ac motu omnino solutum esse & liberum? Ipse enim est omnium status & stabilitatis auctor, qui super omnem stabilitatem statumque existit, atque in eo consistunt omnia, dum à bonorum suorum statu incommota servantur.* Deus igitur rerum omnium origo, fons & vita, miro omnia modo creat, producit, movet atque agitat ipse ἀκίνητος, *immobilis.* unde idcirco eum Apuleius lib. de Philosophia natur. Platon. *rerum omnium exortorem* appellat, nomine divinæ potentiæ aptissimo. sic enim legendus est is locus ex vet. cod. *Is unus, ait,* ἀπερίμετρος, *genitor, rerumque omnium exortor.* cum in hactenus impressis habeatur, *extortor.* quod absit ut quisquam de Deo dicat. quid enim extorqueat omnipotens sapientia, quæ *disponit omnia suaviter?* Vallinus.

1 *Quem non externæ.*] De origine Mundi rerumque principiis quam diversa senserint Philosophi, tradit Paulus Merula, in Commentar. ad 1. Annal. Ennii, pag. 19. & seqq. item Jac. Pontanus in absolutiss. Virgil. Commentar. ad Eclog. 6. *Sitzm.*

2 *Materiæ fluitantis opus.*] Mundum hunc seu Universum; Plato Timæo, Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν, παραλαβὼν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. *Nam cum constituisset Deus bonis omnibus explere mundum, nihil admiscere, quoad natura pateretur; quicquid erat quod in cernendi sensum caderet, id sibi assumpsit, non tranquillum, sed quod immoderate & inordinate agitaretur ac fluitaret, idque ex inordinato in ordinem adduxit ratus ordinem jactatione omnino esse meliorem ac præstantiorem.* Hinc pulcherrima illa κόσμου τάξις. Apuleius libro de phil. natur. Platonis, *Initium omnium corporum materiam esse memoravit. hanc & signari impreßione formarum. Hinc prima elementa esse progenita, ignem & aquam, terram & aëra.* Vall.

Materiæ fluitantis opus.] Diogenes Laërt. in Platone: ἀτάκτως δέ ποτε αὐτὴν (ὕλην scilicet) κινουμένην, ὑπὸ τοῦ θεοῦ φησὶν εἰς ἕνα συναχθῆναι τόπον, τάξιν ἀταξίας κρείττονα ἡγησάμενος. Sitzm.

1 Livore

Forma boni, [1] livore carens. [2] tu cuncta superno
Ducis ab exemplo; [3] pulcrum pulcerrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in imagine formans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere parteis.
[4] Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
Arida conveniant liquidis: ne purior ignis
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.
[5] Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem

Con-

1 *Livore carens.*] Hoc est, Quem non externæ causæ, quæ nullæ erant, sed ipsa forma summi boni, id est non idea aut exemplar, ut scribunt commentatores, sed ipsa substantia seu essentia summi boni, quæ *insita*, hoc est, in te est: *livore carens*, omnis scilicet perfectionis fons & origo, ad totius creaturæ productionem impulit. Ipsa autem Platonis verba in Timæo hæc sunt, Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δ' ἐκτὸς ὤν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ. *Bonus erat. bonus autem nulla unquam aliqua de re invidia tangitur. Ergo cum livor ab eo alienißimus esset, omnia voluit quam maxime sui similia generari.* Vall.

2 *Tu cuncta superno ducis ab exemplo.*] Seu exemplari, hoc est Idea illa, quæ est in mente Dei, non vero quid ab eo externum, ut præceptori, Græca fide, imposuit Aristoteles. Eam esse Platonis veram germanamque sententiam mox ipse asserit Boëtius

—— pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in imagine formans.

Ubi mundi ideam formamque Deum mente gerere vides. ejusdemque mundi, qui primum in idea seu mente divina fuit, imaginem, qualis nunc est, factam postea & constitutam. *Idem.*

3 *Pulcrum pulcerrimus ipse Mundum mente gerens.*] Thales apud Laërt. lib. I. κάλλιστον κόσμος· ποίημα γὰρ θεοῦ. Apuleius de Dogmate Platonis: *Iccirco autem perfectißimo & pulcerrimo mundo instar pulcræ & perfectæ sphæræ à fabricatore Deo quæsitum est, ut sit nihil indigens: sed operiens omnia, coërcensque contineat: pulcer & admirabilis, suique similis, sibique respondens.* Sitzm.

4 *Tu numeris elementa ligas.*] Quem in modum Plato animam mundi ex numeris fabricatam esse docuerit, & quod hinc etiam probari possit concentum quendam esse cælestium corporum, exponit Macrob. in Somn. Scip. libro 2. cap. 2. Vide & Laërt. lib. 3. Claudianus de Raptu Proserpinæ vs. 250.

Heic Elementorum seriem, sedesque paternas
Insignibat acu: veterem qua lege tumultum
Discrevit natura parens, & semina justis
Discessere locis. quicquid leve fertur in altum:
In medium graviora cadunt: incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit. Idem.

Tu numeris elementa ligas.] Verba ipsa Platonis in Timæo videnda: quæque annotant ad ea Marsil. Ficinus, Seb. Foxius, & Macrobius in somn. Scip. lib. I. cap. VI. *Vall.*

5 *Tu triplicis mediam.*] Ventum est ad partem suscepti operis difficillimam, in qua explananda tot frustra sudarunt viri eruditi. Animus quoque est, idem periculum subire, atque è Platone sic totum locum illustrare, ut si satisfactum minimè sit doctis omnibus, certe Platonicis iri confidam.

Primum

Primum hæc esse nobilissima & primaria substantiarum genera apud Platonicos notandum est. ut primò sit τ' ἀγαθὸν τὸ θεῖον, τὸ καλὸν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία, *ipsum bonum, divinitas, pulchrum, beatitudo, sapientia; denique* ὁ Θεὸς, *ipse Deus*, seu summa potestas ac summa divinitatis substantia, omnium potens, omnium effectrix, in se permanens, ὑπερουσίων, supra entium omnium & naturam & captum. Deinde νοῦς, ψυχὴ, σῶμα ἢ ὕλη, *mens, anima, corpus seu materia.* quibus mundi εὐταξίαν illam admirabilem constitui voluit Deus. cum vellet hoc Universi opus, νοητὸν, ἔμψυχον καὶ σωματοειδὲς *intelligentiæ, animæque particeps, corporeumque* efficere. quod sic exponit Plato in Timæo. Cum sola sua bonitate Deus, mundum facere statuisset, ad suum & ἀΐδιον παράδειγμα *æternum exemplar, & qualem* scilicet mente gerebat, hoc est, bonum perfectumque & *pulchrum pulcherrimus ipse*, formavit. Ex materia autem σωματοειδὲς καὶ αἰσθητὸν *corporeum esse subque sensum cadere* voluit. Sed quia materia illa rudis & figurationis qualitate viduata, fluitans alioquin, fingenda formandaque fuit; Animam Deus, qua moles illa viveret, qua fluitans sisteretur, quaque informis formaretur, infundere optimum duxit. Quia porro tum animata illa moles errori adhuc corruptionique manebat innoxia, neque erat exemplaris mentis divinæ perfectissimæ imago, quòd nimirum esset ἀνόητος, addidit illi intelligentiam Deus, mundumque hac ratione perfectissimum absolvit. qui ea anima, cui adhæret intelligentia, præditus, subsistens jam mirum ordinem speciemque assequeretur. anima enim præterquam quod materiam illam seu corpus tanquam forma informat, etiam vinculum est quo *connectitur* intelligentia; quæ absque media illa natura cum corpore conjungi non poterat: jamdudum Proclo censente cum Platone νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγίνεσθαι τῷ, *mentem alicui sine anima adesse impossibile.* ἡ γὰρ ἀμέριστος οὐσία τοῦ νοῦ, διαιώνιος ἀμέσως συντάττεσθαι τῷ σωματοειδεῖ πῶς ἂν δύναιτο; *Individua enim & æterna Mentis essentia quomodo cum eo, quod corporis formam habet, immediatè componi possit?* Hæc igitur est Animæ Mundi natura & dignitas, qua scilicet utitur Deus, non solum tanquam spiritu ad vitam viventibus tribuendam, sed etiam tanquam substantia, quæ particeps intelligentiæ imitatrixque divinæ mentis & τοῦ ὄντος ἀεὶ *ejus quod semper est*, cœlo ignes accendit, aëra ac mare luce æstuque replet atque attollit, terras animalibus plantisque fœcundat, tellurem denique alterna in ævum vice nunc pruinis, nunc floribus vestit, nihil videlicet à primævo permanendi etiamnum tenore discedens. Hinc est quod apud Apulejum [lib. de Plat. natur. phil.] *illam Cælestem Animam, fontem animarum omnium, optimam & sapientissimam, virtutem esse genitricem, subservire etiam fabricatori Deo, & præsto esse ad omnia inventa ejus* Plato *pronuntiat.* Et Virgilius ex ejusdem mente sic eam lib. VI. describit,

Principio cœlum ac terras camposque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.

Ubi Anima Mundana seu Cœlestis, [sic enim eam Plato vocat] *Spiritus* dicitur, quatenus cœlum & res omnes inferiores *alit* atque animat; *Mens* verò, quatenus mundi molem movet atque *agitat*, concentuque tam mirabili moderatur. Hoc est cur Plato ejusdem Animæ naturam constituit ex *Eodem*, seu substantia ἁπλῷ, simplici, seu individua & intelligibili, quæ proinde semper eadem suique semper similis corruptioni errorique obnoxia non est, hoc est, ex mente. Et ex *Altero*, hoc est ex substan-

tia

tia dividua & ſenſili, πολυμερεῖ καὶ πολυτρόπῳ, *multiplici mutationique obnoxia.* Tertiam verò quandam naturam, ipſam eſſe Animam dicit, partim intelligentiæ, partim ſenſibilium rerum capacem. non quod geminæ illæ naturæ intelligibilis & ſenſilis, quæ contrariæ inter ſe ſunt, in tertia illa commiſceantur confundanturve, ut diximus: fieri enim non poteſt. ſed quod natura ſeu ſubſtantia illa tertia, duarum illarum *media*, ejuſmodi ſit, quæ illas plurimum diſſidentes connectat & ex illis conſtet. unde eam Plato vocat τρίτον ἐξ ἀμφοῖν οὐσίας εἶδος, *ex duobus tertium ſubſtantiæ genus*; & Boëtius eleganter *triplicis naturæ*.

Hic ergo eſt ordo verborum, *Tu connectens Animam* Mundi ſeu Univerſi, *mediam* inter intelligentiam & ſenſum ac utriuſque participem. Non tamen intelligentiæ tantùm, alioquin in inferioribus generationes non fierent: quia omnia etiam inferiora eodem ſe modo ſemper haberent, neque corrumperentur. non ſenſus etiam, cuncta enim cœleſtia quoque errori mutationique eſſent obnoxia. ſed tertiam quandam naturam, ipſam Animam, quæ & intellectus & ſenſus capax eſſet. *Per conſona membra reſolvis.* Ex Platone. Huic Animæ neceſſaria erant membra his naturis facultatibuſque conſona. non aures, aut pedes manuſve, inquit, quibus ſcilicet moveretur. ſed motum dedit illi Deus qui corpori ejus eſſet aptiſſimus, orbicularis nimirum, qui unus ex ſeptem motibus ad mentem & intelligentiam, νοῦν καὶ φρόνησιν, pertineret. Itaque, inquit, κατὰ τ' αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ, ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, *cum illum per eadem, & in eodem, & in ſeipſo circumduxiſſet, effecit ut circulari converſione moveretur.* Nimirum dum illa movet orbem primum mobilem, hoc eſt, cœlum intelligentiæ, quod eodem ſemper motu agitur; & orbem generationis, hoc eſt, errori obnoxium, qui eſt planetarum orbis, omnium generationum cauſa, quandoquidem intelligentiæ motus circularis eſt, *in ſemet reditura meat.* quia ſcilicet diviſa ſeu, ut loquitur cum Platone Boëtius, *ſecta in duos illos orbes*, in ſe convertitur, neque extra ſe fertur, omnia continens. figura enim orbiculata perfectiſſima eſt, ut quæ Ariſtoteli quoque μήτε ἀρχὴν, μήτε τέλος ἔχει, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸ συννένευκε, *neque principium habet, neque finem, ſed in ſeipſam convertitur.* Ideo quoque orbicularis Platoni, τῷ γὰρ τὰ πάντ' ἐν αὐτῷ ζῷα περιέχειν μέλλοντι ζῴῳ, πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὐτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα, *animal quippe hoc, quod intra ſuum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipuè requirebat, in qua figuræ omnes continerentur.* Hanc verò Plotinus motus iſtius cauſam naturalem tradit, ἐκ τῆς θέσεως ἣν ἔχει πρὸς τὰ περὶ αὐτοῦ· προσεχῶς δέ εἰσιν ὑπὲρ τὰ οὐράνια αἱ νοηταὶ οὐσίαι. δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν ὅτι μάλιστα ὁμοιοῦσθαι τῷ προσεχεῖ αἰτίῳ καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν. διὰ τοῦτο οὖν φησι κύκλῳ κινεῖται ὁ οὐρανὸς, ὅτι νοῦν μιμεῖται. ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρῶν, αὐτὸς ὁ ὁρώμενος. ὁρῶν γὰρ τὰ εἴδη, ἑαυτὸν ὁρᾷ. καὶ ἑαυτὸν ὁρῶν, τὰ εἴδη τεθέαται. πλήρωμα γὰρ ἐστὶ τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν· ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν. ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἐξομοίωσιν· καὶ ἄλλως μιμεῖται τὸν νοῦν ἀμερῶς πανταχοῦ ὄντα. ὡς οὖν ἐκεῖνος ἅμα πανταχοῦ ἐστιν, οὕτως ὁ οὐρανὸς πανταχοῦ γίνεται τῷ οὖν πανταχοῦ γίνεσθαι, τὸ πανταχοῦ ὂν μιμεῖται. τελείωσις γὰρ τῶν χειρόνων ἡ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἐξομοίωσις, *ex habitudine, quam habet ad ea, quæ ante ſe ſunt. Cohærenter autem & in continenti ſunt ſupra cœleſtia intelligibiles ſubſtantiæ. Oportet autem effectum cohærenti maximè cauſæ aſſimilari & ejus imaginem quam proximè imitari. Propterea ergo, inquit, in orbem cœlum movetur, quia mentem imitatur. mentis enim proprium eſt ad ſeipſam converti. Ipſa enim videns, ipſa eſt quæ videtur. formas enim videns, ſeipſam videt. & ſeipſam videns, formas contemplatur. formarum enim eſt plenitudo & forma formarum. Habet itaque cœlum*

sphæricam figuram, ut in circulum moveatur. ideo autem ita movetur, ut menti similis reddatur. Et alioqui imitatur mentem, quæ indivisibiliter ubique est, ita & cœlum ubique fit. eo itaque, quod ubique fiat, id quod ubique est imitatur. Deteriorum enim perfectio est ad superiora conversio & assimilatio. ait Joa. Philoponus in librum 1. Arist. de Anima. Ubi duo habes. primum, Animam mundi, eo quod sit mentis particeps, cœlum movendo in seipsam converti, quod motus τοῦ λογικοῦ seu νοητοῦ indicium est, hoc est, ut ait Boëtius, *in semet redituram meare.* alterum, Animam illam tam certo moderamine movere cœlum, quia *Mentem* superiorem & divinam seu *profundam circuit*, sive ut inquit Synesius

Μέγαν ἀμφὶ νοῦν χορεύει,

Magnam circa mentem movetur.

Cujus nimirum movendi rationem, quantum potest, in convertendo cœlo imitatur. supra enim animam mundi, quæ corpus mundi supereminens circumplectitur, sola mens æterna substantiæque νοηταὶ sunt. Nimirum Mens illa supercœlestis Deo plena, divinitatisque proxima & fida observatrix, constans divinæ voluntatis custos, σωμάτων, καὶ ψυχῶν, καὶ ζωῆς πατὴρ καὶ αἴτιος, *corporum & animarum omnisque vitæ parens & causa*, vitam motumque rebus omnibus, pro materiæ qualitate, largitur. A qua quantum orbium cœlestium unusquisque abest, tantum inconstantiori volubiliorique motu torquetur. qui verò eam propius accedit, motu uniformi sapientissimoque convertitur. ita ut constantia illa, qua universum hoc subsistit ac viget, sit *imago* constantiæ mentis illius divinæ. quæ supra mundum existens, προόντος, *prima*; in mundo verò, μετεχόμενος *participata* dicitur, seu ipsa Anima Mundi. quam sic quoque describit Hermes Poëmandro, seu, ut D. Cyrillus ait, librorum Hermaicorum auctor, qui eos Athenis composuit, Καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ἐν τῷ νῷ· ὁ δὲ νοῦς, ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δὲ ψυχὴ, ἐν τῇ ὕλῃ· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος· τὸ δὲ πᾶν τοῦτο σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα, ψυχὴ πλήρης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς μὲν αὐτὸ πληροῖ, ἐκτὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιοῦσα τὸ πᾶν· ἐκτὸς μὲν, τοῦτο τὸ μέγα καὶ τέλειον ζῶον τὸν κόσμον· ἐντὸς δὲ, πάντα τὰ ζῶα. καὶ ἄνω μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα τῇ ταυτότητι· κάτω δὲ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γένεσιν μεταβάλλουσα, *Et Deus quidem in mente, mens in anima, anima autem in materia; omnia vero ista per ævum. universum autem hoc corpus, in quo corpora omnia sunt; anima, mente, Deoque plena, intima mundi replet, circumplectitur extima. vitam omnibus hæc suggerit, extrinsecus quidem ingenti huic perfectoque animali mundi; intrinsecus autem cæteris, quæ insunt mundo, viventibus. Supraque in cœlo cum eo, quod idem est, persistens: infra verò in terra, generationem agitans.*

Prætermittendum minime tamen est, locum Platonis in Timæo de Animâ quoque humana rationali intelligi exponique posse, cum ibi Joa. Philopono aliisque doctissimis viris descripta utraque esse videatur. Eam enim esse, sicut Animam Cœlestem seu Mundanam, duarum substantiarum mediam tertiam, membra habere, caput nimirum menti rationique; cor, hepar atque alia perturbationibus consona. Ea duplicem conversionem habet, ad res intelligibiles, & ad res sensiles; hoc est in duos orbes secatur. Unum exteriorem, majorem scilicet, quem efficiunt animæ vires intelligibiles seu ἀναγωγοὶ, καθ' ἃς ἀνατείνεται πρὸς τὸ θεῖον, *erectivæ per quas ad divina sursum attollitur*, inquit Philoponus. alterum minorem, qui ab exteriori continetur, quem cognitio per sensus efficit, seu facultates γενεσιουργοὶ, καθ' ἃς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῇδε, *generativæ, per quas ad ea quæ hic sunt, convertitur.* Animæ igitur vires moventur ad res intelligibiles, Deum, mentem. moventur & ad sensibiles, quæ videntur, audiuntur. Et quia motus ille duplicem conversionis circulum seu orbem efficit, certum est in se redire. circuli enim proprium est in se converti: συνάπτει γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ πέρας καὶ ἔστι μόνη τέλειος, *principio enim finem conjungit,*

jungit,

jungit, atque solus perfectus est, ait Arist. l. VIII. phys. Anima enim sensuum adjuta ministerio, res primum sensibiles apprehendit, quarum species cum in se reflexit, eas veluti imperfecta quædam φαντάσματα intellectui communicat. is quid in qualibet re sibi simile, id est, quid ens, quid idem, quid verum recognoscens discernit; qua ope anima confirmata, de veritate jam certior facta, judicat ac ratiocinatur. Ita utraque Anima, & Mundi & Hominis, qui μικρόκοσμος est, perfectissimæ mentis divinæ imago est. perfectissima, inquam, quia intelligens; intelligente verò perfectior non est. Similiter quemadmodum Anima Mundi, dum *Mentem illam profundam circuit* & ad eam convertitur, ab ea continuò motus sui, quo universum hoc omne movetur & subsistit, accipit constantiam; quod, ut ait Proclus, sit mens τῆς ψυχῆς κυβερνήτης, *animæ gubernatrix*. ita Anima rationalis, conversa ad eandem mentem, à qua sortitur intelligentiam, supercœlestium, ac æternarum rerum semperque manentium compos, omnisque veritatis & notionum certarum capax, perturbationesque ex sensibus provenientes sedat ac temperat. censet enim ipse in Phædro Socrates τὸν μερικὸν νοῦν θεᾶσθαι τὸν ὑπερουράνιον τόπον, *particularem mentem supercœlestem locum contemplari*. hoc est, verè semperque entia, ut Deum, mentem ac seipsam. Quæ cum omnia rectè animæ rationali conveniant, hoc tamen loco Boëtium de anima Mundi agere certum est, tum quia Platonis mentem de ead. Anima differentis exprimit: tum quia nemo est qui extrema hæc verba,

—— *& simili convertit imagine cœlum*,

animæ rationali humanæ accommodare possit. licet hoc conetur Francis. Cataneus, pulchrè ad hunc locum ineptiens.

Neque nescio hos quoque versus de intelligentia orbem movente accipi. quam opinionem, cum ne probabilis quidem sit, nos hic non moramur. ea autem est Thomæ Galensis, seu Valensis aut Valesii. ejus enim in hos Boëtii libros Commentum est, profectò commentum, quod falsò sub D. Thomæ Aquinatis nomine circumfertur. quod viri sanctissimi juxta ac doctissimi non esse tum ipsum scribendi genus, & multa inscitè ineptissimeque prolata; tum hallucinationes innumeræ, hinc & inde operi inspersæ, confirmant. veluti cum ad hæc verba lib. III. *Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus*, &c. ait, *Nota quod Alcibiades mulier fuit pulcherrima, quam videntes quidam discipuli Aristotelis, duxerunt eam ad Aristotelem, ut ipsam videret; qua visa dixit, Si homines oculos lynceos haberent, ut quæque obstantia penetrarent, introspectis visceribus, corpus, quod apparet pulcherrimum, turpissimum videretur.* ubi non uno errore peccatum est. & ibidem Tænara dicta *à threnis, quod apud inferos sit threnus & lamentatio.* ut cætera omittam plurima æquè putida. Deinde cum is adferre soleat testimonium Alani de Insulis, qui carmen *de planctu naturæ & scientiæ* scripsit circa annum nimirum MCCC. Div. verò Thomas mortalitatem anno MCCLXXIIII. exuerit: Div. certè Thomam non citasse scripta nondum scribentis consequens est. Est igitur Thomæ Galensis seu Anglici, sic enim multi codd. variant, cujus est & ea Summa Logicæ, quam vocant, quæ D. Thomæ nomen præfert. librarii enim nominis affinitate decepti ubi scriptum fuit, *Thomæ Anglici ord. Prædicator.* reponendum putaverunt, *Thomæ Angelici ord. Prædic.* Neque desunt qui scribant ejusdem Thomæ Anglici esse Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, Epist. Canonicas & Apocalypsim, quæ eidem divo viro tribuuntur. Hoc monuimus, ne quis ea deinceps pro sanctiss. viri scriptis habeat; aut de iis loqui putet Politianum [nisi si lapsus est] cap. I. Miscellaneorum, sed de iis quæ in Boëtii libros de Trinitate & de Hebdomadib. scripsit. *Vall.*

Tu triplicis mediam.] Summam hujus dogmatis ita recenset Diogenes Laertius libro tertio, in quo vita Platonis: *Definiebat animam esse ideam penitus remoti spiritus, seipsam moventem & motum præstantem corpori, & esse tripartitam*,

Connectens animam per consona membra resolvis.
Quæ cum secta duos motum glomeravit in orbeis,
In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & simili convertit imagine cælum.
*Tu [1] caussis animas paribus, * vitasque minores*

Pro-

titam. Rationalem ipsius partem sitam in capite, irascibilem in corde, concupiscibilem in umbilico & jecore consistere. continere item ex medio semper corpus per gyrum, atque ex elementis constare: divisamque secundum Harmoniæ intervalla, duos orbes efficere conjunctos, ex his interiorem circulum in sex alios scissum, septem reliquos circulos facere, eumque juxta diametrum ad lævam intrinsecus habere sedem, alterum vero secundum latus ad dextram, ideoque ipsum obtinere, quod sit unicus. alterum quippe interius in plures esse divisum, atque hunc ipsius, illos alterius esse. dicens hanc quidem animi, illam vero universi esse motionem, errantiumque siderum motus, ita se habentes, ut ex medio sit scißio sibi ad extrema congruens atque conjuncta, nosse quæ sunt atque aptare, eo quod in se ipsa per Harmoniam elementa habeat. Et opinionem quidem fieri secundum alterius circulum se subrigentem, scientiam vero secundum alium qui sit idem. B. Augustin. lib. 13. De Civ. Dei, c. 17. *Hanc animam Plato ab intimo terræ medio, quod Geometræ Centrum vocant, per omnes partes ejus usque ad cœli summa & extrema diffundi & extendi per numeros Musicos opinatur, ut sit iste Mundus animal maximum, beatißimum, sempiternum, cujus anima & perfectam sapientiæ felicitatem teneret, & corpus proprium non relinqueret, cujusque corpus & in æternum ex illa viveret, & eam quamvis non simplex, sed tot corporibus tantisque compactum, hebetare atque tardare non posset.* Sitzm.

1 *Causis animas paribus vitasque minores provehis.*] Postquam egit de principe illa Anima Universi, nunc de particularibus dicere aggreditur. Quarum alias quidem ἁπλῶς Animas vocat, videlicet cœlestes & angelicas, Deos nimirum mundanos, heroas, Dæmonas, qui corpore, vel quasi corpore, tenui nimirum & cœlesti præditi sunt. intellectuales nihilque materiæ habentes, medios inter ψυχὰς θείας *divinas animas*, quæ à supercœlesti loco ad profundam cœli mentalis partem agentes, divino lumine ardentes ipsum veritatis campum, sapientiæque divinæ essentiam propius intuentur; & ψυχὰς ἀνθρωπίνας, *humanas*, quæ τῇ ὕλῃ, *materiæ* seu corpori affixæ sunt. quos ideo Deos medioxumos indigitavit antiquitas. eæ vero animæ in reliqua cœli parte usque ad subcœlestem & concavum ejus locum degunt, imitantes divinas animas, minus verò quam eæ mentem divinam, seu ipsam vitam veritatemque participant. Alias vero, *Vitas minores* vocat, nempe *Humanas*, quæ non mentem semper participant, ut divinæ & cœlestes, sed nunc ad eam, Deumque, nunc ad res corruptibiles convertuntur. Animarum enim triplex ordo, Proclus, Πρῶται μὲν, αἱ θεῖαι. δεύτεραι δὲ, τῶν μὴ θείων, αἱ ἀεὶ νοῦ μετέχουσαι. τρίται δὲ, αἱ ποτὲ μὲν, εἰς νοῦν, ποτὲ δὲ, εἰς ἄνοιαν μεταβάλλουσαι, Primæ quidem, sunt Divinæ. Secundæ verò, *non Divinarum* naturarum sunt, *quæ semper Mentem participant. Tertiæ verò*, eæ sunt, *quæ modo quidem in Mentem, modo verò in amentiam mutantur*; quæ humanæ sunt. quas ideo Hierocles medias νοῦ καὶ ἀλογίας, *inter mentem & rationis privationem* appellat. ideo *vitas minores* vocat Boëtius. Vitas, quia ideo quod vitæ sunt, animæ sint; siquidem Πᾶσα ψυχὴ, καὶ ζωή ἐστι καὶ ζῶν, *Omnis Anima, & Vita est & id quod vivit.* Quod verò ait, *Causis paribus*, Plato scripsit ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, ex eodem cratere seu temperamento,

quo

Provehis, & [1] levibus sublimeis curribus aptans

In.

quo cælestes Animæ seu Mundani Dei, Dæmones seu ipsi heroës. quod ejusdem dignitatis sint, utpote quæ mentem participent. *Vall.*

* *Vitasque minores Provehis.*] Irrationalia Boëtium intelligere animalia D. Thomas existimat. *Formæ minores* simili notatione apud Senecam in Hippol. ℣s.298.

Induit formas quoties minores
Ipse qui cælum nebulasque ducit?

Tenues vitæ, Virgil. 4. Georg.

—— Deum namque ire per omnes
Terrasque tractusque maris, cælumque profundum:
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quenque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Sed & Silius l.15. homines vocat Deos minores:

—— mortalibus alti
Quantum cælicolæ, tantundem animalibus isti
Præcellunt cunctis, tribuit namque ipsa minores
Hos terris Natura Deos.

Sitzm.

1 *Levibus sublimeis curribus aptans.*] Levibus curribus, hoc est, corpori seu naturæ cuidam cœlesti. quæ animarum vehiculum est. Animæ dum à Deo creantur: ait Plotinus, à loco supercœlesti seu mundo intelligibili, qui Jovis maximi seu Mentis Idealis & creatricis sedes est, procedunt εἰς οὐρανὸν μὲν πρῶτον· καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι, δι᾽ αὐτοῦ ἤδη χωροῦσι καὶ ἐπὶ τὰ γεωδέστερα σώματα, *primò in cœlum. ibique corpus accipientes, per ipsum jam in corpora quoque magis terrena labuntur.* Corpus illud seu quasi corpus ætherium, cœleste esse, ejusdemque cum astris substantiæ Platonici existimabant, animæque in inferiora labenti adhibebant, ut esset non solum quod animaret anima, [cui semper adesse oporteat corpus quod animet] sed quemadmodum animæ, qua animalis est, spiritus ille, qui est è puriori tenuiorique sanguinis substantia, pro vehiculo est, quo illa in omnes corporis partes diffunditur. sic animæ, qua rationalis intellectualisque est, in hæc inferiora labenti, adesse corpus illud, seu quasi corpus, cœleste seu ætherium volebant: quod tenuissimum cum sit, rectè simplicissimæ animæ vehiculum esse perhiberetur; quo illa comite in Dei substantiarumque intelligibilium cognitionem tolleretur. Ea enim separabilis à corpore cum sit, nihilque communionis utriusque actiones habeant, sequitur illi corpus aliquod aliud adesse, quod purioris sit naturæ quam terrenum, quod nimirum sit intelligentiæ capax, & quandam tamen affinitatem cum corpore terreno habeat. Cujus animæ vehiculum agnoscit quoque Aristoteles de generat. anim. libro II. cap. III. ubi corpus istud θειότερον τῶν καλουμένων στοιχείων, *longè quam ea, quæ vocantur elementa, divinius* constituit. hoc est, ex æthere: unde illud Virgilius lib. VI. *Ætherem sensum* vocat. *sensum*, id est, elementum. Et longè antè Pacuvius

—— mater est
Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.

Aristoteles verò atque alii πέμπτον σῶμα, quintum elementum; Themistius θεῖον καὶ οὐράνιον, *divinum & cœleste.* Apuleius lib. de Mundo, *Sed cœlum ipsum stellæque cœligeræ omnisque siderea compago, Æther vocatur: non, ut quidam putant, quod ignitus sit & incensus, sed quod cursibus rapidis semper rotetur. elementum non unum ex quatuor quæ nota sunt cunctis, sed longè aliud, numero quintum, ordine primum, genere divinum & inviolabile.* Hinc apud Manlium lib. IV. homo

—— Cœlum scrutatur in alto,
Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.

Ex eo igitur divino & cœlesti elemento humanas animas, in earum descensu, corpus divinum & cœleste assumere in

[1] *In cælum, terramque seris: quas lege benigna*
[2] *Ad te conversas* [3] *reduci facis igne reverti.*

Da

corpora inferiora labentes putabant. quod intelligentibus illis esset intellectuale vehiculum, quod Plato vocat αὐγοειδὲς, *rarum ac splendidum*; Proclus vero ἄϋλον, καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀπαθὲς, *immateriatum & individuum & affectionis expers*. Quod dogma non Platonici philosophi modò, sed & Christianorum multi primis sæculis amplexati sunt. Origenes quidem libris περὶ ἀρχῶν, suo ut plurimum more Platonizans. Athenagoras verò Ἀπολογίᾳ, quominus corpus illud ἀσώματον καὶ νοητὸν post corporis animæque διάλυσιν *solutionem* supersit nihil obstare videri sibi concludit. ex veterum philosophorum sententia, mortuorum quoque corporum resurrectionem futuram inde probans. Quin & non uno post sæculo Joan. Grammaticus Philop. præfatione in librum Aristotelis de Anima, non solum hoc animæ vehiculum, quod σῶμα οὐράνιον καὶ διὰ τοῦτο ἀΐδιον, καὶ αὐγοειδὲς ἢ ἀστροειδὲς, *corpus cœleste, hoc est æternum, & quod ejusdem cum radiis astrisque sit naturæ*, agnoscit. sed aliud etiam quod πνευματικὸν *spiritale* dicit, quod post διάλυσιν quoque animæ adhæret. hinc nimirum esse quod animæ non purgatæ post discessum è corpore, circa sepulcra errare visuntur, & spectra quæ umbrarum speciem præ se ferunt, hominibus apparent. id etiam animam in inferis subterraneisque judicii locis comitatur, utpote cui tanquam subjecto insunt θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. quibus in locis si resipuerit ac errorum suorum pœnituerit, tandem ab affectibus pravis liberata purgatur: tumque τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τούτου τοῦ ὀχήματος, τοῦ πνεύματος λέγω, *iram & cupiditatem una cum illo vehiculo, id est, spiritu, deponit*. ac tandem in cœlum, comite altero illo, de quo supra, æterno corpore sustollitur. Oraculum de Juliani morte, Δὴ τότε σε φάος ὀλύμπον ἄγει πυριλαμπὲς ὄχημα. *Tunc te in cœlum vehet lucidum vehiculum.* Quam Platonis opinionem à veritate Christiana abhorrentem mirum esset eos è Christi schola doctos viros, imprimisque Catholicam Boëtii philosophiam attigisse, nisi eam V. tantum Synodo ab Ecclesia cum aliis Origenis erroribus, hoc est, multis post exstinctum Boëtium annis, condemnatam constaret. Nisi si quis existimaverit Platonem, ut alia multa confinxit, ita hic, ut inquisitionem de animarum descensu omnium difficillimam illustraret, hoc animæ in inferiora descendenti corpus dare voluisse, excogitata scilicet ratione qua ejus ad corpus ὑλικὸν animandum aptitudinem designaret: expressisseque Boëtium Platonis mentem Themistii sensu sic lib. 1. de anima scribentis; Παρὰ Πλάτωνι μὲν τὸ αὐγοειδὲς ὄχημα, ταύτης ἔχεται τῆς ἐπινοίας, *Apud Platonem, vehiculum illud rarum ac splendidum nihil aliud, quam ingenium è quo animus constet, ostendit.* Vall.

1 *In cœlum, terramque seris.*] Plato Animas σπαρείσας εἰς τὰ τῶν χρόνων ὄργανα, *in temporum instrumenta satas sparsasve* dicit in Timæo. *In cœlum*, animas cælestes seu angelicas. *terramque*, humanas. *Idem.*

2 *Ad te conversas.*] Qui hoc loco per *animas*, rationales, hominum scilicet: per *vitas* vero *minores*, irrationales, brutorum intellexerunt, [Tho. Valensem, dico, Nic. Travetum, Georg. Agricolam ac Murmelium] in eum errorem labi necesse est ut asserant, animas brutorum animalium ad Deum converti immortalesque esse; quod profecto sentire juxta ac scribere summum nefas. *Idem.*

3 *Reduci facis igne reverti.*] Per reducem ignem, Animam seu humanam mentem significat. non ignem elementarem sed intellectualem, plenum vitæ ac luminis. Deus enim fons & origo

animæ

animæ eſt, cujus ante deſcenſum & poſt aſcenſum locus eſt, ipſe ὑπερουράνιος, ubi Platoni Dii Dæmoneſque habitant & ſola Veſta, quod ibi omnia igne plena. nimirum Deus, quod ait Paulus I ad Timoth. VI. φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitat inacceßibilem.* Unde Pythagoræi quoque ignem ἑστίαν τοῦ παντὸς, καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, *larem Univerſi, & Jovis domum & Deorum matrem*, ſeu, ut refert Ariſtoteles, Διὸς φυλακὴν *Jovis carcerem* appellabant. Non ſolum autem Deum in igne ac lumine habitare, ſed ipſum τὸ θεῖον τὸ πῦρ ignem eſſe veteres voluerunt. Heraclitus τὸ περιοδικὸν πῦρ ἀΐδιον, *æternum ignem circularem*, ſicut Democritus νοῦν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ *mentem in igne ſphærico exiſtentem.* Zeno Stoicus νοῦν κόσμου πύρινον, *igneam mundi mentem.* Poſſidonius vero πνεῦμα νοερὸν καὶ πυρῶδες, *intelligentem ac igneum ſpiritum:* apud Stobæum. Ipſe denique Ariſtoteles *cœli ardorem, Deum dicit eſſe*, apud Ciceronem lib. I. de nat. Deor. Veſta igitur θεῶν μήτηρ, neque ſolum Deorum, ſed Dæmonum, ſed heroum quoque. ex ea enim puriſſima ætheris parte animarum ſubſtantiam eſſe credidit antiquitas. Hinc, ut eſt apud Varronem, Epicharmus Ennii de mente humana dicit,

Iſt' è ſole ſumptus ignis, iſque totus mentis eſt.

Idemque apud Priſcianum,

Terra corpus eſt, at mentis ignis eſt.

Quibus in locis *mentis* pro *mens* dicitur. Mens igitur humana ignis, atque is è ſole ſumptus, hoc eſt è cœlo. ut reſpexiſſe videatur fabulam Promethei, quæ eſt apud Heſiodum. quam ſic veriſſime expoſuit Claudianus

—— Æthereis miſcens terrena Prometheus
Sinceram patri mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris.

Quam in ſententiam ſic Val. Flaccus præiverat,

—— Non ſi mortalia membra
Sortituſque breves & parvi tempora fati
Perpetimur, ſocius ſuperi quondam ignis Olympi;
Fas ideo miſcere neces, ferroque morantes
Exigere hinc animas redituraque ſemina cœlo.

Ubi videre eſt *Olympum mentis patrem*, eandemque animam humanam *ignem ſuperi Olympi ſocium* appellari. Ovidius,

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sedibus ætheriis ſpiritus ille venit.

Sed omnium optime Virgilius lib. VI.

Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus, inquit.

Ut enim animas hominum immortales oſtendat, *igneum illis vigorem* ineſſe ait, quia nimirum *cœleſtis illis origo* eſt. Quem locum non ſolum imitatus eſt Boëtius, ſed & hunc præcipuè cum ſcriberet in animo habuit, quem ſupra attigimus,

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Ætherium ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.

Ubi procul dubio vocat *auræ ſimplicis ignem*, animam ſcilicet, quam Boëtius *reducem ignem* dixit. Conjunxitque *æthereum ſenſum* cum *auræ ſimplicis igne* Virgilius, nimirum cum anima vehiculum ſuum. quod per purgationes fieri αὐγοειδὲς, *rarum ac ſplendidum* voluit Plato. Quod ad eum Virgilii locum obſervaſſe hactenus interpretes non memini. *Idem.*

Reduci facis igne reverti.] Val. Flaccus, lib. 3.

—— redituraque ſemina cœlo.

Manilius lib. 4.

An dubium eſt habitare animas ſub pectore noſtro,
In cœlumque redire animas, cœloque venire?
Utque eſt ex omni conſtructus corpore Mundus
Aëris, atque ignis ſummi, terræque, mariſque:
Sic eſſe in nobis terrenæ corpora ſortis,

[1] *Da pater augustam menti conscendere sedem,*
[2] *Da fontem lustrare boni, da luce repertâ*
In te conspicuos animi defigere visus.
[3] *Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,*
[4] *Atque tuo splendore mica. tu namque serenum,*
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,

Prin-

Spiritum & in toto rapidum, quicunque gubernat,
Dispensatque hominem? quid mirum noscere Mundum
Si possunt homines, quibus est & Mundus in ipsis?
Exemplumque Dei quisque est in imagine parva?

Ut porro hoc melius intelligatur, sciendum quod quidam ex Philosophis animæ beatitudinem tunc fieri existimaverint, cum omni prorsus corpore exuta ad Deum simplex & sola quodammodo nuda rediret, de quo commento B. Augustin. in libb. De Civ. Dei. Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. cap. 9. Existimo autem Pythagoram primo id statuisse. Ita enim ille in fin. Aureorum Carm.

Ἢν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθης,
Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

Sitzm.

1 *Da pater aug. &c. Da fontem, &c.*] Usitata hujus voculæ repetitio & Poëtis & Oratoribus. Seneca in Medea, versu 32.

Da, da per auras curribus patriis vehi.

In Herc. Fur. ℣s. 87.

Da, da tuendos Jupiter saltem Deos.

Virgilius 6. Æneid.

—— da jungere dextram,
Da genitor, teque amplexu ne subtrahe nostro.

Silius lib. 12.

—— da summe Deorum,
Da pater, ut sacro Libys inter prœlia telo
Concidat, haud alia potis est occumbere dextra.

Persius Sat. 2.

—— da fortunare penates,
Da pater, & gregibus fetum. ——

Val. Flacc. lib. 4. de Junone:

Mox ita adorta Jovem: Da, quam modo ditibus Argis
Campus alit, primæ referentem cornua Phœbes,
Indomitamque bovem: da caræ munera nuptæ. Idem.

Da pater augustam menti conscendere sedem.] Martianus Capella lib. 1. De Nupt. Phil.

Da pater æthereos menti conscendere cœtus,
Astrigerumque sacro sub nomine noscere cælum.

Idem.

2 *Da fontem lustrare boni.*] Imitatur haud dubie Boëthium sæculi sui Poëtarum coryphæus G. Buchananus in Franciscano:

Ad fontes penetrare boni, tenebrisque remotis,
Tollere perspicuos animi ad cælestia visus. Idem.

3 *Disjice terrenæ nebulas.*] Val. Flacc. lib. 1.

Eripe me populis & habenti nubila terræ
Sancte pater! ——

Idem.

4 *Atque tuo splendore mica.*] Lactantius de ira Dei, cap. 1. *Nobis aliquo lumine opus est ad depellendas tenebras, quibus offusa est hominis cogitatio, quoniam in carne mortali agentes, nostris sensibus divinare non possumus. Lumen autem mentis humanæ Deus est: quem qui cognoverit, & in pectus admiserit, illuminato corde mysterium veritatis cognoscet.* Idem.

1 *Prin-*

¹ *Principium*, ² *vector*, ³ *dux*, * *semita, terminus idem.*

Quo-

1 *Principium.*] Deum esse principium, medium & finem, sic olim scripserat Orpheus

Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἅμα καὶ μέσον ἠδὲ τελευτήν.

Principium ille tenet, mediumque ac denique finem.

Quo respiciens Plato sic IV. leg. inquit, Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθεῖα περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, *Deus*, ô viri, *sicut antiquus quoque sermo testatur, principium, finem & media rerum omnium continens, recta peragit secundum naturam circuiens.* dum nimirum providentia sua res omnes conservat. Imo si Jamblichum piè disserentem audias cap. IV. lib. de scitis Pythagoreor. certissime cognitum habueris, Ὅτι ὁ θεὸς ἀρχή τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαιν τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων. *Deum esse principium, medium & finem eorum omnium qui secundum justitiam & rectam rationem vitam absolvunt.* Quo quid sanctius dici potest? ea de re consulendus Hierocles Comment. aurei pag. 16. & deinceps. Ulterius enim inquirere nefas, pelagus est, Dionysius de divin. nominibus cap. V. Πάντων ἐν ἀρχὴ, καὶ τελευτὴ τῶν ὄντων ὁ προών. ἀρχὴ μὲν, ὡς αἴτιος· τέλος δὲ, ὡς οὗ ἕνεκα, καὶ πέρας πάντων, καὶ ἀπειρία πάσης ἀπειρίας, καὶ πέρατος ὑπεροχικῶς τῶν ὡς ἀντικειμένων. ἐν ἑνὶ γὰρ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὰ ὄντα πάντα καὶ προέχει, καὶ ὑπέστησεν. παρὼν τοῖς πᾶσι, καὶ πανταχοῦ, καὶ κατὰ ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶν, καὶ ἐπὶ πάντα προϊών. καὶ μένων ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἑστὼς, καὶ κινούμενος· καὶ οὔτε ἑστὼς, οὔτε κινούμενος· οὔτε ἀρχὴν ἔχων, ἢ μέσον, ἢ τελευτήν· οὔτε ἔν τινι τῶν ὄντων, οὐδὲ τι τῶν ὄντων ὤν. καὶ οὔτε ὅλως αὐτῷ προσήκει τι τῶν αἰωνίως ὄντων, ἢ τῶν χρονικῶς ὑφισταμένων· ἀλλὰ καὶ χρόνου, καὶ αἰῶνος, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ πάντων ἐξῄρηται. δι' ὃ καὶ αὐτοαιὼν, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέτρα τῶν ὄντων, καὶ τὰ μετρούμενα δι' αὐτοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ. *Ipse igitur entium omnium principium est, & finis. Principium quidem tanquam auctor; finis autem, ut cujus gratia facta sunt, omniumque terminus: infinitas quidem omnis infinitatis, & omnis termini terminus: & id quidem eminenter tanquam oppositorum. In uno enim, ut sæpe jam dictum est, res omnes anticipat atque efficit. Præsens quidem omnibus ubique per unum atque idem: per idem inquam omne & ad omnia prodiens; interea permanens in seipso & consistens, atque se movens. Rursus neque stans, neque motus: neque principium habens, neque medium neque finem: neque est in aliquo existentium: neque aliquid est eorum: nec omnino sibi quicquam competit eorum quæ æternè sunt; vel eorum quæ temporaliter; sed & tempore, & æternitate, atque iis omnibus quæ in tempore æternitateve sunt, excellenter eximitur. Quamobrem æternitas ipsa resque omnes rerumque mensuræ, & quæ sub mensuras cadunt, per ipsum ab ipsoque sunt.* Vall.

2 *Vector.*] Seneca epist. 31. *Deus ille maximus potentissimusque ipse vehit omnia.* res nimirum omnes indita virtute sustentans seu, ut ait Paulus, φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, *portans omnia verbo virtutis suæ.* Idem.

3 *Dux.*] Dum mentem & rationem homini concedis ad Sapientiam, quam nemo ritè docuerit εἰ μὴ θεὸς ὑφηγεῖτο, inquit Plato. Deus enim φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* nimirum τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, *lux in tenebris lucet*, sol in nocte, Deus in homine, sed, quod dolendum est, ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν, *tenebræ eam non comprehenderunt.* quotus enim quisque hoc agnoscit? quis enim es homo bulla, qui nunc non

PROSA X.

Quoniam igitur quæ ſit imperfecti, quæ etiam perfecti boni forma vidiſti: nunc demonſtrandum reor, quonam hæc felicitatis perfectio conſtituta ſit. In quo illud primùm arbitror inquirendum, an aliquod hujuſmodi bonum, quale paullo antè definiſti, in rerum natura poſſit exiſtere, [1] ne nos præter rei ſubjectæ veritatem caſſa cogitationis imago decipiat. Sed quin exiſtat, ſitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim, quod imperfectum eſſe dicitur, [2] id imminutione perfecti imperfectum eſſe perhibetur. Quò fit, ut ſi in quolibet genere

eras, vix jam es, mox non eris, niſi QUI EST abeuntem in nihilum tuum ſuſtineret? Cum Ciceronem audis aſſerentem *eſſe in animis quaſi virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à pravis opinionibus ſeu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur, ipſa nos ad beatam vitam perducerent:* non agnoſcis lumen illud deſcendens à patre luminum? *Vall.*

* *Semita.*] Eſt enim Deus ipſa eadem ſapientia, ſcientia, bonitas, veritas; quibus ad eundem ipſum pervenitur. Philo lib. ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον. Κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου τελείαν ὁδὸν τὴν πρὸς θεὸν ἄγουσαν. ταύτην ἴσθι σοφίαν. διὰ γὰρ ταύτης ὁ νοῦς ποδηγετούμενος, εὐθείας καὶ λεωφόρου ὑπαρχούσης, ἄχρι τῶν τερμάτων ἀφικνεῖται. τὸ δὲ τέρμα τῆς ὁδοῦ, γνῶσίς ἐστι καὶ ἐπιστήμη θεοῦ. ταύτην τὴν ἀτραπὸν μισεῖ καὶ προβέβληται καὶ φθείρειν ἐπιχειρεῖ πᾶς ὁ σαρκῶν ἑταῖρος: *Corrupit omnis caro illius incorrupti æternique perfectam viam quæ ducit ad Deum. hanc ſcito eſſe ſapientiam. Hac enim deducente, recta nimirum & publica, intellectus ad deſtinatum finem pervenit. eſt autem finis metaque hujus viæ, ſcientia & cognitio Dei. hanc ſemitam odit, calumniatur & corrumpere conatur quiſquis carnis amicus eſt.* Iſta Hebræus, hoc verò ethnicus ſed Chriſtianè, Arrianus nempe ex mente Epicteti libro II. capite XVI. Τὰ σαυτοῦ κάθαιρον κακά. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον: *Tua ipſius mala purgato: ex animo ejice dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam. Hæc vero aliter ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus.* quorum obſervatione ad eundem pervenias. *Idem.*

1 *Ne nos præter rei ſubjectæ veritatem caſſa cogitationis.*] MSS. *cognitionis.* Sitzm.

2 *Id deminutione perfecti imperf. hab.*] MS. Erfurt. & edit. Norimb. *id in minutione perf.* Idem.

Id diminutione perfecti.] Veteres: *id imminutione.* Bern.

nere imperfectum quid esse videatur, in eo, perfectum quoque aliquid esse, necesse sit. Etenim perfectione sublatâ, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. [1] Neque enim ab diminutis, inconsummatisque natura rerum cepit exordium, sed ab integris, absolutisque procedens, in hæc extrema, atque effeta dilabitur. Quòd si, [2] uti paullo ante monstravimus, est quædam boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquam solidam, perfectamque, non potest dubitari. Firmissimè, inquam, verissimeque conclusum est. Quò verò, inquit, habitet, ita considera. Deum rerum omnium Principem bonum esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cùm nihil Deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita verò bonum esse Deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque in eo bonum esse convincat. Nam ni tale sit, rerum omnium Princeps esse non poterit. erit enim eo præstantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse videatur. omnia namque perfecta minùs integris priora esse claruerunt. quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum esse summum Deum, summi, perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo Deo sitam esse, necesse est. Accipio, inquam, nec est quod contradici ullo modo queat. Sed quæso, inquit, te, vide quàm id sanctè atque inviolabiliter probes, quòd boni summi summum Deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, vel extrinsecus accepisse, vel ita naturaliter habere præsumas, quasi

1 *Neque enim à diminutis.*] MSS. *Neque ab diminutis.* Sitzm.

2 *Uti paullo ante monstravimus.*] MSS. Rittersh. *memoravimus.* Idem.

quaſi habentis Dei, habitæque beatitudinis diverſam cogites eſſe ſubſtantiam. Nam ſi extrinſecus acceptum putes, præſtantius id quod dederit, eo quod acceperit, exiſtimare poſſis. Sed hunc eſſe rerum omnium præcellentiſſimum digniſſimè confitemur. Quòd ſi naturâ quidem ineſt, ſed eſt ratione diverſum, cùm de rerum Principe loquamur Deo, fingat qui poteſt, quis hæc diverſa conjunxerit? Poſtremò quod à qualibet re diverſum eſt, id non eſt illud, à quo intelligitur eſſe diverſum. Quare quod à ſummo bono diverſum eſt ſui naturâ, id ſummum bonum non eſt: quod nefas eſt de Deo cogitare, quo nihil conſtat eſſe præſtantius. Omnino enim nullius rei natura ſuo principio melior poterit exſiſtere. quare quod omnium principium ſit, id etiam ſui ſubſtantia ſummum eſſe bonum veriſſima ratione concluſerim. Rectiſſimè, inquam. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe conceſſum eſt. Ita eſt, inquam. Igitur, inquit, Deum eſſe ipſam beatitudinem, neceſſe eſt confiteri. Nec propoſitis, inquam, prioribus refragari queo, [1] & ab illis hoc illatum conſequens eſſe perſpicio. Reſpice, inquit, an hinc quoque idem firmiùs approbetur, quod duo ſumma bona, quæ à ſe diverſa ſint, eſſe non poſſunt. Etenim quæ diſcrepant bona, non eſſe alterum, quod ſit alterum, liquet: quare neutrum poterit eſſe perfectum, [2] cùm alterutri alterum deeſt. Sed quod perfectum non ſit, id ſummum non eſſe manifeſtum eſt. nullo modo igitur quæ ſumma ſunt bona, ea poſſunt eſſe diverſa. Atqui & beatitudinem, & Deum, ſummum bonum eſſe collegimus: quare ipſam neceſſe eſt ſummam eſſe beatitudinem, quæ ſit ſumma divinitas. [3] Nihil, inquam, nec re hac verius, nec ratiocinatione firmius, Deo

1 *Et ab illis hoc illatum conſequens eſſe perſpicio.*] MSS. *& illis hoc ill.* Sitzman.

2 *Cum alterutri alterum deeſt.*] MS. Erfurt. *Cum alteri alterum deeſt.* Idem.

3 *Nihil inquam, nec re ipſa verius.*] MSS. *Nihil inquam, nec hac re verius.* Idem.

Deo dignius concludi poteſt. Super hæc, inquit, igitur, veluti [1] geometræ ſolent, demonſtratis propoſitis, aliquid inferre, quæ πορίσματα ipſi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo verò eſt ipſa divinitas, divinitatis adeptione beatos fieri, manifeſtum eſt. Sed uti juſtitiæ adeptione juſti, ſapientiæ ſapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, Deos fieri ſimili ratione neceſſe eſt. [2] Omnis igitur beatus, Deus; ſed naturâ quidem unus, participatione verò nihil prohibet eſſe quàm plurimos. [3] Et pulcrum, inquam, hoc, atque pretioſum, ſive πόρισμα, [4] ſive corollarium vocari mavis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil eſt, quod his annectendum eſſe ratio perſuadet. Quid, inquam? [5] Cum multa, inquit, beatitudo continere videatur, [6] utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an ſit eorum aliquid, quod beatitudinis ſubſtantiam compleat, ad hoc verò cetera referantur? Vellem, inquam, id ipſarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, [7] beatitudinem bonum eſſe cenſemus? Ac ſummum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem

1 *Geometræ.*] Geometriæ uſum & laudes habes apud Caſſiod. 3. Var. 52. *Sitzm.*

2 *Omnis igitur beatus Deus, ſed nat.*] MSS. *Omnis igitur beatus eſt Deus, ſed nat.* Idem.

3 *Et pulcrum inquam hoc, atque, &c.*] MSS. *Et pulcrum quidem hoc atque eſt preciosum.* Idem.

4 *Sive corollarium vocari mavis.*] Conſule Varronem libro IV. De lingua Latina. *Bern.*

5 *Cum multa inquit beatitudo continere videatur.*] Corruptus locus. Meus liber duabus vocibus auctior eſt, *cum multa membra virtutum beatitudo.* quam lectionem liquido veram nemo abnuet, qui totam ſententiam ponderabit. *Cum multa, inquit, membra virtutum beatitudo continere videatur, utrumque hæc omnia in unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant.* Bernart.

6 *Utrumne hæc omnia in unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjugant, an ſit eorum aliquid quod.*] MSS. Rittersh. *Utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an eorum aliquid ſit, quod, &c.* Sitzm.

7 *Beatitudinem bonum eſſe cenſemus.*] MS. Erf. *bonum eſſe cenſuimus.* Idem.

1 *Quid*

dem ſufficientia ſumma eſt, eadem ſumma potentia, reverentia quoque, claritas, ac voluptas beatitudo eſſe judicatur. Quid igitur? Hæccine omnia, bonum, ſufficientia, potentia, ceteraque veluti quædam beatitudinis membra ſunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, [1] quid inveſtigandum proponas; ſed, quid conſtituas, audire deſidero. [2] Hujus diſcretionem rei ſic accipe. Si hæc omnia beatitudinis membra forent, à ſe quoque invicem diſcreparent. Hæc eſt enim partium natura, ut unum corpus diverſa componant. Atqui hæc omnia idem eſſe monſtrata ſunt. Minimè igitur membra ſunt: alioquin ex uno membro beatitudo videbitur eſſe conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non eſt: ſed id, quod reſtat, exſpecto. Ad bonum verò cetera referri palàm eſt. Iccirco enim eſſe ſufficientia petitur, [3] quoniam bonum eſſe judicatur. iccirco potentia, quoniam id quoque eſſe creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum ſumma, atque cauſa, bonum eſt. Quod enim neque re, neque ſimilitudine ullum in ſe retinet bonum, id expeti nullo modo poteſt. Contràque etiam, quæ naturâ bona non ſunt, [4] tamen etſi eſſe videantur, quaſi vera bona ſint, appetuntur. Quo fit uti ſumma, cardo, atque cauſa expetendorum omnium, bonitas eſſe jure credatur. Cujus verò cauſa quid expetitur, id maximè videtur optari. Veluti ſi ſalutis cauſsâ quiſpiam

1 *Quid inveſtigandum proponas, ſed, quid conſt.*] MS. Rittersh. *quid inveſtigandum proponas. Sed quid conſt.* Idem.

2 *Hujus rei diſcretionem ſic accipe.*] Olere mendum quis neget? Manuſs. *cujus rei* Non male. *Bern. Sitzm.*

3 *Quoniam bonum eſſe judicatur.*] MS. Rittershuſii, *quod bonum eſſe credatur.* Sitzm.

4 *Tamen ſi eſſe videantur.*] MS. Rittersh. *tamen-etſi eſſe videantur.* Proba lectio. Vide particulam *Tametſi* bonis auctoribus aſſertam à Cujacio 1. obſervat. 14. Mureto 1. Variar. lect. 17. & Rittershuſio Not. ad Guntherum lib. 4. cap. 2. n. 12. & 13. nec non Frid. Taubmani commentar. Plaut. ad Mil. Glor. A. 4. Sc. 5. *Idem.*

1 *Non*

piam velit equitare, non tam equitandi motum desiderat, quàm salutis effectum. Cùm igitur omnia boni gratiâ petantur, [1] non illa potiùs, quàm bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, [2] beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola quæritur beatitudo. Ex quo liquidò apparet ipsius boni, & beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil video, cur dissentire quispiam possit. Sed Deum veramque beatitudinem unum atque idem esse monstravimus. Ita, inquam. Securè igitur concludere licet. Dei quoque in ipso bono, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

METRUM X.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
[3] *Terrenas habitans libido menteis.*
[4] *Heic erit vobis requies laborum,*
[5] *Heic portus placidâ manens quiete,*
Hoc patens unum miseris asylum.
[6] *Non quidquid Tagus aureis arenis*

Donat,

1 *Non illa potius, quam bonum ipsum desideratur ab omnibus.*] MS. Rittersh. *Non illa potius, quam bonum desiderantur ab omnibus.* Sitzm.

2 *Beatitudinem esse concessimus.*] Non improbo veterem scripturam: *esse censuimus.* Bern.

3 *Terrenas habitans libido mentes.*] Al. *hebetans.* Senec. in Thyest. ✝ſ.917.

Pectora longis hebetata malis,
Jam sollicitas ponite curas.

Manilius lib.4.

Condit enim quicquid vasto natura recessu
Terrenos hebetat visus, & pectora nostra.

Claudian. de Laudib. Stilicon. libro 2. ✝ſ.133.

Luxuries prædulce malum: quæ dedita semper
Corporis arbitriis hebetat caligine sensus.

Sitm.

4 *Heîc erit vobis requies laborum.*] Lactant. de Pass. Christi:

— nec requiem terrarum in finibus usquam
Inveni, sed ubique minas, sed ubique labores. Idem.

5 *Heic portus placida manens quiete.*] Senec. in Agamemn. ✝ſ.592.

Portus æterna placidus quiete.

Et in Octav. ✝ſ.706.

—— nec diu placida frui
Quiete licuit ——

Idem.

6 *Non quicquid Tagus.*] Senec. in Thyest. ✝ſ.352.

Non quicquid fodit Occidens,
Aut unda Tagus aurea
Claro devehit alveo.

In Herc. Oet. ✝ſ.626.

—— stupet aurato

Flu-

Donat, aut [1] *Hermus rutilante ripa,*
Aut [2] *Indus calido propinquus orbi,*
[3] *Candidis miſcens virideis lapillos,*
Illuſtrant aciem, magiſque cæcos
In ſuas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet, excitatque menteis,
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor quo regitur vigetque cælum,
Vitat obſcuras animæ ruinas.
Hanc quiſquis poterit notare lucem,
Candidos Phœbi radios negabit.

PROSA XI.

Aſſentior, inquam. Cuncta enim firmiſſimis nexa rationibus conſtant. Tum illa, Quanti, inquit, æſtimabis, ſi bonum ipſum quid ſit, agnoveris? [4] Infiniti, inquam: ſiquidem mihi pariter Deum quoque, qui bonum eſt, continget agnoſcere. Atqui hoc veriſſima, inquit, ratione patefaciam, maneant modò quæ paullo antè

Flumine clarum radiare Tagum.
Idem.

Tagus.] Æthicus in Coſmograph. *Fluvius Tagus naſcitur in campis Hiſpaniæ: currit milia* CCCCX. *in Oceanum Occidentalem ſuſcipitur.* Solinus in Polyhiſt. cap.26. de Hiſpania: *Tagum ob arenas auriferas ceteris amnibus prætulerunt.* Huc referendi etiam verſus Silii ex libro I.

Ore excellentem, & ſpectatum fortibus auſis
Antiqua de ſtirpe Tagum, ſuperumque hominumque
Immemor, erecto ſuffixum robore, mæſtis
Oſtentabat ovans populis ſine funere Regem.
Auriferi Tagus adſcito cognomine fontis,
Perque antra & ripas Nymphis ululatus Iberis.
Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna ſibi, nec quæ riguo perfunditur auro
Campum, atque illatis Hermi flaveſcit arenis. Idem.

1 *Hermus.*] Vibius Sequeſter de Fluminib. *Hermus Lydiæ, Pactolo fluvio confunditur.* Virg. 2. Georg.

— *auro turbidus Hermus.*
Idem.

2 *Indus.*] Fluvium intelligit, de quo paſſim Æthicus in Coſmographia. De eodem Min. Felix in Oct. *Ægypti ſiccitatem temperat Nilus; colit Eufrates Meſopotamiam; Indus & ſerere Orientem dicitur & rigare.* Et Vib. Sequeſter: *Indus Indiam definit ab occaſu, à quo India dicta: hic deſcendentem Hydaſpen recipit.* Idem.

3 *Candidis miſcens virides lapillos.*] Lucret. lib.2.

Inter cæruleum virides miſcere Smaragdos. Idem.

4 *Infiniti inquam.*] Manifeſtè verum eſt quod in ſcriptis, *infinito inquam.* Bern.

1 Tum

antè conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monstravimus ea, quæ appetuntur à pluribus, iccirco vera, perfectaque bona non esse, quoniam à se invicem discreparent, cumque alteri abesset alterum, plenum, absolutumque bonum afferre non posse? [1] tum autem verum bonum fieri, cùm in unam veluti formam, atque efficientiam colliguntur, ut quæ sufficientia est, eadem sit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas; nisi verò unum, atque idem omnia sint, nihil habere, quò inter expetenda numerentur? Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quæ igitur, cùm discrepant, minimè bona sunt; cùm verò unum esse cœperint, bona fiunt: [2] nonne hæc ut bona sint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minimè? Ita est. Oportet igitur idem esse unum, atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diversus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne quod est, tam diu manere atque subsistere, quàm diu sit unum, sed interire atque dissolvi pariter, postquam unum esse destiterit? Quonam modo? Ut in animalibus inquit, cùm in unum coëunt, ac permanent anima corpusque, id animal vocatur. Cùm verò hæc unitas utriusque separatione dissolvitur, interire, nec jam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus cùm in una forma, membrorum conjunctione, permanet, humana visitur species. At si distributæ, segregatæque partes corporis distraxerint unitatem, desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera

1 *Tum autem verum bonum fieri, cum in unam.*] MS. Rittersh. *Tum autem verum bonum fieri dicimus, cum in unam.* Idem.

2 *Nonne hæc ut bona sint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita inquam videtur.*] MS. Rittersh. *Nonne hæc ut bona sint, adeptione unitatis fieri contingit? Ita est, inquam.* Idem.

tera proculdubio patebit ſubſiſtere unumquodque, dum unum eſt: cùm verò unum eſſe deſinit, interire. Conſideranti, inquam, mihi plura, minimè aliud videtur. Eſtne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, [1] relicta ſubſiſtendi appetentiâ, venire ad interitum corruptionemque deſideret? Si animalia, inquam, conſiderem, quæ habent aliquam volendi, nolendique naturam, [2] nihil invenio, quod, nullis extrà cogentibus, abjiciat manendi intentionem, & ad interitum ſponte feſtinet. [3] Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem verò, perniciemque devitat. Sed quid de herbis, arboribuſque, quid de inanimatis omnino conſentiam rebus, prorſus dubito. Atqui non eſt, quòd de hoc quoque poſſis ambigere, [4] cùm herbas, atque arbores intuearis, primum ſibi convenientibus innaſci locis, ubi quantum earum natura queat, citò exareſcere atque interire non poſſint. Nam aliæ quidem campis, aliæ montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliæ ſaxis hærent, aliarum fecundæ ſunt [5] ſteriles arenæ, quas ſi in alia quiſpiam loca transferre conetur, areſcant.

1 *Relicta ſuſtinendi appetentia, venire ad interitum corruptionemque deſideret.*] Spurium hoc & ſpurcum depuravi ex Manuſs. *Relicta ſubſiſtendi.* Bern.

Relicta ſuſtinendi appetentia.] MSS. ut & Edit. Norimber. cum Flor. *Relicta ſubſiſtendi appetentia.* Sitzm.

2 *Nihil invenio, quod nullis extra cogentibus, abjiciant manendi intentionem, & ad interitum ſponte feſtinent.*] MSS. *Nihil inv. q. n. e. c. abjiciat man. i. e. a. i. ſponte feſtinet.* Idem.

3 *Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem vero perniciemque devitat.*] Id præter noſtrum non ſaltem aſſerit, ſed etiam clare ſub oculos ponit Ovid. Fragment. Halieut.

Accepit mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuitque ſui: vitulus ſic namque minaci
Qui nondum gerit in tenera jam cornua fronte,
Sic damæ fugiunt, pugnant virtute leones,
Et morſu canis, & caudæ ſic ſcorpius ictu:
Concuſſiſque levis pennis ſic evolat ales:
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hoſtem,
Præſidiumque datum ſentire, & noſcere teli
Vimque minaſque ſui.

Vide & Ciceron. 1. De officiis. *Idem.*

4 *Cùm herbas atque arbores intuearis, primùm ſibi convenientibus innaſci locis.*] Eleganter Ovidius:

Nec tellus eadem parit omnia: vitibus illa
Convenit, hæc oleis, hîc bene farra virent. Bern.

5 *Steriles arenæ.*] Ita etiam appellat Lucanus lib. 10. Q. Curt. lib. 4. Pomp. Mela l. 1. Caſſiodor. 4. Variar. 50. *Sitzm.*

1 *Tra-*

arescant. Sed dat cuique natura quod convenit, &,ne, dum manere possunt, intereant, elaborat. Quid,quod omnes, velut in terras ore demerso, [1] trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quòd mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra verò quadam ligni firmitate tegitur; ultimus autem cortex adversum cæli intemperiem, quasi mali patiens defensor opponitur? [2] Jam verò quanta est naturæ diligentia, ut cuncta semine multiplicato propagentur. quæ omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque quasi in perpetuum permanendi, veluti quasdam machinas esse quis nesciat? Ea etiam quæ inanimata esse creduntur, nonne quod suum est quæque simili ratione desiderant? [3] Cur enim flammas quidem sursum levitas vehit, [4] terras verò deorsum pondus deprimit, nisi quòd hæc singulis loca motionesque conveniunt? Porrò autem quod cuique consentaneum est, id unumquodque conservat; sicuti ea, quæ sunt ini-

1 *Trahunt alimenta radicibus.*] Cassiodor. 9. Var. 2. *Arbor, quam florere vides, quam summa conspicis viriditate lætari, subterraneo fucco fœcunditatis animatur, reddens in superficie, quod continet in radice. Hominum quoque vultus magna hilaritate decoratur, si visceribus sanis gravamen nullius sentiat læsionis. Sic regnum jure dicitur integerrimum, si nusquam fuerit imminutum.* Idem.

2 *Iam vero quanta est naturæ.*] Respexit ad versus Lucretii, qui sunt in pr. lib. 1. ad Venerem:

Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupide generatim sæcla propagent.
Quæ quoniam rerum Naturam sola gubernas;
Nec sine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur ——

Et paullo post,

—— *omnia quando*
Paullatim crescunt, ut par est, semine certo,
Crescendoque genus servant, ut noscere possis
Quæque sua de materia grandescere alique. Idem.

3 *Cur enim flammas quidem sursum.*] Manil. lib. 1.

Ignis in æthereas volucer se sustulit auras
Summaque complexus stellantis culmina cæli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.

Idem.

4 *Terras deorsum pondus deprimit.*] Q. Rhemnius Palæmon de Ponderibus:

—— *pondus rebus natura locavit*
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus:
Pondere terra manet, vacuus neque ponderis æther
Indefessa rapit volventis sidera mundi.

Idem.

inimica, corrumpunt. Jam verò quæ dura ſunt, ut lapides, adhærent tenaciſſimè partibus ſuis, &, ne facilè diſſolvantur, reſiſtunt. Quæ verò liquentia, ut aër, atque aqua, facilè quidem dividentibus cedunt, ſed citò in ea rurſus, à quibus ſunt abſciſſa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit ſectionem. Neque nunc nos de voluntariis animæ cognoſcentis motibus, ſed de naturali intentione tractamus. Sicuti eſt, quòd acceptas eſcas ſine cogitatione tranſigimus, [1] quòd in ſomno ſpiritum ducimus neſcientes. [2] Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animæ voluntatibus, verùm ex naturæ principiis venit. Nam ſæpè mortem cogentibus cauſſis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraque illud, quo ſolo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura ſemper appetit, interdum coërcet voluntas. Adeò hæc ſui caritas non ex animali motione, ſed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à ſe rebus hanc vel maximam manendi cauſſam, ut quoad poſſunt, naturaliter manere deſiderent. quare nihil eſt, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quæ ſunt, appetere naturaliter conſtantiam permanendi, devitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitatò cernere, quæ dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, ſubſiſtere ac permanere appetit, id unum eſſe deſiderat. [3] hoc enim ſublato, nec eſſe quidem cuiquam permanebit. Verum eſt, inquam.

Omnia

1 *Quod in ſummo ſpiritum ducimus.*] Falſa lectio. Recte MSS. & Edit. Flor. *quod in ſomno ſpiritum ducimus.* Lucret. lib. 4.

Quippe videbis equos fortes cum membra jacebunt,
In ſomnis ſudare tamen, ſpirareque —— Idem.

Quod in ſummo ſpiritum ducimus neſcientes?] Flagitioſè & ineptè. Veteres rectiſſimè, ut reſtitui, *in ſomno ſpiritum ducimus.* Bern.

2 *Nam ne in animalibus.*] MS. Erfurt. *Nam nec in animalibus quidem.* MS. Rittersh. & Edit. Flor. *nam neque in animal.* Sitzm.

3 *Hoc enim ſublato, ne eſſe quidem cuiquam permanebit.*] MSS. *Hoc enim ſublato nec eſſe q. c. permanebit.* ſcilicet, ſæpe in his libris *ne* pro *nec* vel *neque* perperam editum fuiſſe. *Idem.*

1 *Con-*

Omnia igitur, inquit, unum desiderant. [1] Consensi. Sed unum id ipsum monstravimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita describas licet, Ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus. Nihil, inquam, verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, & uno veluti vertice destituta, sine rectore fluitabunt, aut si quid est, ad quod universa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, Nimium, inquit, ô alumne lætor: ipsam enim mediæ veritatis notam mente fixisti: sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo antè dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis. Id enim est profectò, quod desideratur ab omnibus: quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse, fateamur.

METRUM XI.

Quisquis [2] profundâ mente [3] vestigat verum,
Cupitque nullis ille deviis falli,
In se revolvat intimi lucem visus,
Longosque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat [4] quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris:

Du-

1 *Consensi.*] MS. *Concessi.* Idem.

2 *Profunda mente.*] Id est alta, & in sublime penetranti. Sic *cælum profundum* apud Virgil. Eclog. 4. Georg. lib. 4. Æneid. 1. Salvianus l. 1. De Gub. Dei: *Quis tam profundi cordis virum non admiretur? Profundum consilium* apud Quintilian. Declamat. 2. *Idem.*

3 *Vestigat.*] Antiquum & optimum verbum, tametsi compositum usitatius. Ennius l. 1. Ann. —— *errare videbar*
Tardaque vestigare, & quærere te ——
Seneca proprie de canibus utitur. In Thyest. vs. 495.
—— *cum feras vestigat, & longo senex*
Loro tenetur Umber ——
Et in Hippol. 4. 1105.
Mæstæque Domini membra vestigant canes. Idem.

Vestigat verum.] Min. Felix in Oct. *Quo minus mirum est, nonnullos tædio investigandæ penitus veritatis cuilibet opinioni temere potius succumbere, quam in explorando pertinaci diligentia perseverare.* Idem.

4 *Quicquid extra molitur Suis retrus.*] Sic supra Pros. 4. lib. 2. *Quid igitur ô mortales extra vos petitis intra vos positam felicitatem?* Vide quæ ad ista verba notavimus. *Idem.*

 1 *Quod*

Dudum [1] quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipſo perſpicacius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen,
[2] Oblivioſam corpus invehens molem.
[3] Hæret profectò ſemen introrſum veri,
Quod [4] excitatur ventilante doctrinâ.
Nam cur rogati ſponte recta cenſetis,
Ni merſus alto viveret fomes corde?
[5] Quod ſi Platonis Muſa perſonat verum,
Quod quiſque diſcit, immemor recordatur.

1 *Quod atra texit erroris nubes.*] Juvenalis Sat. 10.

— pauci dinoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multum diverſa, remota
Erroris nebula —

Nubes curarum, Ovidius 2. de Ponto, Eleg. 1.

Tandem aliquot pulſa curarum nube ſerenum
Vidi. —

Nubes animi, idem 1. Triſt. Eleg. 3.

— animi nubem dolor ipſe removit.

Nubes fallaciarum; Ammian. Marcellin. lib. 15. *Nubes mendacii*, Caſſiodor. 3. Variar. 45. Longa alia ratione nubem teſtium (νέφος μαρτύρων) dixit Paulus Hebræ. 12. ℣ſ. 1. & D. Chryſ. *Idem.*

2 *Oblivioſam corpus invehens molem.*] Platonici ſolum animum dicebant eſſe hominem: corpus animo tanquam indumentum circumdatum, vel carcerem potius ac ſepulcrum quoddam. Quo Epigramma pertinet Palladæ libro 1. Anthologiæ, tit. εἰς θάνατον.

Σῶμα πάθος ψυχῆς, ᾅδης, μοῖρ', ἄχθος, ἀνάγκη,
Καὶ δεσμὸς κρατερὸς, καὶ κόλασις βασάνων.
Ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ἀπὸ δεσμῶν
Τοῦ θανάτου, φεύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον. *Idem.*

3 *Hæret profectò ſemen introrſum veri.*] Adi Pindarum Olymp. Od. 7. ubi ſcribit, *Promethea virtutem & gaudia hominibus injeciſſe: ſed superveniſſe quandam oblivionis nubem, & avertiſſe rectam rerum viam extra mentem.* Mirum profectò! ſi non author noſter ſua inde deſumpſit. *Idem.*

4 *Excitatur ventilante doctrina.*] Ex doctrina Platonis in Phædone. Seneca quoque epiſt. 94. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur; non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat.* Vallin.

5 *Quod ſi Platonis.*] Cujus ἀνάμνησιν ex Phædone hic attingit. ibi enim refertur Socrates dogma hoc frequenter in ore habuiſſe, *Ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλό τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα, nobis, diſcere, non eſſe aliud niſi reminiſci.* In Menone quoque puer ad geometrica quædam de dimenſione quadrati interroganti Socrati rectè reſpondet, ob conſignatas, inquit, in animis *ἐννοίας notiones*. Idem.

Quod ſi Platonis Muſæ.] Arnobius lib. 2. Adverſus Gentes: *Quid in Menone, ô Plato, quædam rationibus numeri admota ex puerculo ſciſcitaris? & in ejus niteris reſponſionibus comprobare, quæ diſcamus, non diſcere, ſed in eorum memoriam quæ antiquitus noveramus redire?* Perlege totum illum librum, ex quo didiceris, Platonicum hoc dogma abſurditate non carere. *Sitzm.*

PROSA

PROSA XII.

Tum ego, Platoni, inquam, vehementer aſſentior: [1] nam me horum jam ſecundò commemoras. Primùm, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum [2] mæroris mole preſſus amiſi. [3] Tum illa, Si ſuperiora, inquit, conceſſa reſpicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum neſcire confeſſus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, [4] me inſcitiam meam fuiſſe confeſſum: ſed quid afferas, licet jam proſpiciam, planius tamen ex te audire deſidero. Mundum inquit, hunc, à Deo regi paullo antè minimè dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quibuſque in hoc rationibus accedam, breviter exponam. Mundus hic ex tam diverſis contrariiſque partibus in unam formam minimè conveniſſet, niſi unus eſſet, qui tam diverſa conjungeret. conjuncta verò naturarum ipſa diverſitas, invicem diſcors, diſſociaret atque divelleret, niſi unus eſſet, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo procederet, nec tam diſpoſitos motus, locis, temporibus, efficientiâ, ſpatiis, qualitatibus explicaret, niſi unus eſſet, [5] qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret. Hoc quidquid eſt, quo condita manent, atque agitantur, uſitato cunctis vocabulo, [6] Deum nomino. Tum illa, Cùm hæc, inquit, ita ſentias,

1 *Nam me horum jam ſecundò commemoras.*] Pro eo quod memorem facis, non novè, ſed antiquè. Cicero de Senectute: *Pythagoreorumque more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim commemoro veſperi.* Bern.

2 *Mœroris mole preſſus amiſi. Tum illa ſi ſuperiora.*] Arridet magis ſcripta lectio, *mole compreſſus amiſi. Tum illa ſi priora.* Idem.

3 *Tum illa, ſi ſuperiora, inquit, conceſſa reſpicias, ne illud quidem.*] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Tum illa inquit: ſi priora conceſſa reſpicias, nec illud quidem.* Sitzm.

4 *Me inſcitiam meam fuiſſe confeſſum.*] MS. Rittersh. *me inſcientiam meam f. c.* Qua voce utitur Apulejus, Symmachus, & alii, quos citat Fr. Juretus ad lib. 8. Symmach. epiſt. 17. *Idem.*

5 *Qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret.*] Mihi placeat è ſcriptis legere, *qui has motionum.* Bern.

6 *Deum nomino.*] Rectè profecto: Deo enim, qui unus eſt, non aliud no-

tias, [1] parvam mihi restare operam puto, ut felicitatis compos, patriam sospes revisas, sed quæ proposuimus intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numeravimus? [2] Deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinsecis adminiculis indigebit; alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipsum esse bonum monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit: siquidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus, & hic est vel-

men est, quam Deus. Deo quidem nullum nomen esse, omnibus ferè veteris sapientiæ professoribus visum est. Ipsum divini numinis oraculum id per Moysen præscripsit, Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, *Ego sum qui sum.* Neque aliunde Hebræis doctoribus nomen illud Dei sanctum, tremendum atque ineffabile. ac Hermeti Ægyprio dicitur Deus ἀνεκλάλητος, ἄῤῥητος, σιωπῇ φωνούμενος, *ineffabilis, innominandus*, solo *silentio prædicandus.* Platoni quoque ἄῤῥητος, ἀκατονόμαστος, *indictus, innominabilis*, apud Apulejum lib. de naturali philosoph. Platonis, Alcinoum εἰσαγωγῆς cap. IX. & Porphyrium lib. IV. hist. philosophicæ apud Cyrillum, ubi ait Platonem sensisse Deum esse *unum*, ὄνομα δὲ αὐτῷ μηδὲν ἐφαρμόττειν, *nomen verò nullum illi convenire.* Unde ethnicos arguens, rectissimè decernebat Minutius Felix, *Nec nomen Dei quæras: Deus nomen est. illic vocabulis opus est, cum per singulos propriis appellationum insignibus multitudo dirimenda est. Deo, qui solus est, Deus vocabulum totum est.* Et post eum iisdem verbis Cyprianus lib. de idolorum vanitate. Lactantius & alii. Cum igitur nullum illi nomen sit, quod ejus substantiam exprimat, quæ æquè cum nomine incognitissima est, nomine tamen τοῦ θεοῦ eum fere mortales appellavere, honoratissima appellatione. nimirum τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα, inquit Simplicius in Epicteti Enchir. ἀπὸ τῶν οὐρανίων μετῆκται, ὡς ὀξέως κινουμένων καὶ θεόντων, *ipsum Dei nomen à cælestibus corporibus est translatum, ut quæ celeriter moveantur & currant.* θεὸς videlicet vel quod soleat θέειν καὶ διέπειν τὰ σύμπαντα, hoc est, *currere & disponere universa.* vel αἴθειν, id est, *urere.* vel θεᾶσθαι τὰ πάντα, id est, *intueri omnia.* quod instar Solis aliorumque in cœlo syderum, quæ oculis cernebant, omnia collustret. Unde decantatissima illa Dei cum sole apud Platonicos comparatio. ex qua rectè per τοῦ θεοῦ, Dei nomen, ea quoque πατρὸς καὶ βασιλέως, *Patris ac Regis* apud eosdem celebrata cognomina, creationis ac providentiæ significantia, intelliguntur: ac quodammodo ipsum, si quod est, Dei nomen τὸ ἀγαθὸν, *ipsum bonum* designatur. De quibus postea quædam monebimus. *Vallin.*

1 *Parvam mihi restare operam puto.*] MS. Rittersh. *parvam tibi restare operam puto.* Sitzin.

2 *Deumque beatitudinem esse concessimus.*] MSS. *Consensimus.* Et paullo post itidem ex MSS. legendum: *quem bonum esse consensimus.* Idem.

1 *Tenui*

veluti quidam clavus, atque gubernaculum, quo mundana machina ſtabilis, atque incorrupta ſervatur. Vehementer aſſentior, inquam, & id te paulò antè dicturam, [1] tenui licet ſuſpicione, proſpexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantiùs ad cernenda vera oculos deducis: ſed quod dicam non minùs ad contuendum patet. Quid, inquam? Cùm Deus, inquit, omnia bonitatis clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, ſicuti docui, ad bonum naturali intentione feſtinent, num dubitari poteſt, quin voluntariè regantur, ſeque ad diſponentis nutum veluti convenientia, [2] contemperataque rectori ſponte convertant? Ita, inquam, neceſſe eſt, nec beatum regimen eſſe videretur; ſi quidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium ſalus. Nihil eſt igitur, quod naturam ſervans, Deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quid ſi conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adverſus eum, quem jure beatitudinis potentiſſimum eſſe conceſſimus? Prorſus, inquam, nihil valeret. Non eſt igitur aliquid, quod ſummo huic bono vel velit, vel poſſit obſiſtere. Non, inquam, arbitror. Eſt igitur, inquit, ſummum bonum, quod regit cuncta fortiter, ſuaviterque diſponit. [3] Tum ego, Quàm, inquam, me non modò ea, quæ concluſa eſt, ſumma rationum, verùm multò magis hæc ipſa, quibus uteris, verba delectant, ut tandem aliquando ſtultitiam magna latrantem ſui pudeat. Accepiſti, inquit, in fabulis [4] laceſſenteis cælum Gi-

1 *Tenui licet ſuſpicione, proſpexi.*] MS. Rittersh. *Tenui licet imagine proſp.* Idem.

2 *Contemperataque rectori*] MS. Rittersh. *temperataque rectori.* Idem.

3 *Tum ego, quam inquam me non modo ea.*] MSS. *Tum ego inquam: Me non modo ea.* Idem.

4 *Laceſſentes cælum Gigantes.*] Sic Cic. Catone Majore: *Quid eſt aliud more gigantium bellare cum Diis, niſi naturæ repugnare?* Salvianus de Gub. Dei, lib. 6. *Et quæ nobis, quæſo, ſpes erit apud Deum, qui non caſu aut imprudentia Deum lædimus, ſed exemplo illorum quondam Gigantum, quos inſanis conatibus ſuperna tentaſſe, & quaſi in nubes gradum tuliſſe legimus.* huc illa pertinet ſapientiſſ. Gamalielis admonitio: μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Act. 5. verſ. 39. & Phariſæorum aliorum: μὴ θεομαχῶμεν, Actor. 23. verſ. 9. Vide præter Claudianum & Herculem Strozzam, Lucret. l. 5. Ovidium,

Gigantes: sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo deposuit. Sed visne rationes ipsas invicem collidamus? forsitan ex hujusmodi conflictatione pulcra quędam veritatis scintilla dissiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, esse omnium potentem nemo dubitaverit. Qui quidem, inquam, mente consistat, [1] nullus prorsus ambigat. Qui verò est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum potest? Minimè, inquam. Malum igitur, inquit, nihil est, cùm id facere ille non possit, qui nihil non potest. Ludisne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, [2] quæ nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc verò qua introieris, egrediare; an mirabilem quendam [3] divinæ simplicitatis orbem complicas? Etenim paullo antè à beatitudine incipiens, eam summum bonum esse dicebas, quam in summo Deo sitam loquebare: ipsum quoque Deum summum esse bonum, plenamque beatitudinem disserebas: ex quo neminem beatum fore, nisi qui pariter Deus esset, quasi munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam, Dei, ac beatitudinis loquebaris esse substantiam: [4] ipsumque unum id ipsum esse bonum docebas, quod ab omni rerum natura peteretur: Deum quoque bonitatis gubernaculis universitatem regere disputabas, volentiaque cuncta parere, nec ullam mali esse naturam: atque hæc nullis extrinsecus sumtis, sed altero ex altero fidem trahente, insitis, domesticisque probationibus explicabas. Tum illa, [5] Minimè, inquit, ludimus, [6] remque omnium

Metam. lib. 1. de Ponto, lib. 4. Eleg. 8. Manil. lib. 5. B. Augustinum libro quarto de Civitate Dei, capite trigesimo, Alcimum Avitum libro de Diluvio. *Idem.*

1 *Nullus prorsus ambigat.*] MS. Rittersh. *ambigit.* Idem.

2 *Quo nunc quidem.*] Litterulæ vitium densam sententiæ fecit noctem, quam illustravi ex veteribus, *quæ nunc.* Bern.

3 *Divinæ simplicitatis.*] Numquid melius quod in meo codice? *Divinæ felicitatis.* Idem.

4 *Ipsumque unum id ipsum bonum esse dicebas.*] MS. Rittersh. *docebas.* Sitzm.

5 *Minime, inquit, ludimus.*] MS. Rittershusii, *lusimus.* Idem.

6 *Rémque omnium maximam Dei mu-*

nere

nium maximam Dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea est enim divinæ forma substantiæ, [1] ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquid ipsa suscipiat; sed, sicut de ea Parmenides ait, [2] Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, rerum

nere quem dudum deprecabamur exegimus.] Pro absolvimus. eadem notione qua Ovidius scripsit:

Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas. Bern.

1 *Ut neque in externa dilabatur, nec in se.*] MS. Rittersh. *Ut neque in e. d. neque in se.* Sitzm.

2 Πάντοθεν.] Pro quo legebant omnes hactenus editiones, quibus consentiebat quoque ipse Græculus Planudes,

Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον.
Undique in circulis ducis similem acervum.

Quod profecto quid significet neque vel divinare quis possit, sit licet magnus Apollo. Nos ex Sophista Platonis unde versus iste Parmenidis desumptus est, monstrum illud averruncantes reposuimus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ.
Sphæræ undique æqualis persimilis moli.

Cujus lectionis vestigia codd. Victorinus & Thuanus vetustiores servabant. Hic vero sensus est; Totum simile est globo sphæræ, inquit Parmenides. Illa enim omnes singulasque partes suas circumferentia includit: Totum quoque omnes partes suas continet, & præter Totius partes nullæ partes sunt. Et quemadmodum à centro sphæræ æquo intervallo omnes lineæ ad circumferentiam distant: Ita Totius partes æquè inter se distant cum Totum sit ubique. Pari quodam modo Deus res omnes includit, cum supra res omnes sit. res autem omnes ab eo æquè distare certum est, quia ubique existens, esse conservarique rebus omnibus largitur, multo interior illis quam ipsæ sibi sint. Quod igitur περὶ τοῦ ὅλου Plato in Sophista, περὶ τοῦ ἑνὸς in Parmenide protulit, idem de Deo longè sapientius Boëtius usurpavit. quem hinc Synesius τῶν πάντων καὶ τῶν ὄντων κέντρον, *omnium rerum atque entium centrum* vocat. Quod sic Plotinus explicat. Καὶ γὰρ αὖ ἐν τούτῳ δεῖ τ' ἀγαθὸν τίθεσθαι. εἰς ὃ πάντα ἀνήρτηται, αὐτὸ δὲ εἰς μηδέν. οὕτω γὰρ καὶ ἀληθές, τὸ, οὗ πάντα ἐφίεται. δεῖ οὖν μένειν αὐτὸ, πρὸς αὐτὸ δὲ ἐπιστρέφειν πάντα, ὥσπερ κύκλον πρὸς κέντρον, ἀφ' οὗ πᾶσαι γραμμαί. καὶ παράδειγμα ὁ ἥλιος, ὥσπερ κέντρον ὢν πρὸς τὸ φῶς τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνηρτημένον, πρὸς αὐτὸν τὸ φῶς πανταχοῦ γ' οὖν μετ' αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀποτέτμηται. *Quin etiam id ipsum Bonum oportet asserere, ad quod omnia referuntur, ipsum verò ad aliud non* refertur. *sic enim illud quoque verum* esse constat, *ipsum bonum esse quod omnia appetunt. Oportet itaque ipsum firmiter permanere, & ad seipsum omnia convertere: quemadmodum* revolvitur *circulus circa centrum, à quo lineæ singulæ* producuntur. *Exemplo nobis* ad id *sol* esse potest, *qui quasi centrum est ad lumen, quod ab ipso dependet, simul ad ipsumque annectitur, ideoque una cum illo* existit *ubique, nec ab illo alicubi separatur.* Et alibi, p. 752. Καὶ σὺ ζητῶν, μηδὲν ἔξω ζήτει αὐτοῦ, ἀλλ' εἴσω πάντα τὰ μετ' αὐτόν. αὐτὸν δὲ ἔα. τὸ γὰρ ἔξω, αὐτός ἐστι περίληψις πάντων καὶ μέτρον. ἢ εἴσω ἐν βάθει, *Tu ergo quæris, nihil extra Deum quærito: sed intra* Deum *omnia quæ sunt post Deum: ipsum verò dimitte. Quod enim extra est, ipse* Deus *existit, comprehensio omnium & mensura, aut intimum universi profundum.* Ita tamen Deus est in rebus omnibus, ut res ipsæ minimè sit: Rectè igitur Porphyrius lib. de Occasionibus.

Ὁ θεὸς

Ὁ θεὸς πανταχοῦ, ὅτι οὐδαμοῦ. καὶ πάντα τὰ ὄντα καὶ μὴ ὄντα ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν θεῷ, καὶ οὐκ αὐτὸς τὰ ὄντα καὶ οὐκ ὄντα καὶ ἐν αὐτοῖς· εἰ μὲν γὰρ μόνον ἦ πανταχοῦ, αὐτὸς ἂν ἦν τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οὐδαμοῦ, τὰ πάντα γίνεται δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, ὅτι πανταχοῦ ἐκεῖνος. ἕτερα δὲ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐδαμοῦ. *Deus est ubique, quia nusquam. quæcunque enim sunt sive non sunt ex Deo procedunt & in Deo resident, cum tamen non sit illa quæ sunt, neque illa quæ non sunt, neque in illis resideat. Si enim Deus solum esset ubique, ipse esset omnia & resideret in omnibus. at quia idem ipse nusquam est, necesse est omnia per ipsum fieri & in ipso residere; quia antecedit ubique illum adesse. atque rursus hæc eadem esse longè ab eo alia, quia consequitur eum nusquam esse.* Sed quid ethnici nos morantur? Sublimis ille Christianæ Theologiæ angelus de div. nominib. c. v. finem faciat; Καὶ ἔστιν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι. καὶ αἱ τῶν ὄντων ἀρχαί. καὶ τὰ ὄντα πάντα. καὶ τὰ ὁπωσοῦν τοῦ εἶναι διακρατούμενα. καὶ τοῦτο ἀσχέτως, καὶ συνειλημμένως, καὶ ἑνιαίως. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἑνοειδῶς προϋφέστηκε. καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἡ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς. καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἥνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι. καθ' ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι. κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται, καὶ πληθύνεται. καὶ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τοῦ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συνυφεστήκασι. καὶ πάσας ἔχει τὸ σημεῖον ἐν ἑαυτῷ τὰς εὐθείας ἑνοειδῶς ἡνωμένας πρός τε ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν μίαν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς προῆλθον. καὶ ἐν αὐτῷ μὲν τῷ κέντρῳ παντελῶς ἥνωνται. βραχὺ δὲ αὐτοῦ διαστᾶσαι, βραχὺ δὲ καὶ διακρίνονται. μᾶλλον δὲ ἀποστᾶσαι, μᾶλλον. καὶ ἁπλῶς, καθ' ὅσον τῷ κέντρῳ πλησιαίτεραί εἰσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ αὐτῷ, καὶ ἀλλήλαις ἥνωνται. καὶ καθ' ὅσον αὐτοῦ, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἀλλήλων διεστήκασιν. *Est autem ex ipsa bonitate atque in ea ipsum simpliciter esse entiumque principia: atque entia omnia: & quæ quomodo libet passim ipsa essentia continentur. Sunt, inquam, ibi hæc absolutè, collectimque & unitè. Nempe in unitate numerus omnis præest uniformiter: habetque unitas omnem in se numerum singulariter. Omnisque numerus unitus quidem est in unitate: quatenus vero inde progreditur, eatenus discernitur atque multiplicatur. In centro similiter omnes circuli lineæ simul conjunctæ consistunt. ipsumque punctum habet omnes in se rectas lineas simul unitas tam invicem quam ad principium unum, ex quo pariter processerunt. Iam verò in ipso centro penitus sunt conjunctæ: parum vero discedentes inde, parum quoque inter se discernuntur: longius autem inde distantes, longius. atque simpliciter, quantum centro viciniores sunt, tantum & ipsi & invicem sunt conjunctæ. quantum rursus ab ipso discedunt, tantundem & inter se distant.* Nec tantum similis est Deus centro, quòd entia omnia ex eo, tanquam lineæ è centro emanent, sitque eorum principium & origo. ut centrum linearum. sed quemadmodum circumferentia sphæræ terminantur lineæ, quas omnes eadem circumferentia complectitur, neque ulla earum est quam non contineat, quippe cum nulla extra eam sit. atque ut in Sphæra solida partes, quæ intus moventur, circumferentia continet: Ita divinæ substantiæ forma in externa non dilabitur nec externum in se quid suscipit, quia supra & extra omnia entia est, & tamen rebus omnibus præsens est: Unde rectè Boëtius ait eam instar molis sphæræ omnia continere & concludere, immotamque ipsam, centri instar, universum hoc motu modoque incogitabili agitare. Quin & hinc Dei magnitudinem potentiamque Parmenides prædicabat his περὶ τοῦ ὅλου versibus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ
Μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον,
Οὔτε βεβαιότερον πέλει.

Persimile æqualis nam sphæræ est undique moli
Undique de medio spatia æque distat ad ima:
Illo nil majus, nihil est & firmius illo.

Male Proclus legit lib. III. Theol. Plat. Οὔτε τι βαιότερον. falsum enim est toto nihil minus esse. Hermes quoque c. IX.

Τὰ

[1] rerum orbem mobilem rotat, dum ſe immobilem ipſa conſervat. Quod ſi rationes quoque non extra petitas, ſed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitavimus, nihil eſt quod admirere, cùm [2] Platone ſanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere eſſe ſermones.

METRUM XII.

Felix, qui potuit boni
Fontem viſere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terræ ſolvere vincula.
Quondam funera conjugis
[3] *Vates Threicius gemens,*
[4] *Poſtquam flebilibus modis*

Silvas

Τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει, καὶ οὔτε αὐτοῦ οὐδὲν ἐκτὸς, οὔτε αὐτὸς οὐδενός. *Quæ enim ſunt, Deus habet; & extra ipſum nihil, & ipſe extra nihil.* Vallin.

1 *Rerum orbem.*] Verba hæc & quæ ſequuntur in textum induximus ſuoque auctori reſtituimus. neque enim gloſſema eſt, ut hactenus omnes putaverunt. Totius loci ſenſus eſt, *Divinæ ſubſtantiæ forma* [τὸ εἶδος σχῆμα, ad quod refertur, εὐκλίσκιον] *nec in externa dilabitur, nec externum aliquid in ſe ſuſcipit, ſed ſimilis moli ſphæræ undique æqualis, rerum orbem mobilem rotat dum ſe immobilem ipſa conſervat.* Neque id ex conjectura fecimus, ſed quod ita haberent omnes manu exarati, quotquot vidimus, codices: addito in pleriſque Græco verſui ſuo qualiquali gloſſemate. Sic alibi non ſemel Boëtius. lib. III.

—— *Stabiliſque manens das cuncta moveri.*

Et lib. IV.

Et volucrem currum ſtabilis regit
Rerum coruſcus arbiter.

Nimirum primus motor, ut demonſtrat Ariſtot. lib. VIII. Phyſic., ἀκίνητος κινεῖ, *immotus movet.* Idem.

2 *Platone ſanciente.*] In Timæo, Ὡς ἄρα τοὺς λόγους ὧνπερ εἰσὶν ἐξηγηταί, τούτων αὐτῶν καὶ ξυγγενεῖς ὄντας. *Sermones iis rebus, quarum nuncii & interpretes ſunt, cognatione atque affinitate quadam convenire debere.* Cum & Salluſtius Stoïcus τοὺς περὶ θεῶν λόγους ὁμοίους εἶναι ἐκείνοις, *de Diis ſermones, Diis eſſe quam ſimillimos* velit. *Idem.*

3 *Vates Threicius.*] Orphea intelligit, de cujus ad inferos deſcenſu, apud eoſdem cantu, & denique interitu ſuccincte P. Merula ad lib. I. Annal. Ennii: fuſiſſime vero L. Vives ad Auguſtinum libro decimo octavo de Civitate Dei, capite decimoquarto. *Sitzm.*

4 *Poſtquam flebilibus modis.*] Seneca in Herc. Oet. ℣ſ. 1036.

Illius ſtetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblituſque ſequi fugas
Amiſit liquor impetum:
Et dum fluminibus mora eſt,
Deſeciſſe putant Geten
Hebron Biſtones ultimi.
Advexit volucrem nemus,
Et ſylva reſidens venit;
Aut ſi qua aëre pervolat,

Audiitis

Silvas currere mobileis,
Amneis ſtare coëgerat,
[1] *Junxitque intrepidum latus*
Sævis cerva leonibus,
[2] *Nec viſum timuit lepus*
Jam cantu placidum canem,
Cùm flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,
Nec qui cuncta ſubegerant,
Mulcerent dominum modi,
[3] *Immiteis ſuperos querens,*
[4] *Infernas adiit domos.*
Illic blanda ſonantibus
Chordis carmina temperans,

Quid-

Auditis vaga cantibus
Ales deficiens cadit.
In Medea ✠ſ.626.
Cujus ad chordas modulante plectro
Reſtitit torrens, ſiluere venti:
Cui ſuo cantu volucris relicto
Adfuit tota comitante ſylva.
Idem in Herc. Fur. ✠ſ.571.
Quæ ſylvas, & aves, ſaxaque traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cujus ſonitum conſtiterant feræ:
Mulcet non ſolitis vocibus inferos,
Et ſurdis reſonat clarius in locis.
Idem.

1 *Junxitque intrepidum latus.*] Senec. in Herc. Oet. ✠ſ.1054.
Ad cantus veniunt ſuis
Ipſæ cum latebris feræ:
Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo.
Senec. in Oed. ✠ſ.149.
Non lupos cervi metuunt rapaces,
Ceſſat irati fremitus leonis.
Idem.

2 *Nec viſum timuit lepus.*] MS. Rittersh. *tremuit.* Senec. in Herc. Fur. ✠ſ.1058.
Nec damæ trepidant lupos:
Et ſerpens latebras fugit
Tunc oblita veneni.

Claudian. lib.2. De Rapt. Proſerp. in Præfatione:
Securum blandi lepores fovere moloßi,
Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Martian. Capella lib. 9. De Nupt. Philolog.
Carmine quo Strymon continuit latices,
Quo impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus immiti contulit ora cani.
Idem.

3 *Immites ſuperos querens.*] Senec. in Herc. Fur. ✠ſ.569.
Immites potuit flectere cantibus
Umbrarum Dominos, & prece ſupplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit ſuam.
In Herc. Oet. ✠ſ.1061. & ſeqq.
Quin per Tænarias fores
Manes cum tacitos adiit,
Mærentem feriens chelym,
Cantu Tartara flebili
Et triſtes Erebi Deos
Movit: nec timuit Stygis
Juratos ſuperis lacus.
Idem.

4 *Infernas adiit domus.*] Harum deſcriptionem habes apud Senecam in Herc. Fur. Act. 3. & Virgil. 6. Æneid. *Idem.*

1 *Dea*

Quidquid præcipuis [1] *deæ*
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, [2] *Tænara commovens,*
Et dulci veniam prece
[3] *Umbrarum dominos rogat.*
Stupet [4] *tergeminus novo*
Captus carmine janitor,
Quæ sontes agitant metu
[5] *Ultrices scelerum deæ,*

Jam

1 *Deæ matris.*] Orpheus Calliopes, Musarum reginæ filius perhibetur à Mythologis. Senec. in Med. ℣ſ. 625.

—— vocali genitus Camœna.

Horat. 1. Carm. Od. 12.

Unde vocalem temere insequutæ
Orphea sylvæ
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos.

Phædrus in Præfat. lib. 3. Fab.

Threissa cum gens numeret auctores suos,
Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo.

Lyram autem Orphei his versibus celebrat Manil. lib. 1.

At Lyra diductis per cælum cornibus inter
Sidera conspicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesque per ipsos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges:
Huic cælestis honos, similisque potentia causæ,
Tunc sylvas, & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum Mundi revolubilis orbem.

Idem.

2 *Tænara.*] Apuleius lib. 6. Metam. *Lacedæmon Achaiæ nobilis civitas non longe sita est. hujus conterminam, deviis abditam locis, quære Tænarum inibi spiraculum Ditis, & per portas hiantes monstratur iter invium, &c.* Idem.

3 *Umbrarum Dominos.*] *Umbrarum Reges*, Stat. 5. Sylvar. *Umbrarum famuli*, Val. Flacc. lib. 3. *Umbrarum populus.* Prudent. Cathem. Hymn. 5. *Idem.*

4 *Tergeminus janitor.*] Silius Ital. lib. 2.

—— formaque trifauci
Personat insomnis lacrimosæ janitor aulæ.

Claudian. De Raptu Proserp.

—— latratum triplicem compescuit ingens
Janitor. ——

Apuleius lib. 6. Metam. *Canis pergrandis trijugo & satis amplo capite præditus, immanis & formidabilis, conantibus oblatrans faucibus, mortuos, quibus jam nil mali potest facere, frustra territando, ante ipsum limen, & atra atria Proserpinæ semper excubans, servat vacuam Ditis domum.* Idem.

5 *Ultrices Deæ.*] Senec. in Med. ℣ſ. 966.

Discedere à me frater ultrices Deas
Manesque ad imos ire securos jube.

Idem in Oct. ℣ſ. 914.

Tartara testor, Erebique Deas,
Scelerum ultrices. ——

Quintilian. Declamat. 4. *Quorum scelere violatus dies mundum subito mutavit, quos per maria terrasque fugientes furiales faces, & Ultricum Dearum terror agitavit.* Eumenides etiam *Pœnæ* vocantur.

Stat.

Jam mæstæ [1] lacrimis madent.
[2] Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota,
Et [3] longa ſite perditus
Spernit flumina Tantalus.
[4] Vultur dum ſatur eſt modis,
Non traxit Tityi jecur.

Tandem

Stat. 8. Thebaid.
Sævaque multiſonas exercet Pœna catenas.
Silius lib. 2.
Atque omnes adſunt Pœnæ. ——
Ad quem verſum vide quæ notavit ingenioſiſſimus Daniel Heinſius. *Idem.*

1 *Lacrimis madent.*] Senec. in Oct. ỷſ. 681.
—— *quod ſecretum petis*
Turbata vultu? cur genæ lacrimis madent?
Idem.

2 *Non Ixionium caput.*] Senec. in Herc. Fur. ỷſ. 749.
Rapitur volucri tortus Ixion rota.
In Herc. Oet. ỷſ. 1068.
Hæſit non ſtabilis rota
Victo languida turbine.
Pindarus Pyth. Od. 2.
-- ἐν πτερόεντι τροχῷ
παντᾷ κυλινδόμενον.
De Ixione paſſim etiam alibi Seneca in Thyeſt. nimirum ỷſ. 8. in Med. ỷſ. 744. in Agam. ỷſ. 15. in Oct. ỷſ. 614. in Herc. Oet. ỷſ. 945. & ỷſ. 1011. Seneca Philoſophus epiſtola 24. Tibullus lib. 1. Eleg. 3. ubi videris Scholia M. Anton. Mureti. Virgil. 3. & 4. Georg. *Idem.*

3 *Et longa ſite.*] Hinc vocatur *ſiccus* apud Sen. in Thyeſt. ỷſ. 136.
Sicci progenies impia Tantali.
Idem de eod. in Herc. Oet. ỷſ. 1075.
Tunc primum Phrygius ſenex
Undis ſtantibus immemor
Excuſſit rabidam ſitim,
Nec pomis adhibet manus.
In Herc. Fur. ỷſ. 751.
In amne medio faucibus ſiccis ſenex
Sectatur undas, abluit mentum latex,
Fidemque cum jam ſæpe decepto dedit
Perit unda in ore: poma deſtituunt famem.
Vide præterea Senec. in Thyeſt. Chor. 1. ubi copioſe pœnam depingit Tantali. Item in Hippolyt. ỷſ. 1227. In Medea ỷſ. 745. in Agam. ỷſ. 19. & 769. in Oct. ỷſ. 612. in Herc. Oet. ỷſ. 944. *Idem.*

Site.] Pro *ſiti*, ut *mare* pro *mari*, *rete* pro *reti*. Varro Atacinus:
Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.
Phædrus lib. 4.
Aliquot venit ſæculis rete territus.
Ovid. in Halieut.
Clauſus rete lupus quamvis immanis & acer. Idem.

3 *Vultur dum ſatur eſt modis.*] Senec. in Herc. Fur. ỷſ. 1070.
Increvit Tityi jecur
Dum cantus volucris tenet.
Idem in Thyeſt. ỷſ. 9.
Aut pœna Tityi, ſemper accreſcens jecur
Viſceribus atras paſcet effoßis aves.
Tityi, cujus impurum ſpiritum renaſcens Pœna torquere fingitur, præter Senec. in Herc. Fur. ỷſ. 755. in Herc. Oet. ỷſ. 947. Hippolyt. verſu 1228. Agamemnone ỷſ. 18. Octav. ỷſ. 613. meminit Ovid. 1. de Ponto, Eleg. 2. Lactant. lib. 7. Divin. Inſtitut. cap. 21. De his vero aliiſque inferorum pœnis Lucretius in fine lib. 3. Macrobius lib. 1. in ſomnium Scipionis cap. 10. *Idem.*

1 *Tan-*

[1] *Tandem, Vincimur, arbiter*
Umbrarum miserans ait:
Donamus comitem viro
Emtam carmine conjugem:
Sed [2] *lex dona coërceat,*
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere.
[3] *Quis legem det amantibus?*
Major lex amor est sibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen suam
[4] *Vidit, perdidit, occidit.*

Vos

1 *Tandem, vincimur, arbiter.*] Senec. in Herc. Fur. ✠ſ.605.

Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter
Evade ad superos lege tamen data:
Tu post terga tui perge viri comes;
Tu non ante tuam respice conjugem,
Quam clara Deos obtulerit dies,
Spartanique aderit janua Tænari.

In Thyest. ✠ſ.14.

Supplicia functis durus umbrarum arbiter
Disponis. ——

Claudian. de Rapt. Proserp. ✠ſ.55.

—— *ô maxime noctis*
Arbiter, umbrarumque potens. ——

Sitzm.

2 *Lex dona coërceat.*] Lex Orphea, apud Stat. in Epicedio Patris: *Ipse madens oculis, umbrarum animæque sacerdos*
Præcinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
Ore, nec Orpheæ quirent avertere leges.

Idem.

3 *Quis legem det amantibus.*] Senec. in Herc. Fur. ✠ſ.611.

Odit verus amor, nec patitur moras,
Munus dum properat cernere perdidit.

In Herc. Oet. ✠ſ.1083.

Consumptas iterum Deæ
Supplent Eurydices colos.
Sed dum respicit immemor,
Nec credens sibi redditam
Orpheus Eurydicen sequi,
Cantus præmia perdidit:
Quæ nata est, iterum perit.

Hoc in fine Carminis monere volui, Boëthium nostrum, licet quædam ex Senecæ Tragœdiis more suo hinc inde sit mutuatus, ut affatim ostendimus: omnino tamen filum Virgilianum in recensenda lepidissima illa fabula fuisse sequutum. si cui libuerit, legat lib. 4. Georg. & me vera commemorasse deprehendet. *Idem.*

4 *Vidit.*] In amatoriis deliciis primus gradus est videre. nimirum Ovidius,

—— *oculi sunt in amore duces.*

Theocritus:

Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Quod est Virgilio,

Ut vidi, ut perii.

Secundus, *colloqui.* Tertius, *contrectare;* in quo tamen longè minorem quam in visu voluptatem constituit apud Achil. Tatium, ἐρωτικῶν lib. I. amator ille, Οὐκ οἶδας οἷόν ἐστιν ἐρωμένη καὶ βλεπομένη. μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν. ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα. ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀπορροὴ, δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταρρέουσα, ἔχει τινὰ μίξιν ἐν

ἀποστάσει.

Vos hæc fabula respicit,
Quicumque in superum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in specus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit,
Perdit, dum videt inferos.

ἀποστάσεως. καὶ ὀλίγον ἐστὶ τὸ τῶν σωμάτων μίξεως. κενὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή· ὀφθαλμὸς γὰρ φιλίας πρόξενος. *An nescis majorem in exoptata* virgine *contemplanda voluptatem esse, quam in contrectanda? Nam dum sese oculi mutuo respectant, imagines corporum, speculorum instar, suscipiunt: pulchritudinis autem simulachra ipsis à corporibus missa, & oculorum ministerio in animam illabentia, nescio quam, sejunctis etiam corporibus ipsis, permistionem sortiuntur, corporum congressu, qui certe inanis est, longe jucundiorem. Conciliatores enim amoris oculi sunt.* Et revera contrectatio, nisi legitima sit; fere non pudicarum est. quod videre est in præfracta illa Nævii meretrice, his apud Isidorum versibus sic à doctissimo Scaligero emendatioribus factis; suis ad Festum castigationibus,

—— Quasi in choro pila
Ludens datatim dat se, & communem facit:
Alium tenet: alii nutat: alibi manus
Est occupata: alii perpellit pedem.
Alii anulum dat spectandum à labris.
Alium invocat. cum alio cantat. attamen
Aliis dat digito literas.

In quibus tamen quia ineptum est legere quemquam pila *in choro* ludere, sic eos emendare potes ex veteri nostro Isidori codice;

—— Quasi in foro ludens pila
Digitatim dat sese, & communem facit.
Alium tenet, alii annutat: alii manus
Est occupata. alii pervellit pedem,
Alii dat anulum expetendum à labris:
Alium invocat, cum alio cantat, attamen
Alii digito dat litteras.

Nec repugno si quis, propius ad metricam rationem, sic secundum restituat,

Sese digitatim dat, & communem facit.

Eoque fortasse sic locus ille legendus videtur, quod eum in verbo *datatim* Nonius non adducit. Est quoque vetus epigramma Græcum, inter nondum edita, quo ex pilæ lusus similitudine, venerius ille ac mutuus amor designatur;

Σφαιριστὰν τὸν ἔρωτα τρέφω. σοὶ δ' Ἡλιοδώρα
Βάλλει τὰν ἐν ἐμοὶ παλλομέναν κραδίαν.
Ἀλλ' ἄγε συμπαίκταν δέξαι πόθον, εἰ δ' ἀπὸ σεῦ με
Ῥίψαις, οὐκ οἴσω τὰν ἀπάλαιστον ὕβριν.

Vallin.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Mirantem cur mala bonis, bona autem malis contingant, docet Philoſophia, bonos potentes, malos impotentes eſſe. illis præmia, his ſupplicia conſtituta: malos miſeriores ſi inferunt injuriam, ſi & impuniti permanent: Poſt definit quid providentia, quid fatum. Deinde omnem fortunam, ſeu jucundam, ſeu aſperam, bonam eſſe.

PROSA I.

HÆC cùm Philoſophia, dignitate vultus, & oris gravitate ſervata, leniter ſuaviterque ceciniſſet, tum ego, nondum penitus inſiti mæroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et ô, inquam, veri prævia luminis, quæ uſque adhuc tua fudit oratio, cum ſui ſpeculatione divina, [1] tum tuis rationibus invicta patuerunt; eaque mihi, & ſi ob injuriæ dolorem nuper oblita, non tamen antehac prorſus ignorata dixiſti. Sed ea ipſa eſt vel maxima noſtri cauſa mæroris, quod cùm rerum bonus rector exiſtat, vel eſſe omnino mala poſſint, vel impunita prætereant. [2] quod ſolum quanta dignum ſit admiratione, profectò conſideras. At huic aliud majus adjungitur: nam imperante florenteque nequitia, virtus non ſolùm præmiis caret, verum etiam ſceleratorum pedibus ſubjecta calcatur,

1 *Tum tuis rationibus invicta.*] Non diſplicet quod in meo ſcripto eſt: *tum ſuis*. Bern.

2 *Quod ſolum, quanta dignum ſit admiratione, profecto conſidera.*] Suſpecta lectio. Mallem: *perfecte conſidera*. Sitzm.

catur, & in locum facinorum ſupplicia luit. Quæ fieri in regno ſcientis omnia, potentis omnia, ſed bona tantummodo volentis Dei, nemo ſatis poteſt nec admirari, nec conqueri. Tum illa, Et eſſet, inquit, infiniti ſtuporis, omnibuſque horribilius monſtris, ſi, uti tu exiſtimas, [1] in tanti veluti patrisfamilias diſpoſitiſſima domo, vilia vaſa colerentur, pretioſa ſordeſcerent: ſed non ita eſt. Nam ſi ea, quæ paullo antè concluſa ſunt, inconvulſa ſervantur, ipſo, de cujus nunc regno loquimur, auctore cognoſces, [2] ſemper quidem potentes bonos eſſe, malos verò abjectos ſemper, atque imbecilleis; nec ſine pœna unquam eſſe vitia, nec ſine præmio virtutes; bonis felicia, malis ſemper infortunata contingere, multaque id genus, quæ ſopitis querelis firmâ te ſoliditate corroborent. Et quoniam veræ formam beatitudinis me dudum monſtrante vidiſti, quò etiam ſita ſit agnoviſti, decurſis omnibus, quæ præmittere neceſſarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, oſtendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus ſe in altum tollere poſſit, affigam, ut perturbatione depulsâ, [3] ſoſpes in patriam, meo ductu, meâ ſemitâ, meis vehiculis revertaris.

METRUM I.

[4] *Sunt etenim* [5] *pennæ volucres mihi,*

Quæ

1 *In tanti patrisfamilias diſpoſitiſſima domo.*] Vid. Lactantium, lib. 2. Divin. Inſtit. c. 10. *Sitzm.*

2 *Semper quidem potentes bonos eſſe, malos vero abjectos ſemper.*] Ultimum illud *ſemper* non eſt in MS. Rittershuſ. *Idem.*

3 *Soſpes in patriam revertaris.*] Vide B. Auguſtin. libro nono De Civitate Dei, in fine capitis decimi ſexti; & ibi Lud. Vivem. *Idem.*

4 *Sunt, &c.*] Hoc Carmen explicabit Cic. de Som. Scip. ejuſque Commentator Macrob. lib. 1. cap. 17. Adhibe inſuper Apuleium lib. de Mundo, Martian. Capell. lib. 2. de Nupt. Philolog. *Idem.*

Sunt enim pennæ volucres mihi.] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *Sunt etenim p. v. m.* Idem.

5 *Pennæ volucres mihi.*] Pennas dat Philoſophia. recte: ea enim facultates animæ juvat, eamque τῶν παθῶν violentia ἐπὶ γῆν dejectam, recuperatis alis ſuſtollit ad cœleſtia & ad Deum. Plato in Phædro, Anima, inquit, ad inferiora prolapſa pennarumque confractionem paſſa, erigitur per contemplationem,

ſcilicet

Quæ celsa conscendant poli:
Quas sibi cum [1] *velox mens induit,*
Terras

scilicet ἀνακύψασα εἰς τὸ ὄντως ὄν. διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, οἷς περ ὁ θεὸς ὤν, θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄντως μόνος γίγνεται, *ad id quod vere est rursus oculorum aciem convertens. quocirca sola philosophi cogitatio recuperat alas. nam in illis, quantum fieri potest, memoria semper obversatur, in quibus, ut divinis nimirum, ille qui versatur, divinus est.* Idemque sibi vult paulo ante cum ait, ei animæ optimas esse alas, ἡ μὲν ἀρίστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη, *quæ optime* DEUM SECUTA *est, & ad ejus* SIMILITUDINEM *conformata.* quod totius Philosophiæ finis est; ut supra annotatum. Quis autem sit ascensus iste mentis ad Deum & quomodo fiat, videndus Hierocles commentario aureo à pag. 255. Hermes vero, Τοῦτο μόνον σωτήριον ἀνθρώπῳ ἐστίν, ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ. αὕτη εἰς τὸν ὄλυμπόν ἐστιν ἀνάβασις. *Hæc unica salus homini est, cognitio Dei; hic in Olympum est ascensus.* Vall.

1 *Velox mens.*] Mentis seu Animæ humanæ virium facultatumque, eandem penitus descriptionem habet Hermes Poëmandro. Dicas illuc respexisse Boëtium; Μεταλθεῖν δὲ αὐτῇ [ψυχῇ] κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. καὶ οὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσται. οὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ οὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ οὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμπόδιον. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἰθὴρ, οὐχ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμοῦσα, ἀναπτήσεται μέχρι τοῦ ἐσχάτου σώματος. εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴ γέ τι ἐκτὸς, τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις, *Jubeto* eam *transire ad Oceanum, ita prius quam jusseris ibi erit; inde, ubi nunc est, nequaquam discedens. Jubeto & ipsam in cœlum volare; nullis pennis egebit, nihil ejus obstabit cursui, non solis incendium, non ætheris* amplitudo, *non vertigo* cœlorum, *non syderum reliquorum corpora, quin penetrans omnia, ad supernum usque corpus transcendat. Quin etiam si volueris ipsum universum transire, & ea quæ extra mundum sunt [si quid extra est] contemplari, id quoque tibi licebit.* Intuere *modo quanta sit animæ tuæ potestas, quanta celeritas!* Ex qua celeritate & agitatione colligebant veteres animæ immortalitatem. nimirum quemadmodum mentis divinæ, licet immotæ, proprium est omnia agitare: ita certum est animam, licet minimè septo suo exeat, ἐπτερωμένην, ut ait in Phædro Socrates, μετεωροπολεῖν καὶ σύμπαντα κόσμον διακοσμεῖν, *alatam, per sublimia versari, & universum mundum disponere.* Quintilianus lib. 1. *Sed non satis perspiciunt, quantum natura humani ingenii valeat, quæ ita est agilis & velox, sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat, ut ne possit quidem aliquid agere tantum unum, in plura vero non eodem die modo, sed eodem temporis momento, vim suam impendat.* Et antè, *Ac sicut aves ad volatum, equi ad cursum, ad sævitiam feræ gignuntur: ita nobis propria est mentis agitatio atque solertia. unde origo animi cœlestis creditur.* Idem.

Velox mens.] Ἀπόφθεγμα est Thaletis apud Diogenem Laërt. libro 1. τάχιστον νοῦς· διὰ παντὸς γὰρ τρέχει. Prudent. lib. 2. contr. Symmach.

Spirat enim majora animus, seque altius effert
Sideribus, transitque vias & nubila fati.

De celeritate mentis plura notavit C. Rittershusius Commentar. 5. halieut. Oppiani,

[1] *Terras perosa despicit,*
[2] *Aëris immensi superat globum,*
Nubesque post tergum videt.
Quique agili motu calet ætheris,
[3] *Transcendit ignis verticem,*
Donec in astriferas surgat domos,
Phœboque conjungat vias,
Aut comitetur [4] *iter* [5] *gelidi senis,*
Miles [6] *corusci sideris,*
Vel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum,
Atque [7] *ubi jam exhausti fuerit satis,*
Polum relinquat extimum,

Dorsa-

Oppiani, prope finem, ad illud: ὥστε νόημα. quibus addi voluit hæc è Chrysostomo homil. 22. in eam ad Hebræos: παντὸς πτεροῦ κουφότερος καὶ ὑψηλότερος ὁ ἡμέτερος νοῦς. ὅταν δὲ καὶ τὴν παρὰ τοῦ πνεύματος λάβῃ χάριν, βαβαί, πόσον ἐστὶ ταχύς, πῶς ὀξύς, πῶς πάντα περινοστεῖ, πῶς οὐ καταφέρεται (f. legend. κάτω φέρεται) οὐδὲ καταπίπτει πρὸς τὸ ἔδαφος; ταῦτα κατασκευάσωμεν ἡμῖν τὰ πτερά. Διὰ τούτων καὶ τὸ πέλαγος διαπτῆναι δυνησόμεθα τοῦ κλύδωνος τοῦ παρόντος βίου. Sitzm.

1 *Terras perosa despicit.*] Statius 2. Sylvar.

Terras despicis, & sepulcra rides.

Idem.

2 *Aëris immensi superat globum.*] Prudent. in Hamartig.

Nam quia naturam tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes,
Concretum celeri relegens secat aëra lapsu,
Exsuperatque polum fervens scintilla remensum
Carcereos exosa situs, quibus hæserat exsul.

Idem.

3 *Transcendit ignis verticem.*] Cæcilius apud Minut. Felicem: *Sed quatenus indulgentes insano atque inepto labori, ultra humilitatis nostræ terminos evagamur, & in terram projecti cælum ipsum, & ipsa sidera audaci cupiditate transcendimus, &c.* Idem.

4 *Iter gelidi senis.*] Saturni Planetarum summi. Virgilius:

Frigida Saturni sese quo stella receptet.

Bern.

5 *Gelidi Senis.*] Saturni. Martian. Capella, libro 2. De Nupt. Phil. *Hunc etiam prætergressus circulum, ac parili interjectione sublimis, deorum rigidissimum creatorem in algido hærentem, pruinisque nivalibus conspicatur.* Ita in meis legitur membranis. *Sitzm.*

6 *Corusci sideris.*] Martem intelligit, de quo Apuleius de Mundo: *Loco tertio Pyroeis; quem multi Herculis, plures Martis stellam vocant.* Et Cassiodor. 11. Var. Epist. 36. *Martis sidus ignea celeritate raptatum, decem & octo mensibus deputata sibi discurrit.* Idem.

7 *Ubi jam exhausti fuerit satis.*] Poëta princeps: *Cui numquam exhausti satis sit.* Bern.

1 *Dorsa-*

[1] *Dorsaque velocis premat ætheris*
[2] *Compos verendi luminis.*

Heic

1 *Dorsaque.*] Ex mente Platonis ac Platonicorum, qui existimabant Deum seu summum Jovem habitare supra cœli verticem. Imo & ipsius Aristotelis, qui referente Plutarcho in placit. philosoph. & D. Cyrillo contra Julian. εἶδος μὲν χωριστὸν ὀνομάζει τὸν Θεὸν, ἐπιβεβηκέναι δὲ διατείνεται τῇ τοῦ παντὸς σφαίρᾳ, *Deum appellat, formam separatam, & Universi sphæram insidere contendit.* Huc spectant quæ habentur libro ejus de Mundo, ante finem, Τὴν μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν, ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος οὐρανοῦ. *superiorem igitur & primam sedem mundi sortitus, ea de causa* ὕπατος, *quasi supremus appellatus est: & ut inquit poëta, in summo culmine universi cœli suum habet domicilium collocatum.* Hermes Asclepio, *Deus supra verticem summi cœli consistens, ubique est, omniaque circumspicit.* Quin & sacri codices id affirmant, Esaiæ cap. LXVI. *Cœlum sedes mea.* & prophetæ regis psal. CXLVIII. *Laudate eum cœli cœlorum.* & post, *Confessio*, seu gloria, *ejus super cœlum & terram.* Quos cœlos cœlorum B. Augustinus cum Platonicis intellectuales vocat lib. XII. Confess. cap. IX. *Nimirum enim*, ait, *cœlum cœli, quod in principio fecisti, creatura est aliqua intellectualis: quamquam nequaquam tibi Trinitati coæterna: particeps tamen æternitatis tuæ.* Et cap. XI. *O beata, si qua ista est, inhærendo beatitudini tuæ; beata, sempiterno inhabitatore te atque illustratore suo. Nec invenio, quid libentius appellandum existimem cœlum cœli domino, quam domum tuam contemplantem delectationem tuam sine ullo defectu egrediendi in aliud; mentem puram concordissime unam stabilimento pacis sanctorum spirituum, civium civitatis tuæ in cœlestibus, super ista cœlestia.* Ergo, ut ait paulo post idem Aristoteles, hæc opinio ex communi more & mortalium consensu obtinet, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς Θεῷ, *superiora esse Deo tradita.* Locus autem ille ὑπερουράνιος, nunc οὐρανὸς, id est, Cœlum, ab etymo nimirum vocis ejusdem οὐρανὸς, inquit idem, quasi sit ὅρος τῶν ἄνω, *finis supremorum* corporum *extimus.* nunc autem ὄλυμπος, hoc est, Deorum sedes, Homero & aliis veteribus dicitur; ut & Virgilio,

Candidus insuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes & sydera Daphnis.

Miratur, inquit, Daphnis, Deus factus, limen Olympi, hoc est, τὸ τοῦ οὐρανοῦ νῶτον, *cœli dorsum* sedem scilicet intellectualium substantiarum, Deorum, ac Beatorum; atque hinc sydera, & inferiora mundi elementa sub pedibus suis videt. *Vall.*

Dorsaque velocis premat ætheris.] Illustravit hæc I. Dusa Fil. in Notis ad Tibull. lib. 2. Eleg. 1. ℣. 88. *Sitzm.*

2 *Compos verendi luminis.*] Non solum locus ille supercœlestis, supra cœli dorsum situs, lumine plenus creditur, utpote quem Platonici vocant οὐσίαν ὄντως οὖσαν, τὸ ἀληθείας πεδίον καὶ λειμῶνα, *essentiam vere existentem, Veritatis campum & pratum.* Cujus lumen intellectuale cœlo aliisque ordinibus τὴν τοῦ φωτὸς μετουσίαν ἐνδίδωσι, *Lucis communionem largitur*; καὶ πᾶν ἀῤῥήτως πληροῖ τῶν ἑνιαίων ἀγαθῶν, *& rem omnem ineffabili modo replet singularibus bonis.* Sed veteri Theologiæ Deus quoque lumen dicitur: Φῶς καὶ ζωή ἐστιν ὁ Θεὸς, *Deus est lumen & vita*, inquit Hermes Poëm. cap. 1. non corporeum, sed nimirum, ut ait cap. XIII. φῶς νοητὸν, *lumen intelligibile.* Et ne cui hoc dubium sit, audienda ipsa veritas, Joann. epist. 1. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ.

Heic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
[1] *Et volucrem currum stabilis regit,*
[2] *Rerum coruscus arbiter.*
Huc te si reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
[3] *Hæc dices, memini, patria est mihi,*
Hinc ortus, heic sistam gradum.
Quòd si [4] *terrarum placeat tibi*
Noctem relictam visere,
[5] *Quos miseri torvos populi timent,*
Cernes [6] *tyrannos exsules.*

PROSA

καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία, *Et hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo & annuntiamus vobis, Quoniam Deus lux est: & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Cujus appellationis rationem hanc reddit Aristoteles, seu quisquis ille est, lib. XI. de divina sapientia secundum Ægyptios cap. IV. *Primariæ Lucis appellatione primum opificem exprimimus, necessitate quadam coacti. quoniam ejus essentiam, qualis ipsa in se est, explicare non possumus neque attingere.* Unde & D. Paulus I ad Timoth. capite VI. Deum habitare tantum ait φῶς ἀπρόσιτον, *lucem inaccessibilem.* Vall.

Compos verendi luminis.] Virgil. Eclog. 5.

Candidus insuetum miratur lumen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes & sidera Daphnis.

Lumen enim ibi legendum, non *Limen*, ut rectissime adminiculante H. Gifanio correxit Canterus lib. 4. cap. 2. de iis, qui nimirum soluti vinculis corporeis in cælum se penetrarunt, unde despiciant —— *terrasque tractusque maris.* Illa vero emendatio hoc versu stabilitur. *Sitzm.*

1 *Et volucrem currum stabilis regit.*] Vide Notas I. Dusæ Fil. ad Tibull. lib. 4. Carm. I. v. 130. *Idem.*

Volucrem currum.] Expressit hunc locum ex Platonis Phædro: Ὁ δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πορεύεται, διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος: *Jupiter ille Magnus in Cælo Dux, volucrem currum agens, it, in ordinem digerens ista, & curans.* Vall.

2 *Rerum coruscus arbiter.*] Ausonius:

Mundi supremus arbiter.

Senec. in Herc. Fur. v. 205.

O magne Olympi rector, & mundi arbiter. Sitzm.

3 *Hæc dices, memini, patria est mihi.*] Diog. Laërtius libro I. de Anaxagora: ὅτε καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα, Οὐδέν σοι μέλει τῆς πατρίδος; Εὐφήμει (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. Paulinus in Epist. ad Auson.

Nec mihi nunc patrii est (ut vis) oblivio cæli:
Quin summum suspecto Deum, quem qui colit unum,
Hic vere memor est cæli. —— Idem.

4 *Terrarum noctem.*] *Nox Mundi*, Prudentius Cathem. Hymn. 2. *Idem.*

5 *Quos miseri torvos populi timent.*] Sen. in Oedipo, vers. 705.

Qui sceptra duro sævus imperio regit,
Timet timentes: metus in auctorem redit.

Idem.

6 *Tyrannos exules.*] Perstringere hîc

Boë-

PROSA II.

Tum ego, Papæ, inquam, ut magna promittis! nec dubito quin possis efficere: tu modò quem excitaveris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis viribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum alterum demonstratur ex altero. Nam cùm bonum, malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali: at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti nostræ sententiæ fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans. Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; voluntas scilicet, ac potestas: quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non vult: at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit; ut si quem videas adipisci velle, quod minime adipiscatur, huic obtinendi quod voluerit, defuisse valentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. [1] Quem verò effecisse quod voluerit, videas, num etiam potuisse dubitabis? Minime. Quod verò quisque potest, in eo validus; quod verò non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam. Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diversis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum, eoque modo cùm beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id me-

Boëtius regem Theodericum videtur, ut & alibi in hoc opere non semel. *Vall.*

1 *Quem vero effecisse, quod voluerit.*] MSS. & Edit. Flor. *quem vero effecisse.* Sitzm.

id memoriæ fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiſcreta intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, conſequens eſt. Sed certum eſt, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiſcuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò ſi adipiſcerentur, quod appetunt bonum, mali eſſe non poſſent. Ita eſt. Cùm igitur utrique bonum petant, ſed hi quidem adipiſcantur, illi verò minimè; non dubium eſt, bonos quidem potentes eſſe, qui verò mali ſunt, imbecilles. Quiſquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec conſequentiam poteſt conſiderare rationum. Rurſus inquit: Si duo ſint, quibus idem ſecundum naturam propoſitum ſit, eorumque unus naturali officio idipſum agat, atque perficiat; alter verò naturale illud officium minimè adminiſtrare queat, alio verò modo, quàm naturæ convenit, non quidem impleat propoſitum ſuum, ſed imitetur implentem; quemnam horum valentiorem eſſe decernis? Etſi conjectο inquam, quid velis, [1] planiùs tamen audire deſidero. Ambulandi, inquit, motum ſecundum naturam eſſe hominibus, num negabis? Minimè, inquam. Ejuſque rei pedum officium eſſe naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliuſque, cui hoc naturale pedum deſit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valentior exiſtimari poteſt? Contexe, inquam, cetera: nam quin naturalis officii potens, eo, qui idem nequeat, [2] valentior ſit, nullus ambigit. Sed ſummum, inquit, bonum, quod æquè malis boniſque propoſitum, boni quidem naturali officio virtutum petunt: [3] mali verò variam per cupiditatem, quod adipiſcendi boni

1 *Planius tamen audire deſidero.*] MS. Erfurt. *plenius t. a. d.* Sitzm.

2 *Valentior ſit nullus ambigit.*] MSS. & Edit. Norimberg. *nullus ambigat. Sed ſummum bonum quod.* Sitzm.

3 *Mali vero variam per cupiditatem.*] MS. Erfurtenſ. *Mali vero varia cupiditate.* Idem.

boni naturale officium non eſt, idem ipſum conantur adipiſci. An tu aliter exiſtimas? Minimè, inquam, [1] nam etiam, quod eſt conſequens, patet. Ex his enim quæ conceſſeram, bonos quidem potenteis, malos verò eſſe neceſſe eſt imbecilleis. [2] Rectè, inquit præcurris, idque, uti medici ſperare ſolent, indicium eſt erectæ jam, reſiſtentiſque naturæ. Sed quoniam te ad intelligendum promtiſſimum eſſe conſpicio, crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitioſorum hominum pateat infirmitas, [3] qui ne ad hoc quidem pervenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac pene compellit intentio. [4] Et quid? ſi hoc tam magno ac pene invicto præeuntis naturæ deſererentur auxilio? Conſidera verò quanta ſceleratos homines habeat impotentia. Neque enim levia, aut ludicra præmia petunt, quæ conſequi atque obtinere non poſſunt: ſed circa ipſam rerum ſummam, verticemque deficiunt, nec in eo miſeris contingit effectus, [5] quod ſolum dies, noctéſque moliuntur: in qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens, ad eum locum uſque pervenire potuiſſet, quo nihil ulterius pervium jaceret inceſſui, ambulandi potentiſſimum eſſe cenſeres: ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra eſt, apprehendit, potentiſſimum neceſſe eſt judices. [6] Ex quo fit, quod huic objacet, [7] ut iidem ſceleſti, iidem viribus omnibus videantur eſſe deſerti.

Cur

1 *Nam etiam, quod eſt conſequens, patet.*] MS. Rittersh. *Nam quod etiam conſequens eſt patet.* Idem.

2 *Rectè, inquit, percurris.*] Audi mecum Veteres, & ſententiam acutam effice: *Rectè, inquit, præcurris.* Bern.

3 *Qui ne ad hoc quidem pervenire queunt.*] MSS. *Qui ne ad hoc quidem pervenire queant.* Sitzm.

4 *Et quid? ſi hoc tam magno ac pæne invicto compellit præeuntis naturæ deſerentur auxilio.*] Quid illud *compellit*? ejice, & ex MS. Rittersh. item Edit. Norimb. & Flor. ita lege: *Et quid? ſi hoc tam magno ac pœne invicto præeuntis Naturæ deſererentur auxilio.* Idem.

5 *Quod ſolum dies noctéſque moliuntur.*] MS. Rittersh. *Quod ſolum diebus ac noctibus moliuntur.* Idem.

6 *Ex quo fit quod huic objacet.*] Codicis mei lectio cur diſpliceat? *huic adjacet.* Bern.

7 *Ut iidem ſceleſti, iidem viribus omnibus.*] MSS. cum Edit. Norimbergenſi & Florent. *Ut iidem ſceleſti viribus omnibus.* Sitzm.

1 *Qui*

Cur enim relictâ virtute vitia sectantur? inscitiâne bonorum? sed quid enervatius ignorantiæ cæcitate? An sectanda noverunt? sed transversos eos libido præcipitat, sic quoque intemperantia fragiles, [1] qui obluctari vitio nequeunt. An scientes, volentesque bonum deserunt, [2] ad vitia deflectuntur? Sed hoc modo non solùm potenteis esse, sed omnino esse desinunt. [3] Nam qui communem omnium, quæ sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuipiam mirum fortè videatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo: sed, eosdem esse, purè atque simpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, simpliciter vero hominem appellare non possis: ita vitiosos, malos quidem esse concesserim, sed esse absolute nequeam confiteri. Est enim, quod [4] ordinem retinet, servatque naturam: quod verò ab hac deficit, esse etiam, quod in sua natura situm est, derelinquit. Sed possunt,

1 *Qui oblectari vitio nequeunt.*] Rectius MSS. ut & Edit. Norimb. cum Florent. *Qui obluctari v. n.* B. Augustin. libro 2. de Civ, Dei cap. 5. *Nequaquam istos qui flagitiosissimæ consuetudinis vitiis oblectari magis quam obluctari student, sed illum ipsum Scipionem Nasicam habere de hac re judicem vellem.* Idem.

Qui oblectari vitio nequeunt.] Nemo tam mucosis naribus, ut mendum non persentiscat. quanto melius ut ex scriptis reposui? *qui obluctari.* Colum. libro VII. *Quum in proscindendo, aut duriori solo aut obviæ radici obluctatus, convellit armos.* Bern.

2 *Ad vitia deflectuntur.*] MSS. *ad vitia deflectunt.* Sitzm.

3 *Nam qui communem omnium, quæ sunt, finem relinquunt.*] MS. Rittershus. *Nam qui omnium, quæ sunt, communem finem relinquunt.* Idem.

4 *Ordinem retinet servatque Naturam.*] Socrates & Stoici virtutem ex Natura dicebant esse, quæ prorsus abhorreret à vitiis: quorum in sententiam toto animo abit B. Augustin. lib. 11. de Civ. Dei, cap. 17. ita loquendo: *Vitium contra naturam est, ut non poßit, nisi nocere naturæ.* Vide ibidem Ludov. Vivem. Multa etiam in eandem sententiam sunt apud D. Chrysostomum, ex quo hæc mutuatus est disertissimus Vives. Quam scite autem ac sapienter Pindarus Olymp. 9.

Τὸ δὲ φυᾷ, κράτιστον ἅπαν.

Et Olymp. 2.

Σοφὸς, ὁ πολ-
λὰ εἰδὼς φυᾷ.

Et Olymp. 13.

ἄμαχον δὲ κρύψαι τὸ συγγενὲς ἦθος.

Inde Q. Curt. lib 10. ita scribit de Alexandro: *Hercule juste æstimantibus Regem, liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ vel ætatis.* Idem.

1 Nihil

possunt, inquies, mali: nec ego quidem negaverim; sed hæc eorum potentia non à viribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quæ minimè valerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quæ possibilitas eos evidentius nihil posse, demonstrat. Nam si, uti paullo antè collegimus, malum nihil est, cùm mala tantummodo possint, [1] nihil posse improbos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas, quænam sit hujus potentiæ vis, summo bono nihil potentius paullo ante definivimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, facere malum nequit. Minimè. Est igitur, inquit, aliquis, [2] qui omnia posse homines putet? Nisi qui insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cùm igitur, bonorum tantummodo potens, possit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eosdem, qui mala possunt, minùs posse manifestum est. Huc accedit, quòd omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ suæ cacumen, ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum verò minimè dubitabilis [3] apparet infirmitas. [4] veramque illam Platonis

1 *Nihil posse improbos liquet. Perspicuum est*] MS. Rittersh. non habet duas posteriores voces. Et certe glossema sapiunt. *Sitzm.*

2 *Qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat nemo. Atqui.*] MSS. ita distinguunt: *Qui omnia posse homines putet, nisi quis insaniat? Nemo inquam. Atqui.* Idem.

3 *Apparet infirmitas. Veram illam Platonis.*] MS. item Edit. Norimb. & Flor. *apparet infirmitas, veramque illam Plat.* Idem.

4 *Veramque illam Platonis esse sententiam liquet; Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat; quod vero desiderent, explere non posse.*] Ex Gorgia Platonis sumptum, ubi Socrates ad Polum: *Assero equidem, ô Pole, tam rhetores quàm tyrannos minimam in civitatibus habere potentiam, quemadmodum paulo ante dicebam: nihil enim (ut ita dixerim) facere*

tonis esse sententiam liquet, Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos verò exercere quidem quod libeat, quod verò desiderent, explere non posse. [1] Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum, quod desiderant, se adepturos putant; sed minimè adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

METRUM II.

[2] *Quos vides sedere celsos*
[3] *Solii culmine reges,*

Pur-

facere ex his quæ volunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimum videatur. Illustrans Philosophi dictum eximie subjicit Boëtius: *Faciunt enim quælibet, dum per ea quibus delectantur, id bonum quod desiderant, se adepturos putant; sed minime adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.* Bern.

Illam Platonis sententiam.] In Gorgia, & Alcibiade primo, ubi probat Plato, Malos potentes non esse. Præstare pati quam inferre injuriam. Bonos & sapientes solos esse felices: malos vero infelices. Injuriam inferentem, miserum: sed miseriorem, si numquam pœnas luat. Hinc enim rationum suarum momenta hausit auctor noster. Censet quoque Aristoteles lib.v.de Moribus, deterius injuria afficere quam affici: quia afficere, μετὰ κακίας καὶ φεκτὸν ἦν, *cum vitio sit & vituperandum.* affici vero ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας, *sine vitio & injustitia.* Vall.

1 *Faciunt enim quælibet, dum per ea.*] MSS. & Edit. Norimb. *Faciunt enim quæ libet, &c.* In eundem autem sensum Salvianus lib. 1. de Gub. Dei: *Soleant quamvis esse nonnulli, qui turpia atque obscæna sectantes, & si juxta opinionem suam beati sunt, quia adipiscuntur quod volunt, re tamen ipsa beati non sunt, quia quod volunt, nolle debuerant. Religiosi autem hoc cunctis beatiores sunt, quia & habent, quæ volunt, & meliora quam quæ habent, omnino habere non possunt.* Sitzman.

2 *Quos vides, &c.*] Multos incertos certare hanc rem vidimus, sitne privatorum hominum potius expetenda vita, quam tyrannorum. Nam cum dignitates eorum & opes, & imperia intuentur, omnes eos Diis adæquandos esse censent, qui soli rerum potiuntur. Cum vero timores & periculosæ plenum opus aleæ considerant, rursus quovis modo vitam transigere melius esse existimant, quam in hujusmodi calamitatibus vel amisso regno dominari. Idque etiam quovis lumine clarius elucet ex seq. Carmine. *Idem.*

Quos vides sedere celso Solii culmine Reges.] In MS. Rittersh. & Membran. D. Mariæ Sylvæmontis, quarum meminit Del-rio Comentar. in Senec. leg.

Quos vides sedere celsos
Solii in culmine Reges.

Idem.

3 *Solii culmine.*] Senec. in Troad. ℣ſ. 886.

Hic forsitan te casus excelso magis
Solio reponet. ——

In Thyest. ℣ſ. 390.

Stet quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico.

Idem.

1 *Pur-*

[1] *Purpura claros nitente,*
  [2] *Septos tristibus armis,*
[3] *Ore torvo comminantes,*
  [4] *Rabie cordis anhelos;*
[5] *Detrahat si quis superbis*
  Vani [6] *tegmina cultus,*
[7] *Jam* [8] *videbit intus arctas*
  Dominos ferre catenas.
[9] *Hinc enim libido versat*

Avidis

1 *Purpura claros nitente.*] Senec. in Thyest. ℣s.906.

Resupinus ipse purpura atque auro incubat.

In Herc. Fur. ℣s.646.

Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesque trahit purpura noctes.

Min. Felix: *Fascibus & purpuris gloriaris? vanus error hominis & inanis cultus dignitatis, fulgere purpura, mente sordescere.* Sitzm.

2 *Septos tristibus armis.*] Senec. in Herc. Oet. ℣s.604.

Tu quicunque es qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset,
Cum tot populis stipatus eas,
In tot populis vix una fides.

Min. Felix: *Rex es? tam times, quam timeris: & quamlibet sis multo comitatu stipatus, ad periculum tamen solus es.* Idem.

3 *Ore torvo comminantes.*] Silius libro 2.

Namque aderat toto ore ferens irasque minasque
Hannibal. ——

Idem.

4 *Rabie cordis anhelos.*] Prudent. Peristeph. Hymn. 2.

Quid ille fervens ambitu
Sitique honoris æstuans
Mersisne anhelat febribus
Atque igne venarum furit.

Idem.

5 *Detrahat si quis superbis.*] Senec. in Agam. ℣s.881.

Detrahere cultus uxor hostiles jubet.

Tertullian. De Virginib. velandis: *O sacrilegæ manus! quæ Deo dicatum habitum detrahere potuerunt.* Idem.

6 *Tegmina.*] Senec. in Troad. versu 270.

Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen? ——

Idem.

7 *Jam videbit intus arctas.*] Senec. in Herc. Oet. ℣s.648.

O si pateant pectora ditum,
Quantos intus sublimis agat
Fortuna metus. ——

Idem.

8 *Videbit intus arctas.*] Totum carmen deductum ex insigni loco illo Platonis x. de rep. quem sic cum laude designat Tacitus Annalium VI. *Adeo facinora atque flagitia sua ipse quoque in supplicium verterat. Neque frustra præstantissimus sapiens affirmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus; quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.* Sic enim legendum videtur, non *ipsi verterant*, cum de solo Tiberio loquatur: neque *sapientiæ firmare.* Vallin.

9 *Hinc enim libido.*] Senec. in Hippol. ℣s.539.

—— *succensas agit*
Libido mentes. ——

Prudent.

Avidis corda venenis,
[1] *Hinc flagellat ira mentem*
[2] *Fluctus turbida tollens,*
[3] *Mæror aut captos fatigat,*

Aut

Prudent. Peristeph. Hymno 2.

Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.

Sitzm.

1 *Hinc flagellat ira mentem.*] Talem describit Silius Hasdrubalem, libro 1. Sciendum porro Boëthium hic non dicere de omni ira, sed de immodica. Nam neque Deus Opt. Max. omnino iræ vacuus, ut docet Lactant. De Ira Dei, cap. ult. Vide quoque Agell. lib. 1. cap. ult. Ang. Politian. in Dissertatione: An ira in pueris reprobanda? Item Libellum eruditissimum Wolfgangi Heideri, De Ira cohibenda. *Idem.*

2 *Fluctus turbida tollens.*] Lucret. lib. 6.

— magnos irarum volvere fluctus.

Lactantius de Ira Dei, cap. 5. docet, quod *ira, cum in animum cujusquam incidit, velut sæva tempestas tantos excitet fluctus, ut statum mentis immutet, ardescant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens.* Cui plane gemina est, ista hominis irati hypotyposis apud Johannem Chrysostomum Orat. 6. contra Judæos, & homil. 3. in Johannem. Utraque digna est adscribi. Utramque indicio debeo atque amori fidissimi præceptoris Cunradi Rittershusii, cui & majoribus sum beneficiis obstrictus. καὶ ὀργῇ κατεχόμενος, μεθύει πάλιν. οὕτω γοῦν αὐτοῦ καὶ ἡ ὄψις οἰδεῖ, καὶ ἡ φωνὴ τραχύνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ὕφαιμοι, καὶ ὁ νοῦς σκοτοῦται, καὶ ἡ διάνοια καταποντίζεται, καὶ ἡ γλῶσσα τρέμει, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ παραφέρονται, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἀκούουσιν, ἀκράτου παντὸς χαλεπώτερον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ πληθούσης τὴν μήνιγγα, καὶ χειμῶνα ἐργαζομένης, καὶ ζάλην ποιούσης ἀπαραμύθητον. Idem altero loco: βούλει μαθεῖν, πόσον τὸ ὀργίζεσθαι κακόν; παράστηθι μαχομένοις ἐν ἀγορᾷ ἑτέροις. ἐν γὰρ σαυτῷ τὴν ἀσχημοσύνην οὐ δυνήσῃ ῥᾳδίως ἰδεῖν, ἐσκοτωμένος καὶ μεθύοντι τῷ λογισμῷ· ἀλλ' ὅταν καθαρεύσῃς τοῦ πάθους, τότε ἐν ἄλλοις θεώρει τὰ σὰ, τῆς κρίσεως σοι μὴ διεφθαρμένης. ὄψει γὰρ τοὺς θυμουμένους, καθάπερ τοὺς μαινομένους, εἰς τὸ μέσον ἀσχημονοῦντας. ὅταν γὰρ περὶ τὸ στῆθος ὁ θυμὸς ζέσας διανιστῆται καὶ ἀγριαίνῃ, πῦρ πνέει τὸ στόμα, πῦρ ἀφιᾶσιν οἱ ὀφθαλμοί· οἰδεῖ πάντοθεν ἡ ὄψις· ἀτάκτως αἱ χεῖρες ἐκτείνονται· καταγελάστως πηδῶσιν οἱ πόδες καὶ ἐνάλλονται τοῖς κατέχουσι· καὶ μαινομένων οὐδὲν διεστήκασι, πρὸς ταῦτα πάντα ἀναισθητοῦντες. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀγρίων ὄνων, λακτίζοντες, δάκνοντες. ὄντως ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Nec dubitat idem sanctiss. Orator alibi dicere, Si homo iratus ipse posset deformitatem suam, quam ira ei conciliat, intueri, nulla alia dehortatione ipsi opus fore, sed ultro eam detestaturum, & animum ab ipsa integrum atque tranquillum conservaturum. *Idem.*

3 *Mæror aut captos fatigat.*] Senec. in Hippol. ℣ſ. 490. De Laudibus vitæ Rusticæ:

Non illum avaræ mentis inflamat furor,
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non pestilens invidia, non fragilis favor.
Non ille regno servit, aut regno imminens
Vanos honores sequitur, aut fluxas opes,
Spei metusque liber. haud illum niger,
Edaxque livor dente degeneri petit.
Nec scelera populos inter atque urbes sita
Novit; nec omnes conscius strepitus pavet.
Haud verba fingit. — Idem.

1 *Aut*

[1] *Aut ſpes lubrica torquet.*
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipſe
[2] *Dominis preſſus iniquis.*

PROSA III.

Videſne igitur quanto in cœno probra volvantur, qua probitas luce reſplendeat? in quo perſpicuum eſt, numquam bonis præmia, numquam ſua ſceleribus deeſſe ſupplicia. [3] Rerum etenim quæ geruntur, illud propter quod unaquæque res geritur, ejuſdem rei præmium

1 *Aut ſpes lubrica torquet.*] Martian. Capella, lib. 1. de Nupt. Philolog.

Cura facit dubium vel ſpes incerta fatigat.

Sitzm.

2 *Dominis preſſus iniquis.*] Herodianus libro primo de Commodo: ἐδεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε, καὶ μεθ' ἡμέραν, ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. Vide etiam Julianum Imperatorem in Cæſaribus, ubi Silenus ait, Alexandrum Magnum ſæpe à dominis iniquis ſuppreſſum fuiſſe, ab ira nimirum, aut ægritudine, aut alia mentis perturbatione; quod tradit etiam Quintus Curtius paſſim, unde fortis appellari revera vix poterit. Nam ut ait Pub. Syrus:

Fortior eſt qui cupiditates ſuas, quam qui hoſtes ſubjicit.

Idem.

3 *Rerum enim quæ geruntur.*] Arnobius lib. 7. Adverſus Gentes: *Quicquid geritur, debet habere cauſſam ſui, neque eſſe ab omni ratione ita ſejunctum, ut in operibus feratur caßis, & in vacuis ludat inanitatis erroribus.* Saluberrime itaque præcipiebat Pythagoras, μηδ' ἀπροβούλευτον μηδ' ἀνυπεύθυνον μηδὲν ποιεῖν, ἀλλὰ πρωῒ μὲν προχειρίζεσθαι, τί πράξεις, εἰς δὲ τὴν νύκτα ἀναλογίζεσθαι, τί διῳκήκασιν, ἅμα τῷ σκοπεῖσθαι καὶ τὴν μνήμην γυμναζομένους, ut eſt apud Jamblichum in ejus vita, cap. 35. Et conſimilia his habet Malchus in vita ejuſdem Pythagoræ, quæ Manuſc. extat apud Rittershuſium. Unde ipſo non invito hæc in anteceſſum editionis ipſius profero: Δύο τε μάλιστα καιροὺς παρηγγύα ἐν φροντίδι θέσθαι· τὸν μὲν, ὅτε εἰς ὕπνον τρέποιτο· τὸν δ' ὅτε ἐξ ὕπνου διανίσταιτο. ἐπισκοπεῖν γὰρ προσήκει ἐν ἑκατέρῳ τούτων τά τε ἤδη πεπραγμένα, καὶ τὰ μέλλοντα· τῶν μὲν γενομένων εὐθύνας παρ' ἑαυτοῦ ἕκαστον λαμβάνοντα· τῶν δὲ μελλόντων πρόνοιαν ποιούμενον. πρὸ μὲν οὖν τοῦ ὕπνου ταῦτα ἑαυτῷ τὰ ἔπη ἐπᾴδειν ἕκαστον·

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν·
Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη.

πρὸ δὲ τῆς ἐξαναστάσεως, ἐκεῖνα·

Πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπαναστὰς,
Εὖ μάλα ποιπνύειν, ὅσ' ἐν ἤματι ἔργα τελέσσεις.

τοιαῦτα παρῄνει. (δηλονότι ὁ Πυθαγόρας.) Sitzm.

mium esse non injuria videri potest: [1] uti currenti in stadio, propter quam curritur, jacet præmium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum, propter quod omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum, veluti præmium commune propositum. Atqui hoc à bonis non potest separari. Neque enim bonus ultrà jure vocabitur, qui careat bono; quare probos mores sua præmia non relinquunt. [2] Quantum libet igitur sæviant mali, sapienti tamen corona non decidet, non arescet. Neque enim probis animis proprium decus, aliena decerpit improbitas. Quòd si extrinsecus accepto lætaretur, poterat hoc vel alius quispiam, vel ipse etiam, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert, tum suo præmio carebit, cùm probus esse desierit. Postremò cùm omne præmium iccirco appetatur, quoniam bonum esse creditur, [3] quis boni compotem, præmii judicet expertem? At cujus præmii? omnium pulcerrimi, maximique. Memento etenim corollarii illius, quod paullo antè præcipuum dedi, ac sic collige. [4] Cùm ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso quòd boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse convenit. Est igitur præmium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, deos fieri. Quæ cùm ita sint, de malorum quoq; inseparabili pœna dubitare sapiens nequeat. Nam cùm bonum malumque, item pœnæ atque præmium adversa fronte dissideant, quæ in boni præ-

1 *Uti currenti in stadio.*] Cassiodor. libro octavo Variarum: *Certantes in stadio numerosior corona glorificat: Olympicos currus frequens palma nobilitat: sic vel in levioribus rebus gloriosior efficitur, cui frequenter præmia referuntur.* Sitzm.

2 *Quantumlibet.*] Vetus: *quantum licet.* Bern.

3 *Quis boni compotem præmii judicet expertem.*] Plenius MS. Rittersh. *judicet esse expertem?* Sitzm.

4 *Cum ipsum bonum Beatitudo sit.*] Salvian. de quibusdam Græcis, Sapientiæ sectatoribus, libro primo de Gubernatione Dei: *Tantam* (inquit) *Virtutis vim esse voluerunt, ut non possit esse unquam vir bonus non beatus.* Idem.

1 *Sicut*

præmio videmus accidere, eadem neceſſe eſt in mali pœna contraria parte reſpondeant. [1] Sicut igitur probis probitas ipſa fit præmium; ita improbis nequitia ſupplicium eſt. Jam verò quiſquis afficitur pœna, malò ſe affectum eſſe non dubitat. Si igitur ſeſe ipſi æſtimare velint, poſſunt ne ſibi ſupplicii expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modò, verumetiam vehementer inficit? Vide autem ex adverſa parte bonorum, quæ improbos pœna comitetur. Omne namque, quod ſit, unum eſſe, ipſumque unum bonum eſſe paullo antè didiciſti. cui conſequens eſt, ut omne quod ſit, id etiam bonum eſſe videatur. Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, eſſe deſiſtit: quo fit, ut mali deſinant eſſe quod fuerant. [2] Sed fuiſſe homines, adhuc ipſa humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. quare verſi in malitiam, humanam quoque amiſere naturam. Sed cùm ultra homines quemque provehere ſola probitas poſſit, neceſſe eſt, ut quos ab humana conditione dejecit, [3] infra hominis meritum detrudat improbitas. [4] Evenit igitur, ut quem transformatum vitiis videas, hominem æſtimare non poſſis. Avaritiâ fervet alienarum opum violentus ereptor? [5] lupi ſimilem dixeris. [6] Ferox, atque inquies lin-

1 *Sicut probis probitas ipſa ſit præmium, ita improbis nequitia ipſa ſupplicium.*] Gemina ſententia apud Ambroſium Offic. lib. 1. *Ergo impius ipſe ſibi pœna eſt, juſtus autem ipſe ſibi gratia. Ut utrique aut bonorum, aut malorum operum merces ex ſe-ipſo ſolvitur.* Bern.

2 *Sed fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis ſpecies oſtentat. quare verſi in mal.*] Plenius MS. Erfurtenſis & edit. Norimberg. *Sed fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. quare converſi in mal.* Sitzm.

Fuiſſe homines adhuc ipſa humani corporis ſpecies oſtentat, quare verſi in malitiam.] Belliùs meus & Berchemianus optimus codex: *humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. Quare converſi.* Bern.

3 *Intra hominis meritum detrudat improbitas.*] MS. Rittersh. *infra homines merito detr. impr.* Sitzm.

4 *Evenit igitur, ut quem transformatum.*] Homines pro qualitatibus morum & ingeniorum & adfectuum beſtiis adæquantur. vide Prolegom. in Oppian. Conrad. Rittersh. & Notas Nicolai Rigaltii ad Procem. Fab. Phædri, libro primo. *Idem.*

5 *Similem lupi dixeris.*] MS. Rittersh. *lupis ſimilem dixeris.* MS. Erfurt. *lupo ſimilem dixeris.* Idem.

6 *Ferox atque inquietus linguam litigiis exerces? cani comparabilis.*] Non improba hæc, ſed an ſincera? negant Manſs.

[1] linguam litigiis exercet? [2] cani comparabis. [3] Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pavidus,ac fugax non metuenda [4] formidat? [5] cervis similis habeatur. Segnis,ac stupidus torpet? asinum vivit. Levis atque inconstans studia permutat? nihil ab avibus differt. [6] Fœdis immundisque libidinibus immergitur? [7] sordidæ suis voluptate detinetur. Ita fit, ut qui, probitate deserta, homo esse desierit, cùm in divinam conditionem transire non possit, [8] vertatur in belluam.

ME-

qui suggerunt: *atque inquies linguam litigiis exercet? cani comparabis.* Plinius: *Ni animus inquies pasceretur opere.* Sallustius: *Humanum genus inquies atque indomitum.* Bern.

Ferox atque inquietus.] MSS. & edit. Norimb cum Florent. *Ferox atque inquies.* quæ lectio non repudianda. Tacitus 1. Annal. *Haud minus inquies Germanus spe, cupidine, & diversis ducum sententiis agebat.* Sitzm.

1 *Linguam litigiis exercet.*] Rabulas litigiosos denotat, qui miseros reos empta accusabant vel defendebant lingua, de quibus post Ammian. Marcell. l. 30. J. Cujacius 4. Observat. ult. Andreas Tiraquellus De Nobilitate, cap. 29. J. Dusa filius in suo ad Petron. Spicileg. Fr. Juretus ad Symmach. lib. 3. H. Grotius in Notis ad Martian. Capell. J. Lipsius lib. 2. Elect. cap. 3. Huc refer verba Sen. ex Herc. Fur. v. 172. & seqq. Item Aristophanis, ex Equit. Act. 5. Scen. 2. Et Columellæ Præfat. lib. 1. Idem.

2 *Cani comparabilis.*] MS. Rittersh. *Cani comparabis.* Idem.

3 *Insidiator occultis surripuisse fraudibus.*] MSS. item Edit. Norimb. & Flor. *insidiator occultus s. f.* Idem.

4 *Formidat.*] Apposite utitur hoc verbo. Lineam venatoriam variis pennis consertam, Venatores proprio vocabulo Græce μήρινθον, Latine *formidinem* ab ipso effectu appellabant, cujus crebra auctoribus mentio. Venuste autem noster: *Pavidus ac fugax non metuenda formidat.* lineas enim pinnasque illas esse κενὸν φόβον quis ignorat? Vide C. Rittersh. Commentat. in Oppian. libro quarto Cyneget. vs. 387. & eruditiss. viri Isaaci Casauboni in L. Apuleii Apolog. Castigat. quique ab his allata repetit Fr. Juret. in Miscell. ad Symmach. lib. 1. Epist. 47. *Idem.*

5 *Cervis similis habeatur.*] Notissimum, nihil cervis vivere timidius. Quod vero D. Rittersh. in Comment. ad Oppian. lib. 2. Cyneg. vs. 182. ex Aristot. Virgilioque monet hoc verum esse de cervis extra quam si libidine stimulentur, testatur etiam Seneca in Hippolyto, his versibus:

Si conjugio timuere suo
Poscunt timidi prœlia cervi.

Idem.

6 *Fœdis immundisque libidinibus immergitur.*] Salvian. lib. 7. De Gub. Dei: *Quis potentum ac divitum non in luto libidinis vixit? quis non se barathro sordidissimæ colluvionis immersit?* Idem.

7 *Suis voluptate detinetur.*] Salvian. lib. 4. de Gub Dei: *Nunquid multarum uxorum labe polluitur: ut canum vel suum more tantas putet conjuges suas esse, quantas potuerit libidine subjugare?* ubi fortean legend. *subigitare.* Idem.

8 *Vertatur in belluam.*] Ex Pythagoræorum & Platonicorum doctrina, ea

demum

METRUM III.

[1] *Vela Neritii ducis,*
Et vagas pelago rates
Eurus appulit [2] *insulæ,*
Pulcra quâ residens dea
[3] *Solis edita semine,*
Miscet hospitibus novis
[4] *Tacta carmine pocula.*

Quos

demum vita hominis perfecta est, si mens ejus virtutibus exculta ἐπιστρέφηται πρὸς τὸν Θεὸν *ad Deum convertatur*, contra verò miserrima, si μένῃ ἀεὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγνοίᾳ, *semper in Dei ignoratione hæreat.* Priori enim vivendi ratione, ad Dei: posteriori, ad brutorum similitudinem accedit. Unde conveniens est ut sit homo, ἢ Θεὸς ἢ θηρίον, *aut Deus aut bellua.* Ἐπειδὰν ψυχῆς θηριώδεις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσι τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιφάνειαν τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ, ἀπέφηναν τὸν χρώμενον, ἐξ ἀνθρώπου θηρίον: *Simulac enim*, inquit Maximus Tyrius serm. XXXIV. *belluinæ imperant animo libidines, formam quidem* figuramque *humanam integram relinquunt, sui vero obsequio, eum qui utitur hominem in belluam convertunt.* Et mox, ἄφελε τὴν γαστρὸς ἐπιθυμίαν, καὶ ἀφεῖλες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον. ἄφελε τὴν αἰδοίων ἐπιθυμίαν, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον: *Aufer ventris libidinem, belluam ab homine sustuleris. aufer pudendorum, amputaveris belluam.* Vallin.

1 *Vela Neritii.*] Cum hoc Carm. confer Ovid. Metam. 14. *Sitzm.*

Vela Neritii ducis.] Ulyssis: à Nerito monte Ithacæ. Consule Plinium l. IV. cap. XII. *Bern.*

Neritii Ducis.] Ulyssis. Vib. Sequester de Montibus: *Nerithos, Ithacæ: à quo & portus.* Sitzm.

2 *Insulæ, Pulcra qua residens Dea.*] Deos, Deas, hominesque illustriores *Pulcri* epitheto insigniri, docet P. Merula in Comment. ad lib. I. Annal. Ennii, pag. 178. & pag. 204. *Idem.*

3 *Solis edita semine.*] Circe de se ipsa apud Ovid. 14. Met.

> *En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,*
> *Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,*
> *Ut tua sim voveo* ——

Idem.

4 *Tacta carmine pocula.*] Virgil. 8. Eclog.

> *Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.*

Et pene iisdem verbis Petron. Arbiter in Sat.

> —— *Phœbeia Circe*
> *Carminibus magicis socios mutavit Ulyssis.*

Salvian. lib. 5. de Gub. Dei: *Nam suscipiuntur advenæ, fiunt præjudicio habitationis indigenæ exemplo quodam illius maleficæ potentis, quæ tranferre homines in bestias dicebatur: ita & isti omnes, qui intra fundos divitum recipiuntur, quasi Circei poculi transfiguratione mutantur. Nam quos suscipiunt ut extraneos & alienos, incipiunt habere quasi proprios: quos esse constat ingenuos, vertunt in servos.* Symmach. lib. I. Epist. 41. *Suada Circes pocula.* vide quæ ibi notat Fr. Juret. Meminit & Circes Laërt. lib. 2. in Xenocr. B. August. lib. 18. de civit. Dei, cap. 17. & 18. aliique. Elegantem Mythologiam Circeam habes in Epigrammate Palladæ, quod extat in Antholog. lib. I. tit. εἰς πόρνας.

> Τὴν Κίρκην οὔ φημι, καθὼς εἴρηκεν Ὅμηρος,
> Ἀντ᾽ ἀνθρῶν ποιεῖν ἢ σύας ἠὲ λύκους.

Quos ut in varios modos
Vertit [1] *herbipotens manus:*
[2] *Hunc apri facies tegit;*
Ille [3] *Marmaricus leo*
Dente creſcit, & unguibus;
Hic lupis ſuper additus
Flere dum parat, ululat:
Ille, [4] *tigris ut Indica,*
[5] *Tecta mitis obambulat.*
Sed licet variis malis
[6] *Numen Arcadis alitis*
Obſitum miſerans ducem

Peſte

Τοὺς αὐτῇ προσιόντας· ἑταίρα δ᾽ οὖσα
πανοῦργος,
Τοὺς δελεασθέντας πτωχοτάτους ἐποίει.
Τῶν δ᾽ ἀνθρωπείων ἀποσυλήσασα
λογισμῶν,
Εἶτ᾽ ἀπὸ τῶν ἰδίων μηδὲν ἔχοντας ἔτι
Ἔτρεφεν, ἔνδον ἔχουσα δίκην ζώων
ἀλογίστων·
Ἔμφρων δ᾽ ὢν Ὀδυσσεὺς, τὴν νεό-
τητα φυγὼν,
Οὐχ Ἑρμοῦ φύσεως, δ᾽ ἰδίας ἔμφρο-
να λογισμὸν
Εἶχε γοητείας φάρμακον ἀντίπαλον.

Quod ſic Latine convertit doctiſſimus & opt. vir Matthias Bergius:

Quando homines Circen ſue ait mutaſſe lupove,
Hoc unum, niſi ego fallor, Homerus agit,
Ut doceat blandæ mores meretricis & artem,
Re primum ac numis quæ ſpoliare ſolet:
Hinc mentem excantare ſimul: Tum deinde carentes
His, lutulentorum paſcere more ſuum.
Quam prudens Ithacus, tum mentis robore ſeptus,
Tum vicit fati pro ratione ſui.
Scilicet huic domita eſt recta ratione libido:
Hoc eſt moly, una hac tutus abivit ope.

Idem.

1 *Herbipotens manus.*] Glaucus ad Circen lib. 14. Met. Ovid.

At tu ſive aliquod regnum eſt in carmine, carmen
Ore move ſacro: ſive expugnantior herba eſt,
Utere tentatis operoſæ viribus herbæ.

Idem.

2 *Hunc apri facies.*] Apri deſcriptionem illuſtrem habes apud Apulejum lib. 8. de Aur. Aſ. Ovid. 8. Metam. *Idem.*

3 *Marmaricus leo.*] Sen. in Agam. vſ. 7. 9.

Victor ferarum colla vexatus jacet,
Ignobili ſub dente Marmaricus leo.

Idem.

4 *Tigris ut Indica.*] Senec. in Hipp. vſ. 344.

—— tunc virgatas
India tigres decolor horret.

Idem.

5 *Tecta mitis obambulat.*] MS. Rittersh. *Tecta mirus obambulat.* Idem.

6 *Numen Arcadis alitis.*] Mercurii, nimirum ut ex Homeri Ὀδυσ. K. refert Ovidius Metamorph. l. XIV.

Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant ſuperi. nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitiſque ſimul cœleſtibus, intrat
Ille domum Circes.

Vall.

1 *Vigor*

Peſte ſolverit hoſpitis:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Jam ſues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce, corpore, perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra, quæ patitur, gemit.
O levem nimiùm manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant licet,
Corda vertere non valent.
Intus eſt hominum [1] *vigor*
Arce conditus abditâ.
Hæc venena potentiùs
Detrahunt hominem ſibi
Dira, quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis ulcere ſæviunt.

PROSA IV.

Tum ego, Fateor, inquam, nec injuria dici video vitioſos, tametſi humani corporis ſpeciem ſervent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox ſcelerataque mens bonorum pernicie ſævit, id ipſum eis licere noluiſſem. Nec licet, inquit, uti conve-

1 *Vigor Arce conditus abdita.*] Stat. 2. Sylvar.
— *Tu celſa mentis ab arce*
Deſpicis errantes, humanaque gaudia rides.
Manilius de hominis figura erecta:
— *ſtetit unus in arcem*
Erectus capitis. —
Sic Q. Serenus de medicina:
Principio celſa de corporis arce loquamur.
Alcimus Avitus de Orig. Mundi:
Dehinc arcem capitis ſublimi in vertice ſignat.
Lactant. de Opif. Dei, cap. 8. *Hominis prope divina mens, quia non tantum animantum, quæ ſunt in terra, ſed etiam ſui corporis eſt ſortita dominatum, in ſummo capite collocata, tanquam in arce ſublimis ſpeculatur omnia & contuetur.* Vid. eund. lib. eod. 16. Et B. Auguſtin. lib. 14. De Civ. Dei c. 19. *Sitzm.*

 1 *Magna*

venienti monstrabitur loco. sed tamen si idipsum quod eis licere creditur, auferatur, [1] magna ex parte sceleratorum hominum pœna relevatur. Etenim quod incredibile cuiquam fortè videatur, infeliciores esse necesse est malos, cùm cupita perfecerint, quàm si ea, quæ cupiunt, implere non possint. Nam [2] si miserum est voluisse prava, potuisse miserius est, sine quo voluntatis miseræ langueret effectus. Itaque cùm sua singulis miseria sit, [3] triplici infortunio necesse est urgeantur, quos videas scelus velle, posse, perficere. Accedo, inquam: sed uti hoc infortunio citò careant, patrandi sceleris possibilitate deserti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quàm vel tu forsitan velis, vel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid [4] in tam brevibus vitæ metis ita serum, quod exspectare longum immortalis præsertim animus putet: quorum magna spes, & excelsa facinorum machina repentino atque insperato sæpè fine destruitur. quod quidem illis miseriæ modum statuit. [5] Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse judicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de pravitatis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat æternam. Tum ego, Mira quidem, inquam, & concessu difficilis illatio; sed

1 *Magna ex parte sceleratorum pœna relevatur.*] MS. *revelatur.* Idem.

2 *Si miserum est voluisse prava, potuisse miserius est.*] Imo, si Æliano lib. 14. cap. 28. Var. Hist. credimus, οὐ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ συνοήσας ἀδικῆσαι. Idem.

3 *Triplici infortunio necesse est, ut urgeantur.*] MS. Rittersh. & Edit. Nor. non habent voculam *ut.* Idem.

4 *In tam brevibus vitæ metis.*] Præclare Quintil. Declam. 4. *Si cuncta gaudia nostra, si voluptates, & quæcunque ex hac universitate Mundi vel sollicitant aspectu, vel blandiuntur usu, diligenter excutias, tota vita hominis unus est dies.* Idem.

5 *Nam si nequitia miseros facit.*] Salv. l. 1. De Gub. Dei: *Quicunque mali sunt, successione rerum deteriores fiunt, gaudentes sibi nequitiæ studium bene cedere. Successionem* dixit, quem usitatius *successum.* Ita Cassiodor. lib. 1. Var. 4. *Ad apicem fascium repentinis successionibus evolavit.* ut quidem habetur in meis membranis, & observatum est olim à Fornerio in Notis ad l. d. *Idem.*

1 Recte

ſed his eam, quæ priùs conceſſa ſunt, nimium convenire cognoſco. [1] Rectè, inquit, exiſtimas: ſed qui concluſioni accedere durum putat, æquum eſt vel falſum aliquid præceſſiſſe demonſtret, [2] vel collationem propoſitionum non eſſe efficacem neceſſariæ concluſionis oſtendat: alioquin conceſſis præcedentibus, nihil prorſus eſt, quod de illatione cauſſetur. Nam hoc quoque quod dicam, non minùs mirum videatur, ſed [3] ex his, quæ ſumta ſunt, æque eſt neceſſarium. Quid nam? inquam. [4] Feliciores, inquit, eſſe improbos ſupplicia luentes, quàm ſi eos nulla juſtitiæ pœna coërceat. Neque id nunc molior, quod cuivis veniat in mentem, corrigi ultione pravos mores, & ad rectum ſupplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum eſſe culpanda fugiendi: ſed alio quodam modo infeliciores eſſe improbos arbitror impunitos, tametſi nulla ratio correctionis, nullus reſpectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, præter hos alius modus? Et illa, Bonos, inquit, eſſe felices, [5] malos verò miſeros nonne conceſſimus? Ita eſt, inquam. Si igitur, inquit, miſeriæ cujuſpiam bonum aliquid addatur, nonne felicior eſt eo, cujus pura ac ſolitaria ſine cujuſquam boni admiſtione miſeria eſt? Sic, inquam, videtur. Quid ſi eidem miſero, qui cunctis careat bonis, præter ea, quibus miſer eſt, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo cenſendus eſt, cujus infortunium boni participatione relevatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cùm puniuntur, boni quidem aliquid annexum,

1 *Recte inquit exiſtimas: ſed qui concluſioni accedere durum putet, æquum eſt.*] MS. Rittersh. & Erfurt. *Recte, inquit, æſtimas, ſed qui concluſioni accedere durum putat, æquum eſt.* Idem.

2 *Vel collationem propoſitionum non eſſe efficacem neceſſariæ concluſionis oſtendat.*] Arbitrentur docti an non meliùs ſcriptus *vel collocationem.* Bern.

3 *Ex his quæ ſumpta ſunt, æque eſt neceſſarium.*] MS. Erfurt. *æque eſſe neceſſarium.* Sitzm.

4 *Feliciores eſſe improbos ſupplicia luentes, quàm ſi eos nulla juſtitiæ pœna coërceat.*] *Quippe* (ait eleganter in Gorgia Plato) *cùm punitio moderetur, juſtioreſque efficiat, tamquam medicina quædam improbitatis.* Bern.

5 *Malos vero miſeros nonne conceſſimus.*] MS. Rittersh. *concluſimus.* Sitzm.

nexum, pœnam ipſam ſcilicet, quæ ratione juſtitiæ bona eſt: iidemque cum ſupplicio carent, [1] ineſt eis aliquid ulterius mali, ipſa impunitas, quam iniquitatis meritò malum eſſe confeſſus es. Negare non poſſum. Multò igitur infeliciores improbi ſunt injuſta impunitate donati, quàm juſta ultione puniti. Sed puniri improbos, juſtum; impunitos verò elabi, iniquum eſſe manifeſtum eſt. Quis id neget. Sed ne illud quidem, ait, quiſquam negabit, bonum eſſe omne, quod juſtum eſt: [2] contraque quod injuſtum eſt, malum liquere eſſe. Tum ego: Iſta quidem conſequentia ſunt eis, quæ paullo antè concluſa ſunt. Sed quæſo, inquam, te, nullane animarum ſupplicia poſt defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia [3] pœnali acerbitate, [4] alia verò purgatoria clementia

1 *Ineſt eis aliquid ulterius mali.*] MS. Rittersh. *ineſt eis aliquid alterius mali.* Idem.

2 *Contraque quod injuſtum, malum liquet eſſe. Tum ego: iſta quidem.*] Longe aliter MSS. *Contraque quod injuſtum, malum. Liquere reſpondi. Tum ego.* Idem.

3 *Pœnali acerbitate, purgatoria clementia.*] Malos hic agnoſcit non Chriſtianus modo ſed & Catholicus Boëtius, alios quidem æternis pœnis damnari: *Cremabit addictos ardens ſemper gehenna,* ait Cyprianus contra Demetr. *& vivacibus flammis vorax pœna: nec erit unde habere tormenta vel requiem poſſint aliquando vel finem. ſervantur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.* Alios verò, ut inquit idem epiſt. LII. *pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari & purgari diu igne.* Peccata, cenſet Tertullianus lib. de Pudicit. *nemini dubium eſt, alia caſtigationem mereri, alia damnationem. Omne delictum aut venia expungit, aut pœna: venia, ex caſtigatione; pœna, ex damnatione.* Nec audiri placet iſtum, qui ſuis ad hunc locum Notis, Pythagoricas hic Platonicaſve animarum purgationes ſomniat. *Vallin.*

4 *Alia purgatoria clementia.*] Macrob. in fin. lib. 2. Som. Scip. *Quem locum Er ille Platonicus copioſius exequutus eſt, ſæcula infinita dinumerans, quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas ſæpe revolutæ ſero de Tartaris emergere permittuntur, & ad naturæ ſuæ principia, quod eſt cælum, tandem impetrata purgatione remeare.* Silius Ital. lib. 13. decem apud inferos portas eſſe fingit, quarum per ultimam animæ in cælum redeant.

Extrema hinc auro fulgens (inquit) *jam lucis honorem*
Sentit, & admoto ſplendet ceu ſidere Lunæ.
Hac animæ cælum repetunt, ac mille peractis
Oblitæ ditem redeunt in corpora luſtris.

Idem l. 15. ait: — *ſed fœdere certo*
Degeneres tenebris animas damnavit avernis.
At queis ætherei ſervatus ſeminis ortus,
Cæli porta patet —

Vide & B. Auguſtin. lib. 10. de Civ. Dei cap. 9, 10, 23, 24, 26, 27, 28, 32. in quibus prolixe refellit Porphyrii de Animæ purgatione deliria. Item Diog. Laërtium lib. 3. Virgil. 6. Æneid. *Sitzm.*

1 *Me-*

tia exerceri puto. Sed nunc de his differere confilium non eſt. Id verò hactenus egimus, ut, quæ indigniſſima tibi videbatur, malorum poteſtas, eam nullam eſſe cognoſceres: quoſque impunitos querebare, videres numquam improbitatis ſuæ carere ſuppliciis. Licentiam quam citò finiri precabaris, nec longam eſſe diſceres: infelicioremque fore, ſi diuturnior; infeliciſſimam verò, ſi eſſet æterna Poſt hæc miſeriores eſſe improbos, injuſta impunitate dimiſſos, quàm juſta ultione punitos. Cui ſententiæ conſequens eſt, ut tum demum gravioribus ſuppliciis urgeantur, cùm impuniti eſſe creduntur. Tum ego, Cùm tuas, inquam, rationes conſidero, nihil dici verius puto. At ſi ad hominum judicia revertar, quis ille eſt, cui hæc non credenda modò, ſed ſaltem non audienda videantur? Ita eſt, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris aſſuetos ad lucem perſpicuæ veritatis attollere, ſimileſque avibus ſunt, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat. dum enim non rerum ordinem, ſed ſuos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem ſcelerum putant eſſe felicem. Vide autem quid æterna lex ſanciat. [1] Melioribus animum conformaveris; nihil opus eſt ju-

1 *Melioribus animum ſi conformaveris*] Hominem ideo Deus liberum condidit, ἑκουσίοις καὶ προαιρετικοῖς χρησάμενον ταῖς ἐνεργείαις, πρὸς τὴν δὲ τὴν χρείαν, ἵνα ἐπιστάμενος ἀγαθά τε αὖ καὶ κακὰ, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν λαμβάνων ἔννοιαν, καὶ δικαίοις καὶ ἀδίκοις, καὶ ὅλως τοῖς ἀπ' ἀρετῆς καὶ κακίας καθαρῶς ἐπιβάλλων, αἱρέσει μὲν τῶν ἀμεινόνων, φυγῇ δὲ τῶν ἐναντίων χρῆται, *ut relictus voluntati propriæ quicquid placeret, ageret: idque hanc ob cauſam, ut ſciens quid bonum ſit, quid malum: & quid interſit inter honeſta turpiaque reputans, quid item inter æqua & iniqua, & in univerſum virtutem inter & vitium, eligeret meliora, deteriora fugeret.* Non igitur ignorat, quoniam omnes homines, inquit Hierocles, jubet æterna lex, ſeu νομοθέτης νοῦς, *mens legiſlatrix*, πρὸς τὸ βέλτιον μεθιστάναι τὴν γνώμην, *ad id, quod melius eſt, mentem convertere.* Iſtud autem βέλτιον, leges ſunt Dei ſeu naturæ, quarum quaſdam poſtquam recenſuit, idem Hierocles, paulo poſt inquit, Ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς, δικαστὴς ἄγρυπνος ἑαυτοῦ γίνεται. Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς ἕνεκα εἶτα εὑρὼν ἑαυτὸν συμφώνως τοῖς προκειμένοις ὅροις διημερεύσαντα, τῆς θείας εὐφροσύνης τοῖς καρποῖς ἀναδεῖ. παρὰ μέλος δέ τι πράξαντα φωράσας, ὥσπερ τισὶ φαρμάκοις ταῖς ἐκ τῶν μεζό-

judice præmium deferente; tu te ipse excellentioribus addidisti. Studium ad pejora deflexeris;[1] extra ne quæsieris ultorem; [2] tu te ipse in deteriora detrusisti: veluti si vicibus sordidam humum, cælumque respicias, cunctis extra cessantibus, ipsa cernendi ratione nunc cœno, nunc sideribus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis simileis esse monstravimus? Quid, si quis amisso peni-

τῆς μετανοίας νουθετήσεσιν ἐπιστύφει. *Ista sunt, quæ mens legislatrix in animis hominum sancit: quæ cum ratio admisit, judex ipsa sui vigilantißimus efficitur, eaque ordine virtutis nomine memoria repetens, qua sit prætergressa, quidve fecerit, disquirit. Postea si seipsam agnoscat juxta superiores regulas diem exegisse, divinæ lætitiæ fructibus coronatur. Sin autem præter rationem factum deprehendat aliquid; monitis se post pœnitudinem; tanquam pharmacis, reprimit.* Itemque post, καὶ δικαστὴν ἐπέστησε τῶν δικαιοτάτων ἅμα, καὶ οἰκειοτάτων, τὸ συνειδὸς αὐτὸ, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον. καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι παρεπαιδεύθημεν. *Iudicem verò adhibuit æquißimum simul atque commodißimum, Conscientiam nimirum, rectamque Rationem, atque etiam Seipsum, cujus omnium maximè pudere quemque voluit.* Unde rectè Epictetus apud Arrianum lib. I. cap. XXIX. Τοῦτον νόμον ὁ Θεὸς τέθεικε, καί φησιν; εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε, *Hanc legem Deus tulit, & ait, Si quid boni expetis, à te ipso pete.* Monenti igitur Labieno Ammona consuleret quàm sanctè Cato apud Lucanum respondet.

Hæremus cuncti Superis, temploque tacente
Nil agimus nisi sponte Dei. non vocibus ullis
Numen eget, dixitque semel nascentibus auctor
Quicquid scire licet: steriles nec legit arenas
Ut caneret paucis, mersitque hoc pulvere verum:
Estque Dei sedes ubi terra, & Pontus & aër,
Et cælum, & Virtus.

Adeo consulere τὰ βελτίονα, hoc est virtutem, rectam rationem seu seipsum, consulere Denm est. à quo mentem & veras opiniones accepimus. Ad præstantiora igitur consequenda, assidua opus est πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἐπιστροφὴ, *ad Dei legem conversione.* huic immoremur; affectum dabit Deus, totius virtutis hinc origo. quippe effatum divinum est, Satyrico proferente,

Semita certè
Tranquillæ per Virtutem patet unica vitæ. Vallin.

Melioribus animum si conformaveris.] MS. Rittersh. & edit. Flor. *Melioribus animum si confirmaveris.* Sic *Firmare animum constantibus exemplis* est apud Tacit. 16. Annal. Cæsar lib. I. de bello Gallico: *His rebus cognitis, Gallorum animos confirmavit.* Sitzm.

1 *Extra ne quæsieris ultorem.*] Bene Juv. Sat. 13.

Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc ultio, quòd se
Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci prætoris vicerit urna.

Idem.

2 *Tu te ipse in deteriora detrusisti.*] MS. *Trusisti.* Idem.

penitus visu, [1] ipsum etiam se habuisse oblivisceretur intuitum, nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num videntes eadem cæcos putaremus? [2] Nam ne illud quidem acquiescent, quod æquè validis rationum nititur firmamentis, Infeliciores eos esse, qui faciunt, quàm qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò esse, qui sint improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Convenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui supplicium inferendum putares, eine qui fecisset, an qui pertulisset injuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpesso satisfacerem dolore facientis. [3] Miserior igitur tibi injuriæ illator, quàm acceptor esse videretur. Consequitur, inquam. [4] Hac igitur aliisque de caussis ea radice nitentibus, quod turpitudo suapte natura miseros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, sed inferentis esse miseriam. Atqui nunc, ait, contrà faciunt oratores. pro his enim, qui grave quid, acerbumque perpessi sunt, [5] miserationem judicum excitare conantur, cùm magis admittentibus justior miseratio debeatur:

quos

1 *Ipsum etiam se habuisse oblivisceretur intuitum.*] Lucret. lib.6. in descriptione pestilentiæ Atheniens.

—— quosdam cœpere oblivia rerum
Cunctarum, neque se possent cognoscere
ut ipsi. Idem.

2 *Nam ne illud quidem acquiescent.*] Benè scripti *acquiescerent*. Bern.

Nam ne illud quidem acquiescent.] MS. Rittershus. *Nam nec illud quidem acq.* Sitzm.

3 *Miserior igitur tibi injuriæ illator.*] Phocion Atheniensium ingratitudinem reprehendens, sapientissime dixit: βούλομαι μᾶλλόν τι ὑφ᾽ ὑμῶν παθεῖν κακὸν αὐτὸς, ἢ αὐτός τι ὑμᾶς κακῶς δρᾶσαι. Est autem dogma Platonicum, quod & cum sacris litteris convenit, & à SS. Patribus passim inculcatur, *Miseriorem esse eum qui injuriam inferat, quam cui inferatur.* Immo plus dicit Chrysostomus, *Neminem lædi, nisi à se ipso.* Idem.

4 *Hæc igitur aliisque de caussis.*] MS. Erfurt. & edit. Flor. *Hac igitur aliisque de caussis.* Idem.

5 *Miserationem judicum excitare conantur.*] Cassiodorus 2.Var.40. *Inventa est quoque ad permovendos animos oratorum fortis ac suavis oratio: utque criminosis irascantur judices, misereantur errantibus: & quicquid potest eloquens efficere, ad hujus disciplinæ non est dubium pertinere gloriam.* Idem.

1 *Cru-*

quos non ab iratis, ſed à propitiis potiùs, miſerantibuſque accuſatoribus ad judicium, veluti ægros ad medicum duci oportebat, ut culpæ morbos ſupplicio reſecarent: quo pacto defenſorum opera, vel tota frigeret, vel ſi prodeſſe hominibus mallet, in accuſationis habitum verteretur. Ipſi quoque improbi, ſi eis aliqua rimula virtutem relictam fas eſſet adſpicere, vitiorumque ſordes pœnarum cruciatibus ſe depoſituros viderent, compenſatione adipiſcendæ probitatis, nec hos [1] cruciatus eſſe dicerent, defenſorumque operam repudiarent, ac ſe totos accuſatoribus judicibuſque permitterent. quo fit, ut apud ſapientes nullus prorſus odio locus relinquatur. Nam bonos quis niſi ſtultiſſimus oderit? malos verò odiſſe ratione caret. Nam ſi, uti corporum languor, [2] ita vitioſitas quidam eſt quaſi morbus animorum; cùm ægros corpore minimè dignos odio, ſed potius miſeratione judicemus, multò magis [3] non inſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

1 *Cruciatus eſſe dicerent.*] Vetus, *ducerent.* Bern.

2 *Ita vitioſitas quidem eſt quaſi morbus animorum.*] MS. Rittersh. *Ita vitioſitas eſt quidam quaſi m. a.* Quæ lectio præſtabilior eſt vulgata. *Sitzm.*

3 *Non inſequendi, ſed miſerandi.*] Contra Ariſtophanes in Equitibus act. 4. Scen. 1.

Λοιδορῆσαι τοὺς πονηροὺς, οὐδὲν ἐς' ἐπίφθονον.

Quanto vero rectius D. Auguſtin. qui lib. 14. de civit. Dei, cap. 6. inquit: *Homo, qui ſecundum Deum, non ſecundum hominem vivit, oportet, ut ſit amator boni: unde fit conſequens, ut malum oderit. Et quoniam nemo natura, ſed quiſquis malus eſt, vitio malus eſt: perfectum odium debebit malis, qui ſecundum Deum vivit, ut nec propter vitium oderit hominem, nec amet vitium propter hominem, ſed oderit vitium, amet hominem.* Similia non uno loco habet ſanctiſſ. Orator Chryſoſtomus in ſuis Homiliis. Plinius etiam Secundus præter alia ita commendat Euphratem Philoſophum: *Inſectatur vitia, non homines. Nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Idem tamen alibi laudat Thraſeam, crebro dicere ſolitum: *Qui vitia odit, homines odit.* tanquam impoſſibile ſit hominibus carere crimine. vid. Epiſt 22. lib. 8. His addideris verſus Martialis lib. 10. Epiſt. 33.

Hunc ſervare modum noſtri novere libelli,
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Idem.

METRUM IV.

[1] *Quid tantos juvat excitare motus,*
Et propria [2] *fatum sollicitare manu?*
[3] *Si mortem petitis, propinquat ipsa*
Sponte suâ, volucreis nec remoratur equos,
[4] *Quos serpens, leo, tigris, ursus,* [5] *aper*
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An distant quia, dissidentque mores,
Injustas acies, & [6] *fera bella movent,*
[7] *Alternisque volunt perire telis?*
Non est justa satis [8] *sævitiæ ratio.*

Vis

1 *Quid tantos juvat excitare motus.*] Senec. in Herc. Fur. ℣ſ. 867.

Quid juvat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes ———

Et ℣ſ. 183. eod.

At gens hominum fertur rapidis
Obvia fatis incerta sui.

Idem.

2 *Fatum sollicitare.*] *Sollicitare Deos*, Senec. in Medea, ℣ſ. 271. *Sollicitare manes*, idem in Oct. ℣ſ. 267. *Idem.*

3 *Si mortem petitis.*] Tibull. libro 1. Eleg. 10. ℣ſ. 34.

Quis furor est atram bellis arcessere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.

Huc commode referes aureolam Epicharmi sententiam quæ est apud Ælian. lib. 2. Var. histor. cap. 34. *Idem.*

4 *Quos serpens, leo* &c.] Lege sodes illa, quæ ex Juvenale annotabimus, & adhibita judicii trutina perpende, quam ingeniose noster Boëtius verba pluſculis versibus inserta in unum alterumque redegerit:

Sed jam serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra & sarcula tantum
Adsueti coquere, & marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extendere fabri. Idem.

5 *Aper.*] Præter aliorum morem primam in hac dictione producit Senec. in Hippolyto ℣ſ. 345.

Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto est spumeus ore.

Idem.

6 *Fera bella movent.*] Senec. in Oct. ℣ſ. 795.

Quid fera frustra bella movetis.

Idem.

7 *Alternisque volunt perire telis.*] Senec. in Thyest. ℣ſ. 338.

Quis vos exagitat furor
Alternis dare sanguinem
Et sceptrum scelere aggredi?

Idem.

8 *Sævitiæ ratio.*] Quintil. Declam. 7. *Convenit judices, quod ipse dives hoc fecit, & quod ego vidi: Ratio sævitiæ est, ut aliquis coram me occidatur, propter quem occiditur.* Idem.

1 *Car-*

Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jurè bonos, & miſereſce malis.

PROSA V.

Heic ego, Video, inquam, quæ ſit vel felicitas, vel miſeria in ipſis proborum atque improborum meritis conſtituta. Sed in hac ipſa fortuna populari, non nihil boni, malive ineſſe perpendo. Neque enim ſapientum quiſquam exſul, inops, ignominioſuſque eſſe malit potiùs, quam pollens opibus, honore reverendus, potentia validus, in ſua permanens urbe florere. Sic enim clarius, teſtatiuſque ſapientiæ tractatur officium, cum in contingenteis populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur: cum præſertim [1] carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum perniciofis potius civibus, propter quos etiam conſtituta ſunt, debeantur. [2] Cur hæc igitur verſa vice mutentur, [3] ſcelerumque ſupplicia bonos premant, præmia virtutum mali rapiant, vehementer admiror, quæque tam injuſtæ confuſionis ratio videatur, ex te ſcire deſidero. Minus

1 *Carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum.*] Atqui Juriſconſulti carcerem non pœnam, ſed duntaxat *cuſtodiam* eſſe confirmant. Poteſt autem optime noſter excuſari, cum & alii carcerem pœnam eſſe ſtatuerint. Lucret. lib. 3.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis, ſceleriſque luela,
Carcer, & horribilis de ſaxo jactus deorſum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ. Idem.

2 *Cur hæc verſa vice mutentur.*] Tacitus lib. 6. Annal. *Mihi in incerto judicium eſt, fatone res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte volvantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quique ſectam eorum æmulantur, diverſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique homines Diis curæ. Ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contra alii, fatum quidem congruere rebus putant, ſed non è vagis ſtellis, verum apud principia, & nexus naturalium cauſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam ubi elegeris certum imminentium ordinem, neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleroſque, quanquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent, hi proſpera inconſulte utantur.* Vid. etiam Salvian. in pr. lib. 1. 2. & 3. De Gub. Dei, B. Auguſtin. lib. 2. De civ. Dei, cap. 2. *Idem.*

3 *Scelerumque ſupplicia bonos premant.*] Sup. lib. 1. Met. 5.

——— premit inſontes
Debita ſceleri noxia pœna.

Idem.

Minus etenim mirarer, [1] si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum Deus rector exaggerat, qui cum sæpe bonis jucunda, malis aspera, contraque bonis dura tribuat, malis optata concedat, nisi causa deprehendatur, quid est quod à fortuitis casibus differre videatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione, temerarium confusumque credatur. Sed tu quamvis causam tantæ dispositionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

METRUM V.

[2] Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
[3] Cur legat tardus plaustra Bootes,
Mergatque seras æquore flamas,
Cùm nimis celeres explicet ortus,
[4] Legem stupebit ætheris alti.
[5] Palleant plenæ cornua Lunæ

In-

1 *Si misceri omnia fortuitis casibus crederem.*] MS. Rittersh. *Si misceri o. f. c. viderem.* Cassiodor. 12. Variar. 25. *Nihil sine caussa geritur, nec mundus fortuitis casibus implicatur: sed quicquid venire videmus ad terminum, divinum constat esse consilium.* Sitzm.

2 *Si quis Arcturi.*] Prudent. Cathem. Hymn. 12.

Arctoa quamvis sidera
In se retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerunque sub nimbis latent.
Hoc sidus æternum manet,
Hæc stella nunquam mergitur.

Idem.

3 *Cur legat tardus plaustra Bootes.*] Quid si pro *legat* reponamus *regat*? Senec. in Octav. ỷs. 68.

Qua plaustra tardus noctis æterna vice
Regit Bootes, frigido Arctoo rigens.

De Boote Seneca in Med. ỷs. 115. in Thyest. ỷs. 870. Et Manilius his verbis:

A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
Qui similis junctis instat de more juvencis,
Arcturumque rapit medio sub pectore secum.

Martian. Capella in pr. lib. 2.

Ardua tunc senior succendit plaustra Bootes.

M. S. quo utebatur amicissimus meus I. Zinzerlingus, *conscendit.* Idem.

4 *Legem stupebit ætheris alti.*] Seneca in Med. ỷs. 757.

Pariterque Mundus lege confusa ætheris
Et Solem & astra vidit. ——

Idem.

5 *Palleant plenæ cornua Lunæ.*] Manilius lib. 1. erudite explicat, quî fiat ut Luna obscuretur:

[1] Infecta metis noctis opacæ,
Quæque fulgenti texerat ore
Confuſa Phœbe, detegat aſtra.
Commovet genteis publicus error,
[2] Laſſantque crebris pulſibus aëra.
Nemo miratur flamina [3] Cori
Litus frementi tundere fluctu,
[4] Nec nivis duram frigore molem
Fervente Phœbi ſolvier æſtu.
Heic enim cauſas cernere promtum eſt;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quæ rara provehit ætas,
[5] Stupetque ſubitis mobile vulgus.

Cedat

Te teſtem dat Luna ſui glomerabilis orbis:
Quæ cum merſa nigris per noctem deficis umbris,
Non omnes pariter confundis ſidere gentes,
Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes.
Poſt medio ſubjecta polo quæcunque coluntur.
Ultima ad Heſperios infectis volveris alis:
Seraque in extremis quatiuntur gentibus æra.
Quod ſi plana foret tellus, ſimul iſta per omnes
Deficeret partes toto miſerabilis orbe.
Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,
His modo, poſt illis apparet Delia terris,
Exoriens ſimul atque cadens ——

Quin & Diog. Laërt. in Procem. tradit de Ægyptiorum Philoſophis, quod dixerint σελήνην ἐκλείπειν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτουσαν. Sitzm.

1 *Infecta metis noctis.*] Silius Ital. lib. 5.

—— *nigram nox roſcida metam*
Stringebat. ——

Sitzm.

2 *Laſſantque crebris pulſibus æra.*] Æris tinnitu credebant veteres fieri, ut Magicorum carminum ſonus ad Lunam non perveniret: eamque hoc modo juvari, de qua ſuperſtitione paſſim Auctores. *Idem.*

3 *Cori.*] Silius lib. 1.

Qualis ubi Ægæo ſurgente ad ſidera Ponto
Per longum vaſto Cori cum murmure fluctus
Suſpenſum in terras portat mare, frigida nautis
Corda tument: ſonat ille procul, flatuque tumeſcens
Curvatis pavidas tramittit Cycladas undis.

De hoc quædam notavimus ad Met. 3. lib. 1. vſ. 3. *Idem.*

4 *Nec nivis duram frigore molem.*] Senec. in Thyeſt. vſ. 125.

Si quis Taygeti conſpicuas nives,
Quas cum Sarmaticus tempore frigido
In ſummis Boreas compoſuit jugis,
Æſtas veliferis ſurgit Eteſiis.

Idem.

5 *Stupetque ſubitis mobile vulgus.*] Caſſiodor. lib. 12. Variar. 25. *Fit ratione certum, quod ſtupenti vulgo videtur eſſe ambiguum.* Idem.

1 *In*

Cedat [1] *inſcitiæ nubilus error,*
Ceſſent perfectò mira videri.

PROSA VI.

Ita eſt, inquam. Sed cum tui muneris ſit latentium rerum cauſas evolvere, velataſque caligine explicare rationes: quæſo uti hinc decernas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbat, ediſſeras. Tum illa paulliſper arridens, Ad rem me, inquit, omnium quæſitu maximam vocas, cui vix exhauſti quidquam ſatis ſit. Talis namque materia eſt, ut unâ dubitatione ſuccisâ, innumerabiles aliæ, [2] velut hydræ capita, ſuccreſcant: nec ullus fuerit modus, niſi quis eas vivaciſſimo mentis igne coërceat. In hac enim de providentiæ ſimplicitate, de fati ſerie, de repentinis caſibus, de cognitione, ac prædeſtinatione divina, de arbitrii libertate quæri ſolet: quæ quanti oneris ſint, ipſe perpendis. Sed quoniam hæc quoque te noſſe, quædam medicinæ tuæ portio eſt, quamquam anguſto limite temporis ſepti, tamen [3] aliquid delibare conabimur. Quòd ſi te muſici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paulliſper differas voluptatem,

1 *Inſcitiæ nubilus error.*] Arnob. libro ſeptimo: *In nubibus ignorationis incedere.* Diog. Laërt. lib. 2. De Socrate: ἔλεγε δὲ καὶ ἓν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, τὴν ἐπιστήμην· καὶ ἓν μόνον κακὸν, τὴν ἀμαθίαν. Ab hoc vero Carmine non ſunt aliena illa Quintiliani verba, quæ deſumpta ex Declamatione 4. *Paullatim hoc quod ſtupemus, animus auſus diligenter attendere, in arcana naturæ ſacrum miſit ingenium, & ex adſiduis obſervationibus notiſque redeuntibus latentium ratione collecta, pervenit ad cauſas. Miraris fatum hominis poſſe prædici? Defectiones ſiderum laboreſque narrantur, nunciatur origo tempeſtatum, laßitudo ventorum, quod ſidus immodicos ſolis ardores, quod ſeveras minetur hiemes, quid ſignificent ſparſi longius crines, quid ardentius ſolito jubar, quid excuſſa flamma ſideribus.* Idem.

2 *Velut hydræ capita.*] Vide quæ not. infra ad Met.7.℣ſ.22.h.l. Salvianus quoque ad vim hydræ alludens lib.6. De Guber. Dei: *Sicut enim* (inquit) *anguinum illud monſtrum, ut fabulæ ferunt, quod multiplicabat occiſio, ita etiam in Gallorum excellentißima urbe iis ipſis quibus cohercebantur ſcelera plagis creſcebant, ut putares pœnam ipſorum criminum quaſi matrem eſſe vitiorum.* Idem.

3 *Aliquid delibare conabimur.*] Scriptam lectionem in contextum admiſi. vulgati inſulſe: *aliquid deliberare.* Bern. Sitzm.

tem, [1] dum nexas ſibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum velut ab alio orſa principio, ita diſſeruit. Omnium generatio rerum, [2] cunctuſque mutabilium naturarum progreſſus, & quidquid aliquo movetur modo, cauſas, ordinem, formas ex divinæ mentis ſtabilitate ſortitur. Hæc in ſuæ ſimplicitatis arce compoſita, multiplicem rebus gerendis modum ſtatuit. qui modus cùm in ipſa divinæ intelligentiæ puritate conſpicitur, providentia nominatur: cùm verò ad ea quæ movet, atque diſponit, refertur, [3] fatum à veteribus appellatum eſt. Quæ diverſa eſſe facile liquebit, ſi quis utriuſque vim mente conſpexerit. Nam providentia eſt illa ipſa divina ratio in ſummo omnium principe conſtituta, quæ cuncta diſponit: fatum verò inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam providentia ſuis quæque nectit ordinibus. Providentia namque cuncta pariter, quamvis diverſa, quamvis infinita, complectitur: [4] fatum verò ſingula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus diſtributa: ut hæc temporalis ordinis explicatio, in divinæ mentis adunata proſpectu, providentia ſit: eadem vero adunatio digeſta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Quæ licet diverſa ſint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providentiæ

1 *Dum nexas ſibi ordine contoxo rationes.*] MSS. *dum nexas tibi ordine c. r.* Sitzm.

2 *Cunctuſque mutabilium naturarum progreſſus.*] MS. Erfurt. *cunctuſque mirabilium n. p.* Idem.

3 *Fatum à veteribus appellatum eſt.*] Min. Felix in Oct. *Quid enim aliud eſt Fatum, quam quod de uno quoque noſtrum Deus effatus eſt? qui cum poßit præſcire materiam, pro meritis & qualitatibus ſingulorum etiam fata determinat.* Vide etiam Apuleium in fin. lib. de Mundo. *Idem.*

4 *Fatum ſingula digerit in motum.*] B. Auguſtinus lib. 5. de Civ. Dei cap. 8. *Qui vero non aſtrorum conſtitutionem, ſicuti eſt cum quicquam concipitur vel naſcitur, ſed omnium connexionem ſeriemque cauſarum, qua fit omne quod fit, fati nomine appellant: non multum cum iis de verbi controverſia laborandum atque certandum eſt: quandoquidem ipſum cauſarum ordinem & quandam connexionem Dei ſummi attribuunt voluntati & poteſtati, qui optime & veracißime creditur & cuncta ſcire antequam fiant, & nihil inordinatum relinquere: à quo ſunt omnes poteſtates, quamvis ab illo non ſint omnium voluntates.* Idem.

1 *Fato*

dentiæ ſimplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens, movet operis effectum, & quod ſimpliciter, præſentarieque proſpexerat, per temporaleis ordines, ducit: ita Deus providentia quidem ſingulariter, ſtabiliterque facienda diſponit: [1] fato verò hæc ipſa, quæ diſpoſuit, multipliciter, ac temporaliter adminiſtrat. Sive igitur, famulantibus quibuſdam providentiæ [2] divinis ſpiritibus, fatum exercetur, [3] ſeu animâ, [4] ſeu totâ inſerviente

1 *Fato vero hæc ipſa quæ diſpoſuit.*] Meus codex *Fatum vero.* recte. *Bern.*

2 *Divinis ſpiritibus.*] Θείας ψυχὰς quæ ἐν τῇ νοητῇ τοῦ οὐρανοῦ περιωπῇ, *in mentali Cœli ſpecula* degentes Deum proximè accedunt: quarum agendi præſtantiam Mens Mundi, quantum fieri poteſt, imitatur. *Vall.*

3 *Seu anima.*] Mundi, nempe. quæ opinio eſt Platonis x. de Legibus, Ψυχὴν δὲ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν πᾶσι τοῖς πανταχῇ κινουμένοις λέγοντός σου, καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη φάναι, *Cum Animam dicas omnia gubernare, omnibuſque inſitam eſſe, quæ ubicunque moventur; utique fatearis oportet, Cœlum quoque ipſum Anima gubernari.* Hinc apud Joan. Stobæum Plato dicit λόγον ἀΐδιον τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, καὶ νόμον ἀΐδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, *rationem æternam* eſſe *fati naturam, & perpetuam univerſi naturæ legem.* At apud Nemeſium accuratius obſervatur Platonem Fati nomen bifariam uſurpare. Aliud, inquit, κατ' οὐσίαν, aliud κατ' ἐνέργειαν. Κατ' οὐσίαν μὲν τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν. κατ' ἐνέργειαν δὲ θεῖον νόμον ἀπαράβατον δι' αἰτίαν ἀναπόδραστον. καλεῖ δὲ τοῦτον θεσμὸν ἀδράστειαν. τοῦτον δὲ τὸν νόμον δεδόσθαι παρὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτου Θεοῦ τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ εἰς διακόσμησιν τῶν ὅλων, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γινόμενα. ταύτην δὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν λέγει· ἀπὸ γὰρ τῆς προνοίας ἐμπεριέχεσθαι τὴν εἱμαρμένην. πᾶν γὰρ τὸ καθ' εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι. οὐ μὴν πᾶν τὸ κατὰ πρόνοιαν καὶ καθ' εἱμαρμένην εἶναι. *Quod* in ſubſtantia *ponitur, Animam vult eſſe Univerſi; Quod* in muneris functione, *divinam Legem immutabilem ob cauſam inevitabilem. quam legem etiam Adraſtiam dicit, eamque à primo ſummoque Deo, Univerſi Animæ, ad omnium adminiſtrationem datam eſſe, per quam omnia quæ fiunt, gubernentur. Hoc fatum in muneris functione poſitum, etiam providentiam appellat. Nam à providentia fatum comprehendi vult. quicquid enim fato fiat, etiam providentia fieri; non tamen quicquid ſit providentiæ, etiam fati eſſe.* Quod igitur res fiant, ab Anima Univerſi habent. quod vero hoc vel illo modo ac ordine, à Lege divina. quam ſic elegantiſſime Cicero deſcribit l. II. de legibus. *Hanc igitur video ſapientiſſimorum fuiſſe ſententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque ſcitum aliquod eſſe populorum, ſed æternum quiddam, quod univerſum mundum regeret imperandi prohibendique ſapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei: ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, recte eſt laudata: eſt enim ratio menſque ſapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.* Idem.

4 *Seu tota inſerviente natura.*] Quæ Stoicorum opinio eſt. Definierat He-

viente naturâ, ¹ seu cælestibus siderum motibus, seu

raclitus naturam Fati λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, *rationem per naturam universi pertinentem.* cui consentiens Zeno definivit quoque, *Rationem quandam per omnem pertinentem naturam.* apud Cic. I. de nat. deor. Quod & ibid. vult Strato ille, *qui omnem vim divinam in Natura sitam esse censet, quæ causas gignendi, augendi minuendive habeat, sed careat omni sensu & figura.* Unde eam vim ἀσωματικήν, Chrysippus δύναμιν πνευματικὴν τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, τάξει τοῦ παντὸς διοικητικήν, *naturam fati vim spiritalem* definivit, *ordine Universum gubernantem.* Fati quoque vim totam in Natura consistere opinatur Jamblichus apud Stobæum. Naturæ autem, hoc sensu acceptæ, pulcherrimam descriptionem vide apud Cic. lib. II. de nat. deor. *Vall.*

1 *Seu cœlestibus syderum motibus.*] *Pars* maxima mortalium, inquit Plinius lib. II. cap. VII. *astro suo eventus assignat & nascendi legibus. Sedere cœpit sententia hæc; pariterque & eruditum vulgus & rude in eam cursu vadit.* At non sapientes. quæ enim inde sequantur incommoda, omnem huic opinioni fidem adimunt. Ea vide apud Alexandrum Aphrod. lib. de Fato. Simplicium in Enchirid. Epicteti cap. I. Apud D. Augustinum lib. V. de Civit. Dei, ista multis argumentis impugnantem & expugnantem. Sed interim, dum eos consultum is, Nemesium audi, Christianum philosophum, paucis multa decernentem: Οἱ τῇ περιφορᾷ τῶν ἄστρων τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων πάντων ἐπιγράφοντες, οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπομάχονται, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πολιτείαν ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν. ἄτοποι μὲν γὰρ οἱ νόμοι. περιττὰ δὲ τὰ δικαστήρια κολάζοντα τοὺς ἀναιτίους. παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι. ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ πάντων καθ' εἱμαρμένην γινομένων. ἐξορίζεται δὲ καὶ πρόνοια μετὰ τῆς εὐσεβείας πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον μόνον εὑρίσκεσθαι τῆς ἄνωθεν περιφορᾶς. ὑπὸ ταύτης γὰρ κινεῖσθαι πρὸς τὰς πράξεις οὐ μόνον τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διανοήματα· καὶ ὅλως οἱ ταῦτα λέγοντες, τὸ ἐφ' ἡμῖν συναναιροῦσι καὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ παντὶ λυμαίνονται. ἄδικοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, τοὺς μὲν μοιχοὺς, τοὺς δὲ φονέας ἀπεργαζόμενοι· καὶ πρόγε τούτων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν Θεὸς τὴν αἰτίαν ἀποφέρεται. εἰ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἃ τῶν κακῶν ἡμῖν τὴν ἐπιφορὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιτίθησιν, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτείας ἵστασθαι τὴν τούτων ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἀποφαίνεσθαι αἴτιον τὸν Θεόν. πρὸς τῷ καὶ ἀδυνάτων ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε ἀκούειν ἀναγκαῖον, πρόδηλον ἔχοντα τὴν ἀτοπίαν καὶ βλασφημίαν. *Qui astrorum circumvectioni causam omnium quæ fiunt, assignant, non solum communibus notionibus adversantur, sed etiam omnem reip. administrationem, inutilem reddunt. Absurdæ enim leges, supervacanea judicia, quæ ab iis pœnam exigant, in quibus nulla culpa sit. Vituperare quoque, & laudare nulla ratio est. Nullus etiam usus est precum, si omnia fato administrantur. ac præterquam quod instrumentum tantum cœlestis circumvectionis homo reperitur, etiam exterminatur cum religione providentia, siquidem à cœlorum motibus non solum partes corporis, sed etiam animi cogitationes, ad agendum impelluntur. Denique qui ista differunt, una cum libera voluntate contingentis naturam tollunt; & sic nihil aliud agunt, quam quod universa labefactant. Iniqua etiam ipsa astra, quod alios mœchos, alios homicidas efficiunt. & præ his,* iniquus *architectus eorum Deus, si ejusmodi fecit, quæ mala nobis necessario importarent, ut horum insulsitas non modo in rep. versetur, sed etiam gravissimorum malorum causam, Deum efficiat. Quamquam fieri nulla*

[1] seu angelicâ virtute, [2] seu dæmonum variâ solertiâ, seu

modo posse, quod defendunt, ratio convincit. Verum ista ne aures quidem nostræ ferre debent, quæ perspicue absurda sunt, & de Dei majestate detrahunt. Vall.

1 *Seu angelica virtute.*] Angelorum enim ministerio ad jussa peragenda Deum in his inferioribus uti, docet vetus omnis Theologia, iisque omnia plena esse. Clemens Alexandrin. strom. lib. VII. Ἐπὶ τέλει τοῦ φαινομένου τοῦ ἄκρου, ἡ μακαρία ἀγγελοθεσία· καὶ δὴ μέχρις ἡμῶν αὐτῶν ἄλλοι ὑπ' ἄλλοις, ἐξ ἑνὸς καὶ δι' ἑνὸς σωζόμενοί τε καὶ σώζοντες διατετάχαται, *In summo fine ejus cœli, quod apparet, beati positi sunt Angeli, atque adeo usque ad nos ipsos, alii sub aliis sunt collocati, qui ex uno & per unum & servantur & servant.* Ii quoque προστάξει θείᾳ τε καὶ ἀρχαίᾳ κατ' ἔθνη συνδιανενεμημένοι, *ordinatione divina & antiqua per Gentes*, ac urbes sed & homines *distributi* φιλοσοφίαν, *sapientiam* iis administrant. Athenagoras autem πρεσβ. Τοῦτο γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γέγονε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων πρόνοιαν, τὴν δὲ ἐπὶ μέρους, οἱ ἐπ' αὐτοῖς ταχθέντες ἄγγελοι, *Idcirco enim Angelos Deus creavit, ut rebus à se digestis providerent. quamvis enim ipse universali sua & communi providentia universis prospiciat: particularem tamen rerum singularum, quæ cuique fuerint commissæ, Angelis imposuit.* Idem.

2 *Dæmonum varia solertia.*] Dæmones quemadmodum Angelos his in inferioribus multæ esse potestatis omnium temporum opinio fuit. Utque vulgus bonos malosque Genios seu Dæmones dicit; sic etiam Angelos licet dicere; Τοὺς μὲν τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως, πρεσβευτάς τινας ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν, καὶ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἀσύλους καὶ ἱεροὺς, διὰ τὴν ἀνυπαίτιον καὶ παγκάλην ταύτην ὑπηρεσίαν. τοὺς δ' ἔμπαλιν, ἀνιέρους καὶ ἀναξίους τῆς προσρήσεως καὶ αὐτὸς ὑπολαμβάνων οὐχ ἁμαρτήσεις, *Alteros, qui boni vocantur, legatos quosdam ultro citroque commeantes inter Deum & homines, sacrosanctos propter hoc inculpabile pulcherrimumque ministerium. alteros è diverso profanos ac nefarios, quos & ipse abominandos haud falsò dixeris.* ait Philo lib. περὶ Γιγάντων. Quid vero Philosophia Gentilis, hoc est Jamblichi, Porphyrii & cæterorum, de eis senserit, ex Pselli de Dæmonibus libro nondum edito sic accipe. Ἔα μετὰ τὸν ἀγγελικὸν διάκοσμον τὰς δαιμονίας τάξεις ὑφίστησι, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν νοερὰς τίθεται, τὰς δὲ κατὰ νοῦν καὶ λόγον ἐνεστάναι, τὰς δὲ κατὰ λόγον μόνως, ταῖς δὲ πρὸς τῷ λόγῳ συγκαταλέγει καὶ τὸ ἄλογον, τοὺς δὲ ἐσχάτους τῶν δαιμόνων εἰς ἀλογίαν μόνην ἀπορρίπτει, οὓς δὴ καὶ ὑλαίους καὶ ποιναίους κατονομάζει. ἐπιδιαιρεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν κλῆσιν, ἵνα παρ' ἐκείνων ζωπυρῆται καὶ ἐμπνέηται. καὶ τοῖς μὲν τὸ πῦρ, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα. τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ, τοῖς δὲ τὴν γῆν ὑποτίθησιν. ἐνίους δὲ κλιματάρχας ποιεῖται καὶ σωμάτων ἑτέρους προστάτας καὶ ὕλης φύλακας· ἐμπίπλειν δὲ τούτους φασὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐ διὰ μισανθρωπίαν τε καὶ δυσμένειαν, ἀλλ' ὡς κολαστὰς ὧν ἡμαρτήκασι καὶ καθαρτὰς ἐπὶ τὴν ὅλην οὐ λογισμὸν ἔχοντας ταύτας κακῶν, ἀλλ' ἵνα τὸ αἶσχος ἐκείνων μορφοῖτο διὰ τὴν τούτων πρὸς αὐτὴν σχέσεως, οἱ δὲ θυμὸν τούτοις καὶ τὴν ἀναίσθησιν κατὰ φύσιν διδόασιν, ὡς ταῖς παρδάλεσι καὶ τοῖς λέουσι, καὶ σώμασιν ἐνδέσμοῦσι λεπτοῖς καὶ ἀερίοις καὶ ἔλαττον ἀντιτύποις, οὐ περιφερέσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμήκεσιν, ἔλαττον μὲν φωτὸς πλέον δὲ τοῦ γεώδους σκότους μετέχουσι. τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων τὴν πρόγνωσιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιμαρτυροῦσι, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν περὶ τοὺς ἀστέρας σχημάτων,

ſeu aliquibus horum, [1] ſeu omnibus fatalis ſeries texitur; illud certè manifeſtum eſt, immobilem, ſimplicemque gerendarum formam rerum eſſe providentiam: [2] fatum verò eorum, quæ divina ſimplicitas gerenda diſpoſuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem. Quo fit, ut omnia quæ fato ſubſunt, providentiæ quoque ſubjecta ſint; cui ipſum etiam

poſt ordines Angelorum, Dæmonum ſeries conſtituit, alioſque eorum intellectuales tantum, alios vero intellectu & ratione præditos, alios ſola ratione conſtantes; aliis vero cum ratione etiam irrationale tribuit, extremos denique Dæmonum in meram irrationalitatem detrudit, eoſque idcirco materiales & pœnales indigetat. omnes autem res creatas iis gubernandas attribuit, eo fine, ut ab eis vivificentur & quaſi inſpirentur. Idcirco aliis quidem ignem, aliis aërem, aliis aquam, aliis denique terram committit: quoſdam etiam regionum principes, alios corporum præfectos & materiæ cuſtodes conſtituit. noſtris vero animis eos illabi ait, non propter odium vel malevolentiam, ſed quaſi tortores & caſtigatores eorum quæ animi deliquerint. Præterea mentes noſtras eos ad materiam incurvare, non quidem lædendi eas animo, ſed ut illorum dedecus harum ad illos habitudine repræſentetur. Iram vero & impudentiam iis, prout pardis & leonibus aſsignat. eoſque corporibus tenuibus & aëriis parumque reſiſtentibus, non rotundis modo ſed & oblongis amictos ſtatuit, quæ parum lucis, multum terrenæ caliginis contineant. Cognitionem autem rerum, & futurorum præſcientiam iis, tum ex multis aliis, tum maxime ex aſtrorum aſpectibus aſsignat. Multarum igitur rerum virtutes ac ſcientias callent, ſed, ut ait ibid. Philo, non ὀρθοῦ λόγου θυγατέρας *rectæ rationis filias.* Vall.

Seu Dæmonum varia ſolertia.] Martian. Capella lib. 2. De Nupt. Phil. Græci δαίμονες dicunt ἀπὸ τοῦ δαήμονας εἶναι. *Latini Medioximos vocitarunt.* Opinionem autem Platonicorum, præſertim Apuleii de Dæmonibus aëris multis examinat, vanamque eſſe demonſtrat B. Auguſtin. lib. 8. 9. & 10. De Civ. Dei. *Sitzm.*

1 *Seu omnibus.*] Sic profecto eſt. Deſerviunt conditori ſuo ſupercœleſtes illi ſpiritus, qui coram eo propius aſſiſtunt. Obſequitur Anima menſque Univerſi ſeu tota Natura, vitam adminiſtrando, ordinem inditum tam enixè obeundo. Famulantur aſtrorum ignes tot ad commoda miraculaque è cœlo fulgentes. Parent denique utrique δαίμονες; illi quidem virtutis, hi verò nequitiæ conſultores. Ita quidem omnia Dei providentiam obſervant, exequendiſque ejus decretis præſto ſunt, ſed, ut inquit Auguſtin. [de Civit. Dei lib. IV.] *ordine & tempore occulto nobis, notiſsimo ſibi.* Ne mortalis ſcire deſidera. quis enim es, ut noveris conſilium Domini: aut quis opus tam ſtupendum ſcientia conſequi poſſit, Deus! niſi æterna tua illa *Sapientia*, quæ *ſola tecum aderat quando cuncta componebas*? Vallin.

2 *Fatum vero eorum quæ divina ſimplicitas gerenda eſſe diſpoſuit, mobilem nexum atque ordinem temporalem.*] Agell. lib. 6. cap. 2. *Fatum quod Græci* πεπρωμένην vel εἱμαρμένην *vocant, ad hanc ferme ſententiam Chryſippus Stoicæ Princeps Philoſophiæ definit: Fatum eſt, inquit, ſempiterna quædam & indeclinabilis ſeries rerum, & catena volvens ſemetipſa ſeſe & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaque eſt,* Sitzm.

1 *A prima*

etiam ſubjacet fatum. quædam verò, quæ ſub providentia locata ſunt, fati ſeriem ſuperent. Ea verò ſunt, quæ primæ propinqua divinitati ſtabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circum eundem cardinem ſeſe vertentium, qui eſt intimus, ad ſimplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum veluti cardo quidam, circa quem verſentur, exiſtit: extimus verò majore ambitu rotatus, quanto à puncti media individuitate diſcedit, tanto amplioribus ſpatiis explicatur: ſi quid verò illi ſe medio connectat & ſociet, in ſimplicitatem cogitur, diffundique, ac diffluere ceſſat. Simili ratione quod longius [1] à prima mente diſcedit, majoribus fati nexibus im-

1 *A prima mente.*] Poſt ſummum ac ſimpliciſſimum Deum, ſequuntur beati illi ſpiritus qui majeſtatem Creatoris proxime intuentur, iidem illi ſimplices quoque. In Cœlo etiam, quod θεῖον vocat Ariſtoteles, quod eſt ſuperius, ἀσώματος οὐσία; quod vero inferius, σωματικὴ dicitur Hierocli. Ipſorum Dæmonum atque adeo Hominum ψυχὴ, λογικὴ quidem eſt, ſed μετὰ φωτεινοῦ καὶ συμφυοῦς σώματος. Deinde ipſe Ignis, qui cœlo vicinus eſt, ἄϋλος apud Simplicium [com. in IV. Phyſic.] εἴδους λόγον ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα, *habet rationem formæ comparatione aliorum elementorum.* Aër denique ſubtilior Aqua eſt; ac Terra, quæ penitus immobilis eſt. cujus nempe beneficio tam varios eæ virtutum ſuperiorum excipiunt effectus, ut iis fœcundiores factæ in tot tantoſque, quos videmus animalium, plantarum, aliorumque operum fœtus erumpant. Cujus ordinis totius ac ſeriei rationem ſic explicat Dionyſ. de divin. nomin. cap. IV. Τὸ μᾶλλον, ἢ ἧττον τοῦ ἀγαθοῦ πλησιάζον ἀναλόγως ἔσται ἀγαθόν. ἐπειδήπερ ἡ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελὴς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν· ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων· ταῖς μὲν ὁλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως· ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ὡς ἕκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται τῶν ὄντων· καὶ τὰ μὲν πάντη τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει· τὰ δὲ μᾶλλον, καὶ ἧττον ἐστέρηται· τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν, καὶ ἄλλοις κατ' ἔσχατον ἀπήχημα πάρεστι τ' ἀγαθόν. *Quod magis aut minus propinquat bono, pro ipſa* appropinquanti *menſura fit bonum. Siquidem perfecta bonitas per omnia ſe diffundens, non ſolum ad illas, quæ ſunt circa ipſam ſubſtantias optimas accedit, ſed ad extremas uſque procedit: aliis quidem ſummopere præſens, aliis autem inferiore quadam conditione, aliis tandem infimo quodam pacto; quatenus ſingula percipere poſſunt. Jam vero alia bonum prorſus participant, alia vero magis minuſve inde degenerant; ſed alia tenuiorem boni præſentiam ſortiuntur: aliis denique veſtigium boni contingit extremum.* Quam ſpiritualium, corporearumque ſubſtantiarum inſitam à Creatore ſubordinationem & ὑποταξίαν ſic exprimit Auguſtinus [lib. III. de Trin. cap. IV.] *Ut corpora craſſiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per ſpiritum vitæ, ſpiritus vitæ irrationalis, per ſpiritum vitæ rationalem. & rationalis deſer-*

implicatur, ac tantò aliquid fato liberum eſt, quantò illum rerum cardinem viciniùs petit. Quòd ſi ſupernæ mentis hæſerit firmitati, motu carens, fati quoque ſupergreditur neceſſitatem. Igitur uti eſt ad intellectum ratiocinatio; ad id quod eſt, id quod gignitur; [1] ad æternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita eſt fati ſeries mobilis ad providentiæ ſtabilem ſimplicitatem. Ea ſeries cælum ac ſidera movet, elementa in ſe invicem temperat, & alternâ commutatione transformat. Eadem naſcentia, occidentiaque omnia per ſimileis fetuum, [2] ſeminumque renovat progreſſus. [3] Hæc actus etiam, fortunaſque hominum indiſſolubili cauſarum connexione conſtringit: quæ cùm ab immobilis providentiæ profiſciſcantur exordiis, ipſas quoque immutabileis eſſe neceſſe eſt. Ita enim res optimè reguntur, ſi manens in divina mente ſimplicitas, indeclinabilem cauſarum ordinem promat; hic vero ordo res mutabileis, & alioqui temerè fluituras propriâ incommutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametſi vobis hunc ordinem minimè conſiderare valentibus, confuſa omnia perturbataque videantur, nihilo minus tamen ſuus modus ad bonum dirigens cuncta diſponat. Nihil eſt enim quod mali causâ ne ab ipſis quidem improbis fiat: quos, ut uberrimè demonſtratum eſt, bonum quærentes pravus error avertit, ne dum ordo de ſummi boni cardine proficiſcens, à ſuo

tor atque peccator per ſpiritum juſtum atque pium, & hic per Deum, ac ſic univerſa creatura per Creatorem ſuum, ex quo, per quem, in quo condita etiam & inſtituta eſt. Quod autem hic Deum *mentem primam* nuncupat, more Platonis Platonicorumque facit, qui eum τ̀ νȣ̃ν paſſim vocant. Videndus poſt Platonem Ariſtot. cap. XI. lib. de Mundo. *Vall.*

1 *Ad æternitatem tempus, ad puncti medium circulus.*] MSS. cum Edit. Norimb. & Flor. *ad punctum medium circulus.* Sitzm.

2 *Seminumque renovat progreſſus.*] MS. Rittersh. *revocat progreſſus.* Sitzman.

3 *Hæc actus etiam.*] Imitatur hæc Salvianus lib. I. de Gub. Dei: *Præſertim cum etiam in his, quæ humano actu adminiſtrantur, nihil penitus ſine ratione conſiſtat, omniaque ita à Providentia incolumitatem, quaſi corpus ab anima vitam trahant.* Idem.

1 *A ſuo*

[1] à ſuo quemquam deflectat exordio. Quæ vero, inquies, poteſt ulla iniquior eſſe confuſio, quam ut bonis tum adverſa, tum proſpera, malis etiam tum optata, tum odioſa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbosve cenſuerint, eos quoque, uti exiſtimant, eſſe neceſſe ſit? Atqui in hoc hominum judicia depugnant, & quos alii præmio, alii ſupplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis poſſit bonos, maloſve diſcernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, veluti in corporibus dici ſolet, animorum? Non enim diſſimile eſt miraculum neſcienti, cur ſanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara conveniant. cur ægri etiam quidam lenibus, quidam vero acribus adjuvantur. At hoc medicus, qui ſanitatis ipſius, atque ægritudinis modum temperamentumque dignoſcit, minimè miratur. Quid verò aliud animorum ſalus videtur eſſe, quam probitas? quid ægritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel ſervator bonorum, vel malorum depulſor, quàm rector ac medicator mentium Deus? [2] Qui, cùm ex alta providentiæ ſpecula reſpicit, quid unicuique conveniat, agnoſcit, &, quod convenire novit, accommodat. Hinc jam fit illud fatalis ordinis inſigne miraculum, cùm ab ſciente geritur, quod ſtupeant ignorantes. Nam ut pauca, quæ ratio valet humana, de divina profunditate perſtringam, de hoc, quem tu juſtiſſimum & æqui ſervantiſſimum putas, omnia ſcienti providentiæ diverſum videtur. Et victricem quidem cauſam diis, victam verò Catoni placuiſſe familiaris noſter [3] Lucanus admonuit. Hîc igitur quidquid citra ſpem videas

1 *A ſuo quemquam deflectat exordio.*] Vetus, *quoquam*; quod propriùs rimanti non improbabitur. *Bern.*

2 *Qui cum ex alta providentiæ ſpecula reſpicit.*] MS. Rittersh. & Edit. Norimb. *reſpexit.* Sitzm.

3 *Lucanus admonuit.*] Famoſo illo verſu lib. I. de B. C.

Nec quemquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem,

Pom-

videas geri, rebus quidem rectus ordo est: opinioni verò tuæ perversa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus, ut de eo divinum judicium pariter, humanumque consentiat: sed est animi viribus infirmus: cui si quid eveniat adversi, desinet colere forsitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei, quem deteriorem facere possit adversitas, ne cui non convenit laborare, patiatur. Est alius cunctis virtutibus absolutus, sanctusque ac Deo proximus: hunc contingi quibuslibet adversis nefas providentia judicat, adeò, ut ne corporeis quidem morbis agitari sinat. [1] Nam ut quidam me quoque excellentior ait, Ἀνδρὸς ἱερȣ̃ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομȣ̃σι. Fit autem sæpe, uti bonis summa rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mista quædam, pro animorum qualitate, distribuit: [2] quosdam remordet, ne longa felicitate luxurient: [3] alios duris agitari sinit, ut virtutes animi, patientiæ usu atque exercitatione, confirment. Alii plus æquo metuunt, quod ferre possunt: alii plus æquo despiciunt, quod ferre non possunt. hos, in experimentum sui, tristibus ducit. Nonnulli venerandum sæculi nomen, [4] gloriosæ pretio mortis, emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles, exemplum ceteris prætulerunt, invictam malis esse virtutem. quæ quàm rectè atque dispositè, & ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio est. Nam

Pompejusve parem. quis justius induit arma
Scire nefas, magno se judice quisque tuetur:
Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

Vallin.

1 *Nam ut quidam me quoque excellentior ait,* Ἀνδρὸς ἱερȣ̃ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομȣ̃σι.] Id est, *viri sacri corpus virtutes ædificant.* Bern.

2 *Quosdam remordet.*] Lucret. lib. 3.
Præteritisque admissa annis peccata remordent.

Sitzm.

3 *Alios duris agitari sinit, ut virtutes.*] Manuss. *duris agitat, ut.* Bern.

Alios duris agitari sinit.] MS. *Alios durius agitari permittit, ut virt.* Sitzm.

4 *Gloriosæ pretio mortis emerunt.*] Præfero quod in scripto, *gloriosæ præconio.* Bern.

Nam illud quoque, quod improbis nunc triſtia, nunc optata proveniunt, ex eiſdem ducitur cauſſis. Ac de triſtibus quidem nemo miratur, quòd eos malè meritos omnes exiſtimant. quorum quidem ſupplicia, tum ceteros ab ſceleribus deterrent, tum ipſos, quibus invehuntur, emendant: læta vero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hujuſmodi felicitate debeant judicare, [1] quam famulari ſæpè improbis cernant. In qua re illud etiam diſpenſari credo, quòd eſt forſitan alicujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in ſcelera potiùs exacerbare poſſit rei familiaris inopia: hujus morbo providentia collatæ pecuniæ remedio medetur. Hic fœdatam probris conſcientiam ſpectans, [2] & ſe cum fortuna ſua comparans, [3] forſitan pertimeſcit, [4] ne cujus ei jucundus uſus eſt, ſit triſtis amiſſio. mutabit igitur mores, ac, dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. [5] Alios in cladem meritam præcipitavit indignè acta felicitas.

Qui-

1 *Quam famulari ſæpe improbis cernant.*] MS. Rittersh. *Quam familiarem ſæpe improbis cernant.* Sitzm.

2 *Et ſecum fortunam ſuam comparans.*] Alia in ſcriptis lectio, quam ego valde approbo: *ſe cum fortuna ſua comparans.* Bern.

3 *Forſitan pertimeſcit.*] Pub. Syrus: *Nunquam ſecura eſt prava conſcientia.* Sitzm.

4 *Ne rei, cujus jucundus uſus eſt.*] MSS. & Edit. & Nor. Flor. *ne cujus ei jucundus uſus eſt.* Idem.

5 *Alios in cladem meritam præcip.*] Illos nimirum, quos teſte Juven. Sat. 3.

—— ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.

In quorum numero habendus Sejanus, Tiberio Imperatori nimium nimiumque familiaris. de quo idem Sat. 10.

—— nimios optabat honores
Et nimias poſcebat opes: numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Item Cleander Phryx genere, ex ea nota hominum, qui publice per præconem veneunt. Hic eo honoris atque authoritatis regnante Commodo provectus eſt, ut & corporis ejus cuſtodiam, & cubiculi curam, præterea militum Præfecturam ſolus obtineret. Cum vero divitiæ ac luxus etiam ad imperii ſpem illum inſtigarent, Romaniſque propter inexplebilem avaritiam eſſet exoſiſſimus: accedentem ad ſe imperator (quod civile excitarat bellum) juſſit comprehendi, & caput ejus amputatum contoque præfixum circumferri, voluptuoſum ſcilicet atque optatum populo ſpectaculum præbiturus. Hunc exitum Cleander habuit: quaſi in uno illo velut ambitioſius oſtentaret Natura humana, poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigium evehi hominem, atque evectum dein rurſus deturbari, quamlibet exiguo atque inſperato fortunæ momento. Adi Herodianum Hiſtoric. libro primo. *Idem.*

1 *Qua*

Quibuſdam permiſſum puniendi jus, ut exercitii bonis, & malis eſſet cauſa ſupplicii. Nam ut probis atque improbis nullum fœdus eſt, ita ipſi inter ſe improbi nequeunt convenire. Quid ni? cum à ſemet ipſis diſcerpentibus conſcientiam vitiis quique diſſentiant, faciantque ſæpè, [1] quæ cùm geſſerint, non fuiſſe gerenda decernant? Ex quo ſæpè ſumma illa providentia protulit inſigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua ſibi à peſſimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere, [2] dum ſe eis diſſimileis ſtudent eſſe, quos oderant. Sola eſt enim divina vis, cui mala quoque bona ſint, cùm eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum. [3] Ordo enim quidam cuncta complectitur, [4] ut quod ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit, hoc licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno providentiæ liceat temeritati. [5] Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεὸν ὥς πάνθ' ἀγορεύειν. [6] neque enim fas eſt homini cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tantùm perſpexiſſe ſufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta diſponit: dumque ea quæ protulit, in ſui ſimilitudinem retinere feſtinat, malum omne de reipublicæ

1 *Quæ cum geſſerint, non fuiſſe gerenda decernam.*] Recte MSS. & Edit. Flor. *decernant.* Sitzm.

2 *Dum ſe eis diſſimiles ſtudent eſſe quos oderant.*] Dum *ex vitio alterius emendant ſuum.* Pub. Syrus. *Idem.*

3 *Ordo enim quidam cuncta complectitur.*] Q. Curtius lib. 5. De Reb. geſtis Alexandri Magni: *Eludant licet, quibus forte ac temere humana negotia volvi, agique perſuaſum eſt: equidem æterna conſtitutione crediderim nexuque cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Idem.

4 *Ut ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit.*] MSS. Erfurt. & Edit. Norimberg. *ut quod à deſignata ordinis ratione deceſſerit.* Idem.

5 Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα, θεῶν ὡς πάντ' ἀγορεύειν.] Id eſt, *Difficile hæc mihi ut omnia divina explicare.* Bernart.

6 *Neque enim fas eſt.*] Manilius lib. 4.
Oſtendiſſe Deum nimis eſt. dedit ipſe ſibimet
Pondera. nec fas eſt rebus ſuſpendere Mundum.
Rebus enim major. ——
Sitzm.

publicæ ſuæ terminis per fatalis ſeriem neceſſitatis [1] eliminat. Quo fit, ut quæ in terris abundare creduntur, ſi diſponentem providentiam ſpectes, nihil uſquam eſſe perpendas. Sed video jam dudum te & pondere quæſtionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum: aliquam carminis exſpectare dulcedinem. Accipe igitur hauſtum, quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

METRUM VI.

[2] Si vis celſi jura tonantis
Pura ſollers cernere mente,
Adſpice ſummi culmina cæli.
Illic juſto fœdere rerum
Veterem [3] ſervant ſidera pacem.

Non

1 *Eliminat.*] MS. Rittersh. & Edit. Norimberg. *eliminet*. Idem.

2 *Si vis, &c.*] Carmen iſtud magis & magis illuſtraveris ex Arnob. lib. 1. Apul. De Mundo, Lactant. lib. 2. Inſt. cap. 5. *Sitzm.*

Si vis celſi jura tonantis.] Hoc totum carmen ſanè ſanctum, cœleſte, divinum ſi quis cum his Manilii lib. 11. verſibus conferat, induſtriæ diligentiæque grande pretium habiturus eſt:

Namque canam tacita Naturæ mente potentem,
Infuſumque Deum cælo, terriſque, fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno conſenſu vivere Mundum,
Et rationis agi motu, cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes atque irriget orbem
Omnia pervolitans, corpuſque animale figuret.
Quod niſi cognatis membris contexta maneret
Machina, & impoſito pareret tota magiſtro,
Ac tantum Mundi regeret prudentia ſenſum,
Non eſſet ſtatio terris, non ambitus aſtris,
Hæreretque vagus Mundus, ſtandoque rigeret,
Nec ſua diſpoſitos ſervarent ſidera curſus,
Noxque alterna diem fugeret, rurſumque fugaret.
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Non Pontus gravidas nubes, non flamina Pontum,
Nec pelagus fontes: nec ſtaret ſumma per omnes
Par ſemper partes æquo digeſta parente,
Ut neque deficerent undæ, nec ſidera nobis,
Nec Cœlum juſto majuſve minuſve volaret.
Motus alit non mutat opus. ſic omnia toto
Diſpenſata manent Mundo, Dominumque ſequuntur. Vall.

3 *Servant ſidera pacem.*] Prudent. in Pſychom.

Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace,
Nil placitum ſine pace Deo ——

Cæcilius apud Min. Felicem: *Quid quod*

toti

Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem.
Nec quæ summo vertice mundi
Flectit rapidos Ursa meatus,
[1] *Numquam occiduo lata profundo,*
Cetera cernens sidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.
[2] *Semper vicibus temporis æquis*
Vesper seras nuntiat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum.
Sic [3] *æternos reficit cursus*
Alternus amor: sic [4] *astrigeris*
Bellum discors exsulat oris.
[5] *Hæc concordia temperat æquis*
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida siccis,
Jungantque fidem frigora flammis,
[6] *Pendulus ignis surgat in altum,*

Terræ-

toti orbi & ipsi mundo cum sideribus suis minantur incendium, ruinam moliuntur, quasi aut naturæ divinis legibus constitutus æternus ordo turbetur, aut rupto elementorum omnium fœdere & cælesti compage divisa moles ista, qua continemur, & cingimur, subruatur. Sitzm.

1 *Nunquam occiduo.*] Sen. in Herc. Oet. vs. 1584.

Ante descendet glacialis Ursæ
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quam tuas laudes populi quiescant.

Pulcre Claudianus in Gigantomachia fingit emergentibus Gigantibus sidera expalluisse, timoremque ea invasisse, adeo quidem, ut stationem suam relinquere voluerint. Verba ejus sunt:

Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occasum voluere pati ——

Idem alibi:

Claraque se vetito proluat Ursa mari.

Idem.

2 *Semper vicibus temporis æquis.*] Prudent. Cathem. Hymno quinto:

Inventor rutili Dux bone luminis
Qui certis vicibus tempora dividis. Id.

3 *Æternos reficit cursus.*] Arnob. l. 2. *Necesse est cuncta suos ire per cursus, nec ab ordinis nati continuatione discedere.* Idem.

4 *Astrigeris bellum discors exulat oris.*] Lactant. de Ira Dei, cap. 13. *Astra etiam cetera vel ortu vel occasu suo certis stationibus opportunitates temporum plane subministrant.* Idem.

5 *Hæc concordia* &c.] Apulejus de Mundo: *Principiorum consensus sibi concordiam peperit: perseverantiam vero amicitia inter se elementis dedit specierum ipsarum æqua partitio, dum in nullo alia ab alia vincitur modo vel potestate. Æqualis quippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione Naturæ, diversis licet rebus, æqualitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemque reperisse.* Idem.

6 *Pendulus ignis surgat.*] Quintilian.

De-

Terræque graves [1] pondere ſidant.
[2] Hiſdem cauſsis vere tepenti
[3] Spirat florifer annus odores,
[4] Æſtas Cererem fervida ſiccat,
[5] Remeat pomis gravis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies alit, ac profert
Quidquid vitam ſpirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert,
Obitu mergens orta ſupremo.
Sedet intereà conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
[6] Rex & dominus, fons & origo,

Lex

Declamat. 4. *Caſune tibi, Pater, hæc diverſitas videtur in corpus unum diſſentientibus ſolidata primordiis, ut ſummo vertice locatus igneus vigor cuncta levia calidi ſpiritus ardore ſuſpenderet: profundus humor ad ima dimerſus, unde quotidie ſuperpoſiti caloris alimenta traherentur, terrenum pondus in medio quanto ſuperne ſpiritu, tanta penitus inanitate ſubnixum librata mole conſideret, ut ſeculorum infinita ſeries, per aßiduas temporum vices ſua lege feſtinet?* Idem.

1 *Pondere ſidant.*] Senec. in Agam. ✠ſ. 86.

—— ſidunt ipſo
Pondere magna ——

Idem.

2 *Iiſdem cauſsis.*] Huc pertinent illa verba Min. Felicis: *Quid? cum ordo temporum hac frugum ſtabili varietate diſtinguitur, nonne auctorem ſuum parentemque teſtatur? Ver æque cum ſuis meßibus, & autumni maturitas grata, & hyberna olivitas neceſſaria: qui ordo facile turbaretur, niſi maxima ratione conſiſteret. Jam providentiæ quantæ, ne hiems ſola glacie ureret, aut ſola æſtas ardore torreret, autumni & veris inſerere medium temperamentum, ut per veſtigia ſua anni revertentis occulti & innoxii tranſitus laberentur.* Idem.

3 *Spirat florifer annus odores.*] Manilius lib. 4.

—— odoratæ ſpirant medicamina ſylvæ.

Idem.

4 *Æſtas fervida.*] Bene *fervida.* Tunc enim

Flammiferis tellus radiis exuſta dehiſcit
Candentique globo medius coquit æthera fervor,

ut loquitur Silius lib. 1. *Idem.*

5 *Remeat pomis gravis Autumnus.*] Horat. Epod. Od. 2.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit.

Columella lib. 10.

Cum ſatur Autumnus quaſſans ſua tempora pomis,
Sordibus, & muſto ſpumantes exprimit uvas.

Angelus Politianus in Sylva, cui titulus Manto:

Et Pater Autumnus medio conſurgat ab arvo,
Pomiferum viridi caput alte umbratus amictu. Idem.

6 *Rex.*] Plato in epiſt. ad Dionyſium; Deum pronuntiavit τὸν βασιλέα πάντων, *omnium Regem*, huicque quod maximè notandum eſt, ſubjicit τὸν πρῶτον Θεὸν, *primum illum Deum*, hoc eſt, ut opinantur Platonici, τὸν Δία *Iovem*; quod

Lex & sapiens arbiter æqui,
Et quæ motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbeis,
Quæ nunc [1] stabilis continet ordo,
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt,
Nisi converso rursus amore
[2] Refluant caussæ, quæ dedit esse.

PRO-

quod tamen obscurum de industria reliquit Plato. Quòd verò hoc nomine significaverit seu potius, cicutam metuens, velaverit summi Dei nomen, nec, eum *cum cognovisset, sicut Deum glorificaverit*, testis est Apulejus his in Apologiæ verbis, mentem Platonis ipse quoque aperire gestiens nec audens: *Quin altitudinis studio secta ista* Platonicorum *Cœlo ipso sublimiora quæpiam vestigavit, & in extimo Mundi tergo degit. Idem Maximus optimè intelligit, ut de nomine etiam vobis respondeam, quisnam sit ille non à me primo, sed à Platone nuncupatus* βασιλεύς, *totius rerum naturæ caussa, & ratio, & origo initialis, summus animi Genitor, æternus animantum Sospitator, assiduus Mundi sui Opifex. sed enim sine opera Opifex, sine cura Sospitator, sine propagatione Genitor: neque loco, neque tempore, nec ulla voce comprehensus, eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis. En ultro augeo Magiæ suspicionem. non respondeo tibi Æmiliane quem colam* βασιλέα. *quin si ipse proconsul interroget, quid sit Deus meus: tacebo de nomine, ut impræsentiarum satis dixi.* Hoc quoque veteres usurparant, Homerus,

—— ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

ac pòst Virgilius,

—— *Sic fata Deûm rex*
Sortitur. ——

Et,

—— *Rex omnipotentis Olympi.*

Vallin.

Rex & Dominus, fons & origo.] Ecquis negarit Boetium nostrum exprimere voluisse illum versum Orphei:

Ζεὺς βασιλεύς, Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων, ἀρχικέραυνος.

Rex Iovis omnigenum est, princeps, & originis auctor.

Martianus Capella lib. 3. Nupt. Philol. de Sole:

Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo.

Sitzm.

1 *Stabilis ordo.*] Val. Flacc. lib. I.

Tum genitor: Vetera hæc nobis & condita pergunt
Ordine cuncta suo, rerumque à principe cursu
Fixa manent ——

Idem.

2 *Refluant causæ.*] Amore nimirum ad id impellente, ut inquit. quem Dionysius ex Hierothei hymno dicit esse ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν δύναμιν. τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσαν ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων. τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν. καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν. *vim quandam unificam atque commiscentem. superiora quidem moventem ad inferio-*

PROSA VII.

Jamne igitur vides, quid hæc omnia, quæ diximus, consequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et quî, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cùm omnis fortuna vel jucunda, vel aspera, tum remunerandi exercendive bonos, [1] tum puniendi corrigendive improbos caussâ deferatur; omnis bona est, quam vel justam constat esse, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio; &, si quam paullo antè docuisti providentiam fatumve considerem, firmis viribus nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas quas inopinabileis paullò antè posuisti, numeremus. Qui? inquit. Quia id hominum sermo communis usurpat, & quidem crebrò, quorundam malam esse fortunam. Visne igitur, inquit, paullisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis

riorum providentiam; quæ autem ejusdem sunt ordinis. ad communionem mutuam adhortantem. ac inferiora tandem *revocantem, ut ad meliora & superiora convertantur.* Amor igitur conversionis & ascensus Animæ ad Deum causa est, & quidem impultrix. quod & affirmat Jamblichus lib. de myst. Ægypt. *A primo descensu Deus animas ea conditione demisit, ut ad eum iterum revertantur.* Et anima apud Synesium Hym. III.

Λιβὰς οὐρανία
Κέχυμαι κατὰ γαίας.
Παγᾷ με δίδου
Ὅθεν ἐξεχύθην
Φυγὰς ἀλῆτις,
Gutta cœlestis
Effusa sum in terram.
Fonti me restitue
Unde sum effusa
Profuga vagans.

Et oraculum de Juliani Imp. morte apud Suidam,

Ἥξεις δ' αἰθερίου φάεος πατρῷον αὐλήν,
Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήϊον ἐς δέμας ἦλθες.
Venies autem ad ætherii luminis paternam mansionem,
Unde demigrans humanum in corpus venisti.

Empedocles apud Simplicium illis versibus, de quibus supra, quos haud dubie noster cum hæc scriberet in mente habuit,

Ἧ δὲ τὰ δ' ἀλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμοῦ λήγει,
Ταύτῃ αἰὲν ἔασιν ἀκίνητα κατὰ κύκλον. Vall.

Refluant caussæ, quæ dedit esse.] Cæcilius apud Minut. Felicem: *Ita in fontem refluunt, & in semet omnia revolvuntur, nullo artifice, nec judice, nec auctore.* Lucret. lib. 4.

Omnia quandoquidem cogit Natura referri
Ac resilire ab rebus ad æquos reddita flexus. Sitzm.

1 *Tum puniendi corrigendique improbos.*] MSS. *tum puniendi corrigendive improbos.* Idem.

tatis uſu receſſiſſe videamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum cenſes eſſe, quod prodeſt? Ita eſt, inquam. Quæ verò aut exercet, aut corrigit, prodeſt. Fateor, inquam. Bona igitur. Quid ni? Sed hæc eorum eſt, qui vel in virtute poſiti, contra aſpera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, [1] virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid verò jucunda, quæ in præmium tribuitur bonis, num vulgus malam eſſe decernit? Nequaquam: verùm uti eſt, ita quoque eſſe optimam cenſet. Quid reliqua, quæ, cùm ſit aſpera, juſto ſupplicio malos coërcet, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari poſſunt, judicat eſſe miſerrimam. Vide igitur ne opinionem populi ſequentes quiddam valde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ conceſſa ſunt, evenit eorum quidem, qui vel ſunt in poſſeſſione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque ſit, bonam; in improbitate verò manentibus, omnem peſſimam eſſe fortunam. Hoc, inquam, verum eſt, tametſi nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir ſapiens moleſtè ferre non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur: ut [2] virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi verò confirmandæ ſapientiæ difficultas ipſa, materia eſt. Ex quo etiam virtus vocatur, [3] quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis. Neque enim vos in pro-

1 *Virtutis iter arripiunt.*] Ennodius Ticin. in Panegyr. *Nullus præter parentem iter arripuit.* Rutil. Itin. lib. 1.

His dictis iter arripimus, comitantur amici. Idem.

2 *Virum fortem, non decet indignari quoties increpuit bellicus tumultus.*] Hæc facilius dicuntur, quam fiunt. Quis enim adeo conſtans, adeo infractus, ut inſtantia ſubeat impavidus pericula? *Vincitur humanæ mentis auctoritas præviſione diſcriminis: labaſcit fortium conſcientia, quoties formidanda oculis ingeruntur*, inquit Ennodius in Panegyrico Theodorico Regi dicto. *Idem.*

3 *Quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis.*] Silius Italicus lib. 10.

— neque enim virtutis amorem
Adverſa exemiſſe valent —

Idem.

provectu positi virtutis, diffluere deliciis, & [1] emarcescere voluptate venistis, prœlium cum omni fortuna nimis acre conseritis, [2] ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corrumpat. firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet præmium laboris. In vestra enim situm manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quæ videtur aspera, nisi aut exercet, aut corrigit, punit.

METRUM VII.

[3] *Bella bis quinis operatus annis*
[4] *Ultor* [5] *Atreides,* [6] *Phrygiæ ruinis*

Fra-

1 *Emarcescere voluptate.*] Ovid. 1. De Ponto, Elegia sexta:

Nec juvat in lucem nimio marcescere vino. Idem.

2 *Ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corrumpat.*] Sententia Periandri Corinthii numeris ab Ausonio explicata:

Si fortuna juvat, caveto tolli
Si fortuna tonat, caveto mergi.

Horatius lib. 2. Carm. Od. 10.

Rebus angustis animosus atque
Fortis appare: sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

Apud Q. Curtium l. 10. Alexander Magnus milites suos ita increpat: *Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, insanire cœpistis, obliti status ejus, quem beneficio exuistis meo. Digni hercle qui in eodem consenescatis: quoniam facilius est vobis adversam, quam secundam regere fortunam.* cujus generis sententias plures ex Xenophonte & aliis annotavit Muretus in Var. lectionibus. Ennodius in Panegyr. Regem suum tergemino ornat elogio, quod *nunquam animi illius status aut secundarum rerum tumore elatus fuerit, aut dubiis acquieverit.* Contra Zosimus l. 2. hist. scribit de Magnentio quod exstiterit *audax fortuna prospera, timidus adversa.* Idem.

3 *Bella bis quinis o. a.*] Senec. in Agam. ℣s. 624.

— restitit annis
Troja bis quinis
Unius noctis peritura fato.

Idem in Troad. ℣s. 1056.

— tam ferum, tam triste bis quinis scelus
Mars vidit annis —

Idem in Agam. vocat istud bellum *Martem decennem,* ℣s. 921. vid. & Plaut. in Bachid. act. 5. scen. 8. in pr. aliosque. Idem.

4 *Ultor Atreides.*] Statius l. 2. Achilleid.

— si nomina quæras
Huc perlata ducum, fidit quibus ultor Atreides. Idem.

5 *Atreides.*] Sosipater Charisius, Instit. Grammat. l. 1. *Masculina modo in ES, modo A terminantur, ut Anchises, Anchisa: Chryses, Chrysa: Attes, Atta: Atreides, Atreida. ut Propert.* (lib. 2. Eleg. 14.)

Non ita Dardanio gavisus Atreida triumpho. Idem.

6 *Phrygiæ ruinis.*] Andromacha de Astyanacte, apud Sen. in Troad. v. 738.

An has ruinas urbis in cinerem datas
Hic excitabit? —

Silius Italicus l. 1. de Murro Herculem invocante:

Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum Grajæ dare vela classi
Cptat, & [1] ventos redimit cruore,
[2] Exuit patrem, miserumque tristis
Fœderat gnatæ jugulum sacerdos.
Flevit amissos [3] Ithacus sodaleis,
Quos ferus, [4] vasto recubans in antro,
Mersit immani Polyphemus alvo.
Sed tamen, cæco furibundus ore,
Gaudium mæstis lacrymis rependit.
Herculem [5] duri celebrant labores;

Ille

—— *fer numen amicum*
Et Trojæ quondam primis memorate ruinis
Dexter ades Phrygiæ delenti stirpis alumnos. Idem.

1 *Ventos redimit cruore.*] Clytæmnestra apud Senecam in Agam. ℣.168.
Cruore ventos emimus, & bellum nece.
De Iphigeniæ autem supplicio post Euripidem vide Lucret. lib. 1. Propert. l. 4. Eleg. 1. Senec. in Agamem. v. 165. & seqq. *Idem.*

2 *Exsuit patrem.*] Contra Ovid. in epist. Heroid.
—— *induit illa patrem.*
Nostrum autem Boëtium & hic imitatum fuisse Senecam apparet ex illo Troad. ℣.561. ubi Andromacha:
—— *non hostibus* (inquit)
Confossa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præstricta, non acri latus
Utcunque flamma cincta, maternam fidem
Unquam exuissem ——
Idem.

3 *Ithacus.*] Cassiodorus 1. Variar. 39. *Interdum expedit patriam negligere, ut sapientiam quis possit acquirere. Ulysses Ithacus nisi hoc fecisset, in laribus propriis forsan latuisset. Cujus sapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen asseruit, quod multas civitates & populos circuivit. Dum illi prudentiores semper habiti, qui multorum hominum conversationibus probantur eruditi.* Similiter Apulejus de Deo Socratis: *Nec aliud te in eodem Ulysse Homerus docet, qui semper ei comitem voluit esse Prudentiam: quam poëtico ritu Minervam nuncupavit. Igitur, hac eadem comitante, omnia horrenda subiit, omnia adversa superavit. Quippe ea adjutrice Cyclopis specus introivit; sed egressus est: Solis boves vidit; sed abstinuit: ad inferos demeavit; sed ascendit. eadem Sapientia comite, Scyllam prætervavigavit; nec abreptus est: Charybdi conspectus est; nec retentus est: Circes poculum bibit; nec mutatus est: ad Lotophagos accessit; nec remansit: Sirenes audivit; nec accessit.* De eodem Polyænus lib. 1. Strategematum. *Idem.*

4 *Vasto in antro.*] Virg. 3. Æneid.
Hic me dum trepidi crudelia limina linquunt
Immemores socii vasto Cyclopis in antro
Deseruere —— Idem.

5 *Duri labores.*] Senec. in Herc. Fur. ℣s. 433. nbi Megara de Hercule ad Lycum:
Imperia dura tolle: quid virtus erit?
Min. Felix: *Vires denique & mentis & corporis sine laboris exercitatione torpescunt: omnes adeo vestri viri fortes quos in exemplum prædicatis, ærumnis suis inclyti floruerunt.* Cassiodorus 1. Variar. 24. *Laborem non refugit, qui virtutis gloriam concupiscit.* Idem 1. Variar. 39. *Natura humana duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur.* Seneca Epist. 31.

Gene-

[1] *Ille Centauros domuit superbos,*
[2] *Abstulit sævo spolium leoni,*
[3] *Fixit & [4] certis volucres sagittis:*
[5] *Poma cernenti rapuit draconi,*

Au-

Generosos animos labor nutrit. Pindarus Pythi. ult.

Εἰ δέ τις ὄλβος ἐν ἀν-
θρώποισιν, ἄνευ καμάτου
οὐ φαίνεται

Et Olymp. ς.

Αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος δαπά-
να τε μάρναται, πρὸς
ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον.

Silius Italic. lib. I.

Ardua virtutem profert via ——

Idem.

I *Ille Centauros domuit superbos.*] Sen. in Oed. ℣s.478. de Baccho:

Ille dispersos domuit Gelonos:
Arma detraxit trucibus puellis.

Quo Strategemate usus sit Hercules in debellandis Centauris, docet Polyænus lib. I. cujus verba huc adscribam, quod sciam non in omnium manibus eum auctorem versari, & tamen narrationem illam esse lectu jucundam: *Hercules cum è Pelio Centaurorum gentem exscindere statuisset, sic ut tamen ipse non prior inciperet pugnam, sed illos provocaret, diversatus est apud Pholum: apertoque cado vini odorati, eum ipse cum suis custodivit. Id sentientes Centauri, concursum ad Pholi antrum fecerunt, vivumque rapuerunt. Ibi tum Hercules, quasi injuriam inferentibus, qui accurrerant, impetum in eos faciens, morte Centauros affecit.* Istius etiam laboris Herculei meminit Ovid. Heroid. epist.9. Silius lib.3. Senec. in Herc. Oet. ℣s. 1195. *Idem.*

2 *Abstulit sævo spolium leoni.*] Senec. in Herc. Fur. ℣s.1150.

—— *cur latus lævum vacat*
Spolio Leonis? ——

In Hippolyt. v.317.

Natus Alcmena posuit pharetras,
Et minax vasti spolium Leonis.

In Herc. Oet. v.786.

Spolium Leonis sordidum tabo exsuit.

De hoc labore vid. eundem in Herc. Fur. v.45. v.225. v.465. in Thyest. v.858. in Agam. v.830. in Herc. Oet. v.16. v. 1193. v. 1892. Et Lucret. lib.5. Martial. lib 5. Epig.67. Claudian. in Rufin. l.1. v.285. Silium Ital. lib.3. Val. Flacc. lib.8. Ovid. Epist. Heroid. 9. Politian. in Nutricia, v.67. Ælian. l.4. Var. hist. cap.5. *Idem.*

3 *Fixit & certis volucres sagittis.*] Lactant. lib. I. Div. Instit. cap. 9. de Hercule: *Quid enim tam magnificum, si leonem, aprumque superavit? si aves dejecit sagittis? si regium stabulum egessit? si virginem vicit, cingulumque detraxit? si equos feroces cum domino interemit? Opera sunt ista fortis viri, hominis tamen: illa enim quæ vicit, fragilia & mortalia fuerunt.* Id.

4 *Certis sagittis.*] Has ipsas Hercules Philoctetæ traditurus ita commendat apud Senec. in Herc. Oet. v.1652.

Victure felix! has enim nunquam irritas
Mittes in hostes: sive de media voles
Auferre volucres nube; descendent aves,
Et certam prædam tela de cælo ferent.
Nec fallet unquam dexteram hic arcus tuam:
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis; ipsa non fallunt iter
Emissa nervo tela.

De hoc labore Lucret. lib.5. Claudian. in Epigrammate de Hystrice, Senec. in Herc. Fur. v.243. v.945. in Agam. v.850. in Oct. v. 17. in Herc. Oet. v. 1237. v. 1390. v.1888. *Idem.*

5 *Poma cernenti rapuit Draconi.*] Sen. in Herc. Fur. v.240.

Posthæc adortus nemoris opulenti domos
Aurifera vigilis spolia serpentis tulit.

Latius vero hæc exequitur in Agam. v.851. & seqq.

Arborque pomis fertilis aureis
Extimuit manus, insueta carpi,
Fugitque in auras leviore ramo:
Audivit sonitum crepitante lamna

Fri-

[1] *Aureo lævam gravior metallo:*
Cerberum traxit triplici catena.
[2] *Victor immitem posuisse fertur*
Pabulum sævis dominum quadrigis.
[3] *Hydra combusto periit veneno,*
[4] *Fronte turpatus* * *Achelous amnis,*

Ora

Frigidus custos nescius somni,
Linqueret cum jam nemus omne fulvo
Plenus Alcides vacuum metallo.

Porro ad istum v. & seqq. referenda sunt amænissimi verba Solini, qui cap. 27. ait : *De hortis Hesperidum & pervigili Dracone, ne famæ licentia vulneretur, fides & ratio hæc est. Flexuoso meatu æstuarium è mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur. Itaque, quod hortos appellavere, circumdat. Unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc insula sinuata sinibus alvei procurrentis, & in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes & aram sacram Herculi, aliud nihil præfert quod propaget vetustatis memoriam. Verum ultra frutices aureos, & metalla frondentia illud magis mirum, quod solum inferiore licet libra depressius, nunquam tamen accessu freti superlabitur, sed obstaculo naturalis repaguli in ipsis marginibus hæret unda, & intimis orarum superciliis sponte fluctus ingruentes sistuntur : ut spectando nimirum ingenio loci, planicies manet sicca, quamvis prona superveniant æquora.* Idem.

1 *Aureo læva gravior metallo.*] MSS. *lævam.* Eod. modo Senec. in Hippolyt. v.300. de Jove:

Candidas ales modo movit alas
Dulcior vocem moriente cycno.

De hoc labore Propert. lib. 2. Eleg. 24. v.26. Lucret. lib. 5. Val. Flacc. lib. 2. Arnobius lib. 5. advers. Gentes. Senec. in Thebaid. v. 317. in Agam. v. 852. in Herc. Oet. v. 1534. Martian. Capella lib. 6. *Idem.*

2 *Victor immitem p. f.*] Sen. in Herc. Oet. v. 226.

Quid stabula memorem dira Bistonii gregis?
Suisque regem pabulum armentis datum?

Apulejus lib. 7. Met. *Sic apud historiam de rege Thracio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos devorandosque porrigebat. Adeo præpotens ille tyrannus sic parcus hordei fuit, ut edacium jumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret.* Ovid. Heroid. Ep. 9.

Non tibi succurrit crudi Diomedis imago
Efferus humana qui dape pavit equos.

De hoc labore, immanitateque Diomedis Sen. in Herc. Fur. v. 1169. in Agam. v. 841. in Herc. Oet. vers. 20. v. 1540. v. 1790. v. 1819. v. 1897. Lucretius l 5. Silius lib. 3. Gellius lib. 3. cap. 9. Ovidius 1. de Ponto, Eleg. 3. *Idem.*

3 *Hydra combusto periit veneno.*] Sen. in Herc. Fur. v. 241.

Quid? sæva Lernæ monstra, numerosum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?

De hoc labore Lucret. lib. 5. Propert. lib. 2. El. 24. v. 25. Martial. l. 5. Epig. 67. Valer. Flac. lib. 7. Silius lib. 3. Ovidius in Epist. Heroid. 9. Claudian. lib. 1. in Rufin. v. 200. Seneca in Hercul. Fur. v. 45. v. 529. in Medea, v. 701. in Agamem. v. 835. in Hercul. Oet. v. 19. vers. 1194. *Idem.*

4 *Fronte turbatus Achelous amnis.*] Beta languidius est. corrige mecum ex Manusc. *fronte turpatus.* Statius Theb. IV.

—— & Herculea turpatus gymnade vultus
Amnis, adhuc imis vix truncam attollere frontem
Ausus aquis.

Ovidius fabulam, quam tangunt nostri, fusè, ut solet, describens Metam. IX.

Nec

[1] *Ora demersit pudibunda ripis.*
[2] *Stravit Antæum Libycis arenis,*
[3] *Cacus Euandri* [4] *satiavit iras,*
[5] *Quosque pressurus foret altus orbis*
[6] *Setiger* [7] *spumis humeros notavit.*

Ulti-

Nec satis hoc fuerat; rigidum fera dextera cornu
Dum tenet infregit, truncaque à fronte revellit. Bern.

Fronte turbatus.] In MSS. quibusdam:
Fronte turpatus Achelous amnis.
quam lectionem & Basil. edit. vetus retinuit, & confirmat illud Senecæ in Herc. Oet. v.495. & seqq.

— *subactus Herculis clava horridi*
Achelous, omnes facilis in species dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris
Unoque turpis subdidit cornu caput.

De hoc labore Ovidius 9. Metam. 3. Amor. Eleg. 5. Heroid. epist. 9. & ep. 15. Silius lib. 3. Senec. in Medea, v. 635. in Herc. Oet. v. 300. & 1292. *Sitzm.*

* *Achelous.*] Vibius Sequester de Fluminibus: *Achelous Ætoliæ primus erupisse terram dicitur, in Maliacum sinum effluit: Ætoliam ab Acarnania dividit. Oritur in Pindo monte.* *Acheloum* Græcis vetustissimis pro quacunque aqua dici solitum, lucide ostendit Macrobius l. 5. Saturnal. cap. 18. *Idem.*

1 *Ora pudibunda.*] Senec. in Herc. Fur. v. 1178.
Uterque tacitus ora pudibunda obtegit.
In Oedipo v. 619. dicit:
— *pudibundum caput extulit.*
Idem.

2 *Stravit Antæum Lib. a.*] Martian. Capella lib. 6. *Africa vero ac Libya dictæ ab Afro Lib. Herculis filio. In confinio est Elissos colonia, in qua regia Antæi luctamenque cum Hercule celebratur* &c. Amphitruo apud Sen. in Hercul. Fur. v. 482. ad Lycum:

— *non nosti omnia.*
Ipsius opus est cæstibus fractus suis
Eryx, & Eryci junctus Antæus Libys.

De hoc labore idem in Herc. Oet. v. 25. v. 1788. v. 1898. Propertius lib. 3. El. 21. v. 10. Martialis l. 5. Epigram. 67. Lucan. lib. 4. Val. Flacc. lib. 1. Silius lib. 3. Ovidius epist. Heroid. 9. Claudian. in Rufin. lib. 1. v. 288. Augustin. lib. 18. De civit. Dei, cap. 12. & Ludov. Vives. Pindarus itidem Isth. Od. 4. scribit, adeo immanem fuisse Antæum, ut templum Neptuni κρανίοις ξείνων à se interfectorum cooperuerit. *Idem.*

3 *Cacus Euandri,* &c.] Hunc laborem eleganter describit Virg. 8. Æneid. Propert. lib. 4. Meminit ejusdem Solin. in Polyhist. cap. 6. Augustin. lib. 19. de civ. Dei, cap. 12. Silius in fin. lib. 6. *Idem.*

4 *Satiavit iras.*] Silius lib. 11.
— *neque enim satiaverat iras*
Dicendo —
Petron Arbiter:
— *gemini satiavit numinis iram*
Telephus — Idem.

5 *Quosque pressurus foret altus orbis.*] Senec. in Hippolyt. v. 325.
— *humerisque quibus*
Sederat alti regia cæli.
Idem.

6 *Setiger spumis humeros notavit.*] Alcmena apud Senec. in Herc. Oet. v. 1887.
Stratus vestris setiger oris.
Ovid. quoque 8. Metam. absolute aprum vocat *Setigerum*:
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas
Nec jaculis isset, nec equo loca pervia sylvas. Idem.

7 *Spumis.*] Hinc *spumei, spumantes, spumigeri* apri dicuntur. De hoc labore Solin. cap. 13. Lucr. lib. 5. Martial. l. 5. Epig. 67. Silius lib. 3. ubi aprum istum *pestem Erymanthiam* vocat. Ovid. Epist. Heroid. 9. Senec. in Agam. vers. 832. in Herc. Oet. v. 17. v. 1537. & Claudianus rotundissimo isto Epigrammate:
Torvus aper, fulvusque leo coiere superbis
Viribus: hic setis sævior, ille juba.

[1] *Ultimus cælum labor irreflexo*
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi [2] *cælum meruit laboris.*
[3] *Ite nunc fortes, ubi celsa magni*
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

Hunc Mars, hunc Cybele laudat, dominatur uterque
Montibus. Herculeus sudor uterque fuit.

Quod si credimus Polyæno, neque hunc laborem sine astu Hercules perfecit. Ita enim ille lib. 1. Stratag. *Hercules vires ac robur Erymanthii suis metuens, dolo belluam cepit. Cum enim hic in valle somnium caperet, (erat autem vallis plena nivium) ille multos lapides desuper injiciebat, itaque sus excitatus exsiliit, & furore atque indignatione præceps actus, in nivem incidit, ac submersus, impingensque capiebatur.* Sitzm.

1 *Ultimus cælum labor.*] Sen. in Herc. Fur. v.68.

—— robore expenso tumet,
Et posse cælum viribus vinci suis
Didicit ferendo: subdidit mundo caput,
Nec flexit humeros molis immensæ labor,
Mediusque collo sedit Herculeo polus,
Immota cervix sidera & polum tulit.

Idem.

2 *Cælum meruit.*] Martian. Capella in fin. lib. 1. de nupt. Philol. *Omnis Deorum senatus in suffragium concitatur, acclamantque cuncti fieri protinus oportere: adjiciuntque sententiæ Ioviali, ut deinceps mortales quos vitæ insignis elatio & maximum culmen meritorum, ingeniumque in appetitum cælitem propositumque sidereæ cupiditatis extulerit, in Deorum numerum cooptentur.* Idem.

3 *Ite nunc fortes ubi celsa magni Ducit exempli via.*] Ovid. 4. Trist. Eleg. 3.

Ardua per præceps gloria tendit iter.
Hectora quis nosset felix si Troja fuisset?
Publica virtutis per mala facta via est. Idem.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Quid sit casus. an sit liberum arbitrium: quis providentiæ ordo: quæ fati series in rerum administratione describit. deinde præscientiam Dei non tollere hominis libertatem probat. quam omnem quæstionem solidissimis rationibus tractat & solvit.

PROSA I.

DIxerat, orationisque cursum ad alia quædam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego, Recta quidem, inquam, exhortatio, tuâque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de providentia quæstionem pluribus implicitam esse dixisti, re experior. Quæro enim an esse aliquid omnino, & quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, Festino, inquit, debitum promissionis absolvere, viamque tibi, qua patriam revehariS, aperire. Hæc autem etsi perutilia cognitu, tamen à propositi nostri tramite paullisper aversa sunt: verendumque est, ne deviis fatigatus, ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maximè delector, agnoscere. simul cùm omne disputationis tuæ latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur. [1] Tum illa, Morem, inquit, geram tibi; simulque sic exorsa est. Si quidem, inquit, ali-

1 *Tum illa, morem, inquit, geram tibi, simulque sic orsa est.*] MS. Rittersh. *simulque sic exorsa est.* Sitzm.

1 *Id*

aliquis eventum temerario motu, nullâque caussarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, & præter subjectæ rei significationem inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo exsistere, vera sententia est; cui nemo umquam veterum refragatus est. quamquam id illi non de operante principio, sed de materiali subjecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam jecerint fundamentum. At si nullis ex causis aliquid oriatur, [1] id de nihilo ortum esse videbitur. Quòd si hoc fieri nequit, nec casum quidem hujusmodi esse possibile est, qualem paulo antè definivimus. Quid igitur, inquam, nihilne est, quod vel casus, vel fortuitum jure appellari queat? An est aliquid, tametsi vulgus lateat, cui vocabula ista conveniant? Aristoteles meus id, inquit, in Physicis, & brevi, & veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de caussis, quàm, quod intendebatur, obtingit, casus vocatur: ut si quis colendi agri causa fodiens humum, defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidisse: verùm non de nihilo est. nam proprias causas habet: quarum improvisus, inopinatusque concursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loci pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inventum. Hæ sunt igitur fortuiti caussæ compendii, quod ex obviis sibi & confluentibus caussis, non ex gerentis intentione provenit. Neque enim, vel qui aurum obruit, vel [2] qui agrum exercuit,

1 *Id de nihilo ortum esse videtur.*] MSS. *videbitur.* Idem.

2 *Qui agrum exercuit.*] Horat. Epod. Od. 2.

Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore.

Plin. Secundus 1. Epist. 20. *Etiam campos curo & exerceo.* Et lib. 7. Epist. 18. *Ager ipse propter id quod vectigali large supercurrit, semper dominum à quo exerceatur, inveniet.* Idem.

1 *Quod*

cuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: ſed uti dixi, [1] quo ille obruit, hunc fodiſſe convenit, atque concurrit. Licet igitur definire caſum eſſe inopinatum, ex confluentibus cauſis, in his, quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere verò atque confluere cauſas facit ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de providentiæ fonte deſcendens, cuncta ſuis locis, temporibuſque diſponit.

METRUM I.

[2] Rupis [3] Achæmeniæ ſcopulis, ubi verſa ſequentum
[4] Pectoribus figit ſpicula [5] pugna fugax,
*[6] Tigris & Euphrates * uno ſe fonte reſolvunt,*

Et

1 *Quod ille obruit.*] MS. Rittersh. *Quò ille obruit.* Idem.

2 *Rupis Achæmeniæ ſcopulis.*] Hoc eſt, Tauro monte Achæmeniæ ſeu Armeniæ. *Vall.*

3 *Achæmeniæ.*] Armeniæ. Stat. I. Sylvar.

—— arcuque horrenda fugaci
Armenia. ——

Idem lib. 5. Sylvar.

—— quæ fuga ſera ferocis
Armenii ——

Ad quæ verba Statii vid. Comm Domitii Calderini. *Sitzm.*

4 *Pectoribus figit ſpicula.*] Senec. in Thyeſt. vſ. 380.

Nil ullis opus eſt equis;
Nil armis, & inertibus
Telis quæ procul ingerit
Parthus cum ſimulat fugas.

In Oedip. v. 118.

Cinnamis ſylvas Arabum beatas
Vidit, & verſas equitis ſagittas,
Terga fallacis metuenda Parthi.

Virgil. 3. Georg.

Fidentemque fuga Parthum, verſiſque ſagittis.

De hac fuga etiam Valer. Flacc. libro 6. Claudian. de Hyſtrice, Prudent. in Hamartig. multique alii. *Idem.*

5 *Pugna fugax.*] Armeniorum, Statius I. Sylvar.

—— Arcuque horrenda fugaci
Armenia. ——

Seu Parthorum, à vicinitate. ſi quidem verum ſit, ut apud Plinium exiſtimat M. Agrippa, Parthiam, ab Occidente, Tigri terminari. *Vall.*

6 *Tigris & Eufrates.*] Alcimus Avitus lib. de Origine Mundi:

Eufratem Tigrimque vocant, qui limite certo
Longa ſagittiferis faciunt confinia Parthis. Sitzm.

Tigris & Eufrates.] Q. Curt. lib. 5. *Iſti amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paullatim in arctius coëunt: & quo longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos incolæ Meſopotamiam vocant. Mediam namque ab utroque latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt.* Idem.

Tygris.] Q. Curt. lib. 4. *Nec ſane alius ad Orientis plagam tam violentus invehi-*

Et mox abjunctis dissociantur aquis.
[1] *Si coëant, cursumque iterum revocentur in unum,*
Confluat alterni quod trahit unda vadi:
Conveniant puppes, & vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos:
Quos tamen ipsa vagos terræ declivia casus,
Gurgitis & lapsi defluus ordo regit.
[2] *Sic, quæ permissis fluitare videtur habenis,*
Fors, patitur frenos, ipsaque lege meat.

PROSA II.

Animadverto, inquam, idque uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac cohærentium sibi serie causarum, estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet judicium, quo quodque discernat. per se igitur fugienda, optandave dignoscit. Quod verò quis optandum esse judicat,

vehitur, multorum torrentium non aquas solum sed etiam saxa secum trahens. Itaque à celeritate qua defluit, Tigri nomen est inditum; qui Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Idem.

Eufrates.] Vibius Sequester, de Fluminibus: *Eufrates Mesopotamiæ in Paradiso oriens. Porro Sallustius auctor certissimus asserit tam Tigris quam Eufratis in Armenia fontes monstrari.* Incertus Poëta de Claudii Britannica victoria:

Eufrates prodest nil tibi Parthe fugax.
Idem.

* *Uno se fonte resolvunt.*] Id est, in eisdem Armeniæ seu montis Tauri partibus. Nam diversos utriusque fontes esse affirmant Plinius, Ptolemæus, Strabo, Q. Curtius & alii. ac inter utrosque hi quidem mille & quingenta; alii vero duo millia & quingenta stadia ponunt. *Vall.*

1 *Si coëant.*] Ut faciunt paulo infra Babylonem sub Apamia urbe. conjunctique inde in sinum Persicum devolvuntur. *Idem.*

2 *Sic, quæ permissis.*] Hoc est, Quemadmodum Tigris & Euphrates, qui ex eodem Tauro Armeniæ monte in terras diversas abeunt, si aquis confluentibus jungerentur; naves quoque trunci arborum & quælibet alia materies natans ac fluitans, utroque alveo devoluta, utroque alveo juncta, jungeretur. quod quidem casu eveniret, esset tamen certa causa vectionis earum rerum, nempe unda utriusque alvei, quæ ordine quodam eas res deferret. Ita eorum eventuum, qui nobis Casu fieri videntur, certa nihilominus causa est & ordo naturalis. *Idem.*

1 *Ratio-*

cat, petit: refugit verò, quod exiſtimat eſſe fugiendum. Quare quibus ineſt ratio, ipſis etiam ineſt volendi, nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus æquam eſſe conſtituo. Nam ſupernis, diviniſque ſubſtantiis & perſpicax judicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præſto eſt poteſtas. Humanas verò animas liberiores quidem eſſe neceſſe eſt, cum ſe in mentis divinæ ſpeculatione conſervant: minùs verò, cùm dilabuntur ad corpora, minuſque etiam, cùm terrenis artubus colligantur. Extrema verò eſt ſervitus, cum vitiis deditæ, [1] rationis propriæ poſſeſſione ceciderunt. Nam ubi oculos à ſummæ luce veritatis, ad inferiora, & tenebroſa dejecerint, mox [2] inſcitiæ nube caligant, pernicioſis turbantur affectibus, quibus accedendo conſentiendoque, quam invexere ſibi, adjuvant ſervitutem, & [3] ſunt quodam modo propriâ libertate captivæ. Quæ tamen ille, ab æterno cuncta proſpiciens, providentiæ cernit intuitus, & ſuis quæque meritis prædeſtinata diſponit, [4] πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.

1 *Rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.*] MSS. *Rationis propria poſſeſſione ceciderunt.* Sitzm.

2 *Inſcitiæ nube caligant.*] MSS. & Edit. Norimb. *caligantur.* Idem.

3 *Sunt quodammodo propria libertate captiva.*] MS. Erfurt. & Edit. Norimb. *captivæ.* Eſt autem elegans ὀξύμωρον in illis *Libertate captivæ.* Idem.

Propria libertate captivæ.] Audivi ſcriptos. Vulgati corruptè *captiva.* levis mutatio, ſed quæ ſententiam non parum illuſtrat. *Bern.*

4 Πάντ' ἐφορᾷ.] Hemiſtichium eſt Homerici verſus Iliad γ.

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol etiam qui cuncta vides, quique omnia inaudis.

Rectiuſque id divinæ providentiæ oculo Boëtius tribuit, quam Homerus Soli. quem, videntem omnia & audientem, ut numen aliquod iis verbis agnoſcit. ut optimè animadvertit Plinius lib. 11. cap. VI. *Hic* [Sol] *ſuum lumen cæteris quoque ſideribus fœnerat, præclarus, eximius; omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuiſſe in uno eo video.* Vall.

Πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.] Vide Hom. Iliad. γ. & Odyſſ. μ. *Sitzm.*

METRUM

METRUM II.

[1] *Puro clarum lumine Phœbum*
Melliflui canit oris [2] *Homerus:*
Qui tamen intima viſcera terræ
Non valet, aut pelagi, [3] *radiorum*
Infirma perrumpere luce.
Haud ſic magni conditor orbis:
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terræ mole reſiſtunt;
Non nox atris nubibus obſtat,
[4] *Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque*
[5] *Uno mentis cernit in ictu.*
[6] *Quem, quia* [7] *reſpicit omnia ſolus,*
[8] *Verum poſsis dicere Solem.*

PROSA

1 *Puro clarum lumine Phœbum.*] Homerus Iliad. β.

-- λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Etiam Anaximander dixit Solem eſſe καθαρώτατον πῦρ. Vide Diog. Laërt. lib. 2. *Idem.*

2 *Homerus.*] Iliad. α, ε, θ. ubi paſſim appellatur

— λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

— *clarum Solis lumen.*

Vall.

3 *Radiorum luce.*] Martian Capella lib. 1. *Solis auguſtum caput radiis perfuſum circumactumque flammantibus velut auratam cæſariem rutili verticis imitatur. Hinc quoque ſagittarius, hinc quoque vulnificus, quod poſsit radiorum jaculis icta penetrare.* Sitzm.

4 *Quæ ſint quæ fuerint veniantque.*] Optime monuit Janus Duſa filius, hunc loquendi modum à Græcis eſſe inventum, quem vide in Notis ad Catulli Carm. 21. *Idem.*

5 *Uno mentis cernit in ictu, Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque.*] Veteres verſuum ordine moto, & ſane concinnius.

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu. Bern.

6 *Quem quia reſpicit omnia ſolus Verum poſsis dicere Solem.*] Julius Firmicus Maternus, de Errore Prophanarum Religion. *Lumen hoc, quod hominibus juſſu Dei fugatis tenebris diem reddit, quod per duodecim horarum ſpatia curſus ſui ordinem dirigit, Solem dici voluerunt, non quia ſolus eſt, ut quidam volunt, quia ibi & Cælum eſt, & Luna, & alia plurima ſidera, quæ videmus, ex quibus quædam una ſerie, & cohærentia perpetua ſimulque copulata lucent, alia toto ſparſa cælo vagos curſus ſuis metiuntur erroribus. Sed ideo Sol appellatur, quia cum ortus fuerit, obſcuratis ceteris ſideribus luceat ſolus.* Martian. Capella lib. 2. De Nupt. Phil. De Sole:

Solem te Latium vocitat, quod ſolus honore
Poſt Patrem ſis lucis apex —

Sitzm.

7 *Reſpicit omnia ſolus.*] Macrobius Saturn. lib. 1. *Nam & Latinitas eum, qui tantam claritatem ſolus obtinet, ſolem vocavit.* Vall.

8 *Verum poſsis dicere ſolem.*] Frequens veteribus fuit Solis cum Deo comparatio, ſed præcipue ad immobilem

Ejus

PROSA III.

[1] Tum ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate

ejus providentiam exprimendam, quod, ut ait Maximus Tyr. serm. I. Ὁ θεῖος νοῦς κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὰ ἐν τῇ γῇ τόπον ἀθρόως, *Divina mens, instar Solis, uno simul intuitu quodcunque ubique est in terra loci prospicit.* Instar Solis, quia, ut est apud Claudianum,

—— medium non deserit unquam
Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Sed multo quàm Sol præstantius. unde Epictetus Arriani, φωτίζειν οἷός τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον μέρος τοῦ παντὸς, ὀλίγον δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολιπεῖν, ὅσον οἷόν τ' ἐπέχεσθαι περὶ σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ, ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν πεποιηκὼς καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι. *Sol tantam universi partem illustrare potest, exiguam illam relinquens luminis expertem, quam umbra terræ occupat. Qui autem ipsum & fecit & circumducit, parvam suorum operum partem, si cum universo conferatur; is vero non potest animadvertere omnia?* Utriusque Solis, vero seu ὑπερουρανίου *supercœlestis*; ejusque imaginis, cœlestis, differentiam vide apud D. Dionysium de div. nom. c. IV. Deum quippe, apud Platonicos, participant κατὰ δύναμιν res omnes seu entia omnia, τὰ νοητὰ καὶ θειότατα, ἀμέσως. *intellectualia & maxime divina, immediate.* τὰ αἰσθητὰ δὲ, διὰ τῆς ἑαυτῶν μονάδος, *sensilia vero, per eam quam habent* cum Deo actionis *unitatem.* Si quid igitur Sol pulchritudinis, aut virtutis, aut lucis rebus inferioribus largitur, ab ipso Pulchro, ab ipsa Virtute, ab ipsa Luce, hoc est à Deo, mutuatur. hinc Platoni libro VI. de rep. ἔκγονος τοῦ ἀγαθοῦ, *progenies* seu *ipsius Boni* filius appellatur. Hæc quidem vere vetus sapientia protulit: at eadem paulatim tot Solis laudibus, tot encomiis sic abusa est, ut tandem Gentibus cœperit esse Deus, qui famulus & minister erat. atque adeo, si Macrobio aliisque multis fides habenda est, unus toto orbe Sol, licet sub diversis Jovis, Martis, Mercurii atque aliorum omnium nominibus, cultus fuit. Multisque sæculis omnes pœne mortales hic error obtinuit. Imo & post reconciliatam vero Deo creaturam, Euangeliique lumen, reperti philosophi Julianus ἀποστάτης, Proclus Lycius atque alii, jurati Christianæ, hoc est, cœlestis veritatis hostes, qui Μίθρᾳ, *Soli* vota precesque nuncuparunt, eumque sibi viventibus & mortuis Θεὸν εὐμενῆ, *Deum propitium* deprecati sunt. cuique ille, si modo è bello Persico victor rediisset, tot victimas & sacrificia parabat, ut defuturos boves Romanus orbis timuerit, quibus, annis aliquot, tellus alioquin cessatura araretur. Sol igitur Deorum ultimus aras habuit, quique eum formidant & oderunt Dæmones, pro Deo hominibus adorandum postremum omnium obtruserunt. Hæc obiter monemus, quod nunc quoque maxime intersit, quibus Sol laudibus ab homine præsertim Christiano ornetur. ne dicam quæ sit ejus cum Deo instituenda comparatio. *Vall.*

1 *Tum ego, en, inquam.*] Hanc longe gravissimam & pulcherrimam de Præscientia Dei, liberaque hominis voluntate Disputationem ut melius intelligas, & quænam sit sententia verior, perspicue cognitum habeas, lege capite nono, decimo, & 11. Augustin. libro quinto de Civitate Dei, quæ loca ceu digito monstrasse nobis fuerit satis. Plura huc pertinentia in Sacris lectionibus suis congessit C. Rittershusius ex Chrysostomo, Cyrillo, Origene & aliis SS. Patribus. *Sitzm.*

guitate confundor. Quænam, inquit, ista est? Jam enim, quibus perturbere, conjecto. Nimium, inquam, adversari ac repugnare videtur, prænoscere universa Deum, & esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit Deus, neque falli ullo modo potest, evenire necesse est, quod providentia futurum esse præviderit. Quare si ab æterno non facta hominum modo, sed etiam consilia, voluntatesque prænoscit, nulla erit arbitrii libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet exsistere poterit voluntas, nisi quam nescia falli providentia divina præsenserit. Nam si res aliorsum, quàm provisæ sunt, detorqueri valent, non jam erit futuri firma præscientia: sed opinio potius incerta: quod de Deo credere nefas judico. Neque enim illam probo rationem, qua se quidam credunt hunc quæstionis nodum posse dissolvere. Ajunt enim, non esse ideo quid eventurum, quoniam id providentia futurum esse prospexerit: sed è contrario potius, quoniam [1] quid futurum est, id divinam providentiam latere non posse, eoque modo necessarium hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse esse contingere, quæ providentur: sed necesse esse, quæ futura sint, provideri. Quasi vero, quæ cujusque rei causa sit, præscientiane, futurorum necessitatis; an futurorum necessitas, providentiæ, laboretur. At nos illud demonstrare nitamur, quoquo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse eventum præscitarum rerum, etiam si præscientia futuris rebus eveniendi necessitatem non videatur inferre. Etenim si quispiam sedeat, opinionem quæ eum sedere conjectat, veram esse necesse est: atque è converso rursus, si de quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas

1 *Quid futurum est, id divinam Providentiam latere non possit.*] MSS. & Edit. Norimb. *non posse*. Sitzm.

1 *Similia*

ceſſitas ineſt : in hoc quidem ſedendi, at verò in altero veritatis. Sed non iccirco quiſque ſedet, quoniam vera eſt opinio; ſed hæc potius vera eſt, quoniam quempiam ſedere præceſſit. Ita cùm cauſa veritatis ex altera parte procedat, ineſt tamen communis in utraque neceſſitas. [1] Similia de providentia, futuriſque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam ſi idcirco, quoniam futura ſunt, providentur; non vero ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilo minus tamen à Deo vel ventura provideri, vel proviſa evenire neceſſe eſt: quod ad perimendam arbitrii libertatem ſolùm ſatis eſt. Jam verò quàm præpoſterum eſt, ut æternæ præſcientiæ temporalium rerum eventus cauſa eſſe dicatur? Quid eſt autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam ſunt eventura, providere, quam putare quæ olim acciderunt, cauſam ſummæ illius eſſe providentiæ? Ad hæc, ſicuti, cùm quid eſſe ſcio, id ipſum eſſe neceſſe eſt : ita cum quid futurum novi, id ipſum futurum eſſe neceſſe eſt. Sic fit igitur, ut eventus præſcitæ rei nequeat evitari. Poſtremò ſi quid aliquis aliorſum, atque ſeſe res habet, exiſtimet, id non modo ſcientia non eſt, ſed eſt opinio fallax, ab ſcientiæ veritate longè diverſa. Quare ſi quid ita futurum eſt, ut ejus certus ac neceſſarius non ſit eventus, [2] id eventurum eſſe præſciri quî poterit? Sicut enim ſcientia ipſa impermiſta eſt falſitati : ita id quod ab ea concipitur, eſſe aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque cauſa eſt, cur mendacio ſcientia careat, quòd ſe ita rem quamque habere neceſſe eſt, uti eam ſeſe habere ſcientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus hæc incerta futura prænoſcit? Nam ſi inevitabiliter eventura cenſet, quæ etiam non evenire poſſi-

1 *Similia de providentia futuriſque rebus ratiocinari oportet.*] Perverſe mutatum, cùm in omnibus ſcriptis: *ratiocinari patet.* id eſt liquet. purus putus Helleniſmus. *Bern.*

2 *Id eventurum eſſe præſciri qui poterit.*] MS. Rittersh. *præſcire quis poterit.* Sitzm.

possibile est, fallitur: quod sentire non modo nefas est, sed etiam voce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat, quæ est hæc præscientia, quæ nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert [1] vaticinio illo ridiculo Tiresiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione præstiterit, si, uti homines, incerta judicat, quorum est incertus eventus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est eventus, quæ futura firmiter ille præscierit. Quare nulla est humanis consiliis, actionibusque libertas: quas divina mens sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat & constringit eventum. Quo semel recepto, [2] quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis, malisque præmia, pœnæve proponuntur, [3] quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. idque omnium videbitur iniquissimum, quod nunc æquissimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cùm ex providentia rerum, omnis ordo ducatur, [4] nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut vitia quoque nostra ad bonorum omnium referantur aucto-

1 *Vaticinio Tiresiæ.*] Apud Horatium Serm. lib. II. sat. VI. *Vall.*

2 *Quantus occasus humanarum consequatur, liquet.*] Mutilus locus. Veteres: *Humanarum rerum consequatur.* Sane bene. adeoque audacter in contextum admisi. *Bern.*

Quantus occasus humanarum consequatur.] MSS. & Edit. *quantus occasus humanarum rerum conseq.* Sitzm.

3 *Quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum.*] Ferri posse videtur. Omnino tamen audiendi veteres: *metuit liber.* Bern.

4 *Nihilque consiliis liceat humanis.*] MS. Rittershus. *cumque nihil consil. l. h.* Sitzm.

auctorem. Igitur nec ſperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio eſt. Quid enim vel ſperet quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet ac deprecandi. Siquidem juſtæ humilitatis pretio inæſtimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſæ luci prius quoque quàm impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quæ ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti atque adhærere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, [1] uti paullo antè cantabas, diſſeptum atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

METRUM III.

[2] *Quænam diſcors* [3] *fœdera rerum*
Cauſa reſolvit? quis tanta Deus
[4] *Veris ſtatuit bella duobus,*
Ut, quæ carptim ſingula conſtant,

Eadem

1 *Uti paullo ante cantabas.*] Carmine nimirum 6. ỳſ. 43. lib. 4. *Sitzm.*

2 *Quænam, &c.*] Cum hoc Carmine confer diligenter Maximum Tyrium Philoſoph. Plat. Et Lucret. lib. 4. De Rer. Nat. *Idem.*

3 *Fœdera rerum.*] Quid difficultatis hic & ſequens locus habeant, non video, impenſiùs mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius. qui ſuperioris, de Arbitrii Libertate Deique Præſcientia, quæſtionis nodos ſoluturus, ait mirari ſe, quænam cauſa diſcors rerum fœdera reſolvat, id eſt, duas res maxime inter ſe concordes convenienteſque diſſolvat ac divellat. Eæ ſunt quæ & mox *duo vera* ab eo vocantur. *Vall.*

4 *Veris bella duobus.*] Ea duo ſunt; Prænoſcere cuncta Deum, & tamen Eſſe libertatis arbitrium. Eſt enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoſcit omnia futura Deus. eſt & illud, Ineſt omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim & diviſim vera eſſe nemo eſt qui non agnoſcat. Cum verò mixta jugantur, hoc eſt, juncta ſic enuntiantur, Prænoſcit cuncta Deus & Eſt arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex mentis noſtræ imbecillitate, importatur. neque enim intellectu conſequi poſſumus quemadmodum Deus, ut canit noſter,

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.

Idem.

Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Semperque ſibi certa cohærent?
[1] *Sed mens, cæcis obruta membris,*
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto [2] *flagrat amore*
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
[3] *Sed quis nota ſcire laborat?*
At ſi neſcit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quove inveniat, quiſve repertam
Queat ignarus noſcere formam?
[4] *An cùm mentem cerneret altam,*

Pari-

1 *Sed mens cæcis obruta membris.*] Lactant. De ira Dei, cap. 1. *Mens hominis tenebroſo carceris domicilio circumſepta, longe à* DEI *perſpectione ſummota eſt.* Vid. eund. de Opif. Dei c. 16. *Sitzm.*

2 *Flagrat amore.*] Auguſt. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 20. *Pervenire ad conſpectum Dei, atque ita fieri beatum contemplatione incorporeæ lucis per participationem incommutabilis immortalitatis ejus, cujus adipiſcendæ amore flagramus.* Catullus Carm. 68.

—— mens cæco flagrabat amore.

Flagrare charitate, Q. Curt. lib. 3. *Flagrare meliore Gradivo*, Silius lib. 15. in pr. pro Marte uti proſpero ſive ſecundo. *Idem.*

Flagrat amore Viri tectas reperire notas.] Senec. in Agam. v. 60.

Non ſic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos volvere fluctus.

Videtur tamen noſter magis reſpexiſſe ad illud Horatii lib. 1. Carm. Od. 15.

—— ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.

Idem.

3 *Sed quis nota reſcire laborat.*] MSS. & Edit. Norimb. *ſed quis nota ſcire laborat.* quam lectionem amplector lubens, idque duplicem ob cauſam. Cum ante quinquennium pervenirem in notitiam P. Meliſſi, inclyti Germaniæ Vatis, edocebar, veteres Latinorum Poëtas quoſdam nuſpiam, quoſdam rariſſime ſyllabam corripere, quam præcederet *ſt, ſp, ſc.* quod ipſemet poſtea inter legendum obſervavi diligentius, atque ita ſeſe rem habere perſpicue cognovi. Deinde me non tralaticie movit ipſum verbum *Reſcire*, quod vim habet propriam quandam, non ex communi ſignificatione ceterorum verborum, quibus eadem præpoſitio, *Re*, imponitur. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumque cognoſcit, is dicitur proprie *Reſcire*, ut docet Agell. lib. 2. cap. 15. cujus aſſertioni ſi locum dederimus, facile patebit, verbum *Reſcire* minus congrue hic poni. *Idem.*

4 *An cum mentem.*] Nimirum momento creationis, quo anima perfectiſſime videt, non ſolum res univerſales, ſed particulares quoque. Poſtquam vero corpori unita eſt, retinet quidem ſcien-

tiam

Pariter ſummam & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui,
Summamque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Ut ſervatis queat oblitas
[1] *Addere parteis.*

PROSA IV.

[2] Tum illa, Vetus, inquit, hæc eſt de providentia querela, Marcoque Tullio, cum divinationem diſtribuit, [3] vehementer agitata, tibique ipſi res diu prorſus multumque quæſita; ſed haud quaquam ab ullo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis cauſa eſt, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præſcientiæ ſimplicitatem non poteſt admoveri: quæ ſi ullo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, [4] ſi prius ea quibus moveris, expendero. Quæro enim, cur illam ſolventium rationem minus efficacem putes: quæ quia præ-

tiam univerſalium, qua particulares agnoſcit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τὴν ἀνάμνησιν res particulares diſcit, quandiu homo vivit. Hinc diſciplinæ & ſcientiæ ſingularium. Hæc & quæ reliquo carmine complectitur, è Platonis Menone & Phædone deſumpta. *Vall.*

1 *Addere parteis.*] Meus non malè *dedere parteis.* Bern.

2 *Tum illa, Vetus, inquit, eſt de providentia querela, à M. Tullio.*] MS. Rittersh. *Tum illa inquit: Hæc eſt vetus de Providentia querela, Marcoque Tullio, &c.* Sitzm.

3 *Vehementer agitata.*] Libro ſcilicet 2. De Divinat. ubi cum Quincto fratre diſputans divinationem prorſus nititur tollere, quam Quinctus volumine ſuperiore aſſeruerat. *Idem.*

4 *Si prius ea quibus moveris expediero.*] Aſſentior Manuſſ. *moveris expendero.* Bern.

præſcientiam non eſſe futuris rebus cauſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri præſcientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum neceſſitatis trahis, niſi quod ea quæ præſciuntur, non evenire non poſſunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit neceſſitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid eſt, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim poſitionis gratia, ut quid conſequatur advertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad neceſſitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque abſoluta libertas. Sed præſcientia, inquies, [1] tametſi futuris eveniendi neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, neceſſario ea eſſe ventura. Hoc igitur modo, etiam ſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret. Omne etenim ſignum, tantum quid ſit, oſtendit, non vero efficit quod deſignat. Quare demonſtrandum prius eſt, nihil non ex neceſſitate contingere, ut prænotionem ſignum eſſe hujus neceſſitatis appareat. Alioquin ſi hæc nulla eſt, [2] nec illa quidem ejus rei ſignum poterit eſſe, quæ non eſt. Jam verò probationem firmâ ratione ſubnixam conſtat, non ex ſignis, neque petitis extrinſecus argumentis, ſed ex convenientibus neceſſariiſque cauſis eſſe ducendam. Sed quî fieri poteſt, ut ea non proveniant, quæ futura eſſe providentur? Quaſi vero nos ea, quæ providentia futura eſſe prænoſcit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt,

1 *Tametſi futuris eveniendi neceßitas.*] MSS. *tametſi futuris rebus even. nec.* Sitzmanus.

2 *Nec illa quidem ejus rei ſignum poteſt eſſe.*] Vetus: *Ne ille prænotio quidem,* Bern.

1 *Ut*

fiunt, subjecta oculis intuemur: [1] ut ea, quæ in quadrigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minimè. Frustra enim esse artis effectus, si omnia coacta moverentur. Quæ igitur cùm fiunt, carent existendi necessitate, eadem priùs quàm fiant, sine necessitate futura sunt. Quare sunt quædam eventura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quæ nunc fiunt; prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam sicut [2] scientia præsentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præscientia futurorum nihil his, quæ ventura sunt, necessitatis importat. Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quæ necessarios exitus non habent, ulla possit esse prænotio. Dissonare etenim videntur: putasque, si prævideantur, consequi necessitatem: si necessitas desit, minime præsciri, nihilque scientia comprehendi posse nisi certum. quòd si, quæ incerti sunt exitus, ea quasi certa providentur, opinionis id esse caliginem, non scientiæ veritatem. Aliter enim ac sese res habeant, arbitrari, ab integritate scientiæ credis esse diversum. Cujus erroris causa est, quod omnia, quæ quisque novit, ex ipsorum tantum vi atque natura cognosci existimat quæ sciuntur, quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur, non secundum sui vim, sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem.

1 *Ut ea quæ in quadrigis.*] Auctor Carminis ad Pisonem:

Sic auriga solet ferventia Thessalus ora
Mobilibus frenis in aperto flectere campo:
Qui modo non solum rapido permittit habenas
Quadrupedi, sed calce citat, modo torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
Incipit effusos in gyrum carpere cursus.

Sitzm.

2 *Scientia præsentium nihil.*] MSS. *Scientia præsentium rerum nihil.* Idem.

tem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter visus, aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens, totum simul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipsum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoque hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subjecta materia constitutam. Imaginatio vero solam sine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque transcendit, speciemque ipsam, quæ singularibus inest, universali consideratione perpendit. Intelligentiæ vero celsior oculus exsistit. supergressa namque universitatis ambitum, ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime [1] considerandum est: quòd superior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferior verò ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet, vel universales species imaginatio contuetur, vel ratio capit simplicem formam: sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quæ subsunt etiam cuncta dijudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quæ nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam & rationis universum, & imaginationis figuram, & materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid universale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia, vel sensibilia comprehendit. Hæc est enim, quæ conceptionis suæ universale ita definit: [2] homo est

1 *Considerandum est : nam superior.*] MS. Ritters. *Considerandum est, quod superior.* Sitzm.

2 *Homo est animal bipes rationale.*] MS. Rittersh. plenius : *Homo est animal rationale, bipes, mortale.* Ita supra libro I. *Hoccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale?* Ponit hanc Philosophicam hominis definitionem etiam S. Chrysostomus homil.

eſt animal bipes rationale. quæ cum univerſalis notio ſit, [1] tum imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quæque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum quæ cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cùm omne judicium judicantis actus exſiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

METRUM IV.

Quondam [2] porticus attulit
Obſcuros nimium [3] ſenes,

Qui

homil. 14. in priorem ad Timoth. ſed opponit ei ac præfert aliam veriorem ex ſacris depromptam tabulis. Verba Aurei oris illius hæc ſunt, quæ ex Sacris Lectionibus ſuis haud gravate mihi gratificatus eſt C. Rittershuſius: Τί γὰρ ἐστιν ἄνθρωπος, ἴδωμεν. οἱ ἔξωθεν φασὶ, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀπ' ἐκείνων τὸν ὅρον θώμεθα· ἀλλὰ πόθεν; ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. ποῦ τοίνυν τὸν ὅρον ἐξέθετο ἀνθρώπου; ἄκουε λεγούσης αὐτῆς· ἦν ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. τοῦτο ἄνθρωπος. καὶ πάλιν ἕτερος φησί· μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, κἂν νοῦ μετέχωσι, κἂν μυριάκις ἐπιστήμης ὦσι δεκτικοὶ, οὐκ οἶδεν ἡ γραφὴ λέγειν ἀνθρώπους, ἀλλὰ κύνας, καὶ ἵππους, καὶ ἔχεις, καὶ ὄφεις, καὶ ἀλώπεκας, καὶ λύκους, καὶ εἴτι τούτων ἀτιμότερον τῶν θηρίων, &c. Sitzman.

1 *Tamen imaginabilem ſenſibilemque rem eſſe.*] Non video cauſam cur doctiſſimi Belgarum I. Lipſii bonum codicem non audiam: *tamen imaginalem ſenſibilemque* ea notione qua non ſolùm *ſenſibile*, ſed *ſenſile* dicimus, & ſimilia. *Bern.*

2 *Porticus.*] In qua Athenis Zeno Citticus, Stoicorum princeps, primus docuit. Unde à στοὰ, hoc eſt, *porticu* Stoici appellati. *Vallin.*

3 *Senes.*] Zenonem & ejus ſectatores Stoicos. Is enim, recedens à veteris Academiæ decretis, *fidem* [ait Cicero l. 1. Academ.] *ſenſibus tribuebat, quod comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſe & fidelis videatur. non quod omnia quæ eſſent in re comprehenderet; ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret; quodque natura quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non princi-*

pia

Qui sensus, [1] & imagines
E corporibus [2] extimis
Credant mentibus imprimi,
Ut quondam celeri stylo
Mos est æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas,
Pressas figere litteras.
Sed mens si propriis vigens

Nihil

pia solum, sed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperiuntur. Veteris verò Academiæ principes, Socrates, Plato, Speusippus, Theophrastus, Aristoteles aliter senserant: *Tertia*, inquit idem, *philosophiæ pars, quæ erat in ratione & in disserendo, sic tractabatur ab utrisque: Quamquam oriretur à sensibus, tamen non esse judicium veritatis in sensibus. Mentem volebant esse rerum judicem: solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset, simplex & unius modi, & tale quale esset.* Et paulo post, *Sensus autem omnes hebetes & tardos esse arbitrabantur: nec percipere ullo modo res eas, quæ subjectæ sensibus viderentur.* Et infra, *Itaque hanc omnem partem rerum opinabilem appellabant; Scientiam autem nusquam esse censebant nisi in animi motionibus atque rationibus.* Mens quidem sensuum ministerio singularia cognoscit, deinde ex singularium ἐπαγωγῇ *inductione* Universalia vi sua constituit. Cum quis Socratem videt, inquit Themistius Posterior. libro II. τότε ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ περὶ ἀλλήλους ὅμοιον καὶ κοινὸν, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ αἴσθησις τοῦ καθόλου; ἀλλ' οὐχ' οὕτως, ὥστε αὐτὸ χωρίσαι καὶ ἀφελεῖν, καὶ καθ' ἑαυτὸ γνῶναι. ἀλλὰ συγκεχυμένον τε τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο ἀποτετραμμένον, ἀλλ' ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἡ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὸ κατὰ μέρος ἐνεργούσης, τὸ ἓν ἐκ πολλῶν, καὶ τὸ ἀδιάφορον, ἐκ διαφόρων, καὶ τ' αὐτὸν ἐξ ἑτέρων συνάγει. οἷον, τὸν ἄνθρωπον, ἐκ Καλλίου καὶ Ἀρίστωνος. καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνθρώπου καὶ λέοντος. καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ φυτοῦ καὶ ζώου. ἄνεισι γὰρ, μέχρις ἂν εἰς ἓν παντελῶς τὰ πολλὰ ἀναγάγῃ τε καὶ συνδήσῃ); *simul & in* Socrate *videt id, quod in aliis quoque* hominibus *simile communeque inest. quare quadam ratione sensus versatur circa universale, non ita tamen ut illud abstrahat & separet, seorsimque* à singulari *cognoscat, sed confusum cum ipso singulari & magis in ipsum conversum. alia quippe est facultas, quæ, dum sensus operatur circa individua, unum ex multis, indifferens ex differentibus, idem ex diversis colligit; verbi gratia, hominem ex Aristone & Callia, animal ex homine & leone, substantiam ex planta & animali.* Ea *enim ascendit quousque multa in unum omnino reduxerit & copulaverit.* Et paulo post, Sensus, inquit, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῆς κατὰ μέρος ὑπολήψεων, τὴν δὲ καθόλου ἐπιφορὰν, ὁ νοῦς ποιήσεται), *Cognitionis singularium principia & causæ, sensus sunt. assumptio verò Universalium* ex singularibus, *intellectus seu mentis opus est.* Ita ut quicquid per sensus discitur mentis ἐνεργείᾳ tribuendum sit, non ipsis sensuum imaginibus, quas ipsa creat, non ipsæ ullo modo in animam agunt. Unde rectè de ea dicitur, Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει· τὰ δ' ἄλλα, κωφὰ καὶ τυφλά, *Mens videt, mens audit; cætera verò surda ac cæca sunt.* Idem.

1 *Et imagines.*] *Notiones* Cicero vocat, ἐννοίας καὶ προλήψεις Stoici. *Idem.*

2 *Extimis.*] Exterioribus, hoc est, quæ videntur, audiuntur, palpantur, *Idem.*

Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens jacet
Notis ſubdita corporum,
[1] *Caſſáſque in ſpeculi vicem*
Rerum reddit imagines,
Unde hæc ſic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis ſingula proſpicit,
Aut [2] *quæ cognita dividit?*
Quæ diviſa recolligit,
Alternumque legens iter
[3] *Nunc ſummis caput inſerit,*

Nunc

1 *Caſſaſque in ſpeculi vicem.*] Lucret. lib. 4.

Rem contra ſpeculum ponas, apparet imago.

Et paulo poſt:

Quandoquidem ſpeculum, quodcunque obvertimus oris,
Res tibi reſpondent ſimili forma atque tenore.

De ſpeculis multa congeſſit I. Meurſius. Vide etiam Jac. Pontanum ad Eclog. 3. Virg. Nic. Rigaltium ad Phædri Fab. 6. & 47. De iiſdem quid ſenſerit Socrates tradit Laërt. lib. 2. & Apulejus Apologia. *Sitzm.*

2 *Quæ cognita dividit.*] Themiſtius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν, καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδῆσαι. καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς καὶ μεταβατικός. καὶ ἄλλως πολυτρόπως εὐκινητότατος, *Hujus officium eſt multa unire & infinita terminare; quod Plato appellat,* termino concludere. *Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis & permobilis natura ejus deprehenditur.* Vallin.

3 *Nunc ſummis caput inſerit.*] D. Auguſtinus, ſeu quiſquis auctor eſt, lib. de Spiritu & Anima cap. XI. *Et ſicut luna creſcit & deficit & varia viciſſitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta novitate ſe reſtituit. Sic Mens nunc caput ſummis inſerit, nunc decidit in infimis, nunc ſeſe inſerens ſibi veris falſa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit.* Quo in loco cum ipſiſſima Boëtii verba referantur, minimè dubium eſt hunc Tractatum D. Auguſtini non eſſe. Nec obſtat quòd hic aliter quædam mendosè legantur, omnino enim ſcribendum eſt *deſidit in infima* & *ſeſe referens ſibi.* Deſidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, *materiæ* inhærentes conſiderat, quod ubi ſenſus miniſterio fecit, *ſeſe*, habentem eas notiones, *refert ſibi*, ratiocinanti & intellectu diſcernenti quid verum, quid falſum ſit. Neque furtum hujuſmodi hic tantum deprehendas, ſed & cap. XXXVII. lib. Meditationum, qui ejuſdem magni viri nomen falſo præfert, his verbis, *In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumſtantibus agitamur procellis.* Ubi expreſſit quiſquis auctor eſt, hunc Boëtii locum ex lib. I. Conſol. *Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumſtantibus agitemur procellis.* Unde idem qui ſuperius error admiſſus, dum pro *ſalo*, *diluvio* ſcriptum eſt. neque enim *vitæ diluvium*, aut *procellas* habere dicitur. neque rectè procellæ *circumſtantes* hic vocentur. quod tamen ex mendoſis Boëtii codicibus excerpſerat; ut nunc quoque in iiſdem legere eſt. *Idem.*

1 *Quæ-*

Nunc deſidit in infima,
Tum ſeſe referens ſibi,
Veris falſa redarguit?
Hæc eſt efficiens magis
Longè cauſſa potentior,
Quam quæ materiæ modo
Impreſſas patitur notas.
Præcedit tamen excitans,
Ac vires animi movens,
Vivo in corpore paſsio.
Cùm vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus inſtrepit:
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus ſpecies tenet,
Ad motus ſimileis vocans,
Notis applicat exteris,
Introrſumque reconditis
Formis miſcet imagines.

PROSA V.

Quod ſi in corporibus ſentiendis, quamvis afficiant inſtrumenta ſenſuum forinſecus objectæ qualitates, animique agentis vigorem paſſio corporis antecedat, quæ in ſe actum mentis provocet, excitetque interim quieſcenteis intrinſecus formas: ſi in ſentiendis, inquam, corporibus animus non paſſione inſignitur, ſed ex ſua vi ſubjectam corpori judicat paſſionem, quanto magis ea quæ cunctis corporum affectionibus abſoluta ſunt, in diſcernendo non objecta extrinſecus ſequuntur, ſed actum ſuæ mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diverſis ac differentibus ceſſere ſubſtantiis. Senſus enim ſolus cunctis aliis cognitionibus deſtitutus, immobilibus animantibus ceſſit: [1] quales ſunt conchæ maris, quæque alia ſaxis hæ-

1 *Quales ſunt conchæ.*] Solinus c. 56. *Piſcantium inſidias timent conchæ: inde eſt, ut aut inter ſcopulos, aut inter marinos canes plurimum deliteſcant.* Sitzm.

1 *Id*

hærentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus belluis, quibus jam inesse fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola divini: quo fit ut ea notitia ceteris præstet, quæ suapte natura non modò proprium, sed ceterarum quoque notitiarum subjecta cognoscit. Quid igitur, si ratiocinationi sensus imaginatioque refragentur, nihil esse illud universale dicentes, quod sese intueri ratio putet? quod enim sensibile, vel imaginabile est, [1] id universum esse non posse. aut igitur rationis verum esse judicium, nec quidquam esse sensibile: aut quoniam sibi notum sit plura sensibus, & imaginationi esse subjecta, inanem conceptionem esse rationis, quæ quod sensibile sit, ac singulare, quasi quiddam universale consideret. Ad hæc, si ratio contra respondeat, se quidem & quod sensibile & quod imaginabile sit in universitatis ratione conspicere; illa vero ad universitatis cognitionem adspirare non posse: quoniam eorum notio corporaleis figuras non possit excedere. de rerum vero cognitione, firmiori potius, perfectiorique judicio esse credendum. In hujusmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi, quam imaginandi etiam, sentiendique vis inest, nonne rationis potius causam probaremus? Simile est, quod humana ratio divinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si quæ certos ac necessarios habere non videantur eventus, ea certo eventura præsciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est præscientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita divinæ judicium mentis habere possemus, sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere judicavimus, sic divinæ sese menti humanam summittere rationem justissi-

1 *Id universum esse non posse.*] MS. Rittersh. *id universum esse non potest.* Idem.

1 *Illic*

ſtiſſimum cenſeremus. Quare in illius ſummæ intelligentiæ cacumen, ſi poſſumus, erigamur; [1] illic enim ratio videbit, quod in ſe non poteſt intueri. [2] id autem eſt, quonam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat, ac definita prænotio; neque id ſit opinio, ſed ſummæ potius ſcientiæ nullis terminis incluſa ſimplicitas.

METRUM V.

[3] Quam variis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento ſunt corpore, pulveremque verrunt,
[4] Continuumque trahunt vi pectoris incitata ſulcum.
[5] Sunt quibus [6] alarum levitas vaga [7] verberetque ventos,
Et liquido longi ſpatia ætheris enatet volatu,
Hæc preſſiſſe ſolo veſtigia greſſibuſque gaudent,
Vel virideis campos tranſmittere, vel ſubire ſilvas.
Quæ variis videas licet omnia diſcrepare formis,
*[8] Prona tamen facies * hebetes valet ingravare ſenſus.*

Unica

1 *Illic enim ratio videbit.*] Manilius lib. 4.

Materiæ ne quære modum, ſed perſpice vires,
Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
Ne dubites homini divinos credere viſus.

Idem.

2 *Id autem eſt, quonam modo.*] MS. Rittersh. omittit voculam *autem*. Idem.

3 *Quam variis.*] Alcimus Avitus lib. De Orig. Mundi:

Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum diſcurrunt bruta per orbem. Idem.

4 *Continuumque trahunt.*] Serpentes & viperas intelligit. Sen. in Herc. Fur. de Cadmo in ſerpentem mutato ℣. 393.

Longas reliquit corporis tracti notas.

Idem.

5 *Sunt quibus.*] Min. Felix: *Quid animantium loquar adverſus ſeſe tutelam multiformem? alias armatas cornibus, alias dentibus ſeptas, & fundatas ungulis, & ſpicatas aculeis, aut pedum celeritate liberas, aut elatione pennarum.* Vide & Ariſt. De Hiſt. animal. & Oppianum. *Idem.*

6 *Alarum levitas vaga.*] Lact. de Opif. Dei, c. 3. *Plus manus præſtant, quam levitas uſuſque pennarum.* Vid. eund. c. 5. l. eod. *Idem.*

7 *Verberetque ventos.*] Apulejus De Deo Socratis: *Imo enim ſi ſedulo advertas, ipſæ quoque aves terreſtre animal, non aëreum, rectius perhibeantur. Eſt enim ſemper illis omnis victus in terra, ibidem pabulum, ibidem cubile, tantum quod aëra proximum terræ volitando tranſverberent. Ceterum cum illis feſſa ſunt remigia, terra ceu portus eſt.* Idem.

8 *Prona tamen facies.*] Verba ſunt Ariſtotelis de part. animal. libro IV. Διὸ πλείονος γινομένου τοῦ βάρους καὶ τοῦ σωματώδους, ἀνάγκη ῥέπειν τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν, *Quamobrem concretione, & pondere graviore opprimente, corpora vergere in terram neceſſe eſt.* Vallin.

1 *Hebe-*

[1] *Unica gens hominum* [2] *celsum levat altius cacumen,*
Atque levis [3] *recto stat corpore, despicitque terras.*
Hæc, nisi terrenus malè desipis, admonet figura,

* *Hebetes valet ingravare sensus.*] De Brutis animalibus Macrob. in Somn. Scip. lib. I. cap. 14. *Si quid in illis similitudinem rationis imitatur, non ratio, sed memoria est; & memoria non illa ratione mixta, sed quæ hebetudinem sensuum quinque comitatur.* Idem.

1 *Unica gens hominum.*] Min. Felix: *Ipsa præcipue formæ nostræ pulcritudo Deum fatetur artificem, status rigidus, vultus erectus, oculi in summo, velut in specula constituti, & omnes ceteri sensus velut in arce compositi.* Præclare Lactantius l. 2. Div. Instit. c. I. *Parens enim noster ille Deus unus & solus cum fingeret hominem, id est, animal intelligens & rationis capax, eum vero ex humo sublevatum ad contemplationem sui artificis erexit. quod optime ingeniosus Poëta signavit:*

Pronaque cum spectent animalia cetera terram
Os homini sublime dedit, cælumque videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Hinc utique ἄνθρωπον *Græci appellarunt, quod sursum spectet. Ipsi ergo sibi renuntiant, sique hominum nomine abdicant, qui non sursum aspiciunt, sed deorsum.* Vide eund. de Ira Dei, c. 7. 8. & 14. Manil. l. 4.

——— *stetit unus in arcem*
Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
Sidereos oculos, propiusque aspectat Olympum,
Inquiritque Iovem, nec sola fronte Deorum
Contentus manet, & cælum scrutatur in alto,
Cognatumque sequens corpus se quærit in astris. Idem.

2 *Celsum levat altius cacumen.*] Eam plantam intelligere credas, quam sic describit Philo lib. *Quod deterius potiori insidiari soleat.* Μόνον δὴ τῶν ἐπὶ γῆς φυτῶν οὐράνιον ὁ Θεὸς ἄνθρωπον εἰργάσατο, τῶν μὲν ἄλλων τὰς κεφαλὰς πηξάμενος ἐν χέρσῳ· καταγαγὼν γὰρ πάντα, ἀνθρώπῳ δὲ εἰς τὸ ἄνω περιαγαγὼν, ἵνα τὰς τροφὰς ὀλυμπίους καὶ ἀφθάρτους, ἀλλὰ μὴ γεώδεις καὶ φθαρτὰς ἔχῃ· παρ᾽ ὃ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, τὸ μὲν ὅσον ἀναισθητότατον, πλεῖστον ἀποστήσας λογισμοῦ, τὰς βάσεις γῇ προσερρίζου. τὰς δὲ νοῦ δορυφόρους αἰσθήσεις, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον πορρωτάτω μὲν τῆς περὶ γῆν ἐξῴκισε, τοῖς δὲ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περιόδοις ἀφθάρτοις οὔσαις ἐνεδήσατο. *Solam in terris cœlestem plantam fecit Hominem, cæterarum in terra defixit capita: omnes enim humi caput habent; soli homini sublime dedit, ut alimenta cœlitus incorruptibilia quærat, non terrena ista corruptioni obnoxia. qua propter corporis nostri partem insensatissimam, longe à ratione secretam, pedes seu radices ad terram applicuit. sensus autem mentis satellites, & hanc ipsam, longissimè à terra jussit habitare, & ad ætheris cœlique nunquam interituros alligavit ambitus.* Quod jam monuerat antè Aristoteles lib. IV. de part. an. cap. X. Nec aliunde ἀνθρώπου etymon, quam ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀθρεῖν, *à suspiciendo in altum*, deductum est. *Vallin.*

3 *Recto stat corpore.*] Cujus status rationem hanc pulcherrimam reddit Aristoteles [de part. animal. lib. IV. cap. X.] Ὀρθὸν μὲν γάρ ἐστι μόνον τῶν ζῴων διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἶναι θείαν. ἔργον δὲ τοῦ θειοτάτου, τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν. τοῦτο δ᾽ οὐ ῥᾴδιον πολλοῦ τοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου σώματος, τὸ γὰρ βάρος, δυσκίνητον ποιεῖ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. *Solus enim animalium* homo *erectus est, quoniam ejus natura atque substantia divina est. Officium autem divini est, intelligere atque sapere. quod non facile esset, si vasta corporis moles assideret: pondus enim tardiorem reddit & mentem, & sensum communem.* Idem.

Qui recto cælum vultu petis, exeriſque frontem,
In ſublime feras animum quoque, ne gravata peſſum
[1] *Inferior ſidat mens corpore celſius levato.*

PROSA VI.

Quoniam igitur, uti paullo antè monſtratum eſt, omne quod ſcitur, non ex ſua, ſed ex comprehendentium natura cognoſcitur, intueamur nunc quantum fas eſt, quis ſit divinæ ſubſtantiæ ſtatus, ut quænam etiam ſcientia ejus ſit, poſſimus agnoſcere. Deum igitur æternum eſſe, cunctorum ratione degentium commune judicium eſt. Quid ſit igitur æternitas, conſideremus. Hæc enim naturam nobis pariter divinam, ſcientiamque patefecerit. Æternitas igitur eſt, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id præſens à præteritis in futura procedit: nihilque eſt in tempore conſtitutum, quod totum vitæ ſuæ ſpatium pariter poſſit amplecti. Sed craſtinum quidem nondum apprehendit: heſternum vero jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis, quam in illo mobili tranſitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, ſicut [2] de mundo cenſuit Ariſtoteles, nec cœperit umquam eſſe, nec deſinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale eſt, ut æternum eſſe jure credatur. Non enim totum ſimul, infinitæ licet vitæ ſpatium comprehendit, atque complectitur: ſed futura nondum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter com-

1 *Inferior ſidat mens.*] Prudent. Cathem. Hymn. 10.

Si terrea forte voluntas
Luteum ſapit, & grave captat,
Animus quoque pondere preſſus
Sequitur ſua membra deorſum.
At ſi generis memor ignis
Contagia nigra recuſet:
Vehit hoſpita corpora ſecum
Pariterque reportat ad aſtra.

Sitzm.

2 *De mundo cenſuit Ariſtoteles.*] Lib. 1. de Cœlo. *Vallin.*

1 *Unde*

comprehendit, ac possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec præteriti fluxerit, id æternum esse jure perhibetur: idque necesse est, & sui compos præsens sibi semper assistere, & infinitatem mobilis temporis habere præsentem. [1] Unde non recte quidam, qui cum au-

1 *Unde non rectè quidam cùm audiunt visum Platoni mundum nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum.*] Rectè *cùm audiunt*, à Crantore videlicet, Plotino, Porphyrio, Jamblico, Tauro Platonico, Proclo, aliisque Platonicis, qui cùm sempiternum esse mundum impiè defenderent, impietatis patrocinium à Platone petiere. cùm tamen non obscurè sed indubitatò Plato senserit, Mundum ortum esse & aliquando cœpisse. In Timæo siquidem ubi de mundi procreatione agit, exertè pronuntiat: *De quo primùm consideremus, quod in quæstione de universo ante omnia investigari debet. utrumne semper fuerit sine ullo generationis principio; an genitum sit, ab aliquo principio sumens exordium. Id profectò cernitur, tangiturque, & corpus habet: omnia verò hujusmodi sensus movent. quæ sensus movent, opinione per sensum percipiuntur: hæc verò talia esse constat ut gignantur & genita sint; quidquid autem gignitur, necessariò ab aliqua causa gigni asseruimus.* Et iterum: *Dicamus itaque quam ob causam, generationem rerum confecit, & hoc omne quod cernimus opifex ipse constituit.* Et tertiò eodem libro: *Hanc igitur habuit*, inquit, *rationem effector Mundi molitorque Deus, ut unum opus tantùm, atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis absolveret.* Tauri verò, Procli, Apuleji, & aliorum calumnias, qui ut Platonem pro ipsis stare probarent, varias notiones harum vocum *oriri* seu *gigni* comminiscuntur, quasi radiis quibusdam Plato dispellit, dum de molitione Mundi quæstionem proponens, Mundum ex eorum genere esse quæ oriuntur definivit. quid autem per ortum intelligeret, ipse explicat: *Utrùm semper*, inquit, *fuerit, ita ut ortus sui initium nullum habuerit, an verò ortum sit ita ut ab aliquo temporis principio esse cœperit.* Et rursus ibidem: *Tempus*, ait, *unà cum cælo factum est, ut simul & generata simul etiam dissolvantur, si quando ulla eorum futura erat dissolutio.* Quæ postrema verba illud magis ex vero Platoni adscribi confirmant, ut & alia loca, sensisse Platonem Mundum quem ortum fatetur, & à Deo conditum, non habiturum, ut Noster ait, defectum. Ego sanè non fidenter eum purgem hujus culpæ. Illud affirmo, licet voluntate & potentia Dei putarit Mundum perpetuò conservandum, per se tamen caducum esse, & à Deo dissolvi posse, apertè tradidisse. In Politico sanè: *Mundus*, inquit, *in contrarias partes ultrò circumducitur, ut qui vitam & intelligentiam nactus sit ab eo qui ipsum construxit. porrò ipsi retrorsum ire, ob id necessariò insitum fuit, quòd quidem semper in iisdem esse & eodem modo se habere, atque idem permanere, omnium maximè divinis naturis solis convenit: Corporis autem natura non hujus est ordinis. Quod igitur cælum seu mundum nuncupavimus, permulta ac præclara munera à creatore suscepit. Corporis tamen factus est Mundus particeps, unde fieri non potest ut ipse in omne tempus sit mutationis expers.* Et in Timæo: *Itaque & ob eam caussam*, inquit, *& ab iis rebus numero quatuor, Mundi est corpus effectum, ea constructum proportione, qua dixi, ex quo ipse se concordi quadam amicitia & charitate complectitur, atque ita aptè cohæret, ut dissolvi nullo modo queat, nisi ab eodem, à quo est colligatus.* Hæc Plato. Nos ut *In principio creasse Deum cælum & terram* non ignoramus, ita divina voce edocti illud tenemus: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Bern.

Unde non rectè quidam.] Vide Comm. L. Vivis ad l. 10. Aug. de Civ. Dei, c. 31. nec non ipsum Aug. l. 11. c. 4. & 5. *Sitzm.*

audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci vitam, quod [1] mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam esse præsentiam, quod divinæ mentis proprium esse manifestum est. Neque enim Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturæ. Hunc enim vitæ immobilis præsentarium statum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cumque eum effingere, atque æquare non possit, ex immobilitate deficit in motum, ex simplicitate præsentiæ decrescit in infinitam futuri ac præteriti quantitatem; &, cum totam pariter vitæ suæ plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quòd aliquo modo numquam esse desinit, illud, quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus videtur æmulari, alligans se ad qualemcumque præsentiam hujus exigui volucrisque momenti: quæ, quoniam manentis [2] illius præsentiæ quandam gestat imaginem, quibuscumque contigerit, id præstat, ut esse videantur. Quoniam vero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo vitam, cujus ple-

1 *Plato mundo tribuit.*] Quomodo omnia præterita, præsentia & futura, Deo præsentia sint, & Mundus Platoni æternus, docet Joan. Grammaticus Philopon. in Proclum de Mundi æternitate, in solutione præsertim quinti ejus argumenti. Nulla autem Platonis sententia est, quam fœdius corruperint, & obstinatius defenderint veteres Platonis interpretes: seu quia eorum alii ita sentirent, seu ut Christianam fidem impugnarent. Eorum signifer Ammonius fuit, fidus alioquin ac illustris doctrinæ Platonicæ assertor; quem Zacharias dialogo cui *Ammonius* titulus est, confutavit. Mox ejus discipuli, Plotinus passim libr. suis. & quod mirum est, ne à magistro dissentiret, fax illa fidei Origenes; cujus errorem S. Methodius lib. περὶ τῶν γενητῶν, ut est apud Photium, redarguit. Deinde Julianus quoque lib. de Sole. Hierocles in excerptis de Providentia apud Photium. Proclus in Theologia Platonica & apud Joan. Grammaticum Philop. de Mundi ætern. contra quem idem Joan. Gram. scripsit. *Vallin.*

2 *Illius præsentiæ quandam gestet imaginem.*] Leviculum est, sed longè melius quod in veteribus *gestat.* flagitante sententia ita edidi. *Bern.*

1 *Sicut*

plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem æternum, mundum verò dicamus esse perpetuum. Quoniam igitur omne judicium secundum sui naturam, quæ sibi subjecta sunt, comprehendit; est autem Deo semper æternus, ac præsentarius status: scientia quoque ejus, omnem temporis supergressa motionem, in suæ manet simplicitate præsentiæ, infinitaque præteriti ac futuri spatia complectens, omnia, quasi jam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si præsentiam pensare velis, quâ cuncta dignoscit, non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam numquam deficientis instantiæ rectius æstimabis. Unde non prævidentia, sed providentia potius dicitur, quòd porro ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quæ divino lumine lustrentur, cùm ne homines quidem necessaria faciant esse, quæ videant? Num enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minimè. Atqui, si est divini humanique præsentis digna collatio, uti vos vestro hoc temporario præsenti quædam videtis, ita ille omnia suo cernit æterno. Quare hæc divina prænotio naturam rerum, proprietatemque non mutat, taliaque apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum judicia confundit, unoque suæ mentis intuitu tam necessariè, quam non necessariè, ventura dignoscit. [1] Sicuti vos cùm pariter ambulare in terra hominem, & oriri in cælo Solem videtis, quamquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis, & hoc voluntarium, [2] illud esse necessarium judicatis. Ita igitur

1 *Sicut vos, cum pariter ambulare in terra hominem, & oriri.*] MSS. *Sicut vos, c. p. a. i. t. hominem conspicitis & oriri.* Sitzm.

2 *Illud esse necessarium judicatis.*] Lactant. lib. 2. Div. Instit. cap. 5. *Non est astrorum motus voluntarius, sed necessarius: quia præstitutis legibus officiisque deserviunt.* Idem.

 1 *Omne*

igitur cuncta despiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem præsentium, ad conditionem verò temporis futurarum. Quo fit, ut hoc non sit opinio, sed veritate potius nixa cognitio, cùm exstiturum quid esse cognoscit, quod idem exsistendi necessitate carere non nesciat. Heic si dicas, quod eventurum Deus videt, id non evenire non posse: quod autem non potest non evenire, id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis adstringas: Fatebor rem quidem solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi divini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, necessarium: cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duæ sunt etenim necessitates; simplex una, veluti quod necesse est omneis homines esse mortaleis; altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter ac notum est, nequit. Sed hæc conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntariè gradientem, quamvis eum tamen, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modò, si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrii libertate proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per se vero considerata, ab absoluta naturæ suæ libertate non desinunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoscit, sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant, exsistendo tamen propriam naturam non amittunt; quæ prius, quam fierent, etiam non evenire potuissent. Quid igitur refert non esse

ne-

necessaria, cum propter divinæ scientiæ conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eveniant? Hoc scilicet, quod ea quæ paullo ante proposui, Sol oriens, & gradiens homo, quæ dum fiunt, non fieri non possunt: eorum tamen unum prius quoque quam fieret, necesse erat exsistere: alterum vero minime. Ita etiam quæ præsentia Deus habet, dubio procul exsistunt: sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit: illud vero de potestate facientium. Haud igitur injuria diximus, hæc, si ad divinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est: si ad seipsum respicias, singulare. Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, evacuabo providentiam, cum, quæ illa prænoscit, forte mutavero. Respondebo, Propositum te quidem tuum posse deflectere, sed, quoniam & id te posse, & an facias, quove convertas, præsens providentiæ veritas intuetur, divinam te præscientiam non posse vitare; sicuti præsentis oculi effugere non possis intuitum, quamvis te in varias actiones libera voluntate converteris. Quid igitur, inquies? Ex meane dispositione scientia divina mutabitur, ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoque noscendi vices alternare videatur? Minime. [1] Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, [2] & ad præsentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat. nec alternat, ut existimas, nunc hoc, nunc illud prænoscendi vices; sed uno ictu mutationes tuas manens prævenit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia visen-

1 *Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, & ad præsentiam propriæ cognationis retorquet ac revocat.*] Aurea sententia, sed litterulæ vitio fœdè deformata. reformavi ex scriptis in alium habitum: *propriæ cognitionis.* Id meæ fidei crede germanissimum esse, & salve quisquis es Lector. *Bern.*

2 *Et ad præsentiam propriæ cognationis retorquet ac revocat.*] MS. Rittersh. *& ad præs. propriæ cognitionis retorqueat ac revocet.* Sitzm.

visendique præsentiam, non ex futurarum proventu rerum, sed ex propria Deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resolvitur, quod paullo ante posuisti, indignum esse, si scientiæ Dei causam futura nostra præstare dicantur. Hæc enim scientiæ vis præsentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa constituit, nihil vero posterioribus debet. Quæ cum ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. [1] Nec iniquæ leges, solutis omni necessitate voluntatibus, præmia pœnasque proponunt. [2] Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisque ejus præsens [3] semper-æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. Nec frustra sunt in-

1 *Nec iniquæ leges nec frustra preces.*] Sequitur ex libertate arbitrii, justas leges esse: ex providentia verò, rectas preces. Ut copiosissimè & accuratissime docuit sapiens noster. Sed & audiendus Apulejus lib. de Deo Socratis, loco illo illustri: *Nullus, inquis, Deus humanis rebus intervenit: Cui igitur preces allegabo, cui votum nuncupabo, cui victimam cædam; quem miseris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adversatorem malis in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentissimum est, jurejurando arbitrum adhibebo?* Hierocles in excerptis de Providentia, Οὐ μάτην οὖν νόμοι κεῖνται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῆ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγεῖται, *Non ergo frustra leges constitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temerè iisdem concessa est, neque consultatio & deliberatio est supervacanea, neque vota & preces redundant, si providentia humanis negotiis præsit.* Et Salvianus Christianè lib. 1. *Removet igitur à se, inquis, curam mortalium Deus. Et quæ ergo nobis divinæ religionis est ratio, quæ vel causa Christum colendi vel spes propiciandi? Si enim negligit Deus in hoc sæculo genus hominum, cur ad cœlum quotidie manus tendimus, cur orationibus crebris misericordiam Dei quærimus, cur ad ecclesiasticas domos currimus, cur ante altaria supplicamus? Nulla est enim nobis ratio precandi, si spes tollitur impetrandi. Vides ergo quam stulta atque inanis sit hujus persuasionis assertio; quæ utique si recipitur, nihil penitus de religione servatur.* Sexcenta similia habent auctores. Quippe, ait Lactantius, *summus colendi ritus est, ex ore justi hominis ad Deum directa laudatio.* Vallin.

2 *Manet enim spectator desuper.*] Similia habes apud Prudent. Cathem. Hymn. 2. *Sitzm.*

3 *Semper-æternitas.*] Sic fortasse S. Cypriano Charitas *semper-æterna* dicitur lib. de bono Patientiæ; *Charitas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & Spe & Fide major est, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiscum semper-æterna apud Deum in regnis cælestibus permanebit.* Vall.

Semper-æternitas.] Sic conjunctim scribendum esse monet Fr. Juretus Miscellan. ad lib. 3. Symmachi, Epist. 18. multis adductis exemplis: quale illud est Terentianum: *heri semper-lenitas.* Sitzm.

1 *Ante*

in Deo positæ spes precesque; quæ cum rectæ sunt, inefficaces esse non possunt. Aversamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum sublevate, humileis preces in excelsa porrigite. Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, [1] cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.

1 *Ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.*] Diogenes Laërt. in Thalete 1. ἠρώτησέ τις αὐτὸν, εἰ λήθει θεοὺς ἄνθρωπος ἀδικῶν, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἔφη. Cui concinit Epigramma vetus:

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας·
Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Idem Diog. de Platone lib. 3. οἴεται δὲ καὶ θεοὺς ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα. Pindarus Olymp. Od. 1.

——— Εἰ δὲ θεὸν
ἀνήρ τις ἔλπεταί τι λαθέμεν ἔρδων, ἁμαρτάνει.

S. Ambrosius ad Relat. Symmachi: *Nemo Deum fallit, cui omnia etiam cordis occulta manifesta sunt.* Lactant. libro sexto, cap. 24. *Purgemus igitur conscientiam, quæ oculis Dei pervia est; & ut ait Cicero, Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur; putemusque, nos momentis omnibus, non in aliquo, (ut ille dixit) orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo, qui & judex & testis olim futurus est, cui rationem vitæ poscenti, actus suos inficiari non licebit.* Sic divinitus certe Plautus in Captivis:

Est profecto Deus, qui quæ nos gerimus auditque & videt.

Virtus ad Scipionem apud Silium Italicum lib. 15.

Idem Iustitiæ cultor, quæcunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Ovidius 1. Trist. Eleg. 2.

——— *acta Deos nunquam mortalia fallunt.*

Sic Poëta sacer:

Nil absente Deo loquimur; nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. Cernit Deus omnia præsens.

Claudat Notas nostras Chrysostomus hoc insigni suo dicto, quod ex hom. 62. in Genesin adscribo. *Etiamsi fecerimus* (inquit) *ut res clam sit omnibus, ab oculo tamen illo, qui dormitare nequit, latere non poterimus. Illum solum timere oportet, & tremere ac pavere, ut ne in conspectu ejus male quippiam faciamus.* Et infra: *Sic oportet omnia diligenter fieri; ne forte à domino condemnemur. Neque enim fieri potest, ut occultetur aliquid ab oculo illo qui dormitare nequit; Verum necesse omnino est, ut is qui peccat suppliciis obnoxius fiat.* Idem.

FINIS.

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII

OPUSCULA

SACRA.

LECTORI.

UT hic codex exiguus mole in justam enchiridii formam excresceret, operæ pretium tibi, Lector, fore credidimus, si libris Consol. hi de rebus sacris breviores tractatus subjicerentur. tum quia nullus Christi nomine censitus est, qui non Christiana mysteria solidis hic rationibus disserta & legere aveat & intelligere; nullibi enim fortius aut brevius potest. tum quia Confessione Fidei auctiores prodeunt; is libellus verè aureus, indignus erat, qui diutius lateret, olim inter diversos hæresum turbines, quæ tunc maximé Anastasii principis favore elatæ grassabantur, conscriptus; atque eo fine, ut, more tum inter magnos viros recepto, testatiorem faceret suam fidem Boëtius, suamque cum Ecclesia Catholica communionem. Iis autem omnibus recensendis nullum non studium impendimus, quo, collatis aliquot venerandæ antiquitatis exemplaribus emendatiores, suo primævo nitori redderentur.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI

BOETII

V.C. ET INL., EXCONS. ORD., PATRICII,

INCIPIT LIBER, QUOMODO TRINITAS UNUS DEUS AC NON TRES DII.

[1] AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM V.C. ET INL. EXCONS. ORD. ATQUE PATRICIUM SOCERUM SUUM.

DOMINO ET PATRI SYMMACHO BOETIUS.

PROOEMIUM.

INvestigatam diutissime quæstionem, quantum nostræ mentis igniculum illustrare lux divina dignata est, formatam rationibus literisque mandatam, offerendam vobis communicandamque curavi, tam vestri cupidus judicii, quam nostri studiosus inventi. Qua in re quid mihi sit animi quoties stylo excogitata commendo, quùm ex ipsa materiæ difficultate, tùm ex eo quòd raris, id est, vobis tantùm colloquor, intelligi potest. neque enim famæ jactatione & inanibus vulgi clamoribus excitamur; sed si quis est fructus exterior, hic non aliam potest nisi materiæ similem sperare sententiam. Quocunque igitur à vobis dejeci oculos, partim

1 AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM.] Titulum hunc integrum ex Bibl. Regiæ vetustiori & ex S. Victoris optimæ fidei codd. descripsimus & præfiximus, qui ex omnibus scripturam hanc soli retinuerant. Vall.

tim ignava ſegnities, partim callidus livor occurrit; ut contumeliam videatur divinis tractatibus irrogare, qui talibus hominum monſtris non agnoſcenda hæc potius, quam proculcanda projecerit. Idcirco ſtylum brevitate contraho, & ex intimis ſumpta Philoſophiæ diſciplinis novorum verborum ſignificationibus velo; ut hæc mihi tantum vobiſque, ſi quando ad ea converteritis oculos, colloquantur. cæteros verò ita ſubmovemus, ut qui capere intellectu nequiverint, ad ea etiam legenda videantur indigni. Sed nunc tantum à nobis quæri oportet, quantùm humanæ rationis intuitus ad divinitatis valet celſa conſcendere. nam cæteris quoque artibus idem quaſi quidam finis eſt conſtitutus, quo uſque poteſt via rationis accedere. neque enim medicina ſemper ægris affert ſalutem, ſed nulla erit culpa medentis, ſi nihil eorum quæ fieri oportebat, omiſerit, idemque in cæteris. At quantum hæc difficilior quæſtio eſt, tam facilior eſſe debet ad veniam. Vobis tamen etiam illud inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis ſemina rationum aliquos in nos venientia fructus extulerint: ac de propoſita quæſtione hinc ſumamus initium.

CAPUT I.

Sententia Catholica de trinitate & unitate Dei.

CHriſtianæ religionis reverentiam plures uſurpant; ſed ea fides pollet maximè ac ſolitariè, quæ quùm propter univerſalium præcepta regularum, quibus ejuſdem religionis intelligatur auctoritas; tùm propterea quod ejus cultus per omnes pænè mundi terminos emanavit, Catholica vel univerſalis vocatur, cujus hæc de trinitatis unitate ſententia eſt: Pater, inquiunt, Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus. igitur Pater, Filius, Spiritus Sanctus unus non tres

Dii.

Dii. cujus conjunctionis ratio est indifferentia. eos enim differentia comitatur, qui vel augent vel minuunt, ut Ariani, qui gradibus meritorum trinitatem variantes distrahunt atque in pluralitatem diducunt. principium enim pluralitatis, alteritas est, præter alteritatem enim nec pluralitas quid sit intelligi potest. Trium namque rerum vel quotlibet tùm genere, tum specie, tum numero diversitas constat. quoties enim idem dicitur, toties diversum etiam prædicatur. Idem verò dicitur tribus modis: aut genere, ut idem homo quod equus; quia his idem genus, ut animal. vel specie, ut idem Cato quod Cicero, quia eadem species ut homo. vel numero, ut Tullius & Cicero, quia unus est numero. Quare diversum etiam vel genere, vel specie, vel numero dicitur. sed numero differentiam accidentium varietas facit. nam tres homines neque genere, neque specie, sed suis accidentibus distant: nam si vel animo cuncta ab his accidentia separemus, tamen locus cunctis diversus est, quem unum fingere nullo modo possumus. duo enim corpora unum locum non obtinebunt, qui est accidens, atque ideo sunt numero plures, quoniam accidentibus plures fiunt.

CAPUT II.

Substantia divina, forma est.

AGe igitur ingrediamur & unumquodque ut intelligi atque capi potest dispiciamus. nam, sicut optimè dictum videtur, eruditi est hominis unumquodque ut ipsum est, ita de eo fidem capere tentare. Nam quùm tres sint Speculativæ partes, Naturalis, in motu, in abstracta, ἀνεπεξαίρετος, id est, inseparabilis. considerat enim corporum formas cum materia, quæ à corporibus actu separari non possunt, quæ corpora

in

in motu ſunt, ut quùm terra deorſum, ignis ſurſum fertur, habetque motum forma materiæ conjuncta. Mathematica, ſine motu, inabſtracta. hæc enim formas corporum ſpeculatur ſine materia, ac per hoc ſine motu; quæ formæ quùm in materia ſint, ab ea ſeparari non poſſunt. Theologica, ſine motu, abſtracta atque ſeparabilis. nam Dei ſubſtantia, & materia & motu caret. In naturalibus igitur rationaliter, in mathematicis diſciplinaliter, in divinis intellectualiter verſari oportebit, neque diduci ad imaginationes, ſed potius ipſam inſpicere formam, quæ verè forma nec imago eſt; & quæ eſſe ipſum eſt, & ex qua eſſe eſt; omne namque eſſe, ex forma eſt. ſtatua enim non ſecundum æs, quod eſt materia, ſed ſecundum formam, quæ in eo inſignita eſt, effigies animalis dicitur. ipſumque æs non ſecundum terram, quod eſt ejus materia, ſed dicitur ſecundum æris figuram. terra quoque ipſa non ſecundum informem materiam κατὰ τὴν ὕλην dicitur; ſed ſecundum ſiccitatem gravitatemque, quæ ſunt formæ. Nihil igitur ſecundum materiam eſſe dicitur, ſed ſecundum propriam formam. Sed divina ſubſtantia ſine materia forma eſt, atque ideo unum eſt, & id quod eſt. reliqua enim non ſunt id quod ſunt. unumquodque enim habet eſſe ſuum ex his ex quibus eſt, id eſt, ex partibus ſuis; & eſt hoc atque hoc, id eſt, partes ſuæ conjunctæ, ſed non hoc vel hoc ſingulariter; ut, quùm homo terrenus conſtet ex anima corporeque, corpus & anima eſt, non vel corpus vel anima. in parte igitur non eſt id quod eſt. quod verò non eſt ex hoc atque hoc, ſed tantum eſt hoc, illud verè eſt id quod eſt: & eſt pulcherrimum fortiſſimumque quia nullo nititur. Quocirca hoc verè unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præterquam id quod eſt. neque enim ſubjectum fieri poteſt, forma enim eſt; formæ verò ſubjectæ eſſe non poſſunt. Nam quod cæteræ

formæ

formæ ſubjectæ accidentibus ſint, ut humanitas, non ita accidentia ſuſcipit eo quod ipſa eſt, ſed eo quod materia ei ſubjecta eſt. dum enim materia ſubjecta humanitati ſuſcipit quodlibet accidens, ipſa hoc ſuſcipere videtur humanitas. Forma verò, quæ eſt ſine materia, non poterit eſſe ſubjectum nec verò ineſſe materiæ; neque enim eſſet forma ſed imago. ex his enim formis, quæ præter materiam ſunt, iſtæ formæ venerunt, quæ ſunt in materia & corpus efficiunt. nam cæteras, quæ in corporibus ſunt abutimur, formas vocantes, dum imagines ſunt. aſſimilantur enim formis iis, quæ non ſunt in materia conſtitutæ. Nulla igitur in eo diverſitas, nulla ex diverſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo, atque idcirco nec numerus.

CAPUT III.

In divina ſubſtantia non eſt numerus.

DEus verò, à Deo, nullo differt, ne vel accidentibus, vel ſubſtantialibus differentiis in ſubjecto poſitis diſtat, ubi vero nulla eſt differentia, nulla eſt omnino pluralitas; quare nec numerus. igitur unitas tantùm. Nam quod tertio repetitur, Deus; quùm pater & Filius & Spiritus Sanctus nuncupatur, tres unitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſæ ſunt; ſi advertamus ad res numerabiles, ac non ad ipſum numerum. illic enim unitatum repetitio numerum facit. In eo autem numero qui in rebus numerabilibus conſtat, repetitio unitatum atque pluralitas minimè facit numerabilium rerum numeroſam diverſitatem. Numerus enim duplex eſt, unus quidem quo numeramus; alter verò qui in rebus numerabilibus conſtat. etenim unum res eſt unitas, qua unum dicimus. duo rurſus in rebus ſunt, ut homines vel lapides; dualitas nihil, ſed tantum dua-

litas qua duo homines vel lapides duo fiunt. & in cæteris eodem modo. Ergò in numero quo numeramus repetitio unitatum facit pluralitatem; in rerum verò numero non facit pluralitatem unitatum repetitio; velut si de eodem dicam, gladius unus, mucro unus, ensis unus. potest enim unus tot vocabulis gladius agnosci, hæc enim unitatum repetitio iteratio potius est, non numeratio. velut si ita dicamus, ensis, mucro, gladius, repetitio quædam est ejusdem, non numeratio diversorum: velut si ita dicam, sol, sol, sol. non tres soles effecerim, sed de uno toties prædicaverim. Non igitur si de Patre ac Filio & Spiritu Sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. hoc enim illis, ut dictum est, imminet, qui inter eos distantiam faciunt meritorum. Catholicis verò nihil in differentia constituentibus, ipsamque formam, ut est, esse ponentibus, neque aliud esse, quàm est ipsum quod est, opinantibus, rectè repetitio de eodem, quam enumeratio diversi videtur esse quùm dicitur, Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus Sanctus, atque hæc trinitas unus Deus; veluti ensis atque mucro, unus gladius; velut sol, sol, sol, unus sol. Sed hoc interim ad eam dictum sit significationem demonstrationemque, qua ostenditur non omnem unitatum repetitionem, numerum pluralitatemque perficere. non verò ita dicitur, Pater ac Filius & Spiritus Sanctus, quasi multivocum quiddam: nam mucro & ensis, & ipse est & idem. pater verò ac filius & Spiritus Sanctus, idem equidem est, non vero ipse; in qua re paulisper considerandum est. requirentibus enim; Ipse est Pater qui Filius? minime, inquiunt. rursus, Idem alter qui alter? negatur. non est igitur inter eos in omni re indifferentia, qua subintrat numerus, quem ex subjectorum diversitate confici, superius explanatum est. De qua re breviter considerabimus, si prius illud, quemadmo-

modum de Deo unumquodque prædicatur, præmiserimus.

CAPUT IV.

Quomodo Deus sit in prædicamentis.

DEcem omnino prædicamenta traduntur quæ de rebus omnibus universaliter prædicantur; id est, substantia, qualitas, quantitas, ad aliquid, ubi, quando; habere, situm esse, facere, pati. Hæc igitur talia sunt, qualia subjecta permiserint. nam pars eorum in reliquarum rerum prædicatione substantia est, pars in accidentium numero est. atque hæc quùm quis in divinam verterit prædicationem, cuncta mutantur quæ prædicari possunt. Ad aliquid verò, omnino non potest prædicari; nam substantia in illo non est verè substantia sed ultra substantiam: item qualitas & cætera, quæ evenire queunt. quorum, ut amplior fiat intellectus, exempla subdenda sunt. Nam quùm dicimus, Deus, substantiam quidem significare videmur, sed eam, quæ sit ultra substantiam. quùm verò, justus, qualitatem quidem, sed non accidentem, sed eam quæ sit substantia, sed ultra substantiam; neque enim aliud est, quòd est, aliud quòd justus est; sed idem est esse Deo: quod justo. item quum dicitur magnus, vel maximus, quantitatem quidem significare videmur, sed eam quæ sit ipsa substantia talis, qualem esse diximus ultra substantiam. idem est enim esse Deo, quod magno; de forma enim ejus superius demonstratum est, quoniam is sit forma & unum verè, nec ulla pluralitas. Sed hæc prædicamenta talia sunt, ut, in quo sunt, ipsum esse faciant quod dicitur, divisè quidem in cæteris, in Deo verò conjunctè atque copulatè, hoc modo: nam quùm dicimus, substantia, ut homo vel Deus; ita dicitur quasi illud,

de quo prædicatur, ipſum ſit ſubſtantia; ut ſubſtantia, homo vel Deus. Sed diſtat, quoniam homo non integrè ipſum homo eſt, ac per hoc nec ſubſtantia. quod eſt enim, aliis debet, quæ non ſunt homo: Deus verò, hoc ipſum quod eſt, Deus eſt. nihil enim aliud eſt, niſi quod eſt, ac per hoc ipſum Deus eſt. Rurſus, juſtus, quod eſt qualitas, ita dicitur quaſi ipſe hoc ſit de quo prædicatur. id eſt, ſi dicamus, homo juſtus, vel Deus juſtus; ipſum hominem vel Deum juſtos eſſe proponimus. ſed differt, quoniam homo alter, alter eſt juſtus; Deus verò, idem ipſum eſt, quod eſt juſtum. Magnus etiam homo vel Deus dicitur, atque ita, quaſi ipſe ſit homo magnus vel Deus magnus. ſed homo tantum magnus, Deus vero ipſum magnus exiſtit. Reliqua verò neque de Deo, neque de cæteris prædicantur: nam, ubi, vel de Deo, vel de homine prædicari poteſt; de homine, ut in foro; de Deo, ut ubique. ſed ita, ut non quaſi ipſa ſit res id quod prædicatur, de qua dicitur. non enim ita homo dicitur in foro eſſe, quemadmodum eſſe albus vel longus, nec quaſi circumfuſus & determinatus proprietate aliqua, qua deſignari ſecundum ſe poſſit, ſed tantùm, quod ſit illud aliis informatum rebus, per hanc prædicationem oſtenditur. de Deo verò non ita, nam quod ubique eſt, ita dici videtur, non quod in omni ſit loco; omnino enim in loco eſſe non poteſt, ſed quod ei omnis locus adſit ad eum capiendum, quùm ipſe non ſuſcipiatur in loco: atque ideo nuſquam in loco eſſe dicitur, quoniam ubique eſt, ſed non in loco. Quando verò, eodem prædicatur modo, ut de homine, heri venit; de Deo, ſemper eſt. Hic quoque non quaſi eſſe aliquid dicitur illud ipſum, de quo heſternus dicitur adventus, ſed quid ei ſecundum tempus acceſſerit prædicatur. quod vero de Deo dicitur, ſemper eſt, unum quidem ſignificat, quaſi omni præterito fuerit, omni quoque modo ſit

præ-

præſenti, omni futuro erit. quod de cœlo & de cæteris immortalibus corporibus ſecundum Philoſophos dici poteſt. at de Deo, non ita, ſemper enim eſt, quoniam, ſemper, præſentis eſt in eo temporis. tantumque inter noſtrarum rerum præſens, quod eſt, nunc intereſt ac divinarum, quod noſtrum nunc, quaſi currens tempus facit & ſempiternum; divinum vero nunc, permanens neque movens ſeſe atque conſiſtens æternitatem facit. cui nomini ſi adjicias ſemper, facies ejus quod eſt nunc jugem indefeſſumque ac per hoc perpetuum curſum, quod eſt ſempiternitas. Rurſus, habere vel facere, eodem modo. dicimus enim, currit veſtitus, de homine: de Deo, cuncta poſſidens regit. Rurſus nihil de eo quod eſt eſſe de utriſque dictum eſt. ſed hæc omnis prædicatio exterioribus datur, omniaque hæc quodam modo referuntur ad aliud. cujus prædicationis differentiam ſic facilius internoſcimus; qui homo eſt, vel Deus, refertur ad ſubſtantiam qua eſt aliquid, id eſt, homo vel Deus. qui juſtus eſt, refertur ad qualitatem, qua ſcilicet eſt aliquid, id eſt; juſtus, qui magnus, ad quantitatem, qua eſt aliquid, id eſt, magnus. Nam in cæteris prędicationibus nihil tale eſt. qui enim dicit eſſe aliquem in foro, vel ubique, refert quidem ad prædicamentum quod eſt, ubi; ſed non quo aliquid eſt, velut juſtitia juſtus. Item quùm dico, currit vel regit; vel, nunc eſt, vel, ſemper eſt, refertur quidem vel ad facere, vel ad tempus. ſi tamen interim, divinum illud ſemper, tempus dici poteſt, ſed non quo, ut aliquo, aliquid eſt, velut magnitudine magnum. nam ſitum paſſionemque requiri in Deo non oportet; neque enim ſunt. Jamne patet quæ differentia ſit prædicationum? quod aliæ quidem quaſi rem monſtrant, aliæ verò quaſi circumſtantias rei; quodque illa quidem ita prædicantur, ut eſſe aliquid rem oſtendant: illa verò, ut non eſſe, ſed potius extrinſecus aliquid

quodam modo affigant. Illa igitur, quæ aliquid esse designant secundum rem, prædicationes vocentur, quæ quùm de rebus subjectis dicuntur, vocantur accidentia secundum rem; quùm verò de Deo, qui subjectus non est, secundum substantiam rei prædicatio nuncupatur.

CAPUT V.

Quomodo Deus in Relatione.

AGe nunc de relativis speculemur, pro quibus omne quod dictum est, sumpsimus ad disputationem. maximè enim hæc non videntur secundum se facere prædicationem, quæ perspicuè ex alieno adventu constare perspiciuntur. Age enim, quoniam dominus ac servus relativa sunt, videamus utrumne ita sit, ut secundum se sit prædicatio, an minimè. Atqui si auferas servum, abstuleris & dominum; at non etiam si abstuleris albedinem, abstuleris quoque album. Sed interest, quod albedo accidit albo, qua sublata perit nimirum album. at in domino, si servum auferas, perit vocabulum quo dominus vocabatur: sed non accidit servus domino, ut albedo albo, sed potestas quædam qua servus coërcetur, quæ quoniam sublato deperit servo, constat non eam per se domino accidere, sed per servorum quodammodo extrinsecus accessum. Non igitur dici potest prædicationem relativam quicquam rei, de qua dicitur secundum se, vel addere, vel minuere, vel mutare. quæ tota non in eo quod est esse consistit, sed in eo quod est in comparatione aliquo modo se habere; nec semper ad aliud, sed aliquoties ad idem. age enim, stet quisquam, ei igitur si accedam dexter, erit ille sinister ad me comparatus; non quod ille ipse sinister sit, sed quod ego dexter accesserim. rursus ego sinister accedo, item fit ille dexter, non quod ita sit

per

per se dexter, velut albus ac longus, sed quod me accedente fit dexter, atque id quod est, à me & ex me est, minimè vero ex sese. Quare quæ secundum rei alicujus, in eo quod ipsa est, proprietatem, non faciunt prædicationem, nihil alternare vel mutare queunt, nullamque omnino variare essentiam. Quocirca si Pater ac Filius ad aliquid dicuntur, nihilque aliud, ut dictum est, differunt, nisi sola relatione. relatio verò non prædicatur ad id de quo prædicatur quasi ipsa sit & secundum rem de qua dicitur, non faciet alteritatem rerum, de qua dicitur, sed, si dici potest, quo quidem modo id quod vix intelligi potuit, interpretatum est personarum. Omnino enim magna regulæ est veritas. In rebus incorporalibus, distantias effici differentiis, non locis. neque accessisse dici potest aliquid Deo, ut pater fieret, non enim cœpit esse unquam pater, eo quod substantialis quidem ei est productio filii, relativa vero prædicatio patris. ac, si meminimus omnium in prioribus de Deo sententiarum, ita cogitemus, processisse quidem ex Deo Patre Filium Deum & ex utrisque Spiritum Sanctum. hos, quoniam incorporales sint, minimè locis distare, quoniam verò Pater Deus & filius Deus & Spiritus Sanctus Deus, Deus vero nullas habet differentias quibus differat à Deo, à nullo eorum differt. differentiæ verò ubi absunt, abest pluralitas. ubi abest pluralitas, adest unitas: nihil autem aliud gigni potuit ex Deo, nisi Deus. & in rebus numerabilibus repetitio unitatum non facit modis omnibus pluralitatem. Trium igitur idoneè constituta est unitas.

CAPUT VI.

Quomodo unitas & trinitas in Deo.

SEd quoniam nulla relatio ad seipsum referri potest, idcirco quod ea secundum seipsum est prædicatio

quæ relatione caret, facta quidem eſt trinitatis numeroſitas in eo quod eſt prædicatio relationis; ſervata verò unitas; in eo quod eſt indifferentia vel ſubſtantiæ vel operationis vel omnino ejus, quæ ſecundum ſe dicitur, prædicationis. Ita igitur ſubſtantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem. atque ideo ſola ſigillatim proferuntur atque ſeparatim quæ relationis ſunt. nam idem Pater qui Filius non eſt, nec idem uterque qui Spiritus Sanctus. idem tamen Deus eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: idem juſtus, idem bonus, idem magnus, idem omnia, quæ ſecundum ſe poterunt prædicari. Sanè ſciendum eſt, non ſemper talem eſſe relativam prædicationem, ut ſemper ad differens prædicetur; ut eſt ſervus ad dominum, differunt enim. nam omne æquale, æquali æquale eſt; & ſimile, ſimili ſimile eſt; & idem, ei quod eſt idem, idem eſt. & ſimilis eſt in trinitate relatio, Patris ad filium & utriuſque ad Spiritum Sanctum; ut ejus, quod eſt idem, ad id, quod eſt idem. quod ſi id in cunctis aliis rebus non poteſt inveniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas. nos verò nulla imaginatione diduci, ſed ſimplici intellectu erigi, &, ut quidque intelligi poteſt, ita aggredi etiam intellectu oportet.

Sed de propoſita quæſtione ſatis dictum eſt. nunc veſtri normam judicii exſpectat ſubtilitas quæſtionis: utrum rectè decurſa ſit, an minimè, veſtræ ſtatuet pronuntiationis auctoritas. Quòd ſi ſententiæ, fidei fundamentis ſponte firmiſſimæ, opitulante gratia divina, idonea argumentorum adjumenta præſtitimus, illuc perfecti operis lætitia remeabit, unde venit effectus. Quod ſi, ultra ſe, humanitas nequivit aſcendere, quantum imbecillitas ſubtrahit, vota ſupplebunt.

INCI-

INCIPIT EJUSDEM

AD

SANCTUM JOANNEM

DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ,

UTRUM PATER ET FILIUS AC SPIRITUS SANCTUS DE DIVINITATE SUBSTANTIALITER PRÆDICENTUR.

QUæro an Pater & Filius ac Spiritus Sanctus de divinitate ſubſtantialiter prædicentur, an alio quolibet modo. viamque indaginis hinc arbitror eſſe ſumendam, unde rerum omnium manifeſtum conſtat exordium, id eſt, ab ipſis Catholicæ fidei fundamentis. Si igitur interrogem, an, qui dicitur Pater, ſubſtantia ſit; reſpondetur eſſe ſubſtantia. Quod ſi quæram, an Filius ſubſtantia ſit, idem dicitur. Spiritum quoque Sanctum, ſubſtantiam eſſe, nemo dubitaverit. Sed quùm rurſus colligo, Patrem, Filium, Spiritum Sanctum non plures, ſed una occurrit eſſe ſubſtantia. una igitur ſubſtantia trium nec ſeparari ullo modo, aut disjungi poteſt, nec velut partibus in unum conjuncta eſt, ſed eſt una ſimpliciter. Quæcunque igitur de divina ſubſtantia prædican-

* *Ad Sanctum Joannem.*] Eo tempore Eccl. Romanæ Diaconum, poſtea verò, nimirum anno DXXIII. ejuſdem Pontificem. qui poſtquam ex Oriente Theoderici ad Juſtinum legatus rediit, Ravennæ ab eo cuſtodiæ traditus, paulò poſt amicum Boëtium, ſimilem ob cauſam, ſimilem palmam adeptus eſt. Unde antiquarius Boëtii exſcriptor [ea enim ſcriptura fuit eorumd. opt. codicum] ut eum *ἰδίως* deſignaret, *ſanctum* appellavit; quemadmodum & Anaſtaſius bibliothecarius in ejus vita. quem, ut obiter moneam, in vita Boëtii emendantes ex ejuſd. Anaſtaſii vet. cod. MS. ſcripſimus defunctum VI. *Kal. Iunii*, ut & habet Breviarium Rom. non XV. Ex eodemque Anaſtaſii cod. corpus ejus Romæ *Kalendis Iunii* ſuſceptum repoſuimus, non VI. Kal. ut in impreſſis erat; qui dies mortis ejus fuit. *Vallin.*

cantur, ea tribus oportet esse communia. idque signi erit, quæ sint, quæ de divinitatis substantia prædicentur, quod quæcunque hoc modo dicuntur de singulis in unum collectis tribus singulariter prædicabuntur hoc modo si dicimus, Pater Deus est, Filius Deus est, Spiritus Sanctus Deus est; Pater, Filius ac Spiritus Sanctus unus Deus est. Si igitur eorum una Deitas, una substantia est, licet Dei nomen de Divinitate substantialiter prædicari. [1] ita, Pater veritas est, Filius veritas est, Spiritus Sanctus veritas est: Pater, Filius & Spiritus Sanctus, non tres veritates, sed una veritas est. Si igitur una in his substantia, una est veritas, necesse est veritatem substantialiter prædicari: de bonitate, de incommutabilitate, de justitia, de omni potentia ac de cæteris omnibus, quæ tam de singulis, quam de omnibus singulariter prædicamus, manifestum est substantialiter dici. Unde apparet ea quæ quùm in singulis separatim dici convenit, nec tamen in omnibus dici queunt, non substantialiter prædicari, sed alio modo: qui verò iste sit, posterius quæram. Nam, qui Pater est, hoc vocabulum non transmittit ad Filium, neque ad Spiritum Sanctum. quo fit ut non sit hoc nomen substantiale inditum. nam si substantiale

1 *Ita Pater veritas est.*] Ea verba dum exponit Gilbertus Porretanus Episcopus Pictaviensis in eum errorem lapsus est, quem damnavit Concilium Remense anno MCXLVIII. & ipse agnovit. Qualis fuerit, qui verba ejus refert D. Bernardus, sic recenset serm. LXXX. super Cantica, *Si quid itaque*, inquit, *de Deo propriè dici poßit, rectius congruentiusque dicetur, Deus est magnitudo, bonitas, justitia, sapientia; quàm Deus est magnus, bonus, justus aut sapiens. Unde non immerito nuper in Concilio, quod Papa Eugenius Remis celebravit, tam ipsi quam cæteris Episcopis perversa visa est & omnino suspecta expositio illa in libro Gilberti Episcopi Pictaviensis, quo super verba Boëtii de Trinitate, sanißima quidem atque Catholica, commentabatur hoc modo*, Pater est Veritas, id est, Verus: Filius est Veritas, id est, Verus: Spiritus sanctus est Veritas, id est, Verus. & hi tres simul non tres Veritates, sed una Veritas, id est, unus Verus: *O obscuram perversamque explanationem! Quam verius saniusque per contrarium ita dixisset! Pater est Verus, id est, Veritas: Filius est Verus, id est, Veritas: Spiritus sanctus est Verus, id est, ipsa Veritas. quod quidem fecisset, si sanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait; Una quippe Veritas unius Dei, imo una Veritas unus Deus. non patitur servitium atque culturam Creatoris creaturæque conjungi.* Fusius rem omnem narrat Gofridus vitæ ejusd. D. Bernardi cap. v. l. III. *Vallin.*

le eſſet, ut Deus, ut veritas, ut juſtitia, ut ipſa quoque ſubſtantia, de cæteris diceretur. Item Filius ſolus hoc recipit nomen, neque cum aliis jungitur, ſicut in Deo, ſicut in veritate, ſicut in cæteris, quæ ſuperius dixi. Spiritus quoque Sanctus non eſt idem qui Pater ac Filius. Ex his igitur intelligimus Patrem, Filium ac Spiritum Sanctum non de ipſa divinitate ſubſtantialiter dici, ſed alio quodam modo. ſi enim ſubſtantialiter prædicaretur, & de ſingulis & de omnibus ſingulariter diceretur. hæc verò ad aliquid dici manifeſtum eſt; nam & Pater, alicujus pater eſt; & Filius, alicujus filius; & Spiritus, alicujus Spiritus: quo fit, ut nec trinitas quidem ſubſtantialiter de Deo prædicetur. non enim Pater trinitas, qui enim Pater eſt, Filius ac Spiritus Sanctus non eſt. nec trinitas Filius, nec trinitas Spiritus Sanctus, ſecundum eundem modum. ſed trinitas quidem in perſonarum pluralitate conſiſtit, unitas verò in ſimplicitate ſubſtantiæ. Quod ſi perſonæ diviſæ ſunt, ſubſtantia verò indiviſa, neceſſe eſt, quod vocabulum ex perſonis originem capit, id ad ſubſtantiam non pertinere. at trinitatem perſonarum diverſitas fecit; trinitas igitur non pertinet ad ſubſtantiam. Quo fit, ut neque Pater, neque Filius, neque Spiritus Sanctus, nec trinitas de Deo ſubſtantialiter prædicentur, ſed, ut dictum eſt, ad aliquid. Deus verò, veritas, juſtitia, bonitas, omnipotentia, ſubſtantia, immutabilitas, virtus, ſapientia, & quicquid hujuſmodi excogitari poteſt, ſubſtantialiter de divinitate dicuntur. Hæc ſi ſe rectè & ex fide habent, ut me inſtruas peto. aut ſi aliqua re forte diverſus es, diligentius intuere quæ dicta ſunt; & fidem, ſi poteris, rationemque conjunge.

INCI-

INCIPIT EJUSDEM,

AD EUNDEM,

QUOMODO SUBSTANTIÆ, IN EO, QUOD SINT, BONÆ SINT, CUM NON SINT SUBSTANTIALIA BONA.

POstulas, ut, ex [1] Hebdomadibus noſtris, ejus quæſtionis obſcuritatem, quæ continet modum, quo, ſubſtantiæ in eo quòd ſint, bonæ ſint, quùm non ſint ſubſtantialia bona, digeram & paulo evidentius monſtrem. idque eo dicis eſſe faciendum, quod non ſit omnibus notum iter hujuſmodi ſcriptionum. tuus verò teſtis ipſe ſum, quam hæc vivaciter fueris antè complexus. Hebdomadas verò ego mihi ipſe commentor, potiuſque ad memoriam meam ſpeculata conſervo, quàm cuiquam participo, quorum laſcivia ac petulantia nihil à joco riſuque patitur eſſe disjunctum. prohinc tu ne ſis obſcuritatibus brevitatis adverſus, quæ quùm ſint arcani fida cuſtodia, tùm id habent commodi, quòd his ſolis, qui digni ſunt, colloquuntur. Ut igitur in mathematica fieri ſolet, cæteriſque etiam diſciplinis, propoſui terminos, regulaſque, quibus cuncta, quæ ſequuntur, efficiam. Communis animi conceptio eſt enuntiatio, quam quiſque probat auditam. harum duplex modus eſt: nam ita una communis eſt, ut omnium hominum ſit, velut ſi hanc proponas, Si duobus æqualibus æqualia auferas, quæ relinquuntur, æqualia eſſe; nullus id intelligens neget. Alia verò eſt doctorum tantum, quæ tamen ex talibus communis animi conce-

ce-

1 *Ex Hebdomadibus noſtris.*] Nimirum partiturus erat breviores has ſcriptiones ſuas per Hebdomadas, ſicut Titus Livius divinum opus ſuum per Decades. Sabellicus per Enneades. *Vallinus.*

ceptionibus venit, ut eſt, Quæ incorporalia ſunt, in loco non eſſe, & cætera. quæ non vulgus, ſed docti comprobant. Diverſum eſt, eſſe, & id quod eſt. ipſum enim eſſe nondum eſt; at verò quod eſt, accepta eſſendi forma eſt atque conſiſtit. Quod eſt, participare aliquo poteſt. ſed ipſum eſſe, nullo modo aliquo participat. fit enim participatio quùm aliquid jam eſt. eſt autem aliquid, quùm eſſe ſuſceperit. Id quod eſt, habere aliquid præterquam quod ipſum eſt, poteſt. ipſum verò eſſe, nihil aliud præter ſe habet admixtum. Diverſum eſt, tantùm eſſe aliquid, & eſſe aliquid in eo quod eſt. illic enim accidens, hic ſubſtantia ſignificatur.

Omne quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. alia verò participat, ut aliquid ſit: ac per hoc, id quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. eſt verò, ut participet alio quolibet. Omne ſimplex, eſſe ſuum, & id quod eſt unum habet. Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum eſt. Omnis diverſitas diſcors, ſimilitudo verò appetenda eſt. & quod appetit aliud, tale ipſum eſſe naturaliter oſtenditur, quale eſt illud hoc ipſum, quod appetit. Sufficiunt igitur quæ præmiſimus. à prudente verò rationis interprete ſuis unumquodque aptabitur argumentis.

Quæſtio verò hujuſmodi eſt, Ea, quæ ſunt, bona ſunt. tenet enim communis ſententia doctorum, omne quod eſt ad bonum tendere; omne autem tendit ad ſimile. quæ igitur ad bonum tendunt, bona ipſa ſunt. ſed, quemadmodum bona ſint, inquirendum eſt, utrumne participatione an ſubſtantia? ſi participatione, per ſe ipſa nullo modo bona ſunt: Nam quod participatione album eſt, per ſe in eo quod ipſum eſt, album non eſt, & de cæteris qualitatibus eodem modo. ſi igitur participatione bona ſunt, ipſa per ſe nullo modo bona ſunt; ſed conceſſum eſt. non igitur participatione

tione ſunt bona, ſed ſubſtantia. quorum verò ſubſtantia bona eſt, id quod ſunt bona ſunt, id autem quod ſunt, habent ex eo quod eſt eſſe. eſſe igitur ipſorum bonum eſt. omnium igitur rerum ipſum eſſe, bonum eſt. Sed, ſi eſſe bonum eſt, ea quæ ſunt, in eo quod ſunt, bona ſunt; idemque illis eſt eſſe, quod bonum eſſe. ſubſtantialia igitur bona ſunt, quoniam non participant bonitatem. Quod ſi ipſum eſſe in eis bonum eſt, non eſt dubium, quin, ſubſtantialia quùm ſint bona, primo ſint bono ſimilia, ac per hoc, ipſum bonum erunt: nihil enim illi præter ſeipſum ſimile eſt; ex quo fit, ut omnia quæ ſunt, Deus ſint, quod dictu nefas eſt. Non ſunt igitur ſubſtantialia bona, ac per hoc, non in his eſt eſſe bonum. non ſunt igitur, in eo quod ſunt, bona: ſed nec participant bonitate, nullo enim modo ad bonum tenderent. nullo igitur modo ſunt bona.

Huic quæſtioni talis poterit adhiberi ſolutio, multa ſunt quæ quùm ſeparari actu non poſſint, animo tamen & cogitatione ſeparantur. ut quùm triangulum vel cætera à ſubjecta materia nullus actus ſeparat, mente tamen ſegregans ipſum triangulum proprietatemque ejus præter materiam ſpeculatur. Amoveamus igitur primi boni præſentiam pauliſper ex animo, quod eſſe quidem conſtat, idque ex omnium doctorum indoctorumque ſententia, barbararum quoque gentium religionibus cognoſci poteſt. Hoc igitur pauliſper amoto, ponamus omnia eſſe, quæ ſunt, bona; atque ea conſideremus quemadmodum bona eſſe poſſent, ſi à primo bono minimè defluxiſſent. hinc intueor, aliud in eis eſſe, quòd bona ſunt, aliud quòd ſunt. ponatur enim una eademque ſubſtantia bona eſſe, alba, gravis, rotunda: tunc aliud eſſet illa ipſa ſubſtantia, aliud ejus rotunditas, aliud color, aliud bonitas. nam, ſi hæc ſingula idem eſſent quod ipſa ſubſtantia, idem eſſet gravitas quod color, quod bonum, & bo-

& bonum quod gravitas; quod fieri natura non ſinit. Aliud igitur tunc in eis eſſet eſſe, aliud aliquid eſſe: ac tunc bona quidem eſſent, eſſe tamen ipſum minimè haberent bonum. igitur ſi ullo modo eſſent non à bono, ac bona eſſent, ac non idem eſſent quod bona, ſed eis aliud eſſet eſſe, aliud bonis eſſe. quod ſi nihil omnino aliud eſſent niſi bona, neque gravia, neque colorata, neque ſpatii dimenſione diſtantia, nec ulla in eis qualitas eſſet, niſi tantùm bona eſſent, tunc non res, ſed rerum viderentur eſſe principium; nec potius viderentur, ſed videretur. unum enim ſolumque eſt hujuſmodi, quod tantùm bonum, aliudque nihil ſit. quæ quoniam non ſunt ſimplicia, nec eſſe omnino poterant; niſi ea id, quod ſolum bonum eſt, eſſe voluiſſet. Idcirco quoniam eſſe eorum à boni voluntate defluxit, bona eſſe dicuntur, primum enim bonum quoniam eſt, in eo quod eſt, bonum eſt. ſecundum verò bonum, quoniam ex eo fluxit cujus ipſum eſſe bonum eſt, ipſum quoque bonum eſt. Sed, ipſum eſſe omnium rerum ex eo fluxit quod eſt primum bonum, & quod bonum tale eſt, ut rectè dicatur, in eo quòd eſt, eſſe bonum. Ipſum igitur eſſe eorum bonum eſt; tunc enim, in eo quod eſſent, non eſſent bona, ſi à primo bono minimè defluxiſſent.

Qua in re ſoluta quæſtio eſt. idcirco enim licet in eo quod ſunt, bona ſint, non ſunt tamen ſimilia primo bono. quoniam non quoquo modo ſint res, ipſum eſſe earum bonum eſt; ſed quoniam non poteſt eſſe ipſum eſſe rerum, niſi à primo eſſe defluxerit, id eſt, à bono: idcirco ipſum eſſe bonum eſt, neque eſt ſimile ei, à quo eſt. illud enim; quoquo modo ſit, bonum eſt, in eo quod eſt; non enim aliud eſt præterquam bonum. hoc autem, niſi ab illo eſſet, bonum fortaſſe eſſe poſſet, ſed bonum, in eo quod eſt, eſse non poſset. tunc enim participaret forſitan bono; ipſum verò eſſe quod non ha-

haberent à bono, bonum habere non poſſent. Igitur ſublato ab his primo bono mente & cogitatione, iſta licet eſſent bona, tamen, in eo quod eſſent, bona eſſe non poſſent. & quoniam actu non potuere exiſtere, niſi illud ea quod verè bonum eſt, produxiſſet; idcirco & eſſe eorum bonum eſt & non eſt ſimile ſubſtantiali bono id quod ab eo fluxit. & niſi ab eo fluxiſſent, licet eſſent bona, tamen in eò quod ſunt, bona eſſe non poſſent; quoniam & præter bonum & non ex bono eſſent, quùm illud ipſum bonum primum & ipſum eſſe ſit, & ipſum bonum, & ipſum eſſe bonum. At non etiam alba, in eo quod ſunt, alba eſſe oportebit ea quæ alba ſunt. quoniam ex voluntate Dei fluxerunt, ut eſſent; alba, minimè. aliud eſt enim, eſſe; & aliud, alba eſſe: hoc ideo, quoniam qui ea, ut eſſent, effecit, bonus quidem eſt, minimè verò albus. voluntatem igitur boni comitata ſunt, ut eſſent bona, in eo quod ſunt. voluntatem verò non albi non ſunt comitata, ut talis ejus eſſet proprietas, ut eſſet album in eo quod eſt; neque enim ex albi voluntate defluxerunt. Itaque quia voluit eſſe ea alba, qui non erat albus, ſunt alba tantum. quia verò voluit ea eſſe bona, qui erat bonus, ſunt bona, in eo quòd ſunt. Secundum hanc igitur rationem, cuncta oportet eſſe juſta, quoniam ipſe juſtus eſt, qui ea eſſe voluit? Ne hoc quidem. nam bonum eſſe, eſſentiam, juſtum verò eſſe, actum reſpicit. idem autem eſt in eo eſſe, quod agere; idem igitur bonum eſſe quod juſtum. nobis verò non eſt idem eſſe quod agere, non enim ſimplices ſumus. non eſt igitur nobis idem bonis eſſe, quod juſtis; ſed idem nobis eſt, eſſe omnibus bonis, in eo quod ſumus. bona igitur omnia ſunt, non etiam juſta. amplius bonum quidem generale eſt, juſtum verò ſpeciale, nec ſpecies deſcendit in omnia. Idcirco alia quidem juſta, alia aliud; omnia bona.

INCIPIT EJUSDEM BREVIS FIDEI CHRISTIANÆ COMPLEXIO.

CHriſtianam fidem novi ac veteris teſtamenti pandit auctoritas. & quamvis nomen ipſum Chriſti vetus intra ſemet continuerit inſtrumentum, eumque ſemper ſignificaverit ad futurum, quem tradimus per partum virginis jam veniſſe, tamen in orbem terrarum ab ipſius noſtri Salvatoris mirabili manaſſe probatur adventu. Hæc autem religio noſtra, quæ vocatur Chriſtiana atque Catholica, his fundamentis principaliter nititur, aſſerens: Ex æterno, id eſt ante mundi conſtitutionem, ante omne videlicet quod temporis poteſt retinere vocabulum, divinam Patris ac Filii & Spiritus Sancti exſtitiſſe ſubſtantiam: ut Deum dicat Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum; non tamen tres Deos ſed unum. Patrem itaque habere Filium ex ſubſtantia ſua genitum & ſibi nota ratione coæternum, quem Filium eatenus confitetur fides, ut non ſit idem qui Pater, neque Patrem aliquando fuiſſe Filium, ne rurſus in infinitum humanus animus divinam progeniem cogitaret. neque Filium in eadem natura, qua Patri coæternus eſt, aliquando fieri Patrem, ne rurſus in infinitum divina progenies tenderetur. Sanctum verò Spiritum, neque Patrem eſſe neque Filium: atque ideo nulla natura neque genitum neque generantem, ſed à Patre quoque procedentem & Filio. quis ſit tantùm proceſſionis iſtius modus ita non poſſumus evidenter dicere, quemadmodum gene-

1 *Brevis fidei Chriſtianæ complexio.*] Opuſculum hoc, quod nunc primum publici juris facimus, Boëtii eſſe, ipſe orationis ſtylus & myſteriorum religionis Chriſtianæ ſeries compendioſa ſic confirmant, ut addere minimè neceſſe ſit, exſtare nomine illud in meo, Foſſatenſi, Regio & S. Victoris codicib. ut eos taceam ex quibus idem jam olim monuerat Tritemius, qui librum *de Fide* vocat. *Vallin.*

generationem Filii ex paterna ſubſtantia non poteſt humanus animus æſtimare. Hæc autem ut credantur; vetus ac nova informat inſtructio: de qua, velut arce religionis noſtræ, multi diverſa, & humaniter, atque ut ita dicam, carnaliter ſentientes, adverſa locuti ſunt; ut Arrius, qui, licet Deum dicat Filium, minorem tamen Patre multipliciter & extra Patris ſubſtantiam confitetur. Sabelliani quoque, non tres exiſtentes perſonas, ſed unam auſi ſunt affirmare; eundem dicentes Patrem eſſe, qui Filius eſt; eundemque Filium, qui Pater eſt; atque Spiritum Sanctum eundem eſſe, qui Pater & Filius eſt. ac per hoc unam dicunt eſſe perſonam, ſub vocabulorum diverſitate ſignatam. Manichæi quoque, qui duo principia, ſibi coæterna & adverſa, profitentur, unigenitum Dei eſſe non credunt. indignum enim judicant, ſi Deus habere filium videatur, nihil aliud cogitantes niſi carnaliter; ut quia hæc generatio duorum corporum commixtione procedit, illic quoque indignum eſſe intellectum hujuſmodi applicare: quæ res eos nec vetus facit recipere teſtamentum, neque in integro novum. nam ſicut illud omnino error eorum non recipit, ita ex virgine generationem Filii non vult admittere, ne humano corpore polluta videatur Dei fuiſſe natura. Sed de his hactenus; ſuo enim loco ponentur ſicut ordo neceſſarius poſtularit.

Ergo divina ex æterno natura, & in æternum ſine aliqua mutabilitate perdurans, ſibi tantum conſcia voluntate ſponte mundum voluit fabricare, eumque quùm omnino non eſſet, fecit, ut eſſet; nec ex ſubſtantia ſua protulit, ne divinus natura crederetur; neque aliunde molitus eſt, ne jam exſtitiſſet aliquid quod ejus voluntatem exiſtentia propriæ naturæ juvaret, atque eſſet, quod neque ab ipſo factum eſſet & tamen eſſet. ſed verbo produxit cælos, terram creavit, ita ut cæleſti habitatione dignas cælo naturas efficeret, ac terræ terrena

rena componeret. De cœlestibus autem naturis, quæ universaliter vocantur angelicæ, quamvis illic distinctis ordinibus pulchra sint omnia, pars tamen quædam plus appetens, quam ei natura atque ipsius auctor naturæ tribuerat, de cœlesti sede projecta est. Et quoniam angelorum numerum, id est, supernæ illius civitatis, cujus cives angeli sunt, imminutum noluit conditor permanere; formavit ex terra hominem atque Spiritu vitæ animavit, ratione composuit, arbitrii libertate decoravit, eumque, præfixa lege, paradisi delitiis constituit, ut, si sine peccato manere vellet, tam ipsum quam ejus progeniem angelicis cœtibus sociaret: ut quia superior natura per superbiæ malum ima petierat, inferior substantia per humilitatis bonum ad superna conscenderet. Sed ille auctor invidiæ non ferens hominem illuc ascendere, ubi ipse non meruit permanere, tentatione adhibita fecit etiam ipsum ejusque comparem, quam de ejus latere formator generandi causa produxerat, inobedientiæ suppliciis subjacere, ei quoque divinitatem promittens adfuturam, quam sibi dum arroganter usurpat, elisus est. Hæc autem revelante Deo Moysi famulo suo comperta sunt, cui etiam humani generis conditionem atque originem voluit innotescere, sicut ab eo libri prolati testantur. Omnis divina auctoritas his modis constare videtur, ut aut historialis modus sit, qui nihil aliud nisi res gestas enuntiet. aut allegoricus, ut non illi possit historiæ ordo consistere. aut certè ex utrisque compositus, ut & secundum historiam & secundum allegoriam manere videatur. Hæc autem piè intelligentibus & veraci corde tenentibus satis abundeque relucent. Sed ad ordinem redeamus.

Primus itaque homo ante peccatum cum sua conjuge incola Paradisi fuit: at ubi aurem præbuit suasori

& conditoris præceptum neglexit attendere, exul effectus, terram jussus est excolere, atque à Paradisi sinu seclusus, in ignotis partibus sui generis posteritatem transposuit, atque pœnam, quam ipse primus homo prævaricationis reus exceperat, generando transmisit in posteros. Hinc factum est, ut & corporum atque animarum corruptio & mortis proveniret interitus; primusque mortem in Abel filio suo meruit experiri, ut quanta esset pœna, quam ipse exceperat, probaret in sobole. quod si ipse primus moreretur, nesciret quodammodo, ac, si dici fas est, nec sentiret pœnam suam; sed ideo expertus in altero est, ut, quid sibi jure deberetur contemptor agnosceret, & dum pœnam mortis sustinet, ipsa exspectatione fortius torqueretur. Hoc autem prævaricationis malum, quod in posteros naturaliter primus homo transfuderat, quidam Pelagius non admittens proprii nominis hæresim dedicavit, quam Catholica fides à consortio suo mox repulisse probatur. Ab ipso itaque primo homine procedens humanum genus, ac multiplici numerositate succrescens, erupit in lites, commovit bella, occupavit terrenam miseriam, qui felicitatem Paradisi in primo patre perdiderat. Nec tamen ex his defuerunt, quos sibi conditoris gratia sequestraret, ejusque placitis inservirent; quos licet meritum naturæ damnaret, futuri tamen sacramenti & longè postmodum proferendi faciendo participes, perditam voluit reparare naturam. Impletus est ergo mundus humano genere, atque ingressus est homo vias suas, qui malitia propriæ contumaciæ despexerat conditorem. Hinc volens Deus per justum potius hominem reparare genus humanum, quàm manere protervum, pœnalem multitudinem, effusa diluvii inundatione; excepto Noë justo homine cum suis liberis, atque his quæ secum in arcam introduxerat, interire permisit.

Cur

Cur autem per arcæ lignum voluerit justos eripere, notum est divinarum scripturarum mentibus eruditis. & quasi prima quædam mundi ætas diluvio ultore transacta est.

Reparatur itaque humanum genus, atque propriæ naturæ vitium, quod prævaricationis primus auctor infuderat, amplecti non destitit. crevitque contumacia quam dudum diluvii unda puniverat, & quæ per numerosam annorum seriem permissa fuerat vivere, in brevitate annorum humana ætas addicta est. maluitque Deus non jam diluvio punire genus humanum, sed eodem permanente eligere viros, per quorum seriem aliqua generatio commearet, ex qua nobis filium proprium vestitum humano corpore, mundi in fine concederet: Quorum primus est Abraham, qui quùm esset ætate confectus, ejusque uxor decrepita, in senectute sua repromissionis largitione habere filium meruerunt. Hic vocatus est Isaac, atque ipse genuit Jacob. Idem quoque duodecim Patriarchas, non reputante Deo in eorum numero quos more suo natura produxerat. Hic ergo Jacob cum filiis ac domo sua transigendi causa Ægyptum voluit habitare; atque illic per annorum seriem multitudo concrescens, cœperunt esse suspicioni Ægyptiacis imperiis, eosque Pharao magna ponderum mole premi decreverat & gravibus oneribus affligebat. Tandem Deus, Ægyptii regis dominationem despiciens, diviso mari rubro, quod nunquam antè natura ulla cognoverat, suum transduxit exercitum ductore Moyse & Aaron. Postea igitur, pro eorum egressione altis Ægyptus plagis vastata est, quùm nollet dimittere populum. Transmisso itaque, ut dictum est, mari rubro, venit per deserta eremi ad montem qui vocatur Sinaï. ibique universorum conditor Deus volens sacramenti futuri gratia populos erudire, per Moysem data lege constituit,

quemadmodum & ſacrificiorum ritus & populorum mores inſtruerentur. & quùm multis annis multas quoque gentes per viam debellaſſent, venerunt tandem ad fluvium qui vocatur Jordanis duce jam Jeſu filio Nave, atque ad eorum tranſitum quemadmodum aquæ maris rubri, ita quoque Jordanis fluenta ſiccata ſunt. perventumque eſt per eam civitatem, quæ nunc Hieroſolyma vocatur. Atque dum ibi Dei populus moraretur, poſt Judices & Prophetas, Reges inſtituti leguntur: quorum poſt Saulem primatum David de tribu Juda legitur adeptus fuiſſe. Deſcendit itaque ab eo per ſingulas ſucceſſiones regium ſtemma, perdu-ctumque eſt uſque ad Herodis tempora, qui, primus ex gentibus, memoratis populis legitur imperaſſe. ſub quo exſtitit beata virgo Maria, quæ de Davidica ſtirpe provenerat, quæ humani generis genuit conditorem. hoc autem ideo, quia multis infectus criminibus mundus jacebat in mortem, electa eſt una gens, in qua Dei mandata clareſcerent. ibique miſſi Prophetæ & alii Sancti viri, per quorum admonitionem ipſe certè populus à tumore pervicaciæ revocaretur; illi verò, eoſdem occidentes, in ſuæ nequitiæ perverſitate manere voluerunt.

Atque jam in ultimis temporibus non Prophetas neque alios ſibi placitos, ſed ipſum unigenitum ſuum Deus per virginem naſci conſtituit, ut humana ſalus, quæ per primi hominis inobedientiam deperierat, per hominem Deum rurſus repararetur. & quia exſtiterat mulier, quæ cauſam mortis primo viro ſuaſerat, eſſet hæc ſecunda mulier, quæ vitæ cauſam humanis viſceribus adportaret. Nec vile videatur quod Dei filius ex virgine natus eſt, quoniam præter naturæ modum conceptus & editus eſt. Virgo itaque, de Spiritu Sancto, incarnatum Dei Filium concepit, virgo peperit, poſt

poſt ejus editionem virgo permanſit. atque hominis factus eſt idemque Dei filius; ita ut in eo & divinæ naturæ radiaret ſplendor, & humanæ fragilitatis appareret aſſumptio. Sed huic tam ſanæ atque veraciſſimæ fidei exſtiterant multi qui diverſa garrirent: &, præter alios, Neſtorius & Eutyches repertores hæreſeos exſtiterunt. quorum unus hominem ſolum, alter Deum ſolum putavit aſſerere, nec humanum corpus, quod Chriſtus induerat, de humanæ ſubſtantiæ participatione veniſſe. Sed hæc hactenus.

Crevit itaque ſecundum carnem Chriſtus; baptizatus eſt, ut qui baptizandi formam erat cæteris tributurus, ipſe primus, quod docebat, exciperet. Poſt baptiſmum vero elegit duodecim diſcipulos, quorum unus traditor ejus fuit. &, quia ſanam doctrinam Judæorum populus non ferebat, eum, illata manu, crucis ſupplicio peremerunt. Occiditur ergo Chriſtus, jacet tribus diebus ac noctibus in ſepulchro. reſurgit à mortuis, ſicut, ante mundi conſtitutionem, ipſe cum patre decreverat. aſcendit in cœlos, ubi, in eo quod filius Dei eſt, nunquam defuiſſe cognoſcitur; ut aſſumptum hominem, quem diabolus non permiſerat ad ſuperna conſcendere, ſecum Dei Filius cœleſti habitationi ſuſtolleret. Dat ergo formam diſcipulis ſuis baptizandi, docendi ſalutaria, efficientiam quoque miraculorum, atque in univerſum mundum ad vitam præcipit introire,ut prædicatio ſalutaris non jam in una tantùm gente, ſed orbi terrarum prædicaretur. Et, quoniam humanum genus naturæ merito, quam ex primo prævaricatore contraxerat, æternæ pœnæ jaculis fuerat vulneratum, nec ſaluti ſuæ erat idoneum, quod eam in parente perdiderat, medicinalia quædam tribuit ſacramenta: ut agnoſceret aliud ſibi deberi per naturæ meritum,aliud per gratiæ donum.ut natura nihil aliud

nisi pœnæ submitteret, gratia verò, quæ nullis meritis attributa est, quia nec gratia diceretur si meritis tribueretur, totum quod est salutis suæ afferret.

Diffunditur ergo per mundum cœlestis illa doctrina, adunantur populi, instituuntur ecclesiæ, fit unum corpus quod mundi latitudinem occuparet; cujus caput Christus ascendit in cœlos, ut necessario caput suum membra sequerentur. Hæc itaque doctrina & præsentem vitam bonis informat operibus & post consummationem sæculi, resurrectura corpora nostra, præter corruptionem ad regna cœlestia pollicetur, ita ut qui hic bene, ipso donante, vixerit, esset in illa resurrectione beatissimus; qui verò malè, miser post munus resurrectionis adesset. Et hoc est principale religionis nostræ, ut credamus, non solum animas non perire, sed ipsa quoque corpora, quæ mortis adventus resolverat, in statum pristinum futura beatitudine reparari. Hæc ergo Ecclesia Catholica, per orbem diffusa, tribus modis probatur existere. quicquid in ea tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio universalis, aut certè propria & particularis instructio. sed auctoritate tota constringitur, universali traditione majorum nihilominus tota, privatis vero constitutionibus & propriis informationibus unaquæque vel pro locorum varietate, vel prout cuique benè visum est, subsistit & regitur. Sola ergo nunc est fidelium exspectatio, qua credimus adfuturum finem mundi, omnia corruptibilia transitura, resurrecturos homines ad examen futuri judicii, recepturos pro meritis singulos, & in perpetuum atque in æternum debitis finibus permansuros; solumque esse præmium beatitudinis, contemplationem conditoris; tantam duntaxat, quanta à creatura ad creatorem fieri potest. ut ex eis, reparato angelico numero, superna illa civitas impleatur; ubi rex est virginis filius; eritque gaudium sempiter-

piternum, delectatio, cibus, opus, [1] laus perpetua Creatoris.

1 *Laus perpetua Creatoris.*] Beatos laudare in cœlo Deum receptissima præsertim apud Christianos sententia est. ex admiratione nimirum divinitatis & bonitatis ejus: quæ laus cum summa angelorum beatorumque Dei contemplatione conjuncta est. Illorum enim, ait Athanasius, opus unicum est Ὕμνος ἄληκτος καὶ αἶνος ἄπαυστος τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ Θεοῦ, *Hymnus perpetuus & laus magnificentiæ Dei indefessa.* nec horum minus: *Nam maxima & unica sanctis est requies, in cœlo laudem summæ Trinitatis, quæ Deus est, indefessa voce dicere*, inquit Junilius Africanus, si modo is est. Nec tantum in cœlo beatorum opus istud est, sed & mortalium in terris hominum esse debet. quod non ex innumeris solum sacri codicis patrumque testimoniis, verum & ex his ethnici, sed sapientissimi viri, Epicteti, apud Arrianum verbis convincere est: Εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο ἢ ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; *Nam si sani essemus; quid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, quam numen celebrandum & laudandum & grates persolvendæ?* &, τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστί. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν διδῶται, καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ, *quid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare laudibus Deum? quod si luscinia essem, lusciniæ officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exsequor: neque stationem hanc deseram, quoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Vallin.

ANICII MANLII SEVERINI
B O E T I I
V.C. ET INL. EXCONS. ORD. PATRICII,

INCIPIT LIBER,
DE PERSONA ET NATURA, CONTRA EUTYCHEN ET NESTORIUM,
AD JOANNEM DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ.

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI JOANNI DIACONO BOETIUS FILIUS.

P R O OE M I U M.

ANxiè te quidem diuque ſuſtinui, ut de ea, quæ in conventu mota eſt, quæſtione loqueremur. Sed quoniam & tu, quominus venires, occupatione diſtractus es, & ego in craſtinum conſtitutis negotiis implicabor, mando literis quæ coram loquenda ſervaveram. Meminiſti enim, [1] quùm in concilio legeretur Epiſtola, recitatum,

1 *Quum in concilio legeretur epiſtola.*] Næ quod non eſt ſomniat Martianus Rota, qui in vita Boëtii, aſſerit Leonem Pontificem Romanum interfuiſſe Concilio Chalcedonenſi: cum tantum per Legatos ei præfuerit. Deinde qui hic agi de ejuſdem Epiſtola Chalcedone Romam miſſa exiſtimat: cum è contrario Roma Conſtantinopolim ad Flavianum miſſa, poſtea ab univerſo Concilio Chalcedonenſi approbataque laudata ſit. Poſtremo qui hoc loco de eo Concilio loqui Boëtium credat, quod in urbe tumultuantibus Acephalis convocatum eſt: cui ſi quod fuit, [nullum autem fuit] Boëtium non interfuiſſe ex eo conſtat, quod eum tunc vix natum putamus, cum ea hæreſis anno præcipuè CCCCLXXXII.

tum, Eutychianos, ex duabus naturis Christum consistere, confiteri; in duabus, negare: Catholicos verò utrique dicto fidem præbere; nam & ex duabus eum natu-

cccclxxxii. non in Occidentali, sed Orientali Ecclesia, recruduit. Cum igitur aliter se res habeat, Tractatum de duabus Naturis & una Persona Christi anno ejusdem dxii. scripsisse, ejusque occasionem hanc fuisse, probabilis conjectura est. Anastasius Imp. Arianus in Orientales Episcopos Catholicos depositione, carcere, exilio sævibat. Illi ubi se religionemque Catholicam perdi perditumque iri vident, ab Symmacho Papa opem auxiliumque scripta Epistola longè doctissima, quæ apud Baronium est, petunt. Eam acceptam Symmachus habito Romæ conventu seu concilio Episcoporum, qui tum in urbe erant, virorumque aliorum religionis amantium, inter quos Symmachus & Boëtius fuere, legit. Dum examinatur & ad ea verba ventum: *Nos enim, ô sanctissime & beatissime Symmache, eumdem esse existimamus ex duabus naturis & in duabus naturis; & non [sicut illi dicunt] ex duabus naturis unam naturam post adunationem, in duabus autem subsistentibus naturis cum unitate non pati confiteri; ut se Arianorum doceant esse imitatores, dicentium per Filium glorificari Patrem, cum Filio autem non pati se eum glorificari. sed, sicut contra illos docuerunt fratres tui sanctissimi Patres, Per quem & Cum quo æqualiter pati dicere nos. quia Per quem, humanitatem; Cum quo, divinitatem significantes magni Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi. Sic nunc illis Ex duabus quidem naturis dicentibus, In duabus autem non confitentibus; Nos Ex duabus & In duabus pariter dicimus. Ex duabus enim dicentes, ex quibus subsistit unitas: In duabus autem, in quibus visus, visus est & palpatus & assumptus post passionem & resurrectionem confitemur, & in quibus veniet judicaturus vivos & mortuos.* plurimi ex iis, haud satis in rebus Theologicis eruditi, de ea re cum disseruissent, neque eam vel leviter attigissent, quid de ea quæstione sentiret Boëtius ad Joannem Romanæ Ecclesiæ tunc Diaconum, postea ejusdem Pontificem, contra Nestorium, qui duabus naturis personas totidem adjungebat; & Eutychetem, qui naturam ac personam unicam tuebatur, perscripsit. Ejusmodi vero conventus seu concilia in urbe fieri solita, [ubi aderant Episcopi eminentesque è Clero, sed & senatores plerique ac alii viri graves, qui ob pietatem singularem *religiosi* dicebantur, quorum in conspectu si quid in Religione difficultatis se per id tempus offerret, aut si quod pium scriptum ab eruditis edendum esset recitaretur] cum multa probare possunt, tum ea operum Aratoris subscriptio; cujus partem D. Sirmondus jam olim ad Ennodium publicaverat, quam integram ex veteri nostro codice descripsimus. *Beato Petro. adjuvante oblatus est hujusmodi codex ab Aratore inl. ex Com. Domesticor. ex Com. privatar. Subdiacono sanctæ Ecclesiæ Romanæ, Apostolico viro Papæ Vigilio, & susceptus ab eo* vii. *idus Aprilis in presbyterio ante Confessionem beati Petri cum ibidem plures Episcopi, presbyteri, Diaconi & Clerici pars maxima interessent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte fecisset Surgentius vir venerabilis Primicerius Scholæ notariorum, in Scriniis dedit Ecclesiæ collocandum. Cujus beatitudinem litterati omnes doctissimi continuo rogaverunt ut eum juberet publicè recitari. Quod cum fieri præcepisset in Ecclesia beati Petri, quæ vocatur ad Vincula, religiosorum turba convenit atque eodem Aratore recitante disjunctis diebus ambo libri* vii. *vicibus sunt auditi: cum unius medietas libri tantummodo legeretur, propter repetitiones assiduas, quas cum favore multiplici postulabant. Eadem hæc repetitio facta est his diebus: Prima id. Aprilis. Secunda* xvi. *Kal. Maji. Quarta verò* iii. *Kal. Iunias tertio anno post Consulatum Basilisci* v. c. *Indictione* vii. seu potius *Basilii*; hoc est nimirum anno dxliv. *Vallin.*

naturis consistere & in duabus apud veræ fidei sectatores æqualiter credi. Cujus dicti novitate percussus, harum conjunctionum, quæ ex duabus naturis vel in duabus consisterent, differentias inquirebam, multum scilicet referre ratus, nec puto inerti negligentia prætereundum, quod episcopus scriptor Epistolæ, tanquam valdè necessarium, præterire noluisset. Hic omnes, apertam esse differentiam, nec quicquam in eo esse caliginis, inconditum confusumque strepere: nec ullus in tanto tumultu, qui leviter attingeret quæstionem, nedum qui expediret, inventus est. [1] Absederam ego ab eo, quem maximè intueri cupiebam, longius, atque adeo, si situm sedentium recorderis, aversus pluribusque oppositis, ne si ægerrimè quidem cuperem, vultum nutumque ejus aspicere poteram, ex quo mihi aliqua ejus darentur signa judicii. Atque ego quidem nihil cæteris amplius adferebam, imo verò aliquid etiam minus. nam de re proposita, æquè nihil cum cæteris sentiebam: minus verò quam cæteri adferebam, falsæ scilicet scientiæ præsumptionem. Tuli ægerrimè, fateor, compressusque indoctorum grege conticui, metuens ne jure viderer insanus, si sanus inter furiosos haberi contenderem. Meditabar igitur dehinc omnes animo quæstiones, nec deglutiebam quod acceperam, sed frequentis consilii iteratione rumi-

1 *Absederam ego ab eo.*] Symmacho nimirum socero suo, quem utraque lingua eruditum, sæculares sacrasque omnes disciplinas scientiasque callentem, scriptorum suorum passim censorem constituit Boëtius. Gravitatis sapientiæque summæ testatur Ennodius Parænesi didascalica ubi elogium ejus hoc reperias. *Patricii Festus & Symmachus, omnium disciplinarum materia & constantes forma sapientiæ, ab urbe sacratissima non recedunt. In ipsis est nobilis Curiæ Principatus: quos vidisse, erudiri est. Non apud eos sermo de ludicris, nec pantomimorum vix ignoscenda commemoratio. Illi auram popularem per pudoris detrimenta non capiunt: contenti rectis magis placere, quàm plurimis, sortiuntur de innocenti actione testimonium. Istorum quamvis in omnibus jussa sequenda sint, est tamen in illis & magistra taciturnitas, & eruditi forma silentii.* Pietatem ejus defensus ab eo contra Laurentium schismaticum Symmachus Papa sensit; qua de re ad eum Avitus Viennensis scribit. Quare non mirum si *sanctus* ab ipso ejus genero, *vir* etiam *totus ex sapientia virtutibusque factus*, denique *pretiosissimum generis humani decus* vocatur. *Vallin.*

minabam. Tandem igitur patuere pulſanti animo fores, & veritas inventa quærenti, omnes nebulas Eutychiani recluſit erroris. Unde mihi maximè ſubiit admirari, quænam hæc indoctorum hominum eſſet audacia, qui inſcientiæ vitium præſumptionis atque impudentiæ nube conantur obducere, quùm non modo ſæpè id, quod proponitur, ignorent, verum in hujuſmodi contentionibus ne id quidem, quod ipſi loquuntur, intelligant. quaſi deterior fiat inſcientiæ cauſa dum tegitur. Sed ab illis ad te tranſeo, cui hoc, quantulumcunque eſt, examinandum prius perpendendumque tranſmitto. Quod ſi rectè ſe habere pronuntiaveris, peto, ut mei nominis hoc quoque inſeras chartis: ſin vero vel minuendum aliquid, vel addendum, vel aliqua mutatione variandum eſt, id quoque poſtulo remitti meis exemplaribus, ita ut à te revertatur tranſcribendum. quæ ubi ad calcem ducta conſtiterint, tum demum ejus cujus ſoleo judicio cenſenda tranſmittam. Sed quoniam ſemel res à collocutione transfertur ad ſtylum, prius extremi ſibique contrarii Neſtorii atque Eutychis ſubmoveantur errores. pòſt verò, adjuvante Deo, Chriſtianæ medietatem fidei temperabo. Quoniam vero in tota quæſtione contrariarum ſibimet hæreſeon de perſonis atque naturis dubitatur, hæc primitus definienda ſunt & propriis differentiis ſegreganda.

CAPUT I.

Natura quid ſit.

NAtura igitur aut de ſolis corporibus dici poteſt, aut de ſolis ſubſtantiis, id eſt, corporeis atque incorporeis, aut de omnibus rebus, quæ quocunque modo eſſe dicuntur. Quùm igitur tribus modis natura dici poſſit, tribus modis ſine dubio definienda eſt.

Nam

Nam ſi de omnibus rebus naturam dici placet, talis definitio dabitur, quæ res omnes, quæ ſunt, poſſit includere. erit ergo hujuſmodi, Natura eſt earum rerum, quæ, quùm ſint quoquomodo intellectu capi poſſunt. In hac igitur definitione, & accidentia & ſubſtantiæ definiuntur; hæc enim omnia intellectu capi poſſunt. Additum vero eſt, quoquomodo; quoniam [1] Deus & materia integro perfectoque intellectu intelligi non poſſunt, ſed, aliquo tamen modo, cæterarum rerum privatione, capiuntur. Idcirco verò adjunximus, quæ quum ſint; quoniam etiam ipſum nihil ſignificat aliquid, ſed non naturam. neque enim quod ſit aliquid, ſed potius non eſſe ſignificat: omnis verò natura eſt. & ſi de omnibus quidem rebus naturam dici placet, hæc ſit naturæ definitio, quam ſuperius poſuimus. Sin vero de ſolis ſubſtantiis natura dicitur, quoniam ſubſtantiæ omnes aut corporeæ ſunt aut incorporeæ, dabimus definitionem naturæ ſubſtantias ſignificantis hujuſmodi. Natura eſt vel quod facere, vel quod pati poſſit. pati quidem ac facere, ut omnia corporea atque corporeorum anima; hæc enim in corpore & à corpore,

1 *Deus & materia.*] Ita omnes libri vett. MSS. *non Deus & Natura.* Deum enim perfecto intellectu cognoſci minimè poſſe noſtra fatetur cognoſcendi eum imbecillitas: verumque eſt illud Johannis, Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται, *Deum nemo vidit unquam.* D. quoque Paulus decernit nos quidem Deum nunc videre ſeu cognoſcere, ſed δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, *per ſpeculum in ænigmate:* Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, *Inviſibilia enim ipſius*, inquit idem, *per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas.* Deum etiam Platoni εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον, *invenire difficile.* Quid vero ſit Materia nemo quoque mortalium perfecte novit; fateturque omnis philoſophia eam nullo poſſe aut ſenſu aut intellectu percipi. Ea Platoni & Ariſtoteli non σῶμα ſed σωματική: Zenoni ἀΐδιος vocatur, quod οὔτε πλείων γιγνομένη, οὔτε ἐλάττων, *neque creſcat neque decreſcat.* Cujus à Platone in Timæo [quoniam non ſcitur niſi quatenus eſt formarum ſubjectum ac locus; ideoque non per ſe ſed per aliud cognoſcitur] dicitur non haberi ſcientia niſi λογισμῷ τινι νόθῳ, *ratione quadam adulterina.* Et Ariſtoteli ſimiliter ſcibilis eſt ſed κατ' ἀναλογίαν, *ſecundum proportionem ſeu comparationem.* D. quoque Auguſtinus lib. XIII. Confeſſ. affirmat *humanam cogitationem*, poſtquam in materiæ inveſtiganda cognitione diu multumque verſata fuerit, hoc tantum proficere, *ut conetur eam vel noſſe ignorando, vel ignorare noſcendo.* Vallin.

pore, & facit & patitur. facere verò tantùm, ut Deus, cæteraque divina. Habes igitur definitionem ejus quoque significationis naturæ, quæ tantum substantiis applicatur. Qua in re substantiæ quoque est reddita definitio. nam si nomen naturæ substantiam monstrat, quùm naturam descripsimus, substantiæ quoque est assignata descriptio. Quod si naturæ nomen, relictis incorporeis substantiis, ad corporales usque contrahitur, ut corporeæ tantùm substantiæ naturam habere videantur, sicut Aristoteles cæterique ejusmodi & multimodæ Philosophiæ sectatores putant, definiemus eam, ut hi etiam, qui naturam non nisi in corporibus esse posuerunt. Est autem ejus definitio hoc modo, Natura est motus principium, secundum se, non per accidens. Quòd motus principium dixi, hoc est, quoniam corpus omne habet proprium motum. ut ignis sursum, terra deorsum. Item, quòd per se principium motus naturam esse proposui & non per accidens, tale est, quoniam lectum quoque ligneum deorsum ferri necesse est, sed non deorsum per accidens fertur. idcirco enim quia lignum est, quod est terra, pondere & gravitate deducitur. non enim quia lectus est, deorsum cadit, sed quia terra est, id est, quia terræ contigit ut lectus esset. unde fit, ut lignum naturaliter esse dicamus, lectum verò artificialiter. Est etiam alia significatio naturæ, per quam diversam dicimus esse naturam auri atque argenti, in hoc proprietatem rerum monstrare cupientes: quæ significatio naturæ definietur hoc modo, Natura est unam quamque rem informans specifica differentia. Quùm igitur tot modis vel dicatur vel definiatur natura, tam Catholici quam Nestorius, secundum ultimam definitionem, duas in Christo naturas esse constituunt, neque enim easdem in Deum atque hominem differentias convenire.

CAPUT

CAPUT II.

Perſona quid ſit.

SEd de Perſona maximè dubitari poteſt, quænam ei definitio aptari poſſit. Si enim omnis habet natura perſonam, indiſſolubilis nodus eſt, quænam inter naturam perſonamque poſſit eſſe diſcretio; aut ſi non æquatur perſona naturæ, ſed infra terminum ſpatiumque naturæ perſona ſubſiſtit, difficile dictu eſt, ad quas uſque naturas perſona perveniat; id eſt, quas naturas conveniat habere perſonam, quas à perſonæ vocabulo ſegregari. nam illud quidem manifeſtum eſt, perſonam ſubjectam eſſe naturæ, nec præter naturam perſonam poſſe prædicari. Inveſtiganda igitur ſunt hæc inquirentibus hoc modo. Quoniam præter naturam non poteſt eſſe perſona. quoniam quæ naturæ dicuntur aliæ ſubſtantiæ ſunt, aliæ accidentes, & videmus perſonam in accidentibus non poſſe conſtitui, quis enim dicat ullam albedinis, vel nigredinis, vel magnitudinis eſſe perſonam? relinquitur ergo ut perſonam in ſubſtantiis dici conveniat. Sed ſubſtantiarum aliæ ſunt corporeæ, aliæ incorporeæ. corporearum verò aliæ ſunt viventes, aliæ minimè. Viventium aliæ ſunt ſenſibiles, aliæ minimè. ſenſibilium aliæ rationales, aliæ irrationales. rationalium verò alia immutabilis atque impaſſibilis per naturam, ut Deus: alia per creationem mutabilis atque paſſibilis, niſi impaſſibilis gratia ſubſtantiæ ad impaſſibilitatis firmitudinem permutetur, ut angelorum atque animæ rationalis. Ex quibus omnibus, neque in non viventibus corporibus perſonam dici poſſe manifeſtum eſt; nullus enim lapidis ullam dicit eſſe perſonam. neque rurſus eorum viventium quæ ſenſu carent; neque enim ulla perſona eſt arboris. neque verò ejus quæ intellectu ac ratione de-

deſeritur; nulla eſt enim perſona equi vel bovis, cæterorumque animalium, quæ muta ac ſine ratione vitam ſolis ſenſibus degunt. At hominis dicimus eſſe perſonam, dicimus Dei, dicimus Angeli. Rurſus ſubſtantiarum aliæ ſunt univerſales, aliæ particulares. Univerſales ſunt, quæ de ſingulis prædicantur; ut homo, animal, lapis, lignum cæteraque hujuſmodi, quæ vel genera vel ſpecies ſunt. nam & homo de ſingulis hominibus, & animal de ſingulis animalibus, lapiſque ac lignum de ſingulis lapidibus ac lignis dicuntur. Particularia verò ſunt quæ de aliis minimè prædicantur: ut Cicero, Plato, lapis hic, unde hæc Achillis ſtatua facta eſt; lignum hoc, unde hæc menſa compoſita eſt. Sed, in his omnibus, nuſquam in univerſalibus perſona dici poteſt, ſed in ſingularibus tantum atque in individuis. animalis enim vel generalis hominis nulla perſona eſt, ſed vel Ciceronis vel Platonis vel ſingulorum individuorum perſonæ ſingulæ nuncupantur.

CAPUT III.

Differentia Naturæ & Perſonæ.

QUocirca ſi perſona in ſolis ſubſtantiis eſt, atque in his rationalibus, ſubſtantiaque omnis natura eſt, nec in univerſalibus ſed in individuis conſtat, reperta perſonæ eſt igitur definitio, Perſona eſt naturæ rationalis individua ſubſtantia. Sed nos hac definitione eam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, terminavimus. Nomen enim perſonæ videtur aliunde traductum; ex his ſcilicet perſonis, quæ in comœdiis tragœdiiſque eos, quorum intereſt, homines repræſentabant. Perſona verò dicta eſt à perſonando, circumflexa penultima. quod ſi acuatur antepenultima, apertè à ſono dicta videbitur. idcirco autem à ſono, quia in concavitate ipſa major neceſſe eſt volvatur ſonus. Græci

quoque has perſonas πρόσωπα vocant, ab eo quod ponantur in facie atque ante oculos obtegant vultum, παρὰ τὸ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι. Sed quoniam, perſonis inductis, hiſtriones, individuos homines, quorum intererat, in tragœdia vel comœdia, ut dictum eſt, repræſentabant; id eſt, Hecubam, vel Medeam, vel Simonem, vel Chremetem. idcirco cæteros quoque homines, quorum certa, pro ſui forma, eſſet agnitio, & Latini perſonam, & Græci πρόσωπα nuncupaverunt. Longè vero illi ſignatius naturæ rationalis individuam ſubſiſtentiam, ὑποστάσεως nomine, vocaverunt. nos verò, per inopiam ſignificantium vocum, tranſlatitiam retinuimus nuncupationem; eamque quam illi ὑπόστασιν dicunt, perſonam vocantes. ſed peritior Græcia ſermonum, ὑπόστασιν vocat, individuam ſubſiſtentiam. atque ut Græca utar oratione, in rebus quæ à Græcis agitatæ Latina interpretatione tranſlatæ ſunt, Αἱ οὐσίαι ἐν μὲν τοῖς καθ' ὅλου εἶναι δύνανται, ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος μόνοις ὑφίστανται. id eſt, Eſſentiæ in univerſalibus quidem eſſe poſſunt, in ſolis verò individuis & particularibus ſubſtant. Intellectus enim univerſalium rerum ex particularibus ſumptus eſt. Quocirca quùm ipſæ ſubſiſtentiæ in univerſalibus quidem ſint, in particularibus verò capiant ſubſtantiam, jure ſubſiſtentias particulariter ſubſtantes ὑποστάσεις appellaverunt. Neque enim, penſius ſubtiliuſque intuenti, idem videbitur eſſe ſubſiſtentia, quod ſubſtantia. nam quod Græci οὐσίωσιν, vel οὐσιῶσθαι dicunt, id nos ſubſiſtentiam vel ſubſiſtere appellamus. quod verò illi ὑπόστασιν vel ὑφίστασθαι, id nos ſubſtantiam vel ſubſtare interpretamur. ſubſiſtit enim, quod ipſum accidentibus, ut poſſit eſſe, non indiget: ſubſtat autem id quod aliis accidentibus ſubjectum quoddam,

ut

ut eſſe valeant, ſubminiſtrat; ſub illis enim ſtat, dum ubjectum eſt accidentibus. Itaque genera vel ſpecies ſubſiſtunt tantùm: neque enim accidentia generibus ſpeciebuſve contingunt. Individua verò, non modo ſubſiſtunt, verum etiam ſubſtant. nam neque ipſa indigent accidentibus, ut ſint. informata enim ſunt jam propriis & ſpecificis differentiis, & accidentibus, ut eſſe poſſint, miniſtrant, dum ſunt ſcilicet ſubjecta. Quocirca εἶναι atque ὀυσιῶσθαι, eſſe atque ſubſiſtere; ὑφίστασθαι verò, ſubſtare intelligitur. neque enim verborum inops Græcia eſt, ut Marcus Tullius alludit; ſed eſſentiam, ſubſiſtentiam, ſubſtantiam, perſonam totidem nominibus reddit. eſſentiam quidem, ὀυσίαν: ſubſiſtentiam, verò, ὀυσίωσιν: ſubſtantiam, ὑπόστασιν: perſonam, πρόσωπον appellans. Ideo autem ὑποστάσεις Græci individuas ſubſtantias vocaverunt, quoniam cæteris ſubſunt, & quibuſdam quaſi accidentibus ſubpoſitæ ſubjectæque ſunt: atque idcirco nos quoque eas ſubſtantias nuncupamus, quaſi ſubpoſitas, quas illi ὑποστάσεις. quumque etiam πρόσωπα nuncupent eaſdem ſubſtantias, poſſumus nos quoque nuncupare perſonas. Idem eſt igitur ὀυσίαν eſſe, quod eſſentiam. idem ὀυσίωσιν, quod ſubſiſtentiam. idem ὑπόστασιν, quod ſubſtantiam. idem eſt πρόσωπον, quod perſonam. Quare autem de irrationalibus animalibus Græcus ὑπόστασιν non dicat, ſicut nos de eiſdem nomen ſubſtantiæ prædicamus, hæc ratio eſt; quoniam nomen hoc melioribus applicatum eſt, ut aliqua, id quod eſt excellentius, tametſi non deſcriptione naturæ & ſecundum id quod ſubſiſtere, ὑφίστασθαι atque ſubſtare eſt; at certè ὑποστάσεως vel ſubſtantiæ vocabulis diſcerneretur. Eſt igitur & hominis quidem eſſentia, id eſt, ὀυσία. & ſubſiſtentia, id eſt, ὀυσίωσις. & ὑπόστασις,

id est, substantia. & πρόσωπον, id est, persona. οὐσία quidem atque essentia, quoniam est. οὐσίωσις verò atque subsistentia, quoniam in nullo subjecto est. ὑπόστασις verò atque substantia, quoniam subest cæteris, quæ subsistentiæ non sunt, id est, οὐσιώσεις. est πρόσωπον atque persona, quoniam est rationabile individuum. Deus quoque & οὐσία est & essentia; est enim, & maximè ipse est, à quo omnium esse proficiscitur. est οὐσίωσις, id est, subsistentia, subsistit enim nullo indigens. & ὑφίστασθαι, substat enim. Unde etiam dicimus unam esse οὐσίαν vel οὐσίωσιν, id est, essentiam vel subsistentiam deitatis; sed tres ὑποστάσεις id est, tres substantias. Et quidem, secundum hunc modum, dixere unam trinitatis essentiam, tres substantias, tresque personas. Nisi enim tres in Deo substantias Ecclesiasticus loquendi usus excluderet, videretur idcirco de Deo dici substantia: non quod ipse cæteris rebus quasi subjectum subponeretur, sed quod idem omnibus uti præesset, ita etiam quasi principium subesset rebus, dum eis omnibus οὐσιῶσθαι, vel subsistere subministrat.

CAPUT IV.

Contra Nestorium, unam esse Personam.

SEd hæc omnia idcirco sint dicta, ut differentiam naturæ atque personæ, id est, οὐσίας atque ὑποστάσεως monstraremus. quo verò nomine unumquodque oporteat appellari, Ecclesiasticæ sit locutionis arbitrium. Hoc interim constet, quòd inter naturam personamque differre prædiximus; quoniam, Natura est, cujuslibet substantiæ specificata proprietas; Persona verò, rationabilis naturæ individua subsistentia. Hanc in Christo Nestorius duplicem esse constituit, eo scilicet traductus errore, quod putaverit in omnibus naturis

turis poſſe dici perſonam. Hoc enim præſumpto, quoniam in Chriſto duplicem naturam eſſe cenſebat, duplicem quoque perſonam eſſe confeſſus eſt. Qua in re eum falſum eſſe, quùm definitio ſuperius dicta convincat, tum hæc argumentatio evidenter ejus declarabit errorem. Si enim non eſt Chriſti una perſona, duaſque naturas eſſe manifeſtum eſt, hominis ſcilicet atque Dei; (nec tam erit inſipiens quiſquam, ut utramlibet earum ratione ſejungat) conſequitur ut duæ videantur eſſe perſonæ. eſt enim perſona, ut dictum eſt, naturæ rationabilis individua ſubſiſtentia. Quæ eſt igitur facta hominis Deique conjunctio? Num ita quaſi quùm duo corpora ſibimet apponuntur, ut tantum locis juncta ſint & nihil in alterum ex alterius qualitate perveniat? quem conjunctionis modum Græci κατὰ παράθεσιν vocant. Sed ſi ita humanitas divinitati conjuncta eſt, nihil horum ex utriſque confectum eſt, ac per hoc nihil eſt Chriſtus. Nomen quippe ipſum unum quiddam ſignificat ſingularitate vocabuli. At ſi, duabus perſonis manentibus, ea conjunctio, qualem ſuperius diximus, facta eſt naturarum, unum ex duobus effici nihil potuit. omnino enim ex duabus perſonis nihil unquam fieri poteſt. Nihil igitur unum ſecundum Neſtorium Chriſtus eſt, ac per hoc omnino nihil. quod enim non eſt unum, nec eſſe omnino poteſt: eſſe enim atque unum convertitur. & quodcunque eſt, unum eſt; etiam ea, quæ ex pluribus conjunguntur, ut acervus, chorus, unum tamen ſunt. Sed eſſe Chriſtum manifeſtè & veraciter confitemur. Unum igitur eſſe dicimus Chriſtum. Quod ſi ita eſt, unam quoque Chriſti ſine dubitatione perſonam eſſe neceſſe eſt. nam ſi duæ perſonæ eſſent, unus eſſe non poſſet. duos vero eſſe dicere Chriſtos, nihil eſt aliud, niſi præcipitatę mentis inſania: cur enim omnino duos audeat Chriſtos vocare, hominem unum, alium Deum? vel cur eum, qui Deus eſt, Chri-

Christum vocat, si eum quoque, qui homo est, Christum est appellaturus, quùm nihil simile, nihil habeant ex copulatione conjunctum? Cur simili nomine diversissimis abutatur naturis, quùm si Christum definire cogitur, utrisque (ut ipse dicit) Christis, non possit unam definitionis adhibere substantiam? Si enim Dei atque hominis diversa substantia est, unumque in utrisque Christi nomen, nec diversarum conjunctio substantiarum, unam creditur fecisse personam, æquivocum nomen est Christi & nulla potest definitione concludi. Quibus autem unquam Scripturis nomen Christi geminatur? Quid vero novi, per adventum Salvatoris, effectum est? nam Catholicis & fidei veritas & raritas miraculi constat. Quam enim magnum est, quamque novum, quod semel nec ullo alio sæculo possit evenire, ut ejus, qui solus est natura Deus, cum humana, quæ ab eo erat diversissima, conveniret; atque ita, ex distantibus naturis, una fieret, copulatione, persona. Secundum Nestorii verò sententiam, quid contigit novi? Servant, inquit, proprias humanitas divinitasque personas. quando enim non fuit divinitatis propria humanitatisque persona? quando verò non erit? vel quid amplius in Jesu generatione contigit, quàm in cujuslibet alterius; si, discretis utrisque personis, discretæ etiam fuere naturæ? Ita enim, personis manentibus, illic nulla naturarum potuit esse conjunctio; ut in quolibet homine, cujus quùm propria persona subsistat, nulla est ei, excellentissimæ substantiæ, conjuncta divinitas. Sed fortasse Jesum, id est personam hominis idcirco Christum vocet, quoniam per eam mira quædam sit operata divinitas. Esto verò, Deum ipsum Christi appellatione cur vocet, cur verò non elementa quoque ipsa simili audeat appellare vocabulo, per quæ Deus mira quædam quotidianis motibus operatur? An quia irrationabiles substantiæ non possunt

ſunt habere perſonam, quæ Chriſti vocabulum excipere poſſit? Nonne, in Sanctis hominibus ac pietate conſpicuis, apertus divinitatis actus cognoſcitur? Nihil enim intererit, cur non Sanctos quoque viros eadem appellatione dignetur, ſi, in aſſumptione humanitatis, non eſt una in conjunctione perſona. Sed dicat forſitan; illos quoque Chriſtos vocari fateor, ſed ad imaginem veri Chriſti. Quod ſi nulla ex homine atque Deo una perſona conjuncta eſt, omnes ita veros Chriſtos arbitrabimur, ut hunc,qui ex virgine genitus creditur. nulla quippe in hoc adunata perſona eſt, ex Dei atque hominis copulatione; ſicut nec in eis, qui Dei Spiritu de venturo Chriſto prædicebant, propter quod etiam ipſi quoque appellati ſunt Chriſti. Jam verò ſequitur, ut perſonis manentibus nullo modo à divinitate humanitas credatur aſſumpta. omnino enim disjuncta ſunt, quæ æquè perſonis naturiſque ſeparantur; prorſus, inquam, disjuncta ſunt: nec magis inter ſe homines boveſque disjuncti,quàm divinitas in Chriſto humanitaſque diſcreta eſt, ſi permanſere perſonæ. Homines quippe ac boves una animalis communitate junguntur: eſt enim illis ſecundum genus communis ſubſtantia, eademque in univerſalitatis collectione natura. Deo verò atque homini quid non erit diverſa ratione disjunctum, ſi, ſub diverſitate naturæ, perſonarum quoque credatur manſiſſe diſcretio? Non eſt igitur ſalvatum humanum genus, nulla in nos ſalus Chriſti generatione proceſſit. tot Prophetarum Scripturæ populum illuſere credentem. omnis veteris teſtamenti ſpernatur auctoritas, per quam ſalus mundo Chriſti generatione, promittitur. Non autem proveniſſe manifeſtum eſt, ſi eadem in perſona eſt,quæ in natura diverſitas.eundem quippe ſalvum fecit,quem creditur aſſumpſiſſe. nulla verò intelligi poteſt aſſumptio, ſi manet æquè naturæ perſonæque diſcretio. Igitur

qui assumi manente persona non potuit, jure non videbitur per Christi generationem potuisse salvari. Non est igitur, per generationem Christi, hominum salvata natura; quod credi nefas est. Sed quamquam permulta sunt, quæ hunc sensum impugnare valeant atque perfringere, de argumentorum tamen copia hæc interim libasse sufficiat.

CAPUT V.

Contra Eutychen, Corpus Christi ex Maria verè assumptum.

TRanseundum quippe est ad Eutychen, qui quùm à veterum orbitis esset evagatus, in contrarium cucurrit errorem; asserens, tantum abesse ut in Christo gemina persona credatur, ut ne naturam quidem in eo duplicem oporteat confiteri. ita quippe esse assumptum hominem, ut ea sit adunatio facta cum Deo, ut natura humana non manserit. Hujus error ex eodem, quo Nestorii, fonte prolabitur. nam sicut Nestorius arbitratur non posse esse naturam duplicem, quin persona fieret duplex, atque ideo, quùm in Christo naturam duplicem confiteretur, duplicem credidit esse personam. ita quoque Eutyches non putavit naturam duplicem esse sine duplicatione personæ. & quùm non confiteretur duplicem esse personam, arbitratus est, consequens esse, ut una videretur esse natura. Itaque Nestorius rectè tenens duplicem in Christo esse naturam, sacrilegè confitetur duas esse personas: Eutyches verò rectè credens unam esse personam, impiè credit unam quoque esse naturam. Qui convictus evidentia rerum, quandoquidem manifestum est aliam naturam esse hominis, aliam Dei, ait, duas se confiteri in Christo naturas ante adunationem, unam vero post adunationem. Quæ sententia non apertè quod vult eloquitur. ut tamen ejus dementiam per-

perſcrutemur; Adunatio hæc aut tempore generationis facta eſt, aut tempore reſurrectionis. Sed ſi, tempore generationis, facta eſt, videtur putare & antè generationem fuiſſe humanam carnem, non à Maria ſumptam, ſed aliquo modo alio præparatam; Mariam verò virginem appoſitam, ex qua caro naſceretur quæ ab ea ſumpta non eſſet. illam verò carnem, quæ ante fuerit, eſſe diviſam atque à divinitatis ſubſtantia ſeparatam. quùm ex virgine natus eſt, adunatam eſſe Deo, ut una videretur facta eſſe natura. Vel ſi hæc ejus ſententia non eſt, illa eſſe poterit dicentis; duas ante adunationem, unam poſt adunationem, ſi adunatio generatione perfecta eſt, ut corpus quidem à Maria ſumpſerit, ſed, antequam ſumeret, diverſam deitatis humanitatiſque fuiſſe naturam: ſumptam verò unam factam, atque in divinitatis ceſſiſſe ſubſtantiam. Quod ſi hanc adunationem non putat generatione, ſed reſurrectione factam; rurſus id duobus fieri arbitrabitur modis, aut enim genito Chriſto & non aſſumente de Maria corpus, aut aſſumpta ab eadem carne, uſque dum reſurgeret, duas quidem fuiſſe naturas, poſt reſurrectionem unam factam. de quibus illud disjunctum naſcitur, quod interrogabimus hoc modo; Natus ex Maria Chriſtus aut ab ea carnem humanam traxit, aut minimè. ſi non confitetur ex ea traxiſſe, dicat quo homine indutus advenerit; utrumne eo, qui deciderat prævaricatione peccati, an alio? Si eo, de cujus ſemine ductus eſt homo; quem veſtita divinitas eſt? Nam ſi, ex ſemine Abrahæ atque David & poſtremo Mariæ, non fuit caro illa, qua natus eſt; oſtendat, ex cujus hominis ſit carne derivatus. quoniam, poſt primum hominem, caro omnis humana ex humana carne deducitur. Sed ſi quem dixerit hominem, à quo generatio ſumpta ſit Salvatoris, præter Mariam virginem, & ipſe errore confunditur, & adſcribere mendacii notam

ſummæ divinitati, illuſus ipſe, videbitur; quando quod Abrahæ atque David promittitur in ſanctis divinationibus, ut ex eorum ſemine toti mundo ſalus oriatur, aliis diſtribuit. quùm præſertim ſi humana caro ſumpta eſt, non ab alio ſumi potuerit, niſi unde etiam procreabatur. Si igitur à Maria non eſt ſumptum corpus humanum, ſed à quolibet alio, per Mariam tamen eſt procreatum, quod fuerat prævaricatione corruptum, ſuperius dicto repellitur argumento. Quod ſi non eo homine Chriſtus indutus eſt, qui pro peccati pœna ſuſtinuerat mortem; illud eveniet, ex nullius hominis ſemine talem potuiſſe naſci, qui fuerit ſine originalis pœna peccati. Ex nullo igitur talis ſumpta eſt caro unde fit ut noviter videatur eſſe formata. ſed hæc aut ita hominum viſa eſt oculis, ut humanum putaretur corpus, quod revera non eſſet humanum, quippe quod nulli originali ſubjaceret pœnæ. aut nova quædam vera, nec pœnæ peccati ſubjacens originalis ad tempus hominis natura formata eſt. Si verum hominis corpus non fuit, apertè arguitur mentita divinitas, quæ oſtenderet hominibus corpus, quod quùm verum non eſſet, tum fallerentur hi, qui verum eſſe arbitrarentur. At ſi nova veraque non ex homine ſumpta caro formata eſt, quo tanta tragœdia generationis? ubi ambitus paſſionis? Ego quippe, ne in homine quidem, non ſtulte fieri puto, quod inutiliter factum eſt. Ad quam verò utilitatem facta probabitur tanta humilitas divinitatis, ſi homo, qui periit, generatione ac paſſione Chriſti ſalvatus non eſt, quoniam negatur aſſumptus? Rurſus igitur, ſicut ab eodem Neſtorii fonte Eutychis error principium ſumpſit, ita ad eundem finem relabitur. ut ſecundum Eutychen quoque non ſit ſalvatum genus humanum: quoniam non is qui æger eſſet, & ſalvatione curaque egeret, aſſumptus eſt. Traxiſſe autem hanc ſententiam videtur, ſi tamen hujus erroris fuit, ut cre-
deret

deret non fuiſſe corpus Chriſti verè ex homine,ſed extra atque à Deo in cœlo formatum; quoniam cum eo in cœlum creditur aſcendiſſe. quod exemplum continet tale; non aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit.

CAPUT VI.

Quod nec divinitas in humanitatem, nec humanitas in divinitatem tranſlata eſt, nec utraque permixta.

SEd ſatis de ea parte dictum videtur, ſi corpus quod Chriſtus excepit, ex Maria non credatur aſſumptum. Si verò aſſumptum eſt ex Maria,neque permanſit perfecta humana divinaque natura; id tribus effici potuit modis:aut enim divinitas in humanitatem tranſlata eſt, aut humanitas in divinitatem, aut utraque in ſe ita temperatæ ſunt atque commixtæ, ut neutra ſubſtantia propriam formam teneret. Sed ſi divinitas in humanitatem tranſlata eſt, factum eſt, quod credi nefas eſt, ut in humanitatem, non immutabili ſubſtantia permanente, divinitas verteretur; & quod paſſibile atque mutabile naturaliter exiſteret, id immutabile permaneret; quod verò immutabile atque impaſſibile naturaliter creditur, id in rem mutabilem verteretur. Hoc igitur fieri nulla ratione contingit. Sed humana forſitan natura in deitatem videatur eſſe converſa.Hoc verò quî fieri poteſt,ſi divinitas in generatione Chriſti & humanam animam ſuſcepit & corpus? Non enim omnis res in rem omnem verti ac tranſmutari poteſt. nam quùm ſubſtantiarum aliæ ſint corporeæ, aliæ incorporeæ: neque corporea in incorpoream, neque incorporea in eam, quæ corpus eſt, mutari poteſt. nec verò incorporea in ſe invicem formas proprias mutant: ſola enim mutari transformarique in ſe poſſunt,

quæ

quæ habent unius materiæ commune ſubjectum. neque hæc omnia, ſed ea quæ in ſe & facere & pati poſſunt: id verò probatur hoc modo; Neque enim poteſt æs in lapidem permutari, nec verò idem æs in herbam, nec quodlibet aliud corpus, in quodlibet aliud transfigurari poteſt; niſi & eadem ſit materia rerum in ſe tranſeuntium, & à ſe & facere & pati poſſint: ut quùm vinum atque aqua miſcentur, utraque ſunt talia, quæ actum ſibi paſſionemque communicent. poteſt enim aquæ qualitas à vini qualitate aliquid pati; poteſt item vini ab aquæ qualitate aliquid pati. Atque idcirco ſi multum quidem fuerit aquæ, vini verò paululum, non dicuntur immiſta, ſed alterum alterius qualitate corrumpitur. ſi quis enim vinum fundat in mare, non miſtum eſt mari vinum, ſed in mare corruptum; idcirco, quoniam qualitas aquæ, multitudine ſui corporis, nihil paſſa eſt à qualitate vini, ſed potius in ſeipſam vini qualitatem propria multitudine commutavit. Si verò ſint mediocres ſibique æquales, vel paulo inæquales naturæ, quæ à ſe facere & pati poſſint, illæ miſcentur, & mediocribus inter ſe qualitatibus temperantur. Atque hæc quidem in corporibus, neque his omnibus, ſed tantùm quæ à ſe (ut dictum eſt) & facere & pati poſſunt, communi atque eadem materia ſubjecta. Omne enim corpus, quod in generatione & corruptione ſubſiſtit, communem videtur habere materiam. ſed non omne ab omni, vel in omni, vel facere aliquid vel pati poteſt. Corporea verò in incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubjecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutram permutetur. omnis enim natura incorporeæ ſubſtantiæ, nullo materiæ nititur fundamento. nullum verò corpus eſt, cui non ſit materia ſubjecta. Quod quùm ita ſit, quùmque ne ea quidem, quæ communem materiam naturaliter habent, in ſe tranſeant,

niſi

nisi illis adsit potestas in se & à se faciendi & patiendi; multo magis in se non permutabuntur, quibus non modo communis materia non est, sed quùm alia res materiæ fundamento nititur, ut corpus; alia omnino materiæ subjecto non egeat, ut incorporeum. Non igitur fieri potest, ut corpus in incorporalem speciem permutetur. nec verò fieri potest, ut incorporalia in sese commistione aliqua permutentur. Quorum enim communis nulla materia est, nec in se verti ac permutari queunt. nulla autem est incorporalibus materia rebus. non poterunt in se igitur invicem permutari. Sed anima & Deus incorporeæ substantiæ rectè creduntur: Non est igitur humana anima in divinitatem, à qua assumpta est, permutata. Quod si neque corpus, neque anima in divinitatem potuit verti, nullo modo fieri potuit, ut humanitas converteretur in Deum. multo minus verò credi potest, ut utraque in sese confunderentur; quoniam neque incorporalitas transire ad corpus potest, neque rursus è converso corpus ad incorporalitatem. quando quidem nulla his materia subjecta communis est, quæ alterutris substantiarum qualitatibus permutetur. At hi ita ajunt, Ex duabus quidem naturis Christum consistere, in duabus verò minimè. Hoc scilicet intendentes, quoniam quod ex duabus consistit ita unum fieri potest, ut illa, ex quibus dicitur constare, non maneant; veluti quùm mel aquæ confunditur, neutrum manet, sed alterum, alterius copulatione corruptum, quiddam tertium fecit: ita illud quidem quod ex melle atque aqua tertium fit, constare ex utrisque dicitur, in utrisque verò negatur. non enim poterit in utrisque constare, quando utrorumque natura non permanet. Ex utrisque enim constare potest, licet ea, ex quibus conjungitur, alterutra qualitate corrupta sint. Ex utrisque verò hujusmodi constare non poterit, quoniam ea, quæ in se transfusa sunt,

ſunt, non manent, ac non ſunt utraque quibus conſtare videatur, quùm ex utriſque conſtent in ſe invicem qualitatum mutatione transfuſis. Catholici verò utrumque rationabiliter confitentur. nam & ex utriſque naturis Chriſtum & in utriſque conſiſtere. ſed id qua ratione dicatur, paulo poſterius explicabo. Nunc illud manifeſtum eſt, convictam eſſe Eutychis ſententiam eo nomine quod, quum tribus modis fieri poſſit, ut ex duabus naturis una ſubſiſtat; ut aut divinitas in humanitatem tranſlata ſit, aut humanitas in divinitatem, aut utraque permiſta ſint. Nullum horum modum fieri potuiſſe ſuperius dicta argumentatione declaratur.

CAPUT VII.

Chriſtum in utriſque & ex utriſque naturis conſiſtere.

RESTAT ut, quemadmodum Catholica fides dicat, & in utriſque naturis Chriſtum & ex utriſque conſiſtere, doceamus. Ex utriſque naturis aliquid conſiſtere, duo ſignificat: Unum quidem, quùm ita dicimus aliquid ex duabus naturis jungi, ſicut ex melle atque aqua. id autem eſt ut ex quolibet modo confuſis, vel ſi una vertatur in alteram, vel ſi utræque in ſe miſceantur invicem, nullo tamen modo utraque permaneant. ſecundum hunc modum Eutyches ait, ex utriſque naturis Chriſtum conſiſtere. Alter vero modus eſt ex utriſque conſiſtendi, quod ita ex duabus junctum eſt, ut illa tamen, ex quibus junctum eſſe dicitur, maneant, nec in alterutra vertantur; ut quùm dicimus, coronam ex auro gemmiſque compoſitam. Hîc neque aurum in gemmas tranſlatum eſt, neque in aurum gemma converſa, ſed utraque permanent, nec formam propriam derelinquunt. talia ergo, ex aliquibus conſtantia, in his conſtare dicimus, ex quibus conſiſtere prædican-

dicantur. tunc enim possumus dicere coronam gemmis auroque consistere; sunt enim gemmæ atque aurum, quibus corona consistat. nam in priore modo, non est mel atque aqua in quibus illud, quod ex utrisque jungitur, constet. Quùm igitur utrasque manere naturas in Christo fides Catholica confiteatur, perfectasque easdem persistere, nec alteram in alteram transmutari; jure dicit & in utrisque naturis Christum, & ex utrisque consistere. in utrisque quidem, quia manent utræque: ex utrisque verò, quia utrarumque adunatione manentium una persona fit Christi. Non autem secundum eam significationem ex utrisque naturis Christum junctum esse fides Catholica tenet, secundum quam Eutyches pronuntiat. Nam ille talem significationem conjunctionis ex utraque natura sumit, ut non confiteatur in utrisque consistere, neque utrasque manere: Catholicus verò eam significationem ex utrisque consistendi sumit, quæ illi sit proxima, eamque conservet, quæ in utrisque consistere confitetur. Æquivocum igitur est, ex utrisque consistere, ac potius amphibolum & gemina significatione diversa designans. una quidem significatione, non manere substantias, ex quibus illud quod copulatum est dicatur esse conjunctum. alio modo significans ita ex utrisque conjunctum, ut utraque permaneant. Hoc igitur expedito æquivocationis atque ambiguitatis nodo, nihil est ultra quod possit opponi, quin id sit, quod firma veraque fides Catholica continet; Eundem Christum hominem esse perfectum, eundem Deum: eundemque, qui homo sit perfectus atque Deus, unum esse Deum ac Dei filium; nec quaternitatem trinitatis astrui, dum homo additur supra perfectum Deum, sed unam eandemque personam, numerum trinitatis explere. ut quùm humanitas passa sit, Deus tamen passus esse dicatur: non quòd ipsa deitas humanitas facta sit, sed

quod

quod à deitate fuerit aſſumpta. Item qui homo eſt, Dei filius appellatur, non ſubſtantia divinitatis ſed humanitatis, quæ tamen divinitati naturali unitate conjuncta eſt. Et quùm hæc ita intelligentia diſcernantur permiſceanturque, tamen unus idemque & homo ſit perfectus & Deus. Deus quidem, quòd ipſe ſit ex patris ſubſtantia genitus: homo verò, quòd ex Maria ſit virgine procreatus. Itemque qui homo, Deus; eo quod à Deo fuerit aſſumptus. & qui Deus, homo; quoniam veſtitus homine ſit: quùm in eadem perſona aliud ſit divinitas quæ ſuſcepit, aliud, quam ſuſcepit, humanitas: idem tamen Deus atque homo eſt. Nam ſi hominem Chriſtum intelligas, idem homo eſt atque Deus; quoniam homo ex natura, Deus aſſumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus eſt atque homo; quoniam natura Deus eſt, homo aſſumptione. Fitque in eo gemina natura geminaque ſubſtantia, quoniam homo Deus: unaque perſona; quoniam idem homo atque Deus. Mediaque hæc eſt inter duas hæreſes via, ſicut virtutes quoque medium tenent. omnis enim virtus in medio rerum decore locata conſiſtit; ſiquidem vel ultra, vel infra, quam oportuerit, fiat, à virtute diſceditur. medietatem igitur virtus tenet. Quocirca ſi quatuor hæc neque ultra eſſe poſſunt, ut in Chriſto, aut duæ naturæ ſint duæque perſonæ, ut Neſtorius ait: aut una perſona unaque natura, ut Eutyches ait: aut duæ naturæ, ſed una perſona, ut Catholica fides credit: aut una natura duæque perſonæ. Quùmque duas quidem naturas duaſque perſonas in ea, quæ contra Neſtorium dicta eſt, reſponſione, convicerimus: Unam verò perſonam unamque naturam eſſe non poſſe, Eutyche proponente, monſtraverimus, neque tam amens quiſquam huc uſque exſtiterit, ut unam in eo naturam crederet, ſed geminas eſſe perſonas; Reſtat ut ea ſit vera, quam fides Catholica pronuntiat; geminam

nam ſubſtantiam ſed unam eſſe perſonam. Quia verò paulo ante diximus Eutychen confiteri duas quidem in Chriſto ante adunationem naturas, unam verò poſt adunationem. Quùmque hunc errorem duplicem interpretaremur celare ſententiam, ut hæc adunatio aut generatione fieret, quùm ex Maria corpus hominis minime ſumeretur, aut ſumpto quidem ex Maria per reſurrectionem fieret adunatio. de utriſque quidem partibus idoneè, ut arbitror diſputatum eſt. Nunc quærendum eſt, quomodo fieri potuerit, ut duæ naturæ in unam ſubſtantiam miſcerentur.

CAPUT VIII.

Quis fuerit ſtatus vitæ Chriſti.

VEruntamen eſt etiam nunc & alia quæſtio, quæ ab his inferri poteſt, qui corpus humanum ex Mariaſumptum eſſe non credunt, ſed alias fuiſſe ſequeſtratum, præparatumque quod in adunatione ex Mariæ utero gigni atque proferri videretur. Ajunt enim, ſi ex homine ſumptum eſt corpus, homo verò omnis ex prima prævaricatione non ſolum peccato & morte tenebatur, verum etiam affectibus peccatorum erat implicitus; eaque illi fuit pœna peccati, ut quum morte teneretur obſtrictus, tamen eſſet reus etiam voluntate peccandi; cur in Chriſto neque peccatum fuit, neque voluntas ulla peccandi? Et omnino habet animadvertendam dubitationem talis quæſtio. Si enim ex carne humana Chriſti corpus aſſumptum eſt, dubitari poteſt, quænam hæc caro quæ aſſumpta ſit, eſſe videatur. eum quippe ſalvavit quem etiam aſſumpſit. Sin verò talem hominem aſſumpſit, qualis Adam fuit ante peccatum, integram videtur humanam aſſumpſiſſe naturam, ſed tamen quæ medicina penitus non egebat. Quomodo autem fieri poteſt, ut talem aſſumpſerit ho-

minem, qualis Adam fuit, quùm in Adam potuerit esse peccandi voluntas atque affectio? unde factum est, ut etiam prætergressis divinis præceptis inobedientiæ delictis teneretur astrictus. In Christo verò ne voluntas quidem ulla creditur fuisse peccandi: quùm præsertim si tale corpus hominis assumpsit, quale Adæ ante peccatum fuit, non debuerit esse mortalis: quoniam Adam si non peccasset, mortem nulla ratione sensisset. Quùm igitur Christus non peccaverit, quærendum est cur senserit mortem, si Adæ corpus, antequam peccaret, assumpsit. Quod si talem statum suscepit hominis, qualis Adæ post peccatum fuit, videtur etiam in Christo non defuisse necessitas ut & delictis subjiceretur & passionibus confunderetur, obductisque judicii regulis bonum à malo non sincera integritate discerneret, quoniam has omnes pœnas Adam delicti prævaricatione suscepit. Contra quos respondendum est, tres intelligi hominum posse status. Unum quidem Adæ ante delictum, in quo tametsi ab eo mors aberat, nec adhuc ullo se delicto polluerat, poterat tamen in eo voluntas esse peccandi. alter verò est, in quo mutari potuisset, si firmiter in Dei præceptis manere voluisset: tunc enim addendum foret, ut non modo non peccaret, aut peccare vellet, sed nec posset quidem aut peccare, aut velle delinquere. Tertius status est post delictum, in quo mors illum necessario sequuta est, & peccatum ipsum voluntasque peccati. Quarum summitatum atque contrariorum hæc loca sunt, is ille status, qui præmium esset, si in præceptis Dei Adam manere voluisset. & is, qui pœnæ fuit quoniam manere noluit: in illo enim nec mors esset, nec peccatum, nec voluntas ulla peccandi. in hoc verò, & mors & peccatum & delinquendi omnis affectio, omniaque in perniciem prona, nec quicquam in se opis habentia, ut post lapsum posset assurgere. Ille verò medius status, in

in quo præſentia quidem mortis vel peccati aberat, poteſtas verò utriuſque conſtabat, inter utrumque ſtatum eſt collocatus. Ex his igitur tribus ſtatibus Chriſtus corporeæ naturæ ſuæ ſingulas quodammodo indidit cauſas: Nam quod mortale corpus aſſumpſit, ut mortem à genere humano fugaret, in eo ſtatu ponendum eſt, quod poſt Adæ prævaricationem pœnaliter inflictum eſt. Quod vero non fuit in eo voluntas ulla peccati, ex eo ſumptum eſt ſtatu, qui eſſe potuiſſet, niſi voluntatem inſidiantis fraudibus applicaſſet. Reſtat igitur tertius ſtatus, id eſt, medius: ille ſcilicet, qui eo tempore fuit, quùm nec mors aderat & adeſſe poterat delinquendi voluntas. In hoc igitur Adam talis fuit, ut manducaret ac biberet, ut accepta digereret, ut laberetur in ſomnum & alia quæ ei non defuerunt, humana quidem ſed conceſſa, & quæ nullam pœnam mortis inferrent. Quæ omnia habuiſſe Chriſtum dubium non eſt. nam & manducavit & bibit & humani corporis officio functus eſt. Neque enim tanta indigentia in Adam fuiſſe credenda eſt, ut, niſi manducaſſet, vivere non potuiſſet: ſed ſi ex omni quidem ligno eſcam ſumeret, ſemper vivere potuiſſet, hiſque non mori. idcirco Paradiſi fructibus indigentiam explebat. Quam indigentiam fuiſſe in Chriſto nullus ignorat, ſed poteſtate non neceſſitate. Et ipſa indigentia ante reſurrectionem in eo fuit: poſt reſurrectionem verò talis exſtitit, ut ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut Adæ, præter prævaricationis vinculum, mutari potuiſſet. quodque nos ipſe dominus Jeſus Chriſtus votis docuit optare, ut fiat voluntas ejus ſicut in cœlo & in terra, ut adveniat ejus regnum & nos liberet à malo. Hæc enim omnia illa beatiſſima humani generis fideliter credentium immutatio deprecatur.

Hæc ſunt quæ ad te de fidei meæ credulitate ſcripſi.

Qua in re ſi quid perperam dictum eſt, non ita ſum amator mei, ut ea quæ ſemel effuderim, meliori ſententiæ anteferre contendam. Si enim nihil eſt ex nobis boni, nihil eſt quod in noſtris ſententiis amare debeamus. Quod ſi ex illo cuncta ſunt bona, qui ſolus bonus eſt, illud potius bonum eſſe credendum eſt, quod illa incommutabilis bonitas atque omnium bonorum cauſa perſcribit.

EXPLICIT.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
In libros quinque Consolationis Philosophiæ, & Opuscula sacra Boëtii.

A.

B.

pau-

F I N I S.

INDEX

INDEX

In Notas ad Boëtii libros Consolationis Philosophiæ, & Opuscula Sacra.

Literæ a, *primam*; b *secundam paginæ columnam designant.*

A.

B.

Bri-

Exigere,

Magisteria,

INDEX IN NOTAS.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

V.

Z.

FINIS.